13e Deel

Plaat I Pag 48
II — 162
III — 236
IV — 256

14e Deel

Plaat I Pag 3[illegible]
II — 3[illegible]
III — [illegible]
IV — 5[illegible]

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

XIII. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

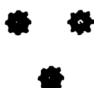
DOOR

JACOBUS KOK.

DERTIENDE DEEL.

DR—EN.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITTEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXV.

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

D R.

DRAAKENBORG. (*Nicolaas van Zuylen van*) Zie *Zuilen van Drakenborg*.

DRAAKESTEIN, een Riddermatige Hofstede, in de *Provintie Utrecht*.

DREBBER, (*Cornelis Jacobszoon*) gebooren in 1572 te Alkmaar. Hij was een zeer geleerd man, die zig op het onderzoek der natuur en haare werkingen, met onvermoeiden vlijt, toeleide; dit gaf hem aanleiding, tot het uitvinden van zeer konstige werktuigen, die bij de onkundigen voor toverwerken gehouden werden. Onder deeze was een werktuig, *Perpetuum mobile* of *altoosduurende beweeging* genaamd, 't welk hij aan Koning *Jacobus* van Engeland vereerde; door naauw agt te geeven op de Elementen, (zegt men) gelukte het hem, dit kunstwerk tot grooter volkomenheid te brengen, dan tot nog toe geschied was. *Cicero* verhaalt, dat *Archimedes* een *Sphæra* hadt uitgevonden, die zig onophoudelijk naar den loop des *Hemels* bewoog: maar toen *Sijracuse* door *Marcellus* werd ingenomen, werd dit werktuig vernield, en de vernuftige uitvinder van 't leeven beroofd. De kennis van de oorzaak der eeuwigduurende beweeging, deedt *Drebber* een *globe*, bol, of kloot vervaardigen, die zulk eene duurzaame beweeging, naar den loop des Hemels, had; draaijende zig ieder 24 uuren eens in 't rond: zo dat 'er, in duizend jaaren, geene miswijzing voorviel; wijzende tevens aan, maanden, dagen en uuren, den loop der Zonne, Maan, Planeeten en Starren. Behalven dit konstwerktuig, vervaardigde hij allerlei muzicaale

nstrumenten, die aanhoudend speelden. Al wat men maaken kon, om eenen korten tijd zijnen gang te gaan, door een dalend gewigt, springveeren, loopend water of vuur, kon, door de kennis van 't *primum mobile*, tot eene eeuwigduurenheid gebragt worden; in zijn boekje van de *Elementen* geeft hij hier van een omstandiger berigt. Het staande water deedt hij tot de hoogte van honderd en meer voeten rijzen. Hij kon werktuigen toestellen, die een geweldigen wind van zig gaven: ook een instrument, waar in het bestendig tweemaal, tusschen dag en nagt, ebde en vloeide; hij sleep brillen, waardoor men bij nagt in duister konde zien. In het Jaar 1610, vervaardigde hij een Clavelcijmbaal, die van zig zelven, door de kracht der Zonnestraalen, speelde; hij wist de Zonnestraalen, terwijl het speelende instrument in een kelder stond, derwaarts te leiden. Behalven veele andere zeldzaamheden, vervaardigde hij een zoort van Schepen, die onder het water konden zeilen. In zijne van glas gemaakte globe, deed hij een zeer zuiver vogt, nevens eenige druppelen, van een zonderlinge gepreparreerde Olij; op hetzelve verscheen eerst een gemengde klomp, vervolgens, aan verscheiden oorden, de Elementen, duidelijk en zigtbaar: voorts trok het zuiverste en helderste deel boven, of over de Elementen heen, voerende met zig de Zon, Maan en Starren, die door geene uitwendige werktuigen, maar van den inwendigen doorgaanden of doordringenden geest wonderlijk en onophoudelijk gedreeven werden; de beweeging des Hemels klaar voor oogen stellende. Uit hoofde van deze, en veel meer andere zeer konstrijke uitvindingen, liet hem Keizer *Rudolf*, als een tovenaar, te *Praag* gevangen neemen, met bevel, om hem, als zodanig, te regt te stellen; hoewel hij niet anders werkte, dan door natuurlijke middelen; de *Keizer* werd hier van door hem overtuigd, en door eene menigte in- en uitlandsche Schrijvers hier in nader bevestigd.

Zie C. Drebber, *van de Elementen*; Baudart Memorien, II. Deel II Boek, fol. 146. E. van Meteren, *Nederl. Hist.* XXIX. Boek. Boomkamp, *Beschrijving van Alkmaar*, enz.

Drechter Friezen; dus werden eertijds genaamd, de zulken onzer Landzaaten, die hunne woningen te *Enkhuizen* en daaromstreeks hadden; van daar kreeg hun Land den naam van *Drechterland*, gelijk wij in het volgende *Artikel*, en ook op het woord Enkhuizen, nader zullen aantoonen. Omtrent het Jaar 1155, deeden deeze volken een inval in *Kennemerland*; gelegenheid hier toe gaf de twist, tusschen den Utrechtschen Bisschop en Graaf Dirk den IV. Al lang hadden zij op eene gelegenheid geloerd, en zij oordeelden nu den tijd gebooren, om tegen den Graaf te kunnen opstaan. In het gemelde Jaar volvoerden zij hun ontwerp; een ramelijke hoop van hun viel in Kennemerland, plonderende en brandende aan alle kanten. Doch de Poorters van Haarlem en de gebuuren van Osdorp, vielen de *Drechters*, met vereende krachten, op het lijf, zo dat zij genoodzaakt waren het Land weder te ruimen; niet minder, dan negenhonderd van hun, werden in de vlugt gedood. In het Jaar 1161, sloot Graaf Floris de III een verdrag met hun, waarna zij hem hulde deeden. Hoe zij, in het Jaar 1288, door *Floris den* V, tot onderwerping gebracht zijn, zal op het Art. van dien Graaf verhaald worden.

Drechterland, een streek van Westfriesland, die, gelijk wij zo even, volgens *Pontanus*, gezegd hebben, door de *Enkhuizers* bewoond werdt. De naam *Drecht* wordt afgeleid van *Derrij*, die aldaar overal, onder de leemachtige aarde, gevonden wordt: van *Derrij* heeft men, in de uitspraak, *Drecht* en *Drechterland* gemaakt. *Beka* in zijnen tijd, onderscheid maakende tusschen die van *Hoogwouder* en de *Drechter-Friezen*, (die, in alle de oude Jaarboeken, voorkoomen als mannen van een onverzaagden moed en dapperheid) zegt, dat in hun Land een moeras en veen was.

Zie Alting, *Cerm.*
Inf. Descr.

Drempt, een Geldersch Dorp, in het Schoutampt van Lochem, een half uur gaans beoosten *Doesburg*, aan den *Ouden* Ti-

Tsfel. De Gereformeerde Gemeente aldaar wordt, met die van *Hoogkeppel*, door één Predikant bediend.

DREMPT; zie DRUMT.

DRENTHE, een Landſchap, 't welk van veelen verkeerdelijk voor een gedeelte van OVERIJSSEL gehouden, en zelfs op verſcheiden *Nederlandſche Kaarten* als zodanig is afgebeeld. Deeze misſlag is hier uit ontſtaan, om dat de opſtellers van deeze Kaarten geen onderſcheid gemaakt, of hebben weeten te maaken, tusſchen de vroegere en laatere Regeeringsvormen dier beide onderſcheidene Landſchappen, en zig gehouden hebben aan het geen plaats had, onder de Regeering der Bisſchoppen van Utrecht, toen DRENTHE een gedeelte van het *Overſticht* (*Overijsſel*) genaamd werd. Doch zij, die naauwkeuriger achtgeeven op de veranderingen van tijden en zaaken, weeten wat zedert is voorgevallen. Hier uit bemerkt de Leezer, dat wij DRENTHE thans beſchouwen, als *één op zig zelve beſtaand vrij Landſchap*, geen andere betrekking hebbende tot *Overijsſel*, dan tot de andere Provintien Dit Landſchap wordt, door het Riviertje de *Reſte*, als eene natuurlijke Grensſcheiding, ten Zuiden van *Overijsſel* geſcheiden, ſchoon het, voor een gedeelte, ten Westen onmiddelijk daar aan paalt. Ten *Westen* grenst het aan *Friesland*; ten *Noorden* aan *Groningen* en de *Ommelanden*, alwaar de Grensſcheiding op verre na niet naauwkeurig genoeg bepaald is, uitgezonderd ten *Noord-Oosten*, daar een *regte lijn*, beginnende bij het *Zuidlaarer Meir*, en midden door de *Veenen* gaande, tot nabij 't *Klooſter ter Apel*, tot de Grensſcheiding dient. In het Zuidoosten grenst dit Landſchap mede, voor een gedeelte, aan het *Bisdom Munſter*, en aan 't Graafſchap *Benthem* In zijnen omtrek, die bijna vijftig uuren gaans bedraagt, vertoont het de gedaante van een onregelmatigen *Driehoek*.

De moerasſige *Veenen*, wier turf den inwoonderen meest al hun beſtaan verſchaft, beſlaan, zonder twijffel, een groot gedeelte van den grond deezer Landſtreeke, en bijzonder langs haare *boorden*; in het midden is de grond hooger. Ook zijn 'er veele *Bosſchen* en *Zandheiden*, die niet dan met veele moeite, hier en

en ginds, tot den *Akkerbouw*, en het voortbrengen van *rogge*, *haver* en *boekweit*, kunnen bekwaam gemaakt worden. Als eene der bijzonderheden van dit Landschap, verdient hier aangemerkt te worden, dat de oogst aldaar, Jaarlijks, op één vastgestelden dag, moet aanvangen en eindigen; de Landlieden worden, door het luiden der klokken, hiervan verwittigd. Om den overvloed van wild, is, egter, de grond hier allermeest tot de jacht geschikt. Allerwegen wordt dit Landschap doorsneeden van kleine Rivieren of Beeken; de voornaamste van deeze stroomen zijn het *Schuitendiep* en 't *Hoorndiep*. Alle de Schrijvers, die van dit Landschap gesproken hebben, hebben niet vergeeten gewag te maaken van de *Huine* of *Hunnebedden*; waarvan wij, in een afzonderlijk *Artikel*, zullen spreeken, als ook van de *Hunnenbergjes*, die hier insgelijks gevonden worden.

Voorheen voerde het Landschap *Drenthe* den tijtel van Graafschap, en behoorde als een *Leen* aan het Duitsche Keizerrijk; maar het geslacht der oude Graaven uitgestorven zijnde, werd deze Landstreek, door Keizer *Koenraad den* II, in het Jaar 1024, aan Bisschop *Adelbold* geschonken, en dus aan het Utrechtsch-Bisdom onderhoorig gemaakt; welke gifte naderhand, in 't Jaar 1040, door Keizer *Hendrik den* III, bevestigd werd, als mede, in 1076, door *Hendrik* den IV. Sedert dien tijd werd dit Landschap, in naam van den Bisschop, door een Stedevoogd bestierd, die zijn verblijf hield op het slot te Coeverden, en om die reden, in de Geschiedenissen, den naam voert van Kastelein, Burggraaf of Slotvoogd van Coeverden. Elders hebben wij reeds gelegenheid gehad, te doen zien, welke moeilijkheden de bezitting dezes Landschap aan de Utrechtsche Bisschoppen veroorzaakte. Nadat, in het Jaar 1536, Keizer Karel de V voor Erfheer van Groningen en Ommelanden was aangenoomen, werd, kort daarna, dit Landschap mede onder zijne gehoorzaamheid gebragt; op voorwaarde, echter, dat de bewooners bij hunne oude rechten en vrijheden zouden gelaaten worden; wordende dit nader bekragtigd door het doen van afstand, door Hertog *Karel van Gelder*. Bij de overdragt der Nederlanden, door *Karel den V*, aan zijnen Zoon *Filips*, in 't Jaar 1555, werd hij ook aldaar voor Landsheer erkend.

Bij de oprichting der nieuwe Bisdommen in de Nederlanden, in 't Jaar 1560, werd *Drenthe*, in plaats van onder het Bisdom van Munster, waaronder het sedert eenige Jaaren behoord had, onder dat van *Groningen* gebragt, en in 1594, naa de overmeestering van Groningen, aan *Filips* alle gehoorzaamheid ontzegd. Bij de oprichting der *Unie* van *Utrecht*, in 't Jaar 1579, genoot echter dit Landschap geene genoegzaame vrijheid om in dezelve te kunnen treden. Doch in 't Jaar 1580, kreegen de Drenthenaars mede stem en zitting in de vergadering der algemeene Staaten; zij genooten dit voorregt slegts twee Jaaren: want na dat Groningen door *Rennenberg* verraaden was, werden zij wederom van de Unie afgescheurd. Door Prins *Maurits*, in het Jaar 1594, herwonnen zijnde, hebben de Staaten van dat gewest meermaalen, als in 1618 en 1632, poogingen aangewend, om als een achtste Provintie te worden aangenoomen, doch nooit daar toe kunnen geraaken. Groote hoop scheen zig hier toe aan te bieden, in het Jaar 1651. In het voorgaande Jaar was zij, door de algemeene Staaten, verzogt, om op de groote vergadering afgevaardigden te zenden, en hunne advijsen nevens de VII Provintien intebrengen; hunne afgevaardigden verscheenen, dadelijk, in 's Hage, verzoekende tot de vergadering te mogen toegelaaten worden. Dan toen zeide men, dat die aanschrijving *bij abuis* geschied was. *Aitzema* dit geval, in de *Herstelde Leeuw*, bl. 255, 256, verhaalende, zegt: dat de Heer President verzogt zijnde de reden te melden, bij welke dit *abuis* mogt toegekomen zijn, niet anders wist intebrengen, dan dat de uitgave van zodanige Resolutien afhing van den Griffier, die de registers en origineele acten in zijne bewaaring had; maar, dat het hem President ontmooglijk was geweest, al wat hem ter tekening gebragt werd, telkens met de registers te vergelijken: te minder nog, dewijl dikwerf zeer veele dezer Resolutien ter zelver tijd hem werden toegezonden, om ze in der haast te tekenen. Hoe het zij, het *Landschap Drenthe* werd door dit *abuis* niet bevoordeeld, maar men hield de Gecommitteerden stilzwijgende buiten de vergadering. 'Er werden, indedaad, door de Heeren *Schelkard* en *Struyck*, de eerste *Landschrijver* en de tweede *Secretaris* van Drenthe, vertogen daar tegen ingebragt, nevens

eene uitvoerige deductie, gestaafd met oude Handvesten, waarin dit Landschap verklaard werd, ten allen tijde, als een afzonderlijke staat, ter vergaderinge der Staaten dezer Landen, zijne Gekommitteerden te hebben gezonden; bij bovengemelden Schrijver kan men deze stukken vinden; doch, in de groote vergadering, werd daarop geen besluit genomen. De geringe inkomsten van dit Landschap, in vergelijking van die der andere Provintiën, was, waarschijnlijk, de reden, om welke dit verzoek van de hand geweezen werd, en men het beeter oordeelde, het als een overwonnen Land, aan de Republiek onderworpen te laaten; behoudende echter zijne eigen *Politie*, *Justitie* en *Finantie*. Schoon onder de bescherming der algemeene Staaten staande, draagt het niets in den last van de Generaliteits Rekenkamer alleen geeft het, van ieder 100 gulden, die de gezamenlijke Provintien als gewoone lasten dragen, *éénë gulden*; en, tot de buitengewoone petitien der Raaden van Staaten, *éénen* gulden boven de 100. Daarenboven onderhouden die van Drenthe, ten dienst van den Staat, op hunne eigen kosten, *een Bataillon* voetvolk.

Eéne zaak is 'er, welke dit Landschap, ten allen tijde, naauw met de VII. Provintien verbonden heeft: te weeten, dat de Stadhouderlijke waardigheden telkens bekleed zijn, door een Stadhouder der andere Provintien; hebbende de Staaten des Landschaps, daartoe, doorgaans verkooren den Vorst, die dat Ampt in Friesland en Groningen bekleedde: gelijk nog tegenwoordig plaats heeft in den persoon van WILLEM DEN V.

De oppermagt of Souvereiniteit, in de Regeering, de Politie en het Finantie wezen, berust in de *Edelmogende Heeren*; *'s Lands Staaten*, bestaande uit *Edelen* en *Eigengeërfden*: de eerste hebben een *derde deel* en de andere *twee derde deelen* van het gezag in de Regeering in handen.

De Edelen maaken uit het *eerste lid*, naamlijk dat der *Ridderschap*. Niemant kan als Edele daarin beschreeven worden, ten zij hij bezitte, een Huis of Landgoed (Havezate) welk het regt van stemmen heeft: het getal van deeze bedraagt aldaar thans XIX; doch het getal der *Ridderen* is niet altoos voltallig. Zij, die eens als lid van de vergadering der Edelen zijn aangenoomen, blijven het gedurende hun leeven.

De *Eigengeërfden*, het tweede lid van staat, worden gekooren, uit de zes *Kerspels* of *Dingspillen*, die elk een verschillend getal, evenredig met de hoegrootheid van elk Dingspil, uitleeveren: als *Zuideveld* 8; *Bylen* 4; *Duverden* 11; *Rolde* 2; *Noordeveld* 6; en *Oostermoer* 5 leden; en dus te zaamen XXXVI. Offchoon deeze alle Jaaren niet verwisselen, moeten zij evenwel, tegen den tijd, wanneer de Landschapsvergadering beginnen zal, op nieuw verkooren worden: staande de keuze aan de Eigengeërfden van ider *Dingspil*. In alle deze *Dingspilken*, heeft, bij iedere verkiezing, de *overstemming* plaats, namelijk der persoonen, die in de Dorpen, daaraan onderhoorig, het regt van stemmen hebben. Elk *Dingspel*, 't zij het uit meer, 't zij uit minder Dorpen bestaa, heeft even veel gezags in de Staatsvergaderingen; in welke niet naar de hoofden, maar naar de *Dingspilken*, de stemmen worden opgenomen.

Deeze vergadering van '*sLands Staaten*, word de *Landdag* genaamd; zij houdt haare bijeenkomst altijd te *Asfen*, doorgaans in de maand *Maart*. De *Landdrost* van *Drenthe*, is President van deze en van andere vergaderingen; welk Ampt altijd bekleed wordt, door een der *Edelen*, die gekooren word door den *Erfstadhouder*, mids zijnde een persoon gebooren in *Drenthe* of *Overijsfels Salland*. Na het Jaar 1639 zijn over het aanstellen van den Drost, tusschen die van *Drenthe* en *Overijsfel*, verscheiden verschillen voorgevallen; tot dat eindelijk, in 't Jaar 1668, deswegen, door eenige afgevaardigden, in s'Hage, een vergelijk getroffen werd, hier in bestaande, dat, van zeven op elkander volgende *Drosten*, vijf uit *Drenthe*, en twee uit *Salland* zouden verkooren worden. *Drenthe* kiest den eersten, tweeden, vijfden en zesden, *Salland*, den 3 en 7. Dit recht, van de Provintie van Overijsfel, heeft zijn oorsprong van wegen Coeverden, dewijl de *Landdrost van Drenthe* te gelijk *Kastelein* van *Coeverden* is.

In de verkiezing van een *Drost*, werd, eertijds, als de beurt aan *Overijsfel* kwam, dit onderscheid in acht genomen, dat de *Staaten* van die Provintie twee bemiddelde *Edellieden*, uit het kwartier van Salland, benoemden, uit welke *twee* die van *Drenthe* een Landdrost naar hunnen zin mogten verkiezen,

gen, op zodanige *Commissie* en *Instructie*, als aan den voorgaanden Drost waren ter hand gesteld; tegenwoordig, echter, staat deeze keuze aan den Erfstadhouder.

Dit Drostampt mag met regt gehouden worden, voor een der voordeeligste bedieningen in de Nederlanden. Want, behalven een vaste Jaarwedde van 5000 guldens, geniet de Drost alle de verbeurde breuken, die als straffen van geringe feitelijkheden, waarmede geen lijf of leevensstraffe gemoeid is, de schuldigen worden opgeleid; moetende, echter, daarvan worden uitgekeerd het *derde deel*, ten voordeele van de armen. Te menigvuldiger zijn deze boeten, omdat 'er zelden een misslag verhoolen blijft, uit kragt van een gewoonte, welke aldaar plaats heeft, dat door de zogenaamde *Hofspraake* (zijnde een gericht, welk door het geheele Landschap van plaats tot plaats omwandelt) den Gedeputeerden van ieder *Dingspil* word afgevraagd, of onder hun bij *Kerspel*, hun wetens, eenige feitelijkheden gepleegd zijn, welke kunnen gerekend worden, *Drostenbreuken* onderhevig te zijn; ingevalle iets van dien aart door gemelde Gedeputeerden, opzettelijk verzweegen wordt, heeft de *Drost* het regt, om aan zodanig een Kerspel een boete op te leggen, en elk huisgezin te schatten op een goudgulden. Daarenboven heeft de Drost zijn aandeel in het Equivalent, 't welk zij, die de eene of andere bediening bekoomen, verpligt zijn aan de Gedeputeerde Staaten te betaalen. Ook heeft hij het regt van aanstelling van een Schout te Coeverden. In sommige Kerkelijke beroepingen heeft hij regt van *Collatie*, en in alle, nevens de Gedeputeerde Staaten, dat van *Approbatie*.

Om een kort en volledig denkbeeld te geeven van den aart van den Drenthschen Regeeringsvorm, moeten wij iets zeggen van de *Lottinge*, anders gezegd, de LOFFELIJKE ETSTOEL: want daarvan een Lid te zijn, geeft de oorspronklijke bevoegdheid tot alle andere Commissien, en in het bijzonder tot die der Gecommitteerde Staaten, waarin geene anderen worden toegelaaten, dan die bevoorens leden van den *Etstoel* waren.

De Leden, tot dit Collegie behoorende, zijn, eerst de *Landdrost*, als *President*, benevens deszelfs *Assessor*, en

voorts XXXVI Leden, zijnde zes uit ieder *Dingspil*, *Edelen* en *Eigengeërfden*, door elkander gerekend. Van deze *zesendertig* Leden, zijn twee derde deel buiten den eed; en dus niet meer dan XII in functie. Jaarlijks verwisselt dit, op de volgende wijze; dat, uit elk *Dingspil*, twee afgaan, en twee nieuwen aankomen; zodat alle de gezamenlijke 36 Leden van dit Collegie, die ook den tijtel van *Edelmogende Heeren* dragen, twee Jaaren in, en één Jaar buiten den eed zijn. Aan dit Collegie is een Raad en Landschrijver toegevoegd. De 36 Leden behouden hunne waardigheid hun leeven lang: bij afsterving van een der leden, staat de aanstelling van een nieuw lid, beurtelings, aan den *Drost* en aan de *Etten* of leden van den Etstoel; zonder onderscheid van persoonen, 't zij *Riddermatige* of *Eigengeërfden*; mids daartoe bevoegd zijnde, door het bezitten van zekere hoeveelheid van goederen.

Dit *Collegie*, welk het *hoogste Geregtshof* dezer Landstreek is, vergadert, op uitschrijving van den *Landdrost*, tweemaal 's Jaars te *Assen*, ter zelve plaatse, alwaar de Gedeputeerde Staaten des Landschaps vergaderen. De Leden van die vergadering oordeelen, na gedaanen eisch van den Landdrost, over zaaken, die de crimineele Justitie betreffen, welke aldaar zonder oogluiking, met veel strengheid, worden gestraft: en, in de daad, niet zonder reden, dewijl dit land overal open ligt, en ook, wegens de nabijheid der verschillende territoiren, van rondomme, anders zeer onveilig zoude zijn, het zij van Struikroovers of andere landloopers, indien deeze niet, door vreeze voor zwaare straffen, werden afgeschrikt. Ook worden door dit Collegie, de pleidoien, die van mindere regtbanken, langs den weg van *appèl*, daar voor gebragt worden, afgedaan. Met deeze bepaaling, echter, dat iemand, voor dit geregt, een pleidooi verlooren hebbende, na verloop van twee Jaaren, wanneer, gedeeltelijk, andere Leden in hetzelve zitten, voor dit zelve geregt weder *appelleeren* of ter revisie brengen mag: wanneer de zaak geheel en onherroepelijk beslist word.

Buiten en behalven het Collegie der *Gedeputeerde Staaten*, en dat van den *loffelijken Etstoel*, heeft men in Drenthe nog ver-

verscheiden Ampten, bijzonderlijk het *Finantiewezen* betreffende; als een *Ontvanger Generaal:* een *Ontvanger der Grondschattingen*, één *der Domeinen*, één *der Kollateraalen* en *der vrijwillige verkoopingen.*

Betreffende den Kerkstaat dezes Landschaps, alwaar dezelfde verandering in den Godsdienst, als in de Nederlanden gelijktijdig met die van *Groningen* en *Omlanden* is voorgevallen, onder bestier van Graaf WILLEM LODEWIJK van *Nassau Dillenburg*; zo dra de Hervormden aldaar van Leeraaren voorzien waren, nam hun getal zodanig toe, dat zij drie bijzondere klassen begonnen uittemaken. In den aanvang stonden deze onder opzigt van de *Groninger Sijnode*, die reeds in 't Jaar 1595 was opgerigt, zonder dat zij daarvan integreerende Leden waren; doch, in het Jaar 1609, hebben deze drie klassen zich van bovengemelde Sijnode gescheiden, en, gelijk nog heden plaats heeft, een afzonderlijke Sijnode opgericht. Deze klassen worden genoemd: I van *Emmen*; II van *Meppel*, en III van *Rolde*. De eerste bevat 12, de tweede 15, en de derde 13 Predikanten, en dus te zaamen 40. In de vergadering der Sijnode, die om de drie jaaren, altoos te Assen, gehouden word, verschijnen als *Kommissarissen Politiek*, de Heer Landdrost, als Representeerende zijne Doorluchtige Hoogheid, den Heer *Erfstadhouder*, en alle de *vier Heeren Gedeputeerde Staaten*, die als dan in eed zijn, benevens den *Landschrijver* en *Secretaris.*

Zie PICART, SCHOTANUS, PONTANUS, AITZEMA, enz.

DRESUM of *Driesum*, een Friesch Dorp, in het kwartier Oostergoo, in de Grietenij van *Dantumadeel*, na bij *Dokkum.*

Zie Geog. Woordenb. van Friesland.

DREISCHOR, eene oude en aanzienlijke Heerlijkheid, liggende Noordwaards van Noordgouwe, in 't Land van *Schouwen.* In dezelve is een Dorp, welk dien zelfden naam draagt, en eigen

gen Kerk en Predikant heeft. De Kerk pronkt met eene overheerlijke Graftombe van de Heeren *Jan Daniel*, en *Cornelis Daniel Ockerse*, eigenaars dier Heerlijkheid. Aan het Dijkwater heeft het Dorp een Haventje bij een kleine buurt, *Belder* of *Brilaart* genaamd.

Te Dreischor werd gebooren de vermaarde JACOBUS ZOVITIUS, bestuurder der Latijnsche Schoole te *Breda*.

De naam van deeze Heerlijkheid en Dorp word afgeleid van de *schorren*, met welke zij bedijkt is; ten minsten het Wapen, zijnde drie groene schorretjes met witte schaapjes op een blaauw veld, geeft aanleiding om dit voor zeker aanteneemen. Het land van *Dreischor* was voorheen een Eiland op zig zelven, en is eerst, door de bedijking van *Noordgouwe* en *Zonnemaare*, aan *Schouwen* gehegt. De grootte der Heerlijkheid word bepaald op 2793 gemeten en 115 Roeden, zonder het poldertje *Maarland* en *Vzorne* daaronder te rekenen: ten minste op die grootte werd het gerekend, wanneer de zo evengemelde Heer en Mr. *Johan Daniel Ockerse*, in 't Jaar 1705, dezelve van de Graaflijkheid kogt, voor 2050 ponden vlaamsch. Na zijn overlijden ging de Heerlijkheid over aan den Heere *Adriaan Mogge van Haamstede*, die 30 November 1742, 'er mede verlijd werd.

DREISCHOR; (NIEUW) zie *St. Jansland*.

DREUMEL, een klein Dorpje, aan den Waaldijk, beneden *Wamel*, tusschen *Maas* en *Waal*.

DRIEBERGEN, een Dorp en Heerlijkheid in 't Sticht van Utrecht, grenzende, ten Zuidoosten, aan *Zeist*, waarmede het, in het Jaar 1677, door de Heeren Staaten van *Utrecht*, vereenigd zijnde, aan den Graave van Nassau, Heere van Odijk, verkocht werd; met *Zeist* was het vereenigd gebleeven tot in het Jaar 1767., wanneer dit, door den Heer CORNELIS SCHELLINGER, verkogt werd aan den Graave VAN ZINZENDORF; blyvende nog eigenaar van *Driebergen*. Het Dorp van dezen naam ligt omtrent een uur gaans ten Zuid Oosten van *Zeist*, en anderhalf uur ten Noord Westen van *Doorn*, aan den ge-

gemeenen weg. Schoon het niet groot is, heeft het echter eigen Kerk en Predikant, behoorende onder de Classis van *Rheenen* en *Wyk*.

DRIEBERGEN, (*Johannes*) geboorén te Leiden, den 11 December des Jaars 1686; zijn Vader *Jan Driebergen* was aldaar een aanzienlijk Koopman in Graanen; zijne moeder, *Geertruy Oosterbaan*, stierf 15 dagen naa de geboorte van deezen haaren Zoon, die naauwlijks vier Jaaren bereikt had, of zijn Vader ging mede den weg van alle vleesch. JOHANNES geraakte dus onder het bestier van zijne Moeijen van Vaders en Moeders zijde, wier Echtgenooten de zorge zijner opvoedinge eenigen tijd daarna op zig namen. Zij deeden hem in de eerste beginzelen der wetenschappen, te Noordewijk, onderwijzen. Ook deze zijne getrouwe voogden hem door den dood ontrukt zijnde, nam, volgens derzelver laatsten wil, zekere *Pieter Oostdam* de voogdije op zig. Van *Noordwijk* werd hij naar Rotterdam gezonden, om zig in de Latijnsche en Fransche taal en in den Koophandel te laaten onderwijzen; genietende inmiddels de lessen, in 't *Grieksch* en *Hebreeuwsch*, van den vermaarden en geleerden *Joannes Texelius*. Dewijl dit onderwijs alle zijnen tijd vorderde, liet hij al wat den Koophandel betrof, vaaren, en leide zig met allen ernst op de Letteroefeningen toe. Met goedvinden ziiner Bestierderen en andere vrienden, werd hij tot den Predikdienst, onder de Societeit der *Remonstranten*, geschikt. Van Rotterdam begaf hij zig naar Amsteldam, en genoot aldaar het onderwijs in de Godgeleerdheid en Filosofie, van de Heeren *F. van Limborch* en *Joannes Clericus*. Hij maakte aldaar zulke vorderingen, dat hij, in het Jaar 1708, tot den Predikdienst bekwaam gekeurd werd. Hij predikte eerst een tijd lang te *Harlingen*, daarna te *Nijmegen*. In het Jaar 1711, werd hij, op éénen dag, te *Noordwijk* en te *Zevenhuizen* beroepen; hij nam Noordwijk aan. Zeven Jaaren daarna vertrok hij van daar naar *Utrecht*. In het Jaar 1724, werd hij door de Remonstrantsche Gemeente te Rotterdam beroepen, alwaar hij bleef tot in 't Jaar 1737; wanneer hij, door de gezamentlijke broederschap, in plaats van den Hoogleeraar *Adriaan van Kattenburg*, in het kweekschool

te Amsteldam beroepen en met eenpaarige toestemming werd aangesteld. Reeds had zig DRIEBERGEN een aanzienlijken naam onder de Geleerden verworven, zo door de vertaaling der Leerredenen van *B. Hoadly*, als van *Prideaux's* Geschiedenissen van 't O. en N. Testament, welke hij niet alleen vertaald, maar ook met geleerde aantekeningen verrijkt had. Vervolgens maakte hij zig nog meer vermaard, door zijne schriften, *over Gods algemeene genade*, waarin hij het gevoelen zijner gezinte, tegen de grootste mannen der Hervormde Kerk, en bijzonder tegen den Hoogleeraar J. v. D. HONERT, mannelijk doch bescheiden verdedigde. De dood noodzaakte hem deezen twist te staaken; hij stierf den 1 Maij 1746; zijnde nooit gehuwd geweest. Nevens zijne schriften, liet hij den roem na van een geleerd en bescheiden Godgeleerde.

Zie de Lijkredenen, over hem uitgesproken, door J. J. WETSTEIN en PETRUS BLIEK, 22 en 23 Maij 1746.

DRIEHUIZEN, een Buurt, onder *Groot Schermer*, 2200 roeden van *Alkmaar*, ten Noorden van den Ringsloot, bestaande uit 30 Huizen. Het heeft zijnen naam ontleend van de *drie* eerste *Huizen*, die aldaar, in 't Jaar 1603, gebouwd zijn.

DRIEL, een Dorp in de Overbetuwe, liggende bijna een half uur van de Vaart, tusschen *Nijmegen* en *Arnhem*, aan den Rhijndijk. De Kerk van *Driel*, welke, met die van *Elden*, door één Predikant bediend word, is zeer vervallen. Een ander

DRIEL, ligt in de *Bommelerwaard*, aan de Maas, een half uur gaans bezijden *Rossem*. Het heeft Kerk en Predikant.

DRIEMANS-POLDER, in Rhijnland, droog gemaakt in het Jaar 1668, beslaat een grond van 900 Morgen, onder *Zoetermeer*, en van 200 morgen, onder *Wilnis* behoorende. Deeze Polder is zeer aanzienlijk, niet alleen om zijne vrugtbaare zaai-en weilanden, maar ook door de aangenaame Buitenplaatsen en schoone

ne Boerenwoningen, aan den *Rijweg* van *Gouda*, *Rotterdam*, *Gorrichem*, *Schoonhoven*, en *Oudewater* naar den *Haag*, die ter lengte van een uur gaans hier door loopt.

DRIEWEGEN, een Dorp en Heerlijkheid in *Zuid Beveland*, ten Noorden van *Ellewoutsdijk*. Ten opzigte van het Kerkelijke is de Gemeente veréénigd met *Ovesant*; doch heeft zijn eigen Geregt. De Heerlijkheid, die dezen naam draagt, beslaat, met den Polder *Lange Maire* en den *Kamer Polder*, te samen 866 gemeten 262 Roeden. In het Jaar 1747 werden, in de Heerlijkheden *Driewegen* en *Kouderpe*, te samen geteld agtenzestig Huizen.

DRIMMELEN, of *Driemijlen*, een Dorp, lastende onder *Dordrecht*, is een van die, welke, na den geweldigen Watervloed, in 't Jaar 1421, het hoofd weder boven gestoken heeft. *Op de Made* en *Drimmelen* hebben te samen één Predikant.

DRONGELEN, een uur gaans ten Westen van *Heusden*, is een oude Heerlijkheid, oorspronklijk uit het Geslacht der Heeren van *Heusden*. De eerste bezitter was Heer *Jan van Drongelen*, Zoon van *Jan den* VII, Heere *van Heusden*, wiens nakomelingen veele Jaaren eigenaars van hetzelve geweest zijn. Naderhand is het, door openbaare opveilinge, overgegaan aan andere eigenaars. Men telt in het Ambagt 56 Huizen. Het Dorp, 't welk tamelijk groot is, ligt in een aangenaame Landsdouwe, niet verre van de oude Maas. De Kerk is niet oud, en met een spits Torentje voorzien. *Drongelen* is in het Kerkelijke een Combinatie met *Etten*.

DRONRIJP, een der Dorpen van de Friesche Grietenij *Menaldumadeel*, onder *Westergoo*.

DROOGEHAM, een der agt Friesche Dorpen van de Grietenij *Agt-Kerspelen*, in 't kwartier van *Oostergoo*.

DROOMBRUIK, een der Dijkaadjen van de *Hendbossche*.

DRUI-

Druïden, een soort van *Priesters* en *Priesterinnen*, onder de *Duitschers* of *Germanen*, *Gallen*, *Brittaniers*, en onder de *Friesen*. *J. Caesar* zegt, dat hun Godsdienst uit *Brittanje* in *Gallie* is overgebragt. *Tacitus* maakt ook gewag van hun, en zegt, „ dat zij na het verbranden van het Kapitool, „ in *Nederduitschland*, zongen, dat het Roomsche Rijk „ ten einde liep, en dat het een teken van de Goddelij- „ ken gramschap was, en een voorbode, dat het bezit der „ waereld tot de *Over-Alpische* volken zou overgaan." Verder word, bij gemelden Schrijver, gezegd, dat zij geoefend waren in de Natuur- en Starrekunde, waaruit zij verscheiden zaaken wisten te voorzeggen. Hunne leer was, dat de gramschap der Goden niet was te verzoenen dan met menschenbloed. Om de ongelukkigen, die ter verzoening dienen moesten, aan dezelve op te offeren, bedienden zy zig van groote beelden, gevlogten van rijs en biezen, van binnen hol. In dezelve werden de slagt-offers gestoken, en voorts met vuur verbrand. Alle boosdoenders, of anderen, die men meende de Goden vertoornd te hebben, werden op die wijze van kant gemaakt. Bij gebrek van zulke misdaadigen, moesten onschuldigen sneeven. Verder, bestond het Ampt der *Druïden* in het volk te leeren, te onderwijzen, voor hetzelve te bidden, de kinderen te onderrigten in de zeden des Lands; het regt te oeffenen en te straffen. Door dit alles verkreegen zij een groot gezag, tot zo verre, dat iemant, 't zij groot of klein, die hun niet gehoorzaamde, niet mogt offeren, en geen het minste regt kon erlangen.

De oude Friesche Chronijken verhaalen, dat *Friso*, meer dan 300 Jaaren vóór Christus geboorte, de *Druïden* in zijn Land, beval, all' hunnen vlijt aan te wenden, om de volken in den Godsdienst te onderwijzen. Hunne leerlingen moesten twintig Jaaren onder hun opzigt staan, om de geheimen, welke zij niet in geschrift wilden gesteld hebben, te leeren, voor dat zij eenigen dienst mogten verrichten. Hunnen Godsdienst pleegden zij in duistere gewijde Bosschen. Zeer verschillende wordt van hunne afkomst gesprooken. Veelen zijn van gedachten, dat het woord *Druïden* betekent *Dienaar Gods*. Zij droegen, als een teken hunner waardigheid, vijfhoekige schoenen; hun pligt

plegt gewaad was een lang kleed; hunne hoofden hadden zij met loof van eikenboomen gekroond.

Zie J. CAESAR; TACITUS *Jaarboeken*; WINSEMIUS en andere.

DRUIVESTEIN, (AART JANSZEN) gebooren te *Haarlem*, uit een oud en aanzienlijk Geslacht, alwaar hij ook de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed heeft; hij overleedt aldaar in 't Jaar 1627, in den ouderdom van 50 Jaaren. Enkel tot zijn vermaak, oefende hij de Schilderkonst, en was zeer bekwaam in het vervaardigen van Landschapjes, beeldjes en beesten. Zijn Geslacht is nog in wezen.

Zie AMPZING, en HOUBRAKEN I. Deel.

DRUKKONST; hier over en over haare uitvinding, zal uitvoerig gehandeld worden, op het *Artikel* KOSTER (*Laurens Janszoon*).

DRUMPT of *Drempt*, een zeer ongeregeld *Dorp*, in de Thielerwaard, een half uur van *Thiel*: de Gereformeerde Kerk, die klein is, word door één Predikant bediend: ook is aldaar een Statie van Roomschgezinden.

DRUNEN, een Dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, onder het kwartier van *Oosterwijk*.

DRUTEN, een fraaij Dorp in Gelderland, tusschen *Maas* en *Waal*, voorzien van een fraaije Kerk en Heerenhuis, waarop de Heeren *van Deelen* hun verblijf houden.

DRUSIUS (JOHANNES), gebooren te *Oudenaarde*, in Vlaanderen, den 28 Junij van het Jaar 1550. Tot manlijke Jaaren gekoomen zijnde, werd hij gehouden voor een zeer geleerd man, en bijzonder ervaaren in de Godgeleerdheid. Zijn Vader, de belangen der Hervormden toegedaan, moest, om de banden

zijner vervolgers te ontwijken, de vlugt neemen naar *Engeland*. De Moeder van onzen *Drusius*, Roomschgezind zijnde, verzuimde niet, naa de vlugt haares mans, haaren Zoon de zijde van haare gezinte te doen omhelzen. Zij ontbood hem van *Gend* terug naar *Oudenaarde*, en zond hem voorts naar *Doornik*; doch hij vond middel om van daar te geraaken, en zijnen Vader te *Londen* op te zoeken; hij kwam hier in 't Jaar 1567. Zijn Vader ſtelde alle zijne poogingen te werk, tot eene geleerde opvoeding noodig. In het Jaar 1572 was hij voorneemens, eene reize naar Frankrijk te doen; doch de moord van Parijs ſchrikte hem af. Naa de Gendſche bevrediging verlieten Vader en Zoon Engeland, en keerden weder in de Nederlanden. In het Jaar 1577 werd de Zoon aangeſteld als Hoogleeraar in de Oosterſche Taalen te *Leiden*. Drie Jaaren daar naa tradt hij aldaar in den echt met *Maria van der Varent*, die reeds half den Roomſchen Godsdienst verlaaten had, en in haar Huwelijk denzelven geheel verliet. *Drusius*, geene genoegzaame Inkomſten hebbende tot een eerlijk beſtaan, zogt elders naar een voordeeliger post. De Prins van Oranje, dit verſtaan hebbende, ſchreef aan de Magiſtraat van Leiden, dat zij zouden zorgen hem te behouden; nogthans vertrok hij, in het Jaar 1585, naar *Franeker*, als Hoogleeraar in de Hebreeuwſche taal, en overleed aldaar op den 18 Febrnarij 1616. Men zegt dat zijn Zoon, JOHANNES DRUSIUS de jonge, geboren in het Jaar 1588, indien hij een hooger ouderdom had mogen bereiken, den Vader in geleerdheid zou overtroffen hebben: doch hij ſtierf, als een wonder van zijnen tijd, pas eenentwintig Jaaren oud, in *Engeland*, aan de ſteen. Vader en Zoon hebben zeer geleerde en taalkundige ſchriften nagelaaten.

P. SIMON. *Hiſt. Critiq. du V. T.*

DRUSUS, de Stiefzoon van Keizer *Augustus*, door wien hij naar Duitschland als Veldoverſte werd gezonden; hij was de broeder van *Tiberius* en Vader van *Germanicus*, welken tijtel hem ook, naa zijnen dood, door den Romeinſchen Raad, gegeeven werd. Over den Rhijn getrokken zijnde, om de Gallen

te

te overmeesteren, kwam hij in *Gelderland*, en drong door tot in *Friesland*. Naa die volken overwonnen te hebben, deed hij een tweeden togt over den Rhijn, tegen de *Germanen*, viel in *Munsterland*, trok voort tot aan de *Wefer*, die hij echter schroomde over te steeken. Volgens het verhaal van *Suetonius*, zou *Drusus* de eerste geweest zijn, die de *Noordzee* naar den *Rhijn* en aan den kant van *Friesland* heeft bevaaren, en daarna in het Land der *Chauchen* gevallen is. Deze twede togt zou geschied zijn 9 Jaaren vóór Christus geboorte, en hij daarmede de *Usipeeten* aan het Rijk onderworpen hebben. Volgens *Cæsar*, naa een brug over de *Lippe* geslagen te hebben, heeft hij de *Cheruscen* als mede de *Sicambers* overvallen. In zijnen aftogt werd hij door de *Germanen* zo heftig aangevallen, dat hij zijne Legioenen bijna zou verlooren hebben. Om dit te verhoeden, zou hij, naderhand, veele sterkten, aan den kant van den *Rhijn* en *de Lippe*, hebben opgeworpen. *Dion Cassius* zegt, dat hij door den dood, in het 36 Jaar zijns ouderdoms, verhinderd werd, andermaal over den Rhijn te komen. Van DRUSUS BURGT is reeds op het Art. DOESBURG gesprooken; van de Graft, naar hem genoemd, zullen wij, onder het *Artikel* DE YSSEL, breeder handelen.

DUBBELDAM, een Dorp en Heerlijkheid, als mede een *Huis*, genaamd het *Huis te Dubbeldam*; voerende dien naam naar het Riviertje, de *Dubbel* en *Dam*. Ten Oosten heeft het *Kruiskerken*; ten Zuiden de *Nesse* en *Wolbrantskerk*, ten Westen *de Mijlt*. *Dubbeldam* werd, in het Jaar 1421, onder het water bedolven, doch stak allengs het hoofd weder boven. In het Jaar 1630, op den 13 October, werd in de Kerk, naa de herstelling, de eerste Predikatie gedaan. In het Jaar 1732 telde men aldaar 107 Huizen, 1 Steenplaats en 17 Molens. De Predikant van *Dubbeldam* behoort onder de Classis van *Dordrecht*. Keizer *Hendrik de* IV. noemde dit DUBLE.

DUBBELMONDE, mede voorheen een Dorp in de *Zuidhollandsche Waard*, doch, zedert die beruchte doorbraak, niet weder ten voorschijn gekoomen.

DUDLY, (ROBBERT) *Graaf van Leicester*, zeer berugt in de Geschiedenissen van Nederland. Hij was een Kleinzoon van dien *Dudly*, welken *Hendrik de* VIII, Koning van Engeland, in het begin zijner Regeeringe, over misdaaden, bedreeven onder de Regeering van *Hendrik den* VII, door beuls handen deed ombrengen, en de vijfde Zoon van *Jan Dudly*, die den 22 Augustus 1553, op bevel van Koninginne *Maria*, onthalst werd. De Koningin spaarde de kinderen, behalven eenen, die gehuwd was met JOHANNA GRAY; ook herstelde zij dezelve in het bezit hunner goederen. *Elizabeth*, den Throon beklommen zijnde, deed aan dezelven, en bijzonder aan dezen *Robbert*, veel goeds; zelfs was zij zo mild met haare gunsten jegens hem, dat zij hem weinig meer zoude hebben kunnen bewijzen, indien hij haar Gemaal geweest ware. Om zijne Personeele hoedanigheden, zegt men, verdiende hij zulk eene behandeling. Hij was niet alleen een welgemaakt man, maar ook aangenaam in den omgang, en bezat alles, wat tot een volmaakt Hoveling vereischt werd. 't Geen de achting der Koninginne voor hem nog vermeerderden, was, het gedrag, welk hij, geduurende haare gevangenis, aan haar betoond had. Met dit alles hadt hij ook groote gebreken, als zijnde zeer geldzugtig, arglistig, wangunstig tegen zijne meerderen; verwaand en trotsch tegen zijne minderen; ondankbaar tegen zijne vrienden; wraakzugtig tegen de geenen, welke hij haate; wellustig; ongodsdienstig; schijnheilig; weinig bedreeven in de konst des Oorlogs; en geen meester over zijne driften zijnde, was hij een slegt staatkundige. Het eenige 't geen hem van dienst was, om zig voor een korten tijd veele vrienden te maaken, was zijne veinzerij. Door zijne hoofdgebreken maakte hij zig doorgaans meer vijanden, dan waare vrienden. Zijne groote bekwaamheid bestond daarin, dat hij de Koningin in zijne belangen wist te houden, die echter niet naliet, wanneer zijne driften hem overmeesterden, hem te vernederen, en aan zijnen pligt te doen gedenken. Van haaren kant bleef ook de Koningin niet in gebreke, om hem in haare belangen te houden, door hem, van trap tot trap, tot de hoogste waardigheden te verheffen: als tot Baron van Denbig; tot Graaf van Leicester; tot Opperstalmeester;

tot Ridder van den Kousseband; tot geheime Raad; tot Opperhofmeester; tot Kancelier van de hooge Schoole te Oxfort; tot Opperjagermeester; en eindelijk tot *Luitenant Generaal van het Engelsche Leger in de Nederlanden.* Zelfs zou ELIZABETH niet ongaarne gezien hebben, dat MARIA, Koningin van *Schotland*, hem tot haaren Man genomen had; dit bragt hem in den waan, dat hij waardig was, de Gemaal van ELIZABETH te worden. Doch geen van beide gelukte hem. Hij was de voornaame oorzaak, dat de voorgenomene Huwelijken van ELIZABETH met KAREL VAN OOSTENRYK en FRANCOIS VAN ALENÇON, geenen voortgang hadden.

Toen deeze zo gevaarlijke mensch voor de Republiek van *Engeland* op zijn vertrek stondt, en de reize daadelijk aanvaarde naar de *Nederlanden*, deedt de Koningin aan haaren lieveling, in persoon, uitgeleide tot *Douvres*, daar zij hem, in een regt Koninglijk Vaartuig ziende treeden, niet zonder aandoening, vaarwel zeide. De Vloot, waarmede hij overstak, bestondt uit 30 Oorlog- en 60 Transportschepen, bemand met 3000 uitgeleezene soldaaten, 1500 vrijwilligers, en van al het nodige rijkelijk voorzien. 's Graaven gevolg was zeer aanzienlijk: want, behalven zijne pagien en lakeijen, enz. volgden hem twaalf Graaven, dertig Edellieden, één Bisschop en zes Kapellaanen. Zijne lijfwagt bestond uit 30 man te paard en 300 te voet. Koningin *Elizabeth*, die zeer tot pracht en praal geneegen was, wilde dat haar Luitenant met meer luister in Vlaanderen zou verschijnen, dan ALENÇON aldaar verscheenen was.

Op den 19 December des Jaars 1584, zette LEICESTER, te *Vlissingen*, voet aan land; met luister en groote vertooningen van achting werd hij ontvangen. Van daar begaf hij zig naar *Holland*, wordende in alle Steden, daar hij doortrok, prachtig onthaald; doch zijne inkomst in 's Hage was ongemeen luisterrijk. Op den 1 Feb. 1585, verscheen hij in de Vergadering der algemeene Staaten; door welke hij tot Gouverneur Generaal aangesteld, en, uit hoofde van de goede gedachten, die men van hem opgevat had, met breeder magt en gezag voorzien werd, dan ooit Gouverneur, vóór hem, bezeeten had. Hoe slegt hij, echter, zig gedragen hebbe, is ten overvloede

vloede bekend, en, onder verscheiden ARTIKELEN in dit werk reeds aangetoond.

Intusschen ontving hij, in de maand November des Jaars 1586, bevel van de Koningin, om in *Engeland* te rug te keeren. Zeer verschillende redenen werden hier van gegeeven; eene der voornaamste was, het besluit, door de Koningin genomen, om MARIA, Koningin van *Schotland*, te doen sterven. Vóór zijn vertrek, deedt hij verscheiden Gedenkpenningen slaan, te vinden bij *van Loon*, en *Boisot*, Penning-Historie, welke hij, onder zijne vrienden en aanhangers, uitdeelde. Naa zijn vertrek werd het munten van deeze penningen, door de Staaten verbooden; niettegenstaande zij de Koninginne verzogten, dat de Graaf, met meerder magt en geld, weder herwaarts mogt koomen; het beleg van Sluis, dat de Spanjaarden ondernamen, noodzaakte hen tot dit verzoek. Den 6 Junij van het Jaar 1587 landde hij, andermaal, te Vlissingen, rijklijk voorzien van volk, doch schaars van geld. En, inderdaad, zijne poogingen, om Sluis te ontzetten, waren vrugteloos; bij verdrag ging de Stad aan de Spanjaarden over. Even ongelukkig slaagde hij, in zijnen toeleg om zig van Hoogstraaten in Braband meester te maaken. Zijne voornaamste poogingen waren, zig van de Opperheerschappij der Nederlanden te verzekeren, waartoe zijn aanhang, bijzonder in *Utrecht*, hem de behulpzaame hand bood; doch zijne oogmerken, zo op *Leiden* als op *Amsteldam*, werden, door braave Vaderlanders, tijdig ondekt en verijdeld. Ondersteund door veele misleide Predikanten, ging hij zo verre dat de algemeene Staaten genoodzaakt werden, hem bij de Koningin te verklaagen, die hem daarop beval, het Gouvernement weder aan de Staaten over te geeven en naar Engeland te rug te keeren, onder voorwendzel dat zij tegen de magtige Spaansche Vloot zijne hulp noodig had. Hij vertrok dan op dat bevel, naa alvoorens het Gouvernement, bij Acte van den 17 December 1587, weder te hebben afgestaan; dit geschrift was van den volgenden inhoud.

„ ROBBERT, Graaf van Leicester, Baron van Denbig enz.
„ Luitenant Generaal van haare Majesteit de Koninginne van
„ Engeland, Gouverneur en Kapitein Generaal der vereenigde

„ Ne-

„ Nederlanden, alle de geenen, die deze zullen zien, salut,
„ alzo de doorluchtigste Koningin van Engeland ons heeft
„ aangesteld tot Luitenant Generaal van de Troupen, die zij
„ tot onderstand van de vereenigde Nederlanden gezonden had,
„ in gevolge van het Tractaat aangegaan met de Staaten Gene-
„ raal, en ons met het Gouvernement van de Politie en Justi-
„ tie in dat Land bekleed heeft, volgends acte van den 1 Fe-
„ bruarij 1586 voorleeden. En doordien de tegenwoordige
„ dringende zaaken van Engeland ons noodzaaken om dit
„ Land, wegens den dienst van haare Majesteit, weder te ver-
„ laaten, zo kunnen wij ons van het Gouvernement van dat
„ Land, het welk aan ons was opgedragen, en 't welk nood-
„ zaaklijk vereischt, dat wij aldaar in persoon zouden moeten
„ komen, om de ongevallen, die het zoude konnen overkomen,
„ te verhelpen, niet langer bedienen. Midsdien nu ge-
„ neegen zijnde, om ons van het zelve ampt van Gouver-
„ neur en van Kapitein Generaal der Legers van de vereenigde
„ Nederlanden, om redenen die wij vermelden en wegens eene
„ andere bediening, die ons is opgedraagen, te ontlasten, doen
„ wij weten, dat wij afstand daarvan gedaan hebben, en ons
„ Gouvernement door den tegenwoordige brief, die wij met
„ onzen eigen hand hebben ondertekend, weder hebben over-
„ gegeeven; in zulker voegen, dat wij van nu af aan, gantsch
„ geen oeffening, noch bediening van het gezag der commissie,
„ waarmede de Heeren Staaten Generaal ons bekleed hebben,
„ meer neemen zullen, op wat wijze het ook zou mogen we-
„ zen, en midsdien wedergeevende de magt, om die plaats
„ weder te vervullen, zo als zij met goedkeuring haarer Maje-
„ steit, tot bescherming en veiligheid van de vereenigde Ne-
„ derlanden, geraden zullen vinden. Gedaan in de Stadt Lon-
„ don onder onzen naam en zegel onzer wapens den 17 De-
„ cember 1587."

Op deze wijze werd de Staat ontslagen van een Gouverneur, die geene andere oogmerken voedde, dan die voor het welzijn der Landen in 't algemeen hoogstnadeelig waren; en hadden de groote BARNEVELD en eenige andere Voorstanders der Vrijheid zijne poogingen niet verijdeld, ongetwijffeld zou hij zig een onbepaald gezag hebben aangematigd.

Na dat de, zogenaamde, *Onöverwinnelijke Spaansche* Vloot, door 't onweder en andere rampen, vernield was, besloot men in Engeland, LEICESTER, ten derdemaal, herwaards te zenden. Doch hier van kwam niets: de dood, die hem overviel, den 14 September des Jaars 1588, verhinderde de uitvoering van dit besluit. Op het Art. van OLDENBARNEVELD (*J. van*) zullen wij van zijne bedrijven als Gouverneur nog verder moeten handelen.

DUIFHUIS, (HUIBERT) Pastoor der Roomsche Kerke, of van de St. Jacobs Kerk te *Utrecht*. Dewijl zich in deeze Stad, ten tijde van *Alba*, veelen bevonden, die de Predikatien der Hervormden hadden bij gewoond, werd aldaar, uit vreeze voor de vervolging, zelfs in 't geheim niet gepredikt; ook niet een geruimen tijd naa de Pacificatie van Gent, wanneer nu en dan aldaar een Predikant uit Holland kwam, om den Godsdienst te verrichten. In het Jaar 1577, toen de Hervormden in die Stad nog geene openbaare Kerken, noch gemeente hadden, begon Mr. Duifhuis in de St. *Jacobs Kerk* tegen de Beelden en eenige der grootste dwaalingen van het Pausdom te prediken. Hij gaf de Wethouders kennis, dat zijn geweeten hem beval, het gevoelen der Gereformeerden te leeren. Vermids nu die van Holland en andere de hoofden begonnen op te beuren, verzogt hij verlof (met aanbieding van de beelden in de Kerk te zullen laaten,) in het Koorkleed, den Predikstoel te mogen beklimmen, tot dat de Magistraat andere order zoude gesteld hebben; vermaanende telkens zijne toehoorders tot rust en gehoorzaamheid aan de Overheid. De Regenten, wetende, dat de Onroomschen reeds zeer talrijk te Utrecht waren, ook dat *Mr. Huibert* wel ter taal, vreedzaam, en van 't volk bemind was, beschermden hem, als een bekwaam en dienstig voorwerp, om eene verwijdering tusschen de zijnen en de waare Gereformeerden te wege te brengen. Doch vermids de vijf Capittelen zig daar tegen kantten, durfden de Regenten 'er niet in bewilligen. Zij wezen hem niet geheel af, maar vergunden hem, dat hij, mids behoudende zijn ampt, zig voor een poos naar *Rotterdam*, bij zijn vrienden, mogt begeeven, tot dat zij, bij betere gelegenheid, hem te rug zouden ontbieden; 't geen

geen ook kort daarna geschiede. Hij werd van de Magistraat aangenomen om op voorgemelde wijze de St. *Jacobs Kerk* te bedienen. Bij veelen onder de Hervormden werd deeze handelwijze als nadeelig aangezien, vermids hij, in zijne Gemeente, geen Kerkenraad, Ouderlingen noch Diakenen hadt. Hij bediende het H. Avondmaal, met de eigen woorden des gezegenden Instellers, en liet elk, die wilde, daartoe naderen, zonder eenige Geloofsbelijdenis aftevorderen. Ook doopte hij, zonder de Roomsche Kerkplegtigheeden in acht te neemen, zonder den Vader of getuigen iets af te vraagen. Den Ban over zwaare en openbaare misdaaden beschouwde hij als een werk der Overheid. Den Catechismus wilde hij leeren, noch verklaaren; hij predikte enkel tegen de grootste dwaalingen van 't Pausdom. Zelden sprak hij van de Predestinatie of Erfzonde. Dus had hij het Pausdom ten deele verlaaten en ten deele behouden: zijne gevoelens waren een middensoort, niet volkomen Roomsch, noch Gereformeerd. Op den Predikstoel had hij aan een wit kleed, en droeg een vierhoekige muts. Dewijl dit zijn doen langs hoe meer opzigt baarde, kreeg hij meer en meer aanstoot, inzonderheid toen de Hervormden zig aldaar openlijk begonnen te vertoonen. Deze *Dathenus*, *Sopingius* en *Helmichius* tot Leeraars gekreegen hebbende, zogten zij Duifhuis te bewegen zig met hun te vereenigen; zijn antwoord was, niet ongeneegen te zijn tot eendragt: maar eene Kerktugt, welke zij invoerden, beschouwde hij als onnodig, vermids zij eene Christelijke Overheid hadden, die hen beschermde. Hier uit ontstond eene scheuring, wordende de eene *Consistorianten*, en de andere *St. Jacobs Geuzen* genaamd; veelen van de Magistraat bleeven aanhangers van Duifhuis: alle de overige voegden zig bij de *Consistorianten*. Duifhuis, onder voorgeeven van lichaamszwakheid, verzogt zijn ontslag, niettegenstaande hem een medehelper, *Erasmus Bakker*, naderhand Predikant te Breukelen, was toegevoegd.

De Magistraat, die hem zeer genegen was, ging een nieuw verdrag met hem aan, en verleende hem, op den 5 Februarij 1581, eene Acte, waarbij zij beloofden, hem voor alle zwaarigheid te zullen beschermen, en van alle Kerklijke censure bevrijden. Dus verre ging de Magistraat, om hem voor haaren

Prediker te houden. Niet lang, echter, hadt hij 'er genot van: hij ftierf ruim één Jaar daarna. In zijne plaats werden andere, genoegzaam van dezelfde, geaardheid, door de Regeering aangenoomen, zo dat de gemelde gezinte, die wel vermeerderde maar niet verminderde, aanhield, en 'er, in het Jaar 1586, van de zeven Utrechtfche Predikanten, drie waren, die de gewoonte van Duifhuis naavolgden, welke ook in de Marie-Kerk toegelaten werd te prediken. BRANDT heeft nog wegen hem, in zijne *Historie der Reformatie*, aangetekend, dat hij te *Rotterdam*, in het Jaar 1531, op den 27 van October, daags vóór den Geboortedag van *Erasmus*, gebooren was; dat hij aldaar tot Paftoor beroepen zijnde, zeer zagt en gematigd handelde omtrent die geenen, die van ketterije verdacht waren; als mede, hoe kwalijk hem dit bekwam, en hoe gelukkig hij, door een list, de kettermeefters ontfnapte; dat hij naar Keulen gevlugt, in den uiterften nood verviel, doch op eene zonderlinge wijze, door een Koopman van Dordrecht, met raad en daad onderfteund werd; dat hij eene vrouw had, welke hij, fchoon heimelijk met haar getrouwd, voor zijn echte vrouw hield, en bij welke hij verfcheiden kinderen verwekte; dat hem voor zijn dienst te Utrecht Jaarlijks werden toegelegd eerst 230, en daarna 300 guldens. Verder meldt hij zijn dood en begraafenis in de St. Jacobs-Kerk. Onder zijn afbeeldzel heeft BRANDT het volgende vers gefteld:

Hoewel u Rotterdam, o Duifhuis, laeter baerde
Dan zijnen Defideer, (een dagh voor 't Jaergetij)
't Was vroegh genoegh, om fijns gelijk te fijn op aerde:
Niet in geleertheit, maer in deucht zo groot als hij.
Gij tradt in reklijkheit op 't fpoor van zijne voeten.
Soo 't reformeeren op uw' voet hadt willen gaan
Hoe zoud het Christen volk elkanderen ontmoeten
Die nu, van een gefcheurt, verfcheiden wegh inflaan.

G. B.

Zie BRANDT, TRIGLAND. *Hift. der Reform.* I Deel. *Kerklijke Hiftorie*; UITENBOGAART, HOOFT, enz.

DUIN,

DUIN, (*Huis ter*) behoorde weleer aan het Adelijk Geslacht der Heeren VAN DER DUIN; het legt in *Schieland*, onder het Ambacht *Zevenhuizen*, doch is niet meer in den vorigen luister, wordende het *Hof ter Duin*, zo als de ingezeetenen het noemen, thans als een boerewooning gebruikt. In vroegere tijden was het een Leen van den Huize van Brederode, en toen voorzien van een Bosch, doorsneeden met diepe graften, in 't midden van welke het Huis stondt. Omtrent het einde der voorgaande eeuw, is alles merklijk veranderd, zijnde de grond genoegzaam geheel en al weg gevéénd.

Tegenw. Staat der Nederl. VII Deel. bl. 30.

DUIN, (VAN DER) een aloud Geslacht, afkomstig uit *Genevè* en *Savoije*, en reeds meer dan 700 Jaaren aldaar bekend. Maar laaten wij zien, langs welken weg het zig in de Nederlanden gevestigd en uitgebreid heeft.

RAOUL, Heer *van Duyn*, leefde in het Jaar 1060, in welk Jaar hij, in den Oorlog, welken *Renout*, Graaf van *Bresse* enz. voerde tegen *Manfroij* van *Salluces*, het bevel had over vier Regimenten Zwitzers, ten dienste van den eerstgenoemden. *Raoul* had ter vrouwe SIBILLE VAN GENEVE en won bij haar twee kinderen:

1 HUGO, Heer *van Duyn*; zie het volgende *Artikel*.

2 BERLIONNE *van Duyn*, die omtrent het Jaar 1100 trouwde met RICHARD, Heere van *Menthon*, waarvan afkomstig zijn de Graaven van *Montrotur*, de Baronnen van *Menthone*, *d'Aubenne*, *de Rochefort*, *Beaumont* en anderen.

HUGO, Zoon van *Raoul*, Heer van *Duyn*, was een medestichter van de Abdij van *Ambrony*; zijne Vrouw was MARIA, Dogter van *Adelhart*, Heere van *Villars*, die hem één Zoon baarde.

BER-

BERNARDUS, Heer *van Duyn*; hij had ter Vrouwe ODA DE LA BEAUME, en bij haar drie Kinderen:

1 PIETER, Heer *van Duyn*.

2 UTFRIET *van Duyn*, Abt van *Chasnage*.

3 BEATRIX *van Duyn*, gehuwd aan *Willem van Chavanes*, Ridder.

PIETER, Heer *van Duyn*, trouwde met *N. van Brançion*, en had bij haar twee Kinderen:

1 JACOBA *van Duyn*, getrouwd met den Heer van *Cursant* en *Ruffien*, waarvan afkomstig zijn de Graaven van *Bureijn* en *Banain*.

2. JANUS, Heer *van Duyn* en *Malaval*, Ridder. Deeze volgde de zijde van Graave *Renaut* en *Bresse*, tegen den Graaf van *Mascon*; hij trouwde MAGTELD VAN CHALAND, welke hij verwekte twee Zoonen:

I. WILLEM, Heer *van Duyn*.

II. JAN *van Duyn*, die Heer was van *Bauligneux*. Met Prins *Thomas van Savoije* trok hij, in het Jaar 1237, als Groot Stalmeester en bestierder der Krijgstroepen, naar *Vlaanderen*. Hij trouwde daarna met *Alyd de Guines*, dogter van Graave *Arnaut* van *Geneve* en van *Beatrix*, Gravinne van *Boubourg*; uit dit Huwelijk werd gebooren MAGTELD VAN DUYN, die zig schreef VAN DER DUYN, 't welk naderhand gevolgd is. Deze *Magteld van der Duyn* trouwde met *Diderik van Brederode*, tweeden Zoon van *Alphert van Brederode* en *Beatrix van Hoorn*. Bij 't Huwelijksverdrag van deze beiden werd bedongen, dat *Diderik van Brederode* den naam van VAN DER DUYN zou aanneemen, doch het Wapen van Brederode behouden; het welk die van *van der Duyn*, tot op deezen huidigen dag, nog voeren, zijnde *een roode Leeuw, met een*

een blaauwe tong en nagelen, en een blaauwe Lambel op de borst, staande op een gouden veld. Uit dit Huwelijk bleef na één Zoon,

WILLEM VAN DER DUYN, een aanhangeling van den Graave van Holland; zijne Vrouw was MAGTELD VAN NAALDWYK, bij welke hij verwekte twee Zoonen:

1. WILLEM VAN DER DUYN, Ridder, en in 1347, Hoogheemraad van *Schieland*. Hij had ter Vrouwe IDA, Dogter van Heere WOUTER VAN EGMOND, en had bij haar vier Zoonen, als:

I. JAN VAN DER DUIJN, welke met de Hofstad, door den Heer *van Brederode*, verlijd werd, van wien het Huis of de Hofstad *ter Duyn*; gelijk wij hier voor gezegd hebben, leenroerig was, die hij, naar zijnen geslachtnaam, dus noemde gaf. Zijne Gemalinne was *N. van Zwieten*, en zijn Zoon,

WOLPHERT VAN DER DUYN, die door den *Graaf* van *Holland*, in den Jaare 1414, verlijd werd met de helft der Visscherij in de *oude Rotte*, en door den *Burggraaf van Leiden*, met de zwaanendrift van Schieland. Hij had ter Vrouwe eene Dogter, uit het Huis van *van der Werve*. Bij zijnen dood, welke voorviel in 1429, liet hij na PIETER VAN DER DUYN, Heer van 't *Hof ter Duyn*, Ridder, en Hoog-Heemraad van Schieland. Hij stierf in 1434, hebbende, uit zijn Huwelijk met *Wyburg van Montfoort*, verwekt één Zoon, JOOST VAN DER DUYN genaamd, naa hem Heer van *ter Duyn*; deze stierf zonder Kinderen, en liet zijne goederen na aan zijnen Neeve JACOB VAN DER DUYN.

II. FLORIS VAN DER DUYN, Zoon van WILLEM en van IDA VAN EGMOND, word door *Petit*, in zijne Hollandsche Chronijk, onder de Edelsten van Holland gesteld. Hij was getrouwd met HAZE VAN ALKEMADE, en had bij haar twee Kinderen verwekt:

1. JACOB VAN DER DUYN, Ridder, die één Zoon had, WILLEM genaamd.

2. JAN VAN DER DUYN; deeze had meede één Zoon, HENDRIK. WILLEM en HENDRIK ſtierven zonder Kinderen.

III. WILLEM VAN DER DUYN, de derde Zoon van WILLEM, ſtierf zonder oir.

IV. ADAM VAN DER DUYN, de vierde Zoon van WILLEM, ſtierf in 1417, en liet na, bij zijne Vrouw ALYD VAN DER MEY, drie Kinderen:

1. JACOB VAN DER DUYN; zie het volgende *Artikel*.

2. MARGRETHA VAN DER DUYN, getrouwd met EWOUD ZWAANENBURG.

3. JAN VAN DER DUYN, Ridder; deeze trouwde SOPHIA VAN DER WAAL, en hadt bij haar twee Zoonen: 1. WOUTER VAN DER DUYN, in 't Jaar 1451, verlijd met de Heerlijkheid *Werkendam*, zonder Kinderen overleeden; 2. ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Werkendam*, gehuwd met MAGTELD VAN MONTFOORT, bij welke hij naliet een Zoon, KORNELIS VAN DER DUYN, Heer van *Werkendam*, deze had een Zoon, ADAM genaamd, mede Heer van *Werkendam*. Dewijl hij geene Kinderen hadt, verkocht hij die Heerlijkheid aan PIETER VAN CHANUT, Ridder en Kastelein van *Loeveſtein*.

JACOB VAN DER DUYN, *Adamszoon*, Ridder, Heer van *Sprang*, was eerst Kastelein op den Huize *Outhena*, geduurende den *Arkelſchen* Oorlog, daarna van *Loeveſtein*. Hij had ter Vrouwe CHRISTINA VAN WIELESTEIN, Dochter van FOOY,

FOOY, Heere van *Baartwijk*, *Waalwijk* en *Sprang*; hij overleed in 1439, en liet na:

1. ADAM VAN DER DUYN; zie het volgende *Art.*

2. CATHARINA VAN DER DUYN, getrouwd met ARNOLDUS VAN GIEZEN.

3. AGATHA VAN DER DUYN, getrouwd met THEODORUS ANDEL, Ridder.

4 en 5. MAGTELD en BEATRIX VAN DER DUYN, beide Nonnen in 't Klooster van *St. Agnes* te *Dordrecht*.

6. ALYD VAN DER DUYN, Nonne te *Zaltbommel*.

ADAM VAN DER DUYN, *Jacobsz*, Ridder, Heer van *Sprang*, Bailjuw en Dijkgraaf van *Schieland*, trouwde, in het Jaar 1503, met MARGRETA, Dogter van den Heere van *Baartwijk*; hij ftierf 2 Decemb. 1506, te Rotterdam, en liet na één Zoon,

ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Sprang*, geboren 25 Feb. 1504. Lid der Edelen en Ridderfchap, Ruwaard en Bailjuw van *Putten*, Hoogheemraad van *Delfland*. Hij trouwde, in 's Hage, in 1538, met HADEWY PYNSEN VAN DER AA, en liet na zeven Kinderen, als:

I. Meester JACOB VAN DER DUYN, Heer van *Sprang*; na den dood van zijnen Neeve, JOOST VAN DER DUYN, werd hij verlijd met de Hofftad *ter Duyn*. Hij was lid der Edelen, en wegens de Ridderfchap befchreeven in de Vergadering der Staaten van *Holland*, en Hoogheemraad van *Schieland*. Hij had in Huwelijk MARIA HOOTS, Dogter van JAN HOOTS, Ridder en Burgemeester van *Mechelen*, en van PHILIPPOTA VAN DORPE. Hij overleed in het Jaar 1580, en liet na vijf Kinderen:

1. ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Sprang* en van *ter Duyn*, zonder Kinderen gestorven.

2. JAN VAN DER DUYN, Heer van *Sprang*, stierf te *Parijs*, insgelijks zonder Kinderen.

3. PHILIPPOTE VAN DER DUYN; naa haar broeders dood Vrouw van *Sprang* en *ter Duyn*; zij trouwde met NICOLAAS VAN ASSENDELFT, Heer van *'s Gravenmoer*, en daarna met PIETER VAN DER HAAGE, doch liet geene Kinderen na.

4. MAGTELD VAN DER DUYN, Vrouw van *Duyn*; zij trouwde eerst met CORNELIS DE JONGE VAN VALKENOORT, wiens Kinderen erfgenaamen werden van *Sprang* en *ter Duyn*.

5. MARGRETA VAN DER DUYN, getrouwd met BARTHOUT VAN ASSENDELFT.

II. NICOLAAS VAN DER DUYN, Baljuw en Dijkgraaf van *Schieland*, Houtvester van *Holland*, Castelein van den Huize van *Teilingen*. Hij stierf in 1564, in den ouderdom van 33 Jaaren. Zijne Egtgenoote was, ALYD AALHOUT VAN AVEZAAT; hij hadt bij haar twee Kinderen:

1. ADAM VAN DER DUYN, die volgt, en

2. ALYD VAN DER DUYN, getrouwd met AMELIS VAN DEN BOUKHORST, Ridder.

III. REINIER VAN DER DUYN, jong gestorven.

IV. WILLEM VAN DER DUYN, zonder Kinderen overleeden.

V. MAGTELD VAN DER DUYN, die ten Man had JAN VAN WYNGAARDEN, Ridder.

VI. Mr.

VI. Mr. REINIER VAN DER DUYN, Heer van *Zaanen*, Raad in den Hove van *Holland*, en daarna Raad van zijne Keizerlijke Majesteit Hij stigtte, te *Zevenhuizen*, een Oud-Mannenhuis, voor zes persoonen; de oudste van zijn Familie moet altoos Opper-Regent van dit gestigt zijn. Hij overleed, zonder Kinderen, in het Jaar 1593.

VII. ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Zaanen*, Hoogheemraad van *Rhijnland*, had ter Vrouwe CLARA TER MEY. Hij overleed in 1602. Zijne Kinderen waren:

1. ADAM VAN DER DUYN, ongehuwd gestorven.

2. TYMEN VAN DER DUYN, Heer van *Zaanen*, overleeden in 't Jaar 1603.

3. MARIA VAN DER DUYN, getrouwd, in 1604, met RYNALT VAN BREDERODE; zij stierf, in 1607, zonder Kinderen.

4. MAGTELD VAN DER DUYN, Vrouw van *Zaanen*, gehuwd, in 1602, met ANTHONY VAN DUIVENVOORDE, Heer *van den Bosch*.

ADAM VAN DER DUYN, Zoon van NICOLAAS en van ALYD AALBOUT VAN AVEZAAT, Ridder. Op den 4 Augustus van het Jaar 1602, werd hij verlijd met de Heerlijkheid *'s Gravenmoer*, nagelaten door zijnen Neef NICOLAAS VAN ASSENDELFT. Zijne Vrouw was, MARGRETA SUYS, Vrouw van *Rijswijk*: hij hadt bij haar agt Kinderen:

1. NICOLAAS VAN DER DUYN; zie het volgende *Artikel*.

2. ANNA VAN DER DUYN, gestorven in 't Jaar 1608.

3. HADEWYN VAN DER DUYN, in 't Jaar 1616 overleeden.

4. ALYD VAN DER DUYN, Nonne te Brusfel.

5. MARIA VAN DER DUYN.

6. HADEWYN VAN DER DUYN, getrouwd met PIETER SUYS, Heer van Laar.

7. MARGRETA VAN DER DUYN, en

8. CORNELIA VAN DER DUYN, Nonne te Brusfel.

NICOLAAS VAN DER DUYN, *Adamszoon*, Ridder, Heer van *Rijswijk*, *'s Gravenmoer*, *de Meij* en *den Burg*, Hoogheemraad van *Delfland*, Meesterknaap van de Wildernisfen van *Holland*. Hij trouwde, eerst met TYMANA VAN WASSENAAR VAN DUIVENVOORDE, en daarna met BEATRIX VAN DEN BOUKHORST, zuster van den Heere VAN WIMMENUM. Bij zijne eerfte Vrouw hadt hij één Zoon,

NICOLAAS VAN DER DUYN, Heer van *Rijswijk*, *de Meij* en *den Burg*, gehuwd met ANNA MACHTELD VAN BERCHEM, bij welke hij twee Kinderen verwekte:

1. ANNA VAN DER DUYN, getrouwd met FRANCOIS CHARLES VAN WISSENKERKE, Baron van *Plettenburg*.

2. NICOLAAS VAN DER DUYN, zonder Kinderen overleeden.

Uit het tweede Huwelijk van *Nicolaas van der Duyn* werden gebooren drie Kinderen:

1. ADAM VAN DER DUYN, zie hier naa.

2. ALYD MARGRETA VAN DER DUYN, getrouwd met CAREL VAN MARMOUS, en

3. NI-

3. NICOLAAS VAN DER DUYN, jong gestorven.

ADAM VAN DER DUYN, *Nicolaaszoon*, Heer van *'s Gravenmoer*, Hoogheemraad van *Delfland*, Quartiermeester Generaal van de Ruijterij, Gouverneur van *Bergen op den Zoom*, Kolonel van een Regiment Paarden, Opperjagermeester van zijne Majesteit WILLEM DEN III, Koning van *Engeland*, en Meesterknaap van de Wildernisfen van *Holland*, overleeden in 1693. Hij was getrouwd met GEERTRUY PIETERSON, en hadt bij haar vijf Kinderen:

1. ALIDA VAN DER DUYN, ongetrouwd gestorven.

2. GEERTRUYD VAN DER DUYN, getrouwd met JUSTUS VAN KEPPEL, Graaf van *Albemarle*, eersten Edele van Holland.

3. NICOLAAS VAN DER DUYN, Heer van *'s Gravenmoer*, Generaal Major van de Ruiterij, Quartiermeester Generaal, Kolonel van een Regiment paarden, overleeden in Maij 1728. Hij was gehuwd met HESSEL VAN DINTER, en verwekte bij haar vijf Kinderen:

   1. ANTONIA VAN DER DUYN, jong gestorven.

   2. JACOB VAN DER DUYN, en

   3. WILLEM VAN DER DUYN, beiden in den laatsten Oorlog op het bed van eere gesneuveld.

   4. GEERTRUY VAN DER DUYN, overleeden 27 October 1753.

   5. MARIA WILHELMINA VAN DER DUYN, getrouwd met zijne Excellentie den Heer VAN BERKENRODE, nog tegenwoordig, zedert een geruimen tijd,

Ambasſadeur der Algemeene Staaten aan 't Hof van *Frankrijk.*

4. ADAM ADRIAAN VAN DER DUYN, Vrijheer van *'s Gravenmoer*, Heer van *Benthorn*, beſchreeven in de Orde van de Ridderſchap en Edelen van *Holland en West Friesland*, en wegens dezelve Gecommitteerde Raad; Groot-Zegelbewaarder, midsgaders Stadhouder en Registermeester van de Leenen van *Holland en West-Friesland*; Luitenant Houtvester van den zelven Lande; Bewindhebber van de O. I. Compagnie; Hoofdingelande van *Rhijnland* en *Delfland*, Raad en Rentmeester-Generaal der Abdij van *Rhijnsburg*, &c. &c. &c. Zijne Gemalin was, ANNA MARIA VAN DORP, eenige Dogter van Heere CHARLES PHILIP VAN DORP, Heere van *Maasdam*, eerſten Edele van Holland. Hij overleed in 1753, hebbende uit zijn Huwelijk verwekt twee Zoonen:

1. ADAM PHILIP VAN DER DUYN, geboren 15 Junij 1716. Hij was Heer van *Maasdam*, Luitenant Kolonel en Ritmeester onder de Guarde te paard; Hoogheemraad van *Rhijnland*; ſlechts weinige weeken was hij getrouwd geweest, met GEERTRUY SCHEEPENS, wiens Vader Burgemeester te *Rotterdam* was, wanneer hij te *Voorſchoten* overleed, in het Jaar 1739.

2. ARNOLD JOOST VAN DER DUYN, Vrijheer van *'s Gravenmoer*, Heer van *Maasdam*, *Henkleneert*, enz. enz. Hoogheemraad van *Delfland*, Generaal van de Cavallerij, Kolonel van het Regiment Guardes Dragonders, ſedert 10 Maij 1771, Gouverneur van Breda, enz. enz. hebbende nog in Huwelijk de Hoog wel Geb. Vrouw ANNA MARGRETA VAN AARSSEN VAN SOMMELSDYK. Hunne Kinderen zijn:

1. ADAM

1. ADAM FRANÇOIS. }
2. ANNA. } VAN DER DUYN.
3. WILLEM en }
4. CAROLINA } deze laatste is jong gestorven.

5. PHILIP VAN DER DUYN; deeze was de jongste Zoon van ADAM VAN DER DUYN en van GEERTRUY PIETERSON, en in leeven insgelijks Generaal van de Cavallerij, Gouverneur van *Breda*, en Colonel van het Regiment Guardes te voet.

Ten bewijze van den Adeldom van dit aanzienlijk Geslacht, dient, het geen men leest in zekere Acte van Ridderschap en Edelen van *Holland en Westfriesland*, gegeeven 10 Maart 1602, waarin, onder anderen, gezegd word: —. „ dat bij ou- „ de Registers van Holland word bevonden, dat die van VAN „ DER DUYN, van ouden tijden en buiten Memorie van Men- „ schen, geweest zijn Riddermatige persoonen, en voor zulke „ zijn beschreeven geweest, en ook gecompareerd hebben on- „ der de Ridderschap, in de Vergadering der Heeren Staaten „ van Holland, en dat van die zelve Stamme ook gequalifi- „ ceerd houden, om de gelegenheid zulks vereischende, als „ Riddermatige op dezelve Vergadering beschreeven te wor- „ den." —

DUINBEEK, eene vrije Heerlijkheid, in het midden van *Oostkapelle*, niet verre van *Westhoven*, op het *Eiland Walcheren*; zij beslaat niet meer dan drie gemeeten, 133 Roeden Lands. Op deezen grond is een deftig Huis gebouwd, en wel op de grondslagen van een oud en Riddermatig Kasteel. Zeer groote voorrechten zijn aan deeze Heerlijkheid verknocht, onder andere het Leen van *Veere*. In het Jaar 1350, was WOLFERT VAN BORSSELEN, Heer van *ter Veere*, eigenaar van DUYNBEEK. Om zig te dekken tegen de magt en aanvallen zijner nabuuren, droeg hij, en zijne Vrouw HADEWICH, de

 Veste

Veste en Woning van *Duynbeek*, met alle haare getimmerten, op, aan Graave WILLEM DEN V, en ontving het, als een *vrij Erfleen*, weder te rug, met alle de rechten, welke *ter Veere* geniet. Men wil dat het oude Kasteel van *Duynbeek*, al ten tijde van KAREL DEN GROOTEN, indien niet vroeger, in wezen geweest is, ja, zelfs dat aldaar, als op eene Keizerlijke Burgt, geld zou gemunt zijn. 't Is onzeker, wie, vóór den tijd van Heere WOLFERD VAN BORSSELEN, Heer van *Duijnbeek* geweest is; doch dit weet men, dat het, even als *Veere*, onder een Heer gebleeven is, tot op den dood van MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIEN, uit wiens Insolvente Boedel het, in het Jaar 1567, bij naasting, gekoomen is aan FILIPS DEN II, als Graaf van *Holland* en *Zeeland*. Het Kasteel was toen reeds in een vervallen staat. Op bevel des Konings, die het gebouw niet verbeterde, werd *Duijnbeek*, op den 1 October van het volgende Jaar, verkogt aan JERONIMUS DE ROLLE, voor 85 ponden vlaams en 5 schellingen; deeze verkocht het weder, in 't Jaar 1572, aan MAXIMILIAAN VAN DUVENÉE, in welk Jaar het, waarschijnlijk, door den Brand verteerd is. In het Jaar 1591, werd het, van wegen het gemeene Land, aan Kapiteijn ELOY, verkocht, die 8000 oude steenen deed opdelven uit de grondslagen van *Duijnbeek*.

Op den 20 April 1601, werd het Leen van deze Heerlijkheid verheeven op ADRIAAN DAMISSE, afstammeling van DUVENÉE, van wien het, 29 Maij 1614, overging op deszelfs Zoon ABRAHAM DAMISSE. Op den 5 Maart 1637, werd dezelve, door koop, een eigendom van WILLEM BOREEL, Pensionaris van *Amsteldam*. Bij erfenis kwam vervolgens *Duynbeek*, 12 Aug. 1669, aan deszelfs Zoon, den Heere JOHAN BOREEL, die het naliet aan zijnen Zoon WILLEM BOREEL, en deeze wederom aan Heere JACOB BOREEL, Heer van Meerestein, Burgemeester en Raad der Stad Amsteldam, wordende zijn wel Ed. daarmede verlijd, op den 13 Maij 1695. Naa het overlijden van zijn wel Ed. werd, den 24 Jan. 1698, eigenaar van deze Heerlijkheid Heer BALTHAZAR BOREEL, Secretaris der Stad *Amsteldam*; die dezelve, op den 10 Feb. van het Jaar 1715, verkogt aan den Heer ABRAHAM DUVELAAR, Burgemeester der Stad *Midden*

delburg. Eindelijk werd *Duynbeek*, den 28 November 1742, de eigendom van den Heer en Mr. ABRAHAM DUVELAAR, Rekenmeester des Lands en Graaflijkheid van Zeeland, Bewindhebber der O. I. Maatschappij. Het Huis *Duijnbeek* maakt thans, volgens de tekening van *Ab. Meertens*, eene aanzienlijke vertooning. Men vindt daarvan eene afbeelding, door *M. Fossard*. In de verhandeling van eenige *Zeeuwsche Oudheeden*, bladz. 158, en vervolg. worden de Regten van *Duynbeek*, naauwkeurig opgeteld en aangeweezen.

DUINEN; aldus worden genaamd, die verbaazende, doch allezins nuttige *Zandheuvelen*, meestal aan en langs onze Zeestranden geleegen. Met de verschillende gedachten der geleerden, over den oorsprong dezer benaaminge, zullen wij ons niet ophouden; ook niet over den oorsprong der *Duinen* zelve. Zij worden verdeeld in twee zoorten: *buiten* en *binnen Duinen*; beide zoorten vindt men in Holland. Te recht worden zij als natuurlijke Dijken aangemerkt. De Geleerde OUTHOF is van gedachten, dat dergelijke *Zandheuvelen*, of *Buitenduinen*, aan veele Stranden, van de Schepping der waereld af, aanwezig geweest zijn. Vaster gaat het, het geen hij verder zegt, dat de *Zand-duinen*, door de hand des Almagtigen, als paalen of dijken, langs de Stranden, ter beteugeling van de onstuimige Zee, gesteld zijn.

Zeer zeker is het, dat schoon 'er, van de Schepping af, zulke Zandheuvelen aanwezig geweest zijn, veele, echter, het zij men dezelve *Zandbanken*, *Zandheuvelen* of *Binnenduinen* noeme, in laatere tijden, door geduurige, en zomtijds zeer sterke aanspoelingen, door zwaare watervloeden en stormwinden, zijn voortgekoomen, daar dezelve voorheen niet waren, nog voortkoomen en ook weder afneemen. Het bewijs daarvan ziet men ter plaatze, alwaar, onder eenige *afgezande Duinen*, goede Weilanden gevonden worden; onder andere ook stammen van boomen, huisraaden enz., al hetwelk, door zwaare watervloeden, daaronder bedolven is. De Lusthoven, aan de *Duinkanten* geleegen, als *Zorgvliet*, de *Kreidberg*, *Duinrel*, en andere; ja ook de Stad *Domburg* in *Zeeland*, door afgraavinge der *Binnenduinen* aangelegd, en veel laager dan de *Buiten-*

tenduinen liggende, kunnen insgelijks ten klaarste bewijzen, dat 'er *Binnenduinen*, door stormwinden en overstroomingen, veroorzaakt, 'en daardoor verscheiden vrugtbaare Landen met Zand zijn bedekt geworden. Inzonderheid dient hier bij te worden aangemerkt, hoe alle deze Landen, aan de Noord zee gelegen, eerst naa CHRISTUS Geboorte, van tijd tot tijd, zijn bedijkt geworden, en dat bijgevolg dezelve in de voorige Eeuwen onbedijkt lagen. Hier aan moet ook worden toegeschreeven, dat zommige vlakke Landen nog veel laager dan de Zee liggen. Uit welk alles men ligtelijk kan begrijpen, dat de Almagt, door middel van de Zee, en derzelver overstroomingen, die Zandbergen of *Duinen* heeft doen te voorschijn koomen, en als zo veele wallen en borstweeringen, met de daar buiten aanliggende verdubbelde Zandbanken, tegen den aanloop van de anderzins alverslindende Zee, heeft doen pal staan. Dat het Hollandsch Zeestrand, voortijds, zonder *Duinen*, en dus van het Noorden naar het Zuiden gantsch open geweest is, tracht men te bewijzen, uit TACITUS *eerste Jaarboek*; doch anderen zijn voor het hier bovengemelde gevoelen, namelijk dat de *Duinen* van de Schepping af geweest zijn, en den Hollandschen Oever omringd hebben. Doch die niet van deeze gedagten zijn, ontkennen het, echter, daarom niet, dat ze een gewrocht van den Schepper zijn, als of ze door menschen handen daar gesteld waren. Dit zoude een domheid zijn, die zig zelve tegenspreekt; die zelfde Almagt, die bij de Schepping de Duinen kon formeeren, heeft ze ook van tijd tot tijd kunnen daar stellen, en ook weder geheel wegneemen, zo als op het Eiland *Goeree*, daar dezelve geheel weggespoeld zijn, te zien is.

Zeer groot is het getal der Duinen, in Holland; wij zullen ze kortelijk opnoemen. Beginnende van het Noorden, ontmoet men *Texelduin*, *Huisduinsch Duin*, aan de zijde van het Marsdiep *Camper Duinen*, gaande landwaarts in zig vereenigende met de *Pettemer Duinen*, en aan de andere zijde met *Schoorl Duin*, *Pettemer Duinen*, langs de Zee strekkende aan de *Camper Duin*, *Schooler Duin*, paalende aan de voorsz. *Duinen*, van *Camp* tot *Berger Duin*, en voorts opwaarts, tot aan de Schooler Kerk, met en benevens de binnelandsche weiden,

den, en eenige Bouwlanden tot aan de *Geest*. Hier aan paalt en begint het *Berger Duin*, loopende tot aan *Wimmenummer Duin* naar Zee. Het *Wimmenummer Duin* begint aan *Berger-Duin*, loopt westwaarts tot aan de *Egmonder Duinen*; van daar komt het in de *Heemskerker* en *Wijker-Duinen*, die zig uitſtrekken tot aan die van *Brederode*. Na deze nadert men *Langevelder*, *Luchter*, *Noordwijker* en *Catwijker Duin*, met de *Zeepel Duin*, tot *Berkhij* en *Wasſenaar* toe. Op deze volgen de *Wasſenaarſche Duinen*, met het *Berkenrijs* daarin begreepen, met de *Oost-Duinen*; ſtrekkende zig deze meestal langs de *Zeeſtranden*.

Landwaards ingaande, van *Haarlem* naar het Westen, vindt men eerst de *Duinen* van *Heemſtede*, loopende tot *Kermerbeek* toe. Daaraan volgen eenige van minder belang, als *'s Gravenberger*, *Hauter*, *Duijnken*, *Asſekken*, en *Lisſer Duin*, en de *kleine Silek*: alverder, *Noordwijkerhoutter Duin*, *Raaphorſter Duin*, *Braesbroek*, *Blankenburg* en eenige andere. Van *Scheveninge* af westwaarts, komt men in *Monſter Duin* en *des Capitels Duin*, en eenige anderen tusſchen *Voorſchoten* en *Voorburg*.

De omtrek van deze Hollandſche Duinen, tot vlak Land gerekend, word begroot op vijftigduizend Morgens.

In vroegere tijden, plagt men, meer dan tegenwoordig, aftezanden, met oogmerk om deze ſchraale Zandbergen in aangenaame Lusthoven, en vrugtbaare Zaai- en Weilanden te veranderen. De konst van afzanding, wil men, zou eerst in het Jaar 1461, door een oud' hoveling van FILIPS, bijgenaamd DE GOEDE, XXIX Graaf van Holland, uitgevonden zijn. Om voordeel te doen met deze zijne uitvinding, liet hij zich aandienen bij de Gasthuismeesters te Haarlem, aanbiedende, hun zijn geheim, waarvoor het Gasthuis met 1000 guldens Jaarlijks kon bevoordeeld worden, te willen mededeelen, mids zij hem, geduurende zijn leeven, een Jaarlijksch onderhoud toeleiden. Het verdrag geſlooten zijnde, verzogt hij van den Graaf, ten behoeve van het Gasthuis, alle de *Duinen*, geleegen tusſchen het Haarlemmerhout en 't Gerecht; bij een openen brief van den 5 April 1461, werd hem dit toegeſtaan. Hij gaf hier van

kennis aan de Gasthuismeesters, en deedt hun aanwijzing, hoe zij de *afzanding* konden aanvangen, en het zand aan de Kooplieden van *Amsteldam* voor ballast verkoopen. Die van Rhijnland volgden wel haast dit voorbeeld; waar door zij 's Lands inkomsten merkelijk bevoordeelden. Dewijl veele *Duinen* zeer hoog en steil waren, en aan den Zeekant lijnrecht op het water stonden, zo dat dezelve niet konden aanwassen, maar daagelijks met springvloeden van onderen werden uitgeholt, en alzo nederstortten, en vervolgens door de kracht des waters, met de Noord en Noordwesten winden, afdreeven en Zeewaards inspoelden, werd al bij oude wetten daartegen gewaakt, en bevoolen, de hoogten en groote wellen van de Duinen Landwaarts aftekarren, van het eene einde tot het andere, laatende of brengende die tot een behoorlijke hoogte: dit noemde men *de Duinen ontnestelen.* Om het verstuiven van het afgekarde zand te beletten, werden, op sommige plaatzen, muuren van 9 a 10 voeten hoog, vier kareelen dik gemetzeld, als mede de afgekarde, verbreede en ontnestelde Duinen, van boven tot beneden, met goede Helm en andere ruigte digt beplant.

Hoe vlijtig men, ten allen tijde, daar tegen gewaakt hebbe, men heeft, echter, de verstuiving niet konnen verhinderen, zo als men wel gewenscht hadt.

Van hier, dat deze zo nuttige *Zandbergen*, van tijd tot tijd, langs de Hollandsche Stranden, op veele plaatzen, en bijzonder aan den *Zuidwestelijken hoek van Holland*, merklijk afneemen. Het nadeel hier van, en de vermindering der Stranden zelve, hier uit ontstaande, kan men zien bij *Anemaat*, in zijne Aanm. over den Hoek van Holland.

Dit is, onder andere, de reden van het uitvaardigen van veele Plakaaten en bevelschriften van 's Lands Hooge Overheid, tot het doen van *Helmplanting*, enz. te vinden bij MERULA, in zijn *Tractaat van de Wildernissen*, en in CAU's *Groot Plakaat Boek.*

Eene zeer geleerde verhandeling over deze *Helmplanting* en andere middelen, ter voorkoming van de verstuiving der Duinen, vindt men in het MENGELWERK van de *Algemeene*

Va-

Vaderlandsche Letteroefeningen, I Deel, bl. 81, die niet alleen verdient geleezen, maar ook de opgaave, daar in gedaan, in 't werk gesteld te worden.

Verscheiden zeer kundige Mannen en beminnaars van hun Vaderland, zijn reeds voorlang van oordeel geweest, dat de Hollandsche Duinen, met groente beplant, de bekwaamste weide van de waereld, voor twee of driemaal honderd duizend schaapen, zouden zijn. Ondersteld zijnde, dat, op de ruimte van vijftig duizend Morgens, op ieder Morgen, 4 of 6 schaapen zouden konnen geweid worden; en dat ieder schaap Jaarlijks drie ponden wol uitleverde, zouden onze Vaderlandsche Weverijen genoegzaam van Wolle voorzien worden. Men leeze hier over verder, *de opgave van eenige Proeven, ten bewijze dienende dat veele van Hollands Duinen, die gantsch nutteloos ledig leggen, met weinig kosten, tot grooter voordeel zouden kunnen verbeterd en gebezigd worden, dan tot nu toe plagt te geschieden*, genomen in den Jaare 1772, 1773, 1774 en 1775, en met een ongemeen goed gevolg ten uitvoer gebragt; blijkens de uitgaave, daar van geschied te Leiden bij Heiligert en Hoogstraaten, voor rekening van den Autheur, in het Jaar 1775. Ook zouden de *Duinen* daar door meerder van Konijnen ontbloot, door het geduurig zaaijen en planten van hei ligtelijk konnen groen gemaakt, en de verstuiving belet worden. Behalven het voedzel voor de schaapen, zou 'er een genoegzaam aantal van ander wild kunnen worden aangefokt. Dit te werk gesteld zijnde, zou ongelijk meer voordeel aanbrengen, dan men thans van de *Konijnen* trekt, tegen welker menigvuldige voortteeling, meer dan eens, heeft moeten voorzien worden.

Het opzigt over de *Duinen* en andere Wildernissen, als Bosschen, Waranden, behoort aan den *Opperhoutvester*, *Luitenant Houtvester*, *Meesterknaapen*, *Rentmeesters*, *Clerquen*, *Deurwaarders*, *Duinmeijers* en *Koddebeijers*, volgens den inhoud der Plakaaten, gemaakt op het stuk der Wildernissen, alle te vinden tot voor het Jaar 1605, bij *Merula*, en daar na in 't *Groot Plakaatboek*.

Tegen de Noordzee zijn de Zeeuwsche Eilanden, *Walcheren* en *Schouwen*, ook van Duinen voorzien; doch niettegenstaande de

de *Helmplanting*, neemen zij insgelijks, van Jaar tot Jaar, merkelijk af, en vereisschen dus eene allernoodzaaklijkste voorzorge. Het getal der Konijnen, bijzonder in 't Land van *Schouwen*, is insgelijks zeer menigvuldig, en hoogst nadeelig voor de Landlieden. Alle de Zeeuwsche *Duinen* behooren aan de Graaflijkheid, en worden in acht gedeelten verpagt; de aanbesteedingen, zo van het *Helmplanten* als van het toezetten van de trekgaten, geschied aldaar door de Staaten der Provintie of derzelver Gekommitteerde Raaden, door den Rentmeester Generaal van Zeeland *Beoosten Schelde*, den Opperdijkgraaf van den Lande van Schouwen, als Officieren van de *Duinen*, die zig daarbij bedienen van den Gezwoorenen Landmeeter van die Provintie. In de Friesche *Duinen* vindt men dezelven nergens zo menigvuldig als in die van 't Eiland Ameland. Ook aldaar zijn de *Buitenduinen* niet bekwaam, om de Landen voor overstroomingen te beveiligen; dit gebrek moet door *Dijken* vergoed worden.

Zie MERULA, CAU, BOXHORN, en andere.

DUINEN, (JAN BAPTIST VAN) gebooren te *Antwerpen*, in het Jaar 1620. Tot Jaaren van onderscheid gekoomen, werd hij een vermaard Kunstschilder. Voornamelijk muntte hij uit in kleine pourtraitjes, en andere zaaken, die hij met waterverf konstig op papier, perkament of ivoor, wist te maaken. Zelfs aan Vorstelijke Hoven, werden zij met graagte ontvangen. Hij stierf met roem, in zijne geboortestad, doch onzeker wanneer.

Zie HOUBRAKEN, II Deel.

DUINREL, eene Lustplaats in *Rhijnland*, onder *Wassenaar*.

DUINWEL, een Heerenhuis in *Kennemerland*, onder *Bennebroek*.

DUI-

DUISTERVOORDE, weleer een Heerenhuis in de *Veluwe*, na bij *Twello*.

DUITSCHE HUIS, (Het) is een oud en deftig gebouw, ſtaande binnen *Utrecht*, aan de Westzijde der Stad, digt bij de St. Marien plaats, ſtrekkende met zijne tuinen tot aan den wal. Van den Straatweg is het afgeſcheiden door een hoogen Muur, waarin een Poort is, verſierd met de wapenſchilden van de *Duitſche Ridderorde*, waar voor dit gebouw geſticht is. Van binnen is het voorzien met zeer ruime vertrekken. Ieder *Ridder* of Kommandeur van de Orde heeft daarin een Kamer, waarin hij, als het Kapittel vergaderd is, zijnen intrek neemt. Behalven deze vertrekken, vindt men in het zelve een Gehoorzaal, eene Eetzaal, verſierd met de afbeeldzels der Ridderen, en eene ongemeene groote Voorzaal. Het gebouw dient insgelijks ter ontvangst van Vorſten en aanzienlijke Heeren. Voorheen ſtond hetzelve naast eene groote Kerk, waarvan, echter, tegenwoordig zeer geringe overblijfzels te zien zijn.

De oorſprong der DUITSCHE RIDDEREN kan met geene zekerheid bepaald worden; de geleerde MATTHEUS wil dat dezelve ontſtaan zijn in het Jaar 1190. Zo veel is zeker dat de Orde is ingeſteld, ter eere van MARIA; dat bij de oprichting bepaald werd, dat het *Hoofdhuis* zou zijn te *Jeruſalem*, en dat de *Ridders* zouden verpligt zijn, het Land te beſchermen tegen de Ongeloovigen. Paus *Celestinus de* III bevestigde deze Orde, in het Jaar 1492: van toen af werd zij de DUITSCHE ORDE genaamd, en zedert, door verſcheiden Koningen en Vorſten, met aanzienlijke goederen en voorregten begiftigd. — De eerſte Meester vàn deze Orde was, een vrij Edelman, HENRIK VAN WALPOT genaamd; zijne Opvolgers droegen naderhand de naamen van Hoog-Meesters en Groot-Meesters.

De goederen der Orde, die in zeker Landſchap of Sticht gelegen waren, óf, om eigenlijker te ſpreeken, het bewind over dezelven, droeg al van ouds den naam van *Balije* of *Kommandeurije*; die het Opperbewind voerde, heette *Land-Kommandeur*. Na haare komst in Pruisſen in 't Jaar 1226, bezat de Orde reeds goederen in het *Sticht van Utrecht*, en had dus ook ee-

eenen *Land-Kommandeur* over de *Balije* van *Utrecht*. De eerste, die dit ampt bekleedde, was ANTHONIS VAN LEDERSAKE van *Prinshage*, die, omtrent het Jaar 1230, het eerste *Ordehuis* aldaar stigtte, volgens onderstaande aanwijzing van een Handschrift (*), onder mij berustende.

Wat

(*) HET RIDDERHUIS VAN DE DUITSCHE ORDE.

Stond wel eer buiten de Stad bij de St. Geertruijdekerk, maar het is in den Jaare 1345 *in de belegering der Stad Uitregt door Willem de IV. Graave van Holland te meerendeele verwoest. Waar na Jan van Arkel Bischop van Utregt die Ridders in plaats binnen de Stad voor een zeekere somme gelds heeft aangeweesen volgens inhout van de volgende brief.*

In de naam des Heeren Christi. Jan door Gods *genade Bischop te Uitregt ter eeuwige gedagtenis zij kennelijk aan alle, dat het Gasthuis van St. Maria der Duitsche Order, voorheen geleegen buiten de muuren der Stad Uitregt geheel onder de voet gebragt en geruineert is, zo wel de Kerk als de reguliere plaatsen, en dat om zeekere voornaame oorsaken, het niet goet weezen zoude nog voor ons, nog voor onse nakomelingen, nog voor onse Stad Uitregt, nog voor de Provintieaal, en broeders van het gesegde Convent: en dat in teegendeel het zeer gevaarlijk zijn zoude, dat het genoemde huis op dezelfde plaats herbouwt wierd; zo hebben wij voor de Eere Gods, des Heijligen kruis, en de genoemde Welgelukzalige Maagt en na dat wij wel aandagtelijk overleid hebben, uwe onse lieve Proosten Prelaaten en Capittelen van de groote Kerk, van St. Salvator, van St. Pieter, van St. Jan en van St. Maria, alle Kerken van Uitregt, met haar genoemde toestemming gelijk mede die van het gezegde Duitse Huis verkogt voor een zeekere somme gelds, aan ons tot gebruik van onse Bischoplijke Tafel te betaalen, zo hebben wij als gezegt verkogt, en ter oorsaak van die verkoop geleverd, en in erfenis overgegeven in grond, voormaals behoord hebbende aan onse gezegde Bischoplijke Kerk, welke grond gelee-*

Wat de verkiezing der Land-Kommandeurs aangaat; van tijd tot tijd, is daarin merkelijke verandering voorgevallen, bijzonder

---

leegen is in onze Stad Uitrecht op de plaats genaamt Springwijk tusschen de weg of.... van het Capittel van de gezegde Kerk van St. Maria aan de eene ende grond van Jan Landskroon Burger van Uitregt aan d'andere zijde, met de gebouwen boomen weegen eigendommen, en al het geen daar van afhankelijk is; alle deese plaatse zo als dezelve behoord hebben aan onse gezegde Bischoplijke Tafel, hebben wij gegeven met inzigt dat de voorseide Provintiaal en Geestelijke, met onse toestemming en verlof, dat wij haar tegenwoordig toestaan, met dese tegenwoordige brief, om op dezelve grond te mogen bouwen een Kerk, een Kapel, Oratorium, Officien of reguliere plaatsen tot het Convents behoeft, en dat wanneer zij het zullen willen doen, gelijk meede om een Kerkhof en vrije begraafplaats te hebben, Orgelen en Klokken, behouwens het regt der Kerken, uit welkers gebied men Lighamen brengen mogt om hier te begraven, om de Missie te bedienen, en andere Goddelijke diensten te doen; eijndelijk dat het haar volkomen toegestaan zal zijn, zo in het gemeen als bezonder, om buiten prejuditie van de Parochie Kerk te oeffenen het geene men weet overeen te komen aan deze Geestelijke order, het zij door gewoonte, regt of voorregt, en wij voor zo veel bekent en in onse magt is door het gewoone regt, dragen over op de gemelde grond het genoemde geruineerde Convent met deszelfs voorregten vrij en eijgendommen, in getuigenis van 't welke wij Jan Bischop van Uitregt nodig geoordeeld hebben, onse regtte te hangen aan deze tegenwoordigen, gelijk mede de zegels van genoemde Kerken, en wij Prelaten en Capittelen voorseid van onse bovengem. Kerken hebben onse zegels gehangen aan denselven brief, gedaan in 't Jaar na onses Heeren Geboorte 1346, den laasten dag der maand Augustus.

der ten tijde van Keizer KAREL DEN V, voornaamlijk naa de Reformatie. Want naa deze gebeurtenis deden zij geen Kloostergelofte meer, zo als voorheen gebruiklijk was; ook trokken 's Lands Staaten het oppergezag aan zich zelve; reeds in 't Jaar 1580, besloten zij, het bewind over de Geestelijke goederen, en, onder anderen, over het *Duitsche Huis*, te aanvaarden. Aan den Land-Kommandeur werden de noodige Instructien ter hand gesteld, en van toen af aan geene verkiezing gedaan, of leden in de Orde ontvangen, dan de zulken, die men wist, Hun Edele Mogende aangenaam te zijn. Eer men tot de verkooping van eenige goederen overging moest de goedkeuring der Staaten gevraagd worden; gelijk blijkt uit den Verkoop van de Ambachtsheerlijkheid, *West*, *Hoog*- en *Laag-Raaven*, in het Jaar 1643 geschied, en in 1647 en 1648 bij den verkoop van 't *Huis te Dieren*. — De goederen, tot de *Balije van Utrecht* behoorende, zijn onder de Ridders verdeeld; ieder van hun trekt daar van zijn aandeel.— Van oudsher, plagten de Heeren Ridders vrij te zijn van de gemeene Lands lasten; doch naa de Kerkhervorming en daarop gevolgde verandering in de Regeeringe, zijn hunne goederen, gelijk die der andere Ingezeetenen, aan de gewoone en buitengewoone belastingen onderworpen.

Tegenwoordig bestaat het Genootschap der Ridderen van deze Orde uit een Land-Kommandeur en tien Kommandeurs, van welke één *Coadjutor* is. Voorts nog uit twee Jonkers, die, echter, geene voordeelen, maar wel een klein douceur, onder den naam van rustgelden, uit de inkomsten genieten. Verder heeft het Genootschap één Rentmeester, die het Huis bewoont, en een Secretaris. De gemelde *Land-Kommandeur* en de *Coadjutor* genieten de meeste voordeelen, zijnde de laatste gemeenlijk Kommandeur te *Dieren* op de *Veluwe*. In het Jaar 1647, kogt Prins WILLEM DE II, deze goederen voor 47,000 guldens; welke somme, op 700 guldens na, belegt is aan Obligatien ten laste van de Provintie Utrecht, van welke de Kommandeur de inkomsten trekt, gelijk ook van verscheiden Landerijen, die nog heden onder dezelve behooren. ——— De negen andere Ridders zijn Komman-

RIDDERS VAN HET DUITSCHE HUIS.

mandeurs te *Thiel*, te *Maasland*, te *Rheenen*, te *Leiden*, te *Katwijk op den Rhijn*, te *Schooten*, te *Doesburg*, te *Schelluijnen*, te *Middelburg* en te *Schoonhoven*.

Ieder *Kommandeur* heeft regt, om, op de vergaderingen der Ridders, eenen Edelen *Expectant* of Opvolger voorteſlaan, en in de Registers der Orde te doen inſchrijven. De Land Kommandeur, echter, heeft het regt om twee perſoonen voorteſtellen, en zelfs nog een derden, in de plaats van ieder Ridder, die verzuimt iemant te opperen. Tot Jonker mag niemand worden aangenoomen, dan die zijne adelijke geboorte, en wel met vier Kwartieren, twee van Vaders en twee van Moeders zijde, kan bewijzen, door eene verklaaring van beſchreven Edelen, door derzelver Secretaris, of Griffier ondertekend. Zelfs mogen zijne Kwartieren met geene bastaardij beſmet zijn, enz. Wijders moeten allen, die als opvolgers in de Orde beſchreven worden, belijdenis doen van den Hervormden Godsdienst, en betaalen 100 Dukaaten aan de Orde. De oudſte *Expectant* word Jonker, bij het affterven van een Kommandeur, mids vooraf daartoe bekoomen hebbende de goedkeuring van hunne Edele Mogende. —— Wanneer een Opvolger Jonker wordt, betaalt hij wederom zekere ſomme aan de Orde, zonder dat noch de Expectanten, noch de Jonkers, eenige voordeelen trekken uit de goederen; de Jonkers, gelijk gezegd is, genieten alleen eenige rustgelden. —— Reeds op den ouderdom van drie Jaaren, werd de laatstoverleedene Stadhouder, WILLEM DE IV, in 't Jaar 1714, als Expectant aangeſchreeven, zonder dat hij, echter ooit Ridder geworden is. Met veele anderen, voor en naa hem, deelde hij in het zelfde lot.

Alle de gebruikkelijkheden, die weleer bij de Inſtelling van een Ridder plagten in agt genomen te worden, als ook het draagen van het Ordegewaat, zijnde een wit kleed, met een zwart kruis beſtikt, zijn al voor lang afgeſchaft. De Land-Kommandeur, de Kommandeurs en de Jonkers, draagen thans alleen *tweederlei teken*; als, aan een zwart lint, om den hals, een gouden kruis, aan beide zijden met een ſmallen witten rand geëmailleerd; 't welke het aloude Orde teken is; en een grooter zwart kruis, met een witten zilveren geborduurden rand, welke op het linker voorpand van het bovenkleed, op de

hoogte van het hart, wordt vast gehegt; doch, dit laatste teken wordt door de Jonkers niet gedraagen. Omstandiger bericht wegens de Orde, kan de Leezer vinden bij ANTH. MATTH. *de Nobilitate*, enz.

DUIVE, (JAN) geboortig van Gouda, was een Leerling van den vermaarden Glasschilder *Wouter Crabeth*, den Jonge. Met het glasschilderen, en andere Kunstwerken, won hij zeer veel geld. Hij overleed, in de plaats zijner geboorte, in het Jaar 1649.

Zie WALVIS, *Beschrijving van Gouda*, en HOUBRAKEN.

DUIVELAND, grenzende aan de Oostzijde van *Schouwen*, ten Noord-Oosten aan het land van *Over-Flakkée*, en ten Zuid-Oosten en Zuiden aan *Filipsland* en het Eiland *Thoolen*. Volgens de oude Kronijkschrijvers, zou dit Eiland niet vroeger dan in den Jaare 850 bedijkt zijn. Men meent, dat het zijnen naam ontleend heeft van de menigvuldige *Duiven*, welke daar, meer dan elders, gevonden worden. —— Dit *Eiland* was reeds vermaard ten tijde van *Melis Stoke*, en werd het nog meer, om de zege, door *Jan van Avennes*, of liever door zijnen Zoon Willem, in het Jaar 1303, aldaar op de Vlamingen behaald; als mede door den vermaarden togt, welken de Spanjaards, in het Jaar, 1575 door het water derwaarts deeden.

Of dit Land voortijds behoord hebbe aan het Geslagt van *Duiveland*, is met geene zekerheid te bepaalen; dit is zeker, dat de afstammelingen uit hetzelve, voor een gedeelte, Ambachtsheeren daar van geweest zijn. —— Verscheiden rampen heeft dit Gewest, door zwaare Watervloeden, ondergaan, als in de Jaaren 1288, 1304, 1324, 1404, 1421, 1509, 1530, en eindelijk in 1531. ——

Het Eiland beslaat, in zijnen omtrek, vijf uuren gaans, en bevat 13634 Gemeten en 5 Roeden Lands. De Landerijen zijn zeer vrugtbaar. In het zelve leggen de volgende Polders: De Polder der Vierbannen, met de Poldertjes groot en klein Beijeren; die van Oosterland, Heer Jansland, Oost-Duiveland

met

met de Stoofpolder, de Goude Vierfche Polder, de Zelke Polder, Alteklein, Bekewaarde-Sas en de Jonge Polder. —— Men vindt 'er geene beflooten Stad, maar zes Dorpen, allen, uitgezonderd *Kapelle*, Kerkdorpen, die ieder hunnen eigen Predikant hebben.

Zie de Kronijk en Befchrijv. van Zeeland.

DUIVELAND, een zeer oud en Adelijk Geflacht, afkomftig uit dat gedeelte van Zeeland, welk nog heden dien naam draagt; in de XI Eeuw was het reeds bekend.

DUIVELAND; (JOHAN) hij was de 30 Abt van 't Klooster *Lidlum*, in *Friesland;* om zijn flegt gedrag, werdt hij, in het Jaar 1518, van zijnen post verlaaten.

DUIVESTEIN, een Adelijk Huis, in *Rhynland*, onder *Voorburg*.

DUIVEN; (FRANS VAN) hij wordt gemeld, als behoord hebbende tot de verbondene Edelen, bij te WATER, bl. 351, zonder eenige verdere bijzonderheden, genoemd.

DUIVENDRECHT, een bekende buurt, onder *Amfteldam*, niet verre van *Diemen*.

DUIVENDYKE, eene Ambachtsheerlijkheid, in 't land van *Schouwen*, na bij *Brouwershave*, waarvan niets meer overig is, dan het Kerkhof en eenige weinige Huizen.

Zie *Oudh. van Zeeland.*

DUIVENVOORDE, ook wel *Duvenvoorde* genaamd, een Adelijk Huis in *Rhynland* geleegen; het is zeer oud, en de verblijfplaats der Heeren van *Duivenvoorde*, afkomftig uit een Jonger Zoon, uit den Huize van *Wasfenaar*, gelijk blijkt uit de Geflacht-Registers van *Wasfenaar*, enz. bij *Goudhoeven* en van *Leeuwen*.

DUIVENVOORDE, (WILLEM VAN) natuurlijke Zoon van Heere *Arent van Duivenvoorde*, die in het Jaar 1258 geleefd heeft. Hij was Ridder, een man van een fnedig verftand en fchrander oordeel. Door zijne behendigheid verkreeg hij groote en heerlijke goederen: als *Geertruidenberg*, 't welk hij liet bemuuren, en alwaar hij een Karthuijzer Klooster bouwde; de *Baronny van Breda*, welke hij kocht, van Heere *Klaas van Liedekerke*; de Heerlijkheden *Steenbergen*, *Roozendaal*, enz. zo dat hij Jaarlijks ruim 70,000 guldens inkoomen had: eene zeer aanzienlijke fomme in dien tijd. Zijne Vrouw was *Heilwich van Vianen*, die, omdat hij een Bastaart was, tegen haaren zin, zig met hem in den Echt verbond, en hem ook geen kinderen baarde. Hij ftierf zeer oud, in het jaar 1353, nalaatende een onechten Zoon, *Willem van Duivenvoorde*, en drie dogters.

DUIVENVOORDE, (WILLEM VAN) gelijk boven gemeld is, een natuurlijke Zoon. Naa zijns Vaders dood werd hij Heer van *Breda*, *Geertruidenberg*, enz.

DUIVENVOORDE, (JAN VAN) Heer van *Warmond*, *Woude* en *Alkemade*, eerst Houtvester, en daarna Admiraal van Holland, Zoon van den Ridder *Jacob van Duivenvoorde*, moest, wegens het tekenen van het verbond der Edelen, het Land ruimen; hij was tegenwoordig geweest bij het inneemen van *den Briel*. Als *Admiraal* behaalde hij groote voordeelen op den togt naar Spanje. Naderhand vertrok hij, als Gezant der Staaten, naar Engeland. Zijne nakomelingen, fchoon den Roomfchen Godsdienst nog lang aankleevende, bleeven altoos getrouw aan de zijde der Staaten. ———

DUIVENVOORDE, (JACOB VAN) Vader van den Admiraal, was de Zoon van *Jan* en *Maria* van *Mathenes*, Vrouwe van *Warmond*, en Broeder van Heere *Jan* en van *Gysbert van Duivenvoorde*, Heere van *Obdam*. Heer JACOB was een der vertrouwelingen van Prins *Willem den* I; hij hield geheime Briefwisfeling met hem, en beraadflaagde over het inneemen

van

van eene Stad of Vesting. Na dat *Woerden* aan der Staaten zijde gekoomen was, werd hij derwaarts gezonden, om 'er de nodige bestelling te maaken. In 't Jaar 1576 ondertekende hij de Unie van Holland en Zeeland. Sedert het Jaar 1573, was hij Raad in het Hof van Holland; hij bekleedde dien post tot aan zijnen dood, welke voorviel in 't Jaar 1577. ———

DUIVENVOORDE, (GYSBERT VAN) Heer van *Obdam* en *Hensbroek*, Zoon van *Jacob van Duivenvoorde*, en *Gysbert van Liere*; hij week uit de Nederlanden, in het Jaar 1567, en werd naderhand door *Alba* gebannen, als een lid der zaamverbonden Edelen, een vijand van den Catholijken Godsdienst en een beschermer der Onroomschen. Hij verzelde *Oranje* in zijnen eersten ongelukkigen togt. Naa zijne terugkomst, bekleedde hij verscheiden gewigtige Posten. In 1580 was hij Castelein te *Woerden*. Uit zijn Huwelijk met MARIA VAN HOEXVIER, werd hem gebooren JACOB VAN WASSENAAR, Admiraal van Holland, wiens Zoon was de vermaarde Admiraal JACOB VAN WASSENAAR, Heer van *Opdam*, van welken de tegenwoordige Heeren van *Wassenaar*, *Opdam* en *Twikkelo*, afkomstig zijn.

DUIVENVOORDE, (DIRK VAN) was niet de Zoon van *Arend*, maar van *Dirk*, en de Kleinzoon van *Arend van Duivenvoorde*. Ten tijde der beroerten, week hij uit de Nederlanden, en keerde, naa eenigen tijd buiten 's Lands vertoefd te hebben, te rug, in 't Jaar 1593. Zedert bekleedde hij het ampt van Bailjuw van den Briel, en Dijkgraaf van Voorne. Hij overleed in 't Jaar 1593, zonder Kinderen.

DUIVENVOORDE, (ARENT VAN) Ridder, Heer van *Duvenvoorde*, *Noordwykerhout*, *het Woud* en *Sterrenburg*, Zoon van *Jan* en van *Haudewich van Renesse*, afkomstig uit het aloud Nederlandsch Geslacht der vermaarde *Wassenaren*, waar van die van *Duvenvoorde* of *Duivenvoorde* een wettige tak zijn. Uit hoofde der Inlandsche beroerten, week hij, in 't Jaar 1567, uit de Nederlanden, en werd naderhand

 door

door *Alba* gebannen. Volgens den inhoud der Sententie, kwam zijne beschuldiging hierop uit, dat hij een begunstiger was van den nieuwen Hervormden Godsdienst. Een geruimen tijd vertoefde hij in de Abtdije van Egmont, tegen den wil van den Bisschop van Haarlem; doch hij gaf voor, aldaar gekomen te zijn, op last van Brederode, zonder wiens bevel hij weigerde te vertrekken. Met de zijnen hadt hij de goederen der Abtdije verkwist, de Geestelijken mishandeld, hunnen dienst bespot; soortgelijken moedwil hadhij ook in hetKlooster te *Heiloo* gepleegd, en aanleiding gegeeven tot den Beeldestorm te Leiden. Zulke beschuldigingen, en het Vonnis daaruit opgemaakt, waren niet in staat, zijne liefde voor de Vrijheid te verdooven, noch hem in minder aanzien bij anders denkenden te brengen —— In 't Jaar 1572 hielp hij den *Briel* overmeesteren. Naderhand werd hij, met Krijgsvolk, naar *Woerden* gezonden. —— Hij verscheen, met volmagt van Lumeij, in de eerste Staatsvergadering te *Dordrecht*. Daarna werd hij Krijgs-Kommissaris. —— In het beleg van Kampen, in 't Jaar 1578, was hij Hopman over een Vaandel Voetknegten; in 1587 zogt hij middel om binnen Medenblik te komen. Verder heeft hij veele Jaaren zitting gehad in de Ridderschap van Holland, en was, in die hoedanigheid, tegenwoordig bij de inwijding van de Leidsche Akademie. Hij overleed in het Jaar 1600; zijn Zoon JAN werd, naa zijnen dood, met zijne goederen verlijd.

Men zie van alle deze, de *Historieschrijvers* van hunnen tijd, en bijzonder J. W TE WATER, *Verbond der Edelen*, bij wien, zo van deze als van andere leden van dit Geslacht, veele bijzonderheden te vinden zijn, die ons zullen te voren komen op het *Geslacht* van *Wassenaar*.

DUISTERVOORDE, weleer een Heerenhuis in de *Veluwe*, nabij *Twello*.

DULLAART, (ADRIAAN) gebooren in *Friesland*, op een

een vlek, *Werden* genaamd, den 5 Maart van het Jaar 1400. Om zijne bekwaamheid werd hij Secretaris te Brussel.

VAL. AND.

DULLART, (HEIMAN) een konstig Schilder en niet min geestig Dichter; in de laatstgemelde hoedanigheid, maakte hij grooter vorderingen dan in de eerste. Hij was gebooren te Rotterdam den 6 Feb. 1636, en stierf den 6 Maij 1684. Men vind zijn Leven, voor zijne Digtwerken, uitgegeeven door *D. van Hoogstraaten*, 1719.

HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. Deel.

DUMBAR, (GERRARD) Secretaris *te Deventer*, maakte zig, in het Jaar 1732, op den ouderdom van 49 Jaaren, eenen onsterflijken naam, met de Uitgaave van zijn Werk, ten tijtel voerende *Kerklijk en Waereldlijk Deventer*, in folio; waarvan wij, op het *Art.* DEVENTER, het behoorlijk gebruik gemaakt hebben. Ten dien tijde was hij reeds onder de Geleerden en Oudheidkundigen van Nederland bekend, door de vroegere uitgaave van zijne bekende *Analecta*, waar van het eerste deel in 8vo, in het Jaar 1719, ten voorschijn kwam, het tweede in 't Jaar 1721, en het derde deel in 't Jaar 1722. Aan de beminnaars van dergelijke oude stukken, die tot op dien tijd onbekend geweest waren, hadt hij hier mede geen geringen dienst gedaan, en zig, onder de Nederlandsche Historieschrijvers, eenen verdienstelijken naam gemaakt. In het *eerste deel* van deeze *verzameling van onuitgegeeven stukken*, vindt men, onder anderen, de eerste uitgaave van de *Rijm-Kronijk van Klaas Kolijn*, als ook de *Historie van Holland*, door J. VAGGE. 's Mans afbeeldzel staat voor zijne *Beschrijving van Deventer*; wenschelijk ware het, dat dit werk vervolgd werd. —— Indien ik mij niet bedriege, bekleedt de Zoon van den Heer DUMBAR, nog heden, de zelfde waardigheid van Secretaris te Deventer.

DUNCANUS, (MARTINUS) werd gebooren te *Keulen*, in

in het Jaar 1505, van zeer geringe Ouders. Hij was een tweeling, en gelijk verhaald wordt, zo klein, dat zijn Vader hem in zijn holleblok kon verbergen. — Te Nymeegen leerde hij de Latijnsche taal, en oeffende zich vervolgens te Leuven in de Godgeleerdheid en Geschiedenissen. Zijn eerste beroep als Pastoor was te *Wormer*, en daarna te *Schoorl*. Naa een verblijf van 17 Jaaren, werd hij Pastoor van de Oude Kerk te Delft, vervolgens, in plaats van Lindanus Decanus, in 's Hage beroepen, en in 't Jaar 1572 Pastoor in de St Catharyne of Nieuwe Kerk te Amsteldam. In 't Jaar 1578 werd hij, nevens de Regeering en verdere Geestelijkheid, de Stad uitgeleid; begeevende zig toen naar *Amesfoort*, alwaar hij overleed, in 't Jaar 1593. Zijn Leven is door *Johan Hees*, mede een Keulenaar, beschreeven. Ook gaat zijn afbeeldzel in prent uit.

VAL. AND. en *Opkomst der Nederlandsche beroerten*.

DUNIUS, (JACOBUS) was afkomstig uit het geslacht der VERDUYNEN. In zijne Jeugd deedt hij groote verwachting opvatten; doch, op zijne reize, door Braband, Groot Brittanje en Frankrijk, waarheen hij gezonden was, om zich in de weetenschappen te oeffenen, deedt hij niets anders op, dan den smaak voor eene bedorvene levenswijze. In het Jaar 1566, in zijne geboortestad *Hoorn* te rug gekoomen, tradt hij in een ongelukkig Huwelijk; dit voltooide het bederf zijner zeden: hij gaf zig geheel over aan den drank, en stierf in het Jaar 1572, of 1573. ——

DURGERDAM, een der Waterlandsche Dorpen, behoorende, voor het grootste gedeelte, onder *Ransdorp*, en het overige onder *Schellingwoude*. Het legt aan den *Waterlandschen* Zeedijk, op den hoek van het *Pampus* en het Y, genoegzaam tegenover *Diemen*. Even verre ligt het van *Schellingwoude* als van *Ransdorp*; aan welke beide Dorpen het zijnen oorsprong verschuldigd is, door het leggen van eenen *Dam*, kort naa het Jaar 1421. Naa het Jaar 1736, werd de Haven merkelijk vergroot. De grootte van dit Dorp, in zijne betimmering, beslaat ruim 500 Roeden. In 1687 ontstond aldaar een zeer

on

ongelukkige Brand, waardoor ruim 150 Huizen in de assche geleid werden; niets bleef 'er over, dan de Kerk, een Zaagmoolen en eenige weinige Huizen, aan den Zuid-Oost kant. De *Kerk* was eerst een vierkant gebouw, van hout gemaakt, hebbende op het dak een vierkanten Koepel-Toorn of Lantaarn, met Uurwijzers en Slagklokken voorzien. Het Kerkgebouw diende insgelijks tot een School; boven hetzelve was een vertrek, waarin de Regenten van *Durgerdam* en *Uitdam* vergaderden. In het Jaar 1643 werd de tegenwoordige Kerk gebouwd. Zij is versierd met een spits Torentje. — Op den uitersten hoek van den *Durgerdammer-Polder*, werd, in het Jaar 1700, door Kommissarissen van de Pilotagie, een *Vuurbaak*, ten dienste der Zeevaarenden, opgerigt, zijnde een hoog vierkant steenen gebouw, vertoonende de gedaante van een Toren. Boven in hetzelve is de *Vuurpan*, waarin, het geheele Jaar door, des nagts, een vuur van koolen gestookt wordt; het wordt aangeleid een uur voor Zonnen ondergang, en brandt een uur na deszelfs opgang. — Boven den ingang van dezen Toren is een marmeren steen geplaatst, waarop men leest, dat JAN WITSEN, *Lambertsz.*, op den 3 Junij des gemelden Jaars, den eersten steen daarvan geleid heeft. *Durgerdam* heeft vijf Taanhuizen, en drie Scheepstimmerwerven. Verder geneeren zig de bewooners van dit Dorp meest met den Vischvangst, en het houden van Herbergen, voor de Amsteldammers, die des Zomers aldaar veeltijds hun vermaak neemen. Het *Durgerdammer-Veer* is hierdoor geen van de minste van de Waterlandsche Veeren.

DURVEN, (DIRK VAN) de 22 Gouverneur van Nederlandsch *Indiën*. Hij was eerst Advocaat te Delft; in dienst van de Kamer dier Stad vertrok hij naar Batavia, en landde aldaar in het Jaar 1706, met den rang van Raad van Justitie. In 't Jaar 1720 werd hij Buitengewoon, in 1724 Ordinaris Raad van Indiën; en in het Jaar 1729 bevorderd tot *Gouverneur-Generaal*; hij bekleedde dien aanzienlijken post tot den 28 Julij 1732, reeds in 't voorige Jaar was hij, nevens andere bedienden der Maatschappij, naa 't Vaderland ontbooden; waaruit men zou mogen besluiten, dat de Bewindhebbers weinig genoegen

in zijn bestier moeten genomen hebben. Zonder iets te zeggen van het Personeel Karakter van den Heere *van Durven*, 't welk men mogelijk al te haatelijk heeft afgeschilderd, schijnt het, echter, van misslagen niet te kunnen vrijgesproken worden, en bijzonder van bedekten handel met de *Chineezen*. Doch tevens moet, van den anderen kant, tot zijnen roem, gezegd worden, dat hij niets verzuimde 't geen dienen kon tot den welstand der Maatschappij. Hij droeg zorge dat de vlooten, even talrijk als voorheen, Jaarlijks, met rijke ladingen, naar het Vaderland werden afgezonden. Hoe hij bij zijne aankomst ontvangen, waar en wanneer hij overleeden zij, vinden wij niet vermeld.

Zie VALENTYN, O. en N. OOSTINDIEN, D. XX der *Historiesche Reizen*.

DUSSEN, een oud adelijk en ridderlijk Slot of Kasteel, geleegen in Holland, op de grenzen van Braband, in de groote *Zuid-Hollandsche Waard*, in de Ambachtsheerlijkheid van *Dussen-Muilkerk*; wordende van de Graaflijkheid van Holland ter leen gehouden. Het Slot is, in den Jaare 1387, met vergunning van Hertog *Albrecht van Beijeren*, Graave van Holland, versterkt, en opgemaakt tot een Kasteel of Huis van Oorlog, door Jonkheer *Arent van der Dussen*, Ridder en Bailljuw van Zuid-Holland, volgens brieven, gedagtekend op *St. Martens-dag* Ao. 1387. Door den berugten vloed, in 't Jaar 1421, werd het geheel vernield, en, nevens de Dorpen *Dussen*, *Munsterkerk* en *Dussen-Muilkerk*, door het water verzwolgen. Dit Slot was, van overoude tijden, een vaderlijk Erfgoed en Stamhuis van dit Geslacht 't welk reeeds bekend was voor het Jaar 1300. Vermids de leden van dit Geslacht, nu eens de Hertogen van Braband, dan weder de Graaven van Holland, in den oorlog volgden; en ook sommige hunner heerlijke goederen, zo wel in Holland als in Brabant, verspreid waren, vindt men hen, nu eens onder de Ridders en Edelen van Brabant, dan weder onder die van Holland vermeld. Onder anderen, werd, al in het Jaar 1288, onder den Brabandschen Adel, genaamd Heer *Jan van der Dussen*, Ridder, die met Jan den I, Her-

N. Zie Deel XIII, bl. 58.

sen, gebooren in het Jaar 1546.
sſen, gebooren in het Jaar 1564, deze trouwde met *Ja-*

meester te *Schiedam*. Zijne eerste Vrouw was *Cornelia*
eta van Cranendonk, en de derde, *Maria Dankerts*;
r Zoon, en bij de tweede 1 Dogter.

gestorven in het Jaar 1565, zonder Kinderen.
n, gehuwd in 't Jaar 1560, aan *Arent Does*, en daarna

stierf in het Jaar 1583.
n Jacob Apers van der Houve.
n 1554 Burgemeester te *Delft*, had ter Vrouwe *Maria de*
a, drie Kinderen:

en, die tot Man had *Evert van Bleiswijk*.
n, getrouwd met *Dirk Storm*.
n, in het Jaar 1589, Burgemeester der Stad *Delft*, had
van Hogenhouk, en bij haar 3 Kinderen; en daarna
dezelve 2 Kinderen; hij overleed den 8 April, in het

usſen, in het Jaar 1591 getrouwd met *Jacob Graswinkel*.
usſen, Ridder, Lid der Regeering van *Delft*, enz. Zijne
rina van der Hoef. Hij ſtierf, in het Jaar 1653, nalaa-

r Dusſen, geſtorven in het Jaar 1696.
er Dusſen, geſtorven in het Jaar 1698.
van der Dusſen, geſtorven in het Jaar 1665.
van der Dusſen, geſtorven in het Jaar 1703.
van der Dusſen, geſtorven in 't Jaar 1666.
s van der Dusſen, Lid der Regeering van *Dordrecht*,
Vrouwe *Liaia van Beveren*, bij welke hij verwekte 7

out van der Dusſen, Heer van *Zouteveen*, Burgemeester,
Delft, trouwde in het Jaar 1704, met *Maria Catharina*
r. Hij ſtierf den 17 October, in het Jaar 1729, en liet na
en.

Zie Deel XIII, bl. 58.

NICOLAAS VAN DER DUSSEN.
PETRONELLA VAN DER DUSSEN.
HIERONIMUS VAN DER DUSSEN.

GERRARD VAN DER DUSSEN, Heer van *Teilingen*, trouwde in het Jaar 1690, *Elizabeth Lestevenon*. ...erf, in het Jaar 1726, hebbende verwekt 5 Kinderen.

HIERONYMUS VAN DER DUSSEN.
ELIZABETH CHRISTINA VAN DER DUSSEN.
JACOB VAN DER DUSSEN
DANIEL VAN DER DUSSEN.
ADRIANA CATRINA VAN DER DUSSEN.

MARINA VAN DER DUSSEN, trouwde, in het Jaar ..., Mr. *Gerrard Melchior van Rietveld*.
...ONYMUS VAN DER DUSSEN.
...ABETH VAN DER DUSSEN, had ten Man, Mr. *Anto-* ...*llicher*.
...NNA VAN DER DUSSEN, gehuwd met *Johan de Mey*.
JACOB ADRIAAN VAN DER DUSSEN, te *Gouda*, trouw- ...*merentia van der Dussen*, *Gerards* Dogter. Zij ...en 3 Kinderen, die jong gestorven zijn.

... DER DUSSEN, trouwde, in het Jaar 1613, met *Mar-* ... en liet na 5 Kinderen:

... DER DUSSEN; zij trouwde *Johanna Lindlagen*, en ... Zoon,

... VAN DER DUSSEN.

PETRONELLA VAN DER DUSSEN.
...N DER DUSSEN, trouwde met *Femme Lindlagen*, en ...1 Zoon,

... VAN DER DUSSEN, die ter Vrouwe nam, *Maria* ... daar bij verwekte 2 Kinderen:

...END VAN DER DUSSEN, trouwde in het Jaar 1709, ...*odora Grommée*, waar bij hij verwekte 4 Kinderen;

...AN BRUNO VAN DER DUSSEN, gebooren in het Jaar 1743.

...AQUELINE CORNELIA VAN DER DUSSEN, gebooren in het Jaar 1744.

...ETIA VAN DER DUSSEN.

...ÇOIS EWOUDT VAN DER DUSSEN, trouwde te *Wijk* ... *uurstede*, daar hij in het Jaar 1750 Raad was...... ...rwekte bij haar:

...AN BRUNO VAN DER DUSSEN, gebooren in het Jaar 1749.

...AN BRUNO VAN DER DUSSEN, gebooren in het Jaar 1750.

... VAN DER DUSSEN, trouwde in het Jaar 1588, *Alijd* ... *Burg*, en na haar overlijden, met *Quirina van der* ... Bij zijn overlijden, in het Jaar 1630, liet hij 3 Kin... ...n:

Mr. ADRIAAN VAN DER DUSSEN, Baljuw van *Vlaardingen*, gestorven in het Jaar 1650.

ELISABETH VAN DER DUSSEN, gehuwd aan *Christiaan Bouwenberg*.

HENDRIK VAN DER DUSSEN, trouwde in het Jaar 1633, *Elisabeth Dedel*, en liet na 3 Dogters.

1. QUIRINA VAN DER DUSSEN, gehuwd aan *H. Broekman*.
2. ELISABETH VAN DER DUSSEN, gehuwd aan *Isaac Paauw*.
3. MARIA VAN DER DUSSEN, gehuwd aan *Willem Goeree*.

...USSEN, werd, in het Jaar 1574, Burgemeester van ... *...rgreta Sasbout*. Hij stierf, in het Jaar 1587, en liet

... DUSSEN, in het Jaar 1579, Raad der Stad *Delft*, ... *...ing-Karspel*, enz. in 1599 Gedeputeerde in de Staa... ... trouwde, eerst *Geertruyd van Heemskerk*, en daarna,

Storm; en ten derde maale *Maria van Duiveland*. Bij drie Vrouwen heeft hij verwekt 19 Kinderen; elf van jong gestorven, en de agt overige tot Jaaren gekomen

SASBOUT VAN DER DUSSEN, in het Jaar 1567, Burgemeester te *Delft*, liet, bij twee vrouwen, *Elizabeth van Santen* en *Maria van der Hoef*, na 10 Kinderen:

1. MARGRETA VAN DER DUSSEN, gehuwd aan *Marten Hogenhoek*.
2. JAN VAN DER DUSSEN, trouwde *Margreta Storm*, en liet na 3 Kinderen:

   1. DIRK VAN DER DUSSEN.
   2. ELIZABETH VAN DER DUSSEN, gehuwd met *Andries Schieveen*.
   3. SASBOUT VAN DER DUSSEN, trouwde *Margreta Paspoort*, en verwekte bij haar 3 Kinderen:

      1. JAN, 2. MARGREET en 3. MARIA VAN DER DUSSEN.

3. KORNELIS VAN DER DUSSEN, liet na 6 Kinderen:
   1. MICHIEL VAN DER DUSSEN, had in Huwelijk, *Willemina van Setten*, en won bij haar 6 Kinderen:

      1. Mr. KORNELIS VAN DER DUSSEN, eerst getrouwd met *Margreta van Veen*; en daarna met *Digna van der Heyden*, bij welke hij won twee Kinderen:

         1. MARIA CECILIA VAN DER DUSSEN, trouwde *Hendrik Roos*.
         2. CORNELIS SASBOUT VAN DER DUSSEN, trouwde *A. Heymenberg*.

      2. ELISABETH, 3. MARIA, 4. OTTO, 5. ANNA VAN DER DUSSEN.
      6. SASBOUT VAN DER DUSSEN.

Hertog van Braband, op den 4 Julij 1280, tegenwoordig was in den berugten slag voor *Woeringen*. Verder worden, in de Leenregisters van Braband, als Leenheeren en Vasfallen, ten tijde van Hertog Jan den III, wegens hunne heerlijke goederen, opgeteld, in 't Jaar 1320, *Jan van der Dusfen*, en in 1330, *Nicolaas van der Dusfen*, Ridder, die, in 1342, ten verzoeke van *Willem*, Graave van Holland, benevens *Arent van IJsfelstein* en *Otto van Haaften*, Ridders, en *Jan van Westphalen*, Knaap, borg was voor Heer *Otto van Asperen*, in een gefchil, welk hij hadt met Heer *Jan van Arkel*, over de goederen en tienden van *Hagestein*, volgens den Brief daarvan, gegeeven te *Geertruidenberg*, Zaturdag na St. Pauli 1343. In een Handvest van *Willem den III*, Graave van Holland, in 't Jaar 1305, werd, onder de Edelen en Ridders, genoemd Heer *Jan van der Dusfen*, Ridder, uit Zuid Holland; deeze stond, onder andere Ridders, in het Jaar 1325, als Scheidsman over een gefchil, tusfchen *Dordrecht* en eenige andere Steden van Holland, als *Delft*, *Leiden*, *Haarlem*, enz. over het Stapelrecht der eerstgemelde Stad. Zijne Dogter, *Elizabeth van der Dusfen*, gelijk nader op de geslachttafel blijken zal, trouwde, in het Jaar 1320, met *Filips*, Baanderheer van Wasfenaar, van wien de Baanderheeren van Wasfenaar afkomstig zijn. *Anna van Brecht*, Dogter van *Cornelia van der Dusfen*, verkogt, in het Jaar 1608, het Slot en de *Heerlijkheid Dusfen-Munsterkerk*, aan *Walraven van Gent*, Heer van *Oijen*, in Gelderland, voor 40,000 Guldens; deeze Heer heeft het Slot, in 1421, vernield, uit het water geheel van nieuws doen opbouwen.

Zie verder de nevensgaande *Geslachttafels*.

DUSSEN-MUNSTERKERK en DUSSEN-MUILWERK of MUILKERK, doorgaans blootelijk DUSSEN genaamd, bij veelen voor éene Heerlijkheid gehouden, hoewel het twee onderfcheiden Ambachtsheerlijkheden zijn, als hebbende ieder haaren bijzonderen Heer en Regeering. Beide liggen op een voordeeligen en vrugtbaaren grond, langs het water de *Dusfen*, waardoor zij van een gefcheiden worden.

Bo-

Boven hebben wij aangemerkt, dat zij, in 't Jaar 1421, door het water bedolven wierden. Zedert zijnze, bij verscheiden gedeelten, weder aangewonnen. Kort naa het Jaar 1628 werd *Dussen-Munsterkerk* bedijkt. Op de lijst der Quohieren werden ze beiden begroot op 1351 Morgen 514 Roeden, waaronder, echter, de *Dusschensche Polder*, gelijk in later tijd plaats hadt, niet begreepen is. In het Jaar 1732 werd, naa de herstelling, de eerste Predikatie in de Kerk gedaan. In het zelfde Jaar 1732 telde men aldaar 107 Huizen, 1 Steenplaats en 17 Molens.

DUVELAAR, (PETRUS) oorspronklijk uit een aanzienlijk Zeeuwsch Geslacht, was een Zoon, verwekt in een tweede Huwelijk, van *Pieter Joosten Duvelaar*, die Ao. 1641 Burgemeester te *Middelburg* was. Hij was eerst Predikant te *Oost-Kapelle*, en daarna in zijn geboortestad, alwaar hij overleed, in het Jaar 1670.

SMALLEGANGE, bl. 580.

DUVENE; aldus noemt *Melis Stoke* het Eiland *Duiveland*, boven gemeld.

DUVENE, een der Dorpen, in het Jaar 1532 verdronken, in de Provincie *Zeeland*. De Heeren van dit Dorp werden oudtijds onder de *Zeeuwsche Edelen* geteld. Van hun vind men vermeld *Jan van Duvene*, getrouwd met *Anna van Lats*. Zijn Zoon, *Cornelis*, trouwde met *Anna van Wissekerke*; hierdoor vermaagschapten die van *Duvene* zig nader met het Geslachte *van Valcke*.

Zie VAN DER HOUVE, D. I. fol. 143 en 144. SMALLEGANGE, fol. 703.

DUYK, een der drie voornaame Geslachten, (*Duyk*, *Suys* en *Oem*,) die de Stad *Dordrecht*, omtrent het Jaar 1230, toen zij eerst met een steenen muur omringd werd, regeerden. In dien

dien tijd leefde *Gysen Duyk*, Ridder, wiens Geslachtregister bij *van Leeuwen* te vinden is. In 1351, was *Roelof Duyk* Schepen; in 1368, zijn Broeder *Jacob* Burgemeester, en *Willem Duyk*, 1433, Schepen. Zijn Zoon, *Jan Duyk*, trouwde, in 1472, *Beatrix*, Dogter *van Willem van den Coulster*, Rentmeester Generaal van Zuidholland. *Adriaan Duyk*, Heer van *Oud-Karspel* en *Koedyk*, Secretaris van de Staaten van Holland en Westfriesland, heeft, behalven andere kinderen van zijn eerste en tweede Huwelijk, bij zijne derde Vrouw, *Maria van Dorp*, verwekt *Barbera Duyk*, die naderhand de Vrouw werd van *Dudly Charleton*, en eindelijk van *N. Torquatus*.

DUYRSWOLDE, een van de veertien Buurten, onder het Dorp *Oosterwolde*, in de Grietenij *Stellingwerf Oost-einde*. WINSEMIUS, *Beschrijv. van Friesland*.

DUYSSEL, een Dorp in de Meijerij van s'Hertogenbosch, onder het kwartier van *Kempeland*.

DUYVEL, (DIRK) een der berugte watergeuzen, welke *den Briel* bemagtigden.

DUYVELSKOT, een zogenaamd Heidensch Altaar, in Drenthe, alwaar men de vreemdelingen aan den Krijgsgod *Mars* plagt opteofferen.

DWINGLO, een Dorp, in 't Landschap *Drenthe*, onder het Dingspil *Dieveren*; het heeft Kerk en Predikant, staande onder de *Classis* van *Westervelt*.

DWINGLO, (BERNARDUS) een der gedaagde Remonstrantsche Predikanten, op het *Sijnode Nationaal* te *Dordrecht*. SLATIUS, die zig naderhand zo befaamd maakte, dat zelfs de *Remonstranten* verklaarden, dat hij tot hen niet meer behoorde, zocht DWINGLO mede in hegtenis te brengen, en beschuldigde hem, als behoorende tot de zamengezworenen, om

om Prins *Maurits* te vermoorden. DWINGLO gaf daar tegen eene welingerigte verdeediging in 't licht. Uit zijne schriften, onder andere de *Nulliteiten van 't Sijnode van Dordrecht* en andere, blijkt, dat hij een der bitterste Remonstranten van dien tijd was. Hij was naderhand nog wel 20 Jaaren Predikant onder hen, in de *Gelukstad*.

Zie WASSENAAR, *Historisch Verhaal* van 1623. bl. 80-85, SLATIUS *klaar Vertoog*; DWINGLO's *Verdediging in* 4to.

DIJK, (ANTONIE VAN), een vermaard Schilder te *Antwerpen*, en in die Stad gebooren in het Jaar 1598. Hij was een der beste navolgers van den vermaarden RUBBENS, die 'er zig, met alle zijne magt, op toeleide om VAN DIJK naar 't leeven te leeren schilderen. Verder oeffende hij zig in *Italie* en elders. Naa zijne wederkomst in zijne geboortestad, vervaardigde hij verscheiden uitmuntende kunststukken, als ook in s' *Hage* en elders. Uit *Holland* werd hij in *Engeland* ontboden, alwaar hij, uit hoofde van zijne konst, tot Ridder werd geslagen. De voornaamste Personaadjen van zijnen tijd, zijn, door hem, zeer uitvoerig naar het leven geschilderd. Hij overleed te London in 1640.

Zie HOUBRAKEN.

DIJK, (ADRIAAN ADRIAANSZOON VAN) in leven Secretaris te *Bleiswijk*, een der voornaamste eedverwanten, om Prins Maurits te vermoorden. Van dit boos ontwerp, hebben wij reeds verslag gedaan, op de *Artikelen* JAN en ABRAHAM BLANSAART, in ons *Zesde Deel*, bl. 597; als mede onder het Art. DAVID COORNWINDER; X Deel, bl. 520. Hier merken wij alleen aan, dat VAN DIJK, volgens den inhoud zijner Sententie, onthoofd en gevierendeeld werd.

Zie BRANDT, BAUDART en de aangeweezene *Artikelen*.

DYK,

DYK, (JACOB VAN) een Geldersman, die zig in de Orde der Jesuiten begaf. VAL. ANDREAS maakt met lof gewag van zijne schriften.

DYKEN; dus worden genaamd die konstgewrochten van menschen, welke de binnenlanden voor de Overstroomingen en het geweld der wateren beveiligen, op die plaatsen, alwaar de almagt geene *Duinen* geplant heeft. Zij zijn te zamen gesteld uit aarde, klei en andere daar toe dienstige stoffen. De lieden, die hier aan arbeiden, worden *Dijkers* genaamd. De veelheid en magt van water heeft de eerste aanleiding gegeeven tot dit hulpmiddel, om have en leeven in veiligheid te stellen. Naar gelange de bewooners, bijzonder van deeze gewesten, voor het geweld van water bloot laagen, hebben zij zig op de volmaaking deezer kunst meer en meer moeten toeleggen. De groote Rusfische Keizer, PETER DE I, vergeleek *Holland* bij een vat, en de Dijken, van welke het omringd wordt, bij de hoepels, die het vat aaneen houden, op dat het niet aan duigen valle. Men wil, dat deze konst reeds bij de Egijptenaars bekend was, en dat zij den Nijl en andere stroomen, door dit middel, binnen hunne oevers wisten te bedwingen.

Onzekerder is het, wanneer het bedijken van de tegenwoordige Landen van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* eenen aanvang heeft genoomen. SMALLEGANGE in zijn *Chronijk van Zeeland*, is van gedachte, dat de *Cimbren* het *dijken* van de *Grieken* geleerd hebben. Doch wij gelooven, dat al wat verhaald word, wegens het leggen van Dijken, zo in *Zeeland* als *Friesland*, als reeds vóór Christus geboorte geschied, indien geene beuzeltaal, ten minste zeer onzeker te zijn. Althans indien men moge geloof slaan aan de Beschrijving van *Plinius*, die in het laatst der Eerste eeuwe leefde, woonden toenmaals de volken wel op hooge heuvelen, doch waren nog niet voorzien van Dijken. Zijn verklaarder *Furmerius* zegt, in zijne Friesche Jaarboeken: „ De gedaante van *Friesland* was „ toen anders als nu, wijl het hier door aanspoeling toenam, „ en daar door afspoeling afnam. Naar 't Noorderlijk gewest, „ 't welk door de Brittannische Zee bespoeld word, is 't

„ overal

„ overal laag, door veele moerasfen ontoeganglijk, met veele „ meeren of poelen en ftaande wateren doorfneeden, welke „ door veelvuldige rietfchorren alöm ongedaan, *met geene Dij-* „ *ken* of *Sluizen tegen het geweld der Zee voorzien zijn.*" Uit dit en andere bewijzen, welke zouden kunnen aangevoerd worden, durven wij befluiten, dat, vóór den tijd, met welken de Jaartelling der Christenen een aanvang neemt, de *Oude Friezen* nog door geene Dijken befchut werden; maar dat zij dit hulpmiddel eerst geleerd hebben van de *Romeinen*, die, gelijk uit verfcheiden plaatfen bij TACITUS blijkt, in het leggen van Dijken zeer ervaaren waren. Onder andere verhaalt hij, in het 13 zijner *Jaarboeken*, Kap. 31, hoe PAULINUS POMPEIUS, Stadhouder ten tijde van NERO, een *Dijk*, ter weeringe van den Rhijn, deed maaken. Dit was de zelfde Dijk, die zestig Jaaren te vooren, door DRUZUS, begonnen, maar onvoltooid was gelaaten, en die, 13 Jaaren laater, door CIVILIS, weder verbroken werd. Van de *Romeinen* is deeze kunst overgegaan op de *Franken*, die op het onderhouden der *Dijken* verfcheiden Wetten maakten, welke in de verzameling der *Capitularia* en Saxifche Landregten, te vinden zijn.

Onzeker is het, ondertusfchen, wanneer de eerfte bedijking, in *Holland* en *Zeeland*, gefchied zij. Zommigen ftellen dit op het Jaar 37, anderen op het Jaar 42; zij geeven daarvan de eer aan CLAUDIUS CIVILIS. Anderen, die minder geloof verdienen, verfchuiven dezen nuttigen arbeid tot op het Jaar 1180. Doch onze oude Jaarboeken, die, al vóór dien tijd, van doorbraaken van *Dijken en Dammen* gewag maaken, werpen dit gevoelen om verre; 't welk nog verder van zijne kragt beroofd wordt, door de aloude benamingen van Steden en Dorpen, die met *Dijk* of *Dam* eindigen, hoedanige zijn *Lattendijk*, *Ellewoutsdijk*, *Eversdijk* en anderen, die op *Dam* uitgaan. Veeleer zou men JUNIUS kunnen geloven, dat de *Batavieren*, die konst van de *Romeinen* geleerd hebbende, dezelve aan de *Friezen*, *Hollanders* en *Zeeuwen* hebben medegedeeld. De *Friezen* fchreeven dit veelal toe aan ADGILLUS, die regeerde in het Jaar 640, of daar omtrent. Het blijkt

ook,

ook, dat zij in het *dijken* zulke goede vorderingen maakten, dat zij daar door het bijzonder voorregt verkreegen, van niet buiten de Grenzen van hun Vaderland den krijg te moeten volgen; van welk voorregt zij naderhand, tegen Keizer FREDRIK DEN III, zich met 'er daad bedienden.

DOUZA verhaalt, in zijne Jaarboeken, dat de *Zeeuwsche* Eilanden, omtrent het Jaar 758, door de *Gothen* en *Deenen*, met Dijken en Dammen omgeeven zijn. SMALLEGANGE beweert dat een groot deel van *Zeeland*, reeds vóór 't Jaar 833, met *Dijken, Dammen* en *Gebouwen* voorzien was; doch dat *Duiveland*, *Noordbeveland*, *Wolfaartsdijk*, *Zuidbeveland* en *Tholen*, eerst na het Jaar 850, bedijkt zijn. In de *Vlaamsche* Chronijken leest men, dat in het Jaar 1180, door de Hollanders, de *Dijken* en *Dammen* te *Sluis* gemaakt wierden, en dus meer dan 100 Jaaren nadat *Holland* bedijkt was. Van tijd tot tijd zijn dus de aan Zee geleegene Landen, ten deele bedijkt, en ten deele daardoor, voor de overstroomingen, beveiligd. Wij zeggen, *ten deele*, om dat de droevige ondervinding maar al te dikwijls geleerd heeft, hoe zelfs de allerzwaarste *Dijken*, door het onweerstaanbaar geweld der slaande wateren, verbroken en de schoonste Landen een prooij der zilte wateren geworden zijn. GUICIARDYN en BERTIUS, in hunne *Beschrijvingen van Vlaanderen*, verhaalen, dat aldaar, in 't Jaar 1340, in gebruik was, wanneer men Land verkocht of verpandde, met uitdrukkelijke woorden in de Koopbrieven te schrijven, indien het Land binnen de tien Jaaren overstroomd werd, dat de koop als dan te niet was; waaruit blijkt dat bij ondervinding gebleeken was, hoe weinig vertrouwen men op de Dijken kon stellen. — Bijkans onnoemelijk zijn de kosten, welke het leggen en onderhouden der Dijken vordert. Om niet te spreeken van de *Oostfriesche* Dijken, en ons alleen tot die van *Zeeland* te bepaalen; van MEETEREN en SMALLEGANGE tekenen aan, dat de omloop der Landen van *Zeeland*, zo verre die met *Dijken* bezet en beschut zijn, wel gemeeten zijnde, veertig mijlen weegs bedraagt, elke mijl van veertig honderd roeden, (THUANUS zegt 400, en PARS 1400 roeden) en dat elke roede Dijks, de eene door de andere gere-

kend, gekost heeft, ruim 10 ponden vlaams, of 60 guldens, van 20 ſtuivers ieder gulden; zo dat, zeggen zij, volgens deze rekening, alle de *Buitendijken*, te zamen genomen, komen te ſtaan op *dertig tonnen gouds.* THUANUS, uit dit *Dijkmaaken*, den rijkdom van 't Land afleidende, zegt, op het Jaar 1590, van *Holland* en *Zeeland* ſpreekende: „ Uit „ geene zaaken, kan men beter den rijkdom van dezelve af- „ leiden, dan uit de groote en zwaare kosten, welke gedaan „ worden, aan het maaken der Dijken, waardoor zij zig tegen „ de overſtrooming der Zee beſchermen. Want de omtrek der „ *Zeeuwſche* Eilanden begrijpt wel 40 mijlen weegs; ieder mijl „ is 400 roeden, en ieder roede 12 voeten; de voet gerekend „ op 5 gulden, zo volgt, dat het geheel komt te kosten, „ 160000 *Vlaamſche* ponden; dat is, negen honderd zestig- „ duizend guldens." Onder deeze berekening zijn nog niet begreepen de *Binnen-Dijken*, van ouds gemaakt, en derzelver jaarlijks onderhoud. Volgens de aantekening van SMALLEGANGE, uit *Reinier Telle*, moeten, in het *Land van Schouwen*, van ieder *gemeet*, of halve morgen Hollandsch, alle Jaaren betaald worden, zo aan Schot als Dijkgeld, omtrent 4 guldens, welke penningen alleen tot Dijkmaakinge beſteed worden. A. PARS tekent aan, dat Holland, worſtelende tegen de Zee, Rivieren en uitgaande Meiren, naauwlijks 400,000 morgens vrugtbaar Land, buiten *Duin* en *Hei* bevat; en dat somtijds aan ééne roede, langs den Zeedijk geleegen, wel 600 guldens kosten moeten gedaan worden: welke berekening, evenwel, ons dunkt een weinig te hoog geſteld te zijn. Doch, vooronderſteld, dat elke roede *Dijks*, gewoonlijk, buiten ongewoone ſchade, op 120 guldens word gerekend, zal men een denkbeeld kunnen vormen van de verbaazende ſommen, welke aan de Dijken te koste gelegd moeten worden.

Wat aangaat de manier van *Dijken* of *bedijken*; GUICIARDYN geeft een bericht, hoe de *Zeeuwen* daaromtrent plagten te werk te gaan. „ De Zeeuwſche Dijken, zegt hij, die ge- „ meenlijk 10 Antwerpſche ellen hoog zijn, en van onderen 25 „ van gelijke ellen breed, worden door arbeid en vernuft ge- „ maakt, niet van gemeene, maar van taaije klaiachtige aarde, „ binnenwaards met ſteen aangevuld, en buitenwaards voorzien

„ met

„ met wonderlijk konſtig zaamgevlogten ſtroo van twee vingeren dik. Te weeten, op dat de aanſtotende Zeegolven de „ ſpitzen der Dijken niet zouden afkabbelen, of uitſlaan, is „ men nu meest overal gewoon zo hoog het water doorgaans ſlaat, daar overal, even als een digt en wel doorwrogt net, of matten van ſtroo, of rietagtig ſtroo, te breiden, en in de aarde of klai vast te hegten; welke arbeid den „ naam draagt van *beſtikken* of *bekrammen*, die verrigt word „ door ſterke arbeiders, die men *ſtikkers* noemt. Deze *ſtikkers* draaijen het ſtroo, ter dikte van twee of drie vingeren, „ zo vast in een, als of het touwen waren, en hegten het „ met een ijzer vast in de Dijken, dat zij *kram* of „ *dijkſpade* noemen; hebbende die kram, van onderen, twee „ tanden, om het ſtroo te vatten; deze door het ſtroo heen „ geſtooken zijnde, vallen zij met al hunne magt op de *dijkſpade*; „ hebbende voor den Buik een dikke ijzeren plaat, om zig niet „ te bezeeren."

Op ſommige plaatzen ziet men de Dijken ter hoogte van 16, tot 20, ja 24 voeten, en op den kruin zo breed, dat 'er twee wagens naast elkander konnen rijden. Beneden aan den voet beſlaan zij, veelal, de breedte van twee of drie roeden, of ook wel van 100 of 120 voeten; aan den buitenkant, om ze voor het afzakken te bewaaren, zijn ze bezet met zwaare paalen. SMALLEGANGE meldt, in zijn Kronijk, de ſchikkingen, ten tijde van KAREL DEN V, en zijnen Zoon FILIPS, daar omtrent beraamd.

Naardemaal deze konstwerken, even als de *Duinen*, volgens billijke wetten moeten onderhouden worden, hebben de Graaven van *Holland* en *Zeeland*, ten allen tijde, daarvoor zeer zorgvuldig gewaakt; in MIERIS *Charterboek* zijn daar van overvloedige bewijzen voorhanden. De wetten, door 's Lands Staaten, naderhand hierop gemaakt, en, van tijd tot tijd, vermeerderd of verbeterd, zijn te vinden in de bekende Plakaatboeken. Hier toe behooren, inzonderheid, de *Dijk-* en *Zijlregten*, het *Spatenrecht*, de Inſtructien voor *Dijkmeeſteren*, *Dijkbaazen*, *Dijkgraaven*, *Heemraaden*, in *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, en *Dijkrechters* in *Oostfriesland*; ook de Ordonnantien, op de *Dijkſchouwingen*, *Dijkpandingen*, enz.

Van de *Paal-* en *Kokerwormen* spreekende, zullen wij in 't vervolg gelegenheid hebben aan te wijzen, welke veranderingen, in het verzorgen der *Dijken*, daardoor veroorzaakt zijn. Onder het *Art.* ROBLES, (CASPAR) zal de staat en gesteldheid der *Friesche Zeedijken*, zo van de voorige als tegenwoordige eeuwen, vermeld worden.

De kosten der Dijkaadjen, die, gelijk wij boven reeds gezien hebben, ongemeen hoog loopen, worden, even als die, welke vereischt worden tot onderhoud van het Kollegie en de bediendens der Heemraadschappen, gevonden uit de belastingen op de Landerijen; welke kosten, in *Noord-Holland*, zo hoog zijn gereezen, dat men reeds verscheiden Landerijen heeft *spaa* gestooken; zijnde in *Zuid-Holland* tot die hoogte geklommen, dat de eigenaars der Landerijen naauwlijks twee en één half of drie ten honderd van hun Kapitaal kunnen rekenen. In *Rhijnland* moeten tegenwoordig de Landerijen, voor Jaarlijksche omslagen, meer dan 40 stuivers, voor ieder morgen, opbrengen. In *Delfland* beloopt dit reeds boven de 50 stuivers. Daarenboven, bedraagen de Polderkosten omtrent 30, en de Ambachtskosten 11 of 12 stuivers voor ieder morgen. Doch dit is het nog niet alles. De *Zuidhollandsche Landerijen* moeten, daarenboven, voor gewoonlijke verpondingen, 5 guldens, en voor buitengewoone 50 stuivers van ieder morgen aan 't Land betaalen, boven en behalven de belastingen, welke van de voortbrengzels deezer landen moeten opgebragt worden. De waarde van één morgen best Land, in dien oord, word begroot op bijna 500 guldens. Ieder morgen doet aan Landhuur bijna 30 guldens; de verpondingen en omslagen moeten hier eerst betaald, en Huis, Schuur, Hooiberg en Poldermoolen, enz. onderhouden worden. L'EPIE, bl. 188, begroot alle deze onkosten, van ieder morgen Lands, in *Noord-Holland*, op twintig guldens.

DYKGRAAF; zie HOOGHEEMRAADEN.

DYKSHORNE, of DYKSHOORN, een der oudste Friesche Dorpen, weleer geleegen tusschen het Dorp *Almenum*, 't welk zedert binnen de Wallen der Stad *Harlingen* is getrokken, en

en ter *Schelling*. In het Jaar 1130, stond bij hetzelve een aanzienlijk slot. Al zedert eenige eeuwen legt het in de Zuider Zee bedolven.

DYKHUIZEN, weleer een oud Adelijk Kasteel in *Groningerland*, na bij *Apingadam*. Tegenwoordig is 'er niets anders van te zien dan een klein gedeelte van den Zuider muur.

DYKHUIZEN, weleer een Maagden-Klooster over de *Eems*.

Zie *Oudh. van Groningen*.

DYKVELD en RATILES, eene Ambachtsheerlijkheid, in 't Land van *Montfoort*, liggende nabij *Oudewater*, aan de Zuidzijde van den *Ysel*. Binnen haaren omtrek bevat zij 434 morgens; zij is leenroerig aan de Provintie *Utrecht*, en de *Proostdij van Oud-Munster*. Voorheen behoorde deeze Heerlijkheid aan den Heer EVERARD VAN WEEDE, beroemd door zijne aanzienlijke Gezantschappen en andere diensten, aan den Staat beweezen, gelijk wij, op het *Art.* WEEDE, (EVERARD VAN), *Heer van Dijkveld*, zullen zien. Na zijnen dood, voorgevallen in den Jaare 1702, ging DYKVELD en RATILES over in het Geslacht van PAAUW; de Heer JAN FREDRIK VAN BEEK, als in Huwelijk hebbende ISABELLA PAAUW, werd, in den Jaare 1760, daar mede beleend.

DYL, of de DYLE, een Rivier in *Brabant*, die zig, bij *Mechelen*, in de *Schelde* ontlast.

Zie OUDHOF, *Verhaal der Watervloeden*.

DYLER of d'EYLERSCHANS, eene sterkte aan de *Eems*, in *Oostfriesland*, op de grenzen van *Groningen* en *Munsterland*, behoorende onder 't gebied van den Staat. In het Jaar 1663, maakte 'er zig de Bisschop van *Munster*, met geweld, meester van. Vermids die gehaate Kerkvoogd een te gevaarlijk nabuur was, deeden de Staaten, in 't volgende Jaar, de Schans belegeren; naa een beleg van veertien dagen, werd zij,

op den 4 Junij, henomen. De Bisschop toonde zig hier over zo verstoord, dat hij, om wraak te neemen, zig verbond met Koning KAREL DEN II, en den Staat den daarop volgenden kostbaaren en nadeeligen Oorlog berokkende. Zedert, echter, werd hij genoodzaakt, om den Vrede te verzoeken: zo als wij, op zijn ARTIKEL, getoond hebben.

Zie CHRISTOPHEL BERNARD, Deel IX. bl. 281, enz.

DYMENEUS, (GUILIELMUS) of WILLEM DYM, in het Jaar 1508, te Rotterdam geboren, uit een aanzienlijk *Geldersch* Geslacht. Eerst oeffende hij zig te *Leijden*, en bezogt vervolgens de voornaamste Hooge Schoolen van *Europa*, om zig in de Regtsgeleerdheid verder bekwaam te maaken. Naderhand bekleedde hij den post van Advocat, te *Mechelen*. Keizer KAREL DE V stelde hem aan tot Raad en President te *Utrecht*; acht Jaaren bekleedde hij dit aanzienlijk ampt. Hij stierf op den 5 November des Jaars 1585, nalaatende den roem van uitsteekende bekwaamheden.

E.

EBBIUS, (HENRICUS) was, volgens het verhaal van DE LA TORRE, van geboorte een *Amsteldammer*. Zijne letteroeffeningen, aan de Hooge Schoolen, voleindigd hebbende, werd hij Licentiaat in de Godgeleerdheid, daarna Kanunnik en Schatmeester van de Kerk te *Haarlem*. In het Jaar 1615, werd hij van daar beroepen als Pastoor te *Amsteldam*, alwaar hi overleed, in het Jaar 1657. In den tusschentijd van 1615-1657, heeft hij ook, eenige Jaaren, de Kerk van *Weesp* bediend.

EBIN.

EBINGA, een Slot in *Friesland*, meest bekend onder den naam van *Aebinga*, onder welke benaaming wij 'er ook reeds melding van gemaakt hebben.

Zie II Deel, bl. 315.

EBISSA, een Kleinzoon van den vermaarden HENGISTUS. Men wil dat EBISSA, om zijn fortuin te beproeven, zig uit *Engeland* naar *Friesland* zou begeeven hebben, ten tijde als zijn Neef RICHOLDUS, in dat gewest, den naam van Koning voerde. Naa hem eenigen tijd huisvesting verleend te hebben, beschonk RICHOLDUS hem met een Leengoed, *Engeren* genaamd, in *Westphaalen* geleegen. Hij gaf hem tevens vrijheid, om, ter gedagtenisse van zijnen Grootvader HENGIST, een *Zwarten Hengst* in zijn Wapen te voeren; als mede om hem te doen gedenken aan het lot, welk zijnen Grootvader getroffen had, en waardoor deeze genoodzaakt was geworden, zijn Vaderland te verlaaten. Naa zijne komst in *Westphalen*, zogt EBISSA zijne reisgezellen door geweld te noodzaaken, zig uitegeeven voor afstammelingen van de Oude *Sassen*. En dit zou de reden zijn, waarom *Westphalen*, naderhand, onder het Land der *Saxen* begreepen werd. Ook verzekeren ons de oude Schrijvers dat van dezen EBISSA, *Sigardus*, *Wittekind* en andere Vorsten der *Engeren* en *Saxen*, afkomstig zijn. Zij voegen 'er tevens dat EBISSA, naa dat hij gedoopt was, den *Zwarten Hengst* in een *Witten* heeft veranderd.

Anderen verhaalen dat de nakomelingen van EBISSA het Leen bezeeten hebben, tot op den tijd van *Sigardus*; welke, door KLOTARIUS, in twee Veldslagen, overwonnen zijnde, zig moest onderwerpen om Jaarlijks eene opgeleide schatting in Paarden te betaalen. Doch de waarschuwing, onzen Leezeren meermaalen gedaan, om op alle de vertellingen der *Oude Friesche Kronijkschrijvers* niet te veel staat te maaken, moeten wij hier wederom herhaalen.

Zie EMMIUS, WINSEMIUS, enz.

EBROIN, volgens sommigen van geboorte een *Duitscher*, doch, om zijne bekwaamheid, door de *Franken*, ten tijde van CLOTARIUS DEN III, verheeven tot *Opperhofmeester;* eene waardigheid, van welke MONTESQUIEU getuigt, dat zij, die dezelve bekleedden, al het gezag in handen hadden, en aan de Koningen niets overlieten dan den blooten naam. Van EBROIN mogt dit met volle regt gezegd worden.

Hij was niet alleen heerschzugtig, hoogmoedig en stout, maar ook schrander genoeg om in alles zijne oogmerken te bereiken, en zig tot deezen hoogen trap te verheffen.

In de eerste tijden van zijn bewind, voerde hij, met de Koningin BATILDA, de voogdij over den onmondigen Koning, en dus over het Rijk; waarin hij zig loflijk gedroeg. Het volk hier door op zijne zijde gelokt hebbende, noodzaakte hij de deugdzaame BATILDA, in het Jaar 665, zig in een Klooster te begeeven. Dus kreeg hij het volle bestier in handen, en vondt gelegenheid om aan zijnen hoogmoed, gierigheid, wreedheid en trouwloosheid den ruimen teugel te vieren. CLOTARIUS DEN III, in het Jaar 668, zonder Kinderen, overleeden zijnde, plaatste hij deszelfs Broeder THIERRY, of DIRK, op den Throon. Doch de grooten des Rijks namen daar in geen genoegen, en schonken, in het volgende Jaar, de Kroon aan CHILDERIK DEN II, mede een broeder van CLOTARIUS. THIERRY en EBROIN werden in een Klooster gestooken. In het Jaar 674, of 677, stierf THIERRY; waarop CLOTARIUS andermaal ten throon werd verheven, en zekere LEUDESIUS tot zijnen Hofmeester aangesteld werd. Te schoon was deeze kans voor EBROIN om in het Klooster te blijven; hij vond middel het te ontkoomen. Straks deed hij den Hofmeester ombrengen, en voerde ten toneele eenen valschen CLOVIS, welken hij voor eenen Zoon van CLOTARIUS DEN III deed doorgaan. Hij noodzaakte het volk, hem trouwe te zweeren, verwoestede de Landen en Steden, die hem tegenstand booden; en de voornaamsten van *Neustrie* en *Bourgondie* op zijne zijde gekregen hebbende, verpligtte hij THIERRY, hem van nieuws voor *Opperhofmeester* te erkennen. Dewijl hij den valschen CLOVIS niet meer noodig hadt, ontdeedt hij zig van hem. Dus wederom in aanzien verheven, deedt hij allen, die

hem

hem tegenstonden, zijnen wraaklust gevoelen. Deeze, nevens zijne ontrouw, gierigheid en andere euveldaden, kenden maat noch paalen. In het Jaar 683, werd hij, door een Edelman, welken hij van alles beroofd hadt, vermoord. Op het *Art.* der PIPYNEN, zullen wij hem nader leeren kennen, als zullende ons aldaar voorkoomen eenige zaaken, welke deze Landen nader betreffen.

MEZERAY, en P. DANIEL,
Hist. de France.

EBURONEN; zij waren volkeren van 't Oud *Belgisch Gallie*, naderhand behoorende onder het Bisdom *Luik*; welk Bisdom eerst zijnen Zetel had te *Tongeren*, naderhand te *Maastricht*, en eindelijk te *Luik*. J. CAEZAR plaatst de *Eburonen*, voor een groot gedeelte, tusschen den *Rhijn* en de *Maas*, grenzende aan de *Aduatiken*. Wijders zegt hij, dat zij afkomstig waren van de *Germanen*.

J. CAEZAR, *Belgische Oorlogen*, V Boek, Cap. 24, 55, 38.

ECHT, eene overoude plaats, of Steedje en Hofgericht, onder de Heerlijkheid *Dalenbroek*, in het *Overkwartier van Gelderland*, of *Roermond*; zijnde thans niet meer dan een Vlek, waaronder de Dorpen *Roosteren* en *Brecht* behooren, liggende digt aan de Maas. In boeten, breuken en halszaaken, is *Echt* den Drost van *Montfoort*, en het kwartier van *Roermond*, onderworpen. In dagelijksche voorvallen, echter, heeft het eenen Schout op zig zelven. De weg van *Echt* tot *Mazijk* is bijna één uur gaans, een weinig minder tot *Stevenswaard*; en van daar tot *Geldersch Montfoort* mede één klein uur. De vervallen staat van dit Vlek moet inzonderheid worden toegeschreeven aan de rampen van den Oorlog, en bijzonder aan die met Spanje. Nabij *Echt* ligt een sterk Slot, 't welk, in het Jaar 1498, door Keizer *Maximiliaan*, met een groote magt belegerd, en na eenige dagen, niet zonder veel bloedstorting, veroverd werd; de belegerden hadden het bij

nacht verlaaten. Zedert werd het, door de *Gelderschen*, hernomen. Het *Echter-Bosch* strekt zig uit, ten Noorden, tot bij *Arnhem*. Ten tijde van GUICIARDYN, was het een schoon en lustig woud; zie ECHTERWALD. In het Jaar 1574, toen gantsch *Gelderland* eene schatting van 75000 guldens moest opbrengen, werd het kwartier van *Roermond*, volgens de aantekening van Jonker M. VAN DER HOUVE, gesteld op 19075 gl.

Het Drostampt van *Montfoort*, een zesde van dat kwartier uitmaakende, moest daar in dragen 2237 guldens, 12 stuivers, 3¼ penningen; welke somme omgeslagen zijnde over de twaalf Dorpen van dit gedeelte, droeg *Echt*, met de twee gemelde daaronder behoorende Dorpen, *Roosteren* en *Brecht*, 1026 guldens, 9¾ stuiver. Tegenwoordig bestaat dit Vlek, meestendeels, uit eene lange, met steenen bevloerde straat, genoegzaam huis aan huis betimmerd. De Kerk, welke door de Roomschgezinden, ter oeffeninge van hunnen Godsdienst, gebruikt word, is vrij groot. Zedert het Barriere Tractaat, is *Echt* beroofd van de Voorregten, welke het voorheen bezat. Het Rechtsgebied van *Echt*, *Brecht* en *Roosteren*, is zeer uitgestrekt, en bevat veele gehugten, in de nabuurschap liggende op eene gemeene weide, grenzende aan *Gulikkerland*; doch over de grensscheiding, zijn dikmaals geschillen ontstaan. Nog in het Jaar 1761, rees 'er, op nieuw, een hevige twist, tusschen de Boeren van *Gulikkerland* en die van het Staatsch gebied. Dewijl men vreesde, dat dit geschil in daadelijkheden zou eindigen, zondt, op den 20 Julij diens Jaars, de toenmaalige Gouverneur van Maastricht, de Baron *van Aijlva*, derwaarts een Kommando van 24 man Kavailerij, en 60 man Infanterij, die aldaar een tijd lang bezetting hielden. *Echt* is de gewoone pleisterplaats der Postwagens, die, tweemaal ter weeke, van *Maastricht* naar *Venlo* rijden; 'er zijn twee goede Herbergen, waarin de reizigers verblijf konnen neemen.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, I. D. fol. 63. GUICIARDYN, *Beschrijv. der Nederl.* fol. 22. 48. *Handv. Chronijk*, I Deel, fol. 81. BACHIENE, *Geogr.* bl. 1138.

ECH-

ECHTELD, of ECHTEL, een Dorp in *Gelderland*, in de *Nederbetuwe*, niet verre van *Thiel*, voorzien van een bekwaame Kerk, en een goed en ſterk Slot. In de ſchatting van het Jaar 1574, droeg dit Dorp 296 guldens, 12 ſtuijvers, 11½ penningen. *Echteld* met *IJzendoorn*, zijn twee Heerlijkheden, beide behoorende weleer aan het Adelijk *Geldersch* Geſlacht van WYHE, het mannelijk oir van 't welke geheel is uitgeſtorven. Door het Huwelijk van twee Dogters van den laatst overleedenen Baron van WYHE, Heere van *IJzendoorn* en *Echteld*, met twee Broeders, Baronnen van *Waſſenaar*, zijn de beide Heerlijkheden aan hun Geſlacht overgebragt; wordende *IJzendoorn* bezeeten, bij *Fredrik Hendrik*, Baron van en tot *Waſſenaar*, Heer van *Katwijk*; en *Echteld*, bij den Vice-Admiraal, *Willem*, *Baron van Waſſenaar*. Het Huis te Echteld word door hem in een goeden ſtaat onderhouden. *IJzendoorn* is een Hooge, en *Echteld* eene Dagelijkſche of Ambachtsheerlijkheid.

M. VAN DER HOUVE, *Handv. Chron.* I D. fol. 79. BACHIENE, *Geogr* bl. 30.

ECHTELEN; zie ACHTELEN.

ECHTEN, een Dorp in 't Landſchap *Drenthe*, onder het Dingſpil *Dieveren*, met *Hoogeveen*, heeft het ééne Kerk en Predikant, behoorende onder de Claſſis van *Westerveld*.

PICART, *Oudheden van Drenthe*, pag. 271.

ECHTEN, een Dorp in de Grietenij van *Lemſterland*, Oostwaards van *Ooſterzee*, aan het *Tjeuke Meer*. Dit *Echten*, gecombineerd met *Ooſterzee*, heeft 42 ſtemmen.

ECHTERWALD, was voorheen, gelijk wij boven, op ECHT, gezegd hebben, ten tijde van GUICIARDYN, een ſchoon en lustig woud; het voerde dien naam naar het Steedje *Echt*.

Echt. In laatere tijden is dit *Bosch* afgehouwen en geschonden.

Zie PONTANUS en GUICIARDYN.

ECHTROP; zie POELENBURG.

ECK, volgens de Gelderfche benaaming, eene *Dagelijksche* Heerlijkheid; waardoor men in *Holland* verftaat een Ambachtsheerlijkheid, behoorende aan den Baron ARNOLD DERK HENDRIK VAN NIEUWKERKEN, genaamd *Nijvenheim*, en daarmede verknocht, de Buurfchap *Wiel*, alwaar het *Wielsche Veer* is; hier ftaat ook het Huis *Wiel*, 't welk, even als *Eck*, wel onderhouden word. Beide Huizen zijn de gewoone verblijfplaatzen der Heeren van *Eck* en *Wiel*. In de meergemelde fchatting van 't Jaar 1574, droeg het Dorp *Eck* 259 guldens, 13 ftuivers, 7½ penningen. De Predikant behoort onder de Klassis van *Thiel*

M. VAN DER HOUVE, I. Deel. fol. 79.

ECK; een Oud Adelijk Geflacht in *Gelderland*, afkomftig van een der jongfte Zoonen uit het Geflacht van *Maurik*. Dit Geflacht wordt aldus genaamd naar de Heerlijkheid, zo even gemeld. Men verhaalt, dat die van *Eck* voortijds gewoon waren, als hun Stamwapen te voeren, *een Schaar van sabel of zwart*, op een zilveren veld; doch dat een der Ridders uit dat geflacht, door Frankrijk reizende, en zijn wapen voor zijne Herberg hebbende doen ophangen, alle Droogfcheerders, die zig op de plaats zijns verblijfs bevonden, zig voor hem vertoonden, en hem veele eer beweezen, in den waan, dat hij insgelijks een Droogfcheerder was. Hij zig daar over fchaamende, verliet dit wapen, en nam dat van zijne Moeder aan; zijnde *een zilveren fchuins opgaande Balk*, *op een rood veld*, gedeeltelijk groen. —— MATTHEUS, in het VI. deel zijner *Analecta*, pag. 247, tekent op dit verhaal aan, dat het voor een fabel moet gehouden worden.

Het Geflacht van *van Eck*, was reeds in de dertiende Eeuw be-

bekend. Want in eenen Brief van het Jaar 1282, te vinden bij PONTANUS, pag 159, word genoemd BARTHOLOMEUS VAN ECK, als Richter in de *Betuwe*. Anderen van dezen Stam vindt men in 't V. Deel der *Analecta* van MATTHEUS, pag. 428. Een Tak van dit Geslacht heeft zig nedergezet in het Sticht van *Utrecht*, en daar den naam van ECK VAN PANTALEON aangenomen. De afstammelingen van deezen Tak hebben in 't Sticht aanzienlijke eerampten bekleed. De eerste, welken men daar van gemeld vind, is:

HENDRICK VAN ECK, wiens Moeder, volgens de kwartieren van zijnen Achter-kleinzoon, DIRCK VAN ECK, *van Pantaleon*, Heere van *Louwenrecht* en *Oud-Broekhuizen*, die volgen zullen, moet geweest zijn N. BEINHEIN, Echtgenoote van N. VAN RHYN, van *Jutphaas*, en Dogter van ADRIAAN, Heere van *Jutphaas*, nu *Rhynhuizen*, en van ELIZABETH VAN HERMERTEN, die nagelaaten hebben twee Zoonen, BARTHOLOMEUS VAN ECK, die volgt, en GERRARD, die mede volgt, en *ééne* Dogter, ELIZABETH VAN ECK, die, op het Jaar 1553, gemeld word, als Priorin der Reguliere Kanunnikessen te *Geyn*.

BARTHOLOMEUS VAN ECK, de oudste Zoon van HENDRIK, en van N. VAN RHYN, van *Jutphaas*: als een der naaste bloedverwanten stondt hij over een magescheid, tusschen zijn Moeders Broeder en deszelfs Zoon, gesloten 16 Maij 1523. Zijne Vrouw was N. TAATS, Dogter van JAN TAATS, bij welke hij naliet,

JOHAN VAN ECK; op den 18 Augustus van het Jaar 1552, na het overlijden van HENDRIK TAATS, JANSZOON, zijnen Oom, werd hij beleend met het Huis te *Wynestein*, gelegen in het overeind van *Jutphaas*. Hij heeft gehad twee vrouwen; de eerste was, volgens geschreven aantekeningen van *Buchelius*, PAULA FAULQUIR; doch, volgens de kwartieren van zijn wapenschild, moet zij geweest zijn eene Dogter uit den Huize van *Polanen van Duivenvoorde*. Naa haar overlijden trouwde hij, met dispensatie van den Paus, met zij-

na

ne Nicht, ALYD VAN ECK, Dogter van GERRARD: zie beneden. In zijn eerste Huwelijk verwekte hij BARTHOLOMEUS, en STEVEN VAN ECK; welke, door gifte van de Ed Mog. Staaten des Lands van *Utrecht*, 30 Januarij 1593, Kanunnik van *St. Maria*, te *Utrecht*, werd. Hij overleed 25 April 1594.

Uit het tweede Huwelijk van JOHAN, met ALYD VAN ECK, kwamen voort: 1. HENDRIK, die volgt; 2. eene Dogter N. VAN ECK, getrouwd met DOMINICUS GASSIOPYN. 3. ALYD VAN ECK, Juffer in 't Vrouwen Klooster, buiten *Utrecht*, en 4. MARGRETA VAN ECK, die, in 't Jaar 1626, woonde te *Vollenhoven*, en daar in Huwelijk trad met OSWALD VAN DEN BOETZELAAR, Heer van *Tautenburg*. Naa haars Vaders dood, ontstonden tusschen haare Moeder, Broeder en Zusters, aan de eene zijde, en de Kinderen, uit zijn eerste Huwelijk, aan de andere zijde, groote en zwaare Procesfen, welke bijkans hen allen bedorven. MARGRETA overleed naa haaren Man, op het Begijnhof te *Utrecht*, in het Jaar 1608.

BARTHOLOMEUS VAN ECK, gebooren uit het eerste Huwelijk van JOHAN VAN ECK, was wel beleend met het Huis, doch moest de bezitting daar van afstaan aan zijnen halven Broeder, HENDRIK VAN ECK. BARTHOLOMEUS werd Houtvester van 't *Sticht van Utrecht*. Tweemaal is hij gehuwd geweest: eerst met ANNA PELS, uit het land van *Altena*. Naa haaren dood mistrouwde hij zig met zijne dienstmaagd, ELIZABETH BOCKAART. De Kinderen uit zijn eerste Huwelijk waren:

SARA VAN ECK, getrouwd met N. N.

ALYD VAN ECK.

JOSINA VAN ECK, getrouwd met N. MEPSCHE, en JAN VAN ECK, die volgt. BARTHOLOMEUS overleed, 3 Nov. 1622, en werd te *Utrecht*, in de Buurkerk, begraaven; zijn Wapen en Grafschrift zijn 'er nog te zien.

JAN

JAN VAN ECK, Zoon van BARTHOLOMEUS en ANNA PELS, was Kapitein, in dienst van den Staat, en Gouverneur van *Straalen*. Hij nam ter vrouwe HELENA VAN DRONGELEN, weduwe van G. VAN GISTELLIS, bij welke hij verwekte een Zoon:

BARTHOLOMEUS VAN ECK, gebooren 29 Januarij 1631. Deeze was mede Kapitein in dienst van den Staat. In 't Jaar 1655, tradt hij in het Huwelijk met LEONORA DE WAS. Zijne nakomelingen hebben lang binnen *Deventer* gewoond.

HENDRIK VAN ECK; Zoon van JAN en ALYD VAN ECK. Naa dat deeze zijnen Half-Broeder allerlei onaangenaamheden hadt berokkend, deedt hij zich beleenen met het Huis *Wynestein*. In 't Jaar 1590, droeg hij een gedeelte daarvan op aan NICOLAAS MALAPART. Hij trouwde, in 1589, met N. N., Weduwe van den Heere VAN RYHOVE. Hij stierf in 't Jaar 1596, nalaatende eene Dogter:

AGNETA VAN ECK, Juffer in 't Witte-Vrouwen-Klooster, binnen *Utrecht*.

HENDRIK, tradt, ten tweedemaale, in den Echt, met IDA, Dogter van LAURENS VAN BRONKHORST, Vrouwe van *Werkendam*. Hij verwekte bij haar één Zoon:

JAN VAN ECK, zonder Kinderen overleeden.

GERRARD VAN ECK, de tweede Zoon van HENDRIK VAN ECK, en N. VAN RHYN, van *Jutphaas*, trouwde met AGNES VAN WYK, Dogter van NICOLAAS VAN OOSTRUM. Hij verwekte bij haar GERRARD, die volgt.

ALYD VAN ECK, bij toelating van den Paus, getrouwd met haaren Neef JAN VAN ECK, gelijk wij boven hebben aangetekend.

JU-

JUDITH VAN ECK, Juffer in 't Vrouwen-Klooster, binnen *Utrecht*.

ELIZABETH VAN ECK, Juffer in het Witte-Vrouwen-Klooster, en

JOHANNA VAN ECK, Klooster-Juffer in Mariendaal, binnen *Utrecht*.

Naa het overlijden van deezen GERRARD, hertrouwde zijne Weduwe met ERNST TAATS, van *Amerongen*, welken zij mede overleefde.

GERRARD VAN ECK, Zoon van GERRARD, zo even gemeld, hadt ter Vrouwe ALYD RUYSCH, die bij hem Moeder werd van

I. DIRK, die volgt.

II. WILLEM; zie beneden.

III. MARGRETA VAN ECK, Vrouwe van 't Adelijk Juffer-Klooster, te *Wijk*.

DIRK VAN ECK, Zoon van GERRARD en ALYD RUISCH, werd, als Kanunnik van 't Kapittel van St, *Pieter* te *Utrecht*, beschreeven in het eerste lid der Ed. Mog. Heeren Staaten des Lands van *Utrecht*, op den 22 Januarij van 't Jaar 1606. Op den 20 October 1615, werd hij Scholaster, en, op den 15 Julij van het Jaar 1619, verkoren tot Deken van St. *Pieters-Kerk*. Door opdracht van Jonker *Dirk Ruysch*, zijn Moeders Broeder, werd hij beleend met *Oud-Broekhuizen* en deszelfs toebehooren, gelegen in het Gerecht van *Darthuizen*, in het Kerspel *Doorn*, in het Jaar 1636. Achtienmaalen hadt hij bekleed de waardigheid van President der Ed. Mog. Heeren Staaten van Utrecht. Hij werd begraaven in zijne eigen Kapel, in St. *Jacobs Kerk*, binnen *Utrecht*. Nog heden ziet men

nen aldaar, zijn Wapen, met zestien Kwartieren:
Eck, *Wijk van Abcoude*, *Ryn*, *Oostrum*.
Beinhem, *Uitten van Hareel*, *Hemerten*, *de Bolle van Heemskerk*
Ruisch, *Beer*, *Salm*, *Freijs*,
Uteneng, *Ruitenberg*, *Loenderfloot*, en *Ubelfchoten*.
Ook is er zijn Graffchrift nog voorhanden.

Hij was gehuwd geweest met MARIA HONDELING, Dogter van AREND HONDELING en N. VAN BEUSEKOM, die haaren man overleefde; door opdragt van WILLEM TAATS *van Amerongen*, Vrijheer van *Giesfenburg*, werd zij zedert beleend met de Ridderhofftad *Groenwoude*, anders *Woudenburg* genaamd, op den 28 Februarij van het Jaar 1643; en op den 3 Maart 1653, door opdragt van GERRIT PLOOS VAN AMSTEL, met de *Ridderhofftad Lievendaal*. De Kinderen, uit dit Huwelijk voortgekoomen, zijn:

1. MARIA VAN ECK, getrouwd met JOAN HESSELS, Heer van *Rousfenburg*.

2. CORNELIA VAN ECK, in 1636, getrouwd met WERNER VAN LENNIP.

3. ALYD VAN ECK.

4. CLARA VAN ECK.

5. GERARD; zie beneden.

6. DIRK VAN ECK, *Johanniter* of *Malthezer* Ridder, ter Balie van *St. Catharina*, binnen *Utrecht*; door zijne moeder werd hij beleend met de Ridderhofftad *Lievendaal*.

7. WILLEM VAN ECK.

GERARD VAN ECK, Zoon van DIRK, was Kanunnik van *St. Pieterskerk*, te *Utrecht*, en eertijds Gecommitteerde Raad

ter Vergadering van de Admiraliteit te *Rotterdam*. Naa zijns Vaders dood, werd hij beleend met het goed van *Oud-Broekhuizen*, op den laatsten dag van 't Jaar 1636, en door zijne Moeder, 28 Februarij 1643, met de Ridderhofstad *Groenwoude*, genaamd *Woudenburg*. Op den 10 Februarij 1634, trad hij in 't Huwelijk, met MARIA JUSTINA QUAAT, Dogter van WICKRAAT; bij haar werden hem twee Zoonen gebooren:

I. BERTRAND VAN ECK, naa den dood zijns Vaders beleend met *Groenwoude* of *Woudenburg*, den 23 Maij 1635, en met het goed *Oud-Broekhuizen*, den 4 September 1658; doch dit stondt hij, ten zelfden dage, weder af aan en ten behoeve van SAMUEL DE MAREEZ, Heere van *Maarsbergen*. Zijne Vrouw was WILLEMINA GLIMMERS.

II. JAN WILLEM VAN ECK, die na den dood van DIRK VAN ECK, zijnen Oom, beleend werd met de Ridderhofstad *Lievendaal*, op den 2 Augustus 1676; doch stond dezelve, den 18 October van het volgende Jaar, weder af, ten behoeve van GODARD ADRIAAN, Baron van *Rhede*, Vrijheer van *Amerongen*, enz.

WILLEM VAN ECK, de tweede Zoon van GERRARD en ALYD RUISCH, trouwde, eerst met ANNA VAN DER LAUWYK, ten tweedemaale met AGNES VAN WEEDT, Weduwe van ARNOUD SENGERS, te *Nijmeegen*; en eindelijk met N. CATS. Hij was in dienst van den Staat, en stierf den 9 April 1632. Zijn Lijk werd in het Familie Graf, in de *St. Jacobs-Kerk*, te *Utrecht*, bijgezet, alwaar men, nevens een Grafschrift, nog heden zijn Wapenschild met acht kwartieren ziet:

Eck,	*Ruisch*.
Wijk van Abcoude,	*Beer*.
Rijn,	*Salm*.
Oostrum,	*Freis*.

ECKENDORP, eene plaats, door Jonker VAN DER HOUVE, gesteld op de lijst der *Noordhollandsche Dorpen*; naauwkeuriger wordt deszelfs naam, door van LEEUWEN, HEKENDORP gespeld.

EDAM, of YDAM, zo veel als een Dam tegen het Y, eertijds eene Rivier, die, door middel van een Sluis of Verlaat, voorheen *Dam* genaamd, geleid werd tot in de Haven, en van daar in Zee schoot. P. BRUGMAN, voor de Chronijk van *Schriverius*, zegt: „ EDAM, zo als wij het nu noemen, is, in oude tijden, bij onze Voorvaders, Y-DAM genaamd, van *Yna* of *Ya*, eertijds eene Rivier, nu eene Waterleiding, die de voornaamste Kerk, aldaar staande, tot nog toe omringt, welke de Stad leedigde van 't groot staande water, door haar verlaat, met den naam *Dam* genaamt; het naaste Dorp, *Middel-Ye* geheten, om dat het in het midden van het *Y* geleegen is, betoont ook de naams oorsprong.

Dit Y-DAM, nu EDAM, eene der *Noordhollandsche* Steden, ligt in het Oostlijk gedeelte van dat gewest, met eene zeer goede Haven, digt aan de *Zuider Zee.* Deze Stad, met muuren en graften omringd, is alomme vermaard, door de duurzaamheid en aangenaamen smaak van de Kaas, onder den naam van *Edammer-kaas* bekend, om dat dezelve meest in haare nabuurschap gemaakt, en binnen dezelve ter Markt gebragt wordt. Geduurende de Land- en Volkverdervende Factien der *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, werd *Edam*, in het Jaar 1426, door die van *Haarlem* en anderen, de laatstgenoemde Factie toegedaan, ingenomen, na dat de *Edammers*, kort te vooren, de *Hoeksche* Sloten, *Bredcrode*, *Heemstede*, *Assendelft* en meer anderen, verwoest, en *Purmerend* en *Monnikkendam* hadden ingenomen. Door gifte van Hertog WILLEM *van Beijeren*, op *St. Elizabethsdag*, in het Jaar 1357, verkreeg *Edam* het voorregt, dat, zo wie van haare Poorteren zijn lijf met recht verbeurt tegen den Heer, niet meer mag verbeuren, „ dan half zijn eigentlijk goed, en dat de andere helft „ zal blijven aan zijnen wijve, of zijne wetachtige Kinderen,

„ of zijne Geregten erfgenaamen, had hij geen wijf of wetach-
„ tige Kinderen."

Van het vermaard, hoewel fabelagtig verhaal, wegens de beruchte *Meermin*, moeten wij hier eenige melding maaken, om dat zoo veele oude Schrijvers daarvan gesproken hebben. Hoofdzaaklijk koomen hunne berigten hier op neder. In het Jaar 1403, toen een zwaare stormwind de Dijken doorbrak, en de Zuiderzee, wijd en breed, over de Landen stroomde, vertoonde zig een Zeemonster, in eene vrouwelijke gedaante, naakt en bemorscht; uit de *Noordzee* was het, door de *Zuiderzee*, in het Purmermeir gekoomen. Lang hadt het naar een gat of opening in den *Purmerdijk* gezogt. Eindelijk werd het gezien van de *Edammer* Melkmeisjes, die 'er eerst voor schrikten, doch naderhand stoutmoediger geworden, het met haare schuitjes omringden; zij vingen het, en bragten het te *Edam*. Wel haast verspreidde zig het gerugt van dit zonderling voorval; van alle kanten schoolde de menigte bijeen, om dit wonder te zien. De *Haarlemmers* verlangende na het bezit van een zo zeldzaam gedrogt, hielden zo lang aan bij de *Edammers*, dat deeze het hen eindelijk afstonden Lang behielden zij het in 't leeven, en leerden het menschelijke spijze gebruiken. Doch zijne natuurlijke trek, om in de Zee te leeven, kwam telkens boven. Het gaf zomtijds geluid, doch niet onderscheidelijk of verstaanbaar. Zij leerden het spinnen, en gestorven zijnde, werd het op het Kerkhof begraven, om dat men het geleerd had, eerbied aan een *Christusbeeldje* te bewijzen. De *Oude Hollandsche Kronijk* voegt 'er bij: „ Dit „ is geapprobeert, en gecorrigeert van eenige oude notable „ en waarachtige mannen, welke zeiden deeze vrouw binnen „ *Haarlem* gezien te hebben."

R. SNOY tekent aan: „ dit hebben beschreeven, die haar „ gezien hebben, en ons dit van hand tot hand overgeleverd." Doch A. JUNIUS zegt, in 't begin van zijn verhaal: „ ik vinde „ in de Oudheden van onze Chronijken eene zaak beschreeven, „ welke mij zwaar dunkt te gelooven:" hij besluit zijn verhaal aldus: „ Mijnshalven (alzo het een fabel schijnt) geloove „ ik niet, dat zij gesponnen zou hebben, even als of haare

„ han-

„ handen met leden, als de handen der menfchen, zouden on-
„ derfcheiden geweest zijn; het perijkel van de waarheid blijft voor
„ den Autheur." De geleerde M. VOSSIUS ftemt hier mede overeen. „ Het welke alles, zegt hij, bij mij verdagt is, fchoon
„ 't bij veelen in gefchrift is nagelaaten, om dat het gerugt daar
„ van anderzints tot de nabuurige volkeren zou hebben voort-
„ geloopen: nu word het maar alleen van *Hollanders*, en dat
„ nog van nieuwe Schrijvers, befchreeven." Hoe zeer alle deeze de echtheid van dit vertelzel in twijffel hebben getrokken, vindt men, echter, anderen, die het voor eene zekere waarheid gehouden hebben. Onder deeze beweert *J. Winterus*, dat 'er geen de minfte onmogelijkheid in het verhaal zelve ligt opgeflooten: „ Want (zegt hij) dat 'er Zeegedierte is, welk eene
„ mannelijke en vrouwelijke gedaante heeft, daar van zijn,
„ ook nog in onzen tijd, eene menigte en onlochenbaare ge-
„ tuigen; ten ware zij bij zulken niet gelden, die niets willen
„ aanneemen, dan het geene zij met eigen ogen zien, en dan
„ nog twijffelen als het hen vreemd fchijnt." Vervolgens zegt hij: „ eerbied aan een *Kruijsbeeld* te toonen, wil ik een Aap
„ en een Hond wel leeren." In het fpinnen ziet hij mede geene zwarigheid; doch niet met een wiel, maar door het draaien tusfchen de handen, zo als men plagt te doen; waartoe de breede en vlakke handen eener Zeevrouwe meer bekwaam zijn, dan die van een Aap. Doch ik vreeze, den Leezer te zullen verveelen, met het verder melden van zijne redenen. Deeze vertelling dan laatende voor 't geen zij is, zal ik de woorden van GUICIARDYN, ten opzigte van een ander verhaal, hier nog bijvoegen; hij zegt, „ Dat in zijnen tijd, in de Vriesche Zee,
„ omtrent het Jaar 1530, een *Zeeman*, van maakzel oprechte-
„ lijk gefteld, als een mensch, met haair en baart, maar rouw
„ en borftelachtig, gevangen is geweest: hij wierd gewend
„ brood en andere gemeene fpijs te eeten. Hij leefde veele
„ Jaaren, ftorf eindelijk aan de pest, waarvan hij eens genee-
„ zen was geweest. NICOLAAS NICOLAI, Licentiaat,
„ Raadsheer, enz Broeder van den vermaarden Prefident NI-
„ COLAI, heeft mij, (zegt GUICIARDYN verder) boven
„ verfcheide andere befcheiden, die hij daarvan heeft, gezegt,
„ dat Mr. CASPARUS LIEVENS, Raadsheer in het Hof van

„ Holland, nevens den Griffier Mr. PIETER, hem hadden „ verhaald, dat zij deezen Zeeman dikmaals hadden gezien, en „ veele bijzonderheden van hem hadden aangemerkt." Wat hier van zij, laaten wij het oordeel aan den Leezer; alleen nog aanmerkende, dat, aan dit verhaal, ontbreekt de plaats, waar men deezen *Zeeman* zo lang bewaard, gevoed en van de pest geneezen heeft. Wij keeren weder tot de beschrijving van *Edam*.

De Stad, die de vierde in rang der Steden van het *Noorder-kwartier*, en de vijftiende der stemmende Steden van *Holland* is, hebben wij gezegd, met muuren te zijn omvangen. Dit hadt eertijds plaats; thans ligt zij in groene wallen, fierlijk met twee rijen ijpe boomen beplant. Zij heeft zeven Poorten: de *Noorder*, de *Wester*, de *Monnikkendammer*, de *Gevangen*, de *Keet*, de *Ooster-* en de *Kaaipoort;* de twee laaste, ter zijden van de Haven, zijn fierlijk en sterk gebouwd.

Op den 26 Junij van het Jaar der Grondvestinge der Nederlandsche Vrijheid (1572,) ging *Edam* over aan de zijde der Staaten; door *R. Sonoy*, werd Jonker *Willem de Groot* tot Gouverneur der Stad aangesteld. Meer dan eens heeft *Edam* zwaare rampen van Brand geleeden, door het onweder ontstaan: onder andere in de Jaaren 1602, 1643 en 1699. Niettegenstaande alle deeze onheilen, heeft het niets van zijne fraaiheid en zindelijkheid verlooren. Men telt aldaar meer dan duizend Huizen; het getal der Inwoonderen word begroot op vierduizend. Men vindt 'er eenige aanzienlijke openbaare Gebouwen. Onder andere het Stadhuis, in 't Jaar 1737, fierlijk opgebouwd, gelijk, in 't Jaar daarna, de Beurs en Vischmarkt. Nevens de *Groote Kerk*, ziet men het *Prinsenhof;* waarin verscheiden aanzienlijke vertrekken zijn, die tot bijzondere einden gebruikt worden. In een van dezelve vergadert de Klassis van *Edam*, en de *Noordhollandsche Sijnode ;* in een ander de Burger-Krijgsraad, die aldaar verdeeld is in vier Vaandelen; en nog in een ander Vertrek, de Dijkgraaf, Heemraaden en Hoofdingelanden van de *Purmer-Meer*.

De Geestelijke Gebouwen zijn: de Groote en Kleine Kerk der Hervormden, die door drie Predikanten bediend worden. In het Jaar 1740, werd 'er de *Luthersche* Kerk, op den grond

van

van het oude Stadhuis, gebouwd; zij word bediend door één Predikant. De *Waterlandsche* en *Friesche Doopsgezinden* hebben 'er twee vergaderplaatzen. De Roomschgezinden worden bediend door één waereldlijk' Priester.

Zeer sterk is aldaar de Scheepsbouw in verval geraakt, en met deezen de Houthandel. Dit zal blijken, indien men aanmerke, dat, in het Jaar 1632, aldaar gevonden werden 30 Timmerwerven, 2 Lijnbaanen, 26 Houtwallen en 10 Zoutkeeten; van welke laatste, echter, nog zes overig zijn. Ook is de Kaashandel meestendeels naar *Alkmaar* en *Hoorn* verleid.

De Regeering der Stad bestaat uit een Collegie van twintig Vroedschappen en een Collegie van den Gerechte, bestaande uit den Schout, die aangesteld word door de Heeren Staaten van Holland, en uit *vier* Burgemeesters, die, volgens Handvest van Hertog *Willem van Beijeren*, van 11 Maart 1414, in 't eerst slegts *drie* waren, en den naam hadden van *Raaden*; doch, in het Jaar 1561, op den 6 Augustus, vergunde hun FILIPS DE II, dit drietal, voortaan, met een vierden te vermeerderen. Zij worden Jaarlijks, op Goeden-Vrijdag, door de Vroedschap, verkooren.

Verder behooren tot het Collegie van den Gerechte, *zeven* Schepenen en één Secretaris.

Onder EDAM lasten: de Dorpen: *Oosthuizen*, *Middel-T*, *Quadyk*, *Vollendam*, *Etersum*, *Waerde* en *Hobrede*.

Tot de Klassis deezer Stad behooren de Kerken en Predikanten van de Steden *Edam*, *Monnikkendam* en *Purmerende*; die van de Dorpen zijn: *Ransdorp*, *Oudendyk*, *Schellingwoude*, *Marken*, *Oosthuizen*, *Warder*, *Beets*, *Quadyk*, *Middel-T*, *Sunderdorp*, *Nieuwendam*, *Etersum* en *Schardam*, *Beemster*, *Landsmeer*, *Ilpendam*, *Holisloot*, *Buiksloot*, *Purmerland*, *Durgerdam*, *Suiderwoud*, *Uitdam*, *Watergang* en *Broek*.

Het Wapen van EDAM is, *een zwarte Stier boven*, *drie Gouden Starren onder*, *op een zwart veld*. De Vrijheid der Stad wordt, ten Zuiden, op 20, en ten Oosten op 40 Roeden, ter wederzijde van de Haven, bepaald.

Zie verder wegens *Edam*, de reeds genoemde Schrijvers, en andere.

EDE, of EIDE, ook wel, bij verkorting, EE genaamd, is een vrij aanzienlijk Dorp, op de *Veluwe*, ruim drie uuren van *Arnhem*, voorzien van eene schoone Kruiskerk, welker weerga, op de *Veluwe*, niet gevonden word, met eenen hoogen vasten Toren, in eenen grooten spits toeloopende; zijnde het gebouw met een steenen gewelfzel gedekt. Eertijds was de Kerk aan BARBARA gewijd, en de Parochiekerk der onderhoorige Kerspelen, *Bennehorn*, *Lunteren* en *Aarsloot*; op welke plaatzen geene Kerken, maar slegts Kapellen stonden; de Priester van *Ede* zondt zijne Kapelaanen, om 'er den dienst te verrigten. EDE was dus het Hoofd-Dorp van drie onderscheidene Kerspels, in het Geestelijk gebied. Het Dorp legt in eene vermaaklijke Landsdouwe, schoon meest uit Heide aangeteeld; de grond wordt zeer dicht met graanen; en voornaamlijk met Boekweit, bezaaid: 't welk, gelijk bekend is, in den bloeitijd, een aangenaam gezigt verschaft; en hier nog meer dan elders, voornaamlijk wanneer men zig plaatst op een kleinen Heuvel, het *Paaschbergje* genaamd; buiten twijffel dus geheeten naar de *Paasch-vuuren*, welke men oudtijds gewoon was, op die hoogten te ontsteeken. Op den top van dit Bergje staat een zeer schoone Lindeboom; rondom is het met willigen hout beplant; 't welk, echter, door den schraalen grond, en de barre winden, aan welke het, om zijne hoogte, bloot staat, dien groei en wasdom niet heeft, welken men 'er zich van beloofd hadt. Het oog, met de beschouwing van het veldgewas, zig verzadigd hebbende, ziet het Dorp, als liggende in eene Valei, zig zeer onderscheidenlijk vertoonende.

Het Dorp zelve is doorgaans met Keijen bestraat. De Postwagens van *Amsteldam* op *Arnhem* rijden door hetzelve. Niet verre van daar, ligt een groot Bosch, van hoog getopte en door oudheid eerwaardige Eiken en Beukeboomen, het *Eder-Bosch* genaamd, doorsneeden van aangenaame wandelwegen. Het opzigt over het bepooten en kappen van dit Bosch, staat aan een Houtvester, en eenige beëedigde geërfden, aldaar *Boschmaalen* genaamd, die het naauwkeurig gadeslaan. Eene menigte daglooners en arbeiders worden dus aan werk geholpen; het geheele Dorp geniet hier door veel voordeel, en mag hier om,

om, als om andere redenen, het vermogendste Dorp op de *Veluwe* genaamd worden.

Als eene bijzonderheid merkt men aan, dat deze groote en aanzienlijke plaats, genoegzaam geheel, van Hervormden bewoond word; voor eenige Jaaren was aldaar een éénig huisgezin van *Roomschgezinden*. De bewooners munten uit in vlijt en naarstigheid, in het oeffenen van den Landbouw, en andere eerlijke neeringen en handteeringen. De Dronkenschap wordt 'er voor de grootste schande gehouden. Doch, gelijk niets volmaakt is op de aarde, deelt ook deeze Landstreek, en inzonderheid het Dorp EDE, in deeze onvolmaaktheid, door het groot gebrek aan water. De bewooners zijn genoodzaakt, met groote moeite, putten te graaven, om water voor de Huishoudingen, en drinken vóor het Vee te bekoomen. Het Hoornvee., 't welk 'er menigvuldig noch groot is, word, alle morgens, ter weide gedreeven, en 's avonds weder op de stallen gehaald: om reden, dat, door gebrek aan water, het gras 'er insgelijks schraal is, en de Koebeesten des avonds op de stallen moeten gevoerd worden.

Onder de 10 Schoutampten van de *Veluwe*, heeft dat van *Ede* den voorrang: onder hetzelve behooren, het Dorp *Ede*, met zijne vier onderhoorige Buurschappen, *Manen*, *Veldhuizen*, *Doesburg* en *Wekerom*, het Geldersch gedeelte van *Veenendaal*, de Dorpen *Bennekom*, *Lunteren* en den *Aanstoot*.

Te *Ede* wordt hierom de eerste vergadering gehouden van het Jaarlijksche Hoog Adelijk Landgericht, bestaande uit de Ridderschap van ieder bijzonder Ampt, *Amptsjonkers* genaamd, en de afgevaardigden uit de Steden van de *Veluwe*. Als eene merkwaardige bijzonderheid van dit Landgeregt, moeten wij aanmerken, dat het zijne eerste zitting houd op het Kerkhof, 's morgens vroeg, met het rijzen der Zonne. Alle zaaken, die het gantsche Jaar zijn voorgevallen, gelijk mede de Burgerlijke of Geldboeten, worden, in deezen Vierschaar, voor den Landdrost, die 'er als Fiscaal verschijnt, bepleit, afgedaan en ter gereeder uitvoeringe overgegeeven. De vergadering zit 8 of 10 dagen, meer of minder, naar vereisch van zaaken. Vervolgens begeeven zig de afgevaardigden der Steden, met

den Landdrost, naar de verdere Ampten, eerst naar *Barneveld*, en zo vervolgens, elk in zijnen rang.

De Kerk en Predikant van *Ede* staan onder de Klassis van *Overveluwe*. De Kerkenraad heeft eene vrije beroeping.

Zie SLIGTENHORST, *Geldersche Geschied.* I. B. fol. 110.

EDE of EE, een ander groot Dorp, en, na *Anjun*, het grootste van de Grietenij *Oostdongeradeel*; het heeft eene aanzienlijke Binnenbuurt, welker Huizen, naast elkander gebouwd, de Kerk omringen. Dit Dorp ontleent zijnen naam van de Rivier de *Ee*, of *Zuider-Ee*, welke, niet verre van hier, voorbij het Dorp loopt, en, door middel van een grift, met dit Dorp gemeenschap heeft. *Ede* heeft 51 stemmen. Om en nabij het zelve liggen verscheiden van ouds vermaarde Staten, als *Humalda*, *Groot Mockema*, *Holdinga*, *Ernsma*, en *Obbema*. De drie Buurten zijn, *Tibma*, *Groot-* en *Klein-Midhuizen*.

EEDE, of EE, volgens den Vlaamschen tongval HEE genaamd, is het uiterste Dorp van het *Vrije van Sluis*, in *Staats-Vlaanderen*. Het legt ten Zuiden van *Aardenburg*, aan eene kleine Rivier, de *Eede* genaamd, van welke het zijnen naam ontleend heeft. Dit Riviertje, 't welk uit de *Lieve* ontspruit, en bij *Aardenburg* in de *Aardenburger-Haven* valt, geeft ook den naam aan den geheelen omliggenden *Polder*, die van een ruimen omtrek is, en door hetzelve in tweeën verdeeld wordt. Deeze *Polder*, onderscheiden in *Beooster-* en *Bewester-Eede*, door voorgaande Watervloeden, eenige Jaaren, overstroomd geweest zijnde, is, in het Jaar 1751, bedijkt. In Beooster Polder *Eede*, waartoe de kleine *Polder* de *Biezen* mede behoort, ligt dit Dorp, 't welk men op weinige Kaarten aangeweezen, en op andere verkeerd geplaatst vindt.

Reeds vóór den *Munsterschen Vrede* van den Jaare 1648, en vooral na de overmeestering van *Sluis*, door Prins MAURITS, in het Jaar 1604, bevonden zig, in dezen *Polder*, verscheiden menschen, den Hervormden Godsdienst toegedaan, die toen onder opzigt stonden van de *Aardenburger* Leeraars. Naa het

Jaar

Jaar 1648, het getal der Hervormden aldaar merkelijk vermeerderd zijnde, werden zij van een eigen Predikant voorzien. De nieuw gebouwde Kerk, den 12 Junij 1650, ingewijd, doch den 27 Junij van het Jaar 1672, door de Franschen, uit spijt over hunnen mislukten aanslag op *Aardenburg*, (zie AARDENBURG) benevens meer andere Kerken, in dien oord, in de assche gelegd, is, kort daarna, weder opgebouwd.

BACHIENE, *Geogr. der Nederl.* B. bl. 419.

EEDENS, een van de twaalf Dorpen der Grietenije *Hennaarderadeel*, in het Kwartier van Westergo. WINSEMIUS, in zijne *Beschrijving van Friesland*, spelt den naam dezes Dorps ook wel *Jedens*. Hierbij ligt de State *Unga*.

EDELEN, of Edelboortig; aldus noemt men die geenen, welke zig komen beroemen op eene wettige Geboorte van een Vader, wiens Geslacht, van ouds af, voor Adelijk bekend, of door 's Lands Overheid, om uitmuntende daaden, daar voor erkend is. In vroegere tijden was het onderscheid tusschen *Edelen* en *Onedelen*, hier te lande, veel grooter dan tegenwoordig; een doodslag, of andere misdaad, gepleegd aan eenen *Edele*, werd veel hooger geboet, dan aan eenen *Onedele*. Ook mogt een *Onedele*, tegen eenen *Edele*, in veele gevallen, niet oirconden of wijzen. Daarenboven waren voorheen de *Edelen* Schotvrij. Alle deeze onderscheidingen hebben thans geene plaats; de rechtspleegingen zijn op een gelijken voet gebragt, niet door gewoonte, maar door wettige en gestaafde Handvesten. Ook worden de gemeene belastingen op een gelijker voet geheven, over *Edelen* en *Onedelen*. Nogthans worden de Hollandsche *Edelen*, volgens Resol. van den 30 Sept. 1654, voor het Hof te regt gesteld. Zie WELGEBOORE-MANNEN.

Zie verder 't *Art.* ADEL. VAN LOON, *Aloude Regeeringswijze van Holland*; VAN LEEUWEN, *Recht der Edelen en Welgeboorene-Mannen*; J. KOK, *oorsprong en voortgang der Nederlandsche Schutterijen.*

EDIC-

EDICKHUIZEN, zie HEDIKHUIZEN.

EDICT; in het algemeen wordt hier door verstaan, een verbindend bevel. Van deezen aart was het *Eeuwig Gebod*, of *Eeuwig Edict*, in het Jaar 1577 vastgesteld, op naam des Konings, door *Don* JAN, op den 12 Februarij, te *Brussel*, afgekondigd, en door den Regeerenden Raad, en de Algemeene Staaten, den 17 van die zelfde maand, ondertekend, en alomme afgekondigd. Het behelsde de aanneeming van den Gendschen Vrede, eene belofte van het vergaderen der Algemeene Staaten en van het vertrekken der Uitheemsche Krijgsknegten, binnen zekeren bestemden tijd, zonder dat zij, of anderen, immer weder in 't Land koomen zouden, dan bij het ontstaan van eenen uitheemschen Oorlog, of bij bewilliging der Algemeene Staaten. Voorts, dat de wederzijdsche gevangenen zouden geslaakt worden; doch de Graaf *van Buuren* niet, voor dat de Prins, zijn Vader, het besluit, bij de Algemeene Staaten te beraamen, zou zijn naagekoomen. Wijders, dat de Koning, door Don JAN en zijne andere Amptenaars, 's Lands Vrijheden zou doen handhaven: waar tegen de Staaten beloofden, bij den *Roomschen* Godsdienst, en 's Koning gehoorzaamheid, te zullen volharden, met afstand van alle verbonden, ten tijde der beroerten, met uitheemschen gesloten, en van hunne zijde alle vreemde knegten te zullen afdanken. Daarenboven zouden ze den Koning zes honderd duizend ponden, van veertig grooten ieder, opbrengen, en bovendien de *Hoogduitsche* knegten voldoen. *Don* JAN zouden ze als Landvoogd ontvangen, terstond naa het vertrek der *Spaansche*, *Italiaansche* en *Bourgondische* knegten, 's Konings nazaaten, *Don* JAN, en zijne opvolgers, de bijzondere Stadhouders, Raaden en Amptenaars, zouden dit verdrag moeten bezweeren. Eindelijk nam de Koning voor zijne rekening, de penningen, ten tijde der beroerten, door de Staaten, geligt, van wie 't ook ware, met naame van de Koninginne van Engeland. Op het *Artikel Don* JAN VAN OOSTENRYK, zullen wij zien, hoe veele moeite het koste, Prins WILLEM DEN I in dit Edict genoegen te doen neemen, en hoe schandelijk het, door *Don* JAN, verbrooken werd.

Den

Den naam van EEUWIG EDICT, droeg insgelijks het besluit, in het Jaar 1667, door de Staaten van Holland genomen, waarbij het Kapitein-Generaalschap van het Stadhouderschap gescheiden, en het laatste vernietigd werd. Het was van den volgenden Inhoud:

„ De Staaten van Holland ende West-Vriesland, hebben naa „ voorgaande beschrijvingen, en naa rijpe Deliberatien, ende „ Communicatien, in de ordre van de Ridderschap ende Edelen, „ midsgaders in de respective Vroedschappen gehouden, bij „ eenpaarige overgifte ende concurrentie van alle de Leden, „ voor een *Perpetuel Edict* en Eeuwigduurend Wet, tot voor„ stand van de Vrijheid, midsgaders tot constitutie van de „ eenigheid ende van de gemeene ruste gearresteert en vastge„ steld, gelijk gearresteert ende vastgesteld word bij deezen, de „ Pointen ende Articulen hier na volgende."

„ *Eerstelijk*, dat de faculteijt van verkiezing of beschrijvinge „ in de ordre van Ridderschap en Edelen, midsgaders de no„ minatie ende verkiesinge van Burgemeesteren ende Vroet„ schappen, Schepenen en alle andere Magistraatelijke bedienin„ gen, in de Steden sal blijven aan de ordre ofte beschrevene „ Heeren van de Ridderschap ende Edelen, midsgaders aan de „ Steden Respective, soo als die aan haar bij oudt gebruik ofte „ bij Privilegien ende Octroijen is geconfirmeert, of geconce„ deert souden mogen worden, daar van bij deselve de vrije „ excercitie van dien conform de Wetten ende de Privilegien „ sal verblijven, sonder dat de voorsz. beschrijvinge, nomina„ tie ende verkiesinge, of eenig gedeelte van dien oijt of oijt „ daar van in 't geheel ofte ten deele aen *ijemant* sal mogen „ werden gedefereert ende overgegeeven.

„ 2. Dat insgelijcx de Ampten, Officien, Bedieningen en „ Beneficien tegenwoordich staande ter Collatie van de Heeren „ Staaten van Hollandt ende Westfriesland aen deselve sal ver„ blijven, sonder ijets daer van te mogen weder afgeeven; wel „ verstaende, dat hier onder niet begreepen werden de Militai„ re Ampten ende Bedieningen, die in de *Campagne* ofte Ex„ peditie te Water ofte te Landen souden mogen komen vacant „ te vallen, welcken aengaende Haer Ed. Groot Mogende, bij

„ na-

„ nadere dispositie, al sulcken voet en ordere sullen beraemen, „ niet alleen op de provisioneele bestellinge van dien, maer ook „ op de begevinge ten principalen, als deselve ten meesten „ diensten van de Lande sullen bevinden te behooren.

„ 3. Dat wijders Haer Ed. Groot Mog. niet alleenlijck haere „ bewilliginge ende toestemminge noijt anders sullen geven, „ maer oock de saeke ter Generaliteit, met alle efficatie, daer „ heenen helpen dirigeeren, ten eijnde oock bij de andere „ Bontgenooten, ende sulxk bij eenpaarige bewilliginge of ge- „ meene concurentie van deselve, door een Consonante Reso- „ lutie van Haer Hoog Mog. gestatueert ende vast gesteld „ moge werden, dat die geene, die oijt of oijt sal ofte suc- „ cessivelijk sullen werden gebruikt tot *Capitein* of *Admiraal* „ *Generaal*, of oock beijde de voorsz. Charges, of wel die „ geenen aen de welke onder eenige ander titul het opperste „ Commandement over de Militie te Water ofte te Lande „ sal worden gedefereert, niete of al sullen mogen wesen of „ blijven, *Stadhouder* van eenig Provintie ofte Provintien; „ ende voor so veel de Provintie van Hollant en West- „ Vrieslant belanght, dat niet alleen, niet die geene die het „ opperste commandement over de Militie te Water ofte „ te Lande toevertrouwt sal wesen, maar oock, *niemant* „ *anders tot Stadhouder* van deselve Provincie gemaeckt „ sal mogen worden; doch dat de voorsz. Charge in al- „ le manieren sal sijn en blijven *gemortificeerd*; ende de Hee- „ ren Gecommitteerde Raeden in de Respective Quartieren aen- „ bevolen gelaeten, volgens hare Instructie, de nodige ordre „ te stellen, en de vereischte voorsieninge te doen op de sae- „ ken bij Absentie van Haer Ed. Gr. Mog. voorvallende, ende „ waarop prompte dispositie vereijscht soude mogen werden.

„ 4. Dat tot volkomen vastigheid van het geene voorz. is, „ en tot onderlinge gerustheid van de Eedelen en Steden, alle „ de Heeren tegenwoordig in de ordere van de Ridderschap „ beschreven of in de Vroedschappen verkoosen, en die noch „ namaals, in de Ridderschap, of tot Vroedschappen verkoo- „ sen zouden mogen worden, bij *solemneele Eede* zullen ver- „ klaaren, de voorsz. pointen heiliglijk ende oprecutelijk te

„ sul-

„ fullen maintineeren, ook geenſints gedoogen, dat daar tegens
„ eenige indragt of infractie geſchiede, veel min oijt of oijt
„ eenige Propoſitie doen, ofte doen doen, die daar tegen in
„ eenigen deele ſtrijdig zoude moogen weeſen, en dat voorts
„ ook den eedt van de Heeren ter vergaderinge van haer Ed.
„ Groot Mog. compareerende, daermede in de bondigſte en
„ krachtigſte forme zal werden geamplieert.

„ 5. Dat wijders mede tot meerder vastigheid van het voorſz.
„ *derde point*, het zelve uitdrukkelijk in de Inſtructie, ſoo
„ voor een *Capitein*, als voor een *Admiraal Generaal*, ſal
„ werden ingelijſt ende gheeligeerde bij Eede verpligt, niet al-
„ leenlijk daer tegens oijt directelijk of indirectelijk eenig ver-
„ ſoek te ſullen doen, veel min toeleg te maaken, directelijk of
„ indirectelijk; maer ter contrarie ſulks bij andere buijten ver-
„ moeden geſchiedende, 's ſelven ſullen tegengaen en het *Stad-
„ houderſchap*, ſoo hem ten eenigen tijde die digniteijt, bij
„ eenige Provintie mogte worden geoffereert, te ſullen *refuſee-
„ ren*, ende van de hand wijſen."

Hier op volgde het formulier van den *Eed*, die op voorgemelde Articulen moest worden gedaan, zo door de Heeren van de Ridderſchap ende Edelen, als door de Burgemeesters en Vroedſchappen der Steden, als mede door de Heeren, compareerende ter vergaderinge van de Staaten van *Holland en West-Friesland*; zijnde van den volgenden Inhoud.

„ Ick beloove ende ſweere het bovenſtaande *Eeuwig Edict*,
„ midsgaders alle de Pointen ende Articulen, daer inne vervat,
„ heijligIijck ende oprechtelijk te ſullen maintineeren, oock
„ geenſints te gedooghen, dat, daer tegens eenige indracht ofte
„ Infractie geſchiede, veel min oijt of oijt eenige Propoſitie
„ of Advijs te zullen doen ofte geeven, noch ook te ſullen
„ doen doen of doen geeven, die daer tegens in eenige deelen
„ ſtrijdig ſouden mogen weſen.

„ *Soo waerlijk moet mij God Almag-
„ tig helpen!*"

De

De Eed van den *Raadpensionaris*, in der tijd, was van deezen Inhoud:

„ Ick beloove, ende sweere het bovenstaande *Eeuwig Edict*, „ mitsgaders alle de Pointen ende Articulen daar inne vervat, „ soo veel in mij is, te sullen maintineeren ende staende hou„ den, sonder daer tegens oijt of oijt, directelijck of indirec„ telijk eenige Propositie ofte omvrage te sullen doen, veel „ min conclusie te formeeren.

„ *Soo waerlijk moet mij God Almag„ tig helpen.*"

„ Ende sal het bovenstaande Edict, in forme van Octroij, „ of *Eeuwigduurende Privilegie*, de Heeren van de Ridder„ schap ende Edelen, midsgaders de Borgemeesteren ende „ Vroedschappen van de Steden, Leden van Haer Edele Gr. „ Mog. Ordinaris vergaderinge, toegesonden worden, om 't „ selve in haere Respective Registers te doen registreeren, en „ voorts te besorgen, dat alle Heeren die namaels in haer luij„ der order beschreeven, ofte tot Borgemeester verkoosen, en„ de in de voorsz. Vroedschappen geasumeert sullen worden; „ daer op voor haere admissie, *den Eedt*, volgens het voor„ schreve Formulier komen afteleggen, en voorts haer daer na „ Presicelijk te reguleeren: gelijk ook het voorsz. *Edict*, in „ gelijcker wijze aen beijde de Hoven van Justitie, midsgaders „ aen de Officieren ende Geregten van de gemelde Steden toe„ gesonden sal worden, met last ende ordere om haer in 't ad„ ministreeren van Justitie, daernae, als de *voornaemste wet* „ *van den Landen tot voorstant van de Vrijheid*, midsgaders „ tot Conservatie van eenigheid, ende van de gemeene ruste „ gemaekt, puntueelijck, ende Exactelijk te reguleeren op den „ Eedt bij hen luijden in 't aenvaerden van hare respective Of„ ficien en bedieningen gedaen."

„ Aldus gedaen ende gearresteert ter vergaderinge van de „ hoog gemelte Heeren Staaten van Holland ende West Fries„ land; in den *Hage*, onder hare Groote Zegel hier aengehan„ gen, den vijfden Augustus des Jaars *sestien honderd seven* en

„ *en festig*, was geparapheert, *Johan de Wit*. Onderstond „ ter Ordonnantie van de Staaten, en was getekent:

„ *Herbt. van Beaumont.*"

Aitzema verhaalt, dat niet weinigen, over het doen van den Eed, tot *vernietiging van het Stadhouderschap*, zeer gealarmeert waren, ziende dat dit bij de meerderheid, zonder tegenspreeken, doorging. Doch, zij durfden 'er zig niet tegen verzetten, omdat de meesten waren voooringenoomen, door de welklinkende woorden van *Vrijheid* en *Voorregten*. Men bevond, zegt hij, dat de meesten, die geroepen hadden, om Prinse *Willem den III* de Eminente Charges zijner Voorouderen op te dragen, de zulken waren, die in de Steden, buiten dat, niet aan de Regeeringe konden koomen. En zij, die dat voorrecht genooten, zweegen, en deeden wat zij wilden. Zommigen, echter, die tegen den Eed waren, hoewel zij op het Kussen zaten, moesten zwijgen, wilden zij niet uit de Vroedschappen geweerd, en aangezien worden vóor vijanden van de *Vrijheid*, om welke te bekoomen, men zelfs den Koning van *Spanje* had afgezwooren. Alien deeden, diensvolgens, den Eed, uitgenomen een oud man te *Edam*, die zeide: *Ik ben oud en doof, en kan den Eed niet wel hooren; ik wil liever uitgaan.*

In *Overysfel*, *Gelderland* en *Vriesland*, stond men 'er sterk op, dat den Prinse zitting in de vergadering van den *Raad van Staate* gegeeven, en hem een Pensioen, van wegen den Staat, mogt worden toegevoegd; en dat de tijd, om hem te verkiezen tot *Kapitein* en *Admiraal-Generaal*, op den ouderdom van drie en twintig Jaaren bepaald, drie Jaaren mogt worden ingekort. Veel grooter was het ongenoegen, 't welk men in *Zeeland* betoonde, over dit besluit van *Holland*, zonder dat aan de Staaten van die Provincie, vooraf, daar van kennis was gegeeven; daar men voordeezen, zeiden zij, hadt voorgegeeven, den Prins van *Oranje*, in tijd en wijle, tot alle de hooge waardigheden zijner voorzaaten te willen bevorderen, en niets zonder *Zeeland* te zullen vaststellen. Alle deeze tegenstreevingen hadden ten gevolge, dat de Jonge Prins nog geene zitting in den *Raad van Staate* kreeg; waartoe anderzins,

gelijk men meent, die van *Holland* ligtelijk zouden besslooten hebben. Van dit tijdstip af, nam de haat tegen den Raadpensionaris DE WITT eenen aanvang; om dat hij als de voornaamste bewerker daarvan gehouden werd.

Men hield zich aan het *Eeuwig Edict*, tot in het Jaar 1772. Door den voorspoed der *Fransche* Wapenen, raakten toen alle de Hollandsche Steden in beweeging, en het gemeen vertoonde de doorslaandste blijken, dat het den Prins van *Oranje*, tot de Stadhouderlijke waardigheid, wilde verheeven zien. In de meeste Steden, vondt men verscheiden Regenten, die, bij de verandering hun voordeel beöogende, door alle middelen en langs veele wegen, de smalle gemeente daartoe aanhitsten.

Dit alles hadt ten gevolge, dat de Regeeringen der meeste *Hollandsche* Steden besslooten, zig van den gedaanen Eed te ontslaan, en te stemmen voor de Stadhouderlijke Regeering. Door geene Stad, nogthans, werd hiertoe, ter Staatsvergaderinge, een voorslag gedaan, dan alleen door *Rotterdam*; de Afgevaardigden van alle de andere Steden vergenoegden zich, met het doen van een verhaal, van het geen in de hunne was voorgevallen; met bijvoeging, dat de genomene besluiten hier door waren afgeperst: dewijl zij den voorslag, om *Willem den III* te benoemen tot Stadhouder, hielden strijdig te zijn tegen den gedaanen Eed. De Afgevaardigden van *Rotterdam* verzogten den Pensionaris BURGERSDYK, van *Leiden*, die, in afweezigheid van den Raadpensionaris DE WITT, en den Pensionaris VIVIEN, de vergadering waarnam, van het ingebragte, verslag te doen aan de tegenwoordige Leden. Hij voldeedt hier aan, des avonds van den 30 *Juny*; vooraf vraagde hij, „ *of men aan eenige Leden geene Vrijheid behoorde te geeven, om iets voorteslaan, daar zij verstonden 's Lands welvaart aan te hangen, alwaar 't schoon, dat het voorstaan daarvan streede met eenige* EDICTAALE WETTEN, *of vastgestelde besluiten?* Alle de Leden der Vergaderinge, schoon wel begrijpende waar op dit doelde, beantwoordeden die vraag met *Ja*.

Des nachts dan, tusschen den tweeden en derden *July*, begon een der Afgevaardigden van *Rotterdam*, eerst bewimpeld, te

te spreeken, van het vernietigen van 't *Eeuwig Edict*; zeggende in de volle vergadering, *dat hij, van wegen zijne Stad, iets voortedraagen hadt, daar 's Lands welvaard aan hing, en het geen, nogthans, de eer, het geweeten en de uitdrukkelijke Staatsbesluiten verbooden voortedraagen, ten ware hier toe bijzonder verlof gegeeven werdt.* De Edelen, die tegenwoordig waren, namelijk de Heeren VAN DUIVENVOORDE, VAN ASPEREN en VAN MAASDAM, oordeelden, dat men zig nader moest verklaaren. *Dordrecht* stemde het glad af. *Haarlem* was van oordeel, dat het *Rotterdam* geoorloofd moest zijn, het voorstel te doen. *Delft* zeide niet gemagtigd te zijn. *Leiden* berigtte, dat men wel merkte, dat *Rotterdam* op de vernietiging van 't *Eeuwig Edict* zag. Hier mede werd het masker der Veinzerije afgeworpen, en voorts, met eenpaarige stemmen, beslooten tot de vernietiging van 't *Edict*. Zelfs werd, eerlang, het Boek, waarin de naamen van hun, die het *Edict* hadden vastgesteld, en ondertekend, verbrand. Dit geschiedde ook te *Amsteldam*, in de Raadkamer, niettegenstaande Burgemeester GILLES VALKENIER, 's daags te vooren, in de Vroedschap deezer Stad, nog gedreeven had, dat men het *Eeuwig Edict* in wezen behoorde te laaten, en den Prins, echter, tot Stadhouder aanstellen; of zelfs, van Stads wege, voor te slaan, om hem tot Graaf te verheffen. De Raaden NICOLAAS PANCRAS, KORNELIS GEELVINCK, JACOB JACOBSZOON HINLOOPEN en KORNELIS BAKKER, zouden, volgens het zeggen van WAGENAAR, hier ook voor geweest zijn. Doch, de voorzittende Schepen en Raad, HANS BONTEMANTEL, drong op de vernietiging van 't *Eeuwig Edict*, 't welk, zo als hij zeide, door den Griffier FAGEL, en iemand uit *Amsteldam*, bedoelende VALKENIER, uitgevonden en den Raadpensionaris DE WITT opgedrongen was, niettegenstaande de gemelde FAGEL, in het Jaar 1670, terwijl hij nog *Pensionaris van Haarlem* was, het had willen doen vernietigen, indien men den Prinse geene beslissende stem, in den Raad van Staate, wilde toestaan. Hierom, dus vervolgde hij, behoorde de Burgemeester VALKENIER ook niet tegen de vernietiging te stemmen: te minder nog, daar de Staaten de Leden ongetwijffeld van den Eed zouden ont-

 slaan.

ſtaan. Het gevolg was, dat, met eenpaarigheid van ſtemmen, het *Eeuwig Edict* aldaar vernietigd, en de Prins tot Stadhouder benoemd werd; doch wat aangaat den voorſlag, raakende het Graaflijk bewind, dit werd, door de meerderheid, met verachting, afgeweezen. Door de Afgevaardigden van *Amſteldam*, werd vervolgens, ter vergaderinge der Staaten van *Holland*, voorgeſlagen, of men geenen Stadhouder behoorde aanteſtellen? Waarop die van *Leiden* aanmerkten, dat men hier over de andere gewesten, met welke men eene *Akte van Overeenſtemming* gemaakt had, eerst behoorde te kennen; dat verhaasting gevaarlijk was; dat men vooral ook de Oktrooijen, op het beſtellen der Wethouderſchap, in en na het Jaar 1651, aan de Steden verleend, niet moest krenken. *Gouda* was ook van dit gevoelen. Nogthans bragt *Amſterdam* het zo verre, dat, op den 4 Julij, WILLEM HENDRIK, Prins van *Oranje en Nasſau*, 's morgens ten vier uuren, verklaard werd voor *Stadhouder* en *Admiraal Generaal* van *Holland*, na dat hij alvoorens van zijnen gedaanen Eed ontſlagen was. Als met een enkelen ſlag viel dus een gebouw, 't geen men meende, onwankelbaar te zijn gevestigd. Het *Eeuwig Edict*, geſtaafd met duure Eeden, en dus aangezien als eene Grondwet van den Staat, werd vernietigd, door eene Reſolutie van de Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, genomen op Zondag den 3 Julij 1672, van deezen inhoud.

„ Op het gemoveerde van de Heeren Gedeputeerden, der „ Steden *Haarlem*, *Rotterdam* en andere Leden van haar Ed. „ Gr. Mog. Vergaderinge, hebben de Heeren van de Ridderſchap en Edelen, midsgaders de Gedeputeerden van de Steden, uit naame ende van wegen de Heeren Principaalen, „ goetgevonden en gereſolveert, gelijk bij haar Ed. Groot Mog: „ goetgevonden en gereſolveert werd bij deezen: dat om in „ deze kommerlijke tijden en zaaken, de Leden van deze vergaderinge te bekwaamen, tot het aanſtellen van een Stadhouder, deſelve Leeden malkander ſullen diſpenſeeren; gelijk ſij „ malkander, en alle, die het ſelve Eeuwig Edict ſucceſcivelijk „ hebben beſwooren, diſpenſeeren mits deſen van den Eedt, „ bij hen luijden gedaan op het Eeuwig Edict, bij Reſolutie „ van haar Ed. Groot Mog. in dato den 5 Augustus 1667 gear-

„ re-

„ resteert, stellende malkander in dezelve vrijheid en faculteit, „ die haar tot het aanstellen en eligeeren van een Stadhouder „ voor dato van het Eeuwig Edict heeft gecompeteert."

Zie AITZEMA, VI. Deel, op het Jaar 1667, *Brieven van* DE WITT, IV. Deel. *Vaderl. Hist.* XIII, XIV Deel. SILVIUS' *Vervolg op Aitzema*, I Deel. p. 350.

EDITA, eene hoogte, tusschen de *Eems* en *Hunsinga*, wordt reeds vermeld in het eerste Jaarboek van TACITUS, Cap. 37, 53 en 60, alwaar gezegd wordt, dat CÆSAR GERMANICUS, op zijnen eersten togt tegen de *Cheruscen*, de *tweede*, *dertiende*, *veertiende* en *zestiende Keurbende* van het Leger, nevens 10,000 man hulpbenden der Bondgenooten, met zijne Vloot, naar de *Eems* gevoerd heeft, en, kort daarna, met zijn geheel Leger, uit het Land der *Cheruscen* getrokken zijnde, dezelve Keurbenden heeft terug gebragt, op de zelfde wijze, als hij ze derwaarts hadt gevoerd, uitgenomen dat PUBLIUS VITELLIUS *de tweede* en de *veertiende* Keurbenden, te Lande, van de *Eems* naar de *Hunsinga* heeft geleid: het welk, immers indien de grond droog was, ligtelijk, zonder te overnachten, heeft kunnen geschieden. Maar dewijl het, op dien dag, nieuwe Maan was, na de Herfst-Dag- en Nachtevening, wanneer men het hoogste water van het geheele Jaar in de Noordzee heeft, het welk hedendaags, door de Schippers, de *Herfstspring*, of *groote Spring* genaamd word, door het opkoomen van een Noord-Oosten wind (aldus schijnt hij genoemd te hebben den eenen of andere Noordelijken wind, niet juist die regt tegenover het Zuidwesten is, maar die vlak op de *Friesche Kust* aankomt) het Land schielijk onder water gezet werd; waardoor het Krijgsvolk, in het kort, weggerukt, en zo deerlijk voortgedreeven werd, dat deeze ellendige Keurbenden met het uitterste gevaar hebben moeten worstelen, om de *hoogten* (EDITA) te bereiken, en den nacht, zeer jammerlijk, zonder vuur en leeftogt, doorbrengen. Zij waren zo digt bij den *Hunsingstroom*, dat zij dien be-

bereikten, zo dra de dag het Land kenbaar maakte; 't welk, misschien, met de grootste Ebbe was: bij gevolg vierentwintig uuren, na dat zij van *de Eem* waren vertrokken; daar het, nogthans, blijkt, dat de zeekant van de *Hunsinga* naauwlijks vier gemeene *Duitsche* Mijlen van die Haven af is. Ook ziet men duidelijk genoeg, uit het gantsche verhaal, dat GERMANICUS, die, met de twee andere *Keurbenden*, en de Hulpbenden der Vloot, was vooruit gezeild, daar ter plaatze, vóór het opkoomen van het onweder, moet aangekoomen zijn.

Niet bezwaarlijk is het te gissen, dat deze Hoogten EDITA geweest zij, geleegen ter plaatze, daar nu het Dorp *Leens* ligt, op een zeer hoogen grond, bijna 500 schreeden van de Haven, alwaar men zegt, dat VITELLIUS, door GERMANICUS, met de Vloot ontvangen is.

De naamsbetekenis zelve kan hier van tot een bewijs dienen. Want, daar het woord *Loe* of *Lie*, in onze taal, een *hoogte* betekent, toont zulks duidelijk de betekenis der spreekwijze, die nog hedendaags gebruiklijk is: *Loo*, en *op de Loon*, dat is, *op de hoogte* of *op de hoogten*, behalven veele andere van die zelfde betekenis. *Loen* en *Leen* of *Leens*, waren dus, bij de *Germaanen*, hoogten, schoon toen nog onbebouwd en onbewoond; zo dat onze LAANS, bij TACITUS, die geleerd had, de woorden der *Germanen* in het *Latijn* te vertolken, ten zijnen tijde, onder dien naam, waarschijnlijk, nog onbekend waren.

EDO, of EDE, wel van een Edel, doch geen oud of rijk Geslacht, begon, in *Rustringen Westersae*, omtrent het Jaar 1350, zijn hoofd op te steeken, om, tegen de *Friesche* Vrijheid, eene heerschappije op te rigten. Hij wist, door eene zonderlinge vriendelijkheid, de harten der menschen tot zig te trekken. Ten dien tijde begon het gezag der Jaarlijksche amptlieden in verval te geraaken, vermids de Edelen en meer vermogenden de mindere begonnen te trotseeren, en door onderdrukking zig tot gehaate *Aristocraten* op te werpen.

EDO bediende zig van die gelegenheid, lasterende die kleine Prinsen bij de smalle Gemeente, zeggende dat ze hun de hand niet

niet boden, maar den Adel en Rijkdom alleen begunstigden. Hij vertrooste hun met de hoop op een beter lot, en boodt zig aan, als hun Hoofdman, om hun ongelijk te wreeken. Dus won hij de genegenheid des Volks, en werd het Hoofd van een deel *Rustringers*. Zijn nieuw opgeraapt gezag, zwak onder eene vrije Natie, verzekerde hij, door sterkten, ten dien einde, gebouwd.

Zig hier mede niet vergenoegende, deedt hij veelen, in *Wangerland* en *Ofringen*, aan 't muiten slaan, en wierp zig op tot Heer van dezelve. Zijn gebied was, echter, niet volkomen; ook strekte het zig niet uit over de geheele Landstreek; de Adel en veelen, die de Vrijheid beminden, wilden hem niet erkennen. Een verder en omstandiger bericht van dezen EDO, vindt men bij SCHOTANUS, fol. 188, enz. Eenige Jaaren laater, bragt EDO den *Hollanderen* groote schade toe, door het neemen van hunne Schepen. Om dit voor te koomen, gaf Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, als *Ruwaart van Holland*, den zijnen last, hem door list in 't net te krijgen. Een onverzaagde knaap, voor Schipper vaarende, ging straks op hem los, en voorgeevende, uit een ander gewest te komen, lokte hij EDO binnen zijn boord, vertoonde hem zijne waaren, en onder die vertooning hem aangrijpende, vaart hij met opgetoogen zeilen naar *Holland*. Dus luidt het verhaal van SCHOTANUS, fol. 203. Doch M. VOSSIUS spreekt 'er aldus van, in zijne Jaarboeken, pag. 446. EDO, Vorst der *Rustrien*, zegt hij, begon, omtrent het Jaar 1376, ten gevalle van de *Bremers*, die eenigen onwil tegen de *Hollanders* en *Zeeuwen* hadden opgevat, op hen ter Zee te rooven. Na dat hij gelukkig een Schip of twee van hun geroofd had, werd hij zo hoogmoedig, dat hij daarin, zonder ophouden, voortging; dus werd 'er besloten, hem openlijk den Oorlog aan te doen. Hertog ALBERT, zijne trotsheid niet langer kunnende dulden, beval zijnen Admiraal, op de best mogelijke wijze, daarvan wraake te neemen, en EDO, het zij levend of dood, in handen te krijgen. EDO had de gewoonte, wanneer hij eene *Hollandsche* Vloot zag, voor hem te magtig om haar 't hoofd te kunnen bieden, zig binnen zijne Blokhuizen te houden; doch

wanneer hij niet meer dan één of twee Scheepen vernam, dezelve aan te tasten.

De Admiraal, hier van bewust, in *Rusteren* gekoomen zijnde, hield zig, een anderen Heer te dienen, en van zijnen Vorst gezonden te zijn, om met EDO in het geheim te spreeken, en zijnen last aan hem te openbaaren. EDO, geen kwaad vermoedende, kwam, met een klein gevolg, den Admiraal te gemoet. De Admiraal kreeg hem niet in 't oog, of hij valt hem aan, met eenigen van zijn volk, welke hij in eene hinderlaage hadt geleid, en klampte hem aan boord, onaangezien zijnen kloeken tegenweer en sterke worstelingen, eer hij van de zijnen kon geholpen worden. Zonder iets meer te onderneemen (vermids de veiligheid der Scheepvaart alleen van zijn Persoon afhing) voerde hij hem naar *Holland*. Bijna vier Jaaren werd EDO in eene eerlijke bewaaringe gehouden, binnen *'s Gravenhage*, en niet los gelaaten, voor dat hij de schade, den *Hollanderen* en *Zeeuwen* toegebragt, vergoed had, met uittellinge van 14000 goudguldens; gantsch geene geringe somme in die tijden.

Zie SCHOTANUS, *Kronijk van Friesland*, fol. 203.

EDUARD, tweede Zoon van REINALD DEN II, laatste *Graaf van Nassau*, van dien naam, en eerste *Hertog van Gelder*, door hem verwekt bij ELEONORA, Zuster van EDUARD DEN III, Koning van *Engeland*, in het Jaar 1336. Van de wijze, op welke hij aan het bezit van het Hertogdom geraakte, zullen wij hier een kort berigt geeven. Door een ongelukkigen val van zijnen stoel, brak gemelde REINALD zijn hals, nalaatende twee Zoonen; de oudste van dezelve was REINALD DE III; de jongste, EDUARD, van welkén wij hier spreeken. Door regt van eerstgeboorte, volgde REINALD zijnen Vader op, in het *Hertogdom Gelder* en *Graafschap Zutphen*. Onder de Regeering van REINALD, die toen weinig meer dan 10 Jaaren oud was, ontstonden, in dit Vorstendom, de Factien der *Heekerens* en *Bronkhorsten*. Door overdaa-

daadige gunstbewijzen, toonde Hertog REINALD, de *Heekerens* ten hoogsten te zijn toegedaan. Die van *Bronkhorst* konden dit met geen onverschillig oog aanzien; dus zij een gewelddadigen haat opvatteden, zo wel tegen REINALD, als tegen de *Heekerens*. Deezen haat zogten zij te voldoen, door EDUARD aan te hitzen tegen zijnen broeder, en hem te doen aanzeggen, dat hij met zijn Vaderlijk Erfdeel niet te vreden was: zij vorderden van hem, dit met geweld te staaven. EDUARD werd alzo het hoofd van de oproerige Ridders, die met de *Bronkhorsten* zamenspanden. Het gevolg was, de hevige twist, die 'er ontstond, tusschen den wettigen Hertog, en den anderen, die op eene onwettige wijze aan het bewind zogt te koomen. Uit dien twist werd geboren een zeer verderflijke Oorlog. De *Brabanders*, *Hollanders*, *Klevenaars* en de *Stichtenaars*, zagen, met vermaak, den strijd der twee Broederen, waardoor *Gelderland* op den oever van zijn verderf gebragt werd. In een tijdverloop van zestien Jaaren, durfde geen Boer de hand aan den ploeg slaan, of na zijne Landen omzien. Hofsteden, schoone Dorpen en Vlekken, lagen woest; ja, zelfs de Steden leeden geen minder overlast. WALRAM, Heer van *Borne* en *Valkenburg*, de Heer van *Asperen*, en Heer JAN *van Arkel*, die het met REINALD hielden, drongen, op *St. Bartholomeusdag*, binnen *Thiel*, en verbrandden *St. Walburgs Tooren*, met 140 menschen, die gezogt hadden, daarin hun leven te bergen; doch de vlam naar beneden slaande, nam het looden dak en het geheel gewelf weg, en wierden dus, met die ongelukkigen, in de Assche geleid. Waar men zich wendde, men vernam niets dan moorden, hangen, verdrinken. Intusschen koozen de *Geldersche* Steden, de eene naa de andere, de partij van EDUARD, die ook zijne medestanders van buiten had. Hertog JAN *van Braband*, de *Graaf van Kleef* en ADOLF VAN DER MARK, Bisschop van *Munster*, bleeven aan de zijde van REINALD; de eerstgenoemde was zijn schoonvader; de tweede zijn behuwd-broeder, doch de broeder van den derden, *Engelbert van der Mark*, *Bisschop van Luik*, hieldt de zijde van EDUARD. In het Jaar 1314, liet het zig aanzien, dat gantsch *Gelderland* een bloedbad zou worden, zo wel van wegens de woede van REINALD, als

 door

door die van EDUARD. Zelfs waren de Kerken thans geene veilige wijkplaatzen; verscheiden voornaame mannen, zo aan de zijde der *Heekerens*, als der *Bronkhorsten*, werden in dezelve, door hunne tegenstreevers, vermoord. EDUARD veroverde het Slot *Bruinswaard*, in eigendom behoorende aan DIDERIK VAN LENT, die, door dagelijksche uitvallen, de Stad *Nijmeegen* veel schade gedaan had; allen, die daar in gevonden werden, deedt hij de hoofden voor de voeten leggen, en vervolgens dezelve staaken zetten. Voorts verwoestte hij de Adelijke Sloten van *Lent*, *Bommel*, *Zoelen*, *Avezaat*, *Thuijl*, *Appeltern*, *Loenen*, *Dornik*, *Lijnderen* en meer anderen. Inzonderheid werd hij daar toe aangezet door die van *Nijmeegen*, die aan EDUARD meer opdroegen, dan zij magt hadden te geeven, namelijk de Heerschappij over geheel *Gelderland*. Hertog REINALD, door zijnen zwager, den Graaf van *Kleef*, met geld en manschap ondersteund, overweldigde de Steden *Arnhem*, *Doesburg*, *Venlo*, *Thiel* en *Emmerik*, en ook *Lobith*, op den drempel van de *Betuwe* geleegen. De bloedige en landverdervende Oorlog, tusschen de Broeders, duurde aldus tot in het Jaar 1361; wanneer REINALD, met behulp der *Heekerens*, eene groote magt verzameld hebbende, voor *Thiel* rukte, om die afgevallene Stad tot reden te brengen. EDUARD, om dit te verhinderen, trok hem te gemoet. Op den 25 Maij, raakten de Legers aan elkander. EDUARD kreeg de overhand, en zijnen Broeder, op het 28 Jaar zijns ouderdoms, gevangen, en met hem veele voornaame Edelen. REINALD werd eerst op het Huis te *Rozendaal*, bij *Arnhem*, en naderhand te *Nijenbeek*, digt bij den *Ysel*, tusschen *Deventer* en *Zutphen*, in hegtenis gezet, om aldaar als een gevangene, doch op een zagte wijze, zijne dagen te eindigen. Hij werd hier door zo dik en zwaarlijvig, dat 'er naauwlijks eene deur wijd genoeg voor zijn lichaam was: eene omstandigheid, door welke het ontvlugten hem ondoenlijk werd. Zie verder het *Art.* REINALD DE III.

Op deeze wijze kwam *Gelderland* wederom in rust, en EDUARD aan de Hertoglijke waardigheid. Minder moeite koste hem zulks, om dat hij met zijne oude vijanden, die zig aan hem onderwierpen, handelde als met zijne Onderdanen,

nen, en de wederspannigen het Land deed ruimen. Hertog ALBERT *van Beijeren*, als Ruwaard van *Holland*, gedurende de krankzinnigheid van zijnen Broeder, herbergde de *Gelderſche* ballingen. EDUARD verklaarde hem, om deeze reden, den oorlog, en daagde hem, in het vlakke veld, ten ſtrijde. ALBERT verſcheen, met een wel toegeruſt heir, ter beſtemde plaatze, doch vondt 'er zijnen uitdaager niet. Hij viel daarop in *Gelderland*, verbrandde veele Dorpen en Huizen, en keerde, met grooten buit belaaden, naar *Holland* te rug.

In het Jaar 1362, troffen de beide Hertogen den Vrede; bij denzelven werd bepaald, dat EDUARD de Dogter van ALBERT, CATHARINA, zo dra zij tot huwbaare Jaaren zou gekomen zijn, ter Vrouwe zoude neemen. Kort daarop trok de *Brabander* naar *Gelderland*, om REINALD uit de gevangenis te verloſſen. Hij veroverde de gantſche *Bommelerwaard*; doch werd, door EDUARD, uit dezelve wederom verdreeven; waarop de Vrede tusſchen deze beiden volgde.

Naa den dood van Hertog JAN *van Braband*, was WENSELAUS, zijn Schoonzoon, en de Broeder van den *Roomsch Keizer*, Hertog van *Braband* geworden. In het Jaar 1371, werd deeze, door den Keizer, gemagtigd, om alle openbaare wegen, van ſtraatſchenders en ander geboefte, te zuiveren. Zeer ernſtig beſtrafte hij WILLEM, Hertog *van Gulik*, door Gezanten, om dat deeze aan dit ſchuim eene ſchuilplaats verleende. WILLEM zond de Gezanten te rug, met dit kort antwoord, dat het hem niet raakte, of hun Heer zijn vriend of vijand was. De *Brabander* bragt terſtond daarop volk bijeen, trok van *Bruſſel* op, en, bij *Maaſtricht*, over de *Maas*; vernielende alles tusſchen *Rhijn* en *Maas*. WILLEM *van Gulik*, dus onverwagt overvallen, riep alle zijne vrienden te hulp; een van dezelve was EDUARD, Hertog *van Gelder*, die zig thans in *Holland* bevond, ter voltrekkinge van zijn bovengemelde Huwelijk. Doch dit ſtelde hij uit, om zijnen Schoonbroeder te hulpe te koomen; te meer, om dat hij vreesde dat *Wenſelaus* tot in *Braband* zoude doordringen.

De Hertog van *Gulik*, van de zijnen verſterkt, trok op tegen *Wenſelaus*. Op den 22 Augustus des Jaars 1371, raakten de Troepen handgemeen. In den eerſten of tweeden aanval werd

WIL-

WILLEM, *Hertog van Gulik*, gevangen, en de zege verklaarde zig aan de zijde van den *Brabander*; doch terwijl de zijnen bezig waren, om de verflagenen te plonderen, viel EDUARD, met zo veel geweld, op hen aan, dat WENSELAUS den tijd niet had om zijne verftrooide benden weder in order te brengen.

Hij verweerde zig dapper; maar werd, echter, gevangen, en, nevens meer andere voornaame Heeren van zijn gevolg, te *Nymegen*, op 't *Slot Nydek*, in bewaring gefteld. Hertog WILLEM *van Gulik* werd WENSELAUS ontrukt, en genoegzaam alle de *Brabanders* gedood of gevangen. Onder de gefneuvelden bevondt zig HENDRIK VAN KUIK, Vader van Heere JAN VAN HOOGSTRAATEN, van wien verhaald wordt, dat hij den ftang van 't paerd des Hertogs *van Gelder* afgerukt, en, als een tweede *Herkules*, 67 gewapende mannen, met een ijzeren Knods, zou hebben doodgeflagen; waarnaa hij, aan eene wonde in zijne heupe, dood bloedde. Andere mannen van aanzien, onder de gefneuvelde *Brabanders*, waren, WALTER VAN GELDOM, JAN VAN CALSTRE, FRANK VAN SWABEN, WALTER PIEPENROIJ, WILLEM VAN GLIMES, allen Ridders, en JAN VAN REDELGEM, Schout van *Brussel*. Onder de uitlandfche was GUIDO DE LIGNE, Graaf van *St. Paul*, die, zieltogende, onder de dooden leggende, eene doodlijke wonde ontving van eenen deugniet, die zig naderhand beroemde, een groot Heer, die hem *St. Paul! St. Paul!* toeriep, vermoord te hebben: om welke baldadigheid hij met de koord geftraft werd.

Men wil, dat Hertog EDUARD ook hier het leven verloor; doch de wijze hoe, word verfchillende verhaald. Eenigen zeggen, dat hij, met een Buskogel, zou gefchooten zijn; doch anderen fpreeken dit, niet zonder reden, tegen, vermids EDUARD, in het Jaar 1371, fneuvelde, en de konst, om, door Buskruit, kogels uit een Bus te drijven, niet vroeger dan in het Jaar 1380, in algemeen gebruik gekomen is. Nogthans zou, volgens anderen, het gebruik van Busfen reeds vroeger bekend geweest zijn. De waarfchijnlijkfte gisfingen, wegens zijnen dood, zijn deeze, dat hij, naa den flag, zeer vermoeid en verhit, zig op een fteen hadt nedergezet om te rus-

rusten, en aldaar het opperdekzel van zijnen Helm afligtte, om beter adem te scheppen; dat zijn eigen dienaar, Jonker HERMAN BIER VAN HEEZE, dit ziende, hem, met eenen ijzeren bout, een zwaaren slag op het ontbloote hoofd gaf; en dat hij, twee dagen daarna, en wel op den 24 Augustus des Jaars 1371, aan de bekoomene wonde gestorven is. De reden van dit moorddadig feijt, zou geweest zijn, dat EDUARD de schoone Huisvrouw van Jonker HERMAN zoude verleid en misbruikt hebben.

Zijne Bruid, Vrouw CATHARINA VAN BEIJEREN, dit onverwagt voorval vernomen hebbende, droeg niet alleen rouw in het hart, maar ook, boven haaren mouw, dit Klaagversje gestikt:

„ *Het moet God zijn geklaagd*,
„ *Dat ik ben weduwe en maagt!*"

Geevende hier mede haare liefde voor, en hartenleed over den dood van EDUARD, te kennen. Met geen Vorst, van *Gelderschen* bloede, wilde zij vervolgens in den Echt treeden, maar verbond zig met den Jongen WILLEM VAN GULIK, Neef van Hertog EDUARD. REINALD, die tot hier toe gevangen hadt gezeten, werd ontslagen, en in zijne waardigheid hersteld.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, II. Deel, fol. 125 — 148. VOSSIUS, *Jaarboeken*, p. 427, 428, 429, 433 en 434.

EDUARD, bijgenaamd LANGBEEN, de eerste van dien naam, onder de Koningen van *Engeland*, volgde zijnen Vader HENDRIK DEN IV, in het Jaar 1272, en regeerde tot in het Jaar 1307. Wat zijn Rijksbestier aangaat, 'er word van hem getuigd, dat hij was een wijs en stoutmoedig Vorst; doch al te wreed en bloeddorstig tegen zijne Vijanden. FLORIS DE V, die, ten tijde zijner Regeeringe, den Graaflijken zetel van *Holland* bezat, drong zeer diep in de gunst van EDUARD. 'Er is nog een brief voorhanden, van Graave FLORIS aan Koning EDUARD, waarbij hij den Koning kennis geeft van zijne over-

overwinning op de *Westfriezen*; als mede van de ontdekking van het Lijk zijns Vaders, geschreeven in het Jaar 1282. Ter bevorderinge van den Koophandel, waar van de *Engelsche Wolle* geenzins de geringste tak was, zogt FLORIS zig meer en meer met EDUARD te verbinden. Hoe vlijtig hij hier van zijn werk maakte, het verschil tusschen de Engelschen en Nederlanders, in het Jaar 1274, onstaan, was, echter, de oorzaak dat EDUARD den uitvoer der wolle, op dien tijd, uit zijn Rijk had doen verbieden; waardoor de *Hollandsche* weverijen genoegzaam stil stonden. De *Zeeuwen*, om de *Engelschen* dit nadeel betaald te zetten, namen veele van hunne schepen weg; waartoe de Oorlog, tusschen de *Engelschen* en *Vlamingen*, gelegenheid gaf. FLORIS, om het nadeel te voorkoomen, 't welk hier uit volgen moest, boodt, geduurende den tijd van twee Jaaren, de *Engelschen* den vrijen handel in zijne landen aan, mids de *Hollanders* en *Zeeuwen* ook in *Engeland* werden toegelaaten. Hoe veele moeite Graaf FLORIS ook aanwendde, 't liep, nogthans, aan tot in het Jaar 1280, eer de *Zeeuwen* vrijheid kreegen om in *Engeland* te handelen. Niet alleen werden de verschillen in dat Jaar beslist, maar ook eene onderhandeling aangevangen, tusschen EDUARD DEN I, en FLORIS DEN V, over een Huwelijk, tusschen ALPHONSUS, Zoon van den Koning, en MARGARETT, 's Graaven Dogter. In de maand Julij van het Jaar 1281, werd aan EDUARD de voorwaarde voorgesteld, waarop FLORIS zig tot de voltrekking verbond, zo dra zijne Dogter tot huwbaare Jaaren zou gekoomen zijn. De hoofdzaaklijke inhoud was deeze: Aan MARGARETT zou de helft der Landen van Graave FLORIS, ter keuze des Konings, ten Huwelijk gegeeven worden, en indien de Graaf zonder Zoonen overleed, zou zij alles erven; ingevalle hem meer Dochters overleefden, zou deeze, uit de nalaatenschap van FLORIS, door Koning EDUARD, een behoorlijke bruidschat worden toegelegd. Ook zou BEATRIX, de Gemaalin van FLORIS, na zijnen dood, door den Koning, van genoegzaame inkomsten moeten voorzien worden. Na de voltrekking van het Huwelijk, zouden ALPHONSUS en MARGARETT terstond in het bezit gesteld worden van zulk een gedeelte Lands, als de Koning zoude goedvinden, waar onder ook sterke Steden,

den, Sloten en andere vastigheden zouden begreepen zijn; van welke, echter, FLORIS de inkomsten zou blijven trekken tot aan zijnen dood toe. Indien de Graaf stierf, terwijl zijne Kinderen nog te jong waren, om eenige Regeering te aanvaarden, zou de Koning, midlerwijl, 's Lands bestier doen waarneemen. Het Huwelijk voltrokken, en de keuze van de helft des Lands geschied zijnde, zou het den Koning vrij staan, zijnen Zoon, niet alleen in deeze, maar ook in de andere helft des Lands, door de Edelen en de goede gemeente der Steden, te doen huldigen, en den inhoud van dit verdrag door hen doen bevestigen. Verder verbond zich Graaf FLORIS DE V, al zijn vermogen te zullen aanwenden, om het ook door den *Roomsch*-Koning, of ten minsten door de Rijksvorsten, te doen bekragtigen, en wijders alle zekerheid te geeven, welke de Koning vorderde, of voor zijne gerustheid nodig oordeelde. Indien, echter, de wetten en gewoonten dezer Landen niet gedoogden, dat deeze overeenkomst, voor altoos, stand greep, zou alles wat 'er beloofd was, voor ongedaan gehouden worden. Duidelijk bemerkt de Leezer, dat door de laatstgemelde voorwaarde, het gantsche verbond ontzenuwd werd; om reden, dat noch wetten, noch gewoonten, noch Edelen, noch de Gemeente der goede Steden, zonder wier voorkennis het gesloten was, konden stemmen in de bekrachtiging van hetzelve, veel minder noch in de huldiging van ALPHONSUS. Doch, behalven dit, werd dit verdrag kragteloos gemaakt, om dat BEATRIX, FLORIS eenen Zoon baarde, naderhand bekend onder den naam van Graaf JAN, die hem opvolgde in het Graaflijk bewind. Terwijl nog, in het Jaar 1284, over het Huwelijk van MARGAREET, te *Haarlem*, gehandeld werd, bedagt FLORIS, die volstrekt scheen besloten te hebben, zig met EDUARD te verbinden, de voorslagen van een Huwelijk, tusschen dit Kind en eene Dogter des Konings van *Engeland*. Om dit tot stand te brengen, zond EDUARD zijne gezanten herwaards. Op den 12 Augustus werd men het eens, dat Graaf FLORIS, aan zijne Dogter MARGAREET, zou ten Huwelijk geeven, honderd duizend ponden zwarten Tournois; voor welke somme een vierde gedeelte van het *Hollandsche* Graafschap, ter keuze van den Koning, zoude verpand blijven,

tot dat de Graaf, of zijne nakomelingen, die somme, op éénen dag, zouden kunnen afleggen. 's Graaven Zoon, JAN, zou onder het oog des Koning opgevoed, en zo dra hij tot Jaaren zou gekoomen zijn, aan eene van 's Konings Dogteren uitgehuwd worden: wanneer Graaf FLORIS, aan de Prinsesse, 4000, en aan zijnen Zoon 6000 ponden Tournois, Jaarlijks, zou toeleggen. Indien JAN zonder Kinderen overleedt, zouden zijne Landen op ALPHONSUS en MARGAREET versterven. De dood was de oorzaak, dat het laatste Artikel niet kon volbragt worden; ALPHONSUS overleed, den 19 Augustus 1284, in den Ouderdom van elf Jaaren, en MARGAREET eenige Jaaren laater, nog vóór haaren Vader. EDUARD en FLORIS werden dus genoodzaakt, ten opzigte van het Huwelijk van Graave JAN, eene andere verbintenis aantegaan, of ten minsten de voorwaarden van het gemaakte verdrag merklijk te veranderen. In de maand April des volgenden Jaars, werden STEVEN, Deken der *Utrechtsche* Kerk, Ridder GERRIT VAN WATERINGEN, en SIMON, een Kerkelijke, ten dien einde, naar *Engeland* gezonden, en de voorwaarden, te *Haarlem*, reeds beraamd, te *London* in dezer voege veranderd.

Graaf FLORIS huwt zijnen Zoon, JAN, uit aan ELIZABETH, Dogter van Koning EDUARD, om 50,000 ponden zwarten Tournois, hem door den Koning te betaalen: te weeten, tien duizend ponden, wanneer JAN, voor dat hij den ouderdom van zeven Jaaren zal bereikt hebben, naar *Engeland* word gezonden; tien duizend ponden, wanneer hij zeven Jaaren oud zal geworden zijn; en de overige dertig duizend ponden, bij de voltrekking van het Huwelijk. De Graaf moet dan aan de Bruid eenen Bruidschat van zes duizend ponden, en aan beiden 10,000 ponden zwarten Tournois, tot hun onderhoud, toeleggen. De Graaf zal het ontfangen geld moeten uitkeeren, ingevalle JAN of ELIZABETH, vóór de voltrekking van het Huwelijk, sterve Indien vervolgens Graaf FLORIS sterft, en naa hem zijn Zoon, moest aan 's Graaven Weduwe, BEATRIX 8000 ponden worden toegelegd. Stierf JAN of ELIZABETH, naa de voltrekking van het Huwelijk, zonder Kinderen, dan moest FLORIS de helft der ontvangene 50,000 pon-

ponden uitkeeren, en aan ELIZABETH, indien zij overbleef, den Bruidschat laaten behouden.

Doch de Koning keert niets uit, indien zij beiden zonder Kinderen overlijden; en blijft 'er een Kind na, 't welk sterft, vóór het bekoomen van zijns Vaders nalaatenschap, ook in dit geval moet FLORIS de helft der 50,000 ponden uitkeeren.

Sterft een van beiden, vóór het voltrekken van het Huwelijk, dan zal men, op gelijken voet, een Huwelijk sluiten, tusschen den overgebleevene en een ander Kind, van den Koning, of van den Graave.

Tot naakoming van dit verdrag, stelde FLORIS alle zijne roerende en onroerende goederen onder bedwang van den Paus, aan wiens Ban hij zig daarbij onderwierp. Ook bewilligde hij, dat de Koning van Engeland, de Graaf van *Vlaanderen* en Hertog van *Brabant*, hem en de ingezeetenen van *Holland* en *Zeeland*, Edelen, Knaapen, Geestelijken, Gemeenten en bijzondere Persoonen, mogten bekommeren en aantasten, tot dat aan het verdrag zou voldaan zijn.

De Landzaaten, zo even genoemd, of zo veelen uit dezelven, als de Koning daar toe zou kiezen, moesten zig voor de onderhoudinge daarvan verbinden. Dit alles werd, door EDUARD en FLORIS, plegtig bezwooren. FLORIS' leide den Eed af, op den 2 van October van het Jaar 1285, in tegenwoordigheid van den *Engelschen* Gezant Mr. THOMAS SODENTHON, en van de Edelen ALBRECHT VAN VOORNE en GERRIT VAN WATERINGEN, van Mr. GERRARD VAN LEIDEN, en veele anderen; waar mede dit verdrag zijn volle beslag kreeg. Het Huwelijk, echter, gelijk vervolgens nader zal blijken, werd eerst voltrokken naa den dood van Graave FLORIS.

Het bovengemelde verdrag werd getrouw nagekoomen, en de vriendschap, tusschen *Engeland* en *Holland*, was bestendig, tot in het Jaar 1290. Jonker JAN was, kort na dat het getroffen was, gezonden naar *Engeland*, alwaar hij den meesten tijd vertoefde; slegts eenmaal deedt hij, voor een korten tijd, eenen keer naar *Holland*. Op den bestemden tijd betaalde EDUARD de beloofde penningen aan Graave FLORIS. De vriendschap scheen daar door niet te zullen gebroken worden. Men be-

gunstigde elkander, over en weder, in den Koophandel. Om nog duidelijker blijken van zijne genegenheid te geeven, deed EDUARD den Stapel der *Engelsche* Wolle te *Dordrecht* plaatzen, alwaar, ten deezen tijd, een sterke handel werd gedreeven. Daarenboven vergunde hij, aan de *Hollanders* en *Zeeuwen*, groote voordeelen in zijn Rijk. De geschillen, welke, nu en dan, tusschen de Kooplieden, onstonden, werden spoedig uit den weg geruimd. Zelfs werd de vriendschap niet gebroken, door den twist om den *Schotschen* Throon, in den Jaare 1292, op welken Graaf FLORIS insgelijks het oog gehad hadt. Doch de Oorlog, welken Graaf FLORIS, drie Jaaren daarna, tegen de *Vlamingen* voerde, veroorzaakte eene verkoeling van vriendschap tusschen hem en den Koning. FLORIS verzogt eenigen bijstand van EDUARD, die, onder verscheiden voorwendzels, hem denzelven weigerden: hoewel de waare reden was, dat EDUARD gaarne zou gezien hebben, dat GUIDO *van Vlaanderen* zig met hem tegen *Frankrijk* verbond; waarin hij wel voorzag, niet te zullen slagen, indien hij aan het verzoek van FLORIS voldeedt. Om hier in te beter zijn oogmerk te bereiken, sloot EDUARD een Huwelijk tusschen zijnen Zoon, Prins EDUARD, en FILIPPE, Dogter van GUIDO *van Vlaanderen*. Hij verplaatste den Stapel der *Engelsche* Wolle, van *Dordrecht*, gedeeltelijk naar *Brugge* in *Vlaanderen*, en gedeeltelijk naar *Mechelen* in *Brabant*. Dit hadt ten gevolge, dat de *Engelschen* en *Vlamingen* zig op het naauwst verbonden: iets, het welk FLORIS niet dan met den uitersten weerzin kon aanschouwen. EDUARD zond, in de daad, Heer JAN VAN KUIK, die in *Engelschen* dienst was, naar *Holland*, om de geschillen in der minne bij te leggen; doch dit was van geen gevolg. FLORIS, verbitterd op EDUARD, wegens het nadeel, welk hij, door het verleggen van den Stapel der Wolle, aan den Koophandel en de Tollen deedt, zogt gelegenheid, om met hem te breeken. Deeze werd hem gegeeven, door FILIPS, Koning van *Frankrijk*, die hem tot een onderling verbond deedt nodigen Spoedig liet FLORIS zig daar toe overhaalen; op den 9 Januarij van het Jaar 1296 werd het te *Parijs* gesloten. Koning EDUARD hadt daar van geen berigt ontvangen, of hij werd in gramschap tegen den Graaf ontstoken, en deedt, in de eerste hit-

te

te van dezelve, Graave FLORIS weten, *dat hij zijnen Zoon* JAN *in begtenis zoude houden, indien het gemaakte verbond niet verbroken werd.* FLORIS antwoordde, daarop, *dat zijn Zoon in de magt des Konings was, welke denzelven naar welgevallen kon behandelen, zonder dat zulks, in de genomene maatregelen, verandering zoude maaken.* Van toen af meent men, nam EDUARD het besluit, om zig, met list of door geweld, van Graave FLORIS te verzekeren, en dat Jonker JAN, ziende de onverschilligheid zijns Vaders omtrent hem, zig daartegen niet zou verzet hebben. Op het *Art.* FLORIS DE V, zullen wij omstandig moeten spreeken, van de wijze, op welke hij gevangen genomen en vermoord werd; hier moeten wij alleen verhaalen, hoe EDUARD, naa 's Graaven dood, zig gedroeg.

In de verwarring, door dit geval veroorzaakt, zogten eenige Edelen, terwijl Jonker JAN zig in *Engeland* bevondt, en nog naauwlijks den Ouderdom van vijftien Jaaren bereikt hadt, de Voogdijschap over hem, voor JAN *van Avennes*, te verzekeren. Van 's Graaven dood gaf men terstond kennis aan EDUARD, met verzoek, dat hij den Jongen Graaf, ten spoedigste, wilde herwaards zenden, en doen verzellen van eenige manschap: op dat de vijanden, die zijnen Vader hadden omgebragt, hem niet overvallen, en op gelijke wijze mogten overmeesteren. EDUARD draalde niet om Jonker JAN in het bewind te stellen. Zijn Huwelijk was tot nog toe niet voltrokken. Zijne Moeder was, voor eenige weinige maanden, overleeden; reden genoeg dat, met het een en het ander, spoed moest gemaakt worden. Om de noodige toebereidzels, zo veel mogelijk, te verhaasten, zond de Koning Gezanten naar *Holland*, met verzoek, dat, uit ieder der voornaamste Landstreken, ten minsten drie Edelen, en uit ieder der goede Steden, ten minsten twee mannen, tegen *St. Maartensdag*, (11 November) eerstkomende, naar *Engeland* zouden worden afgezonden, om met JAN *van Holland*, Zoon en Erfgenaam van Graave FLORIS, over het voltrekken van zijn Huwelijk, ter bevestiginge van het verbond, eertijds door wijlen zijnen Vader gesloten, en over den toestand dezer Landen, te handelen.

De *Engelsche* Gezanten, herwaarts gekoomen, werden spoedig, met afgevaardigden uit de Edelen en Steden, te rug gezonden.

Deze Afgevaardigden werden aldaar, een geruimen tijd, opgehouden, geduurende welken verscheiden gewigtige zaaken, den Lande betreffende, verhandeld werden. Het Huwelijk van Jonker JAN werd voltrokken, den 7 Januarij van het Jaar 1297; waarna de Koning, aan zijnen Schoonzoon, betaalde, de 30000 zwarten Tournois, bij het verbond, met FLORIS gemaakt, bedongen.' Te gelijk benoemde hij twee persoonen, REMOND FERRER en RICHARD DE HAVERING, om de Morgengave van 8000 ponden, aan de Gravinne Jaarlijks toegeleid, in *Holland* in te vorderen, uit de inkomsten der Graaflijke Landerijen, Bosschen en andere goederen, in den *Hage*, en door het gantsche Land, tusschen de *Maas* en de *Zijpe* geleegen, indien dezelve zo verre konden strekken: doch ingevalle zij niet toereikende waren, uit andere Graaflijke goederen. Graaf JAN moest, vóór zijn vertrek, zijnen Schoonvader, bij Eede, belooven, bij zijne komst in *Holland*, FERNER en HAVERING tot zijne geheime Raaden te zullen aanstellen, en nimmer tegen hunnen Raad handelen (wat kan men eenen Jongeling van die, en zelfs van meerder Jaaren, niet al doen belooven?) dan met kennis en toestemming zijns Schoonvaders. Ook verbond hij zig, de geschillen, tusschen de *Hollanders* en *Vlamingen*, aan de uitspraak des Konings te zullen laaten. Uit alle 't welk duidelijk blijkt, dat EDUARD het gezag zig volkomen aanmatigde; en gewisselijk zou hij daar van, voor zig zelven, een nuttig gebruik gemaakt hebben, indien Graaf JAN de bekwaamheid hadt bezeeten, om hem meer in de hand te werken. Maar zijne lafhartigheid, en het korte tijdperk der Regeeringe, sneeden EDUARD daartoe de gelegenheid af. JAN overleed, den 10 November 1299, zonder, bij de Jonge Gravinne ELIZABETH, Kinderen verwekt te hebben. Zij bleef nog ruim twee Jaaren in *Holland*, niet om eenig deel, welk zij aan de Regeering hadt, maar om de inkomsten magtig te worden, die haar, bij Huwelijksvoorwaarde, waren toegeleid, en niet voldaan werden vóór het Jaar 1302. Zo dra zij deeze ontvangen hadt, keerde zij naar *En-*

ge-

geland te rug. De invloed, welken EDUARD DE I, op het bestier dezer Landen, hadt gehad, nam hier mede een einde.

Zie LARREIJ en HUME, *Historie van Enland*. MELIS STOKE in FLORIS DE V en JAN DE I. *Vaderl. Hist.* III. Deel, enz.

EDUARD DE III, bijgenaamd WINDSOR, volgde zijnen Vader op den Throon van *Engeland*. Dewijl hij, op het oogenblik, als zijn Vader van de Kroon beroofd werd, slegts 14 Jaaren oud was, werd hij gesteld onder de Voogdijschap van zijne Moeder ISABELLA, van den Graave MORTIMER en den Bisschop van *Hereford*. Van hunne verrigtingen, als geene betrekking hebbende tot deze Landen, zullen wij hier niet spreeken, maar ons bepaalen tot den tijd, toen EDUARD zelve de Regeering aanvaardde; zonder ook daarbij gewag te maaken van zijnen krijg tegen de *Schotten*, of van zijne aanslagen, om zig als Koning van *Frankrijk* te doen erkennen. Wij bepaalen ons alleen tot die zaaken, welke ons Vaderland betreffen. Het geen hier, in de eerste plaats, onze opmerking verdient, is, dat EDUARD DE III, door hulp van *Holland*, op den Throon zijns Vaders werd geplaatst.

Naa dat EDUARD DE II, zo om zijne onbekwaamheid tot de Regeering, als om het verkiezen van slegte Raadsluiden, en de trouwloosheid der Koninginne, zig gevangen hadt moeten geeven, was zijne Gemalin ISABELLA, in het Jaar 1326, overgestoken naar *Frankrijk*, onder voorwendzel om bij haaren Broeder, Koning KAREL DEN IV, voor haaren Gemaal eene verzoening te bewerken; doch, in de daad, met oogmerk, om, met raad en hulp van haaren Broeder, zig van den Throon van *Engeland* te verzekeren voor haaren Zoon EDUARD, die, onder zeker voorwendzel, insgelijks naar *Frankrijk* was gezonden. Koning KAREL begunstigde heimelijk haare oogmerken, en beloofde, haar, onder de hand, met de Wapenen te zullen ondersteunen. Doch ISABELLA, iemand verlangende, die niet schroomde openlijk uittekomen, dat hij

haar gunstig was, keerde zig tot Graaf WILLEM DEN III, die zig toen aan het Hof van KAREL DEN IV onthield. Hij was aan haar vermaagschapt, als zijnde gehuwd met de Dogter van KAREL *van Valois*, Broeder van haaren Vader FILIPS, bijgenaamd *de Schoone*. Om evenwel WILLEM nog vaster aan zig te verbinden, floeg zij hem een Huwelijk voor, tusschen den jongen EDUARD en 's Graaven Dogter FILIPPA; met kleine moeite liet WILLEM zig daartoe overhaalen. Weinig baatte het, dat Koning EDUARD zijnen Zoone ernstig verboden hadt, in geene voorslagen van dien kant, zonder zijne bewilliging, zig intelaaten. KAREL DE IV, niet voorziende, welk een keer de zaaken zouden neemen, en zig niet als een openbaaren vijand tegen EDUARD willende aanstellen, gebood zijne Zuster, zo ras dit verbond gesloten was, zijn Rijk te verlaaten. Van den Jongen EDUARD verzeld, begaf zij zig eerst naar *Valencijn*, en van daar naar *Holland*, alwaar Graaf WILLEM vast eenige benden hadt bijeen gebragt, om de Koningin naar *Engeland* te geleiden. JAN, *Koning van Boheeme*, die, in het Jaar 1326, met Graaf WILLEM, zeer naauw vereenigd was, bewoog eenige *Duitsche* Ridders, om derwaarts over te steeken. De Graaf onthaalde de Koningin, eenigen tijd, binnen *Dordrecht*, alwaar de ondertrouw, tusschen EDUARD en FILIPPE, geschiedde, en deed haar vervolgens, van zijnen Broeder, JAN van *Beaumont*, verzeld, in den *Briel* te Scheep gaan. Kort na haare overkomst, noodzaakte zij haaren Gemaal, de Kroon aan zijnen Zoon afsteftaan. In het Jaar 1328, werd het Huwelijk, tusschen Koning EDUARD DEN III, en FILIPPA, voltrokken. Graaf WILLEM geleidde, in eigen persoon, zijne Dogter naar *Engeland*. EDUARD leide haar eene Bruidsgave toe van 13000 ponden zwarten Tournois Jaarlijks.

In het Jaar 1337, floot EDUARD DE III met zijnen Schoonvader WILLEM DEN III, een verbond tegen *Frankrijk*; doch 's Graaven onverwagte dood, op den 7 Junij van dit zelfde Jaar voorgevallen, was oorzaak, dat EDUARD 'er de vrugten niet van plukte, welke hij zig had voorgesteld. Deeze schade trachtte hij te vergoeden, door een ander verbond van onderlinge beschherminge, welk hij floot, met zijnen Schoonbroeder, Graaf WILLEM DEN IV, zo ras deeze zij-

nen

zen Vader WILLEM DEN III, in het Graaflijk bewind, opgevolgd was, op de zelfde voorwaarden, als met Graaf WILLEM DEN III. Deeze verbondt zich bij hetzelve, EDUARD, indien hij Keizer, Koning *van Duitschland* of Rijksstedehouder mogt worden, te zullen bijstaan en helpen, met duizend geharnaste mannen, die, op 's Konings kosten, in *Neder-Duitschland* dienen, en elk vijftien Florijnsche guldens ter maand zouden trekken. De Koning, daarentegen, zou den Graave doen betaalen, twee honderd duizend Florijnsche guldens, of de waarde van dezelve, zijnde dertigduizend ponden sterlings. Indien de Koning van *Frankrijk*, of iemant van zijnent wege, den Graave den Oorlog aandeed, zou hij nog duizend man, op 's Konings kosten, mogen neemen. Wijders beloofde EDUARD, geenen Vrede te zullen sluiten, zonder bewilliging van Graave WILLEM; ten minsten niet, zonder dat dit verbond in volle kracht bleeve. Nog verbondt hij zig, 's Graaven gevangenen, geduurende den Oorlog, te zullen lossen, en 's Graaven Paarden, die gedood of verminkt zouden worden, te betaalen, volgens de schatting der Graaven *van Gelder*, en *van Huntington*, of van twee andere goede mannen, wederzijds te kiezen; verbindende EDUARD daarvoor zijne roerende en onroerende goederen. Koning EDUARD, op gelijke wijze, zig met JAN DEN III, Hertog van *Brabant*, en andere Nederlandsche Vorsten, verbonden hebbende, stak, in den Zomer van het Jaar 1338, van *Engeland* over naar *Antwerpen*, alwaar zijne Bondgenooten bij hem hunne opwagting maakten. Doch het besluit, om *Frankrijk* openlijk aantevallen, kreeg zijn volle beslag niet; de Bondgenooten hielden staande, dat, zonder bevel des Keizers, dit niet konde geschieden. Keizerin MARGARETE, Zuster van EDUARDS Echtgenoote, en dus ook van Graave WILLEM DEN III, wist te bewerken, dat de Keizer bewilligde in den voorslag van Koning EDUARD, om *Frankrijk*, met behulp zijner Bondgenooten, en zelfs van 't Rijk, te beoorlogen, en *Kamerijk*, 't welk door *Frankrijk* was bemagtigd, het zelve weder te ontweldigen. Zelfs EDUARD werd, door den Keizer, zijnen Schoonbroeder, tot Stedehouder van het Rijk aangesteld, met magt, om alle de Leden des Rijks in de Wapenen te brengen. Aan Graave WILLEM,

was insgelijks, door Keizer LODEWYK, zo veel gezag toegestaan, dat sommigen hem als Rijks-Stedehouder hebben aangezien. Doch wij gelooven, dat dit even onzeker is, als het verhaal, dat, door Koning EDUARD DEN III, als Rijks-Stedehouder, in het Jaar 1339, het Graafschap *Gelder* tot een Hertogdom zou verheven zijn. Wij ontkennen niet, dat zulks in dit Jaar geschied is; maar de Brieven, die daar van nog voorhanden zijn, en van welke een afschrift te vinden is, in het Eerste Deel van het *Groot Geldersch Plakaatboek*, fol. 1, 2 en 3, toonen duidelijk, dat dit geschied is, door Keizer LODEWYK zelven, en niet door zijnen Stedehouder, Koning EDUARD den III. De Brief zelve was gegeeven, te *Frankfort*, op den 18 Maart van het Jaar 1339, in het 12 Jaar der Regeeringe van gemelden Keizer LODEWYK.

Graaf WILLEM DE IV, in het Jaar 1345, in den strijd tegen de *Westfriezen*, gesneuveld zijnde, en geene Kinderen nalaatende, waren zijne naaste Erfgenaamen, zijne Zusters MARGARETA, Gemalin van Keizer LODEWYK, FILLIPPA, Gemalin van EDUARD DEN III; JOHANNA, Gemalin van WILLEM, Graave van *Gulik*, en ELIZABETH: doch ik vermoede, dat de twee laatste, vóór Graaf WILLEM, overleeden waren; althans blijkt het niet, dat zij eenige aanspraak op zijne nalatenschap gemaakt hebben. MARGARETA, als de oudste, was de naaste geregtigde Erfgenaame tot het bezit der Graafschappen *Holland* en *Zeeland*. Dit niettegenstaande, wendde EDUARD, terstond naa 's Graaven dood, zijne uiterste poogingen aan, om een gedeelte van dezelve, voor zijne Gemalin, te verzekeren: stellende eerst JAN VAN BEAUMONT, en daarnaa OTTO VAN KUIK, en andere aan, om daar voor te zorgen, en over de verdeeling der nalaatenschap te handelen.

Keizer LODEWYK draalde insgelijks niet, om voor de belangen zijner Gemalinne te waaken. De Graafschappen *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland*, en de Heerlijkheid *Friesland*, wilde hij als deelen van 't *Duitsche Rijk* hebben aangemerkt. 's Lands ingezetenen verklaarden zig voor MARGARETA, belovende zig meer goeds van het *Duitsche Rijk*, dan van *Engeland*. Op den 15 van de Maand Januarij des Jaars 1346, werd MARGARETA, door haaren Gemaal, met de

Graaf-

Graafſchappen *Holland* en *Zeeland*, en met de Heerlijkheid *Friesland* verlijd; en men maakte, hier te lande, alleen ſpoed, om haar, en haaren jongſten Zoon, ALBRECHT, te huldigen, voor dat Koning EDUARD voet in het land kon krijgen. Ook hadt dit ten gevolge, dat hij, een tijd lang, van zijnen eisch afzag.

Misſchien zou hij, voor altoos, daar van hebben moeten afzien, indien niet Vrouw MARGARETE, door den twist met haaren tweeden Zoon, WILLEM, genoodzaakt was geworden, in het Jaar 1350, hulp bij Koning EDUARD te zoeken, en aan hem de Regeering deezer Landen, onder zekere voorwaarden, voor een bepaald getal van Jaaren, afteſtaan. Met haaren dood nam dit, echter, een einde, ſchoon hij bij zijnen eisch bleef volharden, tot in het Jaar 1364, wanneer de oorlog tegen *Frankrijk* hem noodzaakte, bij Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, als Ruwaard van *Holland*, bijſtand te zoeken; om hem daartoe te eerder te beweegen, deed hij volkomen afſtand daar van. Hij overleedt in het Jaar 1377, het veertigſte zijner Regeeringe.

LARREY en HUME, *Hiſtorie van Engeland*; de *Hollandſche Kronijken* van dien tijd; *Vaderl. Hiſtor.* III Deel.

EDUARD DE IV, van dien naam, onder de Koningen van *Engeland*. In het Jaar 1461, op den 3 Maart, werd hij gekroond, te *Westmunſter*, als opvolger van zijnen Vader RICHARD, welke, in het voorgaande Jaar, in den Slag bij *Waakefield*, geſneuveld was. Hij regeerde tot zijnen dood, die voorviel den 9 April van het Jaar 1483. Zie hier het geen hem en de Nederlanden, geduurende zijne Regeering, betreft.

Hertog KAREL DE I, naa den dood zijns Vaders FILIP DE NI, de Graaflijke Regeering aanvaard hebbende, bevestigde, op dien zelfden dag, het verbond van onderlinge beſcherminge, kort te vooren, door EDUARD DEN IV en hem, als Graaf van *Charlois*, geſloten, en als Hertog van *Bourgondien* bevestigd. Op dien zelfden dag werd het verſterkt door een verbond van onderlinge vriendſchap. Vervolgens bediende hij zig van de me-

dewerking zijner Moeder, welke hij, te *Brussel*, met de *Engelsche* Gezanten, deedt handelen, over een verdrag van Koophandel, 't welk, op den 24 November van het Jaar 1467, voor den tijd van dertig Jaaren, gesloten, en door KAREL en EDUARD werd bekragtigd. Alle deeze onderhandelingen, echter, liepen daar op uit, om zig gezamentlijk tegen *Frankrijk* te verbinden; ten welken einde, op den 14 Februarij van het volgende Jaar, een verbond tot stand kwam. Het gevolg hier van, was, dat Hertog KAREL Koning LODEWYK DEN XI tot den vrede noodzaakte.

In het Rijk van EDUARD, gebeurden, in het Jaar 1470, zeer groote veranderingen, door welke deeze Landen, op nieuw, in eenen oorlog werden ingewikkeld. Koning EDUARD was de Kroon verschuldigd aan het beleid van RICHARD, *Graave van Warwik*, die, thans verbitterd op EDUARD, zijne uiterste poogingen aanwendde, om ze hem wederom van 't hoofd te rukken. De eerste grond daartoe was geleid, door het Huwelijk van EDUARD met ELIZABETH WOODWILLE. En, indedaad, men moet bekennen, dat WARWIK reden had om verstoord te zijn op EDUARD, omdat de Koning zig van hem bediend had, om een Huwelijk voor hem in *Frankryk* te sluiten, met BONNE VAN SAVOYE; doch toen nu dit volkomen geklonken was, voltrok EDUARD zijn Huwelijk zo even gemeld. Naa zijne wederkomst in *Engeland*, moest WARWIK daarenboven den spijt verduuren, dat de vrienden der Koninginne, boven de zijnen, werden voorgetrokken. LODEWYK DE XI stookte onder deezen haat van WARWIK, en verbondt zig nader met hem. Het besluit werd ras genoomen, om Koning EDUARD te ontthroonen, en HENDRIK DEN VI, die nog in de Tour zat, daar op te herstellen. Zelf haalde WARWIK den broeder van EDUARD, GEORGE, Hertog *van Clarence*, in zijne belangen over. WARWIK en CLARENCE voegden zig bij de misnoegden, die in het Hertogdom *York* het hoofd hadden beginnen optesteeken. Met het Leger trokken zij dat des Konings te gemoete. EDUARD hadt de onvoorzigtigheid, terwijl men over een vergelijk handelde, zig door WARWIK te laaten in verzekering neemen; en het was niet dan bij een onvoorzien geluk, dat hij, kort daarna, zijne gevangenis

nis ontkwam. Terstond daarop zig weder aan het hoofd van zijn Leger gesteld hebbende, behaalde hij een aanmerklijk voordeel op ROBBERT WELS, een' der voornaamste aanhangers van WARWIK. Deeze en CLARENCE, begaven zig straks te scheep naar *Frankryk*; doch te *Calais*, alwaar hij Bevelhebber was, weigerden de Burgers hem in te laaten. CLARENCE moest dan wederom Zee kiezen. Onder het zwerven op dezelve, beging hij den misslag, dat hij verscheiden *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Koopvaardijschepen wegnam, en voorts in *Frankryk* opbragt. Ja zelfs de geheele Vloot van *Rochel*, die in *Holland*, *Zeeland* en *Vlaanderen* thuis hoorde, werd door hem bemagtigd. Hertog KAREL, hier over, zo wel op *Frankryk*, als op WARWIK en den Hertog *van* CLARENCE, verstoord, gaf openlijk te kennen, dat hij het aanhouden der Nederlandsche schepen, en het ondersteunen van WARWIK en CLARENCE, welke men te *Honfleur* ontvangen had, als een openbaare Vredebreuk beschouwde; doch LODEWYK DE XI, op dit alles weinig acht slaande, deed de Hertog, onder bevel van den Admiraal HENDRIK VAN BORSSELEN, Heere van *ter Veer*, eene Vloot uitrusten; deezen gelukten het, WARWIK uit Zee te jaagen, en, naa een hevig gevegt op het strand van *Normandijen*, de *Engelsche* schepen in brand te steeken.

Naardien EDUARD, door zijne vlugt naar *Holland*, aan WARWIK meerder ruimte hadt gegeeven, verzamelde deeze een Leger, 't welk, binnen kort, tot 60,000 man aangroeide. Hij stelde zig aan het hoofd van hetzelve, deedt HENDRIK DEN VI als Koning uitroepen, en beval eenen ieder, de wapenen tegen EDUARD optevatten.

EDUARD, die met een *Engelsch* schip en twee *Hollandsche* hulken, in allerijl, de vlugt genomen hadt, landde, gelijk eenigen willen, bij *Alkmaar*, of volgens anderen, op de *Reede van Texel*. Het eerste is waarschijnlijkst, om dat men gemeld vindt, dat de toenmalige Stadhouder van *Holland*, de Heer *van Gruithuizen*, zig te *Alkmaar* bevindende, den Koning beschermde tegen de vervolging der *Oosterlingen*, die hem, met drie Vaartuigen, zogten te overmeesteren; als mede, dat de Koning, door gemelden Stadhouder, naar den *Haag* verzeld, en van alle het nodige voorzien werd. Men voegt 'er nevens, dat

dat EDUARD met zulk een spoed uit zijn Rijk geweeken was, dat hij, van alles ontbloot, en zelfs geen geld bij zig hebbende, om den Schipper, die hem had overgevoerd, te voldoen, een rok, met kostbaar bont gevoerd, welken hij aan hadt, uittrok en voor de vragt in betaaling gaf. Inmiddels had *Warwik*, HENDRIK DEN VI uit de gevangenis doen koomen, en op den Throon van *Engeland* geplaatst. KAREL, die, door de komst van EDUARD, in geene kleine verwarring was gebragt, hield zig als of hij zig de zaak niet wilde aantrekken; doch, vermids de Hertog zijnen Schoonbroeder, in *Holland*, eene schuilplaats verleende, en daarenboven eenen onderstand van 500 gouden Schilden ter maand toeleide, was zulks oorzaak dat de *Engelschen*, en bijzonder WARWIK, weinig geloof daar aan sloegen. Ligt begreepen zij, dat Hertog KAREL, indien hij zig openlijk voor EDUARD verklaarde, de vereenigde magten van *Frankrijk* en *Engeland* zig op den hals zou haalen, en daarom alleen zig onverschillig toonde, of EDUARD DE IV of HENDRIK DE VI Koning was. Nogthans vondt EDUARD middel, den Hertog te overtuigen, dat LODEWYK DE XI voorneemens was, eenen inval in *Picardien* te doen; dat hij, zonder de hulp van *Engeland*, tegen *Frankryk* niet bestand was; dat hij van daar geenen bijstand had te wagten, zo lang hij op den throon niet hersteld was: want dat HENDRIK en WARWIK nooit zijne vrienden konden worden. Hertog KAREL, zijne eigene overtuiging met deze reden paarende, besloot, van toen of aan, met ernst, doch echter zo bedekt als mogelijk was, zijnen Schoonbroeder behulpzaam te zijn. In September van het Jaar 1471, was 'er een vloot van agttien schepen, bemand met 10,000 koppen, gereed, om EDUARD naar zijn Rijk over te voeren. Gantsch onverwagt, zo als het zig liet aanzien, verdween de Koning. De Hertog betoonde zig daarover ten uitersten verwonderd, en deedt straks een bevel afkondigen, bij 't welk, aan eenen iegelijk zijner onderdaanen, op straffe des doods, werd verbooden, hem de behulpzaame hand te bieden. Midlerwijl landde EDUARD in *Engeland*; hier speelde hij niet minder den veinsaard; hij wendde voor, HENDRIK den Throon te willen laaten behouden, en alleen bezit neemen van het Hertogdom *York*, als zijnde zijn Vaderlijk Erfgoed.

Doch

Doch naauwlijks hadt hij eenigen aanhang gekreegen, of hij toonde zijne waare bedoeling Naa dat zijn broeder, de Hertog *van Clarence*, wederom in zijne belangen getreden was, verscheen hij, den 11 April, binnen *Londen*. De ongelukkige HENDRIK werd andermaal van den Throon gestooten, in de Tour gezet, en in de maand Junij omgebragt.

Op den 13 April, trok EDUARD te velde tegen WARWIK, op welken hij eene volkomene overwinning behaalde. WARWIK sneuvelde in den strijd, en zijn dood maakte de zegepraal van Koning EDUARD DEN IV volkomen.

De bovengemelde Stadhouder van *Holland*, werd, in het volgende Jaar, voor zijnen dienst, aan den Koning beweezen, voortreffelijk beloond: EDUARD verhief hem tot Graaf van *Winchester*, en gaf hem vrijheid, het wapen van *Engeland* in een der hoeken van het zijne te mogen voeren. Heer HENDRIK VAN BORSSELEN, Heer van *ter Veer*, werd niet vergeeten. Reeds in het voorgaande Jaar, was hij, door den Koning, tot deszelfs Raad en Kamerheer verkooren. Thans werd de Stad *Veere*, met bijzondere voorregten, door EDUARD begiftigd.

EDUARD, die, tot aan zijnen dood, het ongestoord bezit van den Throon behieldt, floot, op den 12 van Julij des Jaars 1478, met MAXIMILIAAN en MARIA, een nieuw Verbond van vrijen Koophandel en Visscherij, tusschen *Engeland* en deze Gewesten, van gelijken inhoud, als eenige maanden te vooren, met de Kwartieren *Oostergo* en *Westergo*, in *Friesland*, tot stand gebragt was. Vier Jaaren daarna ging hij zoortgelijk verdrag aan met den Heer van het Eiland *ter Schelling*. Het Verbond van bescherminge met de *Nederlanden*, tegen *Frankryk*, bleef in kracht, tot op het overlijden van Koning EDUARD, 't welk voorviel op den 9 April des Jaars 1483.

Zie LARREY en HUME; *Historie van Engeland*; *Vaderlandsche Historie*, IV Deel.

EDUEN, een volk, woonagtig tusschen de *Loire* en *Saône*, alwaar thans het Bisdom *Autun* is. Zij waren het, die, met de

de *Eburonen* en *Avernen*, de wapenen tegen de *Romeinen* hadden opgevat; doch, door CAESAR, met behulp der *Batavische* benden, beteugeld werden.

EDZARD, de eerste van dien naam, onder de Graaven van *Oostfriesland*, was de Zoon en Opvolger van Graave ULRIK. Hij was getrouwd met ELIZABETH VAN RIBERG, dus genaamd, naar een klein Graafschap, met een Steedje, in *Duitschland*, aan de Rivier de *Eem*, tusschen *Byleveld* en *Lipstad*. Hoe, en waarom hij in de *Groninger Ommelanden* viel; die van *Groningen*, door hongersnood, dwong, na hen verslagen te hebben, de Stad in te ruimen; Stadhouder van den Hertog van *Saxen* werd, over het land tusschen de *Lauwer* en de *Eems*; hem den oorlog aandeed, en de overwinning bij den *Dam* behaalde; naar *Embden* vertrok, en te *Groningen* te rug keerde; naar den Hertog *van Gelder* trok; zijn gesprek en afstand van *Groningen*, enz. hoe hij daarnaa, met de *Groningers*, den vijand het Land deedt ruimen; bij den Hertog *van Gelder* in verdenking geraakte; *Dokkum* innam; de *Brunswyksche* bezetting verjoeg; de *Groningers* en *Gelderschen* den *Dam* deedt ruimen; dien weder verliet en naar *Oostfriesland* keerde; kennis kreeg van het verbond tegen hem gesmeed; door Keizer MAXIMILIAAN in den Rijksban gedaan, en weder ontslagen werd; hoe hij, eindelijk, met Hertog KAREL, in het Jaar 1516, zig verzoende, en tot Stadhouder van *Groningen* werd aangesteld; nevens alle de verwarringen, onder de *Saxische*, *Brunswykche*, *Bourgondische* en *Geldersche* overheerschingen: van dit alles een uitvoerig berigt te geeven, een verhaal van te veel omslag zijnde, wijzen wij den Leezer tot de Kronijken van SCHOTANUS en WINSEMIUS, als ook tot PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, door welke de weetgraage Leezer zijne nieuwsgierigheid zal voldaan vinden. Het volgende zal tot ons bestek genoeg zijn. EDZARD, een kloekmoedig en verstandig Vorst, was gebooren in het Jaar 1540. In de maand Januarij 1628, werd hij, te *Embden*, van eene hevige ziekte aangetast, die hem, den 15 Februarij van dat zelfde Jaar, de waereld deed verlaaten, volgens het verhaal der Geschiedschrijveren, met veele blijken van een godvrugtig gemoed. Vermids zijn oudste Zoon

Zoon ULRIK niet volkomen bij zijne zinnen was, hadt hij bepaald, dat zijn broeder ENNO hem moest opvolgen; waar in zijne jonger Zoonen volkomen genoegen namen.

Zie de zo evengenoemde Schrijvers, en andere.

EDZARD DE II, Graaf van *Oostfriesland*, leefde en regeerde in het Jaar 1584, en dus in dien tijd, in welken de *Spanjaarden* de *Veluwe*, door hunne strooperijen, geheel ontrust hadden, en de Graaf van *Hohenlo* Zutphen belegerd hield. Om derhalven den vijand allen toevoer uit *Embden* aftesnijden, hielden de Staaten eenige Oorlogschepen op *de Eems*, die aldaar bemagtigden eenige Schepen, met Zout geladen. EDZARD kon niet nalaaten, daar over klagtig te vallen. De Staaten voldeeden aan zijne klagten, door eene belofte van de Zoutschepen te zullen ontslaan, doch onder voorwaarde, dat dezelve, noch den *Spanjaard*, noch zijnen aanhangeren zouden geleverd worden. Hier in werd door den Graaf bewilligd. Onder voorwendzel, echter, van onzijdigheid, hadt hij, in het volgende Jaar, een Keizerlijk bevel weeten magtig te worden, waarbij, aan de beide oorlogende Partijen, het verblijf in zijn Graafschap verboden werd. Vervolgens rustte hij eenige Oorlogschepen uit, voorgeevende, dat ze zouden dienen, ter beveiliginge van *de Eems*, en van den Koophandel van *Embden*: schoon men, hier te Lande en elders, van gedagten was, dat ze zouden gebruikt worden, om den vijand van mondbehoeften te voorzien, en zijne Havens voor hem open te houden. De Staaten, die insgelijks eenige Schepen op de *Eems* hadden, om den toevoer naar *Groeningen* te verhinderen, deeden, in het naajaar, eenige *Embder* Schepen aanhouden, welke, door die van EDZARD, gantsch onvriendelijk, werden te rug gevorderd.

De Staatschen weigerden tot het ontslag: doch een opkomende storm, die de Schepen vaneen verstrooide, deed de *Embder* Schepen onverhinderd vertrekken.

De twist, tusschen de Staaten en Graaf EDZARD, hier over, klom tot die hoogte, dat SONOY, in de lente van het

het volgende Jaar, last kreeg, zig van *Embden* en andere sterkten daaromtrent te verzekeren. Doch de Graaf, ziende dat het ernst was, sloot een verdrag met den Staat, waarbij hij zig verbond, in het toekoomende, den *Spanjaarden* geenen voorraad van krijgs-, of mondbehoeften te zullen toevoeren. Hier door werd de twist met hem bijgeleid.

BOR, *Nederlandsche Oorlogen*, XVIII en XXI Boek. Zijne verdere lotgevallen, tot aan zijnen dood, vindt men aldaar aangetekend.

EDZERD, een der 20 Dorpen van de *Friesche* Grietenij *Stellingwerf- Westeinde*. Zie TER IDZERT.

EE, eene oude Rivier, die weleer haaren loop had voorbij *Oud Vlaardingen*; doch, zedert het Jaar 1421, met de *Maas* vereenigd is.

M. VAN DER HOUVE, I Deel, fol. 138.

EE, insgelijks eene Rivier, in *Friesland*, vloeiende, ten Westen der Stad *Dokkum*, en van daar naar *Leeuwaarden*, alwaar zij, aan een der Stads Burgwallen, of Graften, den naam van de *Ee-wal* geeft.

EE, een der dertien Dorpen van de Grietenije *Oostdongeradeel*, onder *Westergo*, ½ half uur van *Dokkum*, tegen het Oosten, en ten Noorden een quartier uur van het *Dokkummerdiep*.

EE, een adelijk Huis, in de Grietenij van *Hennaarderadeel*, een quartier uur ten N. O. van *Ttens*.

ECHTROP, weleer een Adelijk Huis, onder het Rechtsgebied van *Alkmaar*, tusschen *Bergen* en *Schoorl*. Niets meer dan de bloote naam is daar van overig.

VAN DER WOUDE, *Chronijk van Alkmaar*, p. 128.

EEDE, een Dorp op de *Veluwe*. Zie EDE.

EEGHDEN, een Slot of Adelijk Huis, te *Hellendorp*, in *Zalland*, onder de Provintie *Overysfel*.

EELDE, een Dorp in 't Landfchap *Drenthe*, onder het Dingfpil van *Noordevelt*, onder welks Klasfis de Predikant behoort. Niet verre van daar ligt de Buurfchap *Gelderwolde*.

EELSLO, een Dorp in *Friesland*. Zie ELSLO.

EELSMA, eene Edele State, in de Grietenije *Barradeel*, een kwartier uur ten N. O. van *Sexbierum*.

EELSWERF, een der Dorpen van de *Groninger Ommelanden*, in het Kwartier *Hunfingo*.

EEM, (Huis ter) in de Provintie *Utrecht*, onder het Kwartier van *Eemland*. Toen, in het Jaar 1629, de Graaven HENDRIK VAN DEN BERGH en MONTECUCULI in de *Veluwe* gevallen, tot *Amersfoort* genaderd, en, in hunne verbeelding, van die Stad reeds meester waren, terwijl Prins FREDRIK HENDRIK ijverig bezig was met het beleg van *'s Hertogenbosch*, en zij voorneemens waren, na de bemagtiging van het Huis *ter Eem*, in *Holland* te dringen, zond Graaf HENDRIK eenen Overfte derwaarts, om te beproeven, of hij 't zelve kon magtig worden. De Overfte, met zijn volk, voor dit Huis gekomen, eischte het op; doch de Kastelein beantwoordde hem met het Gefchut, en verbood hem nader te komen. De bezetting, zo van daar, als van andere plaatzen, was getrokken naar den *Bosch*, ter verfterking van het Leger; doch gefchut, kruid en lood was 'er genoeg voorhanden. Niet meer dan de Kastelein, met zijne Vrouw, Kinderen en bedienden, uitmaakende ten hoogften agt of negen perfoonen, bevonden zig in het Slot. Verfcheiden mutzen en hoeden, door het uitgetrokken volk achtergelaaten, plaatfte hij op ftaaken, en maakte met dezelve verfcheiden beweegingen: nu eens als of ze voorover boogen, dan weder of ze over de wallen keeken. Dit jaagde den Over-

fte zulk eenen angst aan, dat hij, zonder alvoorens van meerder volk voorzien te zijn, het Huis niet durfde naderen; te meer, dewijl de Kastelein niet ophield een hevig vuur te maaken Eene nieuwe verfterking van Volk, den Bevelhebber der belegeraars, eerlang toegezonden, deedt den Kastelein befluiten, hem te verzoeken om in onderhandeling te treeden. Dit werd hem toegeftaan. Hij gaat hierop naar buiten, en bedingt voor zig en de zijnen, met zak en pak en het volle geweer, te mogen uittrekken, en begeleid te worden tot *Naarden*, of tot *Amersfoort*.

Zo ras dit Verdrag geflooten was, ftelde de Overfte zijn Volk in order, om den braaven Kastelein, met zijne Burgers en Boeren, de eer van den doortogt te geeven. De Kastelein treedt, hierop, voor uit, en wordt gevolgd van zijne vrouw, één of twee Zoonen, een boeren knegt, en eene dienstmaagd, uitmaakende zijne geheele Bezetting. Op deeze vertooning, en verneemende dat 'er geen meer manfchap volgde, werd de Overfte, om deezen trek, hem gefpeeld door den Kastelein, die geen Krijgsman, maar een Boer was, dermaate in gramfchap ontftoken, dat hij, op ftaanden voet, hem wilde doen ophangen. Doch zijne Officieren bragten hem dit ontwerp uit het hoofd, preezen den Kastelein over zijne dapperheid, die grooter was, dan die van meenig Krijgsman, en betuigden, dat hij eerlijker had gehandeld, dan die van *Amersfoort*, die, zonder eenigen tegenweer, zig hadden overgegeeven. Bij zijne aankomst te *Utrecht*, werd de fchrandere Kastelein eerlijk ontvangen, en ten bewijze dat weldoen belooning vordert, gedurende zijn leven, begiftigd, met een Penfioen, het welk hem, een reeks van Jaaren, door den Ontvanger KORNELIS VAN VELTHUIZEN, betaald werd. Op de tijding, dat *Wezel*, bij verrasfing, hun ontweldigd was, haastten zig de *Spanjaards* om de *Veluwe* en het *Sticht* te verlaaten.

De tijd, in welken dit Huis gestigt werd, is onzeker; doch reeds in het Jaar 1252, werd het, door JAN VAN WOUDENBERG, verkogt aan GYSBERT VAN ABKOUDE. Vermids de rivier de *Eem*, door middel van hetzelve, geflooten kon gehouden worden, was het van zo groot belang, dat Bisfchop JAN VAN ARKEL, in het Jaar 1354, ZWEDER VAN UITTER-

TERLOO den oorlog aankondigde, omdat hij het, met de Haven en Brugge, in zijne magt hield. Bij de verzoening, in dat Jaar getroffen, beloofde de Bisschop aan die van *Utrecht*, het *Huis ter Eem* niet te zullen verpanden, verzetten, of op eenigerleie wijze van het Sticht vervreemden, en 'er ook geenen Kastelein, of Slotvoogd opstellen, dan een Burger van *Utrecht*, of die ten minsten jaar en dag aldaar Burger geweest, en in Stad of Land gegoed was. Ook zou de Slotvoogd, door den Bisschop aangesteld, gehouden zijn, ten allen tijde, daarop zijn verblijf te houden. Staande de geschillen, tusschen die van *Utrecht* en *Amersfoort*, in den Jaare 1358, namen de eerstgenoemden het *Huis ter Eem* in; waarna Bisschop JAN VAN VERNENBURG de bovengemelde belofte deed, in het Jaar 1364. Bisschop FLORIS VAN WELINKHOVEN, deed het, in het Jaar 1393, merklijk versterken. In 1458 werd het, door die van *Utrecht*, wederom bemagtigd, en, tegen *Amersfoort*, van eene sterke bezetting voorzien, doch, in 1481, door hen afgebroken en verbrand. Naderhand is het wederom opgebouwd, hoewel onzeker door wie. In het Jaar 1527, maakte MARTEN VAN ROSSUM 'er zig meester van, die 'er WERNER VAN GROL, Schout *van Harderwijk*, tot Kastelein op stelde. In 1530 kwam het van nieuws in de magt des Bisschops van *Utrecht*, door hulpe van den Graave van *Buuren*, die het bij verdrag innam. Door deze herhaalde rampen was het zodanig in verval geraakt en beschadigd, dat men, in den Jaare 1552, met toestemming van den Keizer, het besluit nam, de Vestingen te slegten. Zedert, echter, is het wederom gebragt in dien staat, in welken het, in den Jaare 1629, zig vertoonde.

Geweldig leed dit Huis, in het Jaar 1672, bij den inval der *Franschen* Drie Jaaren daarna werd het, door de Staaten des Lands van *Utrecht*, opgedragen aan den Stadhouder WILLEM DEN III. Van tijd tot tijd is het, zedert, zodanig vervallen, dat, reeds in het begin dezer Eeuwe, van hetzelve niets meer overig was, dan eenige brokken muur en puinhoopen, die naderhand verkocht zijn.

Zie COMMELIN, *Leven van Fredrik Hendrik* I. Deel. fol. 57. PONTANUS *Geld. Geschied.* II. Deel. fol. 396 403. BURMAN, Jaarb. I. Deel. bl. 81. enz.

Eem, eene *Rivier* in *Nederland*, loopende voorbij *Amersfoort*, op of aan de *Zuiderzee*. Meermaalen heeft het aanleggende Land groot nadeel geleeden, door de overstroomingen dier Riviere, die, anderzins, van groot nut is voor *Amersfoort*, om, door middel van dezelve, de voortbrengzels van het gewest, inzonderheid Tabak, te verzenden naar *Amsteldam*; van waar op gemelde Stad gestadig Beurtschepen over en weder vaaren. In de Jaaren 1668 en 1669, hadden de Staaten *van Utrecht* een ontwerp beraamd, om den mond en een gedeelte van deze Rivier te verbreeden, en eenen Vaart te graaven, van de Stad *Utrecht*, tot in de *verwijdde Eem*; bij voorraad hadt men dien *de Eemvaart* genoemd: hij zou zo wijd en diep geweest zijn, dat volgelaadene Schepen, uit Zee, tot in een dok aan de paalen voor de poorten van *Utrecht*, zouden konnen komen. Een der voornaame aanleggers van dit werk, was de Heer HENDRIK MOREELSEN, ten dien tijde, Burgemeester dier Stad, die kragtdaadig ondersteund werd, door Jonker JACOB MEYSTER. Men hadt reeds de strekking van den vaart afgebakend; hij zou beginnen bij den *Plompentoren*, en voorts zijnen loop hebben dwars door het Land, omtrent 4 uuren gaans. Doch dit ontwerp, waarvan men de kosten niet genoeg bereekend had, viel, om deeze reden, wel haast in duigen. Ook zegt men, dat *Amsteldam* dit met scheele oogen aanzag, en bij de Staaten van *Holland* wist te bewerken, dat 'er een spaak in 't wiel gestooken werd. Zedert den inval der *Franschen* werd het geheel ter zijde gesteld.

De algemeene zotheid, of bekende *Wind-Negotie*, welke, in het Jaar 1720, door den berugten JAN LAW, uit *Frankrijk* in de *Nederlanden* was overgebragt, en, dag aan dag, nieuwe plannen van ingebeelden winst deed ten voorschijn koomen, sloeg ook tot die van *Utrecht* over. Niet alleen de ingezeetenen der Stad, maar ook de opgezeetenen ten platten Lande, werden van die dwaasheid aangetast. Men beraamde een ontwerp van algemeenen Koophandel, de intekening op welken veel opgangs maakte. Zo groot was de drift en toeloop, dat de intekenaars, om den drang des volks, door de geschaarde gelederen van Ruiters en Voetknegten, moesten geleid worden, tot in de Zaal, in welke de koffers geplaatst waren, om de inteken-

kenpenningen te ontvangen. In het hoofd van het *Project*, waarin de verdieping en verwijding van den Vaart van *Utrecht* in de *Eem*, niet vergeeten was, werd gezegd:

„ Het is niet te twijffelen of een Generaale Compagnie zoude „ voor de Commercie deezer Landen niet ondienstig zijn ge- „ weest; doch vermids door veele Steeden, geduurende dien tijd, „ dat ter Generaliteit, over zulke eene Generaale Commercie- „ Compagnie gedelibereerd werd, niet min particuliere Assu- „ rantie en Commercie-Compagnieschappen opgeregt hebben, „ en nog daaglijks opregten: en daar genoegzaam bekend is, „ dat de Provintie van *Utrecht*, wegen haare schoone situatie, „ niet minder dan de andere Provintien, tot het Commercieë- „ ren bekwaam is, en nog meer worden zoude, wanneer het, „ Anno 1669, aan haar Ed. Mog. de Heeren Staaten van de „ Provintie van *Utrecht*, overgegeeven *Project*, tendeerende „ tot verdieping van de *Vaart van Utrecht in de Eem, en* „ *voorts tot in de Zuiderzee*, wierd geëxcuteert; zo is 't, dat „ in verwachting van Gods zegen, onder Protectie en met „ Permissie van Haar Ed. Mog. de Heeren Staaten der Pro- „ vintie, ook zal worden opgeregt, een Compagnie van Com- „ mercie en Assurantie, enz." Volgens een Artikel, zoude inlaag bestaan uit tien Millioenen. Het XVII *Art.* was van dezen inhoud.

„ De Bewindhebbers van deze Compagnie zullen, aan de „ Participanten, een uitdeeling doen van *zes* per Cent in 't „ Jaar, of zestig guldens per Actie, Jaar voor Jaar, en zulks „ voor dertig Jaaren agter een volgende, wel meerder maar niet „ minder, waarvan de eerste uitdeeling van zestig guldens per „ Actie zal gedaan worden primo Januarij 1722."

„ En vermids Haar Ed. Mog. de Staaten der Provintie van „ *Utrecht*, zedert de bovenstaande Pointen bij haar in delibera- „ tie zijn genomen, naauwkeurig hebben doen Examineeren, „ of het Project van 1669, en van vroegere Jaaren, *tot ver-* „ *dieping van de Vaart van Utrecht tot aan de Eem, en van* „ *de Eem tot in de Zuiderzee*, zoude konnen worden geëxe- „ cuteert, en dat bevonden is, dat het zelve niet alleen heel „ doenlijk is, maar ook dat het zoude strekken, tot merklijke

„ avantagie van deze Compagnie, en dat dezelve Vaart, in „ een tijd van twaalf maanden, zoude konnen geperfectioneert „ werden, zo is 't dat haar Ed. Mog. aan deze Compagnie heb-„ ben toegestaan, en de Compagnie heeft aangenomen het ver-„ diepen en navigabelder maaken van deze vaart, onder de vol-„ gende Conditien:

„ De Compagnie zal *de vaart van Utrecht*, *naar de Eem* „ lopende, lang zijnde 4644 Roeden navigabelder maken, mids „ makende 12 a 15 voeten diep, en 2 a 300 voeten breet.

„ Voorts zal de Compagnie de *Eem* tot in de *Zuider Zee*, „ mede 12 a 15 voeten diep maaken, om alzo, met de Zee-„ Schepen, tot voor de Stad *Utrecht* te komen".

„ De Landerijen, waar door deze vaart, volgens het ge-„ maakte of nader te maaken bestek lopen zal, zamen uitmaa-„ kende 232 Morgen, zullende haar Ed. Mog. naar den tegen-„ woordigen prijs derzelve taxeeren, naar verhoor der geregten, „ waaronder derzelve geleegen zijn, dewelke de Compagnie „ aan de Eigenaars zal vergoeden, en daar tegen genieten, alles „ wat uit de voorschreve Vaart zal provenieeren".

„ Daar tegen dispenseeren haar Ed. Mog. de Compagnie van „ de betaalinge der 5 Guldens per Actie, in 't voorgaande „ *eerste* en *derde Articul*, Jaarlijks, aan Haar Ed. Mog. „ te geeven, vastgesteld; willende haar Ed. Mog. nog deze, „ nog eenige andere belastinge van deze Compagnie, geduuren-„ de den tijd van haar 30 jaarig Octroij, vorderen.

„ Ook geeven Haar Ed. Mog. in vollen eigendom over aan „ de Compagnie alle de Landerijen, langs de voorschrevene „ wijder te makene Vaart, op 1600 Roeden na leggende, „ zo wel ter regter als ter linker hand tot der Do-„ maine van de Provincie van *Utrecht* behoorende, om de-„ zelve te Cultiveeren, te beplanten, veenen en uittegraven, „ zo als de Compagnie zal te raden worden; zullende die Lan-„ den op dertig Jaaren genieten vrijheid van alle Impositien".

„ Zo dan de Vaart geperfectioneert ende vaarbaar gemaakt „ zijnde, zal de Compagnie genieten, op dertig Jaaren, de „ Revenuen van de Tol, zo op gedagte Vaart te leggen, en „ welke ten minsten een half percent van de waardije der door „ pasfeerende Schepen en Goederen zal moeten bedraagen, of

„ zo veel hooger, als goed zal gevonden worden; als mede „ het profijt van de Visscherije in dezelve Vaart: voorts Haven- „ Sluis en Bruggegeld, Veergeld, of wat voor Impositien an- „ derzints daarop mogten geleid worden; zullende de Com- „ pagnie mede de magt hebben, de nodige bediendens, als mede „ de Beurtschippers aan te stellen, alles voor den tijd van der- „ tig Jaaren, enz. enz". In het Jaar 1692, is van deze *Rivier*, enz. eene nauwkeurige kaart gemaakt, in 3 bladen, door den Landmeeter B. TE ROY, en door T. VAN DOESBURG, met de wapenen der Hoogheemraden, zeer fraai in 't koper gebragt. Doch alle deze hoogvliegende Ontwerpen zijn, ook hier, zo wel als elders, in ijdelen rook verdweenen.

EEMBRUGGE, (de Heerlijkheid) of TER EEM, groot 486 Morgen en 400 Roeden, grenst ten Oosten aan *de Haar*, ten Westen aan *Baarn*, ten Zuiden aan *de Slaag*, en ten Noorden aan *Bunschooten*. In het Jaar 1749, werd zij, door de Staaten der Provintie *Utrecht*, opgedragen aan den Stadhouder, Prins WILLEM DEN IV, benevens het hooge, middelbaare en laage Rechtsgebied. In het Jaar 1672, was, aan WILLEM DEN *III*, de zelfde opdragt geschied.

De Heerlijkheid heeft haaren naam ontleend van den *Brug*, die aldaar over de Rivier *de Eem* legt. Onder dezelve behoort het Dorp EEMBRUGGE, aan de Westzijde van de Rivier gelegen. Dit Dorp had, in vroegere tijden, Stads vrijheden, welke den Ingezetenen, door Bisschop JAN VAN ARKEL, wegens gedaane diensten, in het Jaar 1364, nader bevestigd werden. In het Jaar 1200, hadden zij reeds hun eigen Zegel. Lang daarnaa, in het Jaar 1576, werden, door FILIPS DEN III, hunne voorregten, op nieuw, bekragtigd. Niet lang daar naa, schijnt *Eembrugge* den naam van *Stad* verlooren te hebben. Of zij ooit met wallen omgeeven geweest zij, is onzeker; doch dit niet, dat zij, in de binnenlandsche oorlogen, inzonderheid een tijde van Bisschop HENDRIK VAN BEIJEREN, veel geleeden heeft. Haare Parochie-Kerk, door de *Gelderschen*, tot den grond toe afgebroken, werd naderhand, in het Jaar 1530, weder opgebouwd, op de plaats, door den

Stadhouder LALAING, op bevel van Keizer KAREL DEN V, aangeweezen, die zelve daartoe eenig geld gaf. Niet minder leedt dit Dorp in den *Spaanschen*, en vervolgens in den *Franschen* Oorlog. Ook heeft het water meermaal, en bijzonder in het Jaar 1702, het zelve groot nadeel toegebragt. Hoewel de gedaante eener Stad geheel is verdweenen, is het, echter, nog een zeer vermaaklijk Dorp. In het Kerkelijke is het vereenigd met *Baarn*. Men ontmoet hier een goed aantal Roomschgezinde ingezeetenen; deeze hebben eene Staatie, in een klein buurtje, *Zandvoort* genaamd, een half uur gaans van de *Eembrug*. De brug zelve pronkt met het Wapen der Staaten van *Utrecht*. In het Jaar 1748, telde men te *Eembrugge* agt en vijftig Huizen.

A. MATTH. *de Nobilitate*, p. 838, 842, *Hist. van het Bisdom Utrecht*, II Deel, bl. 221.

EEMKERK; bij anderen EEMSKERK genaamd, voorheen een Dorp, in de groote *Zuid-Hollandsche Waard*. Zie EEMSKERK.

EEMLAND, dus genaamd naar de Rivier *de Eem*, is het derde der vier Kwartieren van het *Sticht van Utrecht*; als mede een der vier Marschalksämpten. In of onder *Eemland* leggen de volgende Dorpen, Buurten en Huizen: *Aschat*; *Bunschoten*, voortijds met poorten en wallen omgeeven; *Baaren*; *Duyts*; *Donckelaar*; *Eembrugge*; *Emmenes, binnen en buiten dijks*; *Haar*; *Hamersveld*; *Hoogland*; *Zeldert*; *Leusden*; *Leusderbroek*; *Maren*; *Meersbergen*; *Renswoude*; *Stoutenburg*; *Snorrenhoef*; *Sevenhuizen*; *Soest*; *Soestdyk*; *Woudenburg*; *Vuursche*; *Ysselt*. De Heerlijke Huizen zijn: *Lichtenberg*; *Prattenstein*; *ter Eem*, enz. Het verdient onze opmerking, dat GODELENDE, *Abtdisse van Elten*, geheel *Nardinxland*, en daar nevens, *Muyden*, *Naarden* en *Weesp*, met al het onderhoorige, te zamen met *Eemland*, in het Jaar 1280, aan Graave FLORIS DEN V verkocht, voor niet meer dan 25 *Utrechtsche* ponden; doch indien hij in gebreke van betaaling bleef, zouden

den de Landen weder aan haar te rug koomen. In het Jaar 1528, werd *Eemland*, door de *Gelderschen*, geplonderd, en *Spest* ten deele verbrand.

Hist. van 't Bisdom Utrecht, II Deel, bl. 215, J. TEWATER, *Utrechts Placaatboek*, II Deel, bl. 1204, VAN BEMMEL, *Beschrijv. van Amers. foort*, I. Deel, p. 231, enz.

EEMNESSEN, ook wel EMNES of EEMNES genaamd, een der voornaamste Dorpen van het Kwartier van *Eemland*, in het Sticht van *Utrecht*; zij worden verdeeld in *Eemnesse-binnen-* en *Eemnesse-buitendijks*. Als Graaf WILLEM *van Holland*, in 't Jaar 1345, met alle de magt van *Holland* en *Zeeland*, op *Utrecht* afkwam, wendden die van de *Eemnessen* zig tot hem, en namen den naam van *Oost-Hollanders* aan; doch, dit bekwam hun zeer kwalijk. Want naa dat Graaf WILLEM, een stilstand van Wapenen met de Stichtenaars gesloten hebbende, het Gewest hadt verlaaten, en vervolgens, in een gevegt met de *Westfriezen*, was gesneuveld, viel Bisschop JAN VAN ARKEL, zo dra de Wapenstilstand geëindigd was, met eene menigte volk, op de *Eemnessen* aan, doodde een groot deel van deeze nieuwe *Oost-Hollanders*, voerde veele gevangenen en grooten buit van daar, en stak het Dorp in brand. Drie Jaaren daarna, bij gelegenheid van een nieuwen Oorlog, tusschen de *Hollanders* en *Stichtenaars* ontstaan, begaven zij zig weder tot de eerstgenoemden; zelfs zwoeren zij den Bisschop af, en namen op nieuw den naam van *Oost-Hollanders* aan. De Graaf gaf hun tot Hopman *Melis van Mijnden*, een dapper man. De krijgszuchtige Bisschop, in *Holland* gerukt, en den aanleggenden oord verōverd hebbende, deedt eenen aanval op de *Oost-Hollanders*, die hem met den Degen in de vuist verwagtten. Het gevegt was hevig; en de zege zou zig niet zo ligt verklaard hebben voor den Bisschop, indien 't hem niet gelukt ware, *Melis van Mijnden* gevangen te neemen. De ontsteltenis was hier over zo algemeen, en de verslagenheid zo groot, dat zij bijkans allen verslagen werden. De weinigen, die het ontkwamen, werden, door den overwinnaar,

vervolgd, tot in het Dorp, waar van de *Utrechtenaars*, inmiddels, zig meester gemaakt hadden. De strenge behandeling, hun zedert aangedaan, was, onder andere, de reden, waarom zij, in het Jaar 1355, ten derde maale, den Bisschop afvielen, en ook nu wederom den naam van *Oost-Hollanders* aannamen. Niet beter zoude hun dit bekomen zijn, dan te vooren, indien niet de Vrede, tusschen Bisschop JAN *van Utrecht* en Graaf WILLEM *van Holland*, was gesloten. In het verdrag werd bedongen, dat die van *Eemnessen*, voor hunnen afval, niet gestraft, maar, onder zijne gehoorzaamheid, in genade zouden worden aangenomen. In een volgenden Oorlog, in het jaar 1482, maakte zig Bisschop DAVID *van Bourgondien* meester van *Naarden*, en zou die Stad in brand hebben gestooken, ware hij, door de belofte van eene zeer aanzienlijke somme gelds, daarvan niet te rug gehouden. Terwijl hij daar mede bezig was, werd *Eemnes*, door de *Hollanders*, stormenderhand, veroverd. Alwie men 'er vondt, werd dood geslagen, en voorts het Dorp geplonderd en verbrand.

In dien tijd liep 'er niet meer dan één weg naar *Eemnes*; ook was het, ruim een mijl weegs, (op deeze grootte werd het door *Baarlandus* bepaald,) met volk uit *Amersfoort* en *Utrecht* bezet, met krijgsbehoeften wel voorzien, in eenen moerassigen veengrond, met putten en groeven uitgedolven. Dit echter belette niet, dat de *Hollanders*, door storm op storm te loopen, het Dorp meester werden.

Dit is het voornaamste, 't geen wij, in de Oude Kronijken, wegens *Eemnes*, vermeld vinden. Thans gaan wij over tot eene meer opzettelijke beschrijving van *beide de Eemnessen*.

De Heerlijkheid, dus genaamd, legt genoegzaam in het vierkant; zij grenst ten Zuiden aan de Heerlijkheid *Baarn*; westwaards aan de Landscheiding, tusschen het *Sticht* en *Gooijland*; Noordwaards aan de Zuiderzee, en aan de *Huizer Gemeente*; en Oostwaards aan de Rivier de *Eem*, langs welke zij, van het Dorp *Eembrugge*, tot aan de Zee strekt. Door middel van den *Wakkerdijk*, worden de *beide Eemnessen* vaneen gescheiden, en om deeze reden, *Eemnes-binnendijks* en *Eemnes-buitendijks* genaamd. *Eemnes-binnendijks* is groot drie honderd vierenzestig morgens en negenennegentig roeden; het andere, dertien honderd

derd en tweeëntnegentig morgens. In het Jaar 1674, werd deze Heerlijkheid, door de Ed. Mog. Staaten des Lands van *Utrecht*, gesteld onder het Hooge en Vrije Rechtsgebied van den Stadhouder, Prins WILLEM DEN III. Na deszelfs overlijden, in het Jaar 1702, keerde zij weder in den schoot van Haar Ed. Mog. Als eene Ambachtsheerlijkheid, met alle de regten, geregtigheden, inkomsten en voordeelen, daartoe behoorende: als, het aanstellen van Schouten, Gadermeesters, Secretarissen, Kerkmeesters, Koster en Doodgraver, Gerechtsbode, Schippers op *Amsteldam* en *Amersfoort*; het verkiezen van Burgemeesters, Schepenen en Raaden; het benoemen en goedkeuren der Predikanten, werd zij, kort daar na, verkogt aan den Heer ISAAK VAN NOORDEN, voor de somme van twaalf duizend guldens, en drie duizend guldens daarenboven, voor het genot der gemelde Voorregten; bij deeze kwam nog de eigendom van een fraaij dubbel gestoelte, in de Kerk te *Eemnes buitendijks*. Naa het overlijden van den Heere en Mevrouw VAN NOORDEN, in den Jaare 1735, werd de Heerlijkheid, in openbaare veiling, gekogt, voor eene somme van 30,000 guldens, door den Heere NICOLAAS HASSELAAR, na wiens overlijden de Ambachtsheerlijkheid is overgegaan op deszelfs Zoon, den Wel Ed. Groot Achtbaaren Heere en Mr. PIETER KORNELIS HASSELAAR, Oud-Burgemeester en Raad der Stad *Amsteldam*, Bewindhebber der O. I. Maatschappij, die dezelve nog heden bezit. Door het bouwen van een zeer aanzienlijk, ja genoegzaam Vorstelijk Huis, in een der aangenaamste oorden der Ambachtsheerlijkheid, heeft zijn Wel. Ed. Gr. Agtb. aan dezelve geen geringen luister bijgezet. Niettegenstaande gemelden verkoop, bleef, van het Jaar 1702 tot 1750, het hooge Rechtsgebied berusten in den boezem der *Staaten van Utrecht*; die, echter, in het laatstgemelde Jaar, goedvonden, hetzelve op te dragen aan den Heere Erfstadhouder, Prins WILLEM DEN IV, zo als, in het Jaar 1674, geschied was aan WILLEM DEN III. Het regt van de vrije Jagt was hier onder begreepen. Het middelbaar en laage Rechtsgebied behieldt de bovengenoemde Heer eigenaar.

Onder de lotgevallen der *beide Eemnessen*, die voortijds maar één Dorp uitmaakten, verdient nog te worden aangemerkt,

merkt, dat *Eemnes*, in het Jaar 1352, een Stad genaamd werd, volgens eenen brief van dat Jaar, van Burgemeesters, Schepenen en Raaden van *Eemnes*. Ja zelfs in een Octroi, door Keizer KAREL DEN V, in het Jaar 1532, aan die van *Eemnes-buitendijks* verleend, draagt het nog dien zelfden naam: gelijk blijkt uit de volgende

PRIVILEGIEN en *Statuten, door Keizer Karel, aan die van Eemnesbuitendijks, vergunt, om de Justitie en Politie, daarna te Regeeren, den 20 Octob.* MDXXXII.

„ KAARLE, bij der Gratie Gods Roomsch-Keizer, &c. allen den geenen, die deesen onsen brieven sullen zien, saluijt. Alsoo naar de translatie van den Temporaliteit der Landen van *Utrecht*, ons gedaan, wij, omme vooral te voorsien tot den welvaaren van denselven onsen Landen, diversche Ordonnantien gemaakt hadden, soo op die administratie van de Justitie in den platten Lande, als in onsen Hoogen Raade, hebben ons, die Burgemeesteren, Schepenen ende inwoonende van *Eemnesse* buijtendijks, meermaale te kennen gegeeven, hoe sij van onsen voorsaten verkreegen hadden diversche Privilegien, en oock onder anderen gemaakt seeckere Statuten, om de Jurisdictie van *Eemenes* in Justitie en Politie te regeeren, die sij ons toonden, begeerende, die van ons, als haaren Erfheere, geconfirmeert ende bevestigd te hebben, daarop wij bij seekere onsen Commissarissen hebben informatie doen doen, en oock genoomen het advijs van onsen Marschalk van *Eemland*. Al het welke in onsen Raade van *Utrecht* doorgesien ende gevisiteert zijnde, hebben, die selve van *Eemnesse* buijtendijks, naarstelijken vervolgt om brieven van denselven Privilegien ende Statuijten geëxpedieert te hebben. Doen te weeten, dat wij geneijgt zijnde ter beede en supplicatie, van de voorsz. onsen ondersaten van *Eemnes*, buitendijks, hebben bij goedvinden van onsen lieven ende getrouwen, die Stadhouder, eerste Raad ende andere Luijden van onsen Raade van *Utrecht*, den voorsz. van *Eemnesse* geconsenteert ende geaccordeert,

con-

consenteeren en accordeeren mids deesen die poincten en articulen hier naar volgende".

„ In den eersten, dat wanneer binnen onse Vrijheid van *Eemnesse*, buijtendijks, eenig vechtelis of openbaar twist valt, soo mogen, die Schout, Burgemeesteren, Scheepenen ende Raadsluijden, of twee van hen lieden, een vreede van onsen weegen gebieden aan beijde partijen, gednurende tot Sinte Lambrechts dage of tot dartien dagen, of tot belooken Paaschen toe, als dan naastkomende, en die voorsz. vreede mogen sij van onsent wegen vernieuwen en verlangen, van elk van den voorsz. termijnen tot den anderen, alsoo dikmaal tot dat de kijf of vechtelis alinge gesoent sal sijn, en deeze vreede sal tusschen haar Burgeren dueren en stade blijven, ook wanneer sij kwamen, soo wel buiten haar vrijheid als binnen, ende wie deese vreede niet en gave als men die eijschte, die verbeurde eerstwerf een Carolus Gulden, anderwerf twee Carolus Gulden ende de dardewerf drie Carolus Gulden; daarenboven sal men hem aantasten en gevangen leeveren onsen Marschalk binnen 24 uuren, en houden in slooten of gevankenissen op ons huis *ter Eem*, ter tijd toe, dat hij zijnen keur, ons en die STADT betaald en de vreede sal gegeeven hebben".

„ Voort, eenig man, die eenen doodslag deede binnen die voorsz. vrijheid, die verbeurde een keur van twee Carolus Gulden, en die den anderen een leempte deede, die verbeurde een keur van een Carolus Gulden, behoudelijk en van ons van dien doodslage en leempte al ons recht, naarvolgende de Ordonnantie bij ons, op het platte Land daar afgemaekt".

„ Indien eenig man den anderen een keurwonde deeden, die verbeurde een keur van tien stuivers, en die den anderen bloet reijsde, of een vuijstslag gave, die verbeurde een keur van agt stuijvers".

„ Voort eenige man die den anderen dief of moordenaar schelt, of loochent, of diergelijke oneerlijke woorden gave, die verbeurde een keur van vier stuijvers, en die den anderen daget uitten huijse, of van de Kerkhove te gaan, die verbeurde een Carolus Gulden, en die op een ander kijkt of swaart trekt, die verbeurde een keur van vier stuijvers, ende die na den anderen sijn huijs staake of sloege, die verbeurde eene keure van

twee

twee Carolus Gulden, behoudelijk ons regt van huijsstootinge. Ende het selve recht sal gehouden worden in een man van buijten, die binne de Vrijheeden van *Eemnesse* misdeeden"..

„ Soo wie de keure niet betaalen en mochte, of en woude, of geen goet te panden hadden, die soude men in onse voorsz. STADT brengen en houden als voorsz. is

„ Indien eenig burger van sijnen goeden ijmands man werde, anders, dan die onse ofte van onsen, nakomelingen, Erfheeren of Vrouwen 's Lands van *Utrecht*, die verbeurden tien Carolus Gulden; en daar en t' eijnden uitter STADSRAAD eeuwlijken te blijven".

„ Indien die Schout, Burgemeester of andere ijmand en sprake, van keure of andere saaken, en daar af goed bewijs van twee goede mannen waren, daar en sal hij geen onschuld voor mogen doen".

„ Van een vuijstslag of bloetreijse, die geen keurwonde en is, maar daar beneeden, en van alle twist, die tusschen die burgeren geschiet, die sullen ons Schout, Burgemeesteren en Schepenen mogen soeken, en die het aan hem niet blijven en woude, die verbeurde de eerste reijse een Carolus Gulden, die tweede reijse een halve gouden Reaal, en de darde reijse, als hij dat weijgerde, twee Carolus Gulden, ende daarenboven t'eijnden mag hem die Schout, met den Burgemeesteren, Scheepen en Raad aantasten, en leveren in onsen Slot *ter Eem*, tot dier tijd toe, dat hij sijne keure betaalt heeft, die soen houd, ende die beteringe voldoet tot onser ende partijen behoeven, die hem die Schout ende Schepenen overgeseijt sullen hebben".

„ Soo wie onmundige Kinderen goed aantasten wil, die sal te vooren die goederen doen beschrijven, ende bij goed suffisante borgeren voor Schout en Schepenen verseekeren dat goed niet te verargeren, en sal alle Jaaren goede rekening daar van doen voor den voorsz. Schout en Schepenen, in het bijweezen van den naasten vrienden, indien sij daarbij komen willen. Ende wie in eenige van deese gebreeke waare, die verbeurde een Carolus Gulden, alsó dik als hij dat deede, en sal ook deselve Kinderen houden of besteeden op de minste kosten, naar goedunken, van onsen Schout en Scheepenen voorsz. en ook van die naaste vrienden".

„ In-

„ Indien eenige Kinderen uitgeheijlikt worden, ende naar doode haars Vaders of Moeders dat erve opbeuren woude, die soude alsulk goed, daar mede sij uitgeheijlikt zijn, weder inbrengen, ende wie des niet doen wil, die sal geen erven opbeuren."

„ Voort eenig man, die Jaar en dag Burger geweest heeft, die en sal geen keurmoede geeven als hij sterft, ten waare of hij eijmand toebehoorden in eenige eigenschappe."

„ Alle goed dat binne die Vrijheid van *Eemnesbuitendijks*, leggende is, uitgenomen onse of onser nakomelinger goeden, sal mede gelden tot alle schattingen, die men in onser Heerlijkheit van *Eemnes* doen opheffen sal, om des gemeene Landsoorbaar, of om dienste, die sij ons doen sullen, ende waer eijmand, die binne haar Vrijheid, erve of erven, renten kochten, die soude wille keuren ende verbinden allen onraad ende onkosten mede te gelden, gelijk andere Burgeren van *Eemnesbuitendijks* voorsz. of onsen Schout ende Schepenen en souden daar niet overstaan noch zeegelen daar hij den eigendom ontvangen souden."

„ Voort sullen ons die Burgemeesteren ende Gerechten van *Eemnesbuitendijks*, voortaan Jaarlijks betaalen tafelgeld, als sij schuldig en gewoonelijk zijn te doen.

„ En sullen ons, die onse ondersaaten, ende inwoonderen van *Eemnes* voorsz. ons dienen, ende Heervaart vaaren, als andere onse goede Luijden ende ondersaaten schuldig zijn te doen."

„ Die een Buurman van *Eemnesbuitendijks*, sal den andere om wereldlijke saaken, nergens in regten mógen aanspreken, of arresteeren, dan voor ons, voor onsen hoogen Rǻad, of voor onsen Schout en Schepenen, van die Banken van *Eemnes*, en soo iemand ter contrarie deeden, die verbeurde één Carolus gulden, tot profijte van onse Stadt, en dit boven de poene in onse Ordonnantie begreepen."

„ Van alle vechtelissen, die te *Eemnesbuitendijks* geschieden, daaraf sal die aanvechter af betaalen dubbele boeten of keuren, en die hem verweerd, die sal gelden alleene, die enkelde keure bove verklaarde."

„ Een

„ Geen Burgersen sal toegelaaten werden, den andere te bespreeken met lijfsettinge of schellinge en vangenissen."

„ Dat alle uitsettingen van gelden, binne *Eemnes* geschiedende, gedaan sullen worden bij den Schout, Burgemeesteren en Schepenen, daarvan de Burgemeester, of andere, die den ontvang gehad heeft, sijn rekening doen sal in sijnen tijd, of binne zes weeken naar sijnen afgang in presentie van den Schout, Schepenen en Raden, in der tijd wesende, daarover geroepen die oude Schepenen, die laast afgegaan waren: ende deede hij des niet, souden elken dag, dien het overging verbeuren vijf stuivers, tot onsen profijt."

„ Die Schout, Burgemeester, Scheepenen en Raaden en sullen geen geld mogen verteeren binne onse Gerechte, dat onse Burgers ende ondersaten gelden sullen, uitgeseijt, dat deel van de keuren, die hun selven verschijnen."

„ Dat die Schout, Burgemeesters, Schepenen en Raaden van *Eemnesbuitendijks* sullen mogen keuren of gebieden, haar Buurlijden, bij een Caralusgulden te verbeuren, soo dik als des van noden is; te weten van iets te geeven, of anders te doen, dat de gemeente aangaat, behoudelijk, dat sij niet keuren noch gebieden sullen moghen in projuditie van ons of van onse Heerlijkheid."

„ Indien eenig Burger sijne wooninge verliete, in het Gerechte van *Eemnesbuitendijks* en elders ging woonen, ende Burger werde met zijne Kinderen, ende naderhand weder komen wilde, en sal hij noch sijne Kinderen, die met hem uitgegaan sijn, tot haar Burgerschap niet weder ontfangen mogen worden, ten ware sij eerst hebben betaald zulk geld, als op haar goed, terwijl sij buiten waren, geset is, en daar toe een Carolus gulden tot behoef der Kerke, maar haar Kinderen, die binne *Eemnes* blijven, sullen haar Burgerschap behouden."

„ Indien die Marschalk, of eenig ander Officier van 's Heeren wegen om saaken of delicten, daar geen lijf of lid aan verbeurd ware, eenige van de Burgers van *Eemnesbuijtendijks*, vangen, of haare goederen namen wilde, dan in saaken van Executien, sal men sulken persoon en goederen mogen verbergen, om te regt te brengen daar het sal behooren."

„ Nie-

„ Niemant sal, om Burgemeester, Schepen of Raad te werden, den Marschalk geld geeven, voor hun selven, noch van 's Lands wegen, noch eijmand anders tot sijnen behoeve; maar sal die Marschalk alle Jaaren, op 11000 Maagdendag, setten tien Schepenen, van den nutsten en bekwaamste persoonen, gegoed ten minsten tot eenen Akker Lands, binnen *Eemnes*, onder welke hij ook neemen sal eenige van de oude Schepenen, ende die Eeden, volgende die Ordonnantie bij ons op het Regiment van den platte Landen van *Utrecht* gemaakt."

„ Sal ook die Marschalk ten selven tijden alle Jaaren stellen eenen Burgemeester, en de twee Raadsluijden; ende bij advijsen van den Schout ende gerechte stellen, twee eerlijke mannen, tot Kerkmeesters, die 't eijnde van het Jaar gehouden worden reekeningen ende reliqua te doen, van heuren handelingen, in presentie van den Pastoor, Schout, ende die van den Gerechten voorsz. den Marschalk van den *Eem* daar over geroepen."

„ Voort die geene die Burgemeester, Scheepen of Raad binne *Eemnes* wesen sal, die sal een paard houden, dat met eeren rijden, en des Lands reijsen mede doen mag, waardig wesende twaalf Carolus guldens, en dat binne een maand na dat hij gesteld word; ende waar eijmand, die sijn paard verkochte of verloore, die sal een ander weder koopen binnen een maand daarna."

„ Voort en sal geen Burgemeester, Schepen of Raad wagen of paarden huuren, die men tot kosten van de Gemeente van *Eemnes* brengen sal."

„ Die boete ende keuren, die uit saaken dezer Ordonnantie vallen, sullen bij den Schout aldaar rechterlijk ingewonnen worden, daarvan hij tot onsen profijten opbeuren ende rekening doen sal voor d'een helft, en die Burgemeester sal van de andere helft Jaarlijksche rekening doen, voor Schout, Schepenen en Raaden aldaar, onsen Marschalk daarover geroepen zijnde."

„ Alle welke Statuijten, poincten ende articulen wij willen en ordonneeren, nu, en in toekomende tijden, soo in materie van Justitie, als toereude dat Regiment, van onser Heerlijkheid van *Eemnesbuitendijks* onverbreeklijk onderhouden ende achtervolgd te werden, sonder inbreuk of wederzeggen van ie-

iemand, behoudens ons ende onze nakomelingen, Erfheeren ende Vrouwen, van den Landen van *Utrecht*, die kennisse, interpretatie, alteratie ende correctie van de selven, in het geheel of eensdeels van dien. Behoudens ook, dat die van *Eemnes* voorschreve, dese uijt onse Statuten ende Ordonnantien, binne drie maanden naastkomende sullen doen registreeren in de Griffie van onsen Hoogen Raade te *Utrecht*, volgende onse voorgaande Plakaaten. Ontbieden daarom en beveelen den voornoemden onsen Stadhouder, de eerste ende andere Luijden van onsen Rade van *Utrecht*, onsen Marschalk van *Amersfoort* ende *Eemland*, en allen andere onsen Officieren, Justicieren, Dienaaren ende ondersaten, soo hen dat aangaan mag, dat sij voorn. Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, Burgers en mewoonende van *Eemnesbuitendijks*, en elk haarer, so veel hen aangaat, van desen onsen Statuijten en Ordonnantien, ende van al den inhouden van dien, doen en laten gedogen, rustelijk en vreedelijk genieten ende gebruijken, sonder nu of in toekomende tijden hen lieden daar jegens te doen, of te laaten geschieden eenig binder, letsel ofte moeijenisse ter contrarie, want ons alsο believt. Gegeeven binne onser Stad van *Utrecht*, onder onsen zegele van Justitie hier aangehangen, den 20 dag in Octobri, in het Jaar ons Heeren 1532, van onsen Keizerrijke het derde en onsen Koninkrijke van Spanie, Castilien en anderen &c. het seventienden, onderschreven bij den Keijser, ter relatie van den Stadhouder, de eerste en andere Raaden in den Hove van *Utrecht*."

Ondertekent

„ J. D. BROEKHOVEN."

Onzeker is het, niet alleen, wanneer *Eemnes* Stadsgeregtigheden verlooren, maar ook wanneer het in tweeën gescheiden is. Waarschijnlijk is het, dat *Eemnes*, in bovengemelde Privilegie, *Eemnes-buitendijks* genaamd, het oudste gedeelte is; ten minsten zo veel de Kerk aangaat, die bewesten den *Wakkerdijk*, bijna een uur gaans van de Zuiderzee, staat, en, in het Rekenboek der *Utrechtsche* Kerke, met onderscheiding van *Eemnes-binnendijks*, de Oude Kerk genaamd wordt.

Beide

Beide werden oudtijds begeeven, door den Abt van *St. Paulus* te *Utrecht*; doch de opdragt van het daadelijk bezit behoorde aan den Aartsdiaken. De Kerk van *Eemnes-buitendijks* was gewijd aan den *H. Nicolaas*, en voorzien van eene Vikarij, gesticht ter eere van den Almagtigen God, van de H. Maagd, en van den Marteiaar *Vincentius*; eene tweede gesticht ter eere als boven van *St. Nicolaas*.

De inkomsten van dezelve Kerk waren:

Een stuk Lands in *Eemnesse*, Jaarlijks	f 24 - 0 - 0
Nog twee Vikarijen, waarvan de goederen onbekend.	
Een Vikarije met de fundatie.	- 24 - 0 - 0 -
Bij deeze kwam de lijst der goederen, welke de Broederschap van *St. Anna* heeft bezeeten.	
1 Dammaet Lands (*).	- 5 - 0 - 0 -
1 Half Dammaet geleegen in 't Molenland.	- 2 - 0 - 0 -
1 Rentebrief.	- 6 - 0 - 0 -
1 dito.	- 2 - 0 - 0 -
1 dito.	- 6 - 6 - 0 -
1 dito.	- 3 - 0 - 0 -
1 dito	- 2 - 4 - 0 -
1 dito.	- 2 - 0 - 0 -
1 dito.	- 7 - 0 - 0 -
1 Klein Hofje.	- 0 - 12 - 0 -
	f 36 - 17 - 0 -

Die

(*) *Een* Dammaet *is twee derde deelen van een Morgen Land, of* 400 *Roeden Rhijnlandsche maat.*

Die van de Broederschap van 't *H. Sacrament.*

5 Schaerwijen, elk omtrent 1 Dammaet.	*f* 17 - 0 - 0 -
1 Dammaet in de Meijssen-mast.	- 9 - 0 - 0 -
1 Dammaet.	- 5 - 0 - 0 -
1 Halve Akker.	- 11 - 0 - 0 -
1 Stukje Lands.	- 0 - 12 - 0 -
	f 42 - 12 - 0 -

De Kerk van *Eemnes-binnendijks*, gebouwd in het Jaar 1439, is kleiner dan de eerstgenoemde; doch de toren is even zwaar en vierkantig, en heeft, binnen eenen trans, een ongemeen laagen top, die men naauwlijks een Spits noemen kan. In het Koor dezer Kerke, zag men eertijds de Wapens van den vermaarden Rechtsgeleerde, WILLEM VAN RAADELAND, gebooren te *Eemnes*, en overleeden in het Jaar 1612.

De inkomsten dezer Kerke waren voortijds:

Jaarlijks 40 loot zilver.	
1 Halve Akker Lands in *Eemnesse.*	*f* 18 - 0 - 0 -
1 Vierdedeel van een Akker.	- 9 - 0 - 0 -
1 dito.	- 6 - 0 - 0 -
3 Dammaet Lands gelegen in *Bunschoten.*	- 9 - 0 - 0 -
	f 42 - 0 - 0 -

Wij moeten hier aanmerken, dat iemand, deeze beide Dorpen gade slaande, veelligt, zig zal verbeelden, dat men, in het geeven van naamen aan dezelve, eenen misslag zal begaan hebben: om reden, dat de Kerk van *Eemnes-buiten*, indedaad *binnen*, en die van *Eemnes-binnen*, *buiten* den gemelden *Wakkerdijk* staat. Maar hier uit blijkt, dat, in deze benaamingen, niet op de *Kerken*, maar op de Landerijen gezien is, tot den grond van ieder Dorp behoorende; leggende die van *Eemnes-buiten*, voor den *Dijk*, en nader aan de *Eem*, en die van *Eemnes-binnen*, *achter* den gemelden *Dijk*. Zo lang de bewooners van deze beide Dorpen ééne Parochie uit-

maak-

maakten, was de eerstgenoemde Kerk de eenigste. Ook is de Gemeente van die van *Buitendijks* ongelijk grooter dan die van *Binnendijks*. Elk van dezelve heeft haaren Leeraar. Beide zijn Leden van de Klasfis van *Amersfoort.*

In het Jaar 1748, telde men te *Eemnes-buitendijks* 177, en te *Eemnes-binnendijks* 163 Huizen. De Roomschgezinden, die 'er zeer talrijk zijn, hebben een vrij aanzienlijk Kerkgebouw. Ten besluite merken wij nog aan, dat de beide Dorpen, ten allen tijde, één Rechtsgebied met elkander gemeen gehad hebben.

J. TE WATER, *Utrechts Placaatb.* II. Deel.
Oudh. van Utrecht, enz.

EEMSFORT; zie AMERSFOORT.

EEMSKERK, een der verdronken Dorpen in de *Zuidhollandsche Waard.*

EEMSKERK, voortijds een Adelijk Geslacht in *Zuid-Holland*, 't welk, waarschijnlijk, van het bovengenoemde Dorp, zijnen naam ontleend heeft; hoewel anderen, om de gelijkheid der Wapenen van *Heemskerk* en *Eemskerk*, beweeren, dat dit één en het zelfde Geslacht is. Sommigen, evenwel, maaken een duidelijk onderscheid, tusschen de Geslachten van *Eemskerk*, in de *Zuid-Hollandsche Waard*, en *Heemskerk*, bij de *Beverwijk*, in *Noord-Holland.* Zij meenen dat de gelijkheid der Wapenen veroorzaakt is, door aanhuwing of andere oorzaaken. Van het Geslacht van *Eemskerk* vind men gemeld: GERRARD *van Eemskerk*, Ridder, Heer van *Oosthuizen*, van de Kabbeljaauwsche Factie, binnen *Dordrecht*; hij leefde in het Jaar 1419. BARTHOUT *van Eemskerk*, Kanunnik te *Dordrecht*, overleeden in het Jaar 1447. JOHANNNE *van Eemskerk*, overleeden in 't Jaar 1456, gehuwd aan WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Soetermeer*, Zoon van JAN VAN EGMOND, Schout van *Delft*, die, door de oproerige *Maaslanders*, werd gedood.

Eenen PIETER *van Eemskerk*, vinden wij vermeld, in de Jaaren 1400 en 1434; hij was toen zeer oud, en gehuwd met eene Vrouw uit den Huize van *Polanen*. Zijn Zoon, ADRIAAN, was getrouwd met eene Dogter van TIELEMAN ORM, en MARGRETA VAN SLINGELAND. Haar Broeder was, GODSCHALK ORM, Heer *van Wijngaarden*. Hun Zoon, TIELEMAN *van Eemskerk*, overleeden in 't Jaar 1472, had ter Vrouwe AGATA VAN DEN TEMPEL, gestorven in 't Jaar 1502; hij liet naa vier Kinderen, TIELEMAN, ADRIAAN, PETRONELLA en CATHARINA *van Eemskerk*. Deeze zijn de laatsten, welke wij, van dit Geslacht, gemeld vinden, behalven PIETER *van Eemskerk*, die overleed in het Jaar 1510.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat. Illustr.* fol. 944, 945. *Zuid-Hollandsche Oudheden*, bl. 40.

EEMSTEIN, weleer een Klooster buiten *Dordrecht*, in het Jaar 1380, voor Reguliere Kanunniken gesticht, door een Burger van *Dordrecht*, RENOUT MINNEBODE genaamd; een man, waarvan gezegd word, dat hij zo rijk was, dat hij, buiten deze stichting, alleen bekostigde de reize, welke GERRIT VAN BRONKHORST, Kanunnik van *Utrecht*, naar *Rome* deed. Dit Klooster was vereenigd met het Kapittel van *Windesheim*; in de Kronijk daarvan word het genaamd *Salvators Klooster in Eemstein*. Na de doorbraak van de *Zuid-Hollandsche Waard* (1421) werd het verplaatst naar *Zwijndrecht*, alwaar het, onder dien zelfden naam, in stand bleef, tot in het Jaar 1577, wanneer het, door het gemeene volk, geplonderd, en ten gronde toe geslegt werd.

Zie *Oudheden van Zuid-Holland*, p. 146.

EENDRACHT, eene Rivier in *Zeeland*, stroomende, in 't Zuid-Oosten, voorbij de Stadt *Tholen*, en van daar voortloopende, tot aan *Braband*, alwaar ze *d'Eendrecht* genaamd word. Omtrent een half uur gaans bezuiden *Tholen*, spruit daar uit de *Schelde*

Schelde, en loopt, langs de Stad, voorbij de Heerlijkheid *Vosmaar*, tot bij *Filipsland*, alwaar zij zig, ten Oosten, in de *Slaak*, en ten Westen, in de *Mosselkreek* ontlast. Ook ontlast zig haar water in de Haven der Stad.

SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland*, fol. 548.

EENDRUM, een der 49 of 50 Dorpen van het Kwartier *Hunsingo*, in de *Groninger-Ommelanden*.

EENHOORN, (WILHELMUS VAN), in leven een beroemd Godgeleerde en Predikant te *Arnhem*, alwaar hij, om zijnen ouderdom en zwakheid, in het Jaar 1752, *Emeritus* verklaard werd. De Heer van *Eenhoorn* begaf zig toen met 'er woon naar *Maarsfen*, alwaar hij, tot aan het einde zijns levens, bezig was met schrijven van boeken, die zijnen naam onsterflijk gemaakt hebben. Hij overleed aldaar op den 2 Feb. des Jaars 1759, in den Ouderdom van 69 Jaar. 's Mans afbeelding is, naar de Schilderij van *Quinkhart*, door J. HOUBRAKEN, in 't koper gebracht. Zijne werken zijn: *Welleeven*, *welsterven*; over de *Christelijke Liefde*; *Ouderdom*, enz. enz.

EENIGENBURG, een Dorp in *Noord-Holland*, onder *Alkmaar*. *Valkoog*, *St. Meerten* en *Eenigenburg*, maaken te zamen, zo wel een *krimineel* als *civiel* Rechtsgebied. *Eenigenburg* was een der vier Sloten, welke Graaf FLORIS DE V, in den Jaare 1287, deed bouwen, om de *Westfriezen* in toom te houden. Wijders moest het, volgens zijn oogmerk, dienen, om den weg naar *Westfriesland*, aan deeze zijde, voor de *Hollanders*, open te houden; doch na 's Graven dood, in het Jaar 1296, werd dit, met andere Sloten, en onder andere het Slot *te Wijdenes*, door de *Westfriezen*, vernield.

VAN DER HOUVE, *Handv. Chronijk*, I. Deel. fol. 141. *Vaderl. Hist.* III. Deel. bl. 44-99.

EENRUM, eene der Heerlijkheden, behoorende aan den Heer G. BARON ALBERDA DYKSTERHUIS, gelegen ten Zuiden van *Pietersbuuren*, in de *Groninger-Ommelanden*. Het Dorp *Eenrum* is een der aanzienlijksten in dien Oord. De Kerk pronkt met een hoogen Tooren, die voor de Schippers, welke over de *Wadden* vaaren, ten baake strekt. In dit Dorp houd de Klassis van *Marne* haare vergadering.

EENSCHELT of ENSCHOT, een *Brabandsch* Dorp, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, behoorende onder het Kwartier van *Oosterwijk*. In de schatting van 1574, lastte dit Dorp, 122 gulden 19 stuivers en 9 penningen. —— Het getal der Huizen word begroot op 59.

EENUM, een klein Dorp in de *Groninger-Ommelanden*, ten Noorden van *Werduin*, waarvan de Heerlijkheid behoort aan het Huis *Alberda*, ter onderscheiding van een ander van dien naam, bekend bij den toenaam van *Alberda-Eenum*.

EEPE, een Dorp in *Gelderland*, onder het Kwartier van *Arnhem*. In de schatting van het Jaar 1574, lastte *Eepe* 904 guldens, 12 stuivers en 3 penningen. Onder het Schoutsampt van *Eepe* zijn mede onderhoorig de Dorpen *Oen* en *Vaasen*. De Gereformeerde Kerk aldaar word door één Predikant bediend. De Kerk is vrij oud; zij heeft eenen spitsen Toren, waar van een gedeelte, door het onweder afgeslagen, naderhand weder opgebouwd is. Het getal der Gereformeerde Ledemaaten, in het Dorp en deszelfs Buurtschappen, word op ruim vierhonderd begroot. Van de Roomschgezinden, zijn 'er omtrent vijfentwintig Huisgezinnen. De bewooners deezes Dorps geneeren zig meest met den Landbouw, en het weiden van Schaapen. Ook groeit 'er veel Hop. 'Er zijn vijf of zes Papiermolens.

EERBOSCH, ten tijde van VAN DER HOUVE, een Slot of adelijk Huis, in *Gelderland*, te *Dieters*, in 't Rijk van *Nijmeegen*.

EERDE, of EERDEN, voor deezen een sterk Kasteel, in *Zalland*, onder de Provintie *Overyssel*, gelegen in het Dorp *Ommen*. In het Jaar 1380, werd het, door eenen EVERHARD VAN ESSEN, met een zeer slegt oogmerk gebouwd. Als uit eenen schuilhoek, viel hij, uit het zelve, op de reizende Kooplieden aan, die uit *Overyssel* kwamen, beroovende en plonderende dezelve; deed nu en dan een inval in *Overyssel* en *Zalland*, ja zelfs in de *Stichtsche* Dorpen. Om hem daar voor te straffen, trok FLORIS VAN WEVELINKHOVEN, met Jonker JAN VAN ARKEL, Heer ARNOUT VAN EGMOND en YSSELSTEIN, en anderen derwaarts, en belegerde het Slot *Eerden*. Vijf weeken lang stondt VAN ESSEN al het geweld des Oorlogs door; doch moest zig, eindelijk, met de zijnen overgeeven. De Bisschop deedt het Slot tot assche verbranden. Men zegt dat de balken en ander houtwerk zo hard en vast in een gewerkt waren, dat het een geruimen tijd duurde, eer alles verteerd was. M. VAN DER HOUVE spreekt van een ander Huis EERDE; dan of hij daar mede dit, als herbouwd, of wel een ander bedoeld hebbe, is met geene zekerheid te bepaalen.

M. VAN DER HOUVE, I. Deel, fol. 167; *Oude Hollandsche Cronijk*, fol. 404, enz.

EERNSNA, een geruineerde State of Slot, in de Grietenije *Dongeradeel*, onder *Oostergoo*.

EERNWOLDE, of *Eernewoude*, een Dorp in *Oostergoo*, in de Grietenije *Tietjerksteradeel*, 2 en een half uur ten Zuid-oosten van *Leeuwaarden*, bijna op de grensscheiding van deeze Grietenije en die van *Smallingerland*.

EERSTWOUD, of *Eerstwoude*, een Dorp in *Noord-Holland*, behoorende, in het Kerkelijke, onder de Klassis van *Hoorn*. Zie AARTSWOUD en HOOGWOUDE.

EERWOLDE; zie FERWOLDE.

EER-

EERZEL, een Dorp in *Staats-Braband*, ten Zuid Westen van *Eindhoven*, zo in het Burgerlijk als Kerklijk bestier, vereenigd met *Duizel* en *Steenzel*. Tot den Scheepenstoel geeft *Eerzel* drie, en de twee andere elk twee Scheepenen. Dit *Eerzel*, bij den oorsprong van de *Rÿn*, voert, even als *Oerle*, den tijtel eener *Vrijheid*. Voorheen telde men aldaar meer dan driehonderd huizen; doch thans niet meer dan zeven en zeventig. Veelerleie rampen hebben, tot deszelfs vermindering, moeten zamenwerken. In het Jaar 1581, geduurende de belegering van *Eindhoven*, door den Graaf VAN MANSFELD, werd het, door de *Spanjaarden*, uitgeplonderd. Weinig tijds daarna, sleepte eene besmettelijke ziekte veele bewooners in 't graf. In het Jaar 1694, werd dit Dorp, door de *Franschen*, in brand gestooken, om reden dat de Dorpelingen de Brandschatting weigerden te betaalen. Een dergelijk lot onderging het, in het Jaar 1711. Twee Jaaren daarna, stak een boosaartig Vrouwspersoon den brand in eenige huizen, waardoor de vlamme zodanig de overhand nam, dat 'er 43 huizen, door het vuur, verteerd werden.

Het bevat nog heden 492 morgens bouw- en weiland. In gevolge van 't gemelde verval, zijn ook veele huizen afgebrooken, en veele akkers verlaaten, omdat de eigenaars, door onvermogen, buiten staat waren, de lasten optebrengen. 's Lands Staaten hebben hierom, aan de nog overige, eenige vermindering van belastinge toegestaan. De *Kerk*, die tamelijk groot, en van een hoogen spitzen Toren voorzien is, staat een vierde uur van de huizen afgezonderd, midden in het bouwland. Zij heeft haar onderhoud uit de Tienden der Landerijen van dit Dorp, behoorende aan de Abtdij van *Epternach*, die mede het Predikants tractement daar van betaalen moet.

Zie *Beschrijving van Staats-Braband*; BACHIENE, *Geographie*, bl. 598.

EESCHAREN, een Dorp in *Staats-Braband*, een kwartier uur bezuiden de Stad *Graave*. Met de Gehugten *Hal* en *Sangenboom*, maakt het éénen Dingbank van zeven Schepens uit.

ER-

EESE, eene *Havezaate*, een uur gaans ten Noorden van *Steenwyk*, rondsom in de *Veenen* geleegen, aan de Grenzen van *Friesland* en *Drenthe*. Het is eene Heerlijkheid en Schoutampt op zig zelve, behoorende aan het Geslacht der *Graaven van Rechteren*. Naa dit *Eese*, word de nabij geleegen Buurt, *Tsveen*, EESVEEN genaamd.

EESKOTEN, een zeer oud en slegt Heerenhuis, onder het gebied van *Otterloo*, in het Land-drostampt van de *Veluwe*.

EESTERGA, een Dorp in de *Zevenwolden*, in de Grietenije van *Lemsterland*, een half uur ten Noord-Oosten de *Lemmer*.

EESTRUM, een Dorp in *Oostergoo*, in de Grietenije *Tietjerksteradeel*, 4 uuren van *Leeuwaarden*, en een kwartier uur ten Noord-Oosten van het *Berggummer-Meer*.

Geograph. Woordenboek van Friesland, bl. 44.

EETEN, of EETHEN, een *Hollandsch* Dorp, aan de grenzen van *Braband* en *Gelderland*, leggende westwaart bij *Heusden*. *Eeten* en *Meuwen* zijn twee hooge vrije Heerlijkheden, beide behoorende aan den Heere en Mr. ABRAHAM VAN BLEISWYK, Raad en Secretaris der Stadt *Gornichem*.

EETEN, een ander Dorp van dezen naam, gelegen in de *Baronnie van Breda*.

EEUSSUM, een adelijk Huis, in de *Groninger Omlanden*, te *Middelstum*.

EEUW, een Dorp in 't Landschap *Drenthe*, op den weg naar *Friesland*. In den Oorlog tegen *Spanje*, deeden de Staaten van *Overysfel* aldaar een Schans opwerpen, naderhand de *Zwarten Dijk* genaamd.

PICART, *Oudh. van Drenthe*.

EEWYK, een Dorp in *Gelderland*; zie EWYK.

EEXTE, een Dorp, behoorende onder 't Old-ampt, in *Groningerland*.

EEZE, eene adelijke Hofstad in *Gelderland*, onder het Regterampt *Doesburg*, bij *Almen*; het is een groot en deftig gebouw.

EG, weleer een water of Rijnspronk in *Kennemerland*, doch nu verdroogd en geheel verdweenen.

Zie L. SMIDS, *Schatkamer der Nederl. Oudheden*.

EGBERT MEYNERTSZ., een aanzienlijk Burger der Stad *Amsteldam*. Ten tijde der beroerten en vervolginge om den Godsdienst, was hij, nevens zijne Maagen, de zijde der Hervormde toegedaan, en deedt zig meer en meer kennen, naar maate hun getal aangroeide. De verwijderinge tusschen hen en de Roomschgezinden werd daaglijks grooter; zo dat zij eindelijk in oproer en muiterij uitborst. De Regeering, de Roomschgezinden toegedaan, daarover niet weinig bekommerd, trad met de *Onroomschen* in onderhandeling, en stond aan de zelven de vrijheid toe, buiten de Stad te mogen prediken. Volgens eene schriftelijke overeenkomst, buiten weeten en verzoek der *Onroomschen* gemaakt, werd, hun vervolgens toegestaan, dit ook in de Stad te moogen verrigten, onder belofte van gehoorzaamheid aan de Magistraat; waartoe hun de Kerk der *Minderbroederen* ten gebruike werd toegestaan. Dit besluit, genomen op den laatsten September van het Jaar 1566, was ondertekend, van wegen de Burgemeesteren, den Raad, de drie Schutterijen, door de Secretarissen, Mr. FRANS VAN DELFF, en DIRK WOUTERS, die ook begeerden dat het door de *Onroomschen* zoud ondertekend worden, zo als geschiedde, eerst door de twee *Amsteldamsche* Predikanten, PETRUS GABRIEL en JAN ARENDSZ. Stilzwijgende gaan wij voorbij, het gedrag der *Lutherschen*, die alles aanwendden,

den, om de *Calvinisten*, gelijk zij hen noemden, bij de Regeeringe in haat te brengen. Intusschen had de Magistraat, bij dit verdrag (op eigen beweeginge en buiten verzoek der *Onroomschen*, gelijk gezegd is, opgesteld) niet veel goeds met hun in den zin, waarvan de blijken haast volgden. Dit vooraf verhaald hebbende, komen wij tot EGBERT MEYNERTZ. Hij was zeer gezien bij de Burgerije, en een der vermaardste Redenrijkers van dien tijd. Tevens was hij Kapitein van de Burgerije; zijn Zoon, SEBASTIAAN EGBERTZ, vermaard Docter in de Medicijnen, werd naderhand Burgemeester. Als Kapitein van de Burgerije, had hij, door den voorzittenden Burgemeester, en andere Heeren, schoon tegen zijnen wil, zig laaten beweegen, om het bovengemelde verdrag te ondertekenen, in den waan, dat het alleen geschiede om rust en vrede te bewaaren. Ook was, in het verdrag, uitdrukkelijk bepaald, dat niemand, ter zaake van de ondertekeninge, ten eenigen tijde, moeite zou worden aangedaan. Naa de komst van den Hertog van ALVA in het Land, en toen nu de vervolging, alomme, en dus ook te *Amsteldam*, ten strengste werd doorgezet, wilde EGBERT MEYNERTZ, met veelen van de zijnen, in 't Jaar 1568, zijn behoud in de vlugt zoeken. Maar de Burgemeesters JOOST BUYCK en SIMON COPS baden hem te blijven, met verzekeringe, dat hij niets kwaads behoefde te vreezen; voegende daar bij eene belofte van hem te zullen waarschuwen, indien 'er zig iet kwaaads openbaarde. Zelfs gaven zij hem, onder Stads Zegel, een getuigschrift, dat hij ter goeder naam en faam stondt, buiten opspraak van ketterije of eenig wanbedrijf. Daarop verliet hij zig: en wie zou op de verzekering en het woord van Burgemeesters niet vertrouwen? te meer daar BUYCK toen nog zo bekend niet was, als naderhand. Ingevolge van dit vertrouwen, sloeg hij den getrouwen raad van LAURENS REAAL in den wind, en weigerde zijnen eerlijken Zwager ten wille te zijn, en insgelijks te vlugten. Op den 2 Maart, 1568, werd hij, door den Onderschout, gevangen genomen; drie maanden bleef hij in hegtenis; daarnaa ter pijnbank gebracht zijnde, stond hij dien door. De beschuldigingen van den Schout, tegen hem ingebracht, werden ten eenemaale valsch bevonden; hierom verklaarde de Raad-

pen-

pensionaris Mr. ADRIAAN VAN SANDELYN, dat men hem behoorde te ontslaan. Maar de eerlijke Burgemeesters lieten hem zitten, en men gaf den verbitterden Schout, PIETER PIETERSZ, gelegenheid, de zaak voor den Raad der Beroerten te brengen. Aan die beulen gaf hij te kennen, dat EGBERT MEYNERTZ verdagt was van *Lutheranerij*; dat hij het verdrag van het Jaar 1566, te *Amsteldam*, ondertekend had. Het gevolg was, dat hij, den 8 October, veroordeeld werd om onthoofd te worden. In de gevangenis kreeg hij het water, waar aan hij, den avond voor dat het vonnis zou worden uitgevoerd, overleed. De bloeddorstige Magistraat zogt den Artz, eenige uuren voor zijnen dood, te beweegen, om door krachtige middelen zijn leven tot den volgenden dag te rekken, wanneer men hem op een stoel op het Schavot zoude brengen, en alzo onthoofden. Doch de Docter antwoordde, dat hij geen God was, die 's menschen leeven in zijne hand hadt; en dat de gevangene, naar zijn oordeel, den middernagt niet kon haalen. Naa zijn overlijden, werd hem, in de gevangenis, het hoofd afgeslagen, en het Lijk, door eenige Cellebroeders, 's nachts, even als dat van eenen misdaadige, op 't Ellendige Kerkhof begraven. Vervolgens werden nog onthoofd OLLFERT HENRIKSZ, en PIETER DE WIT, om reden, dat zij, volgens hunne sententien, bij de Onroomschen in de Predikatien waren geweest. Geen wonder, dat Wethouders, die zo gehandeld hadden, bij omwenteling der zaaken, vreesden, niet beter gehandeld te zullen worden.

J. COMMELIN, fol 996, 999 en 1025.
HOOFT, *Nederl. Historien*, fol. 193.
BRANDT, *Historie der Reformatie*, I. Deel. L. BENTHEM, *Holl. Kerk- en Schoolstaat*, p. 334.

EGBERTUS; deezen naam voerde, onder andere, de vijfde Abt van *Aduwert*, die veel toebragt tot den opbouw van de Kerk der Abtdije, in welke hij vijftien Altaaren stichtte. Niet lan-

langer dan drie Jaaren, hadt hij de waardigheid van Abt bekleed, wanneer hij overleedt, den 7 Junij des Jaars 1255.

Oudheden van Groningen, bl. 222.

EGBERTUS, *Aardsbisschop van Trier*, wordt, bij de meeste, en wel de beste onzer oude *Hollandsche* Schrijvers, als W. PROCURATOR, M. STOKE, BEKA, HEDA, en den Schrijver van de *Oude Hollandsche Chronijk*, gehouden voor den Broeder van Graaf ARNOUD, en den Zoon van Graaf DIRK DEN II. De *Jaarboeken van Egmond*, DOUZA, VOSSIUS en anderen bevestigen dit. Op het gezag van zo veele geloofwaardige Mannen, zou men dit, zonder verder onderzoek, mogen aanneemen. Doch anderen hebben hieromtrent eenige twijffelingen ter baane gebracht. In de *Rijm-Kronijk*, uitgegeeven op den naam van KLAAS KOLYN, wordt hij genoemd de *halve Broeder* van ARNOUT, of ARNULF. Ware 'er geen ander bewijs, het weinig geloof, 't welk die Kronijk verdient, zou ons niet aan het twijffelen kunnen brengen. Maar BUCHELIUS, op het getuigenis van eenen KYRIANDER, berigt dat deeze EGBERT een man zoude geweest zijn van *Britsche* afkomst. Dit vordert eenig nader onderzoek: te meer, daar de geleerde SCHRIVERIUS zegt, dat hij, daarover geschreeven hebbende aan den Jesuit BROUWER, tot antwoord ontving, dat uit de ongedrukte schriften, behelzende de geschiedenissen van *Trier*, gebleeken was, dat EGBERTUS, *Aardsbisschop van Trier, gesprooten was uit Brittanje; dat hij tot Vader heeft gehad Graaf* DIRK, *en tot Moeder* HILLEGARDIS, *beide van den hoogsten Adel en Rijkdom in Brittanje*. Een ander, op Perkament geschreeven boek, zou mede getuigen, dat DIDERIK, de Vader van EGBERTUS, gesproten was uit het bloed der *Engelsche* Koningen. Hier door zijn eenigen in het denkbeeld gekomen, dat EGBERTUS geen *Hollander*, maar een *Engelschman* was; en gevolglijk geen Zoon van Graave DIRK DEN II. Wij hebben gezegd, dat onze meeste en beste oude Schrijvers 'er hem voor houden. Wie is het, die dit tegenspreekt? KYRIANDER, een man, dien men niet zou weten, dat hij in de waereld geweest

weest was; hadde BUCHELIUS zijnen naam niet genoemd; en dus geen getuige, dien men niet alleen niet tegen de meeste Schrijvers, maar zelfs tegen geen éénen DOUZA stellen mag. En genomen, hij was even geloofwaardig als DOUZA, dan zouden alle de anderen, inzonderheid M. STOKE, nog den voorrang behouden. KYRIANDER, 't is waar, kan geweeten hebben, wie te *Trier*-Aardbisschop geweest is; maar alle onze *Hollandsche* Schrijvers hebben ook geweeten, wie de Broeder van Graave ARNOUT, en ook of hij *Aardsbisschop van Trier* geweest is. Maar, wat zegt KYRIANDER? dit, *dat hij de Zoon geweest is van Graaf* DIRK. Wat zeggen de ongedrugte geschriften? Dat zijn Vader was DIRK, en zijne Moeder HILDEGAARD; doch dit is nooit betwist, dat de Vrouw van DIRK DEN II, HILLEGAARD, of HILDEGAARD genaamd is geweest. Hoe gevallig zou het hebben uitgekoomen, dat juist in dien zelfden tijd, in *Brittanje*, een Graaf en Gravin zouden geweest zijn, die den zelfden naam voerden, en insgelijks eenen Zoon hadden, EGBERTUS genaamd, als die in *Holland*?

Maar zal men zeggen, KYRIANDER zegt evenwel uitdrukkelijk, dat de Aardbisschop EGBERTUS afkomstig was uit het bloed der *Britten*. Doch waar is het bewijs, dat KYRIANDER minder onfeilbaar was, dan alle zo even genoemde Schrijvers? Met dit alles, zou men het zeggen van KYRIANDER en het verhaal der ongedrukte Schriften, volgens BROUWER, kunnen toestemmen, en nog bewijzen, dat EGBERT de Zoon van DIRK DEN II geweest is. VAN LEEUWEN, in zijn *Batavia Illustrata*, *I. Deel. I. Hoofdstuk*, leert ons, gelijk ook anderen, dat ons *Batavie*, of ten minsten een gedeelte van hetzelve, van ouds, den naam van *Brittenland*, of *Brittia* gedragen heeft, en dit bewijst hij uit de getuigenissen van PROCOPIUS. H. DE GROOT, in zijne *Oudheid van de Nederlandsche Republiek*, had dit, al vóór S. VAN LEEUWEN, aangemerkt. Ter dienste van minkundigen, moeten wij hier nevens aanmerken, dat het Eiland *Brittia* bewoond werd van drieërlei Volken; *Ingeboorene Friezen*, *Sassen* en *Engelschen*. Dus zou het mogelijk zijn, dat EGBERTUS, schoon van *Engelschen* bloede, echter een *Bata-*

ver

ver zou hebben kunnen zijn, en niet genoodzaakt, zijne Geslachtrekening uit het Eiland *Britanje* te haalen. Op deeze wijze kan het gezegde van KYRIANDER, enz. zeer ligt ontzenuwd worden. Men kan hier nog bijvoegen, de aantekeningen van DIONISIUS VOSSIUS; hij zegt, dat de Schrijver van het leven van St. ADELBERT uitdrukkelijk getuigt, EGBERTUS gekend, en meermaal gezien te hebben; en dat een ieder verzekerde, dat EGBERTUS de Zoon was van Graave DIRK DEN II. Ik houde het, zegt VOSSIUS daar op, met het getuigenis van dezen man, en wij met hem.

MELIS STOKE maakt van hem gewag, van vs. 651 tot vs. 681. De inhoud dier dichtregelen komt hier op neder:

„ Nu hoort verder de Geschiedenissen. Deze Graaf DIRK, „ zo als gij, naar waarheid, gehoord hebt, was de twede, die „ Graaf van *Holland* genaamd werd. God, die alle zaaken be„ schikt, gaf hem, bij zijne Vrouw HILDEGAARD, Kinde„ ren van groote waarde, die hunne Ouders in deugden voor„ bij streefden. Eenen Zoon, ARNOUT genaamd, die zijnen „ Vader in 't Graafschap opvolgde; en daarnaa eenen anderen, „ EGBERT, die daarnaa, zo als ik heb geschreeven gevonden, „ Aardsbisschop van *Trier* was; van dezen zal ik iets, doch „ niet dan waarheid, zeggen.

„ Doe nu deze Aardsbisschop was, overdacht hij van waar „ voortgesprooten, en eerde daarom het Godshuis (Klooster) „ te *Egmond*, zo als zijne Voorouders mede gedaan hadden. „ Hij offerde, aan St. AALBREGT, een zeer schoon Gouden „ Kruis; een Casfuifel van groote waarde; een kleed met wij„ de mouwen (almatick); een Kerkelijk Gezang- en Getijde„ boek; en andere goede Boeken; een kostbaaren Bijbel, met „ fraaije geschreeven letteren, en gouden flooten. ARNOUT „ zijn Broeder;" enz. Doch dit dunkt ons genoeg, ten bewijze, dat deeze EGBERTUS waarlijk de Zoon en Broeder van Graave DIRK DEN II en van ARNOUT geweest is.

Zie verder de *Oude Holl. Cronijken.*

EGBERTUS; deezen naam voerde een Monnik in *Ierland*, die, uit Godsdienstijver, beslooten had, in het Jaar 686, het

het Euangelium onder de ongeloovige *Friesen* te prediken; doch, door een zwaar onweder op Zee, daarin verhinderd zijnde, liet hij zulks over aan WILLEBRORD, en zijne gezellen. EGBERTUS overleed, in het Jaar 716.

Men vindt zijn Leven in het I Deel van 't *Batavia Sacra*, p. 53, enz.

EGEDE, eene Havezate, in *Overyssel*, na bij *Hellendorn*.

EGELENBURG, ('t *Huis te*) ftond weleer in het Zuid-Oosten van het Dorp *Heilo*, onder *Alkmaar*. Voorheen droeg het ook den naam van *Ypestein*. In het Jaar 1749, is het tot een afbraak verkocht. Een ander Huis, van dien zelfden naam, weleer toebehoorende aan Mr. WILLEM BARDES, is ook niet meer in wezen.

EGGERT, (WILLEM) geboortig uit *Noord-Holland*, groot gunfteling van Graave WILLEM DEN VI, en de eerfte Heer van *Purmerend*. In de oude *Hollandsche* Kronijken, wordt zijn leven aldus verhaald.

„ Bij deezen Hertog WILLEMS tijden, was een vermaard „ man, uit *Waterland* gebooren, genaamd WILLEM EGGERT, zeer rijk van geld en goed, hebbende aan Hertog „ WILLEM, als die voor zijn Vader vlugtende was, veel geld „ ter leen opgeschooten; waarom die hem uittermaate beminde, en „ maakte hem naderhand overfte Threforier van den Lande van „ *Holland*. Hij was alleen een Schildboortig man, en geen „ Ridder; om zijnen naam onfterflijk te maaken, deed hij bijeenkoomen, alle de bewooners van *Purmerland*, en deed, „ aan het water *de Weer*, bouwen, een zeer fterk Kasteel, en „ een klein Stedeken, dat hij den naam gaf van *Purmereinde*; „ welk Steedje en Slot, met het land van *Purmerland*, de „ Dorpen *Neck* en *Ilpendam*, hem naderhand gefchonken werden door Graaf WILLEM DEN VI. En dus was deeze WILLEM EGGERT de eerfte Stichter en Heer van *Purmerend*, „ zonder Ridder te zijn. En als hij hoorde de dood van zijn „ liefs Heere WILLEM VAN BEIJEREN, was hij uittermaa-

„ ten

XIII. D! pl. II.

„ ten bedroefd; hij leefde maar twee dagen daarna, en ftierf op „ het Slot te *Purmerend*. Hij liet één Zoon naa, JAN EGGERT, en twee Dogters, ALYD, Heeren GERRITS wijf van ZYL, en JANNE, REINOUTS wijf van BRAKEL. „ Dezen JAN EGGERT overmerkende, dat de Heeren HULDE en PAYS geen ERVE is, heeft hij naa den dood, zijn „ Vaderlijk Erfgoed verkocht, aan veele en verfcheiden perfoo„ nen; maar die Heerlijkheid van *Purmerende*, met de Dor„ pen *Neck*, *Ilpendam* en *Purmerland*, verkocht hij aan zijn „ Zwager GERRIT VAN ZYL, Ridder. Het geld daarvoor „ ontvangen hebbende, trok hij met al wat hij bezat naar „ *Vlaanderen*, en vestigde zijne wooning binnen *Gendt*. Hij „ JAN EGGERT fondeerde te *Oudenaarden* een Nonne Kloos„ ter van de Orde der Regulieren, en een ander te *Gendt*. „ Zijn behuwd Broeder, GERRIT VAN ZYL, verkocht de „ Heerlijkheid van *Purmerend*, naderhand, aan Heere JAN, „ Burggraaf van *Montfoord*."

De naamlooze Schrijver, aangehaald door C. COMMELIN, in zijne Befchrijving van *Amfteldam*, p. 445, fpreekt ook met grooten lof van dezen WILLEM EGGERT. Niemant, (zegt hij) wist den Graaf zo te leiden, die niets van waarde deed, buiten het goedvinden van WILLEM EGGERT; en niemant heeft den Graaf grooter dienst gedaan, dan hij; want de Graaf, door zijne Jonkheid en pracht, in groote fchulden vervallen, is door kloek beleid en vernuft van WILLEM EGGERT, in korten tijd, buiten fchuld geraakt, ja zo verre gekoomen, dat hij voor een der rijkfte Vorften gehouden werd. Maar hoe diep hij in de gunst van den Hertog ftond, dès te grooter was de haat der *Hoekfche* en *Kabeljaauwfche* Ridders tegen hem, als niet konnende lijden, dat een Koopman, hoe wijs en getrouw hij wezen mogt, zo veel invloed op den Graaf had. De Graaf, zijne verdienften naar waarde fchattende, had zijne vier Zoonen Ridders geflagen; ja buiten lands trekkende, en wetende, hoe EGGERT van de Ridderfchap gehaat was, fprak hun met deze woorden aan: *Ik beveele en recommandeere u lieden boven allen mijnen goeden vrind* WILLEM EGGERT: *ende fult hem wel bewaaren: en foo hem in mijn afweezen eenig ongeluk overkomt, ja al ware 't dat bij*

gevalle, een pan, of tegel van de daken op zijn hoofd viele en hem krenkte, dat sal u lieden geweten, en op u lieden verhaald worden. Des Hertogs dood was EGGERTS dood: want de Edelen en Ridders, nu de handen vrij hebbende, en des te meer op hem gebeeten, om dat hunne handen lang gebonden waren geweest, begonnen hem te trotseeren; den een ontzegbrief voor, en den anderen naa toe te zenden; en daardoor is die goede man, van vreeze en mismoedigheid, gestorven. Nogthans verzekeren ons de Oude Kronijken, dat 'er meer dan twee dagen, tusschen het overlijden van deze beide, zijn verloopen. Ook zouden alsdan drie zijner Zoonen voor hem gestorven zijn. Graaf WILLEM stierf 30 Maij; en EGGERT 15 Julij.

Nog wordt aan dezen WILLEM EGGERT toegeschreven, de opbouw van het voornaamste gedeelte der Nieuwe Kerk, te *Amsteldam*; 't welk gebeurd is in het Jaar 1412. In dezelve ziet men ook zijn Grafschrift, ten N. van het Koor, op een houten balk, tusschen twee balken, met gouden letteren geschreven:

Anno MCCCCXVII, den XV dag van Julio, *sterf den eerbaare* WILLEM EGGERT, *Heer tot Purmerent, gedoijteert met twee Vikarijen, mede fundatuur van deze Kerk, die begraaven is onder deze blaauwe Sterk.* Aan den muur ziet men 's mans wapen, 't welk, voor weinige Jaaren, zo wel als gemelde letteren, op nieuw verguld is. Behalven den opbouw der gemelde Kerke, blijkt het, dat hij en zijn Zoon JAN, omtrent dezen tijd, dat is, kort voor zijnen dood, in de Oude of wel in de Nieuwe Kerk, een Collegie gesticht hebben, bestaande uit eenen Rector, vier of meer Priesters, en eenige Klerken, om, op de wijze der Kanunniken, de Getijden te leezen. Ook was, door eene zijner Dogteren, het Klooster der Oude Nonnen, met groote goederen, begiftigd.

Zie *Oude Hollandsche Kronijk. Kerklijke Oudheden van Noord-Holland*, bl. 289, 290, 131; het I. Deel, mijner *Amsteldamsche Jaarboeken*, bl. 149, enz.

EGGEHARDUS, volgens de Jaarboeken van PATTHÆUS, zou deze, in het Jaar 836, Graaf van *Walcheren* geweest zijn.

EGIHARDUS, of anders EGINHARDUS, en ook EINHARDUS, was eerst *Kapelaan* of Secretaris van KAREL DEN GROOTEN, en werd naderhand bevorderd tot zijnen Opperkapelaan, of eersten Kancelier. Hij was aan het Keizerlijk Hof opgevoed, en getrouwd geweest met EMMA of IMMA, bij sommigen, doch ten onrechte, gehouden voor 's Keizers Dogter. Na den dood van Keizer KAREL, omhelsde hij den Geestelijken staat, en leefde zedert, gelijk men verhaald vindt, verscheiden Jaaren, met zijne Vrouw, zo kuisch als met zijne eigen Zuster, tot op haaren dood, die voorviel in het Jaar 833.

W. HEDA verzekert, dat hij, ten tijde van ALPHICUS, Bisschop van *Utrecht* geworden is. „ Ik vind (zegt hij) geschreven dat EGENARDUS, omtrent dezen tijd, Bisschop geweest is; om wiens wille, zo als in de Historien gevonden word, LOTHARIUS, de oude, Zoon van LODEWYK DEN GOEDEN, in het 16 Jaar zijner Regeeringe in *Italien*, en in 't 7 Jaar daarvan in *Frankryk*, voor zijne eigen zaligheid, en voor die van zijne Vrouw en Kinderen, bevestigd heeft de Vrijheid, niet alleen door zijnen Vader, maar ook door de voorige Koningen van *Frankryk*, aan de *Utrechtsche* vergunt, gedaan binne *Aaken*."

In deze Vrijheid, waar van men een Afschrift vindt bij HEDA, word deze EGIHARDUS genaamd *Bisschop van 't oude Tregt*, dat is, van *Utrecht*. Maar BEKA zegt, dat BUCHELIUS hem onder de Bisschoppen niet geteld heeft. Alle de Oude Schrijvers, uitgezonderd HEDA, geeven hem, op dezen grondslag, geen hooger tijtel dan dien van *Abt* van eenige *Abtdijen*. Indien de Kronijkschrijver van de Abtdij van St. BAVO, te *Gendt*, de waarheid verhaald hebbe, heeft EGIHARDUS Keizer LODEWYK, bij wien hij alles vermogt, overleefd, en zou hij gestorven zijn, als Abt van *Gendt*, den 25 Julij Anno 843.

Deze EGIHARDUS was de Schrijver van het *leven van Karel den Grooten*, 't welk, voor de eerstemaal, in het Jaar 1521, te *Keulen* gedrukt is, op bevel en voor rekening van HERMANUS VAN NEUNAARE, Graave van *'t Roomsche*

Rijk, die het aan Keizer KAREL DEN V. opdroeg. De *Jaarboeken* van EGIHARDUS, door den zelfden Graaf allereerst in 't licht gegeeven, zijn zedert herdrukt, in de Jaaren 1584 en 1613. Met meerder regt mag men derhalven EGIHARDUS voor eenen Abt houden, dan hem onder den rang der Bisschoppen plaatzen. Waarschijnlijk was hij zulk een Abt, die het gezag voerde, terwijl de zetel ledig stond. Bij voornaame Schrijvers, wordt hij, echter, als Bisschop erkend.

Zie *Batavia Sacra*, I Deel, bl. 556, enz.

EGILBOT, of EGILBOLDUS, DE XIII, Bisschop van *Utrecht*, was van geboorte een *Fries*. Hij had den naam van eene zonderlinge ootmoedigheid te bezitten; als mede godvrugtig en goedaartig te zijn. Niet langer dan zes of tien maanden zat hij op den Bisschoplijken Zetel, in den onrustigen tijd, geduurende welken *Utrecht*, door de *Normannen*, verwoest werd. Hij stierf, 25 September van het Jaar 901, en werd begraaven in *St. Salvators Munster*. Zijn voorzaat was ODILBALDUS, en zijn opvolger RADBODUS. BOKKENBERG zegt, dat hij niet langer dan zes maanden geregeerd heeft, schoon HEDA hem twee Jaaren toeschrijft. De korte tijd van zes maanden, welken hij geregeerd heeft, zal, naastdenkelijk, de oorzaak geweest zijn, dat sommige uitheemsche Schrijvers, als MIRÆUS en MABILLON, hem op de lijst der *Utrechtsche* Bisschoppen niet geplaatst hebben.

Oude Kronijk van BEKA, M. S. S. SCHOTANUS; *Batavia Sacra*, I Deel, pag. 603.

EGISTUS, van sommigen gehouden voor den eersten Geloofsprediker onder de *Friezen*. Veelen, het zij uit ijver voor den Godsdienst, of door liefde tot hun Vaderland, hebben de glorie van beiden gezogt, in eene verbazende oudheid. Onder deze mag met regt genoemd worden M. HAMCONIUS, Historieschrijver van *Friesland*; deze zoekt ons diets te maaken, dat het Christen Geloof, ten tijde van NERO, in *Friesland* gepredikt, en dat EGISTUS, ten dien oogmerke, door PE-

TRUS,

TUS, derwaarts gezonden werd, om het Euangelie te verkondigen. B. FIRMERIUS, geen minder beuzelaar dan hij, het zelfde willende bevestigen, voegt daar nevens, dat hij een van de 71 Discipelen, en aldaar geland was, 60 Jaaren na de geboorte van CHRISTUS. BARONIUS ftelt dit nog vroeger, op het Jaar 46. Dan het is bekend, uit geloofwaardige Schrijvers, dat niet EGISTUS, maar ELEGIUS, allereerst in *Friesland* gepredikt heeft.

EGMOND (*Huis te*) *op den Hoef*, was, in vroegere tijden, een zeer aanzienlijk Slot, en wel het grootfte in gantsch *Holland*. De Heeren en Graaven van *Egmond* plagten hier inzonderheid hun verblijf te houden, voor dat zij, het zij door Huwelijken, Erfenisfen, of door koop, bezitters van meer andere Heerlijkheden waren geworden. Heer ARNOUD VAN EGMOND en YSSELSTEIN, was, in het Jaar 1307, of daar omtrent, de voornaamfte Stigter van hetzelve. Hij deed het met eene wijde graft omringen, en eene vaart van *Egmond* naar *Alkmaar* graaven. Nogthans zijn de grondvesten en eerfte aanleg van dit Huis van veel vroeger herkomfte, dan het gemelde Jaar; de eerfte waren reeds voltooid, en met het ander een aanvang gemaakt, door Heer BARREWOUT VAN EGMOND, die ftierf in het Jaar 1093. DODO VAN EGMOND, overleeden in het Jaar 1200, voltooide 't geen zijn Voorzaat hadt begonnen. LODEWYK, Graaf van *Loon*, getrouwd met Gravinne ADA, ftak den brand in het zelve, in 't Jaar 1204. WOUTER VAN EGMOND herbouwde het, drie Jaaren daarna, en ftierf in het Jaar 1208. De geleedene fchade werd herfteld, met bijvoeging van nieuwe getimmerten, door den gemelden ARNOUD, in het Jaar 1307; hoewel anderen dit aan RADBOUD toefchrijven. JAN DE I, Graaf *van Egmond*, overleeden in het Jaar 1516, verbeterde en vernieuwde het een en ander; geduurende den *Spaanfchen* oorlog is het geheel verwoest, en in dien ftaat gebracht, dat 'er niets meer van overgebleeven is dan eenige brokken van muuren. Deeze verwoesting moet inzonderheid worden toegefchreeven aan den fpijt, dien de *Nederlanders* gevoelden, dat LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, het Bondgenootfchap der Edelen verliet, en tot den Koning

 over,

overhelde; die hem echter, daarom niet spaarde; als mede, om dat zijne Zoonen de partij van *Spanje* bleeven aankleeven. Wat aangaat de Hooge Jurisdictie van dit Graafschap van *Egmond*, dezelve behoort aan de Graaflijkheid van *Holland*. De andere goederen en Heerlijkheden der Graaven van *Egmond*, zijn, ter voldoening van hunne schulden, bij stukken en brokken, verkocht, en daar door het Graafschap vernietigd.

In het Jaar 1740, en laater, was van het Huis niets meer te zien, dan eenige brokken van muuren, en een vierkante Tooren, waarin de Klok en het Uurwerk is, benevens de voorpoort en vierkante Kelder, die weleer tot een gevangenis gediend heeft. Jonkheer JOHAN EGIDIUS *van Egmond, van der Neijenburg*, heeft, in den Jaare 1744, twee vervallen Toorens laaten opmetzelen, en met spitzen dekken, die met Windwijzers voorzien zijn.

EGMOND; (*Baljuwschap van*) hier onder behooren *Egmond*, of *Egmond Binnen*; *Egmond op den Hoef*, en *Egmond op Zee*. Ten aanzien van het Hooge Rechtsgebied is daar onder mede begreepen, het *Egmonder-Meer*. Deeze landstreeken, met het gemelde *Meer*, paalen te zaamen, in het Noorden, aan *Wimmenum* en *Bergen*; ten Zuidoosten, met *Egmond*, aan het grondgebied der Stad *Alkmaar*; ten Oosten, aan *Heiloo*; ten Zuiden, aan *Bakkum*; en ten Westen, aan de Noordzee. Een der *Egmonden*, waarvan de algemeene naam is afgeleid, heeft, waarschijnlijk, zijnen oorsprong van het Watertje de EG of HEG, welk oudtijds uit de Duinen vloeide; ook plagt *Egmond binnen*, oudtijds, *Hegge* genaamd te worden, en ook *Ecks* of *Heckemonde*.

Naa dat de Heerlijkheid, ja zelfs het Graafschap van *Egmond*, vernietigd, en het hooge rechtsgebied in den boezem der Staaten te rug gekeerd was, is het, zedert het Jaar 1607, niet hooger dan eene Ambachtsheerlijkheid erkend en uitgegeeven; zo als geschiedde, in het Jaar 1722, wanneer *Egmond Binnen*, *Rijnegom*, *Egmond op den Hoef* en *Egmond op Zee*, met de *Duinen*, en de Graaflijkheids goederen, aan den Heer GERRIT *van Egmond, van der Neijenburg*, verkocht werden, voor vier en zestig duizend en vijfhonderd Guldens. Zijne Zuster, Vrou-

Vrouwe MARIA VAN EGMOND *van der Neijenburg*, Vrij-Vrouwe van *Petten*, bezat dezelve tot in het Jaar 1741, wanneer zij dezelve, bij erfmaakinge, naliet aan haars overleedenen Mans Broeder, Jonkheer JOHAN EGIDIUS VAN EGMOND, *van der Neijenburg*. Sedert is de Heer en Mr. KORNELIS VAN FORREST, Heer van *Schoorl* en *Kamp*, Burgemeester en Raad der Stad *Hoorn*, eigenaar geworden van de *Ambachts-Heerlijkheid* der *Egmonden*; welke naderhand zijn overgegaan op deszelfs Zoon, Jonkheer HERCULES VAN FORREST. De aanstelling van den Baljuw der *Egmonden* geschied door de Staaten van *Holland*. Te zamen maaken zij, zo wel in 't Crimineele, als in het Civiele, twee Jurisdictien uit, die doorgaans de *Beide Egmonden* genaamd worden. Een der twee Jurisdictien bestaat uit *Egmond-binnen*, *Rijnegom* en *Egmond op den Hoef*, welker zaamengevoegde Regtbank en Vierschaar nimmer van een gescheiden mag worden. De andere is die van *Egmond op Zee*. Voorheen werd de Crimineele Vierschaar der eerstgenoemde Jurisdictie gespannen in een gemeen Raadhuis, te *Egmond-binnen*; doch tegenwoordig geschiedt dit op 't Raadhuis te *Alkmaar*. Hij bestaat uit den Baljuw, zeven Leenmannen en één Secretaris, die door de Heeren Staaten wordt aangesteld. Deze zelfde persoonen spannen ook den Hoogen Vierschaar te *Egmond op Zee*.

EGMOND OP DEN HOEF, of EGMOND-BINNEN, door zommigen bij een genoomen, en door anderen onderscheiden, is niet alleen een zeer oud, maar was voortijds ook een groot en rijk Dorp, of Vlek, voorzien met een deftig *Kasteel*, en eene zeer groote en aanzienlijke Abtdije. Het eerste, gelijk wij gezien hebben, is reeds voor lang verwoest; en van het tweede zal ons het zelfde blijken. Gevoeglijkst zullen wij *Egmond-binnen* en *Egmond op den Hoef*, schoon voorheen nauwer dan thans vereenigd, afzonderlijk beschrijven. Wij maaken een begin met

EGMOND-BINNEN, een overoud Dorp, in het zuidelijk gedeelte deezer Landstreeke, omtrent een en een half uur van *Alkmaar* geleegen, is zijne opkomst verschuldigd aan de Abt-

dije van *Egmond*, welke wij afzonderlijk zullen beschrijven. Bij het Dorp stondt, in het Jaar 1164, een Parochie of Buurkerk, die thans, voor het grootste deel, vervallen is. Een gedeelte van het gebouw, staande tusschen den Tooren en het Koor, word nog ter oeffeninge van den Godsdienst gebruikt; door de Predikanten van *Egmond binnen*, en van *Egmond op den Hoef*, wordt aldaar de Dienst verrigt. Men vind 'er twee Linnebleekerijen: één aan Duin, en ééne tusschen *Egmond op den Hoef* en *Rijnegom*.

EGMOND OP DEN HOEF, zaamengevoegd met de Buurt *Rijnegom* of *Rinnegom*, ligt van het eerste een klein half uur gaans ten Noorden, en 1¼ uur van *Alkmaar*. Men ziet hier nog overblijfzels van het bovengemelde Slot van *Egmond*. Naast aan het zelve staat de Kerk, die, in het Jaar 1633, op last der Staaten van *Holland*, gebouwd werd, op de zelfde plaats, daar weleer de Oude Kapel of Kerk gestaan heeft; gelijk blijkt uit het Jaartal 1431. Het gebouw is een Kruiskerk, met een sierlijk doorlugtig Toorentje voorzien. In het Koor leggen, op een houten Ledekantje, van onderen met koperen Lofwerk en den naam van het Hoog-Adelijk Geslacht van *Egmond*, de twee koperen levensgroote afbeeldzels van JAN, eersten Graaf van *Egmond*, en MAGDALENA VAN WAARDENBURG, zijne Gemalinne. De Tombe, tot welke deeze beelden behoord hebben, werd, met de voorige Kerk, door *Soneij's* soldaaten, in het Jaar 1567, vernield, de beelden, met hunne bijhebbende sieraadjen, daaraf gerukt, en in een nabij gelegen sloot geworpen. Veele Jaaren daarna, heeft men dezelve opgebaggerd, en ter gedachtenisse in deze Kerk geplaatst. Ook ziet men in dezelve een Tombeplaat, omvangen in een marmeren rand, ter gedachtenisse van den vermaarden Heere NICOLAAS WITSEN, in leven Burgemeester en Raad der Stad *Amsteldam*, aldaar begraaven in het Jaar 1717. *Egmond op den Hoef* is daarenboven vermaard, als de woonplaats van den vermaarden Wijsgeer R. DES CARTES, die aldaar, een geruimen tijd, zijn verblijf heeft gehouden. Men vindt 'er een zeer goeden Papiermolen. Gelijk *Egmond-binnen* en *Egmond op den Hoef*, ten aanzien van het Hooge Rechtsgebied, onafscheid-

fcheidbaar zijn, en in het Kerkelijke door één Predikant bediend worden, dus hebben ook die beide Dorpen een en den zelfden Rechtbank in 't Civiele; bestaande uit Schout en vijf Scheepens: als twee uit *Egmond-binnen*, twee uit *Egmond op den Hoef*, en één uit *Rijnegom*. De Secretaris en één Bode worden beide door den Ambachtsheer aangesteld. 'Er zijn twee Burgemeesters; één van *Egmond binnen*, en één van *den Hoef*. Voor beiden worden, in de Quohieren, 1176 Morgens en 490 Roeden Lands aangetekend. Het getal der Huizen, in deeze Jurisdictie, was, in het Jaar 1749, 216 en twee Molens.

EGMOND OP ZEE, een klein half uur gaans bewesten *Egmond op den Hoef*, en West Zuidwest van *Alkmaar*, is mede een oud, maar echter geen onaanzienlijk Dorp. Den aanleg daarvan wil men door Heer WALGER VAN EGMOND, die in het Jaar 1036 overleed, geschied te zijn, met het bouwen van tien Huizen, welke hij, door eenige arme lieden, om niet, liet bewoonen, met vrijheid van de visscherij, mids geevende den tienden visch aan de *Abtdij*.

Naderhand stigtte hij daarbij een Kapel, ter eere van *St. Angniet*. Door middel van de visscherij, waarmede het, al vroeg, de *Abtdij*, het geheele Jaar door, van visch voorzag, is dat Dorp zodanig toegenomen, dat 'er, in het Jaar 1632, geteld werden 213 Huizen, en in het Jaar 1732, 257, doch in het Jaar 1748, slegts 248. Men heeft 'er een Raadhuis, een Weeshuis, en een Gasthuis. De voorgemelde Kapel, die naderhand tot een Kerk herbouwd werd, plagt een zeer frai gesticht te zijn; doch is, in laatere tijden, zo zeer vervallen, dat 'er maar alleen het middelste deel van gebruikt word. Dit verval moet toegeschreeven worden aan zwaare stormen en hooge watervloeden, waar door het gebouw ongemeen veel geleden heeft, en nog lijdt; staande de Kerk ten grootsten deele in Zee. In het Jaar 1717, tusschen den 24 en 25 December, werd de Tooren, die voorheen midden in het Dorp stondt, aan den Zeekant, voor een groot gedeelte, door onderstutten en niet dan met groote moeite, door het leggen van een Rijs-dam, voor nederstorten behoed. Op den 24 November

ber in het Jaar 1741, zwol de Zee zoo hoog, dat zij, met een enkelen vloed, 22 voeten gronds van het Dorp wegnam. Drie dagen laater, werden, door geen minder vloed, geduurende den vreezelijken storm, uit den Noordwesten, verzeld van een zwaar onweder, wederom 22 voeten van de Duinen afgespoeld; waar door een groot gedeelte van den Tooren, aan de Westzijde, instortte; het nog overgebleevene deel viel, op den 7 Februarij in het Jaar 1743, ter neder. Deeze Tooren was zo hoog, en een zo zwaar gebouw, dat hij voor een *Baak* in Zee verstrekte. Nogthans werd in de Kerk, nog tot in het Jaar 1745, gepredikt. Zedert werd de Godsdienst verrigt, op een Zolder van het Gasthuis, tot in het Jaar 1749; wanneer men, zo verre van Zee als mogelijk was, eene nieuwe Kerk in het Dorp bouwde. Bij aanbesteeding, werden de kosten berekend op 6500 guldens. De nieuwe Kerk is een net steenen gebouw, met een klein spitsje. Om het gemis der *Baak* voor de Zeelieden te vergoeden, was, reeds in het Jaar 1744, eenige roeden meer Zuidwaards, op een der Duinen, een groote *Kaap* gesteld, aanbesteed voor 2500 guldens. Dat, bij alle deeze rampen, de huizen, die digt aan Zee stonden, geen minder nadeel geleeden hebben, is ligt te vermoeden.

De Hooge Vierschaar van *Egmond op Zee*, word aldaar op het Raadhuis gespannen; gelijk ook de laage Regtbank, in welken de Schout, die te gelijk Secretaris is, met vijf Scheepenen, te regt zit. Voorts zijn hier drie Burgemeesters; drie Gasthuismeesters; drie Armbezorgers; drie Kerkmeesters; drie Excijsmeesters en vier Afslagers van de visch.

Het getal der bewooners van dit Dorp kan uit het volgende worden opgemaakt. Het getal der Visschuiten word geschat op 38; ieder van dezelve voert vijf man en één jongen, welke 228 persoonen uitmaaken. Daarenboven rekent men, dat 'er nog viermaal zo veel vrouwen en kinderen zijn.

EGMONDER-MEER, gelegen een half uur ten Westen van *Alkmaar*, zijnde eene bedijking van 480 Morgen en 58 Roeden Lands, waarin men telt bij de 20 Huizen.

Het bedijken en droog maaken van deeze *Meer*, werd aangevangen in het Jaar 1556; de Hertoginne van *Parma* hadt

daar-

daartoe Octrolj verleend aan LAMORAAL, Graave *van Egmond*. Het Meer behoort mede onder het Hooge Regtsgebied van het *Baljuwschap der Egmonden*. De Heer van *Egmond* heeft het regt van aanstellinge van eenen *Dijkgraaf*; doch de *Ambachtsheerlijkheid* behoort aan de *Ingelanden*. De Predikanten van *Egmond Binnen*, *Egmond op den Hoef* en *Egmond op Zee*, staan onder de Klassis van *Alkmaar*.

EGMOND, (het *Klooster of de Abtdije van*) als een Convent gesticht, in het Jaar 889. De *Friezen*, eenige Jaaren daarna, eenen inval, in dit Gewest, doende, verbrandden het Klooster, gebouwd door Graaf DIRK DEN I., tot den grond toe; plonderden alles wat zij vonden, en voerden de Nonnen weg. DIRK DE II deed het gestigt, 't welk voorheen van hout was, van steen herbouwen, en stelde 'er Monniken in. De eerste Abt, in het Jaar 910, meent men geweest te zijn, zekere MONABOLD. De vijfde was Heer STEVEN VAN EGMOND, die men zegt overleeden te zijn in het Jaar 1088. De zevende, AMMELYN genaamd, werd, om zijn slegt gedrag, in het Jaar 1129, door den Bisschop van *Utrecht*, afgezet. LUBBERT VAN EGMOND wordt voor den zestienden Abt gehouden; hij overleed in het Jaar 1263. Men wil dat, ten dien tijde, dertig Monniken in het Klooster huisvestten. In het Jaar 1350 ontstond, tusschen de Abten en de Heeren van *Egmond*, een groote twist. De eerstgenoemden hadden aan het Klooster veele goederen ontrokken, welke de laatsten wilden vergoed hebben. Hier uit ontstonden roverijen, brandstichtingen en doodslagen. Nu eens smeulde het vuur van tweedracht; dan wederom sloeg het, in lichter laaije vlamme, ten dake uit. Dit duurde tot in het Jaar 1437, wanneer, door tusschenspraak van Hertog FILIPS *van Bourgondien*, en op bevel van den Paus, de partijen tot eene onderhandeling van verdrag traden. Bij vonnis van den Paus, 't welk tegen de gedagte van den Abt uitviel, werd de *Heerlijkheid* van de *Abtdij* afgezonderd, en van alle geestelijk gebied vrij gekend; als mede, dat de Landen, door de Heeren van *Egmond* in bezit genomen, aan hun zouden verblijven. Zo geweldig was het misnoegen, over dit vonnis, 't welk de *Abt* en zijne Monniken des-

deswegen opvatteden, dat het verdrag slegts korten tijd stand hield; doch al wederom tot hun eigen nadeel. Heer CLAAS *van Adrichem* was, in 't Jaar 1476, de 23 *Abt*, en hadt een harde tegenpartij aan JAN, natuurlijken Zoon van Hertog FILIPS *van Bourgondien*, Proost van *St. Donaas* te *Brugge*. Doch VAN ADRICHEM was hem te sne dig, en ontkwam zijne laagen DAVID *van Bourgondien* had die van *Utrecht* in den ban gedaan; doch de Paus magtigde den *Abt*, hem daar van te ontslaan. Eenigen tijd daar naa, zig begeeven hebbende naar *Zeeland*, om aldaar bij te woonen den Bruiloft van Heere WOLFERT VAN BORSSELEN, *van ter Veer*, dronk hij op denzelven, met de andere gasten, als om strijd, wijn, waarin men zout gemengd had. Dit perste hem wel dra, om den aandrang der natuure te voldoen: en dewijl hij lang uitbleef, vonden eenigen, daar over ongerust, hem dood zitten op het heimelijk gemak. Dit gebeurde in het Jaar 1481. De laatste *Abt van Egmond* is geweest GOVERT VAN MIERLO. Deze zeer rijke *Abtdij*, waarin de oude Graaven van *Holland* begraaven lagen, werd, in den Jaare 1572, geduurende de *Spaansche* onlusten, ten eenemaal verbrand, en de zeer uitmuntende Bibliotheek, bestaande in veele oude gedrukte en geschreevene Boeken, nevens kostbaare Kelken en Kerksieraadjen, met één woord alles, door de plonderzieke Krijgsknegten, onder bevel van SONOY, vernield, geroofd of aan de vlammen tot een prooi gegeeven.

Oude Kronijk van Holland; Kronijk van Egmond; Oudheden van Kennemerland; VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.* GOUDHOEVEN, *Kronijk*, enz.

EGMOND, een aloud en vermaard Geslacht in *Holland*, in den Jaare 1486, door Keizer MAXIMILIAAN, tot den Graaflijken stand verheeven. Uit hetzelve zijn voortgekoomen, drie Hertogen *van Gelder*; eenige Graaven *van Buuren* en *Leerdam*, aan de doorlugtige Huizen van *Bourbon* en *Stuart*, enz. door Huwelijken, vermaagschapt. Naar alle waarschijnlijkheid zijn zij afkomstig van *Abten van Egmond*, en niet, zo

als

als BOKKENBERG stelt, uit de oude Koningen van *Friesland*. Ons gevoelen rust op de *Kronijk van Egmond*, geschreeven door JAN GERBRAND *van Leiden*, waarin gezegd word, dat de Heeren *van Egmond* eerst zijn geweest Voogden, Opzieners en Bestierders van de goederen van de Abtdije. Als Voogden waren zij in den beginne, even gelijk die van andere Abtdijen, enkel Rentmeesters; doch met het vermeerderen van den rijkdom der Abtdijen, groeide ook het vermogen der Rentmeesters; inzonderheid, naadat, in plaats van verscheiden Rentmeesters, slegts één Algemeene Ontvanger werd aangesteld. Onder den veel beduidenden tijtel van *Advocaten*, *Patroonen*, *Beschermheeren van de Abtdij*, vonden zij middel, om, in de gemelde hoedanigheid, zig al het gezag over de inkomsten, en het tijdelijk gebied der Landen en ingezetenen, daaronder behoorende, aantematigen. Op deeze wijze zijn, niet alleen de Rentmeesters van de Abtdij *van Egmond*, maar ook van verscheidene Abtdijen in *Duitschland*, Graaven en Vorsten geworden. De Heeren *van Egmond* erkenden den Abt voor hunnen Leenheer; doch het leedt niet lang, of zij begonnen hun zulks te betwisten; dit was de grond der oneenigheden, waar van, in het voorige *Artikel*, gesproken is. De Heeren *van Egmond* vervoegden zig, met een smeekschrift, aan Keizer MAXIMILIAAN, wien zij onder 't oog bragten, dat het Graafschap *van Egmond* te klein van begrip was, en verzogten, dat de Keizer daarmede wilde vereenigen de *Stede* en 't *Slot Purmerend*, en de Dorpen *Purmerland* en *Ilpendam*. Van hunnen kant booden zij aan, de gemelde Graaflijkheid, tot nu toe gehouden en verheeven bij den Abt *van Egmond*, voortaan bij hem en zijne Erven te verheffen, ten eeuwigen dage, bij hem en zijne nakomelingen, de Graaven en Gravinnen van *Holland*, en denzelven Abt te doen scheiden van alzulk leenrecht ende ander, als hij aan de voorsz. Heerlijkheid hebben mogt. De twist, tusschen de *Prelaten*, aan de eene, en de Heeren *van Egmond*, aan de andere zijde, over het Advokaatschap van de Abtdije, heeft voornaamlijk een begin genomen, onder den Abt LUBBERT VAN RYSWYK, kort na het Jaar 1200. Omstandiger hebben wij hier over gehandeld, in ons eerste Deel, onder het Art. ADVOCAAT DER KERKE, I D. bl. 347.

347 ; enz. Men beweerde, dat niemand dan de Graaf van *Holland*, Advocaat of Oppervoogd der Abtdije was. HENDRIK, de volgende Abt, was den Heere van *Egmond* gunstig. WILLEM WOUTERZEN, Heer van *Egmond*, word het Advocaatschap en het Leen erflijk opgedragen ; zo dat het, ook op zijne Dogters, Broeders en laatste namaagen, versterven zou. Dit was de eerste en voornaamste grondslag van de groote magt der Heeren van *Egmond*. Hertog ALBERT VAN BEIJEREN was den Heeren van *Egmond* meer genegen dan den Monniken; hier door vermeerderde hunne magt. De Abt JAN VAN WEENT vondt zig genoodzaakt, niettegenstaande de tegenstreeving van den Paus, het Hooge Regtsgebied aftestaan, aan den Graave van *Holland*, die toen de volle Heerlijkheid opdroeg aan ARNOLD *van Egmond*. Graaf WILLEM DE VI vernietigde, bij een openen brief, de gifte van zijnen Vader, en bevestigde de Abtdij in alle haare oude Voorregten. Doch vervolgens in Oorlog zijnde, en vreezende, dat de Heer van *Egmond* eenige onlusten binnenslands mogt veroorzaaken, veranderde hij zijne laatste schikking, en gaf, aan JAN, Zoon van ARNOLD, de Heerlijkheid van *Egmond*, als een *erflijk Leen*. Dit geschiedde in het Jaar 1408.

Dewijl deeze nieuwe Erfheer den Monniken geene rust liet, vond de Graaf, in het volgende Jaar, zig genoodzaakt, als goede man, deezen twist, door bemiddeling, te doen eindigen, door het maaken van eene Leen-verdeeling, of Leenerkenteenis, van het Slot en de Landerijen. Zijne uitspraak behelsde, dat de Heer van *Egmond*, het Land, waarop zijn Slot, eeuwen lang, gestaan had, en waarover de grootste twist gereezen was, te leen zoude houden van de Abtdije, doch op voorwaarde, dat de Abtdij het nimmer zig in eigendom zou konnen aanmatigen; en dat hij alle zijne overige Landen, als een Leen van den Graaf, zou bezitten: mids echter, dat de dienaars van de Abtdij niet zouden staan onder de Heeren van *Egmond*, ten ware zij iets in het Dorp misdreeven hadden. Onder FILIPS *van Bourgondien* keerde het Leenheerschap, nogmaals, van den Graaf van *Holland*, tot den Abt van *Egmond*. In het Jaar 1436, nam FILIPS de Abtdije,

dije, onder zijne bijzondere bescherming; doende den Abt en den Heer van *Egmond* een verdrag tekenen, waarbij bepaald werd, dat de Heer zijne goederen en Heerlijkheid *Egmond*, van de Abtdije, zou te leen ontfangen, op die zelfde wijze, als hij ze te vooren van den Graaf te leen ontvangen had; dat de Heer van *Egmond* het Advocaatschap bezitten, doch hij de Abtdije, als Advocaat, helpen zou, mids daartoe verzogt zijnde, en anders niet. Op eene listige wijze werd ondertusschen de Abt, daarbij, van eenige goederen ontzet; 't welk hem groote smart baarde. De verdere voorvallen zullen wij, op hunne bijzondere *Artikelen*, melden, en hier laaten volgen, de Genealogie der Heeren van *Egmond*, zonder met de fabelagtige vertellingen van BOKKENBERG ons op te houden. Wij maaken eenen aanvang van BERWOUT, die, door BOKKENBERG, DE II van dien naam genoemd werd. In het Jaar 1114, werd hij, door de *Westfriezen*, bij *Voorne*, verslaagen. Van zijne opvolgers kan met meer zekerheid gesproken worden, dan van zijne Voorzaaten. Hij liet na, bij N. Dogter van den Graave *van Vlaanderen*,

ALBERT, in de oude Kronijk DODO genaamd. Hij was de eerste, die met den Abt, over het Advocaatschap, in twist geraakte, om dat hij meende, dat het hem toebehoorde. Hij sneuvelde, bij *Schoorl*, in het Jaar 1168, en had, bij N. Dogter van N. Graave *van Henegouwen*, eenen Zoon,

WOUTER VAN EGMOND, Ridder, in het Jaar 1208, overleeden. Hij hadt den bijnaam van *kwade Wouter*; om dat hij een streng vervolger der Priesters en Monniken was, enkel uit heerschzugt. Hij verwekte, bij CLEMENTIA, Dogter van N. Graave *van Gelder*, zes Kinderen:

I. WILLEM, die volgt.

II. GERARD, Ridder, in 1217, in *Palestina* gestorven. De Kinderen, door hem, bij SANDRINA *van Nassau*, verwekt, waren:

1. LUBBERT, in 1263, Abt van *Egmond.*

2. FLORIS, in 1263, Kastelein van *Medenblik.*

3. WOUTER, bij genaamd *Stoutekind.*

III. AREND, of ARNOLD, Schildknaap van HENDRIK, Abt van *Egmond.*

IV. HADEWY, getrouwd met WILLEM *van Teilingen.*

V. SYBRANT.

VI. WOUTER, Baljuw van *Kennemerland*, in 1276, door de *Friezen* verslagen.

WILLEM VAN EGMOND, Zoon van WOUTER, kwam in 't volle bezit der goederen van de Abtdij van *Egmond.* Zijne Vrouw was BADELOG, Dogter van den Heere van AMSTEL; hij verwekte bij haar,

GERRARD VAN EGMOND, die ter Vrouwe had, MABELIA N. en bij haar

1. WILLEM, die volgt.

2. DIRK, waar van, in een Handvest van Graave FLORIS DEN V, ten behoeve van DIRK *van Wassenaar*, gewag gemaakt word, en SOPHIA, die tot Man had, JACOB VAN WOUDE *van Warmont.*

WILLEM VAN EGMOND, Zoon van GERRARD, was, in' t Jaar 1296, een vervolger van de Moordenaars van Graave FLORIS DEN V. Hij belegerde *Muiden* en *Kroonenburg*, daar GERRIT *van Velzen*, met de zijnen, gevangen werd, en hielp dus de zaak van Graave JAN onderschragen. WILLEM overleed, in het Jaar 1304, nalaatende, uit ADA, Dogter van N. VAN MILAAN:

1.

1. GERARD, die volgt.

2. HADEWY, die tot Man had HENDRIK, Burggraaf van *Leiden*.

3. MARIA, getrouwd met HENDRIK VAN BORSSELEN.

GERARD VAN EGMOND, stierf, vóór zijn Vader WILLEM, in 't Jaar 1300; bij ELIZABET, Dogter van N. VAN STRYEN, had hij verwekt:

I. WILLEM DEN GOEDEN, getrouwd met MARIA, Dogter van N. Graave van *Blankenheim*, overleeden zonder Kinderen, in het Jaar 1312.

II. WOUTER VAN EGMOND, die volgt.

III. NICOLAAS, Domproost te *Utrecht*.

IV. JAN, Stichter van 't Slot *Meerestein*. Hij was de Stamvader van de Heeren *van Egmond Meerestein*, die hier na volgen, en overleedt in het Jaar 1319.

V. ALIDA, getrouwd met JACOB A VAN LIGTENBORG, gestorven zonder Kinderen, in het Jaar 1311.

WOUTER VAN EGMOND, Zoon van GERRARD, overleeden in 't Jaar 1321. Bij zijne Vrouw, BEATRIX VAN DEN DOORTOOGT, bij *Naaltwijk*, overleeden in het Jaar 1351, hadt hij éène Dogter en éénen Zoon:

MARIA, die men wil dat ten Man had HENDRIK VAN BORSSELEN, Heer van *ter Veer*, en

JAN VAN EGMOND, wiens Vrouw was GUIDYN, Zuster en eenige Erfgenaame van AREND VAN AMSTEL *van Tsselstein*, welke Heerlijkheid, alzo AREND zonder Kinderen

 stierf,

stierf, op GUIDYN, en dus aan den Huize van *Egmond* kwam. Hij overleed, in 1369. Zijne dertien Kinderen waren:

I. ARNOLD VAN EGMOND, die volgt.

II. JAN, gehuwd met JOHANNA VAN RAAPHORST, Dogter van DIRK.

III. GERRARD, Ridder, Baljuw van *Kennemerland*, en Kastelein van *Staveren*, getrouwd, eerst met WILHELMINA, Vrouwe *van Wateringen*, bij welke hij verwekte:

1. GERRARD VAN EGMOND, Heer van *Watering*, in het Jaar 1400.

2. JAN, en

3. WILHELMINA, die tot Man had WILLEM *van Naaltwijk*.

GERRARD trouwde, ten tweedemaale, met HENDRIKA VAN RODENBURG *van Weldam*, die hem baarde:

1. ALBERT.

2. GERRARD, wiens eerste Vrouw was N. VAN ZEVENBERGEN, en de tweede CATHARINA, Dogter van HENDRIK UITTERLIER, bij welke hij naliet:

1. CATHARINA VAN EGMOND, getrouwd met HENDRIK VAN ZUILEN *van Nievelt*.

2. BELIA VAN EGMOND, getrouwd met ADRIAAN VAN EVERSDYK.

IV.

IV. WILLEM, Ridder, Heer van *Zoetermeer*, *Zegwaart* en *Zevenhuizen*, getrouwd met MACHTELD VAN HEMERT, bij welke hij verwekte:

JAN VAN EGMOND, Heer van *Zoetermeer*, Schout van *Delft*, alwaar hij, in het Jaar 1427, door de oproerige Boeren van *Maasland*, werd dood geslagen; hij liet na één Zoon,

JAN VAN EGMOND, die ter Vrouwe had AGNES van *Heenvliet*, en bij haar een Zoon,

WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Zoetermeer*, die, bij JOHANNA VAN EEMSKERK, uit *Zuidholland*, onder andere Kinderen, had één Zoon,

WOUTER VAN EGMOND, die Heer was van *Benthuizen* en *Zoetermeer*, en bij JOSINA, Dogter van Heere ALBERT VAN SCHAGEN, werd Vader van twee Kinderen, in hunne Jeugd gestorven. Hij zelve overleedt, te *Rotterdam*, in het Jaar 1491.

V. OTTO VAN EGMOND, de vijfde Zoon van JAN VAN EGMOND en van GUIDYN, was Schildknaap, en had ter Vrouwe MABELIA, Dogter van JAN VAN ARKEL.

VI. ALBERT, Kanunnik *te Utrecht*.

VII. BEATRIX, getrouwd met GYSBERT, Zoon van HENDRIK *van Vianen* en van JOLENTA *van Kuilenburg*.

VIII. BARTA, gehuwd met Heer GERRIT *van Kuilenburg*.

IX. MARIA, getrouwd met FILIPS, Zoon van DIRK VAN WASSENAAR en MACHTELD OEM, Vrouwe van Barendrecht.

X. CATHARINA, die tot Man had BARTHOLOMEUS VAN RAAPHORST.

XI. ANTONETTA, Nonne in 't Klarissen-Klooster, te 's Hertogenbosch.

XII. MARIA, overleeden in 't Jaar 1345, hebbende tot Man gehad, N. Heer van Rijsingen.

XIII. BARBERA, van Egmond, Huisvrouw van WALRAVEN, Zoon van DIRK VAN BREDERODE en van BEATRIX VAN VALKENBURG.

ARNOLD VAN EGMOND, de oudste Zoon van JAN VAN EGMOND en van GUIDYN VAN AMSTEL van Tsselstein, vermaard in de Frieschen Oorloogen. Hij was Ridder, en, naa den dood van zijne Moeder, Heer van Tsselstein. Door hem werd de graft om het Slot van Egmond verbreed; ook deed hij de Vaart graaven, van Egmond naar Alkmaar. Het is bekend, dat hij in grooten twist en tweedracht leefde, met den Abt van Egmond. In het Jaar 1394, stichtte hij, te Tsselstein, een Klooster voor Monniken van de Bernardiner Orde. Hij overleed, in het Jaar 1409, in den ouderdom van tweeënzeventig Jaaren. Zijne Vrouw, eene Dogter van den Graave van Leiningen, stierf, in hoogen ouderdom, den 24 April in het Jaar 1434, en werd, in 's Hage, begraaven. De Kinderen, uit hun Huwelijk voortgekoomen, zijn:

I. JAN VAN EGMOND, die volgt.

II. WILLEM, Heer van Tsselstein, getrouwd met ANNA VAN HENNIN, Dogter van WOUTER, Heere van Bossut, in Henegouwen. WILLEM stierf, zonder wettige Kinderen, in het Jaar 1451, en zijne Weduwe in

he

het Jaar 1460. WILLEM liet na eene Bastaard-Dogter, BELIA, getrouwd met BARTHOUT RIETWYK, Schildknaap, en één natuurlijken Zoon, AREND *van Tsselstein* genaamd, die, bij BARBERA VAN BORSSELEN, verwekte dertien Kinderen.

JAN VAN EGMOND, bijgenaamd JAN *met de Bellen*, om dat hij, ten Oorlog trekkende, *zilveren Bellen* droeg. Hij leefde in grooten twist en tweedragt, met Graaf WILLEM DEN VI, en met den Abt van *Egmond*; ten wiens voordeele, gelijk wij boven gezien hebben, de Graaf een Vonnis had uitgesprooken. De twist, daaruit ontstaan, liep tot die hoogte, dat JAN *van Egmond*, naadat hij, tot driemaalen toe, voor 's Graaven Vierschaar gedaagd en niet verscheenen was, gebannen, en zijne goederen werden aangeslagen. JAN *van Egmond* en HENDRIK *van Rietwijk*, trokken hierop, met 200 gewapende mannen, naar *Tsselstein*, en belegerden het.

Heer JAN deed, door GYSBERT *van Mijnden*, gevangen neemen WILLEM SIMONSZ. *van Matthenes*, den 30 Abt *van Egmond*, overleeden in het Jaar 1451, met zijnen Prior HENDRIK *van Mijnden*, en ze voorts op het Huis *Roozendaal*, in Gelderland, in bewaaring stellen. Heer JAN *van Egmond* stierf, op zijn Slot te *Egmond*, in 't Jaar 1451, na dat hij de Heerlijkheid tweeënveertig Jaaren had bezeeten, en werd in de Kapelle aldaar begraaven. Hij hadt, te *Egmond*, gesticht een Kapittel van zes Kanunniken. Zijne Vrouw was, MARIA, Dogter van JAN, laatsten Heer *van Arkel*, en van N. N. eenige Zuster van REINALD, Hertog *van Gelder*, die zonder Kinderen stierf. Hij had bij haar twee Zoonen:

1. ARNOLD VAN EGMOND, die volgt.

2. WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Tsselstein*, die insgelijks volgen zal. Behalven deezen liet hij naa, éénen Bastaard, PIETER *van Egmond*, Drossaart op de Veluwe, in het Jaar 1457.

Hertogen van Gelder, uit het Geslacht van EGMOND.

ARNOLD VAN EGMOND, Zoon van JAN en van MARIA *van Arkel*, werd, naauwlijks veertien Jaaren oud zijnde, in het Jaar 1423, op den 6 Julij, gehuldigd, als Hertog *van Gelder* en Graaf *van Zutphen*, uit hoofde dat zijn Oom, Hertog REINALD *van Gelder*, gelijk wij zo even gezegd hebben, zonder Kinderen gestorven was. In naame van Hertog ARNOLD, werd, kort daarna, tusschen hem en ADOLF, Hertog *van Kleeve*, en Graaf *van der Mark*, eene Huwelijksverbintenis en verbond van vriendschap gemaakt en geslooten, waar bij CATHARINA, Dogter van Hertog ADOLF, tot Bruid van ARNOLD verzekerd werd. Zijn Vader, Heer JAN *van Egmond*, werd, bij dit verdrag, met eenpaarige stemmen, uitgenomen die van het Kwartier van *Roermond*, welke meer geneegen waren voor ADOLF, Graave *van den Berge*, als Voogd verklaard van zijnen minderjaarigen Zoon, over het gantsche Hertogdom en Graafschap, op zekere daar bij bepaalde en vastgestelde voorwaarden, door welke de Staaten des Hertogdoms niet weinig bevoorregt werden. Als een zeer verstandig bedrijf, moeten wij hier opmerken, dat de Staaten gebruik maakten van zijne minderjaarigheid, en hem zulke voorwaarden voorschreeven en deeden bezweeren, waar door zijnen Voogd en hem de magt benomen werd, naa dat hij tot manbaare Jaaren zou gekoomen zijn, hen willekeurig te kunnen overheerschen, en zij bevrijd werden voor de noodzaaklijkheid, om met hem te twisten over de paalen van zijn gezag. Een kundig en oplettend Leezer zal ligt bevroeden, wat ik hier mede bedoele.

Twee dagen na zijne huldiging, bevestigde de Jonge Hertog, of liever zijn Vader en Voogd in zijnen naam, de Stedelijke Voorregten, en bijzonder die van *Nijmegen*. In het volgende Jaar 1424, werd, op raad der Staaten, het Huwelijk van ARNOLD *van Egmond* met CATHARINA *van Kleeve* voltrokken, niettegenstaande de Bruidegom nog geene 15, en de Bruid naauwlijks 9 Jaaren oud was. Zekerlijk hadt dit ten oogmerke, dat de band van vriendschap en onderlinge bescherminge, tusschen de Hertogen van *Gelder* en *Kleef*, daar door te vaster

zou

zou worden toegehaald. In dat zelfde Jaar werd ARNOLD, door Brieven van Keizer SIGISMUND, als Hertog van *Gelder*, en Graaf van *Zutphen*, en zijn Vader als *Ruward* erkend. Doch, in het volgende Jaar 1425, verleende de Keizer andere Brieven, ten voordeele van ADOLF, Hertog van *den Berg*. Men meende, dat de Keizer, door geld, daartoe was omgezet. Weinig stoorden zig ook de *Gelderschen*, aan de Keizerlijke brieven, waar bij hij hun beval, gemelden ADOLF te erkennen. Dit zijn bedrijf was echter oorzaak, dat vervolgens daar uit een oorlog ontstondt. In het Jaar 1426, werd JAN *van Egmond*, benevens eenige anderen, ter belooninge van betoonde hulpe, tegen vrouw JACOBA *van Beijeren*, en haaren Gemaal, den Hertog van *Glocester*, door FILIPS *van Bourgondien*, Ridder geslagen. In dat zelfde Jaar verleende Hertog ARNOLD grooten bijstand aan den *Utrechtschen* Bisschop, ZWEDER *van Kuilenburg*, tegen de *Stichtenaars*. Heer JAN hielp hem *Amersfoort* overmeesteren; welke Stad, echter, kort daarna, door ROELOF DIEPHOLD, weder bemagtigd werd; die daarop van de *Gelderschen* vergoeding eischte, maar niet bekwam, vermids ARNOUD, door een verdrag met den Bisschop van *Keulen*, zig versterkte tegen Hertog ADOLF, en, met den aanvang van het Jaar 1427, met FILIPS *van Bourgondien* en ZWEDER *van Kuilenburg*, op nieuw zig verbond, om ROELOF VAN DIEPHOLT, met vereende magt, te keer te gaan, en hem uit het *Utrechtsche* Bisdom, hoewel tegen den wil van den Paus, te weeren. ARNOLD bedoelde daar bij, de verdrijving van ADOLF uit het Hertogdom van *Gulik*. Elders hebben wij de gevolgen van dezen Oorlog omstandiger beschreeven. Hier tekenen wij aan, dat ARNOLD zo verre zig daar mede inliet, dat hij zijne eigen zaaken verwaarloosde, en aan *Gulik* niet meer scheen te denken; waar uit Keizer SIGISMUND gelegenheid nam, om ADOLF VAN DEN BERG met dat Hertogdom te beleenen.

Hij bemerkte evenwel niet, dat hij, met den buitenlandschen krijg, zijn eigen nadeel berokkende, of hij sloot den vrede met R. VAN DIEPHOLT, en liet ZWEDER VAN KUILENBURG, op het voorbeeld van Hertog FILIPS, aan zig zelven over. Niet lang daarna werd, door bemiddeling van den

Graave van *Meurs*, en van den Bisschop van *Keulen*, een bestaand gemaakt, tusschen ARNOLD en ADOLF, voor den tijd van vier Jaaren. Doch de rustlooze ADOLF verbrak het, reeds in het Jaar 1430; hij eischte van ARNOLD het Hertogdom *Gelderland*, of verklaarde hem, ingevalle van weigeringe, den oorlog. ARNOLD, ziende dat hij, met ernst, zig daar tegen moest verzetten, sloeg het beleg voor *Buuren*, bemagtigde die Stad, als ook *Leerdam*, *Schoonderwoert* en *Haestrecht*: om reden dat Heer WILLEM VAN BUUREN zig als Veldheer van ADOLF had laaten aanneemen. ARNOLD schonk aan zijnen broeder WILLEM, Heere van *Tsselstein*, het bezit dier plaatzen. Sedert dien tijd is *Buuren* de eigendom gebleeven van die van *Egmond*, tot op het Huwelijk van ANNA *van Egmond* met den Prins van *Oranje*, in het Jaar 1551. Het geen ADOLF, door kragt van wapenen, niet kon magtig worden, meende hij, door dreigementen, te verwerven. In de maand Augustus des Jaars 1430, schreef hij zeer stoute brieven; ook zogt hij den Hertog van *Bourgondien*, door allerleije valsche streeken, in zijne belangen over te haalen. Doch hier tegen waakte ARNOLDS Schoonvader, de Hertog van *Kleeve*. Aan het Hof van den Keizer, wist ADOLF VAN DEN BERG, midlerwijl, te bewerken, dat Hertog ARNOLD aldaar gedagvaard werd, met de bewijzen, die hem tot den eigendom van het Hertogdom geregtigden. ARNOLD, met de bewijzen daartoe vervaardigd, niet te vrede, sloeg het beleg voor eene vesting, *Burgen* genaamd, waarin ADOLF den meester speelde; welk beleg, echter, uit hoofde van het Jaarsaizoen, geen voorspoedigen voortgang had. FILIPS *van Bourgondien*, omtrent dien tijd, tot Erfheer van *Braband* verklaard zijnde, werd de Hertog *van Gelder* hier door gewikkeld in nieuwe moeilijkheden, hem berokkend, door JAN, Vrijheer van *Weesemaale*, Erf-Marschalk van *Braband*. Daarenboven werd ARNOLD, in het Jaar 1431, op aandrijven van ADOLF, in den Rijksban gedaan, en met alle zijne Steden, (uitgezonderd *Nymegen*) Vrijheeren, Leenmannen, enz., als vijand van het Rijk en vogelvrij verklaard, tot dat zij, met den Keizer, en met hunnen wettigen Heer, zo als SIGISMUND toen ADOLF noemde,

zig

zig zouden verdragen en hem aangenomen en gehuldigd hebben. Doch de *Gelderschen* stoorden zig daar aan zeer weinig, maar droegen zorge dat zij, ten aanzien der inkomsten van de Tollen op den *Rhijn*, niet benadeeld werden. Hertog ARNOLD gebruikte, van zijnen kant, bekwaame Mannen, die zijn regt op *Gelderland*, aan het Hof van den Keizer, en bij andere Vorsten, met de pen verdedigden. Om zig niet alleen vast te zetten in zijn eigen Hertogdom, maar zig ook van dat van *Gulik* te verzekeren, vernieuwde ARNOLD, in het Jaar 1433, het verbond van onderlinge bescherminge, met zijnen Schoonvader, en met zijne andere vrienden in het volgende Jaar. Van tijd tot tijd, tot in den Jaare 1437, bevlijtigde hij zig om zijne rechten, bij geschrift, tegen ADOLF, te verdeedigen en te staaven. Naa lang talmens, maakte Hertog ARNOLD, in 't Jaar 1438, eene erfscheiding, van deezen inhoud:

„ De Heerlijkheden van *Egmond* en *Tsselstein*, ende alle hun „ ooms, en vaderlijke goederen, van den Overgrootvader, „ Oom en Moeder van de *Arkels*, buiten den kring van *Gel-* „ *derland*, *Gulik* en *Zutphen* geleegen, zou WILLEM naar „ zig neemen; doch derzelver nalaatenschap in *Gelderland*, en „ bijzonder het Slot *Oyen* met zijn toebehooren zoude AR- „ NOLD toe koomen; als mede de aanspraak op *Kleeve* en „ *Pierepont*; maar het verschil over *Mechelen*, hen beide in „ het gemeen aangaan. Het geld, hunnen vader JAN *van Eg-* „ *mond*, wegen de verpanding van *Hattem*, te goed koomen- „ de, zoude WILLEM niet invorderen, dan die selve Stad na „ de dood van zijn Vader en op eene wijse als nu sijn Vader, „ mogen blijven bezitten, ter tijd toe hem uit de eerste schat- „ ting over *Gelderland* uit te zetten, zoude zijn aangesteld „ 5000 Rhijnsche Goudgulden. De cijnsen, tienden, binne en „ buitendijksche aanwassen, ende de overige zo in de over als „ neder betuwe, eertijds *Geldersche* goederen, zoude WIL- „ LEM met zijne Erven van ARNOLD en zijnen Erven, zo „ vaak dat behoorde, op *Zutphensche* rechten te leen ontvan- „ gen; ook de bezwaarde en losbaare cijnsen, met zijne Er- „ ven mogen vrijkoopen en onbespeerd gebruiken; mids dat, „ de in de *Betouw* op nieuw opkoomende en van WILLEMS „ grond afgezonderde waarde (ten ware de kennelijk andere

„ toe

„ toebehoorden) ARNOLD volgen zouden. WILLEM zou-
„ de met zijne Erven, de tollen van *IJseloord* inbeuren, *Leer-*
„ *dam* behouden, ende zo lang hun Vader leefde, de bouwval-
„ lige huizen aldaar vermaaken, en daartoe het hout, als ook
„ tot zijn brand, mogen kappen: dan, dit mogt ARNOLD, na
„ doode van Heer JAN, hun Vader, voor 3000 Rhijnsche
„ Goudguldens weder naasten, en intrekken, mids aan WIL-
„ LEM of zijne Erven een half Jaar te vooren daarvan de weet
„ doende. WILLEM mogt het gebied van *de Voore*, aan den
„ Graave van *Meurs* verpand, weder aflossen, ende zo lang
„ inhouden tot ARNOLD, WILLEM zijn verschot en 3000
„ Goudguldens, aan de Graave van *Meurs* voorheen opleggen-
„ de, de Landkast van *Vooren* weder na zig naame. Ider zou-
„ de, met zijn goederen, ook zijn leenmannen te sijnen dien-
„ sten hebben; voorbehoudens, dat *Leerdam* alleenig zoude
„ leenroerig blijven van *Gelderland*. Noch WILLEM, noch
„ zijne Erven, zouden zig eenig regt aanmatigen, op de Land-
„ schappen, of daarin gelegen gronden van *Gelderland*, *Gulik*,
„ *Zutphen*, *Kleeve*, *Pierepont of Oijen*, noch op de tollen
„ van 't *Lobeth* of *Salt Bommel*, noch op het Geld van *Hat-*
„ *tem*, welke haar in deze scheiding niet was toegeweezen.
„ Indien WILLEM, zonder echte geboorte, afstierf, zoude
„ alle zijne Goederen ARNOLD en zijne nazaaten erven".

Dit verdrag was getekend, door de beide Broeders, en door hunnen Vader; hunnen Oom, WILLEM *van IJselstein*; FRANK VAN BORSSELEN, Graaf van *Oostervand*; JACOB, Heer van *Gaasbeek*, *Abcoude*, *Putten* en *Strijen*; REYNALD VAN BREDERODE, Heer van *Gennip*, *Vianen*, *Ameyden*; en de Heeren HENDRIK en JAN VAN WASSENAAR, mede met hunne eigen Zegels bekrachtigd.

In het Jaar 1440, ontstond weder een hevig geschil tusschen de beide Broeders, over de Erven en Dijk-geregtigheid van *Driel*. Die van *Nymeegen* raadden Hertog ARNOLD, den twist te doen beslissen voor den Jaarlijkschen Bank van *Driel*, waartoe WILLEM zig niet ongeneegen toonde. Een weinig laater, deedt Hertog ARNOLD, aan die van *Driel*, verbieden, geene ongelden, of iet anders, zonder zijn verlof, te betaalen aan de Geestlijkheid van St. *Pauls*, te *Utrecht*. Doch alzo die

die van *Driel* niet alleen stonden onder 't gebied van ARNOLD, maar ook onder dat van WILLEM, keurden die van *Nymegen* dit af. Inmiddels besliste de Hertog van *Bourgondien* de zaak van *Mechelen*, ten genoegen van ARNOLD en WILLEM, en het liep aan tot het Jaar 1448, eer de *Drielsche* twisten een einde namen. *Driel* werd daarop, door ARNOLD, met nieuwe voorregten begiftigd.

Niets, ondertusschen, waren alle deze moeilijkheden, in vergelijking van de rampen, die ARNOLD, naderhand, door zijnen Zoon ADOLF, bestookt werden.

ARNOLD had, bij zijne Gemalin CATHARINA *van Kleef*, verwekt

ADOLF, die volgt, en daarenboven drie dogters:

MARIA, in het Jaar 1448, getrouwd met JACOBUS DEN II, Koning van *Schotland*, overleeden in het Jaar 1460.

MARGRIET, getrouwd met den Paltzgraaf FREDRIK, Hertog van *Simmeren*, enz.

CATHARINA, welke de *Gelderschen* gaarne getrouwd zouden gezien hebben aan FREDRIK, Hertog van *Brunswyk*; doch de dood verhinderde deze verbintenis.

Hertog ARNOLD overleed, den 23 Eebruarij van het Jaar 1473, in den ouderdom van 65 Jaaren.

ADOLF VAN EGMOND, Hertog van *Gelder*, Zoon van ARNOUD, van wien wij reeds omstandiger gesproken hebben, op 't *Artikel* ADOLPH *van Gelder*, I Deel, bl. 312, enz. en daarbij gemeld de schandelijke handelwijze, welke hij met zijnen Vader hield. In het Jaar 1463, was hij, door bewerking van FILIPS, Hertog van *Bourgondien*, getrouwd met KATHARINA *van Bourbon*, bij welke hij verwekte:

1. KA-

1. KAREL, die volgt, en

2. FILIPPA, getrouwd met REINIER, Hertog van *Lotharingen* en *Bar*. Uit dit Huwelijk zijn de vermaarde Hertogen *van Guise* afkomftig.

KAREL VAN EGMOND, Hertog van *Gelder*, Zoon van ADOLF en KATHARINA, had ter Vrouwe ELIZABETH, dogter van HENDRIK, Hertog van *Brunswyk-Lunenburg*, welke 33 Jaaren Weduwe was geweest, en, in 1538, zonder ooit Kinderen gehad te hebben, ftierf. KAREL hadt verfcheiden onechte Kinderen, en onder deze KAREL *van Gelder*, gehuwd met N. VAN BROEKHUIZEN. Met zijnen dood, die voorviel in het Jaar 1538, zijn de Hertogen van *Gelder*, uit den Huize van *Egmond*, uitgeftorven. Zie breder van hem op 't *Artikel* KAREL VAN EGMOND.

EGMOND VAN YSSELSTEIN.

WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Yfselftein*, *Leerdam*, *Schoonderwoert*, *Haastregt* en *Baar*, Ridder van 't Gulden Vlies, tweede Zoon van JAN *van Egmond* en MARIA *van Arkel*, wiens naam reeds dikmaals gefpeld is, op het *Artikel* van zijnen Broeder ARNOLD *van Egmond*. Hij ftierf, in het Jaar 1483, op het Slot *te Graaf*, oud een en zeventig Jaaren. In het Jaar 1473, was hij, in naame van KAREL, Hertog van *Bourgondien*, Stadhouder van *Gelder*. Zijne Gemalin was WALBURG, dogter van FREDRIK, Graave van *Meurs*; zij ftierf in het Kraambedde, in het Jaar 1459, na dat zij hem reeds drie Zoonen en vier Dogters gebaard had:

1. JAN, eerften Graaf van *Egmond*, die volgt.

2. FREDRIK, eerften Graaf van *Buuren*.

3. WILLEM, Heer van *Harpe*, die, in 't Jaar 1472, trouwde met MARGRETA VAN RYSWYK, Erfdogter van den Heere van *Boxmeer*, afkomftig van een jon-

jonger Heer van *Kuilenburg*; deze had, onder andere Kinderen,

ANNA *van Egmond*, Vrouwe van *Boxmeer*, enz. welde goederen zij ten huwelijk bragt aan haaren eersten man, WILLEM VAN POLAANEN, Graave van '*s Heerenberg*. Hij stierf in 't Jaar 1513. Naderhand hertrouwde zij met N. Graave van *Waardenburg*.

4. ANNA, die tot man had BERNARD, Graaf van *Bentheim*.

5. ELIZABETH, eerst getrouwd met GYSBERT BRONKHORST van *Batenburg*, die bij haar twee Dogters verwekte. Ten tweede maale trouwde zij, heimelijk, met Heer JAN VAN DER AA, Heer van *Broekhoven*, Drost van *Gornichem*.

6. WALBURGH, Nonne te *Redichem*, op de Veluwe, bij *Arnhem*.

6. MARGRIET, eerst getrouwd met N. VAN MERODE, Heer van *Petersheim*; daarna met GEURT TURK, Kastelein van *Buuren*, Stalmeester van WILLEM *van Egmond*, haaren Vader, en Kolonel onder FREDRIK, Hertog van *Beijeren*. Zij hadden te zamen twee Zoonen.

WILLEM VAN EGMOND had, vóór zijn bovengemelde Huwelijk, in stilte, getrouwd, MARGRETA, Dogter van EVERHARD, Heere van *Hoogwoude* en *Aartswoude*, natuurlijken Zoon van Hertog WILLEM *van Beijeren*, geteeld bij N. KYFHOEK. Hij won bij haar twee Zoonen:

1. GERRARD VAN EGMOND *van der Nyenburg*, wiens afstammelingen hier naa volgen; en

2. NI-

2. NICOLAAS, ongehuwd gestorven. Behalven dezen, had WILLEM nog twee onechte Zoonen, WILLEM en HENDRIK, Graaven van *Egmond.*

JAN, Graaf van *Egmond*, Zoon van WILLEM en WALBURG VAN MEURS, gebooren in het Jaar 1438. In 1465, werd hij, te *Jerusalem*, Ridder geslagen. Op zijne terug reize had hij het ongeluk, ziek zijnde, van zijne dienaars verlaaten te worden. Zekere JAN MELISZ, welken hij van de Galeijen verlost had, droeg hem, eenige mijlen, op de schouders. Tot een blijk van erkentenisse, werd hij naderhand Baljuw van *Egmond.* Terwijl JAN, in het Jaar 1481, Kastelein van *Gornichem* was, veroverde hij, door list, de Stad *Dordrecht*, en werd, in 't Jaar 1483, na den dood van JOOST VAN LALAIN, Stadhouder van *Holland.* In het Jaar 1484, kogt hij de Heerlijkheid van *Purmerende*, van BALTHASAR WOLKESTEIN. Vervolgens trouwde hij, in 's *Hage* MAGDALENA, Dogter van GEORGE, Graave van *Waardenburg.* Keizer MAXIMILIAAN verklaarde hem, in 't Jaar 1486, bij opene Brieven, tot Graaf van *Egmond*; en in het Jaar 1491, werd hij, nevens meer anderen, tot Ridder van 't Gulde Vlies gemaakt. Kort daarop kogt hij de Heerlijkheden van *Hoogwoude* en *Aartswoude*, welke, gelijk uit het voorige *Art.* blijkt, eerst bezeten waren bij zijnen moederlijken Grootvader. JAN, de eerste Graaf van *Egmond*, regeerde, als Stadhouder van *Holland*, den tijd van twee en dertig Jaaren; hij stierf, op zijn Slot te *Egmond*, in het Jaar 1512, in den ouderdom van zeventig Jaaren, en werd in de Kerk aldaar, onder eene verheven koperen Tombe, (waarvan we te vooren melding gemaakt hebben) begraaven. Zijne Weduw stierf, in 't Jaar 1538, en werd naast hem bijgezet. Hij had bij haar verwekt vijftien Kinderen, meest ongehuwd of jong gestorven, uitgenomen:

1. JAN, die volgt.

2. GEORGE *van Egmond*, Heer van *Hoogwoude*, Bisschop van *Utrecht*, en Abt van *St. Amand.* Zie beneden.

3. FI-

3. FILIPS *van Egmond*, Heer van *Baar*, in Italie, in 't Jaar 1529, ongehuwd gestorven.

4. WALBURG *van Egmond*, in 't Jaar 1522, in haar eelste jeugd, gestorven. Zij was gehuwd met WILLEM, Graave van *Nassau-Dillenburg*, bij wien zij naliet ééne Dogter,

MAGDALENA *van Nassau*, die ten man hadt, HERMAN, Graaf van *Nieuwenaar* en *Meurs*; zij stierf zonder Kinderen.

5. CATHARINA *van Egmond*. Nog zeer jong zijnde, werd zij besteed in het Klooster te *Loosduijnen*; doch tot Jaaren gekomen, verliet zij 't zelve, en trouwde, met FLORIS VAN BORSSELEN, Heere van *Cortegeene* en *Pamële*.

6. ANNA *van Egmond*, Abtdisse te *Loosduinen*, Nonne geworden, in plaats van haare Zuster, volgens belofte van haaren Vader, gedaan aan Keizer MAXIMILIAAN; de Keizer vereerde, aan Graaf JAN, zijn schoonste paard, en deze aan hem zijne schoonste Dogter, tot den Geestelijken stand.

7. JOHANNA *van Egmond*, getrouwd met JORIS SCHENK VAN TAUTENBURG, Stadhouder van *Friesland*, gestorven in het Jaar 1530.

8. JOSINA *van Egmond*, trouwde, in het Jaar 1511, JAN VAN WASSENAAR, Burggraaf van *Leiden*, en overleedt, in 't Jaar 1523, nalaatende twee Dogters.

JAN, de tweede Graaf van *Egmond*, Heer van *Hoogwoude*, *Aardswoude* en *Baar*, Ridder van 't *Gulde Vlies*, Kamerheer van Keizer KAREL DEN V. Hij trouwde, te *Brussel*, in 't Jaar 1516, toen hij naauwlijks zeventien Jaaren oud was, met FRANSINA VAN LUXEMBURG, Zuster en Erfgenaame

van JACOB, Prinse van *Gaveren*, Heere van *Fiennes* en *Grietkhuizen*, *Armentieres* en *Auxy*, alle plaatsen in *Vlaanderen* gelegen. Graaf JAN trok met KAREL naar *Spanje*, en verzelde dien Vorst, op zijne meeste togten naar *Italië*, *Duitschland*, *Engeland* en de *Nederlanden*, tot in het Jaar 1528; in welk Jaar hij, te *Ferrara*, ziek werd, en te *Milaan* overleed, op den 19 April. Zijne Weduwe stierf, 29 Jaaren na hem, in *Vlaanderen*, in 't Jaar 1557; nalaatende twee Zoonen en ééne Dogter:

1. KAREL VAN EGMOND, Heer van *Purmerend*, *Hoogwoude*, *Baar*, enz. Hij trok, in het Jaar 1538, met zijnen broeder LAMORAAL VAN EGMOND, naar *Spanje*, werd aldaar Kamerheer van den Keizer, met wien hij, in 't Jaar 1540, uit *Nederland*, door *Duitschland* en *Italie*, eenen togt naar *Barbarije* deed, ter bijwooning van 't ongelukkig beleg van *Algiers*. Op den terug togt met den Keizer, viel hij, te *Carthagena*, in eene zwaare ziekte, aan welke hij, vier dagen daarna, ongehuwd overleedt. Op den 7 December, werd hij, te *Murcia*, begraaven.

2. LAMORAAL, die volgt.

3. MARGRETA VAN EGMOND, in het Jaar 1549, gehuwd met NIKOLAAS VAN LOTHARINGEN, Graaf van *Vaudemont*, en Stadhouder van *Limburg*. Zij baarde hem, in 't Jaar 1550, LOUISE, die, in 1575, de Gemalin werd van HENDRIK DEN III, Koning van *Frankryk*. Deze zeer schoone Vorstin stierf, te *Moulins*, in den Jaare 1601.

LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, Zoon van JAN en van FRANSINA VAN LUXEMBURG, na den dood van zijnen ouder-broeder, verheven tot Prins van *Gaveren*. Zijne Geschiedenis en treurig uiteinde, zullen wij, hier na, in een bijzonder *Artikel*, verhandelen. Hij trouwde, den 8 Maij 1544, te *Spiers*, met SABINA VAN BEIJEREN, Dogter van JAN,

Paltz-

Paltzgraave van *Spanheim*, Zuster van FREDRIK, Keurvorst van den Paltz. Hij verwekte bij haar twaalf Kinderen, van welke elf in leven waren, toen hij, te *Brussel*, op het Moordschavot, zijn leven liet. Deze Kinderen waren:

1. ELEONORA VAN EGMOND, gehuwd met GEORGE VAN HOORN, Graave van *Houtkerken*, in *Vlaanderen*, broeder van FILIPS VAN HOORNE, Heer van *Heeze*, die, in het Jaar 1585, te *Quesnoi*, onthalsd word. Zij stierf in '*s Hage*, 1512.

2. MARIA, na haars Vaders dood, Nonne in de Abtdije ter Kamere te *Brussel*. Zij was eene verstandige Princes, en schreef, voor haare Moeder, brieven aan Koningen en Vorsten.

3. FRANSINA VAN EGMONT, ongehuwd gestorven.

4. MAGDALENA, getrouwd met FLORIS VAN STAVELÉ, Graave van *Herlies*, Heer van *Glaijen* en *Haverskerke*, in *Vlaanderen*. Zonder Kinderen gestorven.

5. MARIA CHRISTINA, getrouwd met EDUARD VAN BOURNONVILLE, Heer van *Capris*. In 't Jaar 1573 bevondt hij zig in het Leger des Konings, voor *Haarlem* en *Alkmaar*, en was aldaar 's Konings Financier. Zij trouwde, ten tweedemaal, met WILLEM VAN LALAIN, Zoon van ANTHONY, Graaf van *Hoogstraaten*; en voor de derdemaal met KAREL, Graaf van *Mansvelt*. Zij stierf in 't Jaar 1595, zonder Kinderen.

6. FILIPS, Graaf van *Egmond*, enz. Ridder van 't *Gulde Vlies*, en Stadhouder van *Artois*, gebooren in 't Jaar 1558, trok, op last des Konings van *Spanje*, naar *Frankryk*, om die van de Ligue tegen den Koning te helpen. Hij sneuvelde in den slag van *Ivry*,

 den

den 14 Maart 1590. Zijne Vrouw was MARIA VAN HOORN, Zuster van den Graave van *Houtekerke*, die met zijne Zuster ELEONORA gehuwd was. Naderhand hertrouwde zij met CASPAR VAN GENEVE, Marquis van *Lalain*, Vader van de Baron van *Bastien*. Bij de *Pacificatie van Gend*, werd hij, nevens zijnen Broeder, hersteld in 't bezit zijner goederen, die voorheen waren verbeurd verklaard. Doch, vermids hij daar na aan de zijde des Konings bleef, werden dezelve, niettegenstaande zij zwaar belast waren, in *Holland* aangeslagen.

7. ANNA VAN EGMOND, Nonne in een Klooster bij *Utrecht*.

8. SABINIA VAN EGMOND, Vrouwe van *Beijerland*, gehuwd te *Delft*, in het Jaar 1595, met GEORGE, Graave *van Salins*. Deeze overleed, zonder Kinderen, in het Jaar 1600, en zij zelve in het Jaar 1614, in den ouderdom van 52 Jaaren, en werd te *Delft* begraaven.

9. IENNE of JANNA, Nonne ter Kamere te *Brussel*, naa den dood van haare Zuster MARIA; zij werd Prioresse van St. ELISABETH, te *Brussel*.

10. LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, Heer van *Purmerend*, enz. studeerde een geruimen tijd te *Keulen*, onthield zig vervolgens, een tijd lang, bij den Jongen Hertog van *Kleeve*; reisde daarna naar *Frankrijk*, bij Koning HENDRIK. die, gelijk wij boven hebben aangemerkt, met zijn volle Nigte getrouwd was. Naa den dood diens Monarchs, keerde hij weder in *Braband*, en van daar in *Holland*, alwaar hij bleef, en een tijd lang, op zijn Landgoed woonde. Doch, met schulden overlaaden, vertrok hij weder naar *Frankrijk*, en trouwde aldaar eene Nigt van den Hertog *van Rohan*, genaamd MARIA PENTHIEVRE. Met zijne Echtgenoote, be-

begaf hij zig naar *Henegouwen*, en is ten laatsten, na veel omzwervens, te *Brugge*, zonder Kinderen overleden. Om de groote schulden, met welke zijne goederen bezwaard waren, werden dezelve, nog bij zijn leven, verkocht. *Hoogwoude* en *Aartswoude*, kocht CORNELIS VAN MIEROP, Ontvanger van *Holland*. De goederen van *Egmond* werden aan verscheiden perceelen verkocht. Op deeze wijze kwam het Graafschap *Egmond*, met de Stede, het Slot en de Heerlijkheid van *Purmerend*, in het Jaar 1607, aan de Staaten van *Holland*.

II. KAREL VAN EGMOND, Prins van *Gaveren*, Ridder van het Gulde Vlies, trouwde MARIA VAN AUBIGNI, in *Artois*, Weduwe van ANTHONY VAN CROY, Heer van *Croij*. Bij deezen werd zij Moeder van:

1. LODEWYK VAN EGMOND, Graaf van *Egmond*, die volgt.

2. MAGDALENA VAN EGMOND, in 't Jaar 1613, getrouwd met ALEXANDER VAN LIGNE, Prins van *Chimaij*.

3. ALBERTA VAN EGMOND, in 't Jaar 1611, getrouwd met RENATUS VAN RENESSE, Graave van *Warfusé*, Burggraaf van *Montinake*; en

4. SABINIA VAN EGMOND.

LODEWYK VAN EGMOND, Graaf van *Egmond*, Prins van *Gaveren*, Grande van *Spanje*, Ridder van het Gulde Vlies, trouwde MARGRETA, oudste Dogter van den Graave van *Barlaimont*, en verwekte bij haar:

FILIPS VAN EGMOND, Graaf van *Egmond*, Prins van *Gaveren*, Grande van *Spanje*, Ridder van *'t Gulde Vlies*. Hij was te *Brussel* gebooren, en aldaar met groote staatsie ten Doop gehouden, door de *Infante* ISABELLA CLARA EUGENIA, in naam des Konings van *Spanje*.

De Graaven van Buuren.

FREDRIK VAN EGMOND, de eerste Graaf van *Buuren*, de tweede Zoon van WILLEM *van Egmond*, en van *Walburg*, Gravinne *van Meurs*. Hij was Heer van *Tsselstein* en *Leerdam*, en trouwde de Erfdogter van *Buuren* en *St. Maartensdijk*, ALIDA genaamd, Dogter van Heere GERRIT *van Kuijenburg*. In het Jaar 1482 werd hij, door Keizer MAXIMILIAAN, verheeven tot Graaf *van Buuren en Leerdam*. Hij stierf in het Jaar 1500, en liet na:

1. FLORIS VAN EGMOND, die volgt.

2. WEMMER VAN EGMOND, Heer van *Tsselstein*, die slechts een natuurlijken Zoon naliet, WILLEM genaamd.

3. Eene bastaard Dogter, getrouwd met LODEWYK VAN PRAAT, *van Moerkerken*, Baljuw en Kastelein van *Brugge*.

FLORIS VAN EGMOND, Zoon van FREDRIK, en van ALIDA *van Buuren*, naa den dood van zijnen Vader, Graaf van *Buuren* en *Leerdam*, en naa 't overlijden van zijnen Broeder WEMMER, Heer van *Tsselstein*, *St. Maartensdijk*, *Kortegene*, *Kraanendonk* en *Jaarsveld*, Ridder van *'t Gulde Vlies*, Stadhouder van *Holland*. Hij stierf in den ouderdom van zeventig Jaaren, in 't Jaar 1519. Hij had ter Vrouwe MARGRETA *van Bergen*, Zuster van MAXIMILIAAN, en van CORNELIS, Heere van *Zevenbergen*, en van MARIA, Vrouwe van *Barbançon*. In de-

de wandeling werd hij genaamd *Fleurtje Dunbier*. Hij liet na:

MAXIMILIAAN VAN EGMOND, die volgt, en twee Dogters.

1. ANNA VAN EGMOND, eerst gehuwd met JOSEPH *van Montmorencij*, Heer van *Nevele*, en daarna met JAN, Graave van *Hoorn*, en Heere van *Altena*, in *Holland*, den laatsten van zijn Geslacht, in 't Jaar 1540, zonder Kinderen overleeden. In haar eerste Huwelijk baarde zij vijf Kinderen, van welke, onder andere, bekend is FILIPS *van Montmorencij*, Graaf van *Hoorne*, na den dood zijns Vaders en Neve, Admiraal ter Zee, in 't Jaar 1568, te *Brussel*, met zijnen Neef, den Graave van *Egmond* onthalsd.

2. WALBURG VAN EGMOND, getrouwd met ROBBERT, Graave *van der Mark*, Heer van *Arenberg*, en van *Naaltwijk*, in *Holland*.

MAXIMILIAAN VAN EGMOND, Zoon van FLORIS, en van MARGRETA *van Bergen*, Graaf *van Buuren* en *Leerdam*, Heer van *St. Maartensdijk*, *Tsjelstein*, Ridder van 't *Gulde Vlies*, Stadhouder van *Friesland*, groot gunsteling van Keizer KAREL DEN V, zeer onverwagt te *Brussel* overleeden, in 't Jaar 1548. Zijne gemalin was FRANSINA, Erfdogter van LANNOI, gehuwd in 't Jaar 1562, nalaatende ééne Erfdogter,

ANNA VAN EGMOND, Gravin van *Buuren* en *Leerdam*, Vrouw van *Tsselstein*, *St. Maartensdijk*, *Jaarsveld* en *Lannoi*, gebooren in 't Jaar 1533, en in het Jaar 1551, getrouwd met WILLEM DEN I, Prins van *Oranje*, Graaf van *Nassau*, beide oud 18 Jaaren. ANNA overleed den 24 Maart in 't Jaar 1548, oud 25 Jaaren, nalaatende twee Kinderen:

1. FILIPS WILLEM VAN EGMOND, Prins van *Oranje*.

2. MARIA VAN NASSAU, getrouwd met FILIPS, Graave van *Hohenlo*.

MAXIMILIAAN VAN EGMOND, liet nog na een natuurlijken Zoon, ALEXANDER genaamd, getrouwd met AGNES VAN HAAFTEN, Vrouwe van *Geveren*.

Deeze MAXIMILIAAN, de laatste Graaf van *Buuren*, staat, in de groote Kerk in *'s Hage*, in een glas, achter het Koor, met zijne Vrouw, geschilderd. Zijne zinspreuk was, SANS AUTRE. Thans zullen wij laaten volgen, de afstammelingen van

JAN VAN EGMOND, als stichter van 't Slot *Meerestein*, en van ELISABETH VAN STRYEN.

JAN VAN EGMOND, *van Meerestein*, en ELISABETH *van Strijen*, lieten na,

GUIDO VAN EGMOND, *van Meerestein*, die volgt, en

WOUTER VAN EGMOND, *van Meerestein*; zie beneden.

GUIDO VAN EGMOND, de oudste Zoon, was gehuwd met N. VAN DOORTOGE, en liet na,

ALBERT VAN EGMOND, *van Meerestein*, Ridder, getrouwd met N. *van Tsselstein*, nalaatende,

(*a*) OTTO VAN EGMOND, *van Meerestein*, die volgt,

BAR-

BARTHA VAN EGMOND, *van Meerestein*, in 't Jaar 1438, getrouwd met DOUWE *van Rietwijk*.

(*a*) OTTO VAN EGMOND, *van Meerestein*, was getrouwd met N. VAN DER GOYE, in *Gelderland*. Zijne Kinderen waren;

(*b*) ALBERT VAN EGMOND, die volgt, en

JAN VAN EGMOND, *van Meerestein*, getrouwd met N. DE BLOOT, Dogter van PHILIPS DE BLOOT.

(*b*) ALBERT VAN EGMOND, *van Meerestein*, verkocht *Meerestein*, aan de Reguliere Monniken van *Sion*, in de *Beverwijk*. In volgende tijden, is dit Landgoed door het Zeewater vernield. Hij trouwde met zijn Broeders Vrouws Zuster, HAZE DE BLOOT, en behuwde met haar de Heerlijkheid *Keenenburg*. Hij liet na;

OTTO VAN EGMOND, Heer van *Keenenburg*. In het Jaar 1486, werd hij, te *Dordrecht*, door MAXIMILIAAN, Ridder geslaagen. Ook was hij tegenwoordig bij de verrasfing van *Dordrecht*, door JAN *van Egmond*, in het Jaar 1481. Hij overleed in 't Jaar 1510, en was getrouwd geweest met CATHARINA VAN RAAPHORST, welke bij haar overlijden, drie Jaaren naa dat van haaren Man voorgevallen, naliet:

(*c*) ADRIAAN VAN EGMOND, die volgt, en

BARTHOLOMEUS VAN EGMOND, die ter Vrouwe had, ANNA VAN ALMONDE; hij stierf in 't Jaar 1559, en zijne Weduw in 't Jaar 1561. Hunne Kinderen waren:

1. ADRIAAN VAN EGMOND, getrouwd met AGNES DE BEER, van *Amersfoort*, overlee-

leeden in 't Jaar 1604, nalaatende twee Zoonen:

1 OTTO VAN EGMOND, die, in 't Jaar 1587 en 1594, Drost van *Salland*, en getrouwd was met JOHANNA LONGES, zonder Kinderen overleeden.

2. ALBERT VAN EGMOND, die ter Vrouwe had ALYD VAN SCHEPELAAR, en naliet:

1. BARTHOLOMEUS VAN EGMOND, getrouwd met AGNES VAN LAAR, te *Deventer*, bij welke hij verwekte,

EGBERT VAN EGMOND.

2. ALBERT VAN EGMOND.

3. CATHARINA VAN EGMOND, Nonne te *Leuven*.

4. THEODORA VAN EGMOND, die tot Man had, PEDRO ANTONIO URSINI.

5. MACHTELD VAN EGMOND, overleeden te *Brussel*, in 't Jaar 1596.

2. OTTO VAN EGMOND, te *Wijk* dood gestooken, in het Jaar 1596.

3. JACOB VAN EGMOND, Ridder van het Duitsche Huis te *Utrecht*, en Commandeur te *Middelburg*, insgelijks in het Jaar 1596 overleeden.

4. KASPAR VAN EGMOND, desgelijks Ridder van het Duitsche Huis, en Commandeur te *Maasland*, in 't Jaar 1595 overleeden.

5. CATHARINA VAN EGMOND, gehuwd met HUGO *van Treslong*, Broeder van LODEWYK; zij liet na 7 Zoonen en 4 Dogters.

6. ANNA VAN EGMOND, stierf te *Noordwijk*, in 't Jaar 1607, in den Ouderdom van 88 Jaaren.

7. ARNOLDA VAN EGMOND, getrouwd met PIETER PYNSSEN, te *Sassem*. Zij liet Kinderen na.

8. ALBERT VAN EGMOND, Ridder van de Duitsche Order, Commandeur te *Maasland*, gestorven in 't Jaar 1560.

9. FRANCOIS VAN EGMOND, ongehuwd dood geschoten.

10. JAN VAN EGMOND, stierf te *Parijs*, ongehuwd.

11. URSULA VAN EGMOND, in het Jaar 1562, Abtdisse te *Loosduinen*.

12. MACHTELD VAN EGMOND, Nonne te *Delft*.

(*c*) ADRIAAN VAN EGMOND, Heer van *Kenenburg*, woonde, in het Jaar 1524, met zijnen Broeder, in '*s Hage*, de begraafenis bij van JOHAN, Baanderheer van *Wassenaar*. Zijne Vrouw was HENRIKA, Dogter van JACOB HERMAN, van *Oestgeest*, bij *Leiden*, die bij hem Moeder werd van

(*d*) OT-

(*d*) OTTO VAN EGMOND, die volgt,

CORNELIA VAN EGMOND, gehuwd met JAN VAN SCHOOTEN. Zij stierf te *Haarlem*, in 't Jaar 1514, en liet Kinderen na.

(*d*) OTTO VAN EGMOND, Heer van *Kenenburg*, in het Jaar 1555, te *Brussel*, door Koning FILIPS, Ridder geslagen; naderhand werd hij Registermeester van *Holland*; in 't Jaar 1574, was hij Heemraad van *Delfland*. Alle de gunstbewijzen, welke hij van FILIPS ontvangen had, wederhielden hem niet, om vrijmoedig voor 's Lands Vrijheid uit te koomen, en daarin tot aan zijnen dood te volharden. Het vermaarde Verbond der Edelen hadt hij mede ondertekend. Hij was benoemd ter verwelkoming van CHARLOTTA DE BOURBON, als Bruid van WILLEM DEN I. Hij tekende de Unie van *Utrecht*, en naa dat hij tot meer andere gewigtige zaaken gebruikt was, stierf hij in 't Jaar 1585. Zijne Vrouw AGNES CROESINK baarde hem

1. KORNELIS VAN EGMOND, in 't Jaar 1561, te *Parijs*, ongehuwd overleeden.

(*e*) 2. JACOB VAN EGMOND; die volgt.

3. ADRIAAN VAN EGMOND, Ridder van de Duitsche Order, stierf op het Eiland *Maltha*.

4. GERRIT VAN EGMOND, Jongman gestorven, in 't Jaar 1572.

5. JAN VAN EGMOND, Baljuw van *Voorn*, stierf, zonder Kinderen verwekt te hebben, bij zijne Vrouw ANNA VYGH, in 't Jaar 1612.

(*e*) JACOB VAN EGMOND, Heer van *Kenenburg*, was Gouverneur van *Dixmuiden*, in *Vlaanderen*. In 't Jaar 1618, zonder

zonder Kinderen, stervende, maakte hij, bij Testament, zijne Heerlijkheid *Kenenburg* aan zijnen Neeve, OTTO *van Zeventer*, Baljuw van *Voorn*.

(*f*) WOUTER VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, tweede Zoon van JAN VAN EGMOND en ELISABET VAN STRYEN, had ter Vrouwe N. VAN BUUREN, en verwekte bij haar

ALBERT VAN EGMOND *van Meerestein*, Ridder; getrouwd met N. VAN DER BOUKHORST, en liet na

JAN VAN EGMOND *van Meerestein*, vermeld op het Jaar 1447. Zijne Vrouw was ELISABETH VAN DER WOUDEN, en hij bij haar Vader van

ALBERT VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, overleeden in hoogen ouderdom, in het Jaar 1509. Zijne Vrouw was HENDRIKA VAN SPANGEN, bij welke hij verwekt hadt:

ALBERT VAN MEERESTEIN, Kastelein *van Woerden*, gehuwd met ANNA VAN FOREEST; zij overleed in 't Jaar 1540, nalaatende

(*g*) 1. JAN VAN EGMOND MEERESTEIN, die volgt.

2. ANTHONY VAN EGMOND VAN MEERESTEYN; stierf zonder Kinderen verwekt te hebben bij MARIA VAN BUNAU, gebooren in *Friesland*.

3. JACOB VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, Priester in de *Beverwijk*.

4. MARIA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN. Haare eerste Man was, JAN VAN HUGTENBROEK, Ridder te *Utrecht*; de tweede, JACOB VAN

VAN CATS. Zij stierf in het Jaar 1555, nalaatende, uit haar eerste Huwelijk, één Zoon, ALBERT VAN HUGTENBERG.

5. ADRIANA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, Prioresse van *Rijnsburg*.

6. ANNA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, Nonne in 't *Geijn*, bij *Tsselstein*.

7. HENDRIKA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, trouwde, in het Jaar 1542, met JACOB VAN DUIVENVOORDE, Ridder, Heer van *Warmont*, Zoon van JAN VAN DUIVENVOORDE. Zij stierf in 't Jaar 1606, nalaatende verscheidene Kinderen.

(*g*) JAN VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, was Kastelein te *Harlingen*, en overleed in 't Jaar 1546. Hij was getrouwd met AMELIA VAN GROMBACH, uit *Friesland*, en liet bij haar na,

(*h*) FREDRIK VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, die volgt.

ALBERT VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN. Niettegenstaande zijn Stamgenoot, de Graaf van *Egmond*, de wraak van FILIPS en ALVA niet ontgaan kon, schrikte hem dit, echter, niet af om voor de Vrijheid pal te staan. Hij was een der voornaamste Bevelhebbers over de Vloot van den Prinse van *Oranje*, met welken hij, door brieven, onderhandeling hield. Nevens eenen *Eelsma*, moeten zij op éénen tijd, het vermaarde verbond der Edelen getekend hebben. Door Prins WILLEM DEN I, in het Jaar 1572, tot Krijgskommissaris aangesteld zijnde, gaf hij blijken van beleid en dapperheid, bijzonder toen *Noirkarmes* voor had, zig, door verraad, van *Gouda* meester te maaken.

Hij

Hij had in Huwelijk SARA, natuurlijke Dogter van REINOUT VAN BREDERODE, en overleedt, zonder Kinderen naa te laaten, in het Jaar 1596.

(*h*) FREDRIK VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, ouder Broeder van ALBERT, en een Lid der zaamverbonden Edelen; door ALVA werd hij hier m gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaard. Hij had, dit waren de beschuldigingen, tegen hem ingebragt, niet alleen het verbond onderteekend, maar ook, hoewel door eenige afgezondenen daartoe verzogt, geweigerd, daarvan aftegaan, en betuigd, bij die verbintenis te willen leeven en sterven. De overige beschuldigingen, hem aangetijgd, liepen hier op uit, dat hij onbeschoftelijk geleefd had, in het Regulliers Klooster, bij *Haarlem*; dat hij zig aldaar drie maanden onthouden, en andere verbondene derwaards gezonden had, om het te vernielen; dat hij was een groot begunstiger van de Ketters; dat hij aanleiding had gegeeven tot het prediken op het Huis *te Kleef*; dat hij de Predikanten huisvesting verleende; dat hij tegenwoordig was geweest, bij het mishandelen van een zeker Geestelijk persoon, in *'s Hage*; en eindelijk dat hij zig liet gebruiken, om de *Friesche* Edelen mede tot het verbond der Edelen te brengen. Hij overleed, in het Jaar 1615, in den ouderdom van 72 Jaaren. Zijne Vrouw was HECTOR *van Hoenvier*, wier Vader President *te Utrecht* was. Hunne Kinderen waren:

1. JAN VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN. In 't Jaar 1599, bevondt hij zig op de Vloot van den Admiraal PIETER VAN DER DOES, op welke hij ongetrouwd overleed. Voor zo veel ons gebleeken is, was hij het laatste manlijk oir van dezen tak van het Geslacht van EGMOND.

2. LUCIA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, getrouwd met Mr. HUGO RUISCH, Raad in den Hove van *Utrecht*. Zij stierf in 't Jaar 1596, en hij in 't Jaar 1615, nalaatende PIETER en FREDRIK RUISCH, die, na

na den dood van hunnen Oom JAN, Heeren van *Meerestein* werden.

Thans gaan wij over tot de afstammelingen van GERRIT VAN EGMOND, verwekt, gelijk wij gezien hebben, uit het heimelijk huwelyk van WILLEM VAN EGMOND, met MARGRETA VAN HOOGWOUDE, genaamd EGMOND *van der Nijenburg.*

WILLEM VAN EGMOND, *van der Nijenburg*, Heer van *IJsselstein*, *Leerdam*, *Schoonrewoerd*, *Haastrecht* en *Baar*, Ridder van het Gulde Vlies. Gelijk wij boven gezegd hebben, hadt hij uit een heimelijk Huwelijk, met MARGRETA VAN HOOGWOUDE, verwekt éénen Zoon, GERRIT; (die, door *Gouthoeven*, te onrechte, NICOLAAS genaamd werd), zo als te zien is, uit zekeren Perkamenten Brief, gegeeven en gezegeld te *Dordrecht*, in tegenwoordigheid van de Edelen en Ridderschap van *West-Friesland*: dewelke gehoord en verstaan hebbende, het verzoek en de verklaaring, door den voornoemden WILLEM VAN EGMOND gedaan, raakende de geboorte van den gemelden GERRIT, ten einde dezelve niet mogt worden gehouden als een bastaard, maar voor een schildboortig Edelman, uit een heimelijk Huwelijk gebooren; over zulks verzogt, aan de Ridderschap, den meer gemelden zijnen Zoon GERRIT, daar voor aanteneemen, even als of het geheime Huwelijk wettelijk en openbaar was bevestigd. Op verzoek van Heere WILLEM, bewilligde de Ridderschap gereedelijk in deeze beede: gelijk blijkt uit den genoemden Brief.

GERRIT VAN EGMOND, *van* of *tot der Nijenburg*, hadt voor zijn aandeel, uit zijns Vaders erffenisse, het Slot en de Landen van *Nijenburg*, in *Noord-Holland*, het welke, in het Jaar 1517, door de *Gelderschen* en *Friezen*, werd verbrand. Hij was getrouwd met N. VAN ZAANEN, en liet twee Zoonen na, de jongste was Priester te *Hillegom*, en de oudste

JAN VAN EGMOND, *van der Nijenburg*, Kastelein en Baljuw van het Slot van dien naam, van 't Jaar 1480 tot 1484.

1484. Schout van *Alkmaar*, in de Jaaren 1486, 1488, 1490, 1491 en 1492, en daar naa Burgemeester. Zijne Vrouw was JUDITH HEERMAN *van Oestgeest*. Hij stierf den 25 Maart 1523, en zij den 5 April van dat zelfde Jaar, laatende te zaamen na, zeventien Kinderen:

1. JUDITH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 2 December 1485, getrouwd met AUGUSTYN *van Teilingen*; die te zaamen twintig Kinderen verwekten.

2. JACOB VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 15 Maij 1485. Hij was Monnik, en stierf in 't Jaar 1541.

3. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*; gebooren den 17 Maij 1487, insgelijks Monnik, gestorven in 't Jaar 1560.

4. CATHARINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 6 December in 't Jaar 1488; was Klooster-Juffer in de Abtdij te *Rijnsburg*.

(a) 5. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

6. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 9 April in 't Jaar 1491. Zij was Klooster-Juffer te *Rijnsburg*.

(A) 7. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*; zie beneden, naa de afstammelingen van zijn Broeder JAN.

8. WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 17 Augustus in 't Jaar 1493. Hij was Schout van *Alkmaar*, en stierf den 18 Augustus in 't

't Jaar 1547. Driemaal was hij getrouwd geweest, en heeft na gelaten één Zoon,

ADRIAAN, die geene nazaaten gehad heeft.

9. FRANCOIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 25 September in 't Jaar 1494.

(B) 10. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die insgelijks volgt op de Afstammelingen van CORNELIS.

11. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 30 Januarij 1497, was getrouwd met GILLIS *van Widdestijn*, Ridder, Kastelein van *Medenblik*.

12. JERONIMUS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 16 Januarij 1498. Hij was Priester, en stierf in 't Jaar 1549.

13. CLARA VAN EGMOND, gebooren den 7 September in 't Jaar 1499, trouwde met ADRIAAN VAN DER HOOGE, uit *Zeeland*. Zij stierf in het Jaar 1545.

14. ANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Februarij in het Jaar 1401, stierf ongetrouwd, in 't Jaar 1520.

15. CATHARINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 24 October in het Jaar 1502, jong gestorven.

16. EVA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Januarij in 't Jaar 1505, getrouwd met CORNELIS SANDELYN, en gestorven den 17 December in 't Jaar 1533.

17.

17. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 9 Februarij 1507, jong gestorven.

(*a*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, het vijfde Kind uit het bovengemelde vrugtbaar Huwelijk, was gebooren den 8 Januarij van het Jaar 1490. Hij was Baljuw van *Nijenburg*, Dijkgraaf van *Geestmeer-Ambacht*, en Burgemeester te *Alkmaar*, in de Jaaren 1520, 1524, 1526, 1528, 1529, 1532 en 1536. Hij was getrouwd met SOPHIA *van Amerongen*, en overleed den 11 November in het Jaar 1555, nalaatende

1. AUGUSTYN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

2. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, insgelijks jong gestorven.

(*b*) 3. JOHAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

4. JUDITH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 5 October in het Jaar 1516.

5. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in 1520, en ongetrouwd gestorven.

6. SNEL VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 26 April in het Jaar 1521.

7. ADRIAAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 25 Julij in het Jaar 1522, liet een Dogter na, MARIA, getrouwd met JACOB *van Foreest*.

8. ELISABETH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 30 April in het Jaar 1525, getrouwd met CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*,

burg, haaren Neef. In de Huwelijksvoorwaarde, gemaakt den 24 Januarij in het Jaar 1547, wordt zij genoemd LYSBETH JANS.

10. VINCENT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 10 September in het Jaar 1528.

11. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

(*b*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1515, trouwde met MAGDALENA BASJENS *van der Hoolk*, die hem baarde:

1. DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 17 December in het Jaar 1537. Hij was President in den Hoogen Raad van *Holland*, en werd, in het Jaar 1586, door de Staaten, gezonden aan den Keurvorst van *Saxen*. Zijne Vrouw was DELIANA *van Blokhuizen*, bij welke hij geene Kinderen verwekte. Hij werd in 's *Hage* begraaven.

2. BARTHOLD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 23 Maij in het Jaar 1539, was Burgemeester te *Alkmaar*, en stierf zonder Kinderen.

3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Maij, 1540, trouwde HAASJE CROOK, Dogter van HENDRIK CROOK, Burgemeester van *Amsterdam*; hij verwekte bij haar

SOPHIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met JAN DE KRAAMER *van Wassenberg*.

4. ELISABETH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 13 September in 't Jaar 1543.

5.

5. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 18 December in 't Jaar 1544, getrouwd met JOHANNA *van Montfoort*, bij welke hij naliet:

MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met NICOLAAS *van Abbenbroek*.

6. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

7. CORNELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, mede jong gestorven.

(c) 8. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

(c) CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 19 October in 't Jaar 1553. Hij was Burgemeester van *Alkmaar*, in de Jaaren 1600, 1601, 1604 en 1605, en trouwde met ELISABETH *van Kroonenburg*. Hij overleed den 26 Januarij in het Jaar 1606, nalaatende

1. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1589. Zij trouwde met den Heer *van Oudestein*, Raadsheer in den Hoogen Raad over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*.

2. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

3. THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

4. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

(*d*) 5. THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

6. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1602, was Burgemeester van *Alkmaar*, in de Jaaren 1646, 1647, 1655, 1656, en Dijkgraaf van het Hoog-Heemraadschap van de uitwaterende Sluizen in *Kennemerland* en *West-Friesland*. Hij trouwde met MARIA *van Cromvliet*, en verwekte bij haar,

NATHALIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met CHRISTIAAN MOL, Resident van wegens den Keurvorst van *Brandenburg*, bij den Staat.

(*d*) THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 7 Maart in het Jaar 1592. Hij was Burgemeester van *Alkmaar* in 't Jaar 1634, en vervolgends meermaalen tot in het Jaar 1672, en verscheiden maalen Gecommitteerde in de Vergadering der Staaten Generaal, in den Raad van Staate, en in den Raad van *Noord-Holland*. Zijne Vrouw was WENDELINA VAN RAAPHORST, die bij hem Moeder werd van

CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1627, en getrouwd met GEERTRUY VYGH. Zij hadden te zamen deze volgende Kinderen:

1. WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 8 Maij in het Jaar 1654. Hij was Raad der Stad *Alkmaar*, en Dijkgraaf van de *Schermer*.

2. HELENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 3 October in het Jaar 1656, jong gestorven.

3.

3. THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 23 Februarij, in het Jaar 1663, jong gestorven.

4. CORNELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 1 September, in het Jaar 1664, jong gestorven.

(A) CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, tweede Zoon van JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg* en van JUDITH HERMAN *van Oestgeest*, gebooren den 3 December, in het Jaar 1492. Hij was Raadsheer in den Hove van *Holland*, trouwde met MARIA *van Zwanenburg*, overleedt den 20 Januarij, in het Jaar 1562, en liet na

1. JOSINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1522, gehuwd met ADRIAAN WENSSEN, Raad in den Hove van *Holland*.

2. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1524, jong gestorven.

(*a*) 3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

4. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1527, jong gestorven.

5. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1527, jong gestorven.

6. APOLONIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1531, jong gestorven.

7. ADELBERT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1534, Domheer en Scholaster van Oud-Munster, te *Utrecht*. In het bekleeden

van deezen post, verving hij de plaats van WILLEM *van Assendelft*.

8. LUCIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1535, is jong gestorven.

9. ANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die tot Man had REINIER KANT, Burgemeester van *Amsteldam*.

10. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1539, jong gestorven.

11. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met FRANCOIS VALKENSTEIN, Ontvanger van *Holland*.

12. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1542, getrouwd met ADRIAAN VAN DER MYL, Heer van *Bleskensgrave*, *Dubbeldam*, President van het Hof van *Holland*.

13. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1546, jong gestorven.

(*a*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, was gebooren in het Jaar 1526, en getrouwd met ELISABETH STEENSEL. Hunne Kinderen waren:

(*b*) 1. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. ADELBERT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

3. ADRIAAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, ge-

geboorten in het Jaar 1559, gehuwd met ANNA VAN DER MEER *van Beerendrecht*. Hij liet na

1. OTTO VAN EGMOND *van der Nijenburg*, geboren den 12 Januarij, in het Jaar 1662, was Kapitein in dienst van den Koning van *Spanje*, en liet na 8 Kinderen.

1. ANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*,

2. ELSEBE VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

3. WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

4. ELSEBE VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

5. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

6. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

7. ELSEBE VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

8. JACOB VAN EGMOND *van der Nijenburg*, meest alle jong en zonder Kinderen gestorven.

(*b*) CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, wiens Vrouw was MAGDALENA *van Alkemade*; hij liet na

JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die trouwde met JOSINA GRAUWERF, welke hem baarde:

(c) 1. JUSTUS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, zijnde met haaren Broeder een tweeling; haar Man was, CHRISTIAAN *van Alkemade*.

3. CORNELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met FILIP, Baron *van Leefdaal*, Vrijheer *van Beck*.

4. GYSBERT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, verdronken.

5. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, stierf oud 10 Jaaren.

(c) JUSTUS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Heer van *Waardestein*, gebooren in het Jaar 1613, trouwde den 14 Augustus in het Jaar 1649, met EUSTATIA *van Quarebbe*, en liet na

WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*, overleeden in het Jaar 1683, getrouwd met N. STEMBORN.

(B) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, derde Zoon van JAN en van JUDITH HERMAN *van Oestgeest*, was gebooren den 23 Junij, in het Jaar 1494; trouwde eerst met JOHANNA *van Noord-Welland*, naderhand met MARIA EVERSDYK, en liet na, behalven éénen Zoon, die te *Haarlem* woonde, en geene Erfgenaamen naliet,

I,

1. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1530. Hij was Dijkgraaf van *Geestmer-Ambacht*, *Schage* en *Nijdorper Cogge*, midsgaders van de *Hondsbosfche*; Burgemeester te *Alkmaar*, van 't Jaar 1574 tot in het Jaar 1590. Op last van Prins WILLEM DEN I, deed hij, in het Jaar 1573, met gevaar zijns levens, tot ontzet van *Alkmaar*, Dijken en Dammen doorfteeken. Naderhand met Prins WILLEM buitenslands zijnde, werd hij, door ALVA, gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaard en verkocht. Zijne Vrouw was, zijns Ooms Dogter, ELISABET VAN EGMOND *van der Nijenburg*, bij welke hij verwekte:

(a) 1. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, ftierf ongetrouwd.

(a) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1551, was Dijkgraaf van *Geestmer-Ambacht*, *Schagen*, *Nijdorper-Kogge*, Houtvester van *Egmond*, en verfcheiden maalen Burgemeester van *Antwerpen*. Hij trouwde MARGRETHA VAN DER DUYN, GERRITS Dogter, en ftierf den 14 Junij, 1621, nalaatende:

(b) 1. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt

2. ADRIANA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die tot Man had, FLORIS VAN TEILINGEN, Burgemeester van *Alkmaar*. Zij overleedt den 5 Januarij, in het Jaar 1613.

3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1579, trouwde met RENS-

BURG

BURG DU GARDIN, en overleedt in het Jaar 1621, nalaatende

1. MARGRETA VAN EGMOND *van der Nijenberg*, ongehuwd gestorven.

2. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Bewindhebber van de O. I. C. in het Noorderkwartier, gebooren den 4 September, in het Jaar 1616. Hij trouwde MARGRETA *van Berkhout*, en had bij haar:

1. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 20 September in 't Jaar 1646. Hij was Burgemeester en Raad der Stad *Alkmaar*, Baljuw der *drie Egmonden*, getrouwd met HESTER *van Teilingen*.

2. MARGRETA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

3. ADRIAAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Baljuw *van Nijenburg*.

4. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

5. DIDERIK VAN EGMOND *van der Nijenburg*,

6. JOHANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

(*b*) GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, was Houtvester van *Egmond*; Hoog-Heemraad van de uit-

uitwaterende Sluizen; Burgemeester van *Alkmaar*, in het Jaar 1620, en verscheiden maalen daarna, tot in het Jaar 1633, als mede Gecommitteerde in den Raad van *Noord-Holland*, in 't Jaar 1622, 1623, 1626, 1627, 1630, 1631, 1634 en 1635. Hij trouwde met CHRISTINA BOELENS, en stierf in het Jaar 1636, nalaatende:

1. ADRIANA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Januarij, in het Jaar 1613, getrouwd met PAULUS *van Zwanenburg*, Burgemeester te *Leiden*.

2. DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 10 September, in het Jaar 1614; overleeden den 21 October, in het Jaar 1663.

(c) 3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

4. CELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

5. ELISABETH VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

6. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

7. MARGRETA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, allen jong gestorven.

(c) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 9 September in het Jaar 1618, was Heer van de Ridder-Hofstad *Vleuten*; Burgemeester van *Alkmaar*, in de Jaaren 1651, 1652, 1656, 1657, 1658, 1660, 1662 en 1664; verscheiden maalen Gecommitteerde in de Vergaderingen der Staaten Generaal, Raad van Staate, en in de Gecommitteerde Raaden van *Noord-Holland*.

land. Zijne Echtgenoote was, CATHARINA DE GRAAF, en deeze bij hem Moeder van:

(*d*) 1. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. KORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 29 Maart 1648.

3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

4. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in 't Jaar 1650, en gestorven 1674.

5. CHRISTINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

(*d*) GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Zoon van JAN, trouwde met MACHTELD VAN FORREEST, en had bij haar:

1. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg.*

2. DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg.*

3. CATHARINA VAN EGMOND *van der Nijenburg.*

4. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg.*

Tot dus verre loopt het Geslacht der Heeren en Graaven van *Egmond*, zo verre wij het hebben konnen nagaan, en bekend is. Wij merken nog aan dat van den laatstgemelden Heer GERARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, of uit zijne Broeders JAN en DIRK, zullen moeten zijn voortgekoomen, de Heer GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, en hunne Zuster Vrou-

Vrouwe MARIA Weduwe van Heer DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*, van welke wij hier vooren, op het Artikel van 't Baljuwschap van *Egmond*, gewag gemaakt hebben.

De Hoogleeraar J. W. TE WATER, in zijn *Verbond der Edelen*, van de Heeren van *Egmond* gewag maakende, zegt, in de aanteekeningen II stuk pag. 368 en 369. „ Het is overbekend, dat de Heeren van *Egmond van der Nijenburg*, uit „ het aloude Geslacht van *Egmond*, hunnen oorsprong hebben, „ door GERRIT, Zoon van WILLEM VAN EGMOND, „ Stadhouder van *Gelderland*." Dit hebben wij, hier boven ten duidelijksten aangeweezen. Zijn Hooggel. voegt 'er nenevens: „ Men zegt dat in de *Beverwijk* een Biersteeker woond, „ die zijne afkomst uit de Graaven van *Egmond*, met goede „ bewijzen zoude konnen aantoonen; gelijk de Heer *Paludanus* (Burgemeester te *Alkmaar* enz.) zegt zijn Ed. hem in het Jaar 1772', bericht heeft. Ik kan hier bij voegen, dat ik, voor ruim twee Jaaren, gesprooken heb, een Burgervrouw, wier Man, alhier te *Amsteldam*, toen op de Admiraliteits Werf werkte, en die mij mede te kennen gaf, van Vaders zijde afkomstig te zijn, uit dit Doorluchtig Geslacht. Zij berichtte mij, dat zij, reeds verscheidenmaalen bij zijne Hoogheid, den Heere Erfstadhouder zig vervoegd, en aan hoogst denzelven verzogt had, om zijne hulpe ter naspooring en opheldering haarer zaake, waarmede zij, echter, niets gevorderd was. Zij hadt, indedaad, eenige papieren en bewijzen, die het scheenen aanteduiden; maar het gebrek van eenige Doop- en Trouw-Cedels, stelde mij buiten staat, haar van eenigen dienst te kunnen zijn. Indien ik mij niet bedriege, is deze Vrouw, in het laatst afgeloopene Jaar 1784, zonder Kinderen, hier te *Amsteldam* overleeden, met die verzeekering voor zich zelve, dat zij een afkomeling der Heeren van *Egmond* was. De Heer TE WATER zegt verder, dat hij, eenigen tijd geleeden, ontdekt heeft, dat nog te *Bourdeaux* twee Broeders woonden van *Egmond*, Kooplieden aldaar, die het volle wapen van dit Geslacht voeren. Dit was ook het geval der Vrouwe, van welke ik zo even sprak. „ Mijne nieuwsgierigheid (zegt zijn „ Ed. wijders) dreef mij hier op eenig onderzoek te doen. Zij „ deeden mij, op de vraag, of zij uit het bekende Nederland-

„ sche

„ fche Geflacht der EGMONDEN voortkwamen, het volgen-
„ de bericht."

„ „ Wij weten niet, of wij uit het Geflacht der Heeren van
„ „ *Egmond* zijn, die in uwe Provintie wonen. Al wat wij u
„ „ konnen zeggen, is, dat onze Voorouders uit *Vlaanderen*
„ „ gekomen zijn, van waar zij naar *Gottenburg* in *Zweeden*,
„ „ vlugtten, wegens de vervolging van den Hertog van *Alba*
„ „ tegen de Hervormden. Wij hebben altijd hooren zeggen;
„ „ dat zij de voornaamften, en als de Stichters van de Stad
„ „ *Gottenburg* waren.

„ „ Doch onze bewijzen zijn, door een brand, aldaar ver-
„ „ looren geraakt. Onze Grootvader, OLIVIR VAN EG-
„ „ MOND, was de eerfte, die zig in *Frankrijk* met der
„ „ woon neêr geflagen heeft. Hij liet bij zijn dood, vijf on-
„ „ mondige Kinderen na. Onze Vader was de oudfte, en be-
„ „ reikte toen zeventien Jaaren. De zorg voor zijn Huisge-
„ „ zin en Koophandel ontnam hem de gelegenheid, om on-
„ „ derzoek op zijne Voorouders te doen. Hij had een Neef
„ „ van denzelfden naam, mede in deeze Stad woonende, en
„ „ Conful van zijne Zweedfche Majefteit. Wanneer deze naar
„ „ Zweden reisde, verzogt hem onze Vader naar onze Voorva-
„ „ ders te willen onderzoeken. Die Conful was hier getrouwd,
„ „ met een Roomschgezinde Vrouw, bij welke hij twee Dogters
„ „ gewonnen heeft. Hier is niemand van de *Egmonden* meer
„ „ overig, dan wij" ". „ Ter voldoeninge van hun ver-
„ zoek, gaf ik aan die Heeren eenig verflag, van de gedrukte
„ Genealogien der *Egmonden*; en verzogt te mogen weten, hoe
„ de naam van hem geweest zij, die eerst uit *Vlaanderen* naar
„ *Gottenburg* vertrok. Dan zij fchreeven den 20ften van Win-
„ termaand 1777, hier op niet te kunnen antwoorden; doch zij
„ zouden moeite doen, om zulks te ontdekken". Toen zijn Ed., in het Jaar 1777, zijn tweede Stuk van het *Verbond der Edelen*, waarin dit, ter bovenaangewezen plaatze, wordt verhaald, uitgaf, leefde zijn Ed. nog in hoope.

Het wapen van *Egmond*, zijn *zes dubbelde Keepers*, *het Schild geheel vullende*, *eerst* van *Goud*, daarnaa van *Rood*. Doorwelke Keepers beduid worden, de zes Ridderlijke deugden, waarmede een braaf Edelman behoort voorzien te zijn.

EG-

EGMOND, of EGMONDT, en ook bij anderen gesteld *Egmont*; (GREGORIUS *van*) van welken wij boven beloofden, in een afzonderlijk Artikel te zullen handelen, was, gelijk wij daar gezien hebben, de derde Zoon van Graaf JAN *van Egmond*, en van MAGDALENA *van Waardenburg*. Op voorstel van KAREL DEN V, werd hij tot Bisschop van *Utrecht* benoemd, in het Jaar 1534, en twee Jaaren daarnaa, in die waardigheid, bevestigd, door Paus PAULUS DEN IV. Geduurende zijn Leeven, hadt hij het Bisdom in vrede geregeerd. Volgens eenpaarig getuigenis, was hij geleerd en godvruchtig.

Als hij, in 't Jaar 1545, in gezelschap van 's Keizers Zuster, de Landvoogdesse MARIA, *Friesland* bezigtigde, werd hij, benevens haar, door JAN *van Hasselt*, Abt van *Marienhof*, op een prachtigen en vorstelijken maaltijd onthaald. Daarna zondt hij WILHELMUS LINDANUS en FRANCISCUS SONNIUS, beide naderhand onder het getal der nieuw aangestelde Bisschoppen en Kettermeesters bekend, als zijne Vikarissen, naar *Friesland*, om den Protestanten tegenstand te bieden. Doch zo wel de Geestelijkheid, als de Waereldlijke Rechter, verzette zig daar tegen, en verwierp de magt, waarmede SONNIUS door *Egmond*, voorzien was, als strijdende met de Vrijheden en Voorregten der *Friezen*. Van hem zijn nog verscheiden Kerklijke Ordonnantien voorhanden. De geleerde Minderbroeder, TACITUS NICOLAUS ZEGERUS, roemt niet alleen zijne liefde voor de geleerden en armen; maar zegt ook, dat hij uitmuntte, boven veele andere Bisschoppen; dat men, met hem aan tafel zittende, hem nooit hoorde spreeken over het aanfokken van paarden of honden, of van het vermeerderen zijner schatten; maar dat zijne gewoonte was, altoos, in zijne dischredenen, iets voorttebrengen, uit de verhevene wetenschappen, en bijzonder uit de Godgeleerdheid. In het Jaar 1555, heeft hij, aan de Kerk van *Gouda*, het eerste Glas vereerd, staande, nog heden, achter het Koor; het verbeeldt den Doop van CHRISTUS, door JOHANNES *den Dooper*; op den voorgrond ziet men GREGORIUS *van Egmond*, in zijn Bisschoppelijk gewaad, knielende: alles uitvoerig geschilderd, door den vermaarden DIRK PIETERSZ CRABETH.

GREGORIUS *van Egmond* overleedt den 26 November van 't Jaar 1559, en werdt begraaven in de Abtdij van St. *Amand*. Zijn Zinspreuk was: *Oeffent Godvruchtigheid*.

Zie verder *Batavia Sacra*, II. Deel.

EGMOND, (*Lamoraal*, Graaf van) was, gelijk wij boven gezien hebben, de tweede Zoon van Graave JAN *van Egmond*, en van FRANCOISE *van Luxemburg*. Naa den dood van zijnen broeder, werd hij Prins van *Gaveren*, *Steenhuizen*, Heer van *Purmerend*, *Hoogwoude*, *Aartswoude* en *Beijerland*, in *Holland*; van *Tiennes*, *Zotegem*, *Dondes*, *Armentieres* en *Auxy*, in *Vlaanderen*; Ridder van het *Gulde Vlies*, Stadhouder van *Vlaanderen* en *Artois*. Op den Ouderdom van twintig Jaaren, verzelde hij, in den Jaare 1541, Keizer KAREL DEN V, op den ongelukkigen togt naar *Africa*, en kwam, in het volgende Jaar, in *Italie* terug. In het Jaar 1544, was, op zijn Bruiloftsfeest, te *Spiers*, onder anderen tegenwoordig gemelde Keizer, en deszelfs Broeder FERDINAND. De meeste Vorsten van het *Duitsche Rijk* vereerden hem en zijne Bruid, SABINA *van Beijeren*, bij die gelegenheid, met hunne tegenwoordigheid. Na dat hij, te *Utrecht*, in het Jaar 1546, tot Ridder van '*t Gulde Vlies* geslagen was, verzelde hij FILIPS DEN II, op zijne Reize, door meest alle de Nederlandsche Steden; en na dus de aanneeming van dien Prins, tot toekoomenden Heer, in den Jaare 1552, te hebben bijgewoond, stak hij, met gemelden Vorst, over naar *Engeland*, ter gelegenheid der voltrekkinge van deszelfs Huwelijk, met Koningin MARIA. Van zijne dapperheid gaf hij blijken, in den slag van *St. Quintyn*, en in het volgende Jaar bij *Grevelingen*. Aan zijnen moed en bekwaamheid werd het inzonderheid toegeschreeven, dat KAREL, in die beide veldslagen, de overwinning op de *Franschen* behaalde. Van hier, dat hij, bij grooten en kleinen, de Verlosser van *Vlaanderen* genaamd werd. Ieder, die het karakter van FILIP DEN II kent, zal zig niet verwonderen, als wij zeggen dat deze zo wel verdiende lof, de eerste bron van afgunst, in het bedorven hart van FILIPS tegen hem, geweest is. Althans is het zeker, dat ALVA,

VA, die waande, in de Krijgskunde, niemand, die hem gelijk was, te hebben, den spijt over dien Krijgsroem in zijnen boezem opkropte. Naa het sluiten van den Vrede, vertrok EGMOND, in het Jaar 1559, naar *Parys*, om in den naam van FILIPS, de Prinses van *Frankryk* in ondertrouw te neemen. FILIPS, in dat zelfde Jaar, uit de *Nederlanden*, naar *Spanje* gekeerd zijnde, liet hem als Stadhouder van *Vlaanderen* en *Artois*, en Lid van den *Raad van Staat*. Het leedt, ondertusschen, niet lang, of EGMOND geraakte, nevens de meeste *Nederlandsche* Grooten, in onmin met den befaamden Kardinaal GRANVELLE, wiens trotscheid, voor Edelen en Gemeente, ondraaglijk was. Nog meer werd hij hierom bij hen allen gehaat, als hij van FILIPS bemind was, en van de Hertoginne van *Parma* moest ontzien worden. Tot den haat, tusschen EGMOND en GRANVELLE, gaf de eerste aanleiding het volgende voorval. Vóór zijn vertrek uit de *Nederlanden*, hadt FILIPS, onder andere, den Landvoogden vergund, ter vervullinge van de openvallende Ampten, te benoemen een drietal van persoonen, waaruit de Koning eene verkiezing deedt. De Stadsvoogdij van *Hesdin*, opengevallen zijnde, stond aan den Graave van EGMOND, het maaken van eene nominatie van drie persoonen. GRANVELLE verzogt hem, als een vierden persoon daarop te zetten, den Heer van HELLEVOET, niet om hem te doen verkiezen, maar om hem daar door bij den Koning te doen bekend worden. EGMOND voldeedt aan dit verzoek; doch bevondt welhaast, dat zijne toegeevenheid, omtrent GRANVELLE, hem misleid hadt. Het tweede geval was, dat GRANVELLE, door den Paus begiftigd werd met eene Abtdij, na welke EGMOND, voor eenen zijner vrienden, gestaan had. Het gevolg van het een en ander was, dat EGMOND de zijde koos van den Prins van *Oranje*, schoon hij te vooren met hem in gevoelens niet overeenstemde. In het Jaar 1563, begaf hij zig in het verbond, door de Ridders van het *Gulden Vlies* beraamd, ter verdeediginge van 'sLands vrijheid, en dus tegen GRANVELLE, die een onderdrukker der vrijheid was. Naderhand, door den Raad van Staate, naar *Spanje* afgevaardigd, om den Koning den slegten en gevaarlijken staat van *Nederland* voorteftellen, werd hij, bij zijne aan-

komst aldaar, op eene listige wijze, met alle tekenen van eere ontvangen. FILIPS sprak menigmaalen met hem, en tragtte hem in zijne oogmerken in te wikkelen, en van de zijde van *Oranje* aftetrekken. Bij zijn vertrek werd hij rijklijk begiftigd. Bij zijne wederkomst te *Brussel*, meende men duidelijke blijken te bespeuren, dat men, door valsche vertooningen van eere en achting, hem aan het wankelen gebragt had. In den Raad verscheenen zijnde, deed hij het Koninglijk bevelschrift voorleezen; de voornaamste Inhoud was deeze: „ Dat de Koning, „ van wegen den oorlog van *Malta*, niet vóór het aanstaande „ Jaar kon overkoomen; dat hij eene goede somme Gelds zou „ overmaaken, tot aflossing van 's Lands schulden; dat de Hertogin van *Parma*, met den Raad, middelen zou beraamen „ tot herstellinge der vervallene rechtszaaken, en dezelve voorstaan, op dat de Koning het oorbaarst besluiten en gebieden „ kon; dat in het stuk van het geloove en het uitroeijen der „ Ketteren, zijn geweeten hem niet toeliet, de minste verandering te maaken, maar dat men, in de vergadering, zou moeten overleggen, of 'er geene nieuwe straffen uitgedacht konden worden, om onkruid en wortel te gelijk uitteroeijen".

Intusschen vernamen de verbondene Edelen, uit onderschepte Brieven, door den Koning aan de Landsvoogdesse gezonden, dat de voornaamsten hunner reeds ter dood veroordeeld, en de oude voorregten waren verbeurd verklaard. Te *Dendermonde*, werd hier op eene Vergadering beleid, om te beraadslagen, wat in deze gevaarlijke omstandigheid van zaaken, best diende verrigt te worden. Ieder Lid der zamenkomste had het oog op den Graaf van EGMOND, als zeer ervaaren in Zaaken van Staat en Oorlog. Doch hij verklaarde, den Koning getrouw te willen blijven, en te gehoorzaamen in alles, wat dezelve mogt onderneemen. Voorts was hij van oordeel, dat men zijne Majesteit, door zagte middelen, tot andere gedachten moest zoeken te brengen. Vrugteloos waren dus alle de middelen, welke de Edelen aanwendden, om hem in hunne belangen over te haalen. Vergeefsch was ook de raad van *Oranje*, met opzigt tot de aanstaande ongevallen, zeggende, *dat hij de brug zoude zijn, over welken de Spanjaarden in het land zouden koomen, en dien achter zig weder afbreeken.*

Men

Men verhaalt, dat EGMOND, bij deze gelegenheid, aan *Oranje* zoude gezegd hebben: *Goeden nacht*, *Prins zonder goederen*; en dat deze daarop ten antwoord gaf: *Goeden nacht*, *Graaf zonder hoofd*; welke beide gezegden, door de uitkomst, bevestigd zijn. Als eene eerste aanleiding, ter vervullinge van deze beide voorspellingen, kwam de Hertog van ALVA, in 't Jaar 1567, met een groote Krijgsmagt, in de *Nederlanden*. Prins WILLEM *van Oranje*, Graaf LODEWYK *van Nassau*, de Graaven VAN BERGEN, HOOGSTRAATEN, BREDERODE, en andere Grooten, waren, bij tijds, buiten 's Lands geweeken. Doch de ongelukkige Graaven van EGMOD en HOORNE, met nog eenige anderen, waren 'er gebleeven, en hadden hunnen Beul met staatsie ontvangen. Met een geveinsd en bloedgierig hart, werd hun, uitwendig, veele eer beweezen. De eerste verrigting van den Tiran bestond in de afvordering der Sleutels van *Gendt*, van welke Stad de Graaf van EGMOND Gouverneur was, en waarin *Spaansche* bezetting lag. Niet lang daarna, deed ALVA de Graaven van EGMOND en HOORNE, door zijnen Zoon FERDINAND, op het Kasteel van de Graaven van KUILENBURG, ter maaltijd nodigen; doch, naa den maaltijd, met hunne meeste bedienden, gevangen neemen, en, onder het geleide van 3000 Soldaaten, naar het Kasteel van *Gendt* voeren, alwaar zij, zonder eenigen toegang, bewaard werden. Zij verzogten, gelijk ook de uitgeweeken Heeren, uit kragt der voorregten van de Ridders van *het Gulden Vlies*, voor een algemeen Kapittel van hunne Orde, te regt gesteld te mogen worden; doch dit werd hun geweigerd. Alle de diensten, welke zij aan FILIPS, en zijnen Vader Keizer KAREL, beweezen hadden, kwamen nu niet meer in aanmerking; zo min als hunne ijver voor den Roomschen Godsdienst. Spoedig werd hun Proces opgemaakt. De beschuldigingen tegen LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, bestonden in 88, en tegen FILIPS, Graaf van *Hoorne* in 63 Artikelen. Bloote achterdocht en louter vermoeden werd thans voor waarheid te boek geslaagen. Op den 27 van de maand Januarij, des Jaars 1586, had de Procureur van den Graave van EGMOND, aan den Hertog van ALVA aangebooden

een fincel schrift, waar van het Extract, met de Apostille van dezen Inhoud was:

„ Ende dat hij gheenfins en soude willen achterhaald zijn „ van aan uwer Excell. de voorsz. Requesten geaddresseert „ gaande aan zijn M. gepresenteert te hebben, dan als aan „ een Ridder van dezelve ordre bij zijn M. ghecommitteert; „ voor den welken (ende niemant anders) de voorsz. Grave „ moet gesteld worden te rechten en geadmiteert tot zijn on„ schuld, mids dien de selue Heer Graaue is notoirlijk een „ Ridder van de seluer ordre, sonder dat hem het selue can „ benomen oft hij daer af versteeken worden bij eenighe ap„ pointemente, geleijc men heeft gezogt te doene bij date van „ den XX deser maant".

„ Geleijc de Exempelen en Acten sedert toegecomen des be„ weijsinge en verclaeringen geeuen als van den Heeren van „ Nieu Casteel; Montaga, Descampes, de la Roche; Nolin „ van den Gracie van Romen, van Gruijthuizen van Rauen„ stein, Desquerdes, de Rijsborch de Holtbordijn en meer an„ deren, dewelke allegader wesende Heeren van de Ordre, en „ beschuldigd gedraagen te hebben, de waapenen tegen heure „ Oversten, ende tegen het Land, en andere desgelijke saa„ ken, en hebben nochthans niet aangetast noch gehandeld ge„ weest, dan voor die Collegie van der seluer Ordre; soo dat „ men nooit heeft geprocedeert, of doen procedeeren tegen „ eenig Ridder, van de Ordre andersins. Ten ware immer dat „ hij eerst bij vonnisse van den Hoofden en Ridders van der „ Ordre, ware afgesteld van sijne Eere en geweerd uit de „ Ordre".

„ Ende al waer 't dat alle het geene des voorschreven nu „ cesseerde, en dat de voorsz. Heer Graue, niet en ware een „ Ridder van de Ordre, nochthans en soude hij, volgens de „ Privilegien van Brabant, ende de Contracten bij sijner Maje„ steit beswooren, voor geen andere Justien kommen getrokken „ worden, dan voor de Ordinaris Rechters van Brabant; al„ daar de voorsz. Heere Graaue is woonende en Baenderheer, „ alwaar ook zijn persoon aangetast ende gehouden is geweest, „ als blijkt bij de Extracten van den seluen Tractaten, hier „ aen gehegt, volgende welke Privilegien en Contracten oock

„ geen

„ geen persoon aldaar ghehouden oft gevangen en magh ver-
„ voert worden noch uit den seluen landen getrokken. Mids
„ den welcken soo versеukt de voorsz. Remonstrant in alder
„ ootmoet dat om alle misverstandt te verheuden, uwe Excel-
„ lentie huer wil vercleeren ende doen blijcken oft zij is voor-
„ sien van ghenoegsamer commissien van zijner Majesteit, roe-
„ rende de saecken van de voorsz. Ordre. In welke gevalle bij
„ verseuck dat uwe Excellentie hem wil handelen nae de Statu-
„ ten ende Ordonnancien van de Ordre, volgens de verbinte-
„ nisse en rede die sij aen derzeluer Ordre schuldig is, ende in
„ dese procedeeren bij aduijse van de Ridderen van dezelue
„ sonder ander toetelaaten. Ende in so verre uwe Excellencie
„ niet gecommitteert en is, dat sij heur wil verdraghen van hem
„ te onderwinden oft kennisse te neemen van den feijten oft
„ saeken des voorsz. Graauen totter tijd toe, daerin anders sal
„ wesen voorsien, volgenden den seluen Statuten, oft bij ge-
„ breecken van dien souden den Suppliant benoodicht wesen
„ te protesteeren van nulliteijt. Biddende uwe Excell. niet
„ anders dan uit goede te willen neemen, dese verthooningh
„ verseuk, protestatie gemerkt hij andersints, niet en soude
„ kunnen bewaaren de rechten ende voordeelen den voorsz.
„ Heere Graaue zijnen meester competeerende, noch zijne las-
„ te voldoen".

De Apostille, op dit zo billijk en rechtmatig Request, luidde aldus:

„ Zijn Exc. feit en vercleert, dat sij van deesen saeke kennisse heeft ghenomen ende neemt bij commissie van zijnde,
„ Majesteit, als Ouerheer van dese Landen van herwaards ouer,
„ ende niet als hooft van der Ordre van den Gulden Vlie-
„ se. En daeroin daerin sal voortvaren gelijk vercleert is *bij*
„ *de acte ende vonnissen die sijn Exc. daer in heeft gegeeuen*,
„ ende sal den verthoonder hem vermijden van op dit punct
„ meer Requesten overgeuen. Gedaen te Brussel den 27 Jan.
„ 1568, ondertekend *Mesdach*".

Zonder ons op te houden met alle de stukken van dit wijdloopig Proces, zullen wij alleenlijk hier laaten volgen: 1. *Het vonnis van den Graave van Egmond.* 2. *Eenige stukken uit deszelfs verantwoording.* 3. *Zijnen Brief aan den Koning*, na

na dat hem zijne Sententie was voorgeleezen. Dewijl deze ſtukken niet algemeen bekend zijn, zullen wij dezelve letterlijk overneemen. Het *Vonnis* was van dezen Inhoud:

„ Geſien bij de Exc. des Hertogen van Alua, Marcgraaue „ van Coria, Stadhouder Gouverneur en Capitein Generael „ voor den Coninck onſen Heer ouer zijne Nederlanden. Het „ proces crimineel des Procureurs Generaels van zijnder Maje„ ſteit aanleggers, tegen de Graue van Egmond, Prince van „ Gauere, gevangene en verweerdere. Geſien insgelijcx de in„ formatien ghedaen bij den voorſz. Procureur Generael metten „ ſtukken Schrifuure ende Inſtrumenten bij hem overgegeuen, „ midsgaders de bekentenisſen des voorſz. geuangenen met zijn „ verantwoordinghe eenſamentlijck de Inſtrumenten en Schrif„ tuuren tot zijnder ontlastinge van zijnen wegen overgegeuen. „ Geſien oock ſijn fauten uitten ſeluen Procesſen ſpruijtende, „ van gecommitteert te hebben *Crimen laeſae Majeſtatis & „ rebellionis*, favoriſceerende ende weſende van den verbonden „ en de onbehoorlicken conjuratie des Prince van Orangen en „ de andere Heeren der Nederlanden, hebbende oock in zijn „ beſchut ende ſavegarde genomen de verplichte Edelen van den „ verbonden, ende ſijne quade dienſten ghedaen in ſijn Gou„ vernement van Vlaenderen, aengaende onſen heiligen Kerſten „ geloue, ende de beſchuldiginge van dien teghen de Sectaris„ ſen, oproerigh ende wederſpannigh der heilige Catholijcke „ Roomſche Kerken ende zijner Majeſteit. Gemerct daeren„ bouen alle de gelegenheid der ſaeke. Soo heeft ſijn Exc. op „ alles rijpelijc ghelet, hebbende met die van den Raade ne„ vens hem weſende, vercleert, dat de voorſz. Procureur Ge„ neraal behoort te optineeren in ſijne concluſien, vercleeren„ de, daerom, dat de voorſz. Graue heeft gecommitteert het „ crijm van ghequester Majeſteit ende over ſulx ſal worden „ gheexcuteert metten ſweerden, en ſijn hoofd gheſteld in 't „ openbaer om hooge om van elc gheſien te worden, alwaer „ het ſal blijven tot bij zijn Exc. anders ſal worden gheordi„ neert, en dat tot exemplaire ſtraffen van den misdaden des „ voorſz. Grauen, beuelende dat niemant zo coene zij, van „ 't ſelue afteneemen op ten hals, ende alle ende elcker zijner „ goederen reurende ende onreurende, rechten, actien, gron-

„ den,

„ den, van wat natuure en qualiteit, die oock zijn, oock „ waer die zijn, of beuonden moghen worden, tot behoef van „ den Fiscus en Conninclijcke Kamer verbeurt. Welc Vonnis- „ se is ghegeuen bij zijn Exc. den 4 Junij 1568, ende bij den „ Hertoghe geteekend ende toegezegeld, ende dat open ghe- „ daen hebbende in zijnder presentie in den Raed bij den Sec- „ retaris Praeto geleesen".

Het tweede, behelzende eenige uittrekzels uit de Verantwoording van den Graave van EGMOND, liep over de volgende onderwerpen, 1. *om den Raad van Financie, en geheimen Raad te voegen in den Raad van Staaten.* 2. *De zaamenkomst der Edelen te Hoogstraaten.* 3. *De Vergadering te Duffel.*

In het eerste werd gezegd: „ Seit de voorscreuen Graue, „ dat men tot grooten ongelijcke hun soekt te suspecteeren van „ Consperatie tegen zijne Majesteit, dewelck hij nooijt ghe- „ feijt heeft, soo oock de Procureur Generaal niet en alle- „ geert eenich feijt van conspiratie ende can de voorsz. Graue „ niet begrijpen hoe oft waerom de voorsz. Procureur, hem „ vervoordert, zulke woorden tegen hem te ghebruijcken".

„ Want hij en heeft in den raedt van Staten niet geproponeert, dat de saeken van de Financien, aldaer behoorden be- „ kent te wesen, dan tot goeder meijningen en tot meerder „ dienst van zijnder Majesteit, want sonder den Staet van de „ Financien te weeten, en cost men niet vastelijck sluiten in „ den Raedt van Staeten, ja als men de saeken wilde insien „ ten meesten diensten van zijnre M. soo en soude men niet „ van een kunnen ghescheijden, de affaire van den Raeden van „ Staeten en van de Financien.

„ Wesende te seer absurd, dat de voorsz. Graue door sulcen „ middel souden hebben gesocht zijn hant te leggen op 't gelt, „ om daermede t'zijnen appetijt te dienen, nadien sulke hande- „ lingen, als zijnder qualiteijt niet genoeg gelijckende, van „ hem noijt is gesocht, noch in eenighe zijner actien oijt „ beuonden geweest".

„ En sal oock niet beuonden worden, dat de voorschreuen „ Graue hebben willen aflaaten den Secreten Raadt, maar ter „ Contrarien heeft wel geproponeert ende gheraden zijnder Ma-

„ jesteit in Spanjen, dat, die van den Secreten Rade ende Fi-
„ nancien behoorden gheveugd te worden als assesseurs totten
„ Rade van Staaten, na dat de gelegenheid der saeken dat sou-
„ den verheijssen."

„ Ende voorwaer soud men soo in 't kwaade bedieden alle
„ goede Consideratien ende voorslagen, die men doet in eenen
„ Raedt bij manieren van goed duncken ende aduijs om den
„ dienst van de Prince ende welvaert van den Landen, wie sal
„ der wesen te vinden, die voordaene in den Raedt sal derren
„ openen zijn vrijenelen ende dat ten dienst van zijnder Maje-
„ steit verclaeren."

„ Aengaende Hoogstraeten, wel is waer, dat de Graue van
„ Swartzenborch wesende in de Nederlanden, heeft meer dan
„ eens bij zijne brieuen verzocht, aen den voorschr. Graue,
„ dat hij hem soude wille comen besoeken, eer hij weder naer
„ Duitschland keerden, mits welcke deselue Graue hem heeft
„ gevonden te Hoogstraaten, *bij wel weete van Mevrouwe de*
„ *Hertoginne van Parma* dewelcke de voorschr. Graue eerst
„ waerscoude, dwelc ghebeurden thien of tweelf dagen eer
„ de Requeste der Edelen wert ouergegeuen."

„ Maer daer en werd niet gehandeld, dan goede ciere ghe-
„ maekt, ende den Heere van Brederode en was doen al daer
„ niet, van den welcke de voorschreuen Grauen oock noijt
„ gehoord heeft, van dat hie met eenige andere verwanten wil-
„ de comen presenteeren eene Requeste, hoe wel sij in die
„ tijden ende te voren dicwijls bij malcanderen hadden geweest,
„ van saeken van dijokagien, die sij te samen hadden.."

„ Wel is waer dat des anderen daegs smorgens voor zijn ver-
„ trec, hen bij elkander vindende de Prince van Orangien, de
„ Graue van Hoorne, de Marcgraue van den Bergen de Graue
„ van Megen, de Graue van Hogstraaten de Graue van Egmont,
„ een van deselue Heeren in 't diuiseerch seijden dat de
„ Heere van Brederode en eenige andere Heeren ende Edellie-
„ den hadden Requeste aan haere hoochheijt ouertegeeuen,
„ aengaende de Inquisitie ende Placaaten, dat sij hen ten dien
„ eijnde binnen X dagen soude vinden te Brussel."

„ Waer op de voorschreuen Graue seijde dat dit gaulijck be-
„ diet soude worden bij zijne M., en dat hij niemant van sijn

„ vriende

„ vriende raaden van dat gezelschap te wesen, of daer tot hem „ te voegen, en dat hij *heure Hoochheijt des soude adverteeren*, so haest hij te Brussel soude komen (dewelc oock seijde de Graue van Megen) dewelck oock de Graue gecomen „ wesende te Brussel des aenderen daegs heeft gedaen, gelijc „ die van den Raet van Staete wel weten, zo hij oock meent „ dat de Graue van Megen ghedaen heeft."

„ Seit verder den Graue, dat hij te Duffel heeft gheweest „ bij last ende beuel van Mevrouwe de Hertoginne van Parma „ Regente, met een Instructie van haer Hoocheit, die eerst „ was voor de Vergaderingh, die men ghehouden soude hebben „ te St. Truijen, dewelc hij heeft nae geuolgt, sonder die „ eenigzints te buiten te gaen, gelijc blijkt bij der Propositien „ geschreuen bij zijn eigen hant, conform de voorscr. Instructie en oock bij der antwoorde van de gheconfedereerde ge„ geuen de Regente, oock so vandt hem aldaer de Prince van „ Orangien bij beuel van haere Hoocheijt, maer de Graue van „ Hoorne was daer niet, al staet het so in 't voorschreuen Ar„ ticule."

De Brief van den Graave VAN EGMOND, aan den Koning geschreeven, na dat hem zijn Vonnis was voorgeleezen, was begreepen in deeze bewoordingen.

„ HEERE.

„ Ick heb desen morgenstont verstaen het Vonnisse dewelcke „ uwer Majesteit belieft heeft teghen mij te doen geuen, ende „ hoe wel mijne meijninghe noijt en is geweest van eijt te trac„ teeren, oft te doen tegen den dienst van dijnre Majesteit, „ thegen onse waerachtige oude en Catholische Religie, noch„ thans neeme ick in pacientie 't gene mijne ghenadigen Godt „ belieft mij toe te senden. Ende soo verre ick deurende dee„ se troubelen eijt ghemeden oft toegelaten hebbe, dat anders „ schijne, 't selue is altijt ghebeurt met een oprechte en goede „ intentie ten diensten Gods ende van uwer Majesteit, ende „ om de noodzaaklijcheid des tijds, mids welcen ick uwer Ma„ jesteijt bidden mij 't selue te vergeuen, ende met mijner ar„ mer Huisvrouwe, Kinderen en Dienaaren medelijden te heb-

„ ben

„ ben en indachtig houdende mijne voorledenen diensten, op „ welck hoope ick mij gae beuelen in der barmhertichheijt „ Gods. Te Brussel bereet om te sterven desen V Junij 1568."

(Onderstond)

„ Lamorial Graue van Egmondt".

Deeze en meer andere stukken, vind men, in een Boek in 8°, gedrukt in de maand September van het Jaar 1568, tot tijtel voerende: *de Bewijsinge van de Onschult van mijn Heere Philips, Baenreheere van Montmorencij, Graue van Hoorne enz.*

Tegens de bedrieglijcke gevangeneeminge, onbehoorlijcke aenhoudinghe, onrechtvaerdige rechtuorderinghe, valsche betichtinge, ongoddelijcke vonnissen ende tijrannische executie ten grooten ongelijcke daedlijcken aen sijn persoon ghedaen; groot, met de bijlaagen, of Authentike Stukken, 675 pag. Het Exemplaar, welk ik thans voor mij heb, heeft wel eer behoord aan den vermaarden Historieschrijver GERARDUS BRANDT, naar uitwijzen van deszelfs handtekening en daar in gedaane Correctie.

Men zal zig niet verwonderen, dat het boven gemelde Vonnis, tegen den Graaf, met de eigen hand des Konings ondertekend was, als men nagaat, dat de oudste Zoon van dien Graaf, na dat zijn Vader op 't Moordschavot gesneuveld was, verklaard heeft, dat de *Spaansche* Koning aan den Hertog van ALVA Koffers vol blank papier, ondertekend met zijne hand, hadt medegegeven, en dat hij, op een dezer bladen, het Vonnis had doen schrijven.

Men verhaalt, dat, wanneer de Gemalin van den Graave den Hertog kwam verzoeken, om het ontslag van haaren Gemaal, en hem te voet viel, die wreedaart, zonder eenige ontzetting, kon zien, niet alleen dat zo een aanzienlijke Vrouw zig voor hem vernederde, maar daarenboven den spot met haar dreef, zeggende: „ *dat zij zig maar te vrede zoude houden; haar*

„ *man*

SABINIA VAN BEIJEREN, VERZOEKT BIJ DEN HERTOG VAN ALBA PARDON VOOR HAAR' GEMAAL, DE GRAAVE VAN EGMOND.

„ *man ſtond morgen uittegaan*". Maar dit uitgaan was allerrampzaligst.

Men zegt dat EGMOND, toen hij reeds op het Schavot was, zig nog vleide met de hoop op genade. Toen, egter, ROMERO, het hoofd in de ſchouders haalende, hem te kennen gaf, dat 'er geene genade overſchoot, knielde hij manmoedig neder, en ſprak, onderſteund door den Bisſchop van *Yperen*, zijn Gebed, kuste een zilveren Kruisbeeld, hem door den Bisſchop toegereikt, en ontving den jongſten ſlag, na 't uitroepen van, HEER, *in uwe handen beveele 'ik mijnen geest!* EGMOND eerst, en daarna de Graaf VAN HOORNE onthalsd zijnde, werden de hoofden, twee uuren lang, op ſtaaken geſteld. Doch deze vertooning hadt zulk eene uitwerking op de gemoederen, dat zelfs de *Spaanſche* Soldaaten hunne traanen niet wederhouden konden. De bloedhond, in plaats van zig daar door gevreesd te maaken, haalde zig den haat van grooten en kleinen op den halze.

Het gantſche Proces van den Graave van EGMOND, vindt men achter het eerſte deel van LE CLERC, *Geſchiedenisſe der Nederlanden*. Zie oock BOR en HOOFT.

EGMOND, (JUSTUS VAN) een geestig Schilder, gebooren te *Leiden*, in het Jaar 1602. Het grootſte gedeelte van zijn Leven heeft hij in *Frankrijk* doorgebracht.

Zie HOUBRAAKEN, I Deel.

EGMOND, (THEODORUS VAN) was de Opſteller van eene *Latijnſche* Spraakkonst, of Grammatica, die te *Amſteldam*, in het Jaar 1580, gedrukt is.

Zie VAL. AND.

EGMOND, (NICOLAAS VAN) geboortig van *Egmondt*, was een *Karmeliter* Monnik, en Leeraar in de Godgeleerdheid te *Leuven*. Met ERASMUS heeft hij verſcheidene maalen ge-

geredentwist, over zaaken van Religie. Hij leefde nog in het Jaar 1521.

EIBERGEN, in *Gelderland*, onder de Heerlijkheid *Borkelo*, twee uuren gaans van daar, aan de grenzen van *Munsterland*. De Gereformeerde Kerk in dit Steedje word door één Predikant bediend. De Huizen van *Eibergen*, en andere Dorpen en open plaatzen, in dezen oord, hebben, ter wederzijde, een goot of grep, in welke men gewoon is, Koemist en andere vuiligheid te werpen, waar van men, in het voorjaar, zig bedient, om de Landen, te mesten. *Eibergen* word bestierd door vier Burgemeesters. Ten westen van daar ligt de Buurschap, *Oud-Eibergen*.

EIERLAND, een Eiland, leggende Noord-Oostwaarts van *Texel*. Waarschijnlijk heeft het dien naam ontvangen, van de *Eieren*, welke de Zeemeeuwen, die zig daar in menigte onthouden, op strand leggen. Voorheen was dit een klein Eilandje op zig zelve, doch is, in de Jaaren 1629 en 1630, door het leggen van een dijk, over de tusschen beiden gelegene Schorren, met *Texel* vereenigd geworden. Door dezen dijk zijn de laage gronden, die wel eer met de Zee gemeen waren, allengs opgehoogd, en tot drooge Landen geworden, op welke veele Schaapen geweid worden. In het Jaar 1770, trachtte men deeze nieuw aangewonnen Landen te bedijken; doch, door een inbraak van den bijna voltooiden dijk, is dit, tot groote schade van de aanleggers, mislukt.

EIK, (GERRIT JANSZ. VAN DER) was, in het Jaar 1616, Burgemeester der Stadt *Delft*, en, in die waardigheid, in dat zelfde Jaar, een der Leden van de zeer aanzienlijke bezending, welke, door de Staaten van *Holland*, naar *Amsterdam* werd afgevaardigd, tot weering van scheuringe en verdeeldheid in de Kerklijke zaaken, die een merkelijken invloed op het Staatsweezen hadden. Op het *Artikel* van H. DE GROOT, zullen wij melding moeten maaken van de Redevoering, door hem, bij die gelegenheid, in de Vroedschap dier Stad gedaan.

EI-

Eikenduinen, een Buurt of Gehugt, in *Holland*, onder *'s Gravenhage*, of in *Haag-Ambacht*. De wooningen, of Boerehuizen, ſtaan aldaar niet bij elkander, maar hier en daar verſpreid, omtrent een klein half uur ten westen van den *Haag*, en een groot half uur ten oosten van *Loosduinen*, aan een zeer vermaaklijken beſtraaten en met eene dubbele rij iJpen Boomen beplanten rijweg. Uit eenige omſtandigheden, vermeld in een oud geding, gehouden voor den Hove van *Holland*, in den Jaare 1483, zoude men moeten beſluiten, dat 'er eertijds meer Huizen hebben geſtaan. Ten minſten is het zeker, dat die van *Scheveningen* en *Eikenduinen*, in alle lasten, impoſitien en omſlagen, welke over den *Haag*, en *Haag-Ambacht* werden omgeſlagen, een derde, en die van den *Haag* twee derden moesten draagen; als mede dat de Dorpen van den *Haag*, *Scheveningen* en *Eikenduinen*, *ſtonden en gemeen waren onder een Bailjuwſchap en Schependom*. Waaruit dan verder zeker is, dat *Eikenduinen*, ten dien tijde, een Dorp geweest is: en zo werd het ook genaamd, in het Jaar 1571. Volgens een Schepen-kennis, van den 9 Maij 1464, had het toen zijn eigen Koorn-Molen. Volgens Quohier van 1632, was het getal der Huizen aldaar 37, en de Bouw- en Weilanden 1543 Morgen 563 Roeden, behalven de Tienden. In het Jaar 1660, telde men te *Eikenduinen* en half *Loosduinen*, 192 bewoonde Huizen.

Dit Dorp was reeds bekend, in het Jaar 1266. In eenen Latijnſchen brief van dat Jaar, gegeeven door Vrouw MAGTELD, als fondatrice van de Abtdij aldaar, wordt het genaamd *Ecenduinen*; welke naam afkomſtig ſchijnt te zijn van de *Eken* of *Eiken Boomen*, die aldaar in de *Duinen* groeiden. Want het is bekend, dat in overoude tijden, deeze geheele oord beſtondt uit Wildernisſen en Bosſchaadjen, welke zedert uitgeroeid en de *Duinen* geſlegt zijn. In eene Sententie van den Hove van *Holland*, gedagtekend den 5 Julij, in het Jaar 1443, werd aan die van *Eikenduinen* vrijheid gegeeven, om hunne Landen te mogen verdelven, zo als zij voor meer dan honderd Jaaren gedaan hadden. Ook blijkt het, uit opgemelden Brief van Vrouwe MAGTELD, dat aldaar toen reeds een

Ka-

Kapel gestaan heeft. Dit geeft eenigen grond om vast te stellen, dat *Eikenduinen* ouder is dan *'s Gravenhage*.

De Kapel was gewijd aan de Maagd MARIA, als Patronesse, en werd, reeds in het Jaar 1326, tot een Parochie Kerk verheeven; doch, zo als nog heden, uit de overgebleeven fondamenten, is afteneemen, was zij van geen groote oudheid. De kundige Schrijver der *Nederlandsche Kerklijke Oudheden* zegt, op het Artikel van *Delfland*, „ dat deeze Kerk eertijds „ stond onder de Parochie Kerk van *St. Jacob*, in *'s Gravenhage*, daar de Pastoor der gemelde Parochie-Kerk zijne Kapellaanen na toe zond, en dat dezelve Pastoor alleen geregtigd was, om de Paasch-Communie, het Sacrament des Huwelijks en het laatste Olijzel aan die van *Eckenduinen* te bedienen." Doch de bewijzen voor dat gezegde ontbreeken 'er. Zeker is het, dat de *Kapellaan* van *Eikenduinen*, in vroegere tijden, een der vier Priesteren was, die de Kapel ten Hove bedienden, en op zijne beurt, als de Graaf of Graavin ten Hove was, het middagmaal aldaar genoot. Graaf WILLEM DE III echter toonde, dat zulks hem ten hoogsten mishaagde. Want als hij, in het Jaar 1326, aan NICOLAAS, Abt van *Middelburg*, vergunde om de Kapel te *Eikenduinen*, bij toestemming van den Bisschop van *Utrecht*, tot een Parochie-Kerk te maaken, en dezelve, door een zijner Kanunniken te laaten bedienen, bepaalde hij daar nevens, dat de Kanunnik, die in 't vervolg aldaar Parochiaan zoude wezen, zou moeten afstaan van het voorregt, om ten Hove te eeten; waarin de Abt ook bewilligde. Naadat dan deeze Kapel tot eene Parochie-Kerk verheeven was, werd zij vervolgens bediend, door een Kanunnik uit de Abtdij van *Middelburg*, wiens gebied, naar inhoud van gemelde giftbrief, zig uitstrekte, *van de Moersloot en de Stoeldam, westwaards tot Loesdune Lane, en voort alzo verre alze Haag-Ambocht gaat.* Of nu de eerste Kapel afgebroken en in derzelver plaats een Kerk gesticht zij, is onzeeker; maar dat de laatste van een hogen Tooren voorzien is geweest, zou ligt vallen te bewijzen. De Kerk met het Kerkhof besloegen, in den omtrek, de groote van 105 roeden, volgens het Kaartje van het Jaar 1556.

In de bijgeloovige tijden was deeze Kerk zeer vermaard.

Uit

Uit alle Oorden vloeiden de menschen, in groote menigte, te *Eikenduinen* te zamen, om 'er hunnen eerbied aan 't zogenaamde Kruis van den Zaligmaker te bewijzen.

Volgens gebruik, moesten de zulken, die ter bedevaart kwamen, eenig geld offeren. Uit deeze Offerpenningen werd weleer de Kapel, aan de H. Maagd gewijd, gebouwd.

Volgens Resolutie van de Staaten van *Holland*, van den 2 September 1580, werd deeze Kerk, als staande te nabij de Hoofdkerk van den *Haag*, afgekeurd, en bevolen, dezelve af te breeken, zonder dat de verzoeken of beloften van de Kerkmeesters van *Eikenduinen* in aanmerking genomen werden. De afbraak echter geschiedde eerst in het volgende Jaar. De Kerkelijke goederen, die vrij aanzienlijk waren, werden, ten behoeve van het gemeene Land, aangeslagen, en gesteld in handen van den Ontvanger Generaal van de Geestelijke goederen in *Holland*. Ondertusschen ontstondt hier uit groote moeite, om reden dat die van het Kruisgilde, en de H. Geestmeesters dezelve niet dan door dwang wilden afstaan.

Nadat de Kerk van *Eikenduinen* was afgebroken, werden de Ledemaaten vereenigd met die van *Loosduinen*, en hun het vrij gebruik dier Kerk toegestaan.

Schoon 'er van de Kerk en Tooren van *Eikenduinen* niets anders is overgebleeven, dan eenige brokken van de fondamenten, ziet men echter nog dikmaals menschen van de nabuurige Dorpen aldaar, als in Bedevaart, hunnen Godsdienst verrichten, kruipende op handen en voeten, rondom de puinhopen. Ook verkiezen veele ijverige Roomschgezinden, zo uit den *Haag* als daaromstreeks, liever daar, dan elders begraaven te worden.

DE RIEMER, *Beschrijving van 'sGravenhage*, I Stuk. fol. 17 enz. *Oudheden van Delfland*. *Staat der Nederlanden*, XVI. Deel.

EIKENSTEIN, een oud adelijk Slot, in het Land van *Heusden*, nabij het Dorp *Wijk*.

EIKELENBERG, (SIMON VAN) werd geboorен te *Alkmaar*, den 16 Maart van het Jaar 1663; volgens het bijschrift onder zijn afbeeldzel, door *Houbraken* in het Koper gebragt, overleed hij aldaar, den 4 November, in het 1738. Indien dit bijschrift waarheid spreeke, moet hij een bekwaam Schilder en Dichter geweest zijn. Doch hier zullen wij hem doen kenken als een Historie en Oudheidkundig Schrijver, die door zijne kunde en liefde voor de waarheid zijnen Landgenooten grooten dienst beweezen heeft.

Het eerste werk, welk hij in het licht gaf, in den tijd toen hij nog de Schilderkonst beoeffende, en over het *Alkmaaraer Hout* en de *Stadswateren* het opzigt had, voerde ten Tijtel *Gedaante en Gesteldheid van West-Friesland voor den Jaare* MCCC, *en tevens den ondergang van het Dorp* Vroone *aantoonende, dat de gemeene vertelling van eene belegering en verwoesting van eene magtige Stadt, die* Vroone *zou geheeten hebben, niet anders is dan een verdichtzel, gedrukt te* Alkmaar *in 't Jaar* 1714.

Bekend is het, dat de dwaalingen dikmaals voor echte waarheden worden aangenoomen, en als zodanig overgaan tot het nageslagt • te meer, wanneer mannen van naam deeze dwaalingen voorspreeken, en met eenigen schijn van waarheid bekleeden. Dit vind niet alleen plaats in zaaken, den Godsdienst betreffende, maar ook in de zulke, die alleen dienen ter naspooringe van de oudheid en opkomst van Landen en Steden, welke veeltijds duister zijn, en dus ligt voet aan de verdichtzelen verschaffen; vooral wanneer men bouwt op verouderde gevoelens, zonder agt te geeven op de gronden en of dezelve voldoende zijn. Dus is het de pligt van beminnaars van oudheden, niet de gevoelens van anderen, maar ook hunne eigen gronden natespooren, om zeeker te zijn, omtrent het geen zij aanneemen of verwerpen.

De Heer EIKELENBERG gaf duidelijke blijken van zijne overtuiginge omtrent deezen pligt, die in eenen Schrijver bovenal noodzaaklijk wordt vereischt. Want voorneemens zijnde, *Alkmaar en zijne Geschiedenisse* te beschrijven, (waarvan beneden zal gesprooken worden) en daarin niets willende toestemmen, dan het geene hij voor waarheid kon ter nederstellen,

zal

zal in de duisterheid, die hem omringde, geene kleine moeite gehad hebben, om het licht der waarheid te vinden. Gemakkelijk zal men zig hiervan een denkbeeld maaken, als men nagaat, hoe de beminnaars van beuzelarij eene zo groote Stad, als *Vroone*, gebouwd, belegerd en verwoest hebben; terwijl ondertusschen deeze Stad nergens dan in hunne schriften is te vinden.

Zij schijnen, echter, niet te droomen, maar vertellen de een na den ander, dat aan den mond van de *Zaan* zou geleegen hebben, eene Stad *Vroone* of *Verona*, de Moederstad van klein *Friesland*, de Stoel des Oorlogs der *Romeinen*, *Normannen* en *Friezen*, voorzien met een uitmuntende Zeehaven.

Minder moeilijk is het, voor een ondoorzigtig Leezer dit aanteneemen, dan voor een naauwkeurig onderzoeker, het te ontkennen. Want om dit op grond van waarheid te kunnen doen, moest eerst onderzocht worden, de *staat* en *gesteldheid van West-Friesland*, voor het Jaar 1300. En dit is in het bovengenoemde werk, naar vereisch van zaaken, met groote kundigheid geschied.

Nog zijn wij, aan den ijver van S. VAN EIKELENBERG, verschuldigd de Nederduitsche Uitgaave van de *Chronijk van Egmond*, door Broer JAN *van Leiden*.

Als mede *Alkmaar en zijne Geschiedenissen* enz. zijnde eene naauwkeurige Beschrijving der gelegenheid, onlusten en wisselvalligheden dier Stad, als ook eene beschrijving van de Oorlogen onder de Graaven, in en omtrent *West-friesland*, tot den Jaare 1300 voorgevallen; gedrukt te *Alkmaar* in het Jaar 1739, even als de twee voorigen in 4to.

EILANDEN. Deeze zijn zeer menigvuldig, in *Holland* en *Zeeland*. Doch vermids wij, op de bijzondere *Artikelen*, van dezelve moeten gewag maaken, zullen wij hier geen bijzonderheden aantekenen.

EILARDUS of EYLARD, was de veertiende Abt van *Aduwert*, eene beroemde Abtdij, in 't Westerkwartier van *Groningen*, in het Jaar 1305. Hij had den lof van milddadigheid en menschlievenheid. Bijzonder verwierf hij dien naam,

in een grooten hongersnood, in het Jaar 1315; de nood was zo groot, dat doode krengen en onkruid voor goede en aangenaame spijze gegeeten werden. De Abt deed een grooten ketel maaken, en daarin daaglijks voor de armen kooken, om hem in het leeven te houden. De ketel heeft men lang daarna in het Gasthuis te *Groningen* bewaard. Hij overleed den 21 April, in het Jaar 1329.

U. EMMIUS. SCHOTANUS. *Oudheden van Groningen.*

EILSHEMIUS, (PETRUS DANIELSZ) gebooren te *Embden*, in het Jaar 1595. Na dat hij zijne letteroeffeningen voleindigd hadt, werd hij Predikant in *Friesland*. eerst op een Dorp, en daarna te *Leeuwaarden*, van het Jaar 1623 tot in het Jaar 1632. Zijn Ampt met lof bekleed hebbende, werd hij beroepen in zijne Geboortestad, alwaar hij overleedt, den 14 October van het Jaar 1649. Men vindt zijn Grafschrift aldaar in de groote Kerk.

EILOF, (JAN) een vermaard Hopman, in dienst van den Staat, in het Jaar 1572. Prins WILLEM DE I bediende zig van hem, op raad van MR. PAULUS BUIS, om *Leiden* aan der Staaten zijde te doen overgaan. BUIS ontving hem met zijnen knegten binnen de Stad.

E. VAN METEREN, IV. Boek, fol. 66. enz.

EINDE; (JACOB VAN DEN) zie EYNDE. (JACOB VAN DEN)

EINDHOUTS; (ADRIAAN VAN) de reden van zijne Onthoofding, in het Jaar 1621, is reeds gemeld, op het Artikel van BOETBERGEN. (ELBERT VAN)

EINDHOVEN; zie EYNDHOVEN.

EISDEN, een Dorp en vrije Heerlijkheid in het Land van *Overmaas*, twee kleine uuren gaans ten Zuiden van *Maastricht*, aan de Rivier de *Maas*. Schoon dit Dorp door het tusschenbeiden liggend Graafschap *Gronsfeld*, van het Land *van Valkenburg*, is afgescheiden, behoort echter de Heerlijkheid, ten aanzien van de Burgerlijke Regeering, onder hetzelve.

Deeze vrije Heerlijkheid behoorde wel eer aan het Geslacht van *Amstenrade*; zijnde ARNOLD VAN AMSTENRADE, Heer van *Geleen*, in het Jaar 1560, ook geweest Heer van *Eisden*. Hij had bij zijne Gemalinne, ANNA Baronesse van *Groesbeek*, verwekt één Zoon, JOHAN WILLEM, en ééne Dogter, MARIA genaamd. JOHAN WILLEM werd Domheer van de Cathedraale Kerk te *Luik*, en deed van de vrije Heerlijkheid vrijwilligen afstand aan zijne Zuster, die tot Man had JOHAN WILLEM *de la Margelle*, een Edelman uit *Bourgondien*, die den 8 Augustus, van het Jaar 1626, na den dood van zijne Huisvrouwe, op nieuw daarmede beleend werd, mids betaalende 8100 guldens.

Hij liet dezelve naa, met eene verhooging van 11500 guldens, aan zijnen Zoon ARNOLD *de la Margelle*, Kapitein der Lijfwagt van den Koning van *Spanje*. Uit het Huwelijk van deezen Heer, met de Baronnesse DE OURY, is voortgekomen, ARNOLD THEODOOR *de la Margelle*, die Drossaart werd van het Hertogdom *Limburg*, en geleefd heeft tot in het Jaar 1688. Hij was getrouwd geweest met een Baronnèsse uit het Huis van *Honsbroek tot Geul en Oost*, bij welke hij verwekte één Zoon, door hem genaamd ARNOLD THEODOOR AMOR. Deeze, die te gelijk Heer van *Eischen* en *Eupen* was, was de laatste van het Manlijk Oir van *Margelle*, die deeze vrije Heerlijkheid bezeeten heeft. Zijne eenige Dogter trouwde in het Jaar 1708, met haar Moeders Broeders Zoon, ANTHOON ULRICH, Graave van *Honsbroek tot Geul*, Heer van *Oest*, die overleed in het Jaar 1727, nalaatende twee Dogters, waar van de oudste, genaamd ISABELLA, zig in het Jaar 1724 in Huwelijk begaf, met Graaf *Maurits de Geloes*, Heer van *Fontenois in Condros*, wiens oudste Zoon, Burgemeester van *Luik*, nog Heer van deeze vrije Heerlijkheid is.

EKART, een Buurt van 19 Huizen, in *Staats-Braband*, en wel in den omtrek van *Eijndhoven*. De bewooners geneeren 'er zig met den Landbouw. Met *Strijp* maakte dit voorheen ééne Heerlijkheid.

EKESTEIN, of EIKESTEIN, een Adelijk Huis, nabij *Tjamsweer*, in *Groningerland*, behoorende aan het Geslacht van *Alberda*.

EKI, voor deezen eene plaats, op den Over van den Rhijnstroom, behoorende onder de goederen van HATTO, welke, in het Jaar 953, verbeurd verklaard werden, ten voordeele van de *Utrechtsche* Kerke. Op de grondvesten dier plaatze, vind men thans het Dorp *Eck*, waarvan boven gesproken is.

ALTING. *Notit. Germ. Inf.* p. 11.

ELLINGA, een Adelijk Huis in *Friesland*, gelegen onder het Dorp *Winsum*, in de Grietenij van *Baarderadeel*, in het Kwartier van *Westergoo*.

WINSEMIUS, *agter zijn Chronijk*.

ELAHUIZEN, een der *Friesche* Dorpen in de Grietenije *Hemeluwer*, *Oldevaart* en *Noordwolde*, in het Kwartier van *Westergoo*. Dit Dorp heeft 75 stemmen.

ELBURG, de vijfde en laatste Stad, in het Kwartier van de *Veluwe*, liggende aan de *Zuiderzee*, tusschen *Harderwijk* en *Kampen*, bijna vier uuren van de eerste, en drie uuren van de laatstgenoemde Stad. De Oudheid deezer plaatze is met geene zekerheid te bepaalen; doch als men haare Gebouwen en Wallen gadeslaat, schijnt het, dat zij onder de *Geldersche* Steden de jongste is. Volgens PONTANUS werd zij onder de Regeering van Hertog WILLEM DEN IV, in het Jaar 1595, met muuren en vesten voorzien, door den Richter AREND VAN BOFKOP. Hertog WILLEM groote genegenheid voor *Elburg* hebbende

bende, had hem gelast, de Stad met Straaten, Bruggen, Markten, Poorten en Muuren te versieren. Om den Vorst en zijne eigen zinnelijkheid te voldoen, omving hij het Steedje in het vierkant, op zodanige wijze, dat de Beek 'er midden doorliep, drie van de Poorten zig naar de buitenweide uitstrekten, en de vierde naar de Zuiderzee.

In de Kerkstraat deed hij een verheeven gebouw oprechten, zijnde thans het Raadshuis met overwelfde Kelders, en opgaande trappen; van achteren voorzien van een Boomgaart, en ter zijde van een vertrek als een Keukenkamer, en daar tegen over drie gebouwen tot Paardestallen: om reden, dat de Burgers weinig in getal zijnde, buiten staat waren, den Vorst, die 'er menigmaal kwam om zig te vermaaken, wel te onthaalen. Hertog WILLEM, daar komende, vraagde aan den Rechter, die tessens zijn Rentmeester was, op wiens kosten hij dit gebouw ondernomen had? *Boekop* antwoordde: Op de beurs en tot gemak van mijn genadigen Heere. Dit antwoord behaagde den Hertog zodanig, dat hij de drie Huizen, die tot stallingen zouden dienen, en ook den zilveren beeker daar hij uit dronk, hem ten geschenke gaf. *Boekop* daarentegen, bood den Hertog een *Veluwsch* Paard aan, 't welk een Hert door de Brakken opgespoord, door zijn snellen loop achterhaalen kon.

Wat aangaat den naamsoorsprong dezer Stad, daar over is groot verschil onder de Geleerden. Alles wat daaromtrent gezegd word, is zo onzeeker, dat het niet der moeite waardig is, zig daar mede te vermoeijen. *Elburg* even als *Harderwijk*, ligt aan de Zuiderzee, en is dus de tweede Zeestad van *Gelderland*; van genoegzaamen Leeftogt, en inzonderheid van Visch, wilde Endvogels enz. rijklijk voorzien. Daarenboven wordt zij aan de Landzijde omvangen, van zeer goede Bouw- en Weilanden.

Ten tijde dat *Elburg*, in het Jaar 1480, onder de magt van MAXIMILIAAN *van Oostenrijk* stond, hebben die van *Zutphen*, aangevoerd door *Linteloo*, de Stad bij nacht overrompeld, de inwoonders gevangen genoomen en op groot rantzoen gesteld. In het Jaar 1521, werd bij *Elburg* een bloedige stryd aangevangen, tusschen de *Overijsselschen* en Hertog KAREL *van Gelder*, in het Dorp *Aperloe*. Die van *Elburg* waren

grootendeels oorzaak, dat Hertog KAREL *van Gelder* de overwinning behaalde.

Zeven Jaaren daar na heeft deeze Stad, geduurende den Oorlog tusschen Keizer KAREL DEN V en gemelden Hertog, zig aan den Keizer overgegeeven, die 'er een Blokhuis deed bouwen. Geduurende den *Spaanschen* Oorlog, is *Elburg* verscheidenmaalen van Heer verwisseld, doch eindelijk onder het gebied der Staaten gebleeven. In het Jaar 1672 was in *Elburg* noch Soldaat, noch Krijgsbehoefte, noch iets, 't welk tot verdediging kon dienen. De geheele sterkte der Stad bestond in vier onbruikbaare Bolwerken, en eene ondiepe gracht. Een niet min ontaart Vaderlander, als ontrouw Burger, hadt van dit alles kennis gegeeven aan eenen *Hautain*, een Barbierszoon van *Wijk*, die in dienst van den *Bisschop van Munster* zijnde, door hem tot Overste bevorderd was.

Dezen kwam den 19 Junij met 600 Ruiters en Dragonders, voor de Poort van *Elburg*. De Burgers, onbekwaam om eenigen tegenstand te bieden, traden met hem in onderhandeling, en gaven de Stad aan hem over, onder beding van vrije Godsdienstoeffeninge, en behoud van lijf en goed; met voorbehouding voor een ieder van hun, buiten de Stad binnen den tijd van een half Jaar te mogen trekken, daar het hun goed dagt. De Magistraaten zouden blijven in hunne Ampten. Doch *Hautain*'s knegten hielden hun woord niet langer, dan tot dat zij 'er binnen waren: want behalven kost en drank voor de bezetting, persten zij de Burgers groote sommen gelds af. Bij den Uittogt dier plonderzieke benden, moesten de Ingezeetenen, hoe zeer ze ook waren uitgeput, nog 12000 guldens brandschatting betaalen aan de *Franschen*, die in plaats van de *Munsterschen* binnen de Stad waren gekoomen; beloopende de somme, welke zij, toen de *Franschen* de *Nederlanden* verlieten, met de lasten der Dorpen moesten opbrengen, nog boven de 3000 guldens.

Met dit alles is *Elburg*, door den vlijt der Inwoonders, alle deeze rampen te boven gekoomen. Van tijd tot tijd hebben zij hunne Stad verbeterd, zo dat ze wel bebouwd en regelmatig verdeeld is. Men telt 'er bijna 300 Huizen. *Het Stadhuis*, schoon oud, maakt nog een goede vertooning; zo ook de

de *Stadswaag*. De groote Gereformeerde Kerk is al vóór de bemuuring der Stad gesticht, en word door twee Predikanten bediend. Een andere Kerk, doch kleinder, dient thans tot een School; ook is 'er een *Latijnsch School*, welke door een Rector bediend word. Nevens een Weeshuis, is 'er ook een Weduwen-Hof. Het *Feiten-Hof* is eerst in het Jaar 1740 gebouwd, en door de Stichteresse, Vrouwe MARIA FRITH, met rijke inkomsten begiftigd.

De Regeering van *Elburg* bestaat gewoonlijk uit twee Burgemeesters, zes Schepenen en Raden, een Schout, en een Kollegie van twaalf Gemeensluiden. Men houd aldaar twee Jaarmarkten, ééne van magere en ééne van vette beesten. De Kermis valt daar gemeenlijk in October; op Dingsdag word 'er de Weeklijksche Marktdag gehouden.

ELCKERZEE, een klein Dorp en Heerlijkheid in *Zeeland*, op het Eiland *Schouwen*, redelijk groot, liggende Zuidwaarts aan *Ellemeet*, hebbende Kerk en Predikant. De Kerk heeft benevens, die van *Kerkwerve*, dit bijzonder, dat zij uit het Komptoir der Geestelijke goederen onderhouden word. Alle de overige Dorp-Kerken van dit Eiland mogten uit haare Parochien of Heerlijkheden of uit haar eigene goederen haar onderhoud zoeken. In het Jaar 1742, is deeze Kerk, op order van Gecommitteerde Raaden, ten kosten van de Provintie, bijna geheel vernieuwd, en sierlijker gemaakt, dan ze voorheen was. De Kerkenraad bestaat uit den Predikant, twee Ouderlingen en twee Diaconen. De Predikant wordt door een *Collegium Qualificatum* beroepen.

Deeze Heerlijkheid bestaat, zo steenschietens als in de breedte, 1090 gemeten 41 roeden. Voor het grootste gedeelte behoort zij aan den Heere Dr. JACOB DE WITTE, Burgemeester en Raad der Stad *Zierickzee*, wiens Voorvaders al voor lang Heeren van *Elckerzee* geweest zijn.

ELEMAN, (JOAN) was in het Jaar 1668, een der Leden van de *Leidsche* Regeering, en werd, benevens den Heer GERARD HASSELAAR, toen Oud-Burgemeester der Stad *Amsteldam*, door de Staaten van *Holland* gemagtigd, om Bur-

gemeesteren en Raaden der Stad *Naarden* de noodzaaklijkheid van het versterken dier Stad onder 't oog te brengen. Reeds in het Jaar 1666, was in de maand Februarij, bij hooggemelde Staaten besloten, hun gewest aan de Landzijde, door het verbeteren der vestingwerken van *Naarden*, *Woerden*, *Oudewater* en *Schoonhoven*, sterker te maaken, dan het tot op dien tijd geweest was. Uit hoofde van gezegde volmagt, voerde ELEMAN te *Naarden* het woord, en wees aan, „ dat *Amsteldam* slegts twee groote uuren van *Naarden* en *Gooiland* „ geleegen, ligtelijk over de *Veluwe*, die aan *Gooiland* paalde, „ te naderen was, zoo de vijand zig alleenlijk van den *Tsfel*, „ die niet zeer gedekt was, wist meester te maaken. Dat de „ *Tsfel* veel ondieper, en de *Veluwe* meer bebouwd was dan te „ vooren: waarom de vijand ligter over den stroom geraaken en „ onderhoud op de *Veluwe* vinden zou. Dat *Holland* nu „ naauwlijks anders, dan door de andere gewesten gedekt, zou „ openleggen, als de andere gewesten het versterken van de „ grenzen verwaarloosden. Dat men zelfs in 't Jaar 1618 ge„ zien had, wat 's Lands Kapitein Generaal, met weinig volk „ gesterkt, in de zwakke *Hollandsche* Steden had durven on„ derneemen. Dat in het Jaar 1650 's Lands Krijgsmagt langs „ den weg van *Naarden* tot voor *Amsteldam* gevoerd was. „ Dat *Holland* voor dergelijke aanvallen van binnen en voor „ alle anderen van buiten gedekt zou zijn, als men eenige Ste„ den aan de Landzijde versterkte. Dat de versterking van „ *Naarden*, *Amsteldam* in het bijzonder beveiligen zou, „ waarom men vertrouwde, dat de Stad geene zwarigheid „ zou maken, om 'er in te bewilligen." Hier tegen werden, van verscheidene kanten, zo veele zwaarigheden ter baan gebragt, dat de versterking van *Naarden* voor dien tijd agterwege bleef.

Zie AITZEMA, V Deel. bl. 496. WAGENAAR, *Vad. Hist.* Deel XIII. bl. 360. enz.

ELDEN, een Dorp in de *Over-Betuwe*, aan den Rhijndijk en de Vaart tusschen *Nijmegen* en *Arnhem*. De Kerk van *Elden* wordt met die van *Driel* door éen Predikant bediend.

EL-

ELDRIK, een Boerschap in het Regterampt van *Doesburg*.

ELEMPT of ELMT, weleer eene Heerlijkheid in *Gelderland*, onder het Kwartier van *Roermond*.

ELENUS, (HIERONYMUS) een Rechtsgeleerde, geboortig in *Braband*, in de XVI Eeuw. Hij studeerde te *Leuven*, en maakte groote vorderingen in de Taalkunde, enz. Zijne Studien voleindigd hebbende, werd hij Hoogleeraar, eerst te *Leuven*, en daarna Advocaat te *Antwerpen*. Hij stierf al vroeg, in het Jaar 1576. Zijne Schriften vind men gemeld bij VAL. ANDREAS en anderen.

ELEONORA, Zuster van EDUARD DEN III, Koning van *Engeland*, tweede Gemalin van REINALD VAN NASSAU, laatsten Graaf en eersten Hertog van *Gelderland*. Zij trouwde met hem in het Jaar 1332. Dewijl zij opdrachtig en gezwollen van aangezigt was, namen eenige Hovelingen daar uit gelegenheid, haaren Gemaal diets te maaken, dat zij Melaatsch was. Hij, daaraan geloof slaande, deedt haar gantsch afgezonderd woonen; 't welk haar geen kleinen spijt veroorzaakte. Op zekeren dag, nam zij beide haare jonge Zoonen, EDUARD en REINOUD, bij de hand, trok over haar bloote lighaam aan, een hembd van de allerfijnste zijde, en daarover een Tabberd. Dus toegesteld, verscheen zij op het Hof te *Nymegen*, daar de Staaten des Lands, met haaren Gemaal, vergaderd waren. Zij liet het hembd en de Tabbert tot aan de schaamdeelen nedervallen, en sprak, met traanen in de oogen, in de volle vergaderinge, haaren Man aldus aan: „ Mijn Heer, ik ben hier „ gekomen, om ootmoedelijk te begeeren, dat 'er kennis „ moge genoomen worden van de gesteldheid mijns lighaams, „ of 'er eenige besmettinge aan is, dan of ik zo gaaf en fris „ ben, als eenig Vrouwspersoon zijn kan. Hier staan onze „ Kinderen; zulke vrugten hadden wij in meerder tal kunnen „ hebben, indien booze tongen hun vergif niet hadden uitge- „ spoogen. Misschien zal 'er een tijd zijn (wanneer het Vor- „ stelijk zaad met deeze twee spruiten uitgestorven zal zijn,) „ dat men onze scheiding zal beklagen". De Hertog zag nu met berouw

rouw het bedrog van anderen en zijne ligtgelovigheid. Alle de Raadsheeren stonden verbaasd. Haare voorspelling bleef niet onvervuld: vermids haar tweede Zoon, EDUARD, de laatste was, uit den mannelijken Stam van *Gelderland*. ELEONORA leefde nog elf Jaaren, als Weduwe, naa haaren man, stierf in het Jaar 1355, en werd te *Deventer* begraaven. Men schrijft haar de Stichting van veele voornaame gebouwen toe.

G. HAFF, *Hist. Gelriæ*. PONTANUS, fol. 129, 140.

ELEONORA VAN BOURBON, Prinses van *Oranje*; Dogter van HENDRIK VAN BOURBON, Prins van *Condé*, werd gebooren den 30 April 1587. Zij trouwde, in het Jaar 1605, met den oudsten Zoon van Prins WILLEM DEN I, van *Oranje*, FILIP WILLEM genaamd, en stierf zonder Kinderen, den 20 Januarij 1619; zijnde haar Gemaal overleeden, den 20 Februarij 1618.

ELETHA, is een Dorp in 't Landschap *Drenthe*; het heeft een sterk Slot, behoorende aan een aanzienlijk Geslacht, 't geen weleer eer den naam van *Luefoge* voerde. Dewijl de leden dezer familie de partij der *Gelikons* waren toegedaan, (volgens het verhaal van MINKO) werd hem eerst in het Jaar 1251, door de *Groenbergers*, veel leed aangedaan, en in 1256, moesten zij de verwoesting van hun Slot doorstaan. Thans voert het den naam van EELDE.

ELIGIUS, (St.) ook wel St. ELOY genaamd, was geboortig uit *Limosin*. Van handwerk was hij een Goudsmid, en maakte, door zijn konst, zig zeer aangenaam bij Koning DAGOBERT, die hem tot zijnen Schatmeester aanstelde. ELOY behartigde in dien tijd met ongemeenen ijver de voortplanting van den Christelijken Godsdienst, en bouwde verscheide Kerken in *Limosin* en te *Parys*. In het Jaar 635, zond DAGOBERT hem naar *Bretagne*, om met den Hertog CLIPPIACUS een stilstand van wapenen te treffen. Dit verrigt hebbende, werd hij, in het Jaar 640, Bisschop van *Noyon*. In die waardig-

digheid was het, dat hij ongemeenen ijver betoonde, om de *Zwaben*, *Vlamingers* en *Friezen*, het Christendom te doen omhelzen. Hij ftierf in het Jaar 659. Zijne Schriften vind men gemeld, bij DUPIN, *Biblioth. Eccl.* Zijn Leeven is zeer omftandig befchreeven door S. AUDOENUS, Bisfchop van *Rouaan*; een uittrekzel daarvan vindt men in '*t Batavia Sacra*, I Deel.

ELIGIUS, (GERARDUS) een *Karthuizer* Monnik, te *Brusfel*. Hij leefde nog in het Jaar 1620. VAL. ANDREAS, noemt hem *een ervaaren man in veele Weetenfchappen, en ook in de Digtkonst.*

ELINGA, een State of Adelijk Huis, in *Friesland*, in het Dorp *Sexbierum*, onder de Grietenij van *Baarderadeel*, in het Kwartier van *Westergoo*.

ELINUM. Dezen naam leest men op verfcheiden Penningskes, gevonden bij het Dorp *Voorburg*. HEDA en JUNIUS getuigen, in dat Dorp gezien te hebben, de overblijfzelen, ruïnen en onderaardfche Muragien van een zeer grooten omtrek, welke, door Beuzelfchrijvers, gehouden worden, voor overblijfzels van een Kasteel, genaamd ELINUM, waarvan, volgens HEDA, Keizer AURELIANUS de Stichter zou geweest zijn. Doch hier voor heeft hij geen nader bewijs, dan dat ter zelfde plaatze, penningen gevonden zijn, waarop men leest den naam van AURELIAAN. In tegendeel blijkt het klaar uit VOPISCUS, dat AURELIANUS, naa dat hij Overfte geworden was, van de zesde *Gallifche* Keurbende, niet wederom hier te Lande geweest is. Ook zou men konnen bewijzen, dat op deze penningen, niet geftaan heeft AURELIANI, maar AURELI ANT. dat is, AURELIUS ANTONIUS, van welken ook uitdrukkelijk gewag gemaakt word, op den *Mijlpaal*, die vier uuren gaans van *Voorburg*, bij het Dorp *Monfter*, gevonden is. Want, hoe ligt heeft het konnen gebeuren, dat eenige letters, op die penningen, namelijk de lange I. en de T, een weinig uitgefleeten, en de overige geheel verdweenen zijn? Bekend is het uit de *Romeinfche* Gefchiedenisfen, dat na dat MARCUS AURELIUS, door ANTONIUS PIUS, voor

voor Zoon was aangenomen, hij den naam van ANTONIUS aannam, en 'er den toenaam van ELIANUS bijvoegde; even gelijk ANTONIUS den naam van zijnen Vader ÆLIUS HADRIANUS had aangenoomen. Veel waarfchijnlijker is het dan, dat Keizer MARCUS het Marktvlek van HADRIANUS, ter eere zijns Vaders en Grootvaders, vergroot heeft, en daar aan den Geflachtnaam van ÆL. HADRIANUS en ook van ÆLIUM gegeeven heeft, dan dat zulks gedaan is, door Keizer AURELIANUS, aan wien HADRIAANUS noch ANTONIUS goed noch kwaad gedaan hadden. Niemand, die eenige kundigheid in de Gefchiedenisfen van *Rome* heeft, zal zig over de zamenvoeging van naam en toenaam verwonderen: zij weeten, dat gelijk TRAJANUS de Legerplaats, de Keurbende in de Volkplanting COLONIA, lang te vooren, ULPIA TRAJANA heeft laaten noemen, desgelijks Keizer MARCUS het Marktvlek *Voorburg*, FORUM AELIANUM ADRIANUM genaamd heeft, waar van de Stempelfnijder ELINUM heeft gemaakt. Zie hier van nader het Art. FORUM ADRIANI. Die intusfchen begeerig is, al het zotte, dat hier omtrent ooit gefchreeven is, te leezen, neeme ter hand PLEMPER, *Befchrijving van Alphen.*

ELISTA; (ELST) eene Hofftede van den eerften rang, in de *Betuwe*, welke Keizer HENDRIK DE II, weleer, tot een verblijfplaats voor zijnen Hofftoet hield; gelijk blijkt uit zijn Handvest van 't Jaar 1003. De Grootvader van KAREL DEN GROOTEN fchonk dezelve aan de *Utrechtfche* Kerk. HEDA geeft deze Hofftede den naam van MARITHAIME, naar een zeker Slot, niet verre van daar geleegen. In het Jaar 1225, werd dezelve, bij ruiling, door den *Utrechtfchen* Bisfchop, afgeftaan aan de *Gelderfchen.* Heden ten dage draagt ze den naam van ELST, liggende tusfchen *Arnhem* en *Nymeegen.* Zie ELST.

ALTING, *Not. Germ. Inf.*

ELIZABETH, Dogter van Koning HENDRIK DEN VIII van *Engeland*, en van ANNA VAN BOLEIN of BOULAIN, werd

werd gebooren, den 2 September, van het Jaar 1533. Haar leeven, door den bekwaamen G. LETI beschreeven, is genoegzaam in ieders handen. Hierom zullen wij ons vergenoegen, eerst met haare algemeene Karakterschets, en dan verslag doen van haare handelingen, welke opzigt hebben op de *Nederlanden*.

Zij was een schoone en welgemaakte Vrouw; rijzig van gestalte; fijn van leest; rond en hoog van voorhooofd; blond van hair; hadt bruine blinsterende oogen, en sneeuw witte tanden; een heldere en zeer aangenaame stem en uitspraak; haar voorkomen was deftig, doch te gelijk vriendlijk, en haare gang en houding Majestueusch. Zij sprak zeer goed *Latijn*, *Fransch* en *Italiaansch*; verstond ook het *Grieksch* en *Spaansch*. Zij antwoordde de Gezanten der Mogendheden in hunne eigen taal, uitgezonderd die der *Nederlanden*; met deze sprak zij altoos in 't *Latijn* of *Fransch*. Zij was eene groote béminnares van Geleerdheid, Kunsten en Wetenschappen. Doorgaans betoonde zij een vijandin te zijn van wreedheden, en strafte de misdadén, als de regten zulks gedoogden, zonder de doodstraf. Wat haar huislijk bestier aanging, daarin was zij haastig en opvliegendé, ontziende zig niet, haare Staat Jonkvrouwen, nu en dan, te slaan en te stooten; doch overlaadde dezelve daarna met groote weldaaden.

ELIZABETH, scheen gebooren om een Kroon te draagen, als zijnde rijk in de uitvinding van hulpmiddelen tegen alle rampen en zwarigheden; overlegzaam in alle zaaken, haar en haare onderdaanen betreffende. Na het doorstaan van de grootste wederwaardigheden, ten troon gesteegen zijnde, vond zij het Rijk overlaaden met schulden, weinig geld in 's Lands Schatkist, weinig Militie, en genoegzaam geene verweerbaare plaatzen. Dewijl *Engeland* met *Frankrijk* toen in Oorlog, en *Calais* verlooren was, waren de Grooten des Rijks zeer geneegen, haar met FILIPS van *Spanje* in 't huwelijk te doen treeden. Haare schrandere Geest wist het laatste te keeren, het eerste te boven te koomen en genoegzaam in Vrede te regeeren. Als het eer of veiligheid raakte, werd bij haar niets ontzien; zij was pragtig in kleederen, Juweelen en andere Kleinodien, altoos rijkelijk

lijk voorzien van Kanon, en andere Oorlogs behoeften. Voor 't overige verstandig spaarzaam, mijdende overtollige zaaken; bouwende liever goede sterke Oorlogschepen, dan prachtige Paleizen. Van haare Onderdaanen genoot ze zeer groote onderstanden; doch die besteedde zij alleen tot nut van het algemeen. Geene Mogenheid was 'er, die haare Vriendschap niet begeerde. Zij zelve had bekwaame Staatsdienaars, die, echter, zelden iets beschikten, dan met haar overleg, en nooit, zegt men, slaagden de zaaken voorspoediger, dan wanneer zij haare eigene gedachten volgde. Niemand haarer Ampteenaaren mogt ooit meer gezag oeffenen, dan met zijne Instructien overeenkwam; waarop zij zelve naauwkeurig acht gaf. Zij was gewoon te zeggen, *dat het met de Instructien ging, als met een nieuw kleed, dat hoe langer hoe wijder wordt.* Ook was zij gewoon, zig van ervaarene en geleerde mannen te bedienen, als *Achterraaden*, die haar in alle gevallen en vraagen met hunne advijzen mondelijk en schriftelijk ten dienst stonden. Paus SIXTUS DE V, met wien zij drukke geheime briefwisseling hield, en die haar tegen *Spanje* sterk aanhitste, een Paus, ten uiterste bekwaam om iemands waarde te schatten, was met haar verstand en bekwaamheid ten hoogsten ingenoomen. Niets speet hem meer, dan dat zij eene Vrouw was, en dus naar zijn oordeel niet standvastig genoeg. Nogthans verbeeldde hij zig, dat indien zij zamen gehuwd waren, in staat te zullen zijn, de waereld te regeeren, ten minsten eenen ALEXANDER te voorschijn te brengen.

In het algemeen word tot lof haarer Regeeringe gezegd, dat zij nooit ten onrechte haare Staaten trachtte te vermeerderen; en dat haar bestier en gedrag invloed had op alle Staaten van *Europa*. Zij ondersteunde het Huis van *Valois*. Zij hielp de *Nederlanden*, en gaf het eerste weezen aan de Republiek. De oprichting van de *Unie van Utrecht*, word ten aanzien van derzelver eerste grondlegginge, aan haar doorzigt toegekend. Zij was het, die de wederspannige *Ieren* tot gehoorzaamheid bragt. Zij handhaafde de Heerschappij der Zee, met grooter roem, dan ooit te vooren geschied was. Zij voerde eenen openbaaren Oorlog tegen *Spanje*, veele Jaaren agter een, en liet nogthans een grooten schat na; bewijs genoeg, dat zij haare zaaken

ELIZABETH
KONINGIN VAN ENGELAND.

ken wel wist te beſtieren. *Portugal* en *Poolen* ondervonden dikmaals de blijken haarer goedheid. *Deenemarken* en *Zweeden* verklaarden den Oorlog, en maakten vrede, volgens de ſchikkingen van ELIZABETH. Nimmer was een Koning meer bemind van zijne Onderdaanen; nooit was de droefheid, over den dood van een Vorst, grooter, ongeveinsder en algemeener, dan over den haaren. En, echter, had nooit Koning zig ſtrikter doen gehoorzaamen.

ELIZABETH dulde, geduurende haare Regeering, niet, dat haar Koninglijk gezag een hairbreed benadeeld werd, noch dat het Parlement zig bemoeide met zaaken, die haar als Koningin aangingen. Een enkel voorbeeld zij daarvan genoeg. Het Parlement wilde haar de wijze van haare Hofhouding voorſchrijven; maar zij antwoordde: *Dat zij geroepen waren, om de zaaken des Lands te overleggen, maar niet om haar Huisgezin te beſtieren; dat zo zij zig zelve daartoe niet bekwaam kende, het Parlement of anderen, die zij het dan best vertrouwde, om raad zou vraagen.* Met dit alles ontbreekt het niet aan Schrijvers, die haar Karakter op verre na zo fraai niet ſchilderen. Zij beſchuldigen haar, eerſtelijk, van ondankbaarheid tegen haaren behuwd-broeder FILIPS, Koning van *Spanje*, die haar van het Schavot en den dood bevrijd hadt, en alle de Juweelen van Koningin MARIA liet behouden: waartegen zij eerst den vrede brak; zijn geld, in de enge Zee, in beſlag hield; DRAAKE naar de *Indien* zondt, om daar te roven en te plonderen, en de *Nederlanders* tegen hem onderſteunde. Ten tweede leggen zij haar wreedheid te laste, tegen perſoonen, die over haar Huwelijk met den Hertog van ANJOU geſchreeven hadden. Anderen berispen in haar, dat zij te veel op had met haare ſchoonheid, en te veel geld verkwiste aan de Muziek en het Danzen, waarop zij verzot was. Ik zwijge van anderen, die haare Kuischheid zeer verdagt houden. Deze verhaalen dat wanneer de *Franſche* Gezant, SANCI, haar onderhield over een Huwelijk met Koning HENDRIK DEN IV, zij geantwoord zoude hebben: *Ik zou uwen Koning niet aanſtaan: niet om dat een man geen vermaak bij mij zou hebben, maar om andere redenen;* en dat zij, met een haare rokken opligtende, den Gezant haar bloo-

te been toonde. De Schrijver voegt 'er bij, dat de Ambassadeur, op zijne knie vallende, haar been zou gekust hebben; waarover zij zig gestoord toonde; doch dat SANCI daar op antwoorde, *dat wijl hij den Koning verbeeldde, gemeend had te moeten doen, het geen zijn meester, ware hij tegenwoordig geweest, zou gedaan hebben*: waarmede zij voldaan was. De meesten stemmen daarin overeen, dat zij gantsch niet kiesch was, omtrent het geen men den naam van Galanterie geeft, en gaarne Mansperzoonen zag, die omtrent haaren Persoon en schoonheid gevoelig waren.

Wat haare Godsdienstigheid betreft; de meeste Schrijvers, zo *Roomschen* als *Onroomschen*, beschuldigen haar van gemaaktheid, waar van zij zig naar tijdsomstandigheid wel wist te bedienen. REID, in zijne *Nederlandsche Oorlogen*, verhaalt, dat zij de *Nederlandsche* Gezanten vermaande, den *Roomschen* Godsdienst niet te veranderen. En op eene andere plaats verzekert deze geloofwaardige Schrijver, dat zij, in bijzijn van ALDEGONDE en BUIS, zig liet ontvallen, *dat zij ten onrecht, om der Misse wille, zo veel jammer veroorzaakten; dat zo de Koning hen niet dwong de Mis te gelooven, zij die konden aanzien als een Spel*. Genomen, zeide zij: *ik begon een klugt te speelen*, (zij was, op dat pas, in 't wit gekleed) *zoud gij Conscientie maaken mij te zien?* Die haar naauwkeurigst hebben nagegaan, betuigen, dat zij een afkeer had van alle Predikatien, bijzonder als men daartoe gebruikte jonge en onervaarene Persoonen.

Buiten de Vasten, kwam zij zelden om een Preek te hooren, en liet niet op de Zondagen, maar alleen op Hoogtijden prediken. UITENBOGAART, in zijne *Kerkl. Geschiedenisse* verhaalt, dat haare gewoonte was, als de Predikanten te verre van het spoor dwaalden, hun toe te roepen: *Blijf bij uw' Text*. De Bisschopsgezinden, echter, maalen haar af, als zeer Godsdienstig. BACON getuigt, dat zij vlijtig las, in den Bijbel en de Kerklijke Oudvaders, en voornaamlijk in AUGUSTINUS; dat zij zelfs verscheiden Gebeden, op onderscheidene gelegenheden, had opgesteld; dat zij den naam van den *Grooten God*, nooit dan met eerbied noemde, en 'er altoos bijvoegde: *mijn Schepper*. Als de naaste oorzaak van haaren dood, die voorviel den 24 Maart van het Jaar 1603, vinden wij het volgende ver-

verhaal, bij D'AUBERY: te weten, dat zij, in de hoogste drift van haare Liefde voor den Graaf VAN ESSEX, op zekeren tijd, aan dien gunsteling had gegeeven een Ring, met verzekering, wat hij ook mogt misdrijven, op vertooning van dit pand, het hem zou vergeeven worden; dat ESSEX, in zijn uiterste, dien ring vertrouwde aan de Echtgenoote van den Opper-Admiraal, die een geslagen vijand van den Graaf zijnde, zijne Vrouw verhinderde, dien ring te vertoonen; dat de Koningin, te vergeefsch wagtende naar dat teken, het niet vertoonen van hetzelve, toeschreef aan trotschheid, en in zijnen dood stemde; dat de Vrouw van den Opper-Admiraal, op haar doodbed, dit aan de Koningin bekende; dat ELIZABETH, na dien tijd, kon drinken, noch rusten; gaande gekleed te bedde leggen, en honderd maalen in eenen nacht opstaande; dat het gevolg van dit alles, was, de Teering, en eindelijk de Dood.

Gedrag van ELIZABETH *met de Nederlanden.*

Zeer onderscheiden, naar gelange der omstandigheden, was het gedrag dezer Vorstinne, ten opzigte van de *Nederlanden*. Eene in 't oogloopende jaloersheid, echter, kenmerkte hetzelve ten allen tijde: 't geen haar werd aangeboden, durfde zij niet aanvaarden; doch kon evenwel niet dulden, dat de Staaten hulp en heul bij anderen zogten. Haare drijfveeren werden bewoogen door haat tegen *Spanje*, en Jalouzij tegen *Frankrijk*. De Staatkunde leerde haar, dat zo een van beiden volstrekt meester van de *Nederlanden* was, hij voor haar een gevaarlijk nabuur zijn zou. De vreeze, echter, voor het belang van haare heerschappijen en Onderdaanen belette haar, 'er openlijk voor uit te koomen; en, waarschijnlijk, zou dezelve bij haar de overhand gehouden hebben, indien niet Paus SIXTUS DE V, op alle mooglijke wijzen, tot de ondersteuning der *Nederlanden*, haar had aangespoord, en zulks wel in een tijdstip, dat SIXTUS en ELIZABETH, over en weder, elkander in den Ban deeden, en dus de grootste vijandschap scheenen te oeffenen. Den Lezer, die begeerig is, de diepe Staatkunde dezer beide doorluchtige personaadjen nader te kennen, raaden wij het leezen van het Leeven SIXTUS DEN V, beschree-

ven door G. LETI, ten hoogsten aan, en, ten opzigte van de *Nederlanden*, bijzonder het II Deel, als wordende in dezelve zaaken en gebeurtenissen ontwikkeld, welke men bij niemand der *Nederlandsche* Historieschrijvers vind aangetekend.

De Staaten, zig bevindende in de noodzaaklijkheid van onderstand van buitenlandsche Mogendheden, het zij dan van *Engeland*, of van *Frankrijk*, zonden, in het Jaar 1575, de Heeren VAN ALDEGONDE, J. VAN DER DOES, W. NIVEL, PAULUS BUIS en FRANCOIS MAALSON, om ELIZABETH, als gesprooten uit FILIPPA, Gemalinne van EDUARD DEN III, Dogter van Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, Graave van *Holland*, de Provintien van *Holland* en *Zeeland* aantebieden. Boven hebben wij reeds gezegd, wat haar weerhield, deze aanbieding aanteneemen, namelijk de *Vreeze*. In het volgende Jaar deeden de Staaten haar verzoeken om een somme Gelds. Zij weigerde dezelve, om reden, dat dit verzoek eerst aan *Frankrijk* gedaan was. Zij beloofde, echter, haare poogingen te zullen aanwenden, om bij FILIPS den vrede te bewerken; en zond met 'er haast een Gezant naar *Spanje*; die echter niets verrigtte. Op de begeerte des Konings, gebood zij zelfs, de Afgezanten van Prins WILLEM DEN I, haar Rijk te verlaaten. Nogthans onttrok zij zig niet geheel en al; zij gaf, nu en dan, aanzienlijke sommen, maar eischte ze, veeltijds, ontijdig te rug, waardoor zij de Staaten dikmaals in groote verlegenheid bragt. De toeleg van Don JAN VAN OOSTENRYK, om zig, met de Koningin van *Schotland*, door een Huwelijk, te verbinden, bragt haar tot andere gedachten.

De Staaten daarvan niet onkundig, zonden, in 1578, twee andere Gezanten. De Koningin, om eene naauwer vriendschap met de Staaten te kunnen onderhouden, boodt toen aan, een Ordinaris Gezant herwaards te willen zenden, mids van hier ook een Gezant naar *Engeland* vertrok; op voorwaarde evenwel, dat zulks zo veel mooglijk was, in het geheim zou geschieden. Bestendig vermaande zij echter tot Vrede, en geene verandering in den Godsdienst te maaken; met bijgevoegde beloften van een Millioen guldens aan geld, 5000 Voetknegten

ten en 1000 Ruiters. Het verbindschrift, waarop het geld geschooten werd, hield in dat het geschiedde voor den dienst des Konings, om de Provintien onder zijne gehoorzaamheid te houden. Het geld kwam, maar het Krijgsvolk bleef achter. Zij bewerkte evenwel dat de Hertog JAN CASIMIR in dienst van den Staat werd aangenoomen, en met meerder volk herwaards kwam, dan men verwagt hadt: om reden dat zij door hem, den Aartshertog MATTHIAS en den Hertog VAN ALENÇON, op welken laatsten zij zeer verstoord was, paal en perk zogt te stellen. Van MATTHIAS had noch ELIZABETH, noch de Staat iets te vreezen; en dewijl ALENÇON en CASIMIR niets dan hun eigen voordeel beoogden, waren zij elkander te veel in den weg, en ruimden dus beiden het land; de een vertrok naar *Frankrijk*, de andere naar *Duitschland*, laatende niets in 't land dan stroopende benden, waarvan men blijde was, ontslagen te zijn.

Eindelijk beloofde ELISABETH, bij een nieuw verbond, geslooten in het Jaar 1585, andermaal 5000 Soldaaten en 1000 Ruiters; onder voorwaarde, dat het Hoofd haars Legers, en nog twee *Engelschen*, zitting en stem zouden hebben in den Raad van Staaten; dat met het einde van den Oorlog, haar de onkosten zouden worden goedgedaan; dat tot dien tijd toe, den *Briel*, *Vlissingen* en *Rammekes*, onder bewaaring van *Engelsche* bezetting, haar in pandschap zouden gegeeven worden. Op het *Art.* DUDLEY, Graave *van Leicester*, hebben wij gezien, hoe hij bij zijne komste terstond als Opperlandvoogd werd aangesteld; hoe schandelijk hij zig daarin gedraagen heeft; en ook, op wat wijze men middel vond, zig van hem te ontdoen; en hoe men toen de toevlugt nam tot eigen verdeediging, onder de aanvoering van Prins MAURITS. Koningin ELIZABETH, die zig misnoegd kon veinzen, als het haar goed dagt, en over de geringste zaak, in welke zij niet gekend was, verweet, in het Jaar 1594, op een schamperen toon, den Staaten de geschenken, gegeeven aan JACOBUS, Koning van *Schotland*, wanneer zij, als Peters, over deszelfs Zoon ten Doop stonden. Zij noemde dit, dewijl de Staaten voorgaven, om geld zo zeer verleegen te zijn, eene ontijdige grootsheid, eischte haare ver-

ſchootene penningen terug, en dreigde, in geval van weigeringe, Vrede met *Spanje* te zullen maaken. Om haar eenigzins te vrede te ſtellen, zond men haar eenige Schepen en volk tegen *Spanje*. Doch als de Staaten naderhand dit zelfde aan *Frankrijk* deeden, nam zij het zo euvel op, dat zij dezelven te gemoet voerde, dat indien zij reeds de magt hadden, om groote Koningen bijſtand te kunnen verleenen, zij haare hulpe wel konden ontbeeren; in toorn en zeer ſchampere bewoordingen, eischte zij met een haar geld te rug. Maar de groote BARNEVELD wist doorgaans middel, door zijn verſtand en ſtaatkunde, haare driften tot bedaaren te brengen. Haare goede trouw, het zij het aan haar zelve, of aan haare Miniſters haperde, was niet zeer groot: want met weinige moeite zou men kunnen bewijzen, dat zij beſolding vorderde voor 7000 man, daar 'er niet meer dan 800 gekoomen waren, en die men zelfs moest onderhouden Hoe meer de voorſpoed der Nederlanden toenam, hoe jaloerſcher zig de Koningin aanſtelde. De Staaten, om zo veel doenlijk was, haar in een goeden luim te houden, deeden haar eenigen onderſtand, tot den togt naar *Cadix*; doch dit voorbij zijnde, begon zij den ouden deun te zingen, en vorderde geld.. Aan de Gezanten verweet zij, dat de *Hollanders* al het voordeel van den Oorlog voor zig zelven hielden, en dat de onkosten liepen voor haare rekening. Bezwaarlijk zou het in dien tijd geweest zijn, haar te bevredigen, zo niet het gerugt van eene nieuwe toerusting in *Spanje* haar tot andere gedagten gebragt hadde. De vreeze daarvoor gaf aanleiding tot een verbond, tusſchen *Engeland*, *Frankrijk* en den *Staat*, 't welk, in het Jaar 1596, geſlooten, en twee Jaaren daarna, niet zonder groote moeite, vernieuwd werd. Schoon men erkennen moet, dat Koningin ELISABETH den Staaten merklijke dienſten beweezen heeft, beſtonden dezelve, echter, meer in raad, dan wel in daad; en ſchoon zij zig die beiden rijklijk deed betaalen, moest men nogthans, op bovengemelde wijze, met haaren grilligen aart worstelen, tot aan haaren dood.

ELIZABETH, Dogter van JACOB DEN I, Koning van *Engeland*, *Schotland en Ierland*, gehuwd met FREDRIK, *Paltsgraave Keurvorst aan den Rhijn*, beide naderhand gekroond

kroond als Koning en Koningin van *Boheemen*, doch ook beiden, naa den ongelukkigen Veldslag bij *Praag*, genoodzaakt het Rijk te ruimen. Zij namen toen hunne toevlugt tot de *Nederlanden*, alwaar zij ook Staatelijk ontvangen en onderhouden werden. Deeze ELISABETH bezat een veel mannelijker hart, dan haar Vader en Gemaal; welke de Kroon niet zou hebben aangenomen, indien zij hem daar toe niet gedrongen had. Zij hem in verlegenheid ziende, sprak hem dus aan: *Hoe! hebt gij een Konings Dogter ten Huwelijk durven vraagen, en durven beslaapen, en durft gij een Konings Kroon, nu die u wordt thuis gebragt, niet aanvaarden?* Zij beiden uit den *Paltz* naar *Boheemen* vertrokken zijnde, en zig te *Waldsessel* bevindende, kwamen de Gezanten der *Boheemsche*, *Silesische* en *Moravische* Stenden hen aldaar begroeten. In een gehoor, welk zij bij de Koningin hadden, bedankten zij haare Majesteit, dat zij haaren Gemaal bewoogen had, de Kroon te aanvaarden. Zij antwoordde daarop, in de *Fransche* Taal: „ 't Geen ik ge„ daan hebbe, is gedaan ter Eere Gods, en tot welstand van „ den Protestantschen Godsdienst. Alles is door mij geschied „ met goede oogmerken; en in 't vervolg zal het aan mijnen „ wil noch genegenheid ontbreeken. Daarop mogen zig de „ Stenden verlaaten." Naa hunne komst te *Praag*, werden zij beiden, den 28 October in het Jaar 1619, gekroond, en zij, als Koningin, met aanzienlijke geschenken begiftigd. Maar hun Rijk was van korten duur: want, gelijk wij zeiden, naa den ongelukkigen Veldslag, namen zij de vlugt herwaards.

Op den zelfden tijd dat de ongelukkige Paltzgraaf haar ten Huwelijk verzogt, liet de Koning van *Spanje* het zelfde doen. Eenige *Engelsche* Grooten waren van oordeel, dat zij de aanbieding des Konings moest omhelzen: om reden, dat zij daar door Koningin kon worden. Maar zij gaf ten antwoord, dat zij liever eene Vrije Vorstin in *Duitschland*, dan eene Slavin in *Spanje* wilde zijn. Zij had eene zinspreuk gekoozen, die haar wel te stade kwam: *Mijn gemoed blijft onbeweeglijk.* Toen zij haare goederen en staaten hadt verlooren, gaf zij proeven van haare kloekmoedigheid. Uit dit rampspoedig Huwelijk zijn voortgekoomen, agt Zoonen en vijf Dogters; agt van deeze Kinderen zijn in de *Nederlanden* gebooren, niette-

genstaande haar Gemaal nog maar 36 Jaaren oud was, toen hij stierf. Zie verder FREDRIK, *Paltsgraaf op den Rhijn*, enz.

ELISABETS-VLOED. Zie WATERVLOEDEN.

ELISABETS-CONVENT, was weleer een Klooster in *'sGravenhage*, en stond ter plaatze, daar thans de nieuwe Groenmarkt is.

ELLEKOM of ELLEKUM, een Adelijk Huis in *Gelderland*, in het Richterampt van de *Veluwe-Zoom*, nabij het Dorp *Velp*.

ELLEMEET, een Dorp in *Zeeland*, tusschen *Elkerzee* en *Serooskerken* geleegen. Voorheen was het veel aanzienlijker dan tegenwoordig. De Kerk is, geduurende den *Spaanschen* Oorlog, om verre gehaald, en nooit weder opgebouwd. 'Er is niets van overgebleeven, dan het Kerkhof, waar bij men nog sommige der *Oude Vliedbergen* vindt. De Huizen staan zeer ongeregeld, hier en daar verstrooid. Een geruimen tijd heeft deeze Heerlijkheid behoord aan het Geslacht van DE JONGE, te *Zierickzee*, en wel aan den Heer CORNELIS DE JONGE *van Ellemeet*, in leeven Ontfanger Generaal der Vereenigde *Nederlanden*; door wiens Dogter, MARIA DE JONGE *van Ellemeet*, getrouwd met ADOLF JULIUS, Baron *van Hufel*, geweezen Landdrost van *Zalland*, *Ellemeet* in het Geslacht van dien Heer is overgegaan.

ELLEWOUDSDYK, ook wel *Elfsdijk* genaamd, een Dorp in *Zeeland*, en wel op het Eiland *Zuid-Beveland*, voorheen veel grooter en aanzienlijker dan tegenwoordig. Bij het zelve stond wel eer een pragtig Slot, behoorende aan den Heere van *Ellewoudsdijk*. Thans is van het zelve bijkans niets meer overig. Tegenwoordig behoort de Heerlijkheid aan het Adelijk Geslacht van PERPONCHER SEDLINITZKY.

ELLICHT; zie VLEITINGEN, in *Staats-Braband*.

ELLINGEN, een Dorp in *Gelderland*; VAN DER HOUWE ftelt het onder *Arnhem*.

Zie zijn *Hand. Chronijk*, I Deel. fol. 84.

ELMP, een Dorp en Heerlijkheid in *Opper-Gelderland*, onder het Ampt van *Montfoort*, een uur gaans ten Oosten van *Zwalm*.

ELSEN, eene Buurt in het Landfchap *Twenthe*, behoorende onder *Rijsfen*, eén der negen Gerichten van *Twenthe*.

ELSHOUT, een Buurfchap, behoorende onder *Lekkerland*, in de *Alblasferwaard*.

ELSHOUT, een Dorp en Heerlijkheid in 't Land van *Heusden*, ten Zuid-Oosten van *Baardwijk*; het wordt door den Predikant van *Baardwijk* bediend.

ELSIUS, (PHILIP) geboortig van *Brusfel*, was een *Eremijt* van de *Augustijner* Orde, geftorven in het Jaar 1654. Hij heeft ten dienfte van zijne Orde gefchreeven, maar, bij gebrek aan een goed oordeel, 'er weinig dienst mede gedaan.

BAILLET, *Jug. des Scavans fur les Crit. Hist.*

ELSLO, een der dertien Dorpen van de Grietenij *Stellingwerf-Oosteinde*, geduurende de Regeering van het Huis van *Bourgondien*, gevoegd onder het Kwartier van de *Zevenwolden*, in *Friesland*.

ELSPEET, een Dorp in het Landdrost-Ampt van de *Veluwe*, onder het Schoutampt van *Barneveld*, een uur gaans ten Zuid-Oosten van *Nunfpeet* geleegen. De Ingezeetenen, die tamelijk wel gegoed zijn, geneeren zig met den Landbouw, en plagten voor een fpreekwoord te hebben: *Wij hebben Edelman noch Bedelman*. De Kerk van *Elfpeet*, die door één Predikant

bediend word, is tamelijk oud, en de Toren meest van Duifsteen gemaakt. Tusschen *Elspeet* en *Garderen* vind men het fraaije *Elspeeter Bosch.*

ELST, een tamelijk groot Dorp, in de *Over-Betuwe*, behoorende, met *Elten*, onder één Panderampt. *Elst* ligt aan de Vaart van *Nijmeegen* naar *Arnhem*, van beide Steden genoegzaam even verre. De Schepen moeten hier vertollen; zie boven op 't *Art.* ELISTA. *Elst* behoort thans aan den Hoog Edelen Heere CASPAR BARON VAN LYNDEN. Behalven de Gereformeerde Kerk, is aldaar eene Staatie van Roomschgezinden, die door een waereldlijk Priester bediend worden.

ELTEN, een Drostampt, 't welk voortijds onder het Graafschap *Zutphen* heeft behoord. Hertog KAREL *van Bourgondien* schonk het aan den Vorst van *Kleef*, in vergelding van veele gedaane diensten. MAXIMILIAAN *van Oostenrijk* heeft naderhand deeze gift bevestigd.

ELTEREN-KLOOSTER, weleer een Graaflijk Convent, op den *Witten* of *Elterenberg*, in oude brieven bekend bij den naam van ELTON. Het was weleer het oudste en rijkste Klooster in *Gelderland*, door milde giften voorzien van eene groote menigte Heerlijke goederen, aan het zelve leenroerig. De Stichter daarvan, was WICHMAN, Graaf van *Zutphen*, die het aan ST. VITUS wijdde. Ook onttrok hij het aan de waereldlijke magt, en stelde het, in het Jaar 970, onder bewind van het Bisdom van *Utrecht*; alle de giften, door hem daar aan gedaan, werden, in het Jaar 973, door den Jongen Keizer OTTO bekragtigd, en door hem nog vermeerderd met de gift van den Tol der Visscherij op het Dorp *Salon*. Sommigen verstaan hier door, *Sallik* aan den *Tsel*; anderen *Sellem* bij *Deutecom*. Keizer LOTHARIUS DE IV voegde, in het Jaar 1134, nog daar bij Jaarlijks twee Talenten, uit de schatting van *Doesburg*. ADELHEID, Dogter van WIGMAN, had tot Man BALDERIK, den dertienden Graaf van *Kleef*. Deeze verklaarde, na den dood van WIGMAN, volgens de *Saxische* Regten, alle die overmatige giften voor onwettig, om dat de Vader dezelve geschon-

ken

ken had, buiten toestemming van zijne Dogter. Keizer OTTO DE III dagvaardde Partijen voor zig te *Nijmegen*. BALDERIK en zijne Gemalin stemden aldaar, niet alleen in de gedaane giften; maar beschonken het Convent, nog daarenboven, met de halve inkomsten van *Emmerik*, *Arnhem*, *Putten*, *Apel*, *Hervelt*, *Redichem*, *Lienden*, *Brummen*, en ter *Huneppen*. Ook verkreeg *Elten* alle de Vrijheden, welke de drie Kloosters van *Esfeneden*, *Guiden*, en *Quidlenburg* genooten; met het regt van alle Herten en Hinden te mogen jaagen, in de vier Bosschen van *Steenrewold*, *Overwicgij*, *Mulo* en *Subort*; ja zelfs van het vliegende wild. Het *Elteren-Klooster*, hoewel een Juffers-Convent, had insgelijks het regt van de Jagt. De Paus gaf haar vrijheid, eene Abtdis uit het midden van haar te mogen kiezen, mids zij bij elke aanstelling een pond zilver in de Schatkist bragten. Ook waren zij gemagtigd om eenen Advocaat aantestellen.

ANTHONIUS MATTHEUS noemt deze plaats, in 't meervoudige, *Altinae*; om reden dat 'er twee zijn, die deezen naam voeren: *Hoog Elten* op den *Elterenberg*, en *Neder-* of *Laag-Elten*, aan den voet van den Berg. Ook blijkt het, uit de Brieven van Keizer OTTO DEN III, dat digt daar bij een Bosch geweest is, 't welk den naam van *Eltena* voerde.

ELZENBURG, is eene Heeren Huizing, in *Staats-Braband*, in het Kwartier van *Maasland*, onder het Dorp *Berlikum* behoorende.

ELZENOORT, geleegen in onze Lieve Vrouwe Polder, onder het Rechtsgebied van *Veere*, op het Eiland *Walcheren*.

ELZEVIER. Vier beroemde Boekdrukkers heeft *Holland* voortgebragt, die dezen naam gevoerd hebben: BONAVENTURA, ABRAHAM, DANIEL en LODEWYK, allen niet minder beroemd om hunne Geleerdheid en Konst, dan de STEPHANI en PLANTYNS. Ook behoeven zij, voor deze mannen, niet te wijken, in de keuze van goede boeken, welke zij gedrukt hebben, zo min als, in bekwaamheid, ten op-

opzigte van al dat geen, 't welk den Boekhandel betreft. Met betrekking tot de sierlijkheid en netheid van Letteren, hebben zij hen verre overtroffen. De eenigste, die hen daarin is nagevolgd, is de Heer ENSCHEDÉ te *Haarlem*, wiens Lettergieterij en Drukkerij thans door gantsch *Europa* vermaard is, en, zelfs door aanzienlijke Vorsten, met goedkeuring en toejuiching, bezigtigd word. Dit merken wij aan, alleen met oogmerk om te doen zien, dat de konst en kiesche smaak van Boekdrukken, met de ELZEVIERS, hoe groot hunne roem ook ware, niet is uitgestorven.

Wat den arbeid van deze mannen aangaat; om 'er eene flaauwe schets van te geeven, noemen wij alleen, hunnen *Virgilius* en *Terentius*, hun *Nieuw Testament* in 't *Grieksch*, behalven eenige anderen, met roode voorletters gedrukt, die Meesterstukken van de kunst zijn, en hun den naam verworven hebben, van de beste Boekdrukkers van *Europa* geweest te zijn. Meer dan eens hebben zij eene naamlijst uitgegeeven van de Boeken, bij hen gedrukt. De laatste uitgaave van dezelve, door DANIEL ELZEVIER, is veel uitvoeriger dan de voorgaande, die te voorschijn kwam, in 12, in 7 deelen, in het Jaar 1674. De laatste van dit Geslacht was de Heer DANIEL ELZEVIER, overleeden te *Amsteldam*, in de maand October van het Jaar 1680.

EMANUEL, (*Don*) Zoon van *Don* ANTONIO, gekroond, maar spoedig daarna verdreeven Koning van *Portugal*, door FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*. EMANUEL had den meesten tijd zijns Leevens, met zijnen Vader, in Ballingschap doorgebragt, en was voornaamlijk opgevoed in *Frankrijk* en *Engeland*. Eindelijk kwam hij, met zijnen Broeder, *Don* CHRISTOPHORO, in *Holland*, alwaar de Staaten Generaal hun bevordering en bescherming beloofden. Geduurende den tijd, dat Prins MAURITS, met het Leger van den Staat, te velde was, wist *Don* EMANUEL zig zodanig bemind te maaken, bij EMELIA, Zuster van Prinse MAURITS, dat zij zig uit den *Haag* begaf, naar 't Leger voor *Breda*, om haars Broeders toestemming te verzoeken, tot het Huwelijk met *Don* EMANUEL. MAURITS sloeg dit af, tot zo lang dat haar be-

beminde zou beweezen hebben, wie zijne Moeder was, of geweest was; want men hield hem voor een Bastaard. Ook bezat hij niets om van te leeven, dan het geen hem van anderen geschonken werd; waarbij nog kwam, het onderscheid van Godsdienst. Zij eene volkomene weigering, ten minsten een lang uitstel, niet kunnende dulden, trouwde hem heimelijk, ten overstaan van eenige getuigen. Toen nu de Staaten en Prins MAURITS de onderlinge zamenwooning zogten te verhinderen, werd zij van een doodelijke krankte overvallen.

MAURITS, in '*s Hage* gekomen zijnde, was dermaate op haar verstoord, dat zij beiden, zonder dat hij een van hun wilde zien of spreeken, de provintien moesten ruimen. Zij zetten dan zig te *Wezel* neder, in het Jaar 1608. Na dat zij verscheiden Kinderen verwekt hadden, werd, door tusschenkomst van Gezanten enz. eindelijk eene verzoening tusschen MAURITS en EMELIA bewerkt. Aan *Don* EMANUEL, werd, van den Staat, een pensioen, van vijfhonderd Guldens ter maand, toegeleid; 't welk in de maand Februarij van het Jaar 1624, nog voor een Jaar verlengd werd, onder voorwaarde, dat hij niemand, dan zijne Domistiken, zou toelaaten, in zijn verblijf ter Misse te koomen. Vermids hij meer en meer begon te merken dat hij een onaangenaame Gast in Nederland was, trad hij in onderhandeling met ISABELLA CLARA EUGENIA, om binnen *Brussel* het einde van zijn Leeven af te wagten: ten dien einde deed hij afstand van zijne aanspraak op *Portugal*, en verkreeg, daarvoor, van Koning FILIPS, een Jaarlijks onderhoud. Zijn eene Zoon, *Don* GUILJELMO LORIS, werd Ridder van *Malta*; doch, na dat hij deze waardigheid, eenige Jaaren, hadt bekleed, verliet hij de Orde, en tradt in het Huwelijk. De andere begaf zig in een Klooster; doch naderhand, onder een gezogt voorgeeven, in *Holland* gekomen zijnde, deed hij, te *Delft*, belijdenis van den Hervormden Godsdienst. Eenigen tijd daarna, als Kapitein, eene Compagnie Ruiters aanvoerende, werd hij, te *Gelder*, gevangen, en wederom in een Klooster gestooken. In het Jaar 1643, het Klooster ontvlugt en weder te *Delft* gekomen zijnde, verklaarde hij, als Protestant te willen leeven en sterven. Alle de Dogters van *Don* EMANUEL bleeven bij

haa-

haare Moeder, en zijn in den Hervormden Godsdienst opgevoed. Prins MAURITS, in het Jaar 1625, overleeden zijnde, was EMELIA gantsch niet voldaan over het Testament, door haaren Broeder gemaakt. Uit hoofdigheid besloot zij het Land te verlaaten. Zij had eene Rente van 1000 Rijksdaalders Jaarlijks, op de Generaliteit; deeze maakte zij te Gelde, en kocht daarvoor een Kasteel en Heerlijkheid, niet verre van *Geneve*. *Don* EMANUEL, een Paspoort voor zig zelven en zijne Dienaaren bekomen hebbende, vertrok, na afscheid van de Staaten genomen te hebben, op den 24 April 1626, naar *Brussel*, en Prinses EMELIA, met haare Dogters, naar *Geneve*. Na haaren dood, trouwde *Don* EMANUEL met *Donna* LOUISA D'OSORIO, Kamerjuffer van de Infante ISABELLA. Hij overleed te *Brussel*, den 22 Junij 1638. De Prinses EMELIA had hem voorheen zo teder bemind, dat zij naar *Breda* trekkende, om haars Broeders toestemming te vragen, aan EMANUEL ter hand stelde, een Koffer je met Juweelen, met bijvoeging: „ Indien mijn Broeder mij ergens in bewaaring mogt stellen, „ kunt gij dit voor u behouden, om 'er van te leeven; en zo „ niet, kunt gij het mij weder ter hand stellen". Aan Prinse MAURITS verklaarde zij ronduit, wel getroost te zijn, als zij met hem maar getrouwd was, om armoede te lijden: „ Mij„ ne jonger Zusters, zeide zij, zijn alle getrouwd; en voor „ mij word niet gezorgd om een Huwelijk; dus zoude ik wel „ altoos ongetrouwd kunnen blijven; en dat is mijne meening „ niet".

't Geen MAURITS het meest op haar deed vergramd zijn, was, dat zij haar huwelijk door een Roomsch' Priester had doen inzegenen; en, daarenboven, de stoutheid had, van aan de Staaten te schrijven, dat zij dit gedaan had, om dat de *Roomschen* haare Kinderen anders voor onwettig zouden houden, en van het Recht op de Kroon van *Portugal* versteeken. Doch deze vuurige liefde moet naderhand merkelijk verkoeld zijnde, wijl zij zoo gereed van hem scheidde.

Zie E. VAN METEREN, GROTIUS en AITZEMA.

EMANUEL PHILIBERT, Hertog van *Savoije*, bijgenaamd YZERHOOFT. Zijn Vader was Hertog KAREL DE III, en zijne Moeder BEATRIX *van Portugal*. Hij kwam ter waereld den 8 Julij van het Jaar 1528. Eerst was hij bestemd tot den Kerkelijken staat; doch, met den dood van zijne twee Broeders, werd hij geschikt om zijnen Vader op te volgen. Den ouderdom van twintig Jaaren bereikt hebbende, deed hij eene reize naar *Duitschland*. Keizer KAREL DE V sloeg hem, in 't Jaar 1548, binnen *Utrecht*, tot Ridder van 't Gulden Vlies. In verscheiden gelegenheden gedroeg hij zig als een dapper Krijgsman. In het beleg van *Metz*, werd hij Generaal van 't Keizerlijk Leger, en voerde, in die waardigheid, het bevel, in den Veldslag bij *St. Quintijn*. In het Jaar 1557 was hij zijnen Vader als Hertog van *Savoije* opgevolgd, en verzelde, in het volgende Jaar, Koning FILIPS DEN II, naar *Engeland*, alwaar hem de Ridderorde van den Kousseband vereerd werd.

Naa dat Keizer KAREL DE V afstand van de *Nederlanden* hadt gedaan, in het Jaar 1556, werd hij tot *Gouverneur der Nederlanden* aangesteld. In dat zelfde Jaar, na dat de Vrede met *Frankrijk* was gesloten, in zijn Hertogdom hersteld zijnde, trouwde hij met MARGRETA, Dogter van FRANCOIS DEN I, Koning van *Frankrijk*, en Zuster van HENDRIK DEN II. Zijne dapperheid en voorzigtigheid gaf hem gelegenheid om zijne goederen te vermeerderen, gelijk zijne deugden hem tevens beroemd maakten. Door zijne Godsdienstigheid en zonderlinge liefde tot de wetenschappen, won hij de liefde zijner Onderdaanen. Het voornaamste, 't geen hij, ten dienste der *Nederlanden*, verrigtte, was dat hij FILIPS overreedde, om van zijnen eisch van den honderften en den vijftigsten penning afteftaan. Met het vertrek van den Koning naar *Spanje*, ontsloeg hij zig van de Landvoogdije.

Hij overleed den 30 Augustus van het Jaar 1580, nalaatende éénen Zoon, KAREL EMANUEL, die hem in 't Hertogdom opvolgde. Zijn Leeven is in het *Fransch* beschreeven, en gedrukt in 8vo, te *Amsteldam*, in het Jaar 1682.

EMANUEL VAN METEREN; zie METEREN. (EMANUEL VAN)

EMATIL; zie OPSLAG.

EMBDEN, (JAN GERRITS VAN) waarschijnlijk gebooren in de Stad, naar welke hij den toenaam voerde, op den 30 April, van het Jaar 1651. Als Leeraar onder de Doopsgezinden werd hij beroepen te *Appingadam*, in *Groningerland*, in het Jaar 1597, en, in 't Jaar 1606, te *Haarlem*. De twisten, die onder de Doopsgezinden in dien tijd plaats hadden, hem tegen den zin zijnde, verliet hij *Haarlem*, en begaf zig naar *Dantzig*, alwaar hij overleed, in het Jaar 1617. SCHYN, in zijne *Historie der Mennonieten*, maakt van zijne Schriften gewag.

Zie het Derde Deel, bl. 42.

EMBRICA VILLA; EMMERIK. Het is klaar, zegt HALMA, volgens ALTING, dat deeze plaats haaren naam heeft ontleend, van eenen EMBRICH of EMMERICH, een Man van aanzien, die Graaf, Schout, op zijn minst genoomen *Hoevenaar*, daar van was. Ik zou, zegt ALTING, Part. 2. pag. 47. niet durven verzekeren, dat het eene van de Koninklijke Hoffteden geweest is; hoe wel men vind aangetekend, dat Keizer LODEWYK de Godvrugtige, in het Jaar 828, daaromstreeks, eenigen tijd zijn Hof gehouden heeft. EMMERIK is thans een aanzienlijke Stad, aan den Regter Oever van den *Rhijn*. Eerst behoorde zij aan de *Gelderschen*, die haar van de Kerk van *Utrecht* te leen hielden, doch haar aan die van *Kleef* verpandden, en naderhand in eigendom afftonden. In de Handvesten van OTTO DEN GROOTEN, van het Jaar 970, en in die van OTTO DEN III, van 996, en van LOTHARIUS DEN II, van het Jaar 1134; als mede in de lijst van de Leenmannen van *Utrecht*, werd deeze plaats *Embrica* of *Embraca* genaamd. Een breeder verslag hiervan, kan de Leezer vinden, beneden op het *Artikel* EMMERIK.

EMBS: deezen naam geeven de *Hoogduitschers* aan de Rivier de *Eems*.

EME-

EMELIE-POLDER, eene der Hooge Heerlijkheden, behoorende aan den Heere Prinse van *Oranje en Nasſau*, op *Hollandſchen* Bodem gelegen, ten Zuiden van den *Biesbosch*.

EMELISSE, voortijds een aanzienlijk Dorp, in *Zeeland*, op het Eiland *Noord-Beveland*, met den vloed van 1530, onder het water bedolven.

M. V. D. HOUVE, *Hand. Chronijk.*

EMEREN, een Adelijk Huis, in *Gelderland*, behoorende onder het Dorp *Barneveld*, in het Landdrost-Ampt van de *Veluwe*.

EMESE; dus noemen eenige Schrijvers de Rivier, welke de Romeinen *Amaſia*, en anderen *Emeſa* noemden. HEDA noemt ze *Amaſis*, en UBBO EMMIUS, *Amaſus*. Zie EMETHA.

EMETILLE, of *Metil*, een Schans, gelegen tusſchen *Zuidhorn* en *Midwolde*, bijna een mijl van *Groningen*. Graaf WILLEM LODEWYK *van Nasſau* ontweldigde dezelve, in het Jaar 1589, den *Spanjaarden* en deed ze ongemeen verſterken; doch dit niettegenſtaande, heroverde *Verdugo* dezelve, in het evengemelde Jaar. Prins MAURITS, in het Jaar 1591, meester van *Deventer* geworden zijnde, begaf zig naar *Friesland*, met oogmerk om *Groningen* te bemagtigen; doch hier te veel tegenſtand ontmoetende, vergenoegde hij zig met de overmeestering van *Delfzijl*, het Fort of de Schans van den *Opſlag*, en de ſterkte *Emetille*.

EMETHA. Van deeze plaats maaken de Abten van *Wierum* menigmaal gewag, in hunne Schriften, als van eene Hofſtad, *Villa*, in *Fivelingo*. Zij is aldus genaamd naar de Rivier *Emeſa*, (zie hier boven) als liggende aan een inham van de Rivier de *Eems*. Op deeze plaats plagten de *Romeinen*, met hunne Vlooten het Anker te laaten vallen. PTOLEMEUS telde, reeds ten zijnen tijde, deeze plaats onder de beruchtſte Oorden van het *Over-Rhijnſche Germanien*. Bekend is het, dat het een aanzienlijk marktvlek was, zo lang de Haven of Ree bevaa-

ren werden. De Abt *Emo* zegt duidelijk, dat de welvaarendste plaatzen, in zijnen tijd, in *Fivelingo* geweest zijn: *Lopet-hem*, *Emetha* en *Fermeshem*. Ook verhaalt de onbekende *Monnik*, die de Chronijk van MENCO tot op het Jaar 1296 vervolgd heeft, dat als FOLCARD, de Opvolger van OUTGER, de vijfde Abt van *Werum* was, die van *Fivelingo* de gewoonte hadden, te vergaderen in het *Marktvlek*, verstaande daar door *Emetha*, om hunnen nieuwe Burgemeesteren den Eed aftenee-men, op een vastgestelden dag, de *Verschijningsdag* of *Koningmaandag* genaamd, zijnde de tweede Maandag na Kersmis, thans genaamd de Maandag na *drie Koningen*; die nog heden ten dage te *Groningen* de eerste Regtdag in het nieuwe Jaar is. Op hun eigen gezag, tegen het goedvinden van de Algemeene *Friesche* Vergaderinge, besloten die van *Fivelingo*, behalven veele andere dingen, dit *Marktvlek* tot eene Stad te verheffen, en vergunden aan dezelve de hoogste Regten, die door niemand dan den *Souverain* of Opperheer plagten toegestaan te kunnen worden, als daar zijn. 1. Het *Stapelregt*, en ten dien einde in het Jaar 1219 tot een Stapelplaats, een groot gebouw opgerigt. 2. Het *slaan der Munte*; welke *Embder Munt* (*Emethensium*), langen tijd, gangbaar geweest is, zijnde de *Embder* Guldens ook bekend bij den naam van *Fivelinger Mark*. 3. Eene *Doorlugtige Schoole*, over welke EMO allereerst het bestier had. 4. *Gemeenschappen* of *Gilden*, waar van de *Gildenkamp* nog overig is. Dit alles, echter, werd door de *Groningers* en die van *Hunsingo*, volgens besluit van eene algemeene Vergadering te *Groningen*, in het Jaar 1232 gehouden, om verre gestooten. 't Geen 'er nog van over bleef, raakte van zelfs te niet, door dien de stroom zo veel slik in de Haven opwierp, dat dezelve geheel verstopt werd, en gelijk MENCO zegt, droog geworden zijnde, met stroo en mest gevuld is. Omtrent dien zelfden tijd, werd ook de *St. Andries Kerk*, door een ongelukkigen brand, in de asch gelegd. Aldus kreeg de plaats, van nieuws, de gedaante van een gering *Dorp*. Bij wijze van onderscheidinge heeft men het naderhand den naam van *Wester-Embden* gegeeven, en wel inzonderheid, toen, in het Jaar 1300, het *Kasteel* en *Dorp Embden* meer begon bekend te worden. Dit lag aan den Oostkant van de Rivie-

vier de *Eem*, zijnde een Erfgoed van het Geslacht van VAN EMBDEN, naderhand aangegroeid tot eene vermaarde Koopstad, behoorende onder *Oost-Friesland*, en alomme bekend, om de schuilplaats, welke de vervolgde Protestanten aldaar vonden.

EMILIA of EMELIA, Dogter van Prins WILLEM DEN I en van ANNA *van Saxen*. Boven op het *Artikel* van DON EMANUEL, haaren Gemaal, hebben wij van háar reeds verslag gedaan.

EMINGA of AEMINGA, een Slot, of Adelijk Huis, in de *Friesche* Grietenij *Wonseradeel*, onder *Westergoo*, in het Dorp *Parrega*, aan de Vaart, tusschen de Steden *Bolswert* en *Workum*.

EISGA EMISGOE EMISGONIA. Volgens den Geleerden ALTING, betekent dit woord, Landen gelegen aan de Rivier de *Eems*; welke Landen, volgens 's mans verklaaring, op verscheidene wijzen verdeeld worden; vooreerst in *Ooster* en *Wester Emisgoe*; het *Ooster* wederom in het *Opper-* en *Nederkwartier*, en het Nederkwartier eindelijk in *Emisgoe*, genomen in eene ruime of naauwe betekenis. Het *Neder*, of *Laage Emisgoe*, word, in eene ruime betekenis, door KAREL DEN GROOTEN beschreeven, als strekkende aan de Noord-Zee, tusschen den *Eems* en de *Jada*, die hij *Edoos moeras* noemt, in den brief van den 11 Julij, van het Jaar 788, en waar bij de Grenzen van het Stift *Breemen* bepaald werden. ADAM VAN BREEMEN noemt dit zelfde Kwartier, het Kwartier, het Graafschap van *Friesland*. Door gifte van Keizer HENDRIK DEN IV, heeft de Aardsbisschop van *Bremen*, naa dat EGBERT *de Sax* gebannen was, dit Graafschap, hoewel slegts voor een korten tijd, bezeeten. *Neder Emisgoe* (*Emisgonia*), word, in eene naauwer betekenis, nog hedendaags genaamd *Eemland*. Het *Opper-Ooster Emisgoe*, is, volgens EMO, een klein gedeelte van *Munsterland*. waarin ligt het Dorp *Asschendorp*. Eindelijk *Wester-Emisgoe*, 't welk bij ALFRIDUS genaamd en door hem gesteld

word aan den flinker Oever van de *Eem*, tusfchen *Fivelingo* en *Reijderland*, ter plaatze daar nu het *Oldampt* is, en alwaar de Op- en Ingezetenen langs de Rivier woonden, zo lang zij van den *Dollert* onbefchadigd bleeven.'

ALTING, *Germ. Inf. p.* 2. *fol.* 50.

* EMMAUS, weleer een Klooster in *Gelderland*, onder het Schoutampt van *Ermel* of *Ermele*. Meer andere Kloosters van dien naam vondt men voortijds in de *Nederlanden*; doch, gelijk meest alle de overige gewijde geftigten, zijn ze, zedert de vastftelling der Kerkhervorminge, vernietigd, of tot andere gebruiken gefchikt.

EMMELOORD, een Eilandje, of eigenlijk een gedeelte van het Eiland *Schokland*, zijnde van het ander gedeelte, *Ens* genaamd, afgefcheiden door een Dijkje, de Landfcheiding genaamd, 't welk dwars door *Schokland* van het Oosten naar het Westen loopt, en niet door een Sloot, zo als zommigen willen. Voorheen voerde het den naam van *Emmelwaard*, of *Emmelwerd*; ook wil men dat het thans bewoonde gedeelte den naam van *Maanhuizen* zou gedragen hebben. Zommigen leiden den naam van *Emmeloord* af van *Hamelland* of *Eemland*, waarvan *Schokland*, ten Zuiden door de Zuider-Zee is afgefcheiden. Dit Eiland is even als *Schokland*, rondom bedijkt, doch niet zwaar, zo dat het dikwils gevaar van Overftroomingen loopt. Wanneer de Inwooners dit ongeval te gemoet zien, fteeken zij gemeenlijk den Dijk door, om hunne Landerijen voor fchade van eene fchielijke overftrooming te beveiligen. Dit is nodiger, dewijl de grond hier zeer moerasfig is, en door den zwaaren flag van het water ligtelijk wegfpoelt. Het water met minder drift ingelaaten, wordt naderhand, door middel van *Duikers*, geloost.

EMMELOORD werd, volgens de Quohieren van het Jaar 1632, begroot op 100 Morgen Lands; en te gelijk 47 Huizen op de Lijst der Verpondinge gebragt. De Huizen, wier aantal eer verminderd dan vermeerderd is, ftaan op werven, opgehoogd van koemest. Door middel van paalen en planken, moeten

ten zij, in geval van hoog water, tegen inftorten voorzien worden. Veele woningen der Opgezeetenen zijn in het midden afgefchooten, en worden door twee Huisgezinnen bewoond. De Kerk, die op dergelijken grondflag gebouwd, en voor de overftrooming insgelijks niet beveiligd was, brandde, in het Jaar 1749, met 34 Huizen, tot den grond toe af. De Predikdienst moet 'er verrigt worden door den Predikant van *Ens*. Doch vermids 'er geene Gereformeerden, dan de Koster en zijne Vrouw woonen, gaan deeze te *Ens* ter Kerke. Dit is de reden, waarom de Kerk niet weder opgebouwd werd. Alle de bewooners zijn den Roomfchen Godsdienst toegedaan.

Zommige van deeze Eilanders drijven handel in Graanen, op *Hamburg*, *Overijsfel* en *Amfteldam*; doch de meesten geneeren zig met den Vischvangst, in de *Noord-* en *Zuider-Zee*. In het Noordlijk gedeelte van *Emmeloord*, ftond weleer, buitendijks, een Kaap of Dagbaak, ter plaatze, alwaar in vroegere tijden eene Kerk geftaan heeft. *Emmeloord* maakt, met het Eiland *Urk*, ééne Ambagtsheerlijkheid, behoorende aan de Stad *Amfteldam*; zie URK.

Uit hoofde der groote gemeenfchap van *Emmeloord* met *Ens*, zijn de Provintien *Holland*, *Friesland* en *Overijsfel*, federt het Jaar 1710, overeengekoomen, om gelijklijk te dragen in de kosten, die ter bewaaringe van *Ens* nodig zijn: om reden, dat aan het behoud van dat Eiland veel geleegen ligt, ter beveiliginge van de Vaart op de *Zuider-Zee*. In het Jaar 1711, werden Burgemeefteren van *Amfteldam*, bij Refolutie van den 13 Julij, door de Staaten van *Holland* gemagtigd, om een gelijk *Ankergeld* wegens *Emmeloord* te vorderen, als de Provintien *Friesland* en *Overijsfel* heffen wegens *Ens*; namelijk 30 ft. van ieder Schip, 't welk aldaar het Anker werpt, en niet aan eene der drie Provintien behoort.

EMMEN of EMME, van ouds EMNE, een vrij aanzienlijk Dorp, in het Landfchap *Drenth*, in het Dingfpil *Zuidevelt*, bijna 6000 fchreeden van *Koeverden* gelegen. In het Jaar 1228, werd het, door de *Twentenaars*, geheel uitgeplunderd. *Emmen*, *Odoren* en *Romswinkel*, maaken te zamen één Schouts-

ampt. Dit Dorp was voorheen de gewoonlijke vergaderplaats van de Klasfis; doch de Klasfis van *Emmen* is naderhand verplaatst naar *Slein*. Niet verre van dit Dorp ontmoet men een klein Meirtje, het *Emmer-Meir* genaamd. Ook ziet men aldaar het *Emmerbosch*; als mede den *Emmerdijk*. *Meir*, *Bosch* en *Dijk*, hebben hunnen naâm van dit Dorp ontleend.

PICART, *Oudh. van Drenthe.* BACHIENE *Geogr.*

EMINGA, (BOTTO), oorſpronklijk uit een oud Adelijk *Friesch* Geſlacht, waarvan die van *Camminga* het Wapen hebben aangenomen. BOTTO was de Zoon van MENNO, en van EELK JAERLA. Hij ſtond bekend, als een lid der verbondene Edelen, en werd, om die reden, door ALVA, gedagvaard te *Antwerpen*. Waarſchijnlijk is hij, al vóór het Jaar 1572, overleeden, dewijl zijn Zoon en Dogter toen reeds onder Voogden ſtonden.

EMINGA, (HESSEL) Zoon van IDS EMINGA en van WICK HEEMSTRA, had ter Vrouwe WICK HERMANA, bij welke hij Kinderen verwekte, die, waarſchijnlijk, in den Roomſchen Godsdienst gebleven zijn. Zijne agter klein Dogter is gehuwd geweest, RUURD BURMANIA, die een *Jeſuit* was. Volgens het getuigenis van GELLIUS SNECANUS, mag men echter gelooven, dat HESSEL den Proteſtantſchen Godsdienst omhelsd had. Doch het zij hij *Roomsch* of *Gereformeerd* was, zeker is het, dat hij een medelid was van de Edelen, die het *Verbond* en *Smeekſchrift* ondertekend hadden, en daarom mede door ALVA te *Antwerpen* gedagvaard was. Zeekerlijk is hij aldaar niet verſcheenen: want hij overleed eerst den 8 Julij in het Jaar 1605, naa zijne Vrouw, die reeds den 19 October in het Jaar 1592 geſtorven was. Hij werd, naast haar, te *Goutum* begraaven.

EMINGA, (SIXTUS of SYDS) volgens zommigen een broeder van BOTTO, doch volgens anderen van HESSEL. Hij behoorde mede onder de Bondgenooten, en was even als de

bovengemelde ingedaagd. Van hem zijn Kinderen en nakomelingen na gebleeven.

EMINGA, (SJUK) Broeder van HESSEL. Ten tijde der beroerten, volgde hij de zijde van den Prins van *Oranje*, zogt zijne veiligheid buiten de Provintie *Friesland*, en werd, in het Jaar 1568 door den Spaanschgezinden Raad, aldaar openlijk gebannen. Hij keerde echter naderhand te rug, en werd, in het Jaar 1580, bij voorraad aangesteld, tot Grietman van *Datumadeel*. Van zijne dertien Kinderen, gewonnen bij FOUWEL HOLDINGA, zijn de meesten vóór hem, zonder Kinderen gestorven. De oudste Zoon, IDS EMINGA, was Kolonel, en trouwde met WOMK MOKKEMA. De tweede, TJAARD, werd, in het Jaar 1602, Hopman, en had in Huwelijk, ELIZABETH COENDERS, uit het bekend Geslacht van COENDERS VAN HELPEN, in *Groningerland*. SJUK EMINGA was overleden in het Jaar 1586.

TE WATER, *Verbondschrift der Edelen.*

EMMEKLAAR, eene vrije Heerlijkheid in *Eemland*, groot 661 Morgen, leenroerig aan de Provintie van *Utrecht*. In het Jaar 1749, werd daar mede beleend de Heer EVERARD WITTERT.

EMMERIK, waarvan reeds eenig gewag gemaakt is, op het *Artikel* EMBRICA, is eene sterke en wel betimmerde Stad, in het Hertogdom *Kleef*, aan de regter zijde van den *Rhyn*, niet verre van de Grenzen van het Graafschap *Zutphen*, vijf mijlen van *Wezel* gelegen. Schoon deze Stad niet meer onder de bescherming, noch onder het bezit van den Staat der *Vereenigde Nederlanden* behoort, kunnen wij, echter, om reden, hier na te melden, dezelve, zonder 'er melding van te maaken, niet voorbijgaan. Geduurende de *Kleefsche*, *Gulikfche* en *Bergsche* verschillen, tusschen *Brandenburg* en *Paltz-Nieuburg*, ontstaan, over het regt van Erfenis, werd dezelve, om haar voor het *Spaansch* geweld te beveiligen, door den Staat, in verzekering genoomen, en met

een aanzienlijk Garnizoen bezet; dit bleef aldaar leggen, tot in het Jaar 1672. Voortijds behoorde EMMERIK, zo als op het *Artikel* EMBRICA gezegd is, aan *Gelderland* en *Utrecht*.

Zommige Schrijvers geeven aan deeze Stad eene zeer hooge Oudheid; zij bepaalen die zelfs tot 50 Jaaren voor CHRISTUS Geboorte: den Stichter daarvan noemen zij AMBIORIKS, een Vorst der *Eubronen*, tijd- en lotgenoot van INDUCIOMARUS, Koning der *Treviren*, die zig gezamenlijk verzetteden tegen de *Romeinen*, en, in het afzijn van JULIUS CAEZAR, eene groote overwinning op dezelve behaalden. In den strijd sneuvelde de Vorst der *Treviren*; waardoor de geheele buit kwam in handen van AMBIORIKS, die, zo men wil, daarmede vergenoegd, zig naar de overzijde van den *Rhijn* begaf, en aldaar deze Stad bouwde, gevende haar den naam van AMBRIK, naderhand in EMMERIK veranderd. Uit verscheiden echte gedenkstukken, kan, met weinig moeite, beweezen worden, dat EMMERIK, schoon tot den gemelden tijd niet opklimmende, zeer oud is. Doch, vermids wij, als *Nederlanders*, thans minder betrekking daartoe hebben, dan wel voorheen, zullen wij ons daarmede niet ophouden, maar een kort verslag doen van 't geen tot ons oogmerk dienstig is.

Hertog REINALD DE IV van dien naam, vondt, in het Jaar 1379, goed, in plaats van zijn Losgeld aan den Hertog van *Kleef* te betaalen, de Stad EMMERIK geheel en al aan ADOLF afteſtaan; langs dien weg geraakte zij onder de magt van *Kleef*, en bleef onder dezelve, tot in het Jaar 1609; want na dat, in dat Jaar, JAN WILLEM, Hertog van *Gulik*, *Kleef* en *Berg*, zonder Kinderen overleeden was, maakten verscheiden Vorsten aanspraak op zijne Landen; hier door, gelijk reeds gezegd is, ontstondt groote twist over de Erfopvolging. *Keur Brandenburg* en *Paltz-Nieuwburg* stelden zig terstond in het bezit van dezelve, en verzetteden zig, met alle hunne magt, tegen de *Roomschgezinde* Vorsten. Dit ging eenigen tijd vreedzaam in 't werk, en wel zo lang, tot dat de Paltz-Graaf WOLFGANG WILLEM, om de Erfgoederen alleen te bezitten, besloot, de Euangelische Religie af te zweeren en tot den *Roomschen* Godsdienst overtegaan; alleen met dat oogmerk dat hem de Roomsche Vorsten de hand zouden

den bieden. En, in de daad, dit mislukte hem niet geheel; *Spanje*, wiens belang daarmede verknogt was, verleende hem grooten bijstand.

De Keurvorst van *Brandenburg*, JOHAN SIGISMUND, zijn belang mede niet uit het oog verliezende, voor den *Lutherschen*, den Hervormden Godsdienst hebbende aangenomen, zogt hulp bij de Protestantsche Vorsten in *Duitschland*, gelijk ook bij de Staaten der *Vereenigde Nederlanden*. De *Staaten*, hoewel zij met *Spanje* een bestand hadden getroffen, vonden, echter, ongeraaden, stil te zitten, en de *Spanjaards* zo na aan hunne Grenzen te laaten komen. *Spanje* ging voor, en bragt zijne Wapenen in die Landen, op naam van den Hertog van *Nieuwburg*. De Staaten volgden dit voorbeeld, en voerden hun Volk insgelijks derwaarts, op naam van den Keurvorst van *Brandenburg*. Dikmaals bevonden zig de Legers zeer nabij elkander, zonder dat het een aan het ander leed deed: de *Spaanschen* schroomden de *Staatschen* aantevallen. Op naam van NIEUWBURG, veroverde de Markgraaf VAN SPINOLA, *Orsoy*, *Wezel* en andere plaatzen. Prins MAURITS, daarentegen, bemagtigde *Emmerik*, *Rees*, *Grol*, *Kalkar*, enz. De Steden, met *Spaansche* knegten bezet, liet MAURITS ongemoeid; op de zelfde wijze handelde SPINOLA met de zulke, daar Staatsche Bezetting in lag. Op raad van Prins MAURITS, deeden de Staaten EMMERIK omringen met een zwaaren Wal, zeven Bolwerken, zes Ravelijns, een Schans met vier Bolwerken, en twee Hoornwerken, aan de Overzijde van den *Rhijn*, die den naam kreeg van het *Oranje Fort*. Voorts werd in de Vesting geleid eene sterke Bezetting, op voorwaarde, in dien de Keurvorst van *Brandenburg*, na het eindigen der verschillen, *Emmerik* weder in handen begeerde te hebben, dat alvoorens alle de gemaakte kosten zouden moeten vergoed worden, die, met der tijd, zo hoog liepen, dat den Keurvorst daartoe de lust en vermoogens ontbraken. Hierom bleef *Emmerik* bezet met der Staaten Krijgsvolk. Het gemelde *Oranje Fort*, aangeleid ter bescherming van de Stad, die, aan de zijde van den *Rhijn*, slechts een enkelen Muur had, werd, door den *ouden Rhijn*, en het graaven van een Graft, de *nieuwe Rhijn* genaamd, zodanig afgespoeld, dat de Staaten, in het Jaar 1618,

zaa'zaam oordeelden, het geheele Fort te ſloopen. Doch vermits de Stad, daardoor, aan die zijde, zodanig verzwakt was, dat zij bezwaarlijk een aanval konde doorſtaan, werd hierom, op bevel van de *Staaten Generaal*, voor de aannadering der *Franſchen*, in het Jaar 1672, in plaats van gemelde *Fort*, eene *Redout*, en, voor de Stadsmuur, eene Batterij opgeworpen. De Graften werden verdiept, de Borstweringen verzwaard, de Wallen opgemaakt met paalen, Schanskorven en 19 Stukken Geſchut voorzien. Het Magazijn was van alles rijklijk verzorgd; maar, gelijk in dien tijd overal iets ontbrak, zo ging het ook hier. Niettegenſtaande alle de gedaane kosten, ontbrak het *Emmerik* aan genoegzaame Bezetting; het geheele Garniſoen, toen de *Franſchen* voor de Stad kwamen, bedroeg, in alles, geen 700 man, die nog daarenboven meest al nieuw aangeworvene troepen waren. Van dit gering aantal, werd nog 100 man afgezonden, naar het Huis *Ulst*, twee uuren van *Emmerik* geleegen. Op de tijding, dat *Orſoy*, *Rhijnberk* en *Wezel*, zig aan de magt van *Frankrijk* onderworpen hadden, gaven de *Gedeputeerden te Velde*, duidelijk voorziende, dat zulk eene geringe Bezetting onbekwaam was, de Stad te kunnen verdedigen, aan dezelve last, om uittetrekken naar *Rees*, en naar het Huis te *Ulst*. Tevens bevolen zij, alle de Artillerij, Wapenen en leeftogt, zo ſpoedig mogelijk was, te vervoeren naar *Schenkenſchans*. Deeze order werd gegeeven op den avond van den 7 Junij. Ten 9 of 10 uuren gaf de Major, bij het geven van het Wagtwoord, hier van kennis aan de Serjanten. Met het aanbreeken van den dag, werd de groote Krijgsraad bijeen geroepen. Thans werd het gerugt binnen *Emmerik* verſpreid, dat de *Franſchen* reeds het beleg voor *Rees* geſlagen hadden. Ook kwamen van daar veele Vlugtelingen herwaarts; 't geen, binnen *Emmerik*, geene kleine ontſteltenis veroorzaakte. Want de Bezetting, die even klein van moed, als in getal was, verbeeldde zig, dat het ſtof, het geen zij zag, doch, door het aandrijven der Beesten veroorzaakt werd, door de nadering der *Franſche* Dragonders, ten Hemel werd gedreeven. De vreeze, welke hier door ontſtondt, onder de belegerde Soldaaten, was zo groot, dat zij allen, des Voormiddags, de vlugt namen, met agterlaating van alle het Geſchut, en andere Krijgsbehoeften. De Magiſtraat, hier door in

den

den grootsten nood gebragt, zondt afgevaardigden aan den Prins *van Condé*, met verzoek om als onzijdigen te mogen worden aangemerkt, en ook om *Sauvegarde*. *Condé* weigerde dit, en dreigde, het Geschut voor de Poorten te zullen brengen, indien zij zig niet overgaven. Dus van den nood eene deugd maakende, traden de Afgevaardigden in onderhandeling, en gaven zig over, op dezelfde voorwaarden, als *Wezel* genoodzaakt was geweest aanteneemen. Met den avond van den 8 Junij, trokken de *Franschen* daar binnen. Niettegenstaande, bij de gemaakte Voorwaarden, bedongen, en ook toegestaan was, dat de inwoonders hunnen Godsdienst, Kerken en Schoolen zouden behouden, werden, echter, de *Gereformeerden* van hunne beide Kerken beroofd. De grootste werd tot een Gasthuis bekwaam gemaakt; van de andere maakten zig de *Roomschgezinden* meester, gedoogende zelfs niet, dat de Lijken der Protestanten in dezelve mogten begraaven worden.

In de Vredehandeling, tusschen den Keurvorst van *Brandenburg* en LODEWYK DEN XIV, werd beloofd en vastgesteld, dat *Emmerik*, en alle de Steden in het Land van *Kleef*, aan zijne Keurvorstelijke Doorlugtigheid zouden worden ingeruimd, zo als daarna geschiedde. Aldus werd de Stad *Emmerik*, niettegenstaande zij den Algemeene Staaten zo veel gelds hadt gekost, en zo menigmaalen voor de aanvallen en de overmeestering der *Spanjaarden*, voor moord, brand en plondering beveiligd was, aan derzelver magt ontrukt, en, zonder de minste vergoeding, gesteld in de handen van den Keurvorst van *Brandenburg*, wiens nazaat, de tegenwoordige Koning van *Pruissen*, dezelve nog heden bezit.

Thans oordeele de Leezer, of wij gehouden waren, wegens *Emmerik* eenig gewag te maaken. Tevens oordeele hij over de naauwkeurigheid van zekeren *Franschen Journalist*, die eenige verminkte uittrekzels van de Eerste Deelen deezes Werks gemaakt hebbende, de goedheid gehad heeft te zeggen, dat wij, in dit Werk, van Steden en Plaatzen spreeken, die niet tot de Republiek der Vereenigde Nederlanden behooren.

Of verdient het, in de *Nederlandsche Geschiedenissen*, tot eer van den Staat, niet gemeld te worden, dat een Stad als *Emmerik*, en meer andere Plaatsen, den algemeenen vijand, door magt van wapenen, ontweldigd, aan den Staat gebragt, of aan deszelfs wettige Eigenaars in handen zijn gesteld geworden: zo als, in het Jaar 598, geschiedde met *Emmerik*, toen Prins MAURITS deze Stad den *Spanjaarden* ontweldigde, en wedergaf aan den Hertog van *Gulik* en *Kleef*; en gelijk ook ten tweedemaal gebeurde, in het Jaar 1600?

Zie TESCHENMACHER, *Annal. Cliv.* pag. 145, 146. VAN DEN ZANDEN, *Nederl. Oorl.* VALKENIER, *Verwart Europa*, p 427 enz. 431, 432.

EMMERINGEN; zie AMERONGEN.

EMMIKHOVEN, eene Plaats, door S. VAN LEEUWEN, onder de Dorpen en Heerlijkheden in het Land van *Altena*, onder *Holland* gerekend, maakt thans, met *Ganswijk* en *Waardhuizen*, ééne Heerlijkheid uit, waar van Heer is Mr. PIETER BELAARTS, *Oud-Raad en Burgemeester te Dordrecht*.

EMMIUS, (UBBO) *Nederlandsch Geschiedschrijver*, gebooren te *Greta*, een Dorp in *Oost-vriesland*, alwaar zijn Vader, genaamd EYMO DIKEN, Leerling van LUTHER en MELANCTHON, naderhand Predikant was, in het Jaar 1547; zijne Moeder was, ELISA, Dogter van EGBERT TJARDA, Burgemeester te *Norden*.

Nog naauwlijks den ouderdom van negen Jaaren bereikt hebbende, werd UBBO gezonden naar *Embden*, alwaar hij bleef tot zijn agttiende Jaar. Toen vertrok hij naar *Breemen*, alwaar hij genoot het onderwijs van JOHANNES MOLANUS. Na een tweejaarig verblijf, zijn affscheid genomen hebbende van *Breemen*, onthield hij zig eenigen tijd te *Norden*, en trok drie Jaaren daarna, naar *Rokstok*, alwaar hij zig verder deed onderwijzen

zen door DAVID BRUCCUS. UBBO vijfentwintig Jaaren oud zijnde, verloor zijnen Vader. Dit sterfgeval deedt hem van *Rokstok* naar *Norden* wederkeeren. Drie Jaaren daarna begaf hij zig naar *Geneve*, alwaar hij zijne Studien, onder BEZA, en andere vermaarde Mannen, nog verder voortzette. Bij zijne wederkomst te *Norden*, werd hem aldaar de plaats als Predikant en Rector aangeboden. Doch beschroomd van aart zijnde, en in het bijzijn van menschen weinig durvende spreeken, verkoos hij, in het Jaar 1579, alleen de plaats van *Rector* aanteneemen. Door zijne bekwaamheid, trok hij een groot getal Leerlingen, en bragt de School in bloeijender stand, dan zij tot nog toe hadt genooten. Sterk hieldt men bij hem aan, ter ondertekening van de *Augsburgsche Confessie*; doch hij, hier toe niet konnende besluiten, werd, in het Jaar 1587, afgezet. In het volgende Jaar werd hij als Rector te *Lier* beroepen. Hier maakte hij een zo grooten opgang, dat de School te *Norden* daar door geheel te niet ging. In het Jaar 1594, beriepen hem de Wethouders van *Groningen* als Rector in hunne Stad. Twintig Jaaren bekleedde hij dien post, met den grootsten ijver en getrouwheid, en tot genoegen zijner aanstellers. Ten bewijze hier van dient, onder andere, dat bij de oprichting van de nieuwe Academie, hij tot Hoogleeraar in de Historien en *Griekfche* Taale werd benoemd. Hij overleed aldaar, den 9 December van het Jaar 1625. EMMIUS was een man van groote geleerdheid, en bezat een voortreffelijk oordeel, zo wel tot het waarneemen van zijn Ampt, als tot het schrijven van geleerde Werken, aan welke hij, met onvermoeiden ijver, arbeidde. Doorgaans was hij de Raadsman van WILLEM LODEWYK, Graave van *Nassau*, Stadhouder van *Friesland*, en *Groningen* wiens driften hij menigmaal wist tot bedaaren te brengen. Zijne bijzondere vrienden waren THUANUS, SCALIGER, HEINSIUS en andere Geleerden van zijnen tijd; dit alleen maakt eene genoegzaame Lofspraak uit.

THUANUS schroomde niet, aan hem te schrijven, dat hij, naast die van BUCHANANUS, geene schriften geleezen had, die bij die van EMMIUS konden haalen, zo in getrouwheid en vrijheid van gedachten, als in sierlijkheid van stijl, enz. CONRINGIUS zeide openlijk, dat EMMIUS, voor geenen

Schrij-

Schrijver der oudheid, in fraaiheid van ſtijl, in ſtaatkunde, in oordeel en netheid, behoefde te wijken. J. SCALIGER, noemt zijne *Frieſche Hiſtorie overtreffelijk*, en verklaart, dat EMMIUS allen, die vóór hem geſchreeven hebben, te boven gaat.

EMMIUS was, in het Jaar 1581, getrouwd met TEDE TJABBER, die in het Kraambed overleed, nalaatende één Zoon, die op den ouderdom van negentien Jaaren ſtierf. Hij trouwde, ten tweedemaale, met MARGRETA VAN BERGEN, van *Embden*; deeze baarde hem één Zoon, en eene Dogter, ELIZABETH genaamd.

De Schriften van EMMIUS zijn, *Hiſtoria rerum Friſicarum*, beginnende met den Jaare 1449, en eindigende met 1564. *De Agro Friſiæ inter Amaſum & Lavicum, de que Urbe Groninga. Deſcriptio Chorographica Friſiæ Orientalis. De ſtatu Reipublicæ & Eccleſiæ in Orientali Friſia. Antiquitates Friſiorum. Rerum Romanarum Chronologia. Opus Chronologicum abſolutem: connectens Hiſtorias Eccleſiaſticas cum politicis; adjecta Imperatorum ſerie & Genealogiis præcipuorum principum. Vita Guillielmi Ludovici, Cometis Naſſovici. Græcia vetus. De Græcorum Rebuspublicis. Græcorum res geſtæ. Græcia Illuſtrata*, waarin gevoegd zijn, de drie naast volgende Werken: *Sacra Eleuſiniana. Vita Davidis Gregorii. Verſcheiden Schriften tegen Daniel Hofman.* 's Mans afbeeldzel is door van LAMSWEERDE in het koper gebragt. Ook is door hem geſchreeven, het Leeven van MENSO ALTING.

N. MULLERUS, *Lof- en Lijkreden over* U. EMMIUS in het Latijn, gedrukt in 8vo.

EMMIUS, (WESSEL) Zoon van UBBO, was in zijn leeven, een geagt Predikant te *Groningen*.

EMO, was eerst Paſtoor in het Dorp *Hunzinge*, en daar na eerſte Abt van het Klooſter *Bloemgaarden*. Hij is de Schrijver van de *Chronijk*, die begint met het Jaar 1203, en eindigt met

met het Jaar 1237, en vervolgd is door MENCO, tot in het Jaar 1273. Men kan die vinden, in het III Deel der *Analecta* van MATTHEUS. EMO overleed in het Jaar 1237.

Zie *Oudheden van Groningen*, pag. 386-399, in 8vo.

EMOND, bijgenaamd VAN DINTER. Hij leefde in de XV Eeuw. Eerst was hij Geheimschrijver van vier Hertogen van *Braband*, en naderhand Kanunnik te *Leuven*. Hij overleed te *Brussel*, Ao. 1448. Van hem heeft men nog, de *Historie der Hertogen van Braband*, en verscheiden andere *Genealogische* werken.

EMPEL, een Dorp in *Staats-Braband*, gelegen aan de *Maas*, een half uur gaans oostwaart van de Schans *Crevecour*. Wanneer of door wien dit Dorp als eene Heerlijkheid is uitgegeeven, is onbekend; doch het is bekend, dat de Abtdij van *St. Krispijn* in *Henegouwen*, weleer eigenaar daar van geweest is, die naderhand de plaats verkocht aan de Graaven VAN MEGEN. De tegenwoordige bezitter daar van, is de Heer JOHAN WILLEM HANNES.

Bij dit Dorp zijn nog eenige overblijfzels te zien van een zeer oud Slot, 't welk door de Heeren van *Empel* weleer bewoond werd. Zommigen houden daar voor, het oude *Castellum Toxandria*, waarvan in oude Schriften, zo menigmaal, gewag gemaakt word. Het Dorp zelve bestaat uit drie onderscheidene Buurten. De Kerk-buurt draagt inzonderheid den naam van *Empel*. De Huizen in deeze Buurt staan langs den *Maasdijk*. De tweede Buurt word de *Gewanden* genaamd, leggende Oostwaard aan de zelfde Rivier. De derde buurt, naamelijk *Meerwijk*, ligt aan de *Dieze*, tusschen den *Bosch* en *Crevecoeur*, tegen over het *Hollands* Dorp *Engelen*. De tegenwoordige Heer van *Empel* heeft hier, vóór eenige Jaaren, een nieuw Heeren-Huis gebouwd, 't welk zijn uitzigt op de laatstgenoemde Rivier heeft. Door de laatstgenoemde Buurt, loopt de gewoone weg naar *'s Hertogenbosch*.

De

De Kerk van *Empel* ſtaat op den Dijk. In het Jaar 1673 hadden de *Franſchen*, na dat zij, in het voorige Jaar, de omleggende Schanzen overmeesterd hadden, deze Kerk moedwillig in brand geſtoken, bij gelegenheid van het uittrekken uit *Crevecoeur*. De Gouverneur van *den Bosch*, KIRKPATRIK, had een goed aantal Krijgsknegten na EMPEL gezonden, die zig op het Kerkhof verſterkte; met oogmerk, om den *Franſchen* den weg naar *de Graaf* afteſnijden. Doch, door een onverwacht toeval, deze onderneeming mislukkende, baanden zig de *Franſchen* den weg derwaard; en leiden, in den doortogt, de Kerk in Koolen. Niet lang daarna, werd zij weder opgebouwd, ſchoon kleinder dan voorheen. Op het midden van het dak ſtaat een klein Toorentje. De Godsdienst word in dezelve verrigt, door den Predikant van *Rosmalen*, 't welk met *Empel* gecombineerd is.

De uitgeſtrektheid van *Empel* beſlaat 1248 Morgen Lands, beſtaande uit een laagen kleigrond, en dus beter geſchikt, tot Wei-, dan tot Bouwland. De Veefokkerij en Hooijbouw maakt grootendeels het beſtaan der bewooners uit, ſchoon 'er ook Visſchers en goede Dijkwerkers zijn. De Regeering beſtaat uit den Drosſaart, zeven Schepenen en één Secretaris; die allen worden aangeſteld, door den Heer van EMPEL.

Staat van Staats-Braband. BACHIENE, *Geog.*

EMUM. Dus noemt EMO, in zijn Chronijk, en ook zijn opvolger MENCO, een zeker Dorp tusſchen *Wirdum* en *Emetha*, in *Fivelingo*. Waarſchijnlijk is 'er een ſchrijffout in deezen naam begaan: het zal moeten zijn ENUM, tegenwoordig een klein Dorp, liggende vier mijlen van *Groningen*.

ALTING, *Not. Germ. Infer. Par. II. p.* 50.

ENDE, (JOOST VAN DEN) naar alle waarſchijnlijkheid gebooren te *Zirickzee*. Toen, in het Jaar 1574, de *Spanjaarden* eenige Kromſteevens te *Rozendaal* gereed maakten, om de *Zeeuwen*, en voornamelijk *Zirickzee* te beſpringen, bood VAN DEN ENDE zig bij Prins WILLEM DEN I aan, om die Vaartui-

tuijgen te willen aantasten en te verdelgen. Hij hiertoe verlof bekoomen hebbende, wagtte zo lang, dat dezelve, in de streek bij *Rozendaal*, gereed lagen, en met tweehonderd *Waalen*, van het Regiment van MONDRAGON, bezet waren.

Hier van kondschap bekomen hebbende, omsingelde hij dezelve, tastte ze aan, veroverde en plonderde die allen. Veele *Spanjaarden* en *Waalen* lieten daarbij hun leeven. De overige zogten hun heil in de vlugt.

MONDRAGON, twee Jaaren daarna, voor *Zierikzee*, volgens zijne gewoonte, dapper bezig zijnde, en, met verlies van weinig volk, de Schans, aan het hoofd dier Stad gelegen, hebbende ingenoomen, trok van daar, met eenige Sloepen, en andere Vaartuigen, naar *Brouwershaven*. Kapitein VAN DEN ENDE, wien de wagt in die Stad betrouwd was, bemande mede eenige ligte Vaartuigen, ontmoette MONDRAGON, bij *Kerkwerve*, en geraakte met hem, in een hevig gevegt. MONDRAGON, het ongeluk treffende, van aan den grond te raaken, werd, door VAN DEN ENDE, aangeklampt. Alle de *Spanjaards* sprongen in het Water. De *Zeeuwen* volgden hun voorbeeld, en doodden, met hunne Roerkolven, meest alle de *Spaanschen*. Omtrent deezen tijd bragt VAN DEN ENDE zijne Huisvrouw, in een Schuitje, uit *Zierikzee*; 't welk niet zonder eene schermutzeling geschiedde. Dewijl hij, in alle togten en aanvallen, de voorste was, trof hem, op zekeren dag, het ongeluk, dat hij, half naakt, met een rondas en deegen in den vuist, naar de Wallen loopende, met een kogel door het lichaam geschooten, en op pieken naar huis gedragen werd. Hij hieldt nog het bed aan zijne wonden, toen *Zierikzee*, op den 29 van de maand Junij, des Jaars 1576, aan de *Spanjaards* werd overgegeeven. Hij stierf, echter, kort daarna.

Leven van WILLEM DEN I, bl. 85. *Bataafsche Romein*, volgens de door mij verbeterde uitgave, bl. 95.

ENDEGEEST, (*Huis te*) in *Rhijnland*, liggende een

half

half uur gaans ten Noordwesten van *Leiden*. Voorheen was dit een prachtiger Slot, dan tegenwoordig: schoon tot den grond toe afgebrooken, en weder vernieuwd, heeft het alsnog zijne oude gedaante behouden. Het heeft twee agtkante, en twee vierkante Toorens; de eerste derzelve pronkt met eene agtkante Koepel en een doorlugtig Lantaarnspitsje. Over een steenen brug, gaat men, door eene fraai gebouwde Poort, naar het binnenplein, 't welk rondsom pronkt met eene verwulfde Gallerij, rustende op ronde Pilaaren. De vermaarde R. DESCARTES, heeft, eenigen tijd, daarop zijn verblijf gehouden.

Thans word dit Huis bewoond, door den Graaf van GRONSVELD, Heer van *Werkendam*, enz.

ENDENBURG, een Heerenhuis, in *Gelderland*, en wel in de *Neder-Betuwe*, in het Dorp *Rijswijk*.

ENG, (*Den*) eene Ridder-Hofstad in het Neder-Sticht van *Utrecht*, een kwartier uur gaans ten noordsoosten van het Dorp *Vleuten*.

ENG, (BERNARD UIT DEN) was een der Ridders, die Graaf FLORIS DEN V, in het Jaar 1272, tot den togt tegen de *West-Friezen* hadden aangeraden, en op denzelven, nevens veele anderen, het leeven liet.

Vad. Hist. III Deel, bl. 17.

ENGELAND, (*Oud* en *Nieuw*) zijn twee Polders, die het regt van eene Ambachtsheerlijkheid hebben, in 't Land van *Putten*.

ENGELBERT, Prins van *Kleeve*, en Ruwaart van *Utrecht*, Graaf van *Nevers*, was de derde Zoon van JOHANNES, eersten Hertog van *Kleeve*, en van ELIZABETH, Dogter van JAN VAN BOURGONDIEN, Jonger Broeder van JOHANNES, den tweeden Hertog van *Kleeve*. Hij werd geboo-

booren, den 16 September van het Jaar 1462. In het Jaar 1481, werd ENGELBERT, door JAN, Burggraaf van *Montfoort*, en door de Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, in hunnen twist, tegen Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN, aangezogt, om hen tegen denzelven te beschermen. Zij zonden, ten dien einde, gemagtigden aan zijnen Broeder, Hertog JAN, die hem te kennen gaven, dat, „ om het ongelijk, hun „ door den Bisschop, tegen beloften, zegel en brieven, woord „ en eed, aangedaan, hen de nood geraden had, en hunne „ belangen vorderden, tegen den Bisschop, de kragtdaadigste „ maatregels te beraamen; dat zij niet twijffelden, of men „ zou, met groote reden, een anderen tot het Sticht mogen „ kiezen of postuleeren, biddende den Heere Hertog van *Kleeve*, daar zij geneegen waren, zijnen broeder, Jonker ENGELBERT, boven al voor een Postulaat te verkrijgen, dat „ zijne genade hen daarin behulpzaam zoude zijn".

De sterkste drijver van dit stuk, was de Burggraaf van *Montfoort*. Hij, en de twee gemelde Steden, beloofden, bij het Tractaat, gesloten tusschen hen en Hertog JAN, te zullen te weege brengen, dat de *vijf Kappittels* binnen *Utrecht*, bij raade van humne geleerde en ervaarene Mannen, zouden overleggen de bekwaamste wegen, om de Postulatie met grond te doen. Jonker ENGELBERT zou, in 16 of 18 dagen na de tekening van het accoord, binnen *Utrecht* koomen, daar men hem, door een Wijbisschop, zo verre zou doen wijden, als tot de Postulatie nodig was. Twee of drie dagen na zijne komst, zouden de *Kapittels* overgaan tot de *Postulatie*, en na dezelve zou de *Postulaat* zweeren, en bij bezegelde Brieven belooven, het Sticht bij zijne Rechten te zullen bewaaren. De Steden, en alle de Ridders, die het met *Montfoort* hielden, zouden hun vervolgens trouwe en hulde zweeren en belooven. De Ridders en Steden zouden het bewind hebben, over alle de Renten en Inkomsten, van het Sticht, om den *Postulaat* uit dezelve te onderhouden; en indien deeze niet toereikende waren, zouden zij het te kort koomende vergoeden. Zij beloofden wijders, hem en de zijnen, in alles kost en schadeloos te zullen houden. Konde men Bisschop DAVID beweegen tot

Resignatie, dit zou geschieden, buiten schade en kosten van ENGELBERT. Men zou elkander allen bijstand doen in den Oorlog, en de eene zonder den anderen geenen vrede maaken. ENGELBERT zou geene ballingen of gevlugten mogen aanneemen, zonder toestemming van den Burggraaf, of andere vrienden, die men, te *Utrecht* en *Amersfoort*, benoemen zou; maar, in tegendeel, behulpzaam zijn, dat de ballingen en voortvlugtigen in regten werden overwonnen; van het gewin, welk men daaraf, in regten of bij verdrag, kreeg, zou hij genieten den vierden penning. De partij, die geholpen werd, zou de troupen gebieden en onderhouden, uitgezeid zo lang ze waren op den Bodem van den geenen, die den anderen te hulpe kwam. Deze waren de voornaamste voorwaarden van het Tractaat, 't welk getekend werd in het Jaar 1481, op den dag van *Maria's Ontfankenis*, en bij MATTHEUS, in de *Analecta*, Tom. II, pag. 252, geheel te vinden is.

ENGELBERT deed zijne Intrede te *Utrecht*, op Kersavond van het zelfde Jaar, onder een grooten toeloop en luidrugtig gejuich van het Volk. Terstond liet hij, op zijnen naam, Gouden en Zilveren Muntspecien slaan, die in den beginne goed en deugdzaam waren, doch waar mede de Muntmeesters naderhand zo veel bedrog pleegden, dat niemand dezelve wilde ontfangen. ENGELBERT stelde aan het hoofd zijner Brieven: *Wij Engelbert broeder te Cleeve, en ter Mark, Ruwaart en Beschermer des Lands van Utrecht.* Ook tragtten hij en zijne vrienden te bewerken, dat 'er eenige beschuldigingen, tegen Bisschop DAVID, werden opgesteld. Schoon de Kapittels daar toe niet ongenegen waren, verklaarden, echter, de Rechtsgeleerden, dat de Kerklijke wetten zulks verboden. Intusschen dat men daar mede bezig was, ontving men, te *Utrecht*, een Brief van Paus SIXTUS DEN IV, waarbij alle de geenen, die DAVID ongehoorzaam waren, met den Ban gedreigd worden. ENGELBERT en zijn aanhang appelleerden daar tegen. De Geestelijkheid, volgens inhoud van den Ban-Brief, den dienst willende staaken, was zulks oorzaak, dat ENGELBERT en zijne vrienden, ten getale van 300 man, naar de plaats van het *Dom-Kapittel* liepen, en vervolgens

gens zwoeren, de Geestelijkheid, tot één toe, te zullen ombrengen, indien zij weigerden, den Godsdienst te verrigten. Om den dood te ontgaan, overtraden dezen het bevel van den Paus. In het Jaar 1484, namen de misnoegden Bisſchop DAVID VAN BOURGONDIEN gevangen, en zonden hem, naakt uitgeſchud, op een boeren wagen, naar *Amersfoort*. Maar de kans nam ſpoedig een anderen keer. In de maand Julij van dat zelfde Jaar, kwam MAXIMILIAAN *van Oostenrijk*, verzeld van *Hollanders*, der *Kabbeljaauwſche* zijde toegedaan, den Bisſchop te hulpe. *Utrecht* werd door hem veroverd, en gedwongen DAVID in zijne waardigheid te herſtellen. Volgens voorwaarden van het verdrag, hadt de Hertog van *Kleeve* die van *Utrecht* en *Amersfoort*, met zijne manſchap, onderſteund, en, in den grootſten nood, zelfs een gedeelte van zijn gouden en zilveren Tafelgereedſchap geleend, om het te verpanden. MAXIMILIAAN dreigde, hem met een talrijk leger te zullen komen ſtraffen, en zijn Land te verwoesten; en het was niet, dan door bemiddeling van eenige nabuurige Vorſten, dat hij daarvan afzag, en, met een goede ſomme Rozenobels, zig liet bevredigen.

De Hertog bragt zig hier door in drukkende omſtandigheden. Voor den Ruwaart was geen ander uitzigt, dan naar *Kleeve* te rug te keeren, zo als hij ook, korf daarna, deed. Hij trouwde, in het Jaar 1489, CHARLOTTA, Dogter van JAN DEN II, *van Bourbon*, en begaf zig naar *Frankrijk*. TESSHENMACHER verhaalt, dat CHARLOTTA, in het Jaar 1496, overleeden is, en dat ENGELBERT ſtierf in het Jaar 1521. Doch de *Franſche* Schrijvers verſchillen hier van grootelijks, zeggende, dat hij overleed den 6 November des Jaars 1506, en dat zijne Weduwe, na zijnen dood, Nonne te *Fontevraud* geworden zijnde, geleefd heeft tot den 4 December 1520. Men heeft reden om te gelooven, dat de laatſte, in dit opzigt, naauwkeuriger zijn dan de *Kleefſche Jaarboek-Schrijver* Want van het geen hij wijders laat volgen, als na den dood van CHARLOTTA en van DAVID *van Bourgondien* gebeurd, namelijk, dat ENGELBERT toen tot Bisſchop van *Utrecht* zou verkooren zijn, vindt men, bij niemand der *Utrechtſche* Geſchiedſchrijvers, iets gemeld.

Indien deze waarheid verhaalen, moet zijn dood kort gevolgd zijn op zijne wederkomst, met *Fransche* hulp, in *Gelderland.* Want in dat zelfde Jaar, en wel in de maand van October, ontmoet men hem, onder den naam van Graave *van Rethel,* in het beleg van *Welp*, vier uuren van *Wageningen* gelegen.

Zie *Vaderl. Historie*, IV Deel, bl. 347; als mede den oorsprong dezer Gebeurtenissen, *Utrecht* betreffende, bij BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, III Deel.

ENGELBERT DE II, Graaf *van Nassau*, oudste Zoon van Graave JAN *van Nassau*, en van MARIA, Gravinne *van Loon* en *Honsberg*. Graaf JAN *van Nassau*, te *Dillenburg*, den 3 van de maand Februarij, in 't Jaar 1475, overleeden zijnde, behield ENGELBERT, volgens deszelfs uitersten wil, als de oudste Zoon, alle de Landen en Heerlijkheeden, aan deze zijde van den Rhijn, en onder dezelve de goederen, in *Brabant* en *Holland* geleegen. JAN, de tweede Zoon, ontving tot zijn aandeel, alle de Landen, aan geene zijde van den *Rhijn*. Na den dood van zijnen Vader, werd dus ENGELBERT, de tweede van dien naam, Graaf *van Nassau*, *Vianden*, *Dietz*, enz. Heer van *Breda*. Hij trouwde met LIMBURG, of CUYMBURG, Dogter van KAREL, Markgraave van *Bade*, en van ANNA *van Oostenrijk*, Zuster van Keizer MAXIMILIAAN. Door deezen werd hij aangesteld, tot Stadhouder en Kapitein Generaal over alle de *Nederlanden*, en verheeven tot de waardigheid van Ridder van het *Gulden Vlies* in het Jaar 1473. Bij zijne Huldiging, als Heer van *Breda*, schonk hij, aan de Stad en Baronie, veele bijzondere Voorregten, en bevestigde de zulke, die zij voorheen reeds bezeeten hadden.

Hoewel een dapper en kundig Krijgsman, werdt hij, echter, in den Oorlog, tweemaal gevangen genoomen: eerst in den beruchten Veldslag bij *Nancij*, in het Jaar 1477, waarin Hertog KAREL DE STOUTE het leeven liet; voor groot losgeld, door de Stad *Breda* opgeschoten, bekwam hij thans zijne Vrijheid. Zijne tweede gevangenneeming viel voor, in den Veldslag bij *Blangis*, tegen de *Franschen*, op den 5 Augustus,

in

in 't Jaar 1479. Thans werd hij, door zijnen Broeder JAN, gelost, voor tagtig duizend Franken, die hem nog eens zo veel toezondt. 'Er word verhaald, dat Koning KAREL DE VII zig had laaten verluiden, dat hij Graaf ENGELBERT op zo hoog een losprijs zoude ſtellen, dat zijne vrienden, met korven op den rug, dat geld zouden moeten gaan bedelen; dat ENGELBERT, het geld dubbel ontvangen hebbende, met veele Edelen voor den Koning verſcheen, hebbende ieder een Bedelkorf op den rug, waar in de 80,000 Franken verdeeld waren. De Koning gevraagd hebbende, wat dit betekende, kreeg tot antwoord: SIRE, *mijns wetens, is nooit een Fransch Koning op een leugen bevonden*; *en om uwe Majeſteit niet tot een leugenaar te maaken*, *dragen wij deeze Bedelkorven*. Hij vraagde verder aan den Koning, of het hem behaagde, om het losgeld te dobbelen, het zij kwijt of dubbel te betaalen. ENGELBERT, eenige dagen daarna, den voornaamſten Adel van *Parijs* ter maaltijd genodigd hebbende, vraagde hem de Koning, waarom hij hem was voorbij gegaan; waarop hij tot antwoord gaf, van zo geringen ſtaat te zijn, dat hij geenen Koning durfde nodigen; maar indien zijne Majeſteit ongenodigd op zijnen Maaltijd geliefde te komen, hij zulks voor de grootſte eer zou achten. De Koning even ſpottende als de Graaf van *Nasſau*, liet daarop door gantsch *Parijs* een verbod uitgaan, geen brandhout aan hem te mogen leveren of verkoopen, op dat alzo zijne ſpijzen gezoden noch gebraaden zouden konnen worden. Dan hij, daar mede in het minst niet verlegen, gebruikte, in plaats van gemeen brandhout, andere ſtoffen, ſpaarende Kaneel noch andere kostbaare houten.

De Koning, over zijnen edelen en ſpottigen aart ten hoogſten voldaan, ſcholdt hem niet alleen zijn losgeld kwijt, maar gaf hem daarenboven een Jaarlijks inkomen.

Met den Graave van ROMOND, won hij den ſlag bij *Guinegate*, en deed geduurende zijn leeven MAXIMILIAAN en de *Nederlanden* groote dienſten. Te *Brusſel* deed hij bouwen het Huis *Nasſau*, en werd, door koop, eigenaar van de Stad, Landen en Heerlijkheeden van *Diest*, *Caggelume*, *Sichem*, *Meerhout*, *Voorst*, *Hollede* en *Seelhem*. Hij gebruikte daartoe

een gedeelte van de goederen, hem van zijne Moeder aanbeſtorven.

In het Jaar 1490, op den 20 van de Maand *Augustus*, had Graaf ENGELBERT, binnen *Breda*, doen houden, een Ridderlijk ſteekſpel, waartoe veele Ridders en Edelen genodigd waren. Geduurende die vermaaklijkheden, ontſtond binnen de Stad, aan de Vischmarkt, een hevige brand, die met zo veel geweld voortſloeg, dat binnen weinige uuren, meer dan 170 Huizen in de asſche gelegd werden.

Graaf ENGELBERT DE II overleed te *Brusſel*, op den 31 Maij, van het Jaar 1504, zonder wettige Kinderen: nalaatende alleen een Bastaard, JAN genaamd, door hem verwekt bij KATHARINA VAN HAAFTEN. Zijne Gemalin was reeds in het Jaar 1500 geſtorven. Beiden wierden begraven te *Breda*, in de Kapel, aan de Noordzijde van het Koor der *Parochie-Kerk*, onder eene zeer prachtige Tombe, naderhand opgericht, op last van Graave HENDRIK *van Nasſau*, en vervaardigd door den Konſtenaar en Beeldhouwer, MICHIEL ANGELO DE BUONARTA, van Albast, of Oostersch doorſchijnend Marmer.

ENGELBERT DE I, Graaf van *Nasſau*, Heer van der *Lek*, *Polanen*, *Breda* enz. was de Grootvader van ENGELBERT, Graave van *Nasſau*, zo even gemeld. ORLERS, in zijnen Geſlachtboom van den Huize van *Nasſau*, zegt, dat hij in groot aanzien was, en gantsch *Nederland* beheerde; dat hij overleed in het Jaar 1442. Deze, zegt men, was de eerſte uit zijn Geſlagt, die een vast verblijf hieldt in de *Nederlanden*, en wel te *Breda*. De reden hier van kan geweest zijn, zijn Huwelijk met JOHANNA VAN DER LECK, Erfdogter van Heere JAN VAN POLANEN, *Leck* en *Breda*, met welke hij gehuwd was, in het Jaar 1404. In eene oude, met de hand geſchreevene Chronijk, leest men deeze regels:

„ Graeft ADOLFF ſijnde deeſer waerelt overleden,
„ Sonder after te laeten Mannelijck Oer,
„ Is Graeff ENGELBRECHT ſijn Broeder doen getreden,
„ In 't Regiment, weſende een recht Succeſoer.

„ Hij

„ Hij trouwde eene welgeboren Frouw met gedogen:
„ Een eenige Erfdochter, rijck en feer vermogen;
„ Van JOHANNEN Heer van der *Leck* ende *Polanen*,
„ Quamen dees Heerlijkheden, met *Breda* dat fchoon Lant,
„ Aen het Huis van *Nasfau* vermeert aen Onderdaenen,
„ Die fij geregeert hebben met wijsheit en verftant,
„ Door Juftitie, welc dees Landen deede floreeren
„ En defe gehele Stam hielde in eeren.
„ Defe Graeff verweckte bij fijne Gefellinne,
„ Drij edele Soonen, oijck een Dochter fier en fchoen,
„ JAN, HENDRIK, OTTO, MARIA werd Gravinne
„ Vertrouwt Graeff JAN *van Nasfau Wijsbaden* coen,
„ Dees Graeff, geregeert hebbende foe wij lefen,
„ Sesentwintig Jaar, met lof en eer gepreefen,
„ Is verfcheiden uiten leven, door des doods gevaar,
„ Legt tot *Breda* begraven in een Tomb eerbaer.
Anno 1442.

Verfcheiden ftukken, hem en zijne Regeeringe van het Land en van de Stad *Breda* betreffende, vindt men in het *vierde Boek* van de *Befchrijving der Stad en Lande van Breda.*

ENGELBERT, (KORNELIS) gebooren te *Leiden*, in de zestiende Eeuw, werd, tot mannelijke Jaaren gekomen zijnde, een vermaard Schilder. In zijne Geboortestad en te *Utrecht*, zijn nog veele goede ftukken van hem voorhanden. Hij had twee Zoonen, die zijnen Schildertrant ongemeen kragtig navolgden. De jongfte verliet voor eenigen tijd de konst; doch vatte dezelve naderhand weder op. Hij begaf zig naar *Engeland*, alwaar Koning HENDRIK DE VIII hem niet alleen werk genoeg gaf, maar ook zonderlinge gunst betoonde.

PHILIS, *Leeven der Konstfchilders.*

ENGELBERT, een Dorp in de *Groninger Omlanden*, bijna een half uur ten Oosten van *Groningen*. Eertijds was dit, in het Kerklijke, gecombineerd met *Middelbert*; maar al federt

veele Jaaren zijnze van een gescheiden, en ieder van een Leeraar voorzien.

ENGELBERTUS LEIDENSIS, of ENGELBERT *van Leiden*, door GERRARD *van Nijmeegen*, *Grammaticus* genaamd, werd gebooren te *Leiden*, doch onzeker wanneer. In de schriften van *Wesselius*, word hij genaamd het *licht der Waereld*; en in een Brief van hem, aan ENGELBERT geschreeven, in het Jaar 1480, noemt hij hem MAGISTER. Ook vindt men, in de *Opuscula* van WESSELIUS, een Brief aan den Deken van *Naaldwijk*, JACOB HOEK, waarin hij ENGELBERT, zijn Meester en Leeraar noemt.

ENGELEN, een Dorp en Ambagt in het Land van *Heusden*, liggende een klein uur ten Noorden van *'s Hertogenbosch*, niet verre van de Schans *Crevecoeur*. Voor heen lag aldaar de *Engelen-Schans*, die in 't Jaar 1672 nog in wezen was, en toen, door TURENNE, veroverd werd; doch de grond daar van is naauwlijks te zien. Het Land daaromstreeks, laag en broekachtig zijnde, word daarom *Engelen Meir* genaamd. In het Ambagt zijn, volgens de verpondingslijsten, 45 Huizen. Men ziet 'er een klein Kerkje met een spitzen Toorn, die voorheen veel grooter en zwaarder was. Maar in de Spaansche tijden veel geleeden hebbende, moest de Kerk (die haaren eigen Predikant heeft,) verkleind, en de Tooren worden afgebrooken. *Engelen* behoort aan den Heere MARTINUS VAN BARNEVELD.

ENGELENBERG, een Adelijk Huis in *Gelderland*, in het Regterampt van de *Veluwe*, onder het Schoutampt *Brummen*.

ENGELENBERG, (ALEXANDER SCHIMMELPENNING VAN DER OIJE, *Heer van*) Buitengewoon Afgezant van den Staat aan het Hof van *Engeland*, in het Jaar 1689. Zie SCHIMMELPENNING.

EN-

ENGELENDAAL, of het Convent van onze *L. Vrouwe in Engelendaal*, eertijds een Klooster of Priorij van Reguliere Kanunniken, te *Leiderdorp*. Het voerde dien naam, om dat eenige bijgeloovige Monniken verspreid hadden, de Engelen aldaar te hebben hooren zingen. Op dit vertelzel gaf Bisschop FREDRIK VAN BLANKENHEIM, in het Jaar 1400, aan eenen PIETER VAN DE POEL, vrijheid tot het oprichten van het Klooster. Zeven Jaaren daarna werd *Engelendaal* vereenigd met *Windesheim*. Het bleef in stand tot op de *Spaansche* beroerten, en werd toen ten gronde toe geslegt.

Zie *Kerkl. Oudh. van Rhijnlandt*, bl. 286.

ENGELMUNDUS, (ST.) een *Engelschman* van afkomste en een Reisgenoot van ST. WILLEBRORD, met wien hij in de *Nederlanden* kwam, en aan de *Kennemers* het Euangelium verkondigde. Na veel werks, ten dienste der Kerke, verrigt te hebben, werd hij ziek te *Velzen*, van welk Dorp hij, bij sommigen voor Patroon gehouden werd, overleed aldaar, en werd 'er staatelijk naar lands en tijds gebruik begraaven. Zijn sterfdag word gevierd, op den 21 Junij. Zie van hem breeder, *Batavia Sacra*, I Deel, bl. 155 enz. *Oudh. van Kennemerland*, pag. 327. OPMEER, *Historie der Martelaaren*, I Deel.

ENGELSMAN, (JAN JANSZOON) was in het Jaar 1618, Burgemeester te *Hoorn*, en werd, in die waardigheid, met andere afgevaardigden, gezonden naar *Utrecht*, om Prins MAURITS te ondersteunen, in het afdanken der *Waardgelders* in die Stad.

Vaderl. Hist. Deel X, bl. 227.

ENGEREN, een der Dorpen in 't Land van *Heusden*.

VAN DER HOUVE, I Deel.

EN-

ENGERSUM, een Adelijk Huis, te *Uithuizen*, in de *Groninger-Omlanden*, onder het Kwartier *Hunsingo*.

ENGH, (DEN) eene Riddermatige Hofstad, in het Nedersticht van *Utrecht*, onder het Kerspel *Vleuten*. Door de Staaten des Lands van *Utrecht*, werd het Huis *den Engh*, op den 27 October 1536, voor eene Riddermatige Hofstad verklaard. Veele Jaaren heeft dit Huis behoord aan het Geslacht van *Uten-Engh*, 't welk zijnen naam daarvan schijnt ontleend te hebben, en al vroeg, in de XIII Eeuw, bekend geweest te zijn. Men houd het voor zeeker, dat dit Geslacht, 't geen weleer in het Sticht gebloeid heeft, afkomstig was uit het Geslacht der Heeren van *Woerden*; door het Stamwapen dezer beide Geslachten wordt dit nader bekragtigd. Het Wapen van *Woerden* was, *een gouden Veld met drie roode Ruiten, boven twee en onder één:* waarvan dat van *Uten-Eng* alleen daar in verschilt, dat het Veld van Zilver is. In den aanvang der XV Eeuwe, behoorde het Huis den *Engh* aan ELIZABETH UTEN-ENGH, oudste Dogter van Heer NICOLAAS. Vermids zij stom en haarer zinnen onmagtig was, zo werd met raad en goedvinden haarer *Mombers*, het Huis opgedragen aan haaren Oom, AMELIS UTEN-ENGH, op den 9 April in het Jaar 1423, na wiens dood het kwam aan deszelfs Zoon, BEERND VAN UTEN-ENGH, die daar mede beleend werd, den 12 Augustus, in het Jaar 1425. Deeze kort daarna overleeden zijnde, kwam het Leen, den 21 Augustus, in het Jaar 1426, op zijnen Zoon, AMELIS UTEN-ENGH, die, nog bij zijn leeven, daarvan afstand doende, werd Heer van den *Engh*, BEERENd UTEN-ENGH, Zoon van AMELIS, den 21 December, in het Jaar 1466; en na hem den 5 April in het Jaar 1505, zijn Zoon BEERENd UTEN-ENGH, die het weder naliet aan zijnen Zoon AMELIS UTEN-ENGH, welke den Leen-Eed deed, den 6 Februarij, in het Jaar 1530. Van hem is het verstorven op deszelfs Dogter, PHILIPPOTA UTEN-ENGH, den 6 September, in het Jaar 1538; zij droeg de Ridderhofstad, kort daarna, over aan haaren Oom, AMELIS UTEN-ENGH. Deeze stond dezelve, den 21 September, in het Jaar 1546, weder af aan zijnen Broeder, BEERND

UTEN-

UTEN-ENGH, die den 25 Maij, in het Jaar 1582, het Leen naliet aan zijnen Kleinzoon, welke dien zelfden naam voerde. Hij, zonder Kinderen ſtervende, werd daarmede beleend zijne Zuster, ANNA UTEN-ENGH, die getrouwd was met FREDRIK VAN ZUYLEN *van Nijevelt*, Heer van *Aartsbergen*. Als Man en Voogd zijner Huivrouwe, werd hij daarmede beleend, den 26 Junij, van het Jaar 1600. Na zig van zijne Militaire Ampten ontdaan, en het Huis *den Engh* merkelijk verbeterd en vergroot te hebben, zette hij zig daarop metter woon ter neder. De Hofſtad bleef in het Geſlacht van VAN ZUYLEN *van Nijeveld*, tot in het Jaar 1658, wanneer dezelve overging in dat van RUYSCH. In 't Jaar 1678, droegen JACOB TAATS *van Amerongen*, en LUCIA RUYSCH, echte Lieden, dit Huis op aan CORNELIS VAN EGMOND, *van der Nijenburg*. In het Jaar 1761, werd daar mede beleend, de Heer en Mr. JAN CYPRIAAN VAN ZWYCK, Heer van *Themaat*, Oud Schepen der Stad *Amſteldam*.

ENGHUIZEN, een Adelijk Huis in *Gelderland*, in de nabijheid van het Dorp *Hummel*, behoorende aan den Baron JACOB ADOLF VAN HEEKEREN.

ENGLUM, een der twaalf Dorpen van de *Frieſche* Grietenij *Menaldumadeel*. Vóór de tijden der Reformatie, behoorde de Kerk onder het Dekenſchap van *Sexbierum*. De Predikant van *Englum*, is thans Lid van de Klasſis van *Leeuwaarden*.

ENGLUMBURG, een Kaſteel in het Westerkwartier der *Groninger-Omlanden*, in de nabijheid van het Dorp *Saaxum*.

ENGWIER, een *Friesch* Dorp, in de Grietenij *Wonſeradeel*, onder het Kwartier van *Westergoo*; in het Kerklijke is het gecombineerd met *Wons*, en behoort onder de Klasſis van *Bolsward* en *Workum*.

ENGWIERUM, een der Dorpen van de Grietenij *Ooſtdon*-

dongeradeel, een half uur gaans Zuidoostwaart van *Ee*. Het heeft drieëntwintig stemmen.

Engwerd, voorheen een Klooster in *Friesland*, in de Grietenij *Rauwerderhem*, in het Dorp *Rauwerd*.

Enkevoort, (willem) de 69ste Bisschop van *Utrecht*, een opvolger van hendrik van beijeren, afkomstig van *Maastricht*, hoewel geboren te *Mierlo*, een bijzonder vriend van Paus adriaan den VI. Pontanus en heuterus, misleid door lambertus hortensius, noemen hem michael enkevoort. Hij was een Neef geweest van willem, een Man die aanzienlijke Ampten binnen *Utrecht* bekleedde. Willem was eerst Kanunnik te *Antwerpen*; naderhand Proost van *St. Salvators-Kerk* te *Utrecht*, ten tijde toen adriaan de VI Kardinaal werd. Deeze Paus geworde zijnde, verhief hem tot Bisschop van *Tortosa*, in *Spanje*. In het Jaar 1523 werd hij Kardinaal-Priester van *St. Johan en Paulus*; en eindelijk Bisschop van *Utrecht*, door aanstelling van Paus clemens den VII. Den tijd van 7 Jaaren hadt hij zijne woonplaats te *Rome* gehouden. Bij het veroveren van die Stad, werd hij door de *Duitschers* gevangen genomen, en moest 30,000 Dukaaten voor losgeld betaalen. Hij eindigde ook aldaar zijn leven, in den ouderdom van 70 Jaaren, in het Jaar 1534; schoon anderen zijnen dood twee Jaaren laater stellen. Zeker is het ondertusschen, dat zijn opvolger, georgius van egmond, in het Jaar 1534 is aangesteld.

Zie val. and. *Batavia Sacra*, II Deel. Aantekening op het *Utrechts Bisdom*, I Deel, bl. 536, enz.

Enkhuizen, de derde Stad in den rang, van het *Noorder-Kwartier*, en de veertiende onder de stemmende Steden van *Holland*; gelegen aan de engte van de Zuider Zee, die aldaar naauwlijks drie mijlen wijd is, tegen over *Stavoren*, in *Friesland*; drie uuren gaans ten Noord-Oosten van *Hoorn*, en

en omtrent zo verre ten Zuid-Oosten van *Medemblik*. Voor de Stad legt een groote *Bank*, het *Enkhuizer Zand* genaamd. Behalven dezen, zijn 'er nog meer ondiepten, die de aankomst der Schepen zeer bezwaarlijk maaken.

Zeer verschillende zijn de gedachten der Geleerde Nederlanders, over den *naamsoorsprong* dezer Stad. Het gevoelen van BOXHORN, die den naam van *Harinkhuizen* wil afleiden, schijnt van de waarheid meest af te wijken. Volgens mijne gedachten, om de denkbeelden van anderen niet op te noemen, komt J. F. PETIT het naast aan de waarheid; hij meent de reden daar van te vinden, in de plaatzing der *enge* en *enkele Huizen*, die 'er in den aanvang gebouwd waren, en wel zodanig, dat 'er eertijds geen Dorp was, waarin de Huizen zo *eng* bij elkander, en in zo klein getal gebouwd waren. JUNIUS, in tegenstelling hier van, was van gedagten, dat men den naam dezer Stad moet afleiden van de *enkele Huizen*, die daar stonden, voor en aleer het nog een Dorp was.

Even onzeker is de oudheid dezer Stad. Sommigen houden de *Noormannen*, andere wederom, altoos ingenomen met het denkbeeld van een hooge oudheid, zelfs de *Romeinen* voor de Stichters van *Enkhuizen*. Zij, die meer ervaaren zijn in de Nederlandsche Oudheden, berichten ons, dat men, lang naa het Jaar 1100, eerst van de Zuider Zee heeft beginnen te spreeken; en dat het water, tusschen *Enkhuizen* en *Stavoren*, zeer naauw plagt te zijn. Zij zeggen, dat *Enkhuizen* veel voorland had, 't welk, als onbedijkt leggende, door het aanklotzen van het water, door den tijd zodanig is afgekabbeld, dat het meeste gedeelte van dat voorland is weggespoeld. Men bewijst dit, met aan te toonen, dat 'er Huizen, ruim een Gootelings-schoot verre buitendijks gestaan hebben, doch die nu overdekt zijn, door eene droogte, welke men ten Zuid Oosten van het Hoofd vindt, *het Enkhuizer Zand* genaamd. Ook meent men, dat hier de Kerk en de eerste Huizen gestaan hebben, om reden dat deeze plaats, nog heden, den naam van het *oude Kerkhof* heeft.

De gedachten van hun, die willen dat *Enkhuizen*, omtrent het Jaar 1000, gesticht werd, hebben geene genoegzaame vastigheid.

heid. Wel is waar, dat men, reeds op het Jaar 1248, deeze plaats een Stad van *Friesland*, (*Oppidum Frisiae*) genoemd vindt; doch in 't vervolg zal het blijken, dat dit met de waarheid niet kan overeenstemmen. MELIS STOKE maakt van *Enkhuizen* gewag, op het Jaar 1296; zeggende, dat de *Westfriezen* toen aldaar gelegerd waren; dat JAN VAN AVENNES langs of door *Enkhuizen* trok, om het *Slot van Medemblik* te ontzetten; en de Dorpen, en waarschijnlijk ook *Enkhuizen*, in den brand stak. In het Jaar 1346, werdt deeze plaats nog geen Stad, maar het *Ambagt*, of de *Banne* van *Enkhuizen*, genaamd. In 't Jaar 1355, werd dit Ambagt, door WILLEM VAN BEIJEREN, met *Gommers Kerspel* vereenigd, en tot ééne Stad gemaakt, welke hij wilde dat *Enkhuizen* zoude genaamd worden. Het Rechtsgebied der Stad werd toen insgelijks bepaald, en *Gommers Kerspel* gehouden als het westeinde der Stede. In het Jaar 1361, werd de eerste Haven der Stad gegraaven. Zedert dien tijd, nam de plaats merklijk toe in grootte, en werd, door de *Hollandsche Graaven*, met veele voorregten beschonken.

Meer dan eens is deze Stad vergroot, de laatste maal in het Jaar 1590. Sommigen bepaalen de uitgestrektheid van dien tijd, op 1350 *Enkhuizer* of *Dregterlandsche Roeden.* Doch CENTEN, in zijne *Historie*, geeft haar eenen omtrek van 1506 Roeden, en 3 Voeten. In het Jaar 1732, werden 'er geteld, 2605 Huizen, en het getal der Ingezetenen bepaald, tusschen de 10 en 11,000. In het Jaar 1739, beliep de verponding aldaar *f* 7683 : 13 : 8.

Al van vroege tijden is deze Stad, tegen het geweld der Zee, met sterke Dijken beveiligd, en voor al met den Wierdijk, die met een vasten muur, uit Zee opgehaald, de *Oosterhaven* insluit. Aan de Landzijde is *Enkhuizen* voorzien van zeven Bolwerken; zes van dezelve leggen binnen den *Zeedijk*: het zevende, welk daar buiten ligt, is met steen opgehaald; voor hetzelve legt een *steenen Beer*, die den hoogen Zeedijk aan het Bolwerk vasthegt. Behalven het ijzeren Geschut, zijn deeze Bolwerken voorzien met 35 zwaare fraaije metaale stukken. De Stad heeft zeven Poorten; drie aan de Landzijde, als de *Keeten*

tenpoort; de *Wester* of *Koepoort*, in het Jaar 1730, merklijk verbeterd; en de *Noorderpoort*; en vier aan den Waterkant, ter affluitinge van de Haven: als, de *Blaauwpoort*; de *Zuiderpoort*; de *Wilgenburgerpoort* en *Denneburgerpoort*. Aan de Haven der Stad, bij het *Wilgenburger Bolwerk*, ſtaat nog de *Oude Keeten-poort*, thans *Domburg* genaamd, zijnde een zwaar en aanzienlijk gebouw, met een fraaij Koepeltoorentje en Uurwerk voorzien. Niet verre van daar ziet men den *Engelſchen* of *Oostindiſchen Tooren*, mede een oud en zwaar gebouw.

Onder de KERKLIJKE Gebouwen, munten aldaar uit, de drie Gereformeerde Kerken, als de *Wester*, *Zuider*, en *Kleine Kerk*. De tijd, wanneer de eerstgenoemde geſticht werd, is onzeeker. Sommigen ſtellen dit op 't Jaar 1350 of 1371, en anderen op het Jaar 1427. Volgens eenigen werd zij voltooid in 't Jaar 1462. Voor het Koor deezer Kerke ſtaat een ſierlijk houten affchutzel, weleer verſierd met koperen Pilaaren, die in het Jaar 1573 zijn weg genoomen, en gebruikt tot het gieten van geſchut. De *Zuider-Kerk*, eertijds toegewijd aan *St. Pankras*, ſtond, vóór het Jaar 1422, buitendijks. Maar in dat Jaar, gaf Hertog FILIP verlof, dezelve te mogen afbreeken, en binnendijks eene andere te timmeren; in het Jaar 1423 of 1424 werd hier mede een begin gemaakt. Men wil, dat de muuren deezer Kerke zo diep onder als boven den grond ſtaan. De hooge en ſierlijke Tooren werd in het Jaar 1450 aangevangen. De Kerk praalt met het Graf van den vermaarden BERNARDUS PALUDANUS, op den 3 April, in 't Jaar 1633, te *Enkhuizen* overleeden. De *Kleine Kerk*, eertijds de Kerk van het *Auguſtijner* Klooſter, ſtaat niet verre van de *Zuider-Kerk*. In het Jaar 1645 werd zij ten dienſte der Hervormden bekwaam gemaakt. Des Zondaags word daar in gepredikt, en in de week Catechizatien gehouden. Vóór de tijden der Hervorminge, waren hier verſcheidene Kapellen en Kloosters: als, *St. Gommers Kapel*; de Kapel van *St. Anthonij*; van *St. Jan*; van *St. Eucherius*. Ook hadden de Minderbroeders aldaar een Huis, bekend onder den naam van het *Terminariehuis*. 'Er was een *Auguſtijner Klooſter*; een ander van *St. Ur-*

fula; van *St. Clara*; van *St. Cecilia*; van *St. Agnes*; en het *Klarisfen-Klooster*. Maar na de invoering van de Reformatie, zijn de meeste van deeze gestichten tot andere gebruiken bekwaam gemaakt, of in Burgerhuizen veranderd. De Gereformeerde Gemeente, die 'er zeer aanzienlijk is, word bediend door vijf Predikanten, benevens tien Ouderlingen en veertien Diaconen. Sedert het Jaar 1589, zijn dezelven toegevoegd twee Kommisfarisfen Politiek uit de Magistraat. Het Traktement der Predikanten is 1000 guldens, en 100 guldens daarenboven voor Huishuur. De Klasfis van *Enkhuizen* is de vijfde in rang, onder die van *Noord-Holland*; zij bestaat uit 22 Predikanten. Tot de Klasfis behooren twee stemhebbende Steden, *Enkhuizen* en *Medemblik*. Behalven de 22 Predikanten verschijnen in deeze Klasfikaale Vergaderingen, 18 Ouderlingen, als 2 uit *Enkhuizen*, en de overige uit de daar onder behoorende plaatzen. Viermaalen in 't Jaar, telkens op eenen Donderdag, worden deeze Vergaderingen gehouden te *Enkhuizen*, in de Kerkenraadskamer der *Westerkerk*: als 1. *Belooken Paasch*. 2. *Belooken Pinxter*. 3. Anderhalve week voor de Sijnode: en 4. in October. Voorheen was hier ook eene *Waalsche Gemeente*.

De Lutherschen hebben 'er eene Kerk, staande op de *Noorder-Boerenvaart*, die door één Predikant bediend word. Geheel strijdig met de verdraagzaamheid, was de handelwijze, die, in den Jaare 1624, ten hunnen opzigte werd gehouden. Het leenen van een plaats, tot het houden hunner Vergaderinge, werd toen nog, op eene boete van 50 ponden, verboden; en de Prediker en Voorzanger, die de Vergadering bediend hadden, verweezen, ieder in eene boete van 4 ponden. In het Extract uit het *Protocol*, in het Jaar 1718, door den Lutherschen Predikant JACOBUS WEHARD, gezonden aan Dom. J. H. MANNE, tot het zamenstellen van zijne Aanmerkingen, over de *Reformatie* van LUTHER, word hier van geen gewag gemaakt, maar alleen gezegd, dat in gemelde Jaar aldaar Vergadering werd gehouden, en Request bij de Magistraat ingeleverd ter verkrijginge van vrije Godsdienstoeffeninge; maar dat het zelve onbeantwoord bleef. Welke de reden geweest is, dat dit in het Kerklijk Protocol niet vermeld staat, of het door den afschrij-

schrijver verzweegen zij, is mij onbekend. Vast gaat het, dat men deeze bijzonderheid vind, in de *Keuren van Enkhuizen*, bl. 370. In het gemelde Extract zien wij, dat in het Jaar 1635, op herhaalde Requesten van de Kooplieden, door de Magistraat werd toegestaan, de beroeping van FREDERICI TATINGHOF, als Predikant, wiens Vader, met deszelfs Huisgezin, de eerste geweest is, de Leere van LUTHER toegedaan, die, in het Jaar 1596, uit *Tonningen*, zig aldaar had nedergezet; hij geneerde zig met de Verweiderij, en het koopen en verkoopen van Hoornvee. Wijders blijkt het, ter bovengemelde plaatze, dat TATINGHOF, op den 26 Januarij, in het Jaar 1635, predikte in de *Verwerij* van LANTIUS, staande toen dat gebouw op den zelfden grond, op welken naderhand de Kerk gebouwd is. Bovengemelde Dom. WEHARD, bepaalde het getal der Ledemaaten, in het Jaar 1718, tusschen de 3 en 400.

Voorheen hadden hier de *Mennoniten* twee bijzondere Vergaderingen, als éénе van de *Vlamingen* en de andere van de *Waterlandschen*; doch, gelijk op meer andere plaatzen, zijnze zedert tot éénе Gemeente vereenigd, welke door één Leeraar bediend wordt.

De *Roomschgezinden* hebben 'er drie *Kerkhuizen*, en ieder van dezelve zijnen bijzonderen waereldlijken Priester; twee van dezelve behooren tot de *Jansenisten*.

De verdere Godsdienstige Gebouwen en Gestichten zijn: Het *Oude Mannenhuis*, 't welk te gelijk een *Proviniershuis* is. Eertijds diende hiertoe het geweezen Klooster van *St. Clara*. Het tegenwoordige is een deftig nieuwerwetsch Gebouw, staande onder bestier van agt Regenten. Het *Gast-* of *Ziekenhuis*, weleer het *St. Cecilien-Klooster*, staat mede onder het bestier van agt Regenten en zes Regentessen. Een gedeelte van het zelfde Klooster dient thans tot een *Leproozen-Huis*. Verder zijn 'er twee *Weeshuizen*; het een voor Burger Kinderen, beneden de 13 Jaaren; en voor die daar boven zijn. Het Oude Weeshuis, weleer het Klooster van *St. Ursula*, staat onder bestiering van agt Regenten en zes Regentessen. Het tweede Weeshuis, voorheen het *Augustijner Klooster*, en in 't jaar 1603,

tot het tegenwoordig gebruik bekwaam gemaakt, heeft mede een gelijk getal Regenten en Regentesfen.

De *Latijnsche School*, een aanzienlijk Gebouw, pronkende met een deftigen Voorgevel, werd omtrent of in het Jaar 1549 gebouwd. Tegenwoordig is deeze *School* verdeeld in drie Klasfen, en word bestierd, door een' *Rector*, *Conrector* en *Preceptor*.

Onder de WAERELDLIJKE *Gebouwen* verdient allereerst genoemd te worden, het *Stad-* of *Raadhuis*, staande op de *Breede Straat*, op denzelfden grond, daar weleer het oude *Raadhuis* plagt te staan. Doch dit was veel kleiner dan het tegenwoordige: want 'er werd, aan de Zuidzijde, één Huis, en aan de Noordzijde, eene geheele rij Huizen afgebrooken, om het *nieuwe Stadhuis* te vergrooten. Het oude Gebouw werd voltooid, in het Jaar 1460, en bleef in stand tot in het Jaar 1688. Men mag van het nieuwe zeggen, dat het, in aanzien en bouworder, de meeste Stadhuizen der *Hollandsche* Steden overtreft. De *Waag*, die weleer op de Breedestraat plagt te staan, werd aldaar, in het Jaar 1394, doch, in het Jaar 1557, de *nieuwe Waag*, thans nog in wezen, aan de Vischmarkt gebouwd. Het agterste gedeelte daarvan word tot een *Stads Excijnshuis* gebruikt. In een Bovenvertrek houden de Heelmeesters hun *Kollegie*.

Het *Admiraliteits* of *Prinsen-Hof*, en de *Munt* van *West-friesland*, welke laatste een zeer sierlijk oud Gebouw is, staan bij elkander, in de Wester-Straat. Voorheen hadt de Pater van het *St. Ursula-Klooster* hier zijne Wooning, toen het *Patershof* genaamd. Het Kollegie van de Admiraliteit word beurtelings, dan hier en dan te *Hoorn*, gehouden. Zo ook verandert de *Munt van West-Friesland*, om de tien Jaaren, dan te *Hoorn*, dan te *Enkhuizen*, en daarna te *Medemblik*. In het Jaar 1603, werd de *Munt*, de eerste maal, na *Enkhuizen* overgebragt. In dezelfde straat staat het gemeene Lands *Gevangenhuis*, en wel naast het *Oude Mannenhuis*. Digt aan de *Noorderpoort*, is *'s Lands Geschut-* en *Klokgieterij*, een aanzienlijk zwaar gebouw.

Het

Het *Oost-Indisch Huis* is mede een aanzienlijk ouderwetsch deftig gebouw, ſtaande op den *Wierdijk*, geſticht in het Jaar 1630. Het *Westindiesch Huis*, ſtaande in de Paktuinſtraat, is mede een breed aanzienlijk Gebouw, 't welk agter aan de nieuwe Haven uitkoomt. Voor de *Bank van Leening*, is hier geen openbaar gebouw; het regt van *Lombard* houden, wordt, voor een zeeker getal van Jaaren, verpagt.

De eene *Schutters Doelen*, die aldaar op den *Sijbrandsdijk* ſtaat, en nog in wezen is, is een fraaij en ruim Gebouw.

De REGEERING deezer Stad beſtaat uit een Kollegie van twintig *Vroedſchappen*, en één van de *Wet*, of *Magiſtraat*, zamengeſteld uit den Hoofdſchout, vier Burgemeeſteren en zeeven Schepenen. Deze Kollegien zijn tegenwoordig drie Secretarisſen toegevoegd; ſomtijds heeft men 'er ook wel twee *Penſionariſſen* gehad. De *Vroedſchappen*, die, in oude Schriften, en zomtijds nog heden, den naam van *Raaden* draagen, zijn van ouds af tot het getal van *twintig* bepaald geweest, en moeten beſtaan, uit de aanzienlijkſte en vermogendſte Burgers, bekend onder den naam van *Rijkdommen*. Het is duiſter, door wie dezelven, oudtijds, werden aangeſteld. Dan op den 20 Maart, in het Jaar 1523, werden, door Keizer KAREL DEN V, de *oude* en *nieuwe Burgemeeſters*, voor die reize alleen, gemagtigd, om uit de *wijſte*, *nutſte* en *bekwaamſte* Poorters, te kiezen 20 perſoonen, ten minſten dertig Jaaren oud, uit welke zij zouden kiezen, *drie Burgemeeſteren*, om nevens den *Oud-Burgemeeſter* één Jaar te dienen. Bij affterven van één dezer twintig Raaden, werden de overige gemagtigd, eenen anderen in zijne plaats te kiezen. Bij dit zelfde Handvest was bepaald, *dat geen Vader en Zoon, en geen twee Broeders of Zwagers, te gelijk als Vroedſchappen, zouden mogen dienen.* Naderhand, onder de Regeering van de Hertoginne *van Parma*, verzogten die van *Enkhuizen*, vrijheid, om *twee Zwagers* tot *Vroedſchappen* te mogen kiezen. Het is onzeker, of de Hertoginne, al of niet daar in bewilligd hebbe. In het Jaar 1572, na dat *Enkhuizen* aan der Staaten zijde was overgegaan, werd, volgens het verhaal van VAN METEREN, aldaar goedgevonden, twintig nieuwe Raaden te kiezen, boven de 30, en onder de 60 Jaaren oud, doch onder die geene Zwagers, of

Zusterlingen, bij het leeven hunner Vrouwen. Bij de verandering in de Regeering van *Holland*, onderging de Vroedschap, doorgaans, aldaar het zelfde lot als in andere Steden. Dit zelfde geschiedde op den 23 van de Maand Maij des Jaars 1749, wordende toen aldaar, door Hun Ed. Mog. de Heeren Commisfarisfen zijner Doorl. Hoogh. Prins WILLEM DEN IV, de twintig Leden van de Vroedschap bedankt; doch agttien van dezelve weder hersteld. Een van de twee gelicentieerde Heeren, namelijk de Heer en Mr. CORNELIS FRANCOIS DUIVENSZ, Oud-Burgemeester dier Stad, werd, op den 1 Maart, in het Jaar 1751, op voorstel van gemelden Heere Prinse, in plaats van den Heer en Mr. JAN DRUIF, weder als Raad hersteld; waarover, bij de gantsche Burgerije, ongemeene vreugde betoond werd.

Wat aangaat het *Schoutampt* te *Enkhuizen*; volgens de aantekeningen van BLAAUWHULK, te vinden in BRANDTS *Historie van Enkhuizen*, bl. 71. werd de *Schout* aldaar eertijds gekooren door Burgemeesteren, met toestemming der Vroedschappen. Nu en dan werd daarbij deeze Voorwaarde bepaald, „ dat hij met *Burgemeesteren* ééne hand zou zijn tot „ bevordering der Rechtzaaken; dat hij niemand kwellen zou, „ noch iets doen tegen het goedvinden van Burgemeesteren; en „ dat hij zig van Scheepenen Vonnisfen, op geenen anderen „ Regter zou mogen beroepen: alles op verbeurte van zestig „ gulden, tot onderhoud der Stede.” Niet 't onregt, ondertusschen, zou men uit de Handvesten dier Stad kunnen besluiten, dat de Schout voorheen door den Graaf, of zijne Stadhouders werd aangesteld (zie de zelve bl. 16 en 41). Hij wordt aldaar, en op andere plaatzen, 's Graaven Schout genoemd. Naderhand, en wel in Stadhouderlooze tijden, werd hij, op voorschrijving van Burgemeesteren, aangesteld, door de Staaten van *Holland*, voor den tijd van drie Jaaren, en daarna in zijn Ampt bevestigd, of van eenen anderen opgevolgd.

De Burgemeesteren, thans vier, waren, naastdenkelijk, in vroeger tijden slegts twee in getal. Doch, in een Handvest van den 1 Julij, in het Jaar 1423, word al van drie gewag gemaakt. Zij waren toen bekend onder den naam *Poortmeesters*; volgens Hand-

Handvest van Hertog ALBERT, van den 17 Maart, in het Jaar 1397, werden zij door den Schout en Poorters verkooren. Eerst op den 23 November, in het Jaar 1512, werd, bij Handvest en Privilegie van MAXIMILIAAN en KAREL, het getal van drie Burgemeesteren, op vier gebragt, met bepaaling dat een van de vier twee Jaaren zou aanblijven en de drie andere Jaarlijks vernieuwd worden. De verkiezing geschied aldaar op deze wijze. De President Burgemeester en twee Secretarissen komen, in den namiddag, des daags te vooren, op het Stadhuis, en stellen de naamen der eerlijkste en gegoedste Burgers op 72 Biljetten, op ieder drie. Deeze Biljetten, door alle vier Burgemeesteren nagezien zijnde, worden toegevouwen gesloten, in het geheim Kasje van Burgemeesteren, en tot den volgenden dag, zijnde den 1 Januarij, bewaard; wanneer de Burgemeesteren en Schepenen, ten twaalf uuren op den middag, in de Vroedschapskamer bijeenkomen. Na dat het gebed gedaan is, worden de Biljetten naageteld, en door den President Burgemeester den Schepenen aangeboden. De zeven Schepenen trekken ieder een Biljet; en de eenentwintig Perzoonen, wier naamen op die Biljetten geschreeven staan, op het Stadhuis ontbooden zijnde, kiezen terstond uit de overige zestien Vroedschappen, drie Burgemeesteren; die, beëedigd zijnde, uit de vier afgaande, een Oud-Burgemeester nevens zig verkiezen.

De *Schepenen*, die, gelijk wij gezegd hebben, zeven in getal zijn, wierden bij een Handvest van Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, in het Jaar 1355, gemagtigd, om met en benevens den *Schout*, geduurende den tijd van een geheel of half Jaar, *Keuren* te maaken. Doch hier bij dient men in aanmerking te neemen, dat ten deezen tijde, te *Enkhuizen*, nog geene Burgmeesters, (die, in meest alle de Steden, laater zijn aangesteld, dan de *Schepenen*) schijnen geweest te zijn, die, nevens den Schout en Schepenen, *Keuren* maakten. Volgens Ordonnantien van MAXIMILIAAN en FILIPS, van den 30 November des Jaars 1488, en 20 December 1492, werd de Kiesdag van Schepenen aldaar mede op den 1 Januarij bepaald. Ook geschiedde deeze verkiezing, doorgaans, door den Schout; doch, in het Jaar 1666, werden, op verzoek van Burgemees-

teren en de Vroedschap, door 's Lands Staaten, de nieuw aangekomene Burgemeesteren, daar toe gemagtigd. Dit hieldt stand, tot aan het Stadhouderschap van WILLEM DEN III, die, geduurende zijn bestier, de verkiezingen deed, uit een dubbel getal, zo als, met de aanstelling van WILLEM DEN IV, weder plaats greep, en nog in gebruik is. Op deeze Nominatie van veertienen, moeten, volgens het Octroij van den 17 Februarij 1666, door de afgaande Burgemeesters, gesteld worden, *veertien van de capabelste ende gequalificeerste ingezeetenen, gebooren Hollanders, en sedert zes Jaaren Poorters der Stad; doende Professie van de waare Gereformeerde Religie, of ten minsten dezelve toegedaan.* De Leezer houde ons ten goede, dat wij van de verschillen, terwijl wij dit schrijven, onder de leden van Regeeringe, zo hier als elders ontstaan, voor 't tegenwoordige, geen het minste gewag maaken. Bezwaarlijk zou dit kunnen geschieden, zonder te vervallen tot het melden van personeele geschillen, van welke wij een diepen afkeer hebben. Liever bespaaren wij dit tot eene voegzaamer gelegenheid, wanneer de gemoederen meer zullen bedaard zijn, en de herstelling van de verwarde zaaken onzer Republiek eene onbelemmerder ontvouwing zal gedoogen.

Verder heeft men hier één of twee Pensionarissen; drie Secretarissen; één Thesaurier en één Fabrijk; voorts vijf Weesmeesteren; vijf Kommissarissen, die het opzigt hebben over de verpagting van de *Bank van Leening*; enz. vijf Kommissarissen van *Huwelijks Zaaken*, of, zo als zij hier genoemd worden, van den *Egten Staat*, enz.

Onder de VOORREGTEN deezer Stad, verdient, in de eerste plaats, genoemd te worden, het *Recht der Paalkiste*, volgens het welke, van de Schepen, een zogenaamd *vuur* en *paalgeld* moet betaald worden: de *Zeetonnen*, *Zeebaakens*, *Vuurbakens*, en het geene verder daartoe dienstig is, worden daar uit onderhouden. Dit regt werd aan *Enkhuizen* verleend, op den 9 Februarij des Jaars 1573, door Prins WILLEM DEN I, die, om *Amsteldam*, 't welk toen nog de zijde van *Spanje* hieldt, te straffen, dit regt aan die Stad ontnam, en aan *Enkhuizen* schonk. Ook werd deeze Stad, door 's Lands Staaten, schoon *Amsteldam* toen reeds Satisfactie

had

had aangenomen, op den 8 Januarij van het Jaar 1578, in dit regt bevestigd. Op het *Art:* AMSTELDAM hebben wij reeds melding gemaakt, van de oneenigheden, welke daar door, tusſchen die beide Steden, ontſtonden.

Na de verandering in de Regeering der Stad *Amſteldam*, in het gemelde Jaar 1578, wendde de nieuw aangeſtelde Magiſtraat alle moeite aan, om dit oude Regt der Stad wederom te bekoomen; dit, echter, was vrugteloos. Kort daarna, evenwel, kwamen de beide Steden overeen, dat *Amſteldam* de Vuurbakens onderhouden, en *Enkhuizen* de Zeebaaken en Tonnen leggen en ſtellen zou, en dat ieder Stad haar aandeel in het *Vuur-* en *Baken-geld* zou genieten. In de Jaaren 1562 en 1563, zijn de Steden *Amſteldam*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Monnikendam*, met *Enkhuizen* overeengekomen, omtrent de vernietiging van het regt van EXUE, ten aanzien van de Burgers, die, over en weder, in deze Steden, hunne woonplaats zouden neemen. 't Geen wij met opzigt tot de Regeering reeds gezegd hebben, zou mede onder de Voorregten konnen gebragt worden. Ook behooren daar onder de Privilegien van Graaf JAN DEN I; van Vrouw MARGRETA; van WILLEM DEN V; van Hertog ALBERT; van den Proost van *West-Friesland*, in het Jaar 1398, waarbij gezegd werd, dat geen Deken van *Hoorn*, en Proost van *Westfriesland*, eenig onderſaet van *Enkhuizen*, 't zij Geestelijk of Waereldlijk, om eenigerhande misdaad, buiten de vrijheid van de Stad mogt dagvaarden, enz. van Graaf WILLEM DEN VI; van JAN VAN BEIJEREN; van FILIP VAN BOURGONDIEN; van den Koning van *Denemarken*, in 't Jaar 1448 verleend, om als de tweede Stad, naast *Staveren*, in de *Sond* te moogen vaaren, mids, Jaarlijks, daar voor betaalende, een ſtuk laaken; van KAREL, Graave van *Charlois*; van MAXIMILIAAN en FILIPS van *Oostenrijk*, in 't Jaar 1488 en 1492, waarbij, onder anderen, het Rechtsgebied van de Stad ruimer geſteld werd, dan het te vooren was; van CHRISTIAAN DEN II, Koning van *Deenemarken*, in 't Jaar 1509, waarbij, aan hunne Schippers, op *Noorwegen* vaarende, en daar Schipbreuk lijdende, word toegeſtaan, de wrakken te mogen bergen en doen bergen, enz.

van KAREL, Hertog van *Oostenrijk*, en van FILIPS DEN II; en eind lijk van WILLEM DEN I, van 't Jaar 1577. De Heerlijkheden, welke aan deze Stad behooren, zijn de stede *Grootebroek*, en de Dorpen *Boven-Karspel*, *Lutjebroek* en *Hoog-Karspel*, *Hem* en *Venhuizen*, *Oost* en *West-Friesland*, 't geheele Eiland *Texel*, enz.

De GILDEN, die, wanneer zij, volgens de wetten, gehandhaafd en in stand gehouden worden, mede onder de Burgerlijke voorregten zouden konnen gebragt worden, zijn die van de *Linnenwevers*, *Houtzagers*, *Metzelaars*, *Bakkers*, *Scheepstimmerlieden*, *Lakenkoopers*, *Glazemaakers*, enz.

Een aanmerkelijk gezag had, te deezer Stede, de SCHUTTERY, in voorgaande dagen, en bijzonder ten tijde der *Spaansche* beroerten, en ook nog laater. In het Jaar 1572, zaten vier leden van dezelven in den Raad. FILIPS DE II, hoe trots ook van aart, schaamde zig niet, aan de 72 der voornaamsten en Hoofden van de *Schuttery* van *Enkhuizen* te schrijven. Ook kan men nog bewijzen, dat een Brief, aan LEICESTER geschreeven, zo wel door de *Kapiteinen der Schutterij*, als door de *Burgemeesteren* onderteekend was. Voortijds had de Schutterij, twee, doch thans niet meer dan ééne, *Doele*; de oudste werd, in het Jaar 1549, genoemd het *Grootschool*. Wanneer de Schutters daarin vergaderden, waren zij sierlijk uitgedost; zij droegen lange tabberden, en op den mouw een zilveren Handboog, en de jonge Schutters een zilveren Vogelroer. In het Jaar 1665, was, door de Magistraat, een *Drilmeester* aangenomen, om de gewapende Burgerij, de Leden van Stad en Staat, in den Wapenhandel te ondewijzen. In het benarde Jaar 1672, werden aldaar twee *Drilschoolen* opgerigt. Doch na dien tijd, geraakte de Schutterije aldaar, even als in meest alle Steden, in deerlijk verval. Hoe zeer men, in onze dagen, van het nut eener geoeffende Schutterije overtuigd is, schijnen, echter, zommige leeden van de Magistraat de zaak anders te begrijpen. Nogthans is hunne tegenstreeving niet magtig genoeg geweest, om de drift der Ingezeetenen, ter weder opbeuring der vervallene zaak en vooral de loffelijke oeffening in den Wapenhandel, te keer te gaan. Eerst openbaarde zig aldaar een *Genootschap*

van

van Liefhebbers, aan wien, door de Regenten van het *Oude Mannen en Vrouwenhuis*, de Zaal van dat huis vergund werd, om zig in dezelve in het behandelen der wapenen te oeffenen. De anders denkende Regenten verzetteden zig daar tegen; maar het gevolg hier van, was, dat hunne tegenſtand den ijver des te meer deed ontbranden, en de ſmaak, bij veelen, die eerst onverſchillig waren, gemeen werd, en, van tijd tot tijd, ongemeen is toegenomen. De tien Kompagnien, te *Enkhuizen*, die een getal van 800 gewapende Manſchappen uitmaaken, zijn bijkans in ſtaat, de wapens met roem te kunnen hanteeren, ter beſchaming van hunne tegenſtanders.

'T WAPEN der Stad *Enkhuizen* beſtaat uit *drie zilveren gekroonde Haringen*, en tusſchen dezelven *twee gouden Starren*, *op een Hemelsblaauw veld*, wordende doorgaans door eene Maagd vastgehouden.

Behalven dat de Kamer der Oostindiſche Maatſchappij den KOOPHANDEL te *Enkhuizen* merklijk heeft doen toeneemen, was de *Haringvangst*, al van ouds, en is nog heden de Hoofdneering. Zedert het Jaar 1420, of daaromtrent, hebben de Ingezeetenen zig ſterk daarop toegelegd; 't welk ten gevolge had, dat de Zeevaart hier in merkelijken bloei was. Doch het een en ander is 'er merklijk verminderd. 'Er zijn Jaaren geweest, dat van *Enkhuizen* alleen 450 *Haringbuizen* in Zee ſtaken; en men heeft ook Jaaren gehad, dat 'er niet meer dan 60, en nog minder, uitzeilden. De Oorlog en andere bijkomende omſtandigheden moeten als de oorzaak hier van gehouden worden. Want, aan den ijver en de werkzaamheid der Ingezeetenen kan zulks niet worden toegeſchreeven. De vermindering der Scheepvaart, zo als het doorgaans gaat, hadt ten gevolge de ververmindering van den Scheepsbouw, en van al wat daartoe behoort. Hoe ſpoedig dit een algemeen verval moet veroorzaaken, toont de ondervinding maar al te duidelijk, in het voorbeeld van zulke Steden, daar de *Handel* en *Zeevaart* geheel ſtil ſtaat. Daar men zig enkel met burgerneeringen en hanteeringen moet vergenoegen, heeft de ijverige Ambachtsman wel een beſtaan, maar ook niet meer; de ſchamele armoede kan aldaar niet naar behooren onderſteund worden. Nog in het Jaar 1614, was de Koophandel en Zeevaart te *Enkhuizen* in zeer bloeien-

bloeienden ſtaat; zelfs nog in het Jaar 1634, en in laatere Jaaren. Maar de Oorlogen met *Frankrijk*, en bijzonder met *Engeland*, ſchijnen aan deeze takken van beſtaan ongeneezelijke wonden te hebben toegebragt.

Gelijk *Enkhuizen* voorheen op haaren Koophandel en Zeevaart mogt roemen, dus had deze Stad ook reden om roem te dragen op *voornaame Mannen*, die binnen haare muuren gebooren of als Burgers daar geagt en geëerd waren, en zo in Geleerdheid, als in Konſten en Wetenſchappen uitmuntten; die hun goed en bloed, voor Stad en Vaderland, ten besten gaven, en den vijand merklijk nadeel toebragten. Onder alle deeze mogen wij noemen, Mr. RUARD TAPPER; WILHELMUS SEGERUS; REINARUS JOHANNIS; THEODORUS LANGIUS; HEERTJE YSBRANDSZ; Mr. FRANCOIS MAALSON; LUCAS JANSZOON WAGENAAR, Dr. BERNADUS TEN BROEKE, anders PALUDANUS; JOHANNES ANTONIDES VAN DER LINDEN; CORNELIS BOISINS; de BUISKENSEN en SEMEINSEN; E. VAN DER HOOF en CENTEN, enz. Onder de *Helden* en Zeevaarenden, verdienen inzonderheid genoemd te worden: GERRIT ENTSZ; FREDRIK SYMONSZ; WILLEM JANSZ; HERMAN ENTSZ; JAN GERBRANTSZ JAN REINIERSZ; JAN PIETERSZ. PROOST; JACOB PIETERSZ; WYBRAND SCHRAM; FREEK FREERSZ; HENDRIK JANSZ. SCHRAM; HILLEBRAND GERRITSZ QUAST; JAN HUIGEN VAN LINSCHOOTEN (ſchoon gebooren te *Haarlem*) MEYNERD PULTROMSZ; FREDRIK VAN WESTPHALEN, DAVID VLUG, en veele anderen.

Geſchiedenisſen der Stad.

Vóór het Jaar 1296 of 1297, vind men van deeze Stad geen gewag gemaakt: en geen wonder; de beginzels dezer plaatze waren klein, beſtaande niet dan in kleine Hutjes, bewoond van geringe menſchen, die weinig hadden, en ook weinig begeerden: zij waren vergenoegd met een bakoven, en met Schuitjes, daar zij mede overvoeren. Maar toen, omtrent ge-

gemelden tijd, de *Westfriezen*, door den Bisschop van *Utrecht*, waren opgerokkend, en zij *Wijdenes* hadden ingenomen, *Enigenburg* ter aarde gesmeeten, en *Medemblik* in brand gestoken, is JAN VAN AVENNES tegen hen te velde getrokken. In eigen persoon, rukte hij, met een heirleger, in *Friesland*, en zond de Heeren VAN ARKEL en VAN PUTTEN naar *Enkhuizen*, (toen niet onder de *Hollanders*, maar onder de *Vrije Friezen* behoorende) welke het, binnen weinig tijds, overmeesterden en verbrandden. In het Jaar 1309, trof deeze plaats een dergelijk zwaar onheil. De *Hollanders* deeden eenen inval in *Friesland*, plonderden *Gaasterland*, en het Kwartier van *Westergoo*. De *Westfriezen*, kort te vooren door de *Hollanders* te onder gebragt, waren daarbij tegenwoordig; onder deeze bevonden zig ook de *Enkhuizers*, die wreeder gehandeld hadden dan eenige anderen. Om dit te wreeken, deeden de *Friezen* eenen inval in *Westfriesland*, stroopten allerwege, en betaalden die van *Enkhuizen* dubbel de geleedene schade. Naa dat zij dit leed ondergaan hadden, ontdekten zij, wie de *Friezen* daartoe hadden aangezet. Zij bedienden zig van Huurlingen, die de Huizen der aanstookers in brand staken. Eenigen van dezelve werden betrapt, en bekenden, wie hen gehuurd hadden. Dit was oorzaak, dat de *Friezen* een tweeden togt tegen de *Enkhuizers* ondernamen, aldaar bijna 45 Huizen in brand staken, en met grooten buit te rug keerden. *Enkhuizen*, geduurende de twisten tusschen de *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, thans in magt en aanzien merklijk geklommen, koos partij en verklaarde zig voor de *Kabbeljaauwschen*. Het volk van Vrouw JACOBA overviel, in het Jaar 1426, op klaaren middag, met een Scheepsvloot, de Stad, deed, met groote wreedheid, meer dan 100 van de aanzienlijkste burgers van de tafels opstaan, en terstond, in koelen bloede, onthoofden; dan dit bedrijf vergolden hunne medeburgers, kort daarna, aan anderen. Niet alleen met deeze, maar ook met andere rampen, werd deze Stad, van tijd tot tijd, bezogt.

In den geweldigen Watervloed, van het Jaar 1515, leedt *Enkhuizen*, zo wel als gantsch *Holland*, groote schade; niet alleen veele Huizen, maar ook de Bolwerken, een gedeelte

der

der Stadsvesten, werden daar door weggeſpoeld. In het Jaar 1537, leed *Enkhuizen* zwaren overlast van de *Gelderſchen.* Hertog KAREL VAN GELDER had, in dat Jaar, vijf zwaare Schepen doen toerusten, ſterk met volk bemand, en meende daar mede, zig van deze Stad, bij verrasſing, meester te maaken. Doch de afloop van het water was oorzaak, dat de *Gelderſchen* de Haven niet konden bereiken. Naa dat zij, een geruimen tijd, voor Anker geleegen hadden, begon de wind zig te verheffen, en noodzaakte hun, de Stad te verlaaten, en elders hun fortuin te beproeven. Wat de *Kerklijke* Geſchiedenisſen dezer Stad betreft; reeds in het Jaar 1558, waren 'er eenige Mannen, die betoonden eenigen ſmaak te hebben voor de *Reformatie*, en afkeerig te zijn van de Leerſtellingen der *Roomſche* Kerke. CORNELIS KOOLTUYN was een van hun, welke in dat Jaar niet ſchroomden, 'er zig openlijk tegen te verzetten. Omtrent dien zelfden tijd, begon Heer JAN, Paſtoor aldaar, zig insgelijks tegen de Roomschgezinden aan te kanten. Toen deze, voor den Geestelijken Regtbank, te *Utrecht* gedagvaard werd, nam Burgemeester JAN DE GROOT hem onder zijn beſcherminge. Met meerder kragt, nogthans, werd de Leere der Hervorming aldaar doorgezet, in 't Jaar 1566, door Heer LEEUWE, voorheen Kapellaan van *St. Gommers Kapel*, die onderſteund werd door ANDRIES DIRKSZOON, van *Caſtricom.* Deeze te *Hoorn* gedagvaard, verſcheen aldaar. Doch terwijl de *Deken* bezig was, om zijn Proces op te maaken, wisten eenige *Enkhuizers*, die hem zeer beminden, hem uit de Gevangenis te verlosſen. Zedert hieldt hij zig, eenigen tijd ſchuil; doch kwam, in het Jaar 1567, weder openlijk te *Enkhuizen*, en werd aldaar als de eerſte Gereformeerde Predikant beroepen. Het aantal van Hervormden, die zig binnen die Stad bevonden, verzuimde ook geene gelegenheden, om, daar het mooglijk was, den vijand afbreuk te doen. Verſcheiden aanſlagen waren, door *Oranje* en zijne Vrienden, geſmeed, om zig van deeze Stad meester te maaken, die allen vrugteloos afliepen. Maar na dat het den Watergeuzen, in het Jaar 1572, gelukt was, den *Briel* te bemagtigen, ſloeg *Enkhuizen*, kort daarna, mede om, niettegenſtaande ALVA alle poogingen te werk ſtelde, om van die Stad verzokerd te blijven. Niet zonder

groot

groot gevaar, overwonnen zij den Admiraal BOSHUIZEN; de zwaarste stukken geschut, van zijne Schepen, plantten zij op hunne Wallen. Eer dit gebeurde, deedt ALVA, hier en te *Amsteldam*, zijne Vloot uitrusten, onder voorgeeven van meerder volk in de laatstgemelde Stad te willen brengen. Doch zij, met welke *Oranje* binnen *Enkhuizen* verstand hield, waren op hunne hoede. Kapitein SCHUILENBURG, het brood, welk hij, voor zijn Schip, hadt doen bakken, willende aan boord laaten brengen, zonder het te betaalen, weigerde de Bakker het te laaten volgen. De Kapitein barst daarop in scheldwoorden uit: *'t Steekt* (zeide hij) *hier vol van schelmen en geuzen; doch gij allen zult het duurder betaalen, dan die van Rotterdam.* De Bakker daarop zeggende, dat hij hoopte, dat God daarin voorzien zou, zwoer SCHUILENBURG daarop, *dat het hun niet beter gaan zou.*

Eenige Burgers, dit hoorende, vatteden kwaad vermoeden op; de een hitste den anderen aan, om geene *Spaansche* bezetting in te neemen. Kort daarna komt Hopman *Quikkel*, met *Spaansche* Soldaten, voor de Poort, onder voorgeeven, dezelve naar de Schepen te willen geleiden. De Burgerwagt aan de Poort, weigerde hem den doortogt. De Burgemeesters zeiden, het was maar om het volk te monsteren, en dan Scheep te doen gaan. Zekere REINIER STOUTING, een oud Burger, voegde hun toe, dat het een en ander wel buiten de Poort kon geschieden. Men graauwde hem toe, dat Burgemeesters, wien de Regeering van de Stad was toevertrouwd, het zo bevoolen hadden; hij zou den bek snoeren, of men zou hem in 't gat smijten. Een ander, met naame CORNELIS PIETERSZ. RIETLUTZ, daarbij staande, zeide daarop; was het Burgemeesteren bevolen, de Stad te regeeren, dan stond het ook aan hen, dit wel te doen; maar Bezetting inteneemen, stond aan de Burgerije, en die zou het niet lijden. Nog meer andere Burgers, daar op toe koomende, voerden de zelfde mannelijke taal. De Burgemeesters, ziende dat het niet lukken wilde, bevolen hem, zig stil te houden; men zou de Bezetting buiten houden. Daags daaraan kwam de Admiraal BOSHUIZEN, met zijn Hellebardiers, binnen de Stad.

QUIKKEL, steunende op het gezag van den Admiraal, deed ee-

eene tweede pooging, om binnen te koomen; doch te vergeefsch. Toen sloeg de Magistraat een anderen weg in; zij deed een goed getal soldaten, gewapend, bij kleine hoopen binnen sluipen, onder schijn van leeftogt te koopen. Eenige Vrouwen liet men, onder haare huiken, het geweer brengen in het Huis van den Kapitein; bij tromslag deedt deeze hierop uitroepen, dat allen, die onder hem bescheiden waren, zig voor zijne wooning hadden te vervoegen. Dit was een donderslag in de ooren der Burgerije, die straks bij een kwam, en met eene zonderlinge dapperheid, zo wel QUIKKEL als de zijnen, ter Poorte uitdreef. Straks vliegen zij, met de zelfde drift, naar den Admiraal, en stellen hem onder de bewaaring van de Burgerwagt op het Stadhuis; haalen voorts het Geschut van zijn Schip, en planten het op de Wallen, en in de Stad. Op dien zelfden tijd kwam het Veerschip van *Amsteldam*, gelaaden met 55 tonnen Buskruid, en eenige honderden Musketten, voor de Vloot; de Burgerije maakte zig meester van deezen voorraad van Krijgsbehoeften. De vermaarde PIETER LUITJE BUISKENS beloofde den bijstand van *Oranje*, toonde hun een Brief van den Prins, en deed, door zijnen moed, een Schip vol soldaaten, door PAULUS VAN LOO derwaarts gebragt, van de Stad afwijken. Op deeze wijze mislukten alle de listen, door de Burgemeesters te werk gesteld, om de *Spanjaards* binnen de Stad te brengen. Alleen gelukte het hun, veele Roomschgezinden op hunne zijde te trekken, zo dat zij zelfs naderhand voor een bloedbad begonnen te vreezen. Tot geluk der Burgerije, kwamen thans veele vlugtelingen binnen; en hier door werden de welmeenenden zodanig versterkt, dat, onder de Roomschgezinden, de schrik den moed deed verflaauwen. De welmeenenden, en onder deeze, zelfs veele Roomschgezinden, dwongen nu de Magistraat het Geschut af, plantten een *Oranje-Vaandel* op den Tooren, en lieten dezelve ook van de Stadsmuuren waaijen. PIETER BUISKENS nam 350 Stedelingen in bezolding, zond een brief aan den Graave VAN DER MARK, en verzogt, daar bij, om bescherming en meerder bezetting. Aan zijn verzoek werd spoedig voldaan. Terstond daarop worden nieuwe Burgemeesters aangesteld, die den Koning *van Spanje* en den Prinse van *Oranje*,

je,

je, als zijnen Stadhouder en de Stad den Eed deden, tegen den Hertog van *Alva* en zijnen aanhang; als mede, tegen den tienden penning en de Inquisitie. Door het voorgevallene binnen *Enkhuizen*, en door de veranderingen, welke, kort daar na, ook in andere Steden plaats hadden, werd ondertusschen ALVA gantsch en al te leur gesteld in zijn oogmerk, om wederom meester te worden van den *Briel.* Niet te onregt mogen wij hier bij aanmerken, dat het omslaan van de Steden *Enkhuizen* en *Vlissingen*, zo wel als de bemagtiging van den *Briel*, moet gehouden worden voor een der Grondslagen der *Nederlandsche* Vrijheid. De Roomschgezinde MEERBEEK, schoon niet gewoon dan met bitterheid te schrijven, spreekt, echter, met meer gematigtheid van *Enkhuizen*, dan van *Vlissingen.* „ Geduurende dit rumoer in *Zeeland* (zegt hij) hadden ook wat te vooren de *Hollanders* in eenige plaatsen, „ den Koning de rug gekeerd, en waren den Prins van *Oranje* en zijnen aanhang toegevallen, na dat den *Briel* was ingenoomen. Voor 't eerst volgden die van *Enkhuizen*, alleen „ om een klein geschil tegen den Kapitein Admiraal BOSHUIZEN, die met eenige van zijne Oorlogschepen in de Haven „ van *Enkhuizen* gekomen was, om die Schepen te vermaaken, „ te voorzien en te victalieeren; maar eenige hadden de Burgerij wijs gemaakt, dat 'er allengskens soldaaten in de „ Schepen kwamen, om de Stad te beter te bedwingen; daarom „ stelden zij zig in de Wapenen, dreven de soldaaten de Stad „ uit, niet gedood, zo die van *Vlissingen* deden, maar veel „ heuscher, neemende BOSHUIZEN gevangen, en andere Bevelhebbers meer. De Kerken en Kloosters werden berooft, „ de Priesters en Monniken en Religieusen verjaagd, en het „ Calvinist geloove daarin geplant."

Na dat *Zutphen*, door Don FREDRIK, bemagtigd en uitgemoord was, en *Kampen* zig op genade had overgegeeven, deed de nieuwe Gouverneur dier Stad, door een Burger van *Kampen*, aan die van *Enkhuizen*, 's Konings genade aanbieden; doch zij wierpen den brenger in de Gevangenis. Die van *Kampen* schreeven daarop, ten tweedemaale, dat de Brief alleen uit goede nabuurschap geschreeven was; dat de brenger een eerlijk Man, en van den inhoud onbewust was. Weshal-

ven zij verzogten, hem los te laaten. Zij deeden dit, na hem eerst, met den Brief op de borst, door den Beul, tot aan de Galg te hebben doen geleiden.

In het Jaar 1591, is deeze Stad meer dan de helft vergroot; alle de Zoutkeeten, naar den kant van *Hoorn* staande, werden binnen de Wallen getrokken. In het Jaar 1672, bespeurde men binnen *Enkhuizen* minder beweeging, dan in andere Steden, om den Prins van *Oranje* tot de Stadhouderlijke waardigheid verheeven te zien. Alle de Ingezeetenen, zo Mans als Vrouwen, gedroegen zig dapper, geevende naauwkeurig agt, wat elders omging. Dagelijks werkten zij onder hunne Compagnien, en herstelden al het gebrekkige; door de vlugtelingen uit *Gelderland* en *Overijssel* werden zij hierin kragtdadig ondersteund. Eene zwaare schade leden die van *Enkhuizen*, in het Jaar 1703, door het verbranden van hunne Haringbuizen, door de *Franschen*; na dat de zogenaamde Buize-Convooijers, (zekere gewapende Vaartuigen,) tegen dezelve dapper gestreeden hadden, werden, bij die gelegenheid, meer dan 100 Buizen, bij *Hitland*, door de vlammen verteerd.

Ook heeft de Zandplaat, die voor de Stad legt, aan haaren welvaart geen klein nadeel toegebragt. Men is wel bedagt geweest, dit onheil te verminderen, door de werking van een nieuw uitgevonden Water-Zandmolen; doch te vergeefsch. Dit groote werktuig, 't welk op twee brede Vlotschepen rustte, en door 8 of 10 paarden werd omgetrokken, hoe zwaar van kettingwerk ook voorzien, en overal met vast ijzerwerk beslagen, was echter niet bestand tegen het uitmaalen van het Zand. Zo dat het telkens onklaar werd, en de uitvinders, naa 'er veele duizenden aan te koste gelegd te hebben, genoodzaakt waren, den arbeid te staaken. Na langen arbeid ondervonden zij, dat de uitgemalene kolken, door den stroom, telkens met zand gevuld werden. Het zou dus een eeuwigduurend vrugteloos werk geweest zijn, daarmede te volharden.

Wat verder de Kerklijke Geschiedenissen aangaat; in de Jaaren 1618 en 1619 hield deeze Stad de zijde van *Amsteldam* en van andere Steden, die zig tegen de Remonstranten, en dus voor de Sijnode verklaarden. Aan de onlusten, in *Holland* en elders gereezen, door de geschillen tusschen de *Cocce-*

cejaanen en de *Voetiaanen*, hadt deeze Stad rijklijk haar aandeel. Reeds in het midden van het Jaar 1675, was aldaar merkelijke moeite ontstaan, over het beroepen van een Predikant. Eenige Leden der Gemeente booden den Kerkenraad een verzoekschrift aan, waarbij zij begeerden, dat niemand beroepen werd, dan die afkeerig was van de nieuwigheden, welke thans door sommigen gedreeven werden. Maar de Wethouderschap en Kerkenraad namen dit zeer euvel op; ook werden de tekenaars van dat *Request* scherpelijk bestraft. Met een verzoekschrift, vervoegden zig deeze hierop bij den Stadhouder, die de Regeering en Kerkenraad vermaande, aan het verzoek der Requestranten te voldoen. Dit bragt te wege, dat de zaak aldaar geene verdere gevolgen had.

De groote Staatsomwenteling, in den Jaare 1747, ging aldaar zonder merkelijke beweeging door. Met het afschaffen der Pagterijen, ontstond 'er wel eenige beweeging; doch deeze ging met geene buitensporigheden verzeld.

Zie BRANDT en CENTEN, *Historie van Enkhuizen*, en verder de meeste *Nederlandsche* Geschiedschrijvers.

ENKHUIZEN, (WILLEM PIETERSZOON) Burgemeester van *Hoorn*. In het Jaar 1566 kwam de Heer van BREDERODE, verzeld van zijne Gemalin, twee Zusters van den Prins van *Oranje* en verscheiden Edelen, te *Hoorn*, om, ware het mogelijk, aanhang te maaken. De Wethouders aldaar onthaalde hij meenigmaal in zijne Herberg, daar het geroep, *Vive le Gueux!* onder het drinken van een glas wijn, meer dan eens gehoord werd. Den Burgemeester WILLEM PIETERSZOON ENKHUIZEN, die een weinig beschonken was, hing hij, half met, half tegen zijnen wil, een geuzen penning om den hals; waarmede deeze naderhand, nugteren zijnde, niet weinig verlegen was, en in de daad, niet zonder reden: want, na de komst van ALVA, die van geen verschooning wist, koste hem dit spel het meeste deel zijner middelen.

VELIUS, *Kronijk van Hoorn*, bl. 298.

ENNO. Vier Graaven van *Oost-Friesland* zijn 'er geweest, die deezen naam voerden, en onder hen eenigen, welke den Staat der Nederlanden, nu en dan, in groote moeilijkheden inwikkelden. Wij zullen hier alleen gewag maaken van ENNO DEN III, die, in het Jaar 1602, zijnen Vader EDZARD, in het hevigste der twisten, tusschen de *Oost-Friezen* en *Embders*, opvolgde. ENNO gaf voor, zig met de *Embders* gaarne te willen verzoenen, indien zij slegts zig vernederden, en, ten dien einde, eene bezending aan hem deeden. Dit geschiedden op aanraaden van de Staaten. Maar de afgezondenen werden door ENNO zo trotsch ontvangen, dat zij, op bevel van de Stad, te rug keerden, en in *Holland* 'er kennis van gaven. De *Staaten Generaal* zonden hierop bevel aan Graave WILLEM LODEWYK, om zeshonderd man in de Voorstad van *Embden* te leggen. ENNO, dit ziende, deedt den voorslag, om eenen *Landdag* uittefchrijven, om op denzelven alle de bezwaaren uit den weg te ruimen. Ook dit zou men hebben toegestaan. Maar zo dra hadt ENNO niet eenige voordeelige berichten van het Keizerlijke Hof ontvangen, of hij veranderde wederom: met het einde van de Maand Augustus kwam men echter zo verre, dat ENNO, op eenen Landdag, binnen *Embden*, eerst met den Adel, en daarna met de Stad, tot een verdrag kwam. De kleine Steden, die wel de grootste reden tot klagen hadden, wist men met goede woorden te paaijen. Op de beraamde Voorwaarden, werd Graaf ENNO, in de Maand November des gemelden Jaars, gehuldigd. Dit oogenblik scheen hij te hebben afgewagt, om zijn plan ten uitvoer te brengen. Want, nog in dat zelfde Jaar, deed hij eenige stappen, die hem van slinkschen handel, ten opzigte van de Stad *Embden*, verdagt maakten. Met zijne toestemming, was zijn Broeder CHRISTOFFEL getreeden in dienst van den Aardshertog ALBERTUS. Een jonger Broeder, JAN genaamd, had den Roomschen Godsdienst omhelsd. Naa het ontslag, wegens bloedverwantschap, van den Paus te hebben bekoomen, gaf hem ENNO zijne Dogter ter Vrouwe. Verscheiden Officieren van den Aartshertog nam hij in zijnen dienst. Den Raad van *Embden* verboodt hij alle onderhandelingen met de Algemeene *Staaten*. Hij matigde zig dus aan, een grooter gezag, dan hem toekwam.

kwam. *Norden*, daar hij nog niet gehuldigd was, werd, door Krijgsvolk, gedwongen tot het betaalen van eene zwaare geldboete. Nogthans nam *Embden* de toevlugt tot de Algemeene Staaten, die de Stad vier Vaandels *Friesche* knegten toezonden, en, in het Jaar 1602, den *Eemstroom*, deden bezetten. ENNO verschanste zig na bij de Stad. Na het overgaan der Stad *Graave*, zonden de Staaten WARNAR DU BOIS, met twaalf Vaandelen, naar *Oostfriesland*; nog vóór het einde van de Maand November, ontweldigde hij ENNO alle zijne Schansfen. ENNO, hierop naar *Duitschland* vertrokken, stelde alle de *Duitsche* Hoven in rep en roere; hij beklaagde zig ten hoogsten over de Heerschzucht der Algemeene Staaten; doch het ontbrak deeze aan geene middelen, om, door eene schriftelijke verdediging, zig van dien blaam te zuiveren. ENNO in *Duitschland* zijn oogmerk niet kunnende bereiken, kwam, in de Lente van het Jaar 1603, in den *Haag*, waarheen die van *Embden* insgelijks hunne Gemagtigden zonden. De Algemeene Staaten hoorden de wederzijdsche klagten, en deeden eene uitspraak, bij welke de *Embdenaars* meer bevoorregt en beveiligd werden, dan te voeren. Van wederzijde berustte men in de uitspraak. Doch ENNO was niet in zijn Graafschap te rug gekeerd, of hij weigerde, het verdrag te bekragtigen. De Raad van *Embden*, en de Stenden van *Oostfriesland*, weigerden het hierom insgelijks. ENNO gaf voor, dat de uitspraak der Staaten streed met die van den Keizer; dat zij onbevoegd waren, verlof te geeven tot het versterken der Stad *Embden*, over welke den Keizer en het Rijk de oppermagt toebehoorde. Hier door werden de Staaten in ongelegenheden gewikkeld met Keizer RUDOLF; die, echter, met goede woorden en geschenken aan zijne Afgezanten, zig liet te vreden stellen. Doch de haat tusschen de Stad (die door de hulp der Staaten beveiligd was) en tusschen den Graaf, werd daardoor niet verminderd, maar veel meer ontstooken. De Staaten ondertusschen wisten den Graaf in bedwang te houden; welke hij evenwel minder ontzag, dan te vooren, nadat, in het Jaar 1606, SPINOLA *Lingen* had bemagtigd. In de Maand November van dat Jaar, werd, ten overstaan van den *Engelschen* Gezant WINDWOOD en dien der Algemeene Staaten, wederom een verdrag gesloten.

In den Zomer van het volgende Jaar 1607, ontſtond binnen *Embden* een geweldig oproer, veroorzaakt, zo het ſcheen, door de tijding van het aanhouden van eene aanzienlijke *Embder* Koopvaardijvloot, in *Spanje*, onder voorwendzel dat die van *Embden* te naauw met de Staaten verbonden, en oproerig waren tegen den Graaf, van wien zij, evenwel, de Zeebrieven genomen hadden. Geduurende de beroerte vertoonde zig ENNO in de Stad; dit deedt veelen denken dat hij zelve het oproer hadt geſtookt, om, even als zijn Vader gedaan had, in troebel water te visſchen. Zijne Broeders, CHRISTOFFEL en JAN, lagen te *Lingen* in bezetting; dit vermeerderde den angst der Algemeene Staaten. Om verder onheil voortekomen, zonden deeze, in allerijl, 2000 man, uit *Friesland*, naar *Embden*, die in de Voorſteden gelegerd werden. In de maand Junij gaven zij, aan Graave ENNO, ſchriftelijk kennis, hoe zij zig verpligt vonden, de beſcherming der Stad en de nakoming der geſlootene verdragen op zig te neemen. Dit hadt geen ander gevolg, dan het zenden van Gezanten, die bijkans niets verrigtten. Het vuur van oneenigheid ſmeulde tot in het Jaar 1609, en borst toen weder heviger uit dan te vooren. De Graaf had, in de maand September van dat Jaar, eenen Landdag beſchreeven te *Aurik*, eene beſlootene Stad, en waarin hij een Kasteel had. De *Embdenaars* oordeelden dit te ſtrijden met hunne voorregten, dewijl de Stenden van *Oost-Friesland* niet dan in opene plaatzen mogten beſchreeven worden. Hopman HERMAN WESSELS werd, met een deel Krijgsvolk, naar *Aurik* gezonden, om de aangeleide bijeenkomst te ſtooren. In de Stad wierdt hij handgemeen met 's Graaven Soldaaten, die wel haast verdreeven werden. Het Slot werd vervolgens geplonderd, en eenigen gevangen genoomen. De Raad van *Embden*, zo wel als de Algemeene Staaten, keurden dit bedrijf ten hoogſten af. De gevangenen werden geſlaakt, de geplonderde goederen te rug gegeeven en WESSELS in bewaaring geſteld. Zo van 's Graaven zijde als van wegen de Stad, kwamen wederom Afgevaardigden in *'s Hage*, met den aanvang van het Jaar 1610. Alle de onderhandelingen liepen thans vrugteloos af. Maar in het volgende Jaar, zonden de Algemeene Staaten zeven Afge-

vaar-

vaardigden naar *Oostfriesland*, welke, op den 20 van de maand Maij 1611, te *Oosterhuizen* een verdrag flooten, met toeftemming der twistende partijen. Thans vleide men zig, dat alle de onlusten een einde genomen hadden. Maar de rust was van korten duur. Niet even hoog liepen, van tijd tot tijd, de gefchillen. Zelfs werden de Staaten daar mede niet gemoeid, tot dat zij, in den Jaare 1618, tot die hoogte fteegen, dat die van *Embden* den Graaf in hegtenis namen. De Algemeene Staaten, nu wederom als Middelaars ingeroepen, deeden ENNO terftond ontflaan. Het liep, echter, aan tot in den Zomer van het Jaar 1622, eer zij een nieuw verdrag konden bewerken. Naderhand hielden zij een waakend oog op de onderhouding van het zelve, door de Bezetting, zo die in *Embden* als in *Lieroord* gelegd was. Na het eindigen van het Beftand met *Spanje*, zogt ENNO zijn perfoon en Graaffchap als onzijdig te doen aanmerken. Van de zijde des Konings, werd hem dit, eerlang, toegeftaan, op voorwaarde, dat hij zorge zoû dragen, dat *Lieroord* van Staatfche bezetting ontheven werd. Maar alle zijne poogingen, ten dien einde aangewend, waren vrugteloos. De Staaten verzogten hem, de Vesting nog eenigen tijd in hunne magt te mogen houden, en deeden inmiddels de vervallene werken herftellen. Op raad van Prinfe MAURITS, werd hem, in 't vervolg, de onzijdigheid toegeftaan. Vermits men geen het minfte vertrouwen kon ftellen op ENNO, liet men, als onwillens, toe, den inval van den Graave VAN MANSVELD, in *Oostfriesland*. ENNO werd hier door wel eenigzins in bedwang gehouden; doch hij leefde fteeds onvredig met de *Embdenaars*, tot zijnen dood toe, welke voorviel, op zijn Slot te *Lieroord*, den 19 Augustus 1625.

ENNO LODEWYK, Graaf van *Oostfriesland*, Zoon van ULRICH, en Kleinzoon van ENNO DEN III, hier boven vermeld. Hij werd gebooren in 't Jaar 1632, en volgde zijnen Vader op, toen hij nog naauwlijks 10 Jaaren oud was. Een Jaar te vooren, was, tusfchen Graaf ULRICH en Prins FREDRIK HENDRIK van *Oranje*, een Huwelijks-verbond geflooten, voor deszelfs Zoon ENNO LODEWYK en HENRIETTA CATHARINA, Dogter van den Prins, en, in den

Haag, met een prachtigen maaltijd gevierd. Doch het Huwelijk had geenen voortgang. Graaf ENNO LODEWYK trouwde, in het Jaar 1656, te *Aurik*, met JUSTINA SOPHIA, gebooren Gravinne van *Barbij* en *Mechlingen*; en de Prinses HENRIETTA, voorgeevende, geenen zin in den Graaf te kunnen krijgen, trouwde daarna met JOAN GEORGE, Prins van *Anhalt*. Veelen meenden, dat de Staatkunde daaronder haaren rol speelde, omdat de *Oostfriesche* geschillen telkens moeilijkheden veroorzaakten. ENNO LODEWYK stierf, den 6 Junij van het Jaar 1665.

Men zie breeder van hun beiden VAN METEREN en AITZEMA.

ENS, een gedeelte van het Eiland *Schokland*, liggende ten Zuiden van *Emmeloort*; hoewel kleinder van omtrek, word het, echter, beter onderhouden. De Kerk, waarvan de Predikant onder de Klassis van *Kampen* behoort, staat aan den Zuid-Oostelijken hoek van het Eiland, buitendijks, tegen over de Vuurbaak, die door de Provintie *Overijssel* onderhouden word.

ENS, (JOHANNES) werd gebooren te *Quadijk*, den 9 Maij van het Jaar 1684. Na dat hij, als Predikant, verscheiden Gemeenten met lof bediend hadt, werd hij, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, op de Hooge Schoole te *Utrecht* aangesteld, en, in het Jaar 1727, tot Rector der Academie verklaard. Hij overleed aldaar, als Predikant, den 6 Januarij des Jaars 1732, in den ouderdom van 47 Jaaren. Zijn afbeeldzel is door FOLKEMA in het koper gebragt.

ENSCHEDE, eene opene plaats in *Overijssel*, in het Landdrostampt van *Twenthe*, 2 uuren van *Oldenzeel*, aan de Grenzen van *Munsterland*. Volgens sommigen, heeft het van de Landscheiding, den naam van *Enschede*, zo veel als *Eindscheide*, bekoomen. Voortijds was het eene Stad, die tamelijk versterkt was. In het Jaar 1579, werd zij, door Prins MAURITS, onder de magt der Staaten gebragt. Haar verval moet deels

deels aan de rampen van den Oorlog worden toegeschreeven, deels ook aan een fellen brand, die 'er eene onherstelbaare schade aan toebragt. De omtrek deezer plaats bevat in zig agt Buurten, welke te zamen een getal van bijna 2000 Ledemaaten uitmaaken; deeze worden bediend door twee Predikanten. Ook heeft men 'er eene aanzienlijke Gemeente van *Mennoniten*, die één Predikant hebben. De Regeering van ENSCHEDE bestaat uit zes Burgemeesteren, en zes Gemeensliedeu, welke Jaarlijks, door den Landdrost van *Twenthe*, gekooren worden, en één Sekretaris. Tot roem van die van ENSCHEDE, moeten wij hier bijvoegen, dat zij, in het tegenwoordige hachlijk tijdstip der Republiek, niet van de laatsten geweest zijn, die zig in den Wapenhandel bekwaam gemaakt hebben. Volgens aan mij medegedeelde berigten, bestond de burgerij aldaar, in 't Jaar 1784, uit twee Kompagnien, en maakte te zaamen uit 240 weerbaare en wel geoeffende mannen.

ENSCHOT, een Dorp in *Staats-Braband*, onder het Kwartier van *Oosterwijk*. In de Kerk, die zeer klein is, word geen dienst meer gedaan. Men telt aldaar 61 Huizen; en in de Quohieren staat het aangetekend voor 217 morgen bouwland.

ENSPYK, eene Heerlijkheid in *Gelderland*, met haar Slot toebehoorende aan den Heere KLEINHOF. Deeze Heerlijkheid legt ten Westen van het Dorp *Deil*, in de *Thielerwaard*.

ENTER, een middelmatig Dorp, in *Overijssel*, in het Landdrost-ampt *Twenthe*, een half uur gaans ten Oosten van *Rijssen*.

ENTES, (BARTEL) of BARTHOLD ENTENS, van *Mentheda*, Jonker tot *Middelstum*, *Dornema* en *Engelboort*, was afkomstig uit een adellijk *Groningsch* Geslacht, en gehuwd met BAUCK, dogter van DUCO MARTENA, bij welke hij verwekte eene dogter, KATHARINA, die eerst trouwde met TONIS VAN AYLVA, en daarna met SJUK VAN BURMANIA. ENTENS begaf zig, in zijne Jeugd, tot de

Letteroeffeningen, en bragt een groot deel zijner goederen door. Dus bijkans van alles beroofd, om meer dienst aan zijn Vaderland te bewijzen, dan hij tot hier toe aan zig zelven gedaan had, voegde hij zig, in den aanvang der beroerten, bij de voorstanders der Vrijheid, ondertekende het verbondschrift der Edelen, en begaf zig daarna in dienst van Graaf LODEWYK VAN NASSAU. Reden genoeg was dit voor ALVA, om hem te doen indagen, te bannen en zijne goederen verbeurd te verklaaren. Niets verloor hij bij het laatste gedeelte van dit vonnis, dewijl zijne goederen zwaar met schulden belaaden waren. Het Banvonnis verschrikte hem zo weinig, als de ongelukkige veldslag bij *Jemmingen*, daar hij wel zijne wapens, maar niet zijnen moed verloor. ENTES, dus aan land niets bezittende, was een der eerste en voornaamste Vrijbuiters ter Zee; nevens anderen ontving hij zijnen Lastbrief van Prins WILLEM DEN I, in het Jaar 1559, en verbond zig met zijne Spitsbroeders, om den algemeenen vijand, te water en te lande, het hoofd te bieden. Jammer is het, dat zo een ijverig voorstander te onbezuisd en ruw te werk ging. Doch zijn slegt gedrag, op *Ameland* gehouden, boette hij, door zijnen Heldenmoed, bij de verovering van den *Briel*, en met zijnen aanslag op *Dordrecht*, welke stad zig, bij verdrag, aan hem overgaf. Voor *Haarlem* en ter *Goes*, slaagde hij niet zo gelukkig.

Het zij wangunst, of de tegenstand, welken hij ontmoette, de oorzaak was van zijne woestheid, die zomtijds tot wreedaartigheid oversloeg, is onzeker; maar dit is bekend, dat hij het pad van een eerlijk en welberaaden Krijgsman zo verre te buiten ging, dat hij, in het Jaar 1573, op verzoek van den Prins, door de Staaten, in hegtenis genoomen werd. Veel is 'er, ten zijnen voor- en nadeel, geschreeven; niemand, echter, kan bewijzen, dat hij, in bedaarde gemoedsgesteldheid, iets ten nadeele van den Staat ondernomen heeft; maar wel, dat hij vijanden had, die hem deswegen in verdenking zochten te brengen. Dit is ten minsten zeker, dat hij niet alleen werd ontslagen, maar ook, op nieuw, in 's Prinsen dienst is aangenomen, en dus niet *met de Koorde gestraft*, zo als verkeerdelijk gemeld werd, in het IV Deel van den *Staat der Nederlanden*, bladz. 435. Integendeel, gaf

gaf ORANJE hem last tot het aanwerven van Krijgsvolk, waarmede hij, in de maand Maij van het Jaar 1576, een inval in *Friesland* deed. Voorheen had hij zig in dat Gewest reeds doen kennen; nu poogde hij 'er zig meester van te maaken, en nam *Oostmahorn* in: doch ROBLES noodzaakte hem, kort daarna, die plaats weder te verlaaten. In het volgende Jaar werd hem bevolen, zijn volk aftedanken. Eenige *Omlander* Heeren gaven hem toen last, tot het aanwerven van Vaandelen Voetvolk, om daarmede eenigen, die te *Groningen* in hegtenis zaten, te verlossen; maar hier in slaagde hij zo [ongelukkig, dat hij, in plaats van dit te verrigten, zelve gevangen raakte. Binnen kort werd hij wederom ontslagen. Niets liet hij onbeproefd, om *Groningen* aan RENNENBERG te ontweldigen, en die Stad onder de magt van den Staat te brengen. Terwijl hij hiermede bezig was, werd hij, met een kogel, zodanig door het hoofd geschooten, dat hij dood ter aarde viel: dit gebeurde op den 27 Maij van het Jaar 1580. Zeer verschillende heeft men over zijn karakter gesprooken, de een tot lof en de ander tot laster. In 't algemeen is dit zeker, dat hij was een vernuftig krijgsbouwkundige; een dapper bevelhebber; een stout Zeeman; een vriend van zijn Vaderland; een verdediger der Vrijheid; doch tevens woest van aart en zeden; in voorspoed losbandig; wreedaartig in rampspoed; in allen opzigte van een woesten en ontembaaren aart.

Nog andere vindt men gemeld, die den naam van ENTENS voerden, allen aan hem vermaagschapt: WILCKE ENTENS, zijn Broeder, Ridder van *Jerusalem*, beschreeven onder de Ridderschap van *Overijsfel*, gehuwd met HENRIKA, Dogter van HENDRIK VAN HAERSOLTE; MEINARD ENTENS; JACOB en JAN, broeders; GERRIT en ASINGA ENTENS; GEERT ENTENS, die, in het Jaar 1579, het Verbond tusschen den Graaf VAN RENNENBERG en die van *Groningen* heeft getekend; HILLEBRAND COPPEN ENTENS, Heer van *Lulema* en *ter Borch*; deeze, de laatste mannelijke afstammeling van dit Geslacht, overleed den 2 April 1716.

Zie van ENTENS de meeste der *Nederlandsche Geschiedschrijvers* van dien tijd.

ENTS.

ENTSZOON, (GERRIT) door Hertog FILIPS tot Ridder geslagen, was, in het Jaar 1496, Burgemeester van *Enkhuizen*. Hertog KAREL DE I zondt hem in het bovengemelde Jaar, naar *Friesland*, om de bewooners van dat Gewest tot onderwerping te vermaanen. Hij kon op hun niets meer verwerven, dan dat zij eene bezending naar den *Haag* deeden, die insgelijks vrugteloos afliep. Bovengemelde Hertog bediende zig van hem, in het Jaar 1472, ter stilling van eene beroerte te *Zierikzee*, en begiftigde hem naderhand, ter belooninge van zijne gedaane diensten, met de Heerlijkheid der Eilanden, *Urk*, *Ens* en *Emmeloord*. In den *Lof van de Stad Enkhuizen*, word hij genoemd een kloek Zeeman, en Vice-Admiraal van *Nederland*. Het wapen, waar mede hij, behalven het straks gemelde en nog andere voorregten, vereerd werd, verbeeldde een Schip in eene groene Zee, op een gouden Schilt; van de masten waaiden witte Wimpels, met rood doorstreept: op den gulden Helm lag een gulden gevlogte tuin, in welken stond een verguld Hert met zijne hoorens en daar agter een Standaart, versierd met een Wimpel van dezelfde koleur.

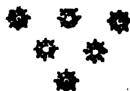
BRAND, *Historie van Enkhuizen*, bl. 38, 39, 291.

ENTINGE, eene Havezate in het Landschap *Drenthe*, bij het Dorp *Dwinglo*, onder het Dingspil *Diverder*.

ENUM, een Dorp in de *Groninger Omlanden*; dicht bij hetzelve stond weleer een adelijk Slot.

Zie HALMA.

ENZE, in de oude Registers van *Utrecht*, ANZE genaamt, is thans bekend bij den naam van ENSCHEDE; zie hier boven.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

XIV. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

VEERTIENDE DEEL.

EP—EZ.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITTEN.

TE AMSTERDAM BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXV.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

EP.

EPAMA, eene edele State, in *Friesland*, in de nabuurschap van het Dorp *Hemelum*, in de Grietenije van dien naam.

EPISCOPIUS, (SIMON) werd gebooren te *Amsteldam*, op den eersten of agtsten Januarij van het Jaar 1583; zijne ouders waren, EGBERT REMBERTSZ BISSCHOP, en GEERTRUID JANSZ, meer met Kinderen, dan met tijdelijke middelen gezegend; doch teffens eerlijke en deugdzaame inwooners van *Amsteldam*. Schoon al vroeg in SIMON groote bekwaamheden ontdekt wierden, zou de veelheid van Kinderen, om boven gemelde reden, zijnen Vader nooit hebben doen besluiten, om hem tot de Studien te schikken, indien de Vroedschap CORNELIS BANNING zig niet had aangeboden, de kosten daar van te willen draagen. In het Jaar 1600, de *Latynsche Schoolen* doorloopen hebbende, werd hij, als kweekeling der Stad, gezonden naar het Staaten Collegie te *Leiden*, waar in, ten dien tijde, JOHANNES CUCHLINUS, een gemeenzaam vriend zijner Ouderen, *Regent* was. In het Jaar 1606, werd hij tot Doctor in de Philosophie bevorderd; verder leide hij zig ijverig toe op het beoeffenen van de Godgeleerdheid, en andere daartoe behoorende wetenschappen, zo wel te *Leiden*, als daarna te *Franeker*. In het Jaar 1610, werd hij te *Bleiswijk*, als Predikant beroepen. Kort daarna woonde hij de *Haagsche Conferentie* bij, tusschen de zes *Remonstrantsche* en zes *Contra-Remonstrantsche* Predikanten; hij was een der zes eerstgenoemden. In het Jaar 1613, werd hij beroepen tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, op de Hooge Schoole te *Leiden*, bij gelegenheid, dat FRANCISCUS GOMARUS van dit Ampt afstand had gedaan. In het

volgende Jaar verzogt zijnde, als Peter te ſtaan over den Doop van zijns Broeders Dogter, die te *Amſteldam*, op den tweeden April, zou geſchieden, kwam hij herwaards, niettegenſtaande de zwaarigheid, die hij daar in vondt, als zijnde een Remonſtrant. Ligt voorzag hij, dat het hem niet beter gaan zou, dan het UITTENBOGAART, den 14 Februarij, vergaan was. Doch op de verzekering, dat niet de Predikant PLANCIUS, maar CASPARUS VAN DER HEIDEN prediken zou, en dat men geen ander dan het gewoon Formulier van den doop, op den Predikſtoel had leggen, ging hij wel gemoed ter Kerke. Maar het viel uit, gelijk hij gevreesd had. De Leeraar vraagde, met luider ſtemme, „ of zij, „ getuigen, niet bekenden, 't geen in het Oude en Nieuwe „ Testament, en in de Artijkelen des Christelijken geloofs be„ greepen was, *en 't geen alhier geleerd werd*, de waaragtige „ en volkomene leere der zaligheid te zijn"? daar bij voegende: *wat antwoord gij lieden hierop?* EPISCOPIUS, de vraag zeer wel verſtaan hebbende, antwoorde, „ dat hij, „ wat hem betrof, hield waarachtig te zijn, het geen, vol„ gens Gods woord, en de Artikelen des algemeenen Chris„ telijken Geloofs, werd geleerd, naar den inhoud van het „ Formulier; met het woord *dien volgende*." Waarop de Predikant hervraagde, *wat hij zeide?* Hij herhaalde zijn antwoord met luider ſtemme. Terſtond volgde hem zijn broeder JAN EGBERTSZ BISSCHOP, zeggende: *ik mede*, en nog twee onbekenden: *wij ook*, *wij ook*. De Predikant zeer geſtoord op den Hoogleeraar, voerde hem te gemoete, „ dat „ het wel ſtout en vermetel van hem gedaan was, dat hij zo „ in de Kerk ſpreeken durfde; hadde hij eenige zwaarigheid „ gehad, hij mogt ze hem ten zijnen huize wel hebben voor„ gedraagen". EPISCOPIUS antwoordde daarop, „ dat hij, „ ingevalle de broeder met zijn antwoord niet te vrede was, „ heen gaan zou, en niet ſtaan over den doop van het kind". De Predikant, dit nog kwaalijker neemende, zeide: *Gij zijt een Jongman, die zo ſtout niet behoorde te ſpreeken; gij hebt gehoord, dat hier geleerd word, dat de mensch niet is, dan ſtof en aarde; en dat hij niet behoorde zo ſtout, trots en hoogmoedig te weezen*: Doch als EPISCOPIUS hierop zweeg, voeren de

an-

andere Predikanten, JOHANNES HALLIUS, JOHANNES URSINUS, JOHANNES LE MAIRE, JACOBUS TRIGLANDUS en GOSEWINUS GELDORPIUS voort met het doopen van de Kinderen, waaronder ook dat van BISSCHOP was. EPISCOPIUS had voorgenomen, met HEIDANUS, naa dat hij van den Predikstoel zou gekomen zijn, te spreeken; doch deeze hield zig, in het Doophuis, met den Voorzanger bezig. EPISCOPIUS, met zijnen broeder uit het Doophuis getreeden zijnde, werden zij van verscheidene doldriftige lieden bij den mantel getrokken en aangesprooken. Zeker man wilde van den Professor weeten, wat hij, des Zondaags te vooren, uit de Predikatie van TRIGLAND, had opgetekend; 't welk hij weigerde te verklaaren. Eene vrouw beet hem toe, „ dat zo hij waarlijk een Christen was, hij HEIDANUS in „ het bijzonder moest spreeken"; Waarop hij antwoordde, „ dit te zullen doen, doch nu naliet, om opschudding te mij„ den". Midlerwijl nam het geroep en de aandrang geweldig toe; schreeuwende sommigen: *weg met die muitemakers! foei gij oproerige hoop schelmen en rabaauwen. Laat ze ons een veeg geeven*; de Deurwaarder zelf riep, *waar zijn ze? laat ze mij krijgen: wijst ze mij slegts.* Hierom besloot EPISCOPIUS, te rug te keeren naar het Doophuis, en de Predikanten aan te spreeken. Hij hield hun voor, „ dat al de oproer „ ontstaan was, uit het ongewoone Formulier, door HEIDA„ NUS hem voorgehouden, en dat hij op het gewoone Formu„ lier zou geantwoord hebben". HEIDANUS vraagde, „ of „ hij Professor EPISCOPIUS niet ware? wat hij in de Kerk „ deed? en waarom hij 'er niet uit bleef?" Waarop deeze antwoordde: „ Dat de reden hier van wel bekend was, en „ geene andere, dan het verzoek zijns Broeders, om als ge„ tuige over den doop van deszelfs kind te staan. Doch dat „ hij meer reden had te vraagen, welke reden men had, hem een „ ongewoon Formulier voortehouden". HEIDANUS beriep zig op het Octroi der Staaten, welk gebood, op zulk eene vraage te antwoorden. Doch EPISCOPIUS, van dat Octroi geene kennis hebbende, wees den Predikant op het Formulier, bij de Sijnode des Jaars 1568, ontworpen; voorts vraagende, „ wat misdaad 'er stake in zo te antwoorden,

 als

„ als hij geantwoord had?" HEIDANUS beriep zig al weder op het Octroi. HALLIUS, toen het woord vattende, vraagde den Professor, of hij hunne Kerk niet hield voor eene Christelijke Kerk? EPISCOPIUS zeide daarop, „ dit eene „ vreemde vraag te zijn, alzoo hij zelf in de Kerk gekoomen „ was, om getuige te zijn over den doop van een kind. 't „ Was wat anders (zeide hij verder) *alle* waarheid, en wat „ anders *noodzaaklijke* waarheid te leeren; 't laatste erkende „ hij, dat hier geschiedde, en hieldt hij hierom deze Kerk „ voor eene Christelijke Kerk: doch niet het eerste. 't Was „ bekend, dat hij dit voorheen had tegengesprooken; dit deed „ hij nog. En hierom had hij zig op de gewoone vraage, „ hem gedaan, met uitzondering moeten verklaaren, om zijn „ geweten niet te kwetzen".

Hier mede afscheid neemende, werden hij en zijn broeder wederom van het graauw en eenig vrouwvolk aangerand, doch met minder hevigheid dan te vooren; schoon EPISCOPIUS, buiten de Kerk, nog eenige mansperfoonen hoorde zeggen: *Lustig Jongens! raapt steenen; smijt nu die Schelmen en Oproermakers*; doch de moedwil ging zo verre niet.

Den volgenden dag werd de Hoogleeraar voor Burgemeesteren ontboden, die hem voorhielden: „ hoe zij met leedweezen hadden verstaan, dat, door hem, getuige staande over „ den doop van zijns broeders kind, met zijn antwoord, groote oorzaak gegeeven was tot beroerte in de Kerk; hoe daarover klagten gevallen waren, en hoe weinig het hem betaamde, de leer der Kerke tegen te spreeken". Hij antwoordde, „ dat hem de gereezene onlust smertte; doch, „ dat hij 'er, zijns wetens, geen oorzaak van was, noch gelegenheid toe gegeeven had. Dat hij, met zijn antwoord op „ eene openbaare vraage, die men, tegen zijne verwagting, „ uit een ongewoon Formulier, had voorgesteld, de Leer der „ Kerke niet had tegengesproken; maar alleen zijn geweeten „ gekweeten had". Hierop merkte Burgemeester BARTHOLD KROMHOUT aan; „ dat hij, wetende wat UITENBOGAARD te vooren bejegend was, ligtelijk denken „ kon, dat hem zulks ook kon bejegenen; dat hij, derhalven, de Predikanten eerst moest aangesproken en verzogt heb-

„ hebben, dat zij zulk een Formulier zouden leezen, waarop „ hij in gemoede kon antwoorden". EPISCOPIUS hernam daarop, „ dat hij alles rijpelijk te vooren bedagt, en reden „ gekreegen had om te vertrouwen, dat hem niet gebeuren „ zou, het geen UITENBOGAARD gebeurd was; hebbende men hem verzekerd, dat PLANCIUS zig daarmede had „ verschoond, dat hij een verkeerd Boek had opgevat".

Doch de Burgemeester JACOB DE GRAAF, hem hier op in de reden vallende, zeide: *dat is zo niet; hij heeft ons verklaard, dat hij nooit anders gebruikt had*". EPISCOPIUS, hierop stilstaande, verhaalde voorts, „ onderregt geweest te zijn, dat veelen van de Heeren het gedrag van „ PLANCIUS hadden afgekeurd; dat hij 'er, door eenigen „ uit den Kerkenraad, over bestraft was, en dat iemant van „ de Regenten, daarover een der Predikanten hebbende aangesproken, zo veel had verstaan, dat het eens gebeurd „ was, en niet meer gebeuren zou. Dat hij, nogthans, wee „ tende, hoe precijs en onrustig PLANCIUS was, de beurt „ van HEIDANUS had waargenomen, die de bescheidenste „ was in het prediken; en ook, naa het voorval met UITENBOGAARD, het Formulier wel en regt gebruikt had". Toen zeide Burgemeester KROMHOUT: *wel! had gij dan liever gezweegen*; en de Professor daarop, „ dat zijn broe„ der echter niet gezwegen zou hebben; dat hun stilzwijgen „ ook toestemmen zou hebben gescheenen; dat zij niets nieuws „ begeerden, noch dat hij (HEIDANUS) iet tegen zijn ge„ moed, of tegen de order der Kerke zeggen zou; maar al„ leenlijk, dat het Formulier gevolgd, of in dien zin aange„ nomen ware, die bij de Sijnode zelve, in het Jaar 1586, „ was uitgedrukt". Burgemeester DE GRAAF zeide, „ dat „ het in de Siinode zo niet gesteld en besloten was". Waarop hij van EPISCOPIUS ten antwoord kreeg, „ dat het in de „ daad zo geraamd en toegestaan was; dan of het te *Amsteldam*, „ en bij alle andere Kerken, was goedgekeurd, wist hij niet, „ schoon het zo scheen te zijn, uit de Boeken, die, ten dien „ einde, op de Predikstoelen lagen, of van den Koster ge„ bragt werden"; daar bij voegende, „ dat het zo geraamd „ was, om dezelfde oorzaake als de tegenwoordige; alzo eenige

„ nige luiden, die bezwaard waren, op die vraag te antwoor-
„ den, hunne Kinderen op de Dorpen, door de Paapen, dee-
„ den doopen, of ongedoopt lieten; om 't welk voorteko-
„ men, de verandering in de gemelde Sijnode geschied was". *'t Is* (zeide toen de Heer DE GRAAF) *weinig eers voor de Predikanten, te veranderen het geene zij leezen, of ook eenig tegenspreeken te gedoogen. Gij*, voegde hij 'er bij, *zoudt het ook wel kwaalijk noemen, dat iemant zulks in uwe Lessen of Predikatien deed.*

EPISCOPIUS beweerde daar tegen, dat hier noch in, noch tegenspreeken geschied was; dat hij, gevraagd zijnde, alleenlijk geantwoord had; dat ook de Eer der Predikanten daarbij niet leed, dat iemant, om zijn geweeten te voldoen, wat meer dan ja antwoordde, of iet, dat nagelaaten was, in 't geheugen vernieuwde, als het bekwaamelijk geschiedde. Voorts hield hij den Burgemeesteren nog voor, „ of hij, ter-
„ wijl tog de Heeren het stilzwijgen scheenen goed te keuren,
„ met zijn antwoord wel iets misdaan had? En of hij wel
„ Christelijker en redelijker kon antwoorden? Of de zin der
„ vraage niet was, of behoorde te zijn in eene Gereformeer-
„ de Kerke, dat het geen daar, volgens Gods woord, geleerd
„ was, alleen voor waaracbtig gehouden moest worden? En
„ was dit de zin, waarom werdt dan het antwoord, welk
„ dien zin veronderstelde, kwalijk genomen? Men wist, dat
„ hij vrij wat hadt tegen de Leer, die van sommigen hier ter
„ stede geleerd werdt. Hij woonde ook niet te *Amsteldam*;
„ hij hoorde de Predikanten niet leeren: hoe kon hij dan an-
„ ders, dan met de gemaakte uitzondering, antwoorden?
„ Ten ware de Heeren begeerden, dat niemant getuige wa-
„ re, dan die hunne Predikanten daaglijks hoorden prediken.
„ Te minder behoorde zijn antwoord mispreezen te worden.
„ in eenen tijd, daar men zag, dat, in sommige punten, die
„ hier met groote hevigheid gedreeven worden, verscheiden-
„ lijk gevoeld en geloofd werd". Toen zeide de Burgemeester JACOB WITSEN, dat HEIDANUS het Formulier van het Jaar 1586 gebruikt had, maar hem had verklaard, niet beter te weeten of hij had het gebruikt. „ *Waarom*, hernam EPISCOPIUS, *wordt mij dan mijn redelijk en naar 's mans ei-*

gene

gene meening geschikte antwoord zo kwalijk genomen? Hij heeft mij, zeide de Heer WITSEN, *verklaard, dat hij u niet kende. Ik bekenne ronduit, te meenen*, zeide de Professor, *dat zulks met opzet geschied was: eerst om dat hij wist, dat ik in de stad was; en ten anderen, om dat hij mijnen broeder wel kende; ten derden, om dat hij wist, dat mijn broeders huisvrouw bevallen was, en dat ik eerstdaags mooglijk ten doop zou koomen. Voorts zag ik, dat 'er veel meer Predikanten tegenwoordig waren, dan naar gewoonte; ten laatsten en wel voornamelijk, om dat hij het voor deezen niet gedaan, en ook na het geval van* UITENBOGAARD *met* PLANCIUS, *het Formulier van* 1586, *gebruikt had: Doch het zij hij mij kende of niet, ik behoorde, om zulk een antwoord, zo kwalijk niet gehandeld te worden. Hier op wenschten eenige van de Heeren, dat het niet geschied ware*".

EPISCOPIUS sloeg toen voor, „ dat de Heeren een formulier geliefden vast te stellen, waaraan men zig onverbreeklijk te houden had: *'t mogt anders*, zeide hij, *erger afloopen, en daardoor gelegenheid gegeeven worden, dat de Kinderen ongedoopt bleeven*."

Waarop een der Heeren zeide, dat het te wenschen ware, „ dat aan wederzijde wat gearbeid werdt tot bekwaame rust en „ vrede in deeze tijden, en dat EPISCOPIUS en de zijnen „ somtijds geene gelegenheid of oorzaake gaven om zo te vraagen." Ja, voegde 'er de Heer DE GRAAF bij, *indien gij niets hadt tegen den Catechismus of de Leere der Kerke, gij zoud geene zwaarigheid maaken om deeze vraag te beantwoorden*. Toen betuigde EPISCOPIUS, „ niemant oorzaak gegeeven te hebben om te vermoeden, dat hij iets hadde tegen den Catechismus. 't Was wat anders, alles toeteslaan wat hier geleerd werd. Zij (namelijk de *Remonstranten*) wisten ook niet, wat zij meer doen zouden tot bevordering van rust en vrede, dan zij daaglijks deden. Zij wilden ook wel een goeden raad hooren en volgen. En zo het schrijven en prediken tegen elkander verboden werd, gaarne zouden zij 'er zig naar voegen. Zoo den Predikanten hier ter Stede belet werd, strijdig met de Resolutien der Staaten te-

„ gen de *Remonstranten* te prediken, en de betwiste punten „ der Gemeente als noodzaaklijk ter zaligheid inteſtampen, zou „ de weg tot vreede haast gebaand zijn." De Heer DE GRAAF zeide toen, dat „ men moest wijken, of tot elkan„ ders gevoelen overgaan." Doch EPISCOPIUS verklaarde, „ dat hun geweeten en de liefde hunner Gemeenten niet ge„ doogden, dat zij weeken; en dat men ook niet ligtelijk in „ één gevoelen geraaken zou, zo de Heeren geen order ge„ liefden te ſtellen, tegen zulk eene groote bitterheid, als „ men hier daaglijks hoorde." *Weet gij wel*, vraagde toen Burgemeester DE GRAAF, *dat als men gezag gebruikt, 'er ook veelen zullen moeten zijn, die van dat gezag lijden zullen?* EPISCOPIUS erkende dit, zeggende „ dat het de na„ tuur der zaake van zelve leerde: ten waare men eene even„ hoogheid van het Burgerlijk en Kerklijk gezag wilde toelaa„ ten." Eindelijk vraagde de Burgemeester WITSEN, of de Profesſor, het geen hem van HEIDANUS bejegend was, wel ten besten duiden en vergeeten wilde, en alles daartoe helpen beſtieren, dat men in rust en vrede bleeve met elkander? Waartoe hij betuigde, wel genegen te zijn. De Heeren, na hem daartoe vermaand te hebben, lieten hem gaan. Wat naderhand op de Sijnode van *Dordrecht* en vervolgens is voorgevallen, zal elders nader gemeld worden. EPISCOPIUS (zegt WAGENAAR, wiens geleide wij hier volgen) hield zig eenigen tijd te *Waalwijk*, en naderhand te *Antwerpen* op, en werd, na het opregten der Remonſtrantſche Societeit of Broederſchap, nevens JOHANNES UITENBOGAARD en NICOLAAS GREVINCKHOVEN, tot buitenlandſche Beſtierders derzelve verkooren. Te *Antwerpen* ſtelde hij de Geloofsbelijdenis der *Remonſtranten* op, die door verre het grootſte deel der *Remonſtrantſche* Predikanten werd goedgekeurd.

In het Jaar 1621, tegen het einde van het beſtand, begaf hij zig naar *Frankrijk*, alwaar hij eerst te *Rouaan*, en, in het Jaar 1623, te *Parijs*, zig nederzette. Geduurende zijne uitlandigheid, ſchreef hij verſcheiden werken, zo tot verdediging van de zaak der *Remonſtranten*, als tegen de Roomschgezinden, bijzonderlijk tegen de Jezuiten. De Brieven, die toen, uit het Vaderland, aan hem gezonden werden,

waren

waren gerigt aan SIMON of FREDRIK DE WAGTER. Doch in 't Jaar 1626, wanneer men in *Holland*, en bijzonderlijk te *Amsteldam* en te *Rotterdam*, veele oogluiking begon te gebruiken omtrent de *Remonstranten*, kwam EPISCOPIUS insgelijks te *Rotterdam* te rug, daar hij zig eenige Jaaren onthieldt, midlerwijl, nu en dan, predikende in de stille vergaderingen te *Amsteldam*, alwaar eerlang eene openbaare Kerk gestigt werd, in welke EPISCOPIUS, op den agtsten September van het Jaar 1630, de eerste Leerrede deed. De Societeit, vervolgens, te *Amsteldam*, een Kweekschool hebbende opgeregt, om jongelingen bekwaam te maaken tot den Predikdienst, werd EPISCOPIUS beroepen, om de Godgeleerdheid daar in te onderwijzen.

In het Jaar 1634, zette hij zig metter woon in deeze Stad neder, en ontwierp 'er een zamenstelzel van Godgeleerdheid, 't welk hij, echter, niet voltooijde. Hij overleed binnen zijne Geboortestad, den 4 April in het Jaar 1643. Hij heeft ter Vrouwe gehad MARIA PESSER, Dogter van *Jan Pesser*, en Weduwe van den Remonstrantschen Predikant HENDRIK NIELLIUS; uit dit Huwelijk zijn geene Kinderen verwekt.

Tot dus verre WAGENAAR; laaten wij nu zien, wat anderen van hem getuigen. HALMA, in zijn *Woordenboek*, van hem spreekende, laat zig dus hooren.

„ SIMON EPISCOPIUS is geweest een der voornaamste Discipelen van JACOBUS ARMINIUS. Door de Authoriteit van die van *Rotterdam* werd hij Predikant te *Bleswijk*, en dat volgends 't getuigenis van BAUDART; maar UITTENBOGAART zoekt het tegendeel te bewijzen. Evenwel bekend hij, dat de gemelde Magistraat, toen EPISCOPIUS zou geëxamineerd worden, daar Gedeputeerden bijzondt, niet, zegt hij, om de Vergadering met gezag te vermeesteren, maar om in het Examen tegenwoordig zijnde, beeter kennisse te hebben van des persoons bekwaamheid en gaaven, dien het vertrouwd zou worden, haare Onderdaanen daar het Euangelium te verkondigen. Het beroepen van EPISCOPIUS te *Bleiswijk*, nevens veele andere Predikanten in andere Gemeenten, ook hunne beweeringe van de *Remonstrantsche* gevoelens, en scherpe uittinge tegen der *Contra Remonstranten* Leere, veroorzaak-

ten dat de Predikanten van de *Gereformeerde* Religie, in de Clasfis van *Rotterdam*, zig van de *Remonstranten* afzonderden. Wanneer nu Doctor CONRADUS VORSTIUS tot Professor op de Academie van *Leiden* beroepen, en al met zijn Huisgezin van *Steinfort* gekoomen was, doch, door de ontdekkinge van *Socinianerij*, niet in het bezit van dat ampt kon geraaken, hoe zeer van den anderen kant daar om gewoeld werd, vermids zijne Leerstukken, van of uit SOCINUS nu al openbaar geworden waren (zie *Art:* G. VORSTIUS) wilde men echter de plaats vervullen, met eenen anderen, de Studenten op die Academie en anderen niet onaangenaam. Derhalven werd SIMON EPISCOPIUS, tot de Godgeleerde Professie aldaar, onaangezien al de tegenspraak van POLYANDER (vermids de Heeren Curatooren en anderen, die gezag hadden, het zo begeerden) beroepen en aangenoomen; doch hij bediende dien post maar tot den 24 April, in het Jaar 1619, wordende toen, volgens besluit van de Staaten, daar van ontzet. Schoon hij (zegt HALMA) een leerling van ARMINIUS was, stapte hij nog veel wijder van de Leere der Gereformeerde Kerke af, en tradt nader aan die van SOCINUS, dat zijne tegenstrevers uit zijne schriften aanweezen. Hij is geweest een der gedaagden op de *Nationaale Sijnode te Dordrecht* in het Jaar 1618 en 1619, om over de Leere en gevoelens gehoord te worden, volgens artikelen, door de Staaten beraamt; *dat de Professooren der H. Theologie in de Universiteijten en Illustre Schoolen mede zouden geroepen worden tot het Sijnode*, zo zoude hij mede, naar de meeninge der zijnen, hebben moeten zitten; maar de andere zeiden, dat hij kwam als gedaagde. Al terstond bij den aanvang, (volgens den een met, en volgens den ander zonder verlof aan de Commisfarisfen politick gevraagd te hebben) deedt hij eene scherpe redevoering, niet slegts ter verdediging van de zaak der *Remonstranten*, maar ook met veel hevigheid tegen het grootste deel der Kerklijken in de Sijnode tegenwoordig. Deze redevoering, schoon door HALMA niet gemeld, zullen wij hier laaten volgen, op dat ieder Leezer, volgens zijn eigen oordeel, het vonnis velle. Zie hier den verkorten Inhoud daar van.

„ Door-

„ Doorlugtige en Hoogmogende Heeren. Eerwaardige, Wijdvermaarde en zeer Geleerde Mannen, Broeders"

„ Wij kunnen niet nalaaten Uwe W. W. allen en ieder van God den Vader en onzen Heer Jesus Christus te wenschen genade en vrede, en voornamelijk de gemeenschap van den H. Geest, op dat die Uwe W. W. zulke raadslagen ingeeve, die de bedroefde en de benaauwde Kerke van Jesus Christus, midsgaders onzen gemeenen Staat, en helaas het al te zeer ontroerde Vaderland, vorderlijk en heilzaam moge wezen!

„ Niets behoort een Christen mensch meer ter harte te gaan, dan de Ware en Zaligmakende Godsdienst; en gelijk die allen betaamt, zo is het inzonderheid de pligt van hun, welken van God gesteld zijn, om niet alleen voor zig zelven, maar ook ten nutte van anderen te zorgen; op dat zij zig zelven, en die aan hen zijn onderworpen of toevertrouwd, zo Godsdienstig mogen zijn, als mooglijk is. Hierom hebben wij ons ook altijd amptshalven verpligt geoordeeld, naarstig en omzigtig voor de zuiverheid van den Godsdienst zorg te dragen, op dat geene leerstukken in de gemoederen mogen worden ingeplant, die eigenaartig zouden schijnen te strekken, om de liefde tot den Godsdienst allengskens te verzwakken en wegteneemen. In de gevoelens van den Godsdienst kan wel eenige dooling of onweetenheid plaats hebben; want daar zijn zaaken, die tot denzelven niet rechtstreeks behooren; en wie word 'er gevonden, die zo juist en scherp op alle waarheid gelet heeft, dat hem niets gefeilt of gemist zou hebben? Maar andere gevoelens zijn 'er, op welke de Godsdienst zelf rust, of die tot bevestiging of versterking van den zelven, van het hoogste gewigt zijn; en welker krenking of verzwakking niet geleden kan worden van iemant, dien de Godsdienst ter harte gaat."

„ Dewijl wij nu van gevoelen waren, dat eenige zodanige gevoelens met groot geweld gedreven werden, welke noch met de eer van Gods goedheid, wijsheid en rechtvaardigheid; noch met de liefde van onzen Zaligmaaker voor het menschdom; noch met zijne voldoening en verdiensten; noch met de natuur van Gods woord en der Sacramenten; noch met den schuldigen pligt van een Christen bestaan kunnen, en die de vroomen tot groo-

grooten aanſtoot, onze Hervorming totſchande, de Godsvrugt tot afbreuk en den vijanden tot ſtof verſtrekten om onze Kerke te lasteren, als waren die gevoelens aan dezelve eigen, zo hebben wij, dat ongelijk het geheele lichaam zonder reden te last gelegt, van de Kerke pogen afteweeren. Maar helaas, dit Godvrugtig voorneemen is ons zeer kwalijk gelukt; doch geheel buiten onze ſchuld: want hoe konde ons tot misdaad, en niet veel meer tot eere gerekend worden, dat we de Kerke van lasteringen tragten te bevrijden?

„ Ook berouwt ons nog geenzints deeze onderneeming, dewijl wij het om zo goede en treffelijke zaak veeleer loffelijk rekenen den haat zelven van deeze onze gantſche Eeuw te draagen; ja, wij oordeelen ons amptshalven verpligt, daarin te volharden: want het is ook eerlijk, de gewenschte uitkomst te moeten misſen van groote en loffelijke onderneemingen Ook waren de dingen, die wij zogten te weeren, veel te gewigtig en te groot, om dezelven met ſtilzwijgen voortgang te laaten hebben; en geenzints beuzelingen, gelijk men met groot nadeel onzer zaake onder het gemeene volk geſtrooit heeft. *Dat gehenge God nimmer, dat wij om beuzelingen met iemand zouden twisten!* Het is der pijn niet waard, om andere dingen, dan die ter Zaligheid noodzaaklijk of ten hoogſten vorderlijk zijn, te ſtrijden. Van dit gevoelen zijnde, zijn wij, echter, in eene groote zwarigheid gevallen, die *wij* minst verdiend hadden, te weeten bijna in eenen algemeenen haat. Zo zwaar valt het, zig tegen ingewortelde gevoelens, en het kwaad, dat een plooi genoomen heeft, te willen verzetten! Want men heeft, van dien tijd aan tegen ons gewoed, als of wij openbaare vijanden van den Godsdienst en de Hervorming; haters van de waarheden en verſtoorders van de algemeene rust; ja zelfs verraders van het Vaderland, ſtigters van nieuwigheid en voorſtanders van alle ketterijen waren. Men heeft de allerbitterſte en grouwelijkſte lasteringen op ons uitgeſtort, en onzen naam en faam met zulke woede aangetast, dat wij als het uitvaagzel der waereld zijn geworden. Men heeft de gemoederen eerst met vermoedens, tegen ons vervuld en van ons vervreemd; daarna door lasteringen en haat tegen ons ontſteeken; en eindelijk zijn dezelven, door oproerige Predikatien,

zo-

zodanig aan het branden en blaaken geraakt, dat ze tot fchimp, fmaad, fpot, laster en allerleije uitwerpzels van bitteren haat zijn uitgeborsten, en een iegelijk, al wat hem luste, op ons als flagtoffers van den gemeenen haat, vrijelijk heeft uitgefpoogen. Lieve Jezus, wat hebt gij al van uwen throon gezien en gehoord, dat ons, zonder eenige fchuld of verdienfte, is aangedaan! Hoe menigmaal is ons zugten of jammeren, tot u in den Hemel opgeklommen! Wij roepen u tot getuigen, of wij iemant regtvaardige oorzaak, tot zo zwaare befchuldigingen, afkeerigheden en ongelijken gegeeven hebben."

„ Wij begeeren egter niet, zeer Agtbaare Mannen, dat gij zoudet meenen, dat dit gezegd word, als of wij in deezen ijver en hitte der twisten, gantsch niets gezegd, gedaan of gefchreeven hadden, 't welk berispinge waardig zou zijn geweest. Dat zij verre! wij zijn Menfchen, en aan menfchelijke zwakheden en overijlingen onderworpen; en wij weeten, hoe zwaar het zij, in zo groote ftormen en ongefteldheden der gemoederen, een eenparig gelijk gemoed, vrij van alle fchuld, te behouden. Maar dit alleen willen wij zeggen, dat wij niets bedoeld, noch ter hand genoomen hebben, dat zulk een algemeenen haat verdiende."

„ Onze tweede zorg en vlijt was, dat de band der eenigheid van onze zeer bloeijende Kerke in het heilig Lichaam, van onzen Heere Jefus Christus, 't welk met zo veel zweets en bloeds was famengegroeid, niet zoude door een droevige fcheuringe, nog fchier in zijne eerfte beginfelen, verdeeld en van een gerukt worden. Daartoe hebben lang geftrekt onze bekommernisfen, raadflagen, verzugtingen en gebeden tot God, en al wat in ons was, hebben we gezamenlijk, met de treffelijkfte helden onzes Vaderlands, aangewend, op dat de Kerk met geene nieuwe wonden zoude worden geflagen. Ten dien einde verzogten wij, aan de Regeerders van ons Vaderland, of een Sinode, op dien voet als bij hen befllooten was; of, liet de ontroerdheid der gemoederen 't zelve niet toe, de onderlinge verdraagzaamheid, met befcheidenheid gepaard; of eindelijk, vereischte dat de rust des lieven Vaderlands, dat men ons zou gebieden de openbaare Kerken te verlaaten, en ons te behelpen zo wij best konden. Oordeelt zelven, wat kon 'er beter

van

van ons gedaan worden? Doch het beroepen der Sinode werd belet, door die zig bezwaard vonden, om de Herziening der Belijdenisse en van den Catechismus, door de Heeren algemeene Staaten beslooten, toeteſtemmen.

„ De onderlinge verdraagzaamheid, hoe heilzaam ook, hoe zeer door treffelijke voorbeelden bevestigd; ja door onze Nederlandſche Kerke zelve de Lutherſchen aangeboden, is verworpen; men heeft haar met de zwaarſte beſchuldingen en lasteringen verdagt gemaakt, en openbaare ſcheuring ingevoerd, tegen wil en dank van Vredelievende Regeerders des Vaderlands; en de ſcheuring door anderen uit de nabuurige Provintien aangekweekt, en door verbintenisſen opgeregt. Men heeft heimelijke Vergaderingen gehouden, in welke niet weinige Predikanten zig onderling verbonden, om de afzonderingen te helpen bevorderen, op grond dat zij de Artikelen der Remonſtranten aan Gods eere en de ware rust des geweetens oordeelden nadeelig te zijn; en dat met zulke inzigten, dat hunne afzondering, in deze tegenwoordige Nationaale Sijnode, zoude worden bekrachtigd. Om dit met ſchijn uittevoeren, heeft men het gemeen wijs gemaakt, dat 'er, behalven de bekende verſchilpunten, nog al andere gruwelijke leerſtukken verborgen waren. Ten dien einde heeft men op allerleie wijzen, 't zij wij zwegen of ſpraken, ons trachten te agterhaalen en oorzaak van kwaad en argwaan en laster genomen; gelijk zelfs te zien is, uit dat monſter der geſchillen, nu onlangs uitgegeeven. Ondertusſchen toonen onzen ſchriften, dat niemand onzer de Hoofdſtukken der Godgeleerdheid aangeroerd, veel min onderſtaan heeft om verre te ſtooten. Maar het is waar, wij hebben altijd geoordeeld, dat zij het veiligſte van de hoge, zware en ons verſtand verre te bovengaande ſtukken gevoelen en ſpreeken, welke niet dan maatiglijk en zo veel mooglijk met de ſchriftuure daarvan ſpreeken. Ten aanzien van verſchillen van minder belang, agten wij, dat de Vrijheid en verſcheidenheid van oordeelen met enge banden en kluisters, noch kan, noch behoort beklemd te worden, om eene volkoomene overeenſtemming te krijgen. Nimmer heeft dit plaats konnen hebben, en de waarheid zelve dringt ons, om met den vermaarden PARÉUS te zeggen, *dat het meeſte deel zoo der oude*

ketterijen, als der tegenwoordige oneenigheden in de Kerke daaruit voornamelijk ontstaan zijn, en nog ontstaan, dat de Kerkvergaderingen, Bisschoppen en Leeraars der Kerke, zonder eenig onderscheid, alle Schoolleerlingen en gevoelens der Universiteiten voor Artikelen des algemeenen geloofs uitgegeeven, en met even groote noodzaaklijkheid, om ter zaligheid geloofd te worden, aan de geweetens hebben opgelegd; en dat zij uit ieder verscheide uitlegginge der schriftuure, al te ligt ketterijen en scheuringen gesmeed hebben."

„ Verre is het van ons, dat wij onder deksel van vrijheid, eene dartele ongebondenheid, om alles om te keeren, om alles twijffelagtig te maaken, en uit te slaan, wat ons in het hoofd mogt koomen, wilden invoeren; maar wij hebben niets anders gewenscht, dan die gulden vrijheid, welke den middelweg houd, tusschen ongebondenheid en slavernij; want wij hebben ook een afkeer van hun, die zig ten eenemaal slaaven van anderen maaken".

„ Op dit vertrouwen, op deeze goede Conscientie steunende, hebben wij tot nog toe alle lasteringen en smaadheden uitgestaan; hier op rustende, hier mede gesterkt, zijn we voor eenige dagen, niet gedagvaard, of geroepen, maar vrijwillig en uit eigen beweeging, alhier gekomen; hoewel ik voor mij, op bevel, 't welk ik mij schuldig kende te moeten gehoorzaamen. Wij verschijnen ook tegenwoordig wederom, 't zij dan geroepen of ongeroepen, want dat is evenveel, indien men niet zo zeer de overwinning als de waarheid zoekt. En 't geen ons vrijmoedigheid gaf, is dat hier bijna uit de gantsche Christenheid zodaanige Mannen waren bijeen gekoomen, waar van wij hoopen mogten, dat zij billijker en goedertierener onderzoekers van de geheele zaak zouden weezen, dan zij, die alreede zonder eenig voorgaand Kerkenoordeel, op hun eigen gezag, onze namen uit het boek der Gemeente uitgeschrapt, en zig openlijk van ons afgezondert hebben. Wij bidden u dan, eerwaardige Mannen Broeders, die uit verre plaatzen zig niet ontzien hebben herwaards te koomen: wij bidden u, om Jesus Christus wille, en bij al wat u dierbaar en heilig is, dat gij niet anders van ons wilt gevoelen en oordeelen, dan wij hier verklaard hebben, en de geheele

zaak,

zaak, haar oogmerk en einde wel wilt inzien en doorgronden".

„ Tot nog toe zeiden we drie zaaken, dat wij openlijk ons gekant hebben tegen hen, die de raauwe of harde, zo fpreeken zij, en, gelijk onlangs die van Gelderland in hunne Sinode geoordeeld hebben, de gruwelijkfte en afgrijsfelijke gevoelens van fommige Leeraars wegens de voorfchikkinge verklaard hebben voor het regte gevoelen onzer Kerke, en dezelve daarvoor wilden gehouden hebben; ten anderen, dat wij de fcheuring hebben mispreezen, en van derzelver voorstanders afkeerig zijn geweest; en ten derden, dat wij, de gronden der noodzaaklijke waarheid in hun geheel blijvende, voor het overige de onderlinge verdraagzaamheid hebben voorgeftaan".

„ Hier is nog bijgekoomen, ter gelegenheid deezer gefchillen, de twist over het regt eener hooge Christelijke Overheid in Kerklijke zaaken; alzo wij aan dezelve de opperfte en hoogfte magt toefchrijven in het publieke oordeel, over de gefchillen van Godsdienst; waartegen anderen zig kanten, haar alleen, ik weet niet welke blinde toeftemming der Kerklijke befluiten toefchrijvende".

„ Deeze zijn de zaaken, die wij oordeelden verpligt te zijn om te betragten; dewijl wij denken, dat getrouwe dienaars van Jefus Christus moeten zorgen, dat de Godsdienst niet gekwetst worde, in het geen de heiligheid en godsvrugt zoude fchaden, en dat men om gefchillen van minder gewigt geene fcheuring mag aanregten. Wij verzoeken derhalven, dat men geene andere befchuldigingen tegèn ons geloof geeve, voor dat men ons daarop gehoord hebbe; en bidden dat uwe W. W. doch geen agt gelieven te geeven op ons klein getal, dewijl een goede zaak maar éénen voorfpraak behoeft, daar een kwaade zaak aan duizend niet genoeg heeft. Ook zoude het ons niet ontbreeken, aan een genoegzaam getal om eene Sinode te maaken, indien het Christelijk of betaamelijk ware, daarop te roemen, of dat het ons vergund ware geweest, in gelijken trap ter baane te koomen; maar door welke listen, en treken zulks verhinderd zij, is Gode bekend. Immers wij zijn genoeg verzekerd, dat men om ons getal minder en kleiner te maaken, overal fcheuringen en fcheidingen heeft aangeregt, en dat

dat dikwils op het goeddunken van weinigen. Men heeft getrouwe Predikanten, en die bij hunne gemeenten ten hoogsten aangenaam en lieftallig waren, weinig tijds door de bijzonderen Sijnoden van hunne ampten en diensten afgezet, op dat zij als beschuldigden zonder eenig regt van stemmen, op deze Sijnode zouden komen: de anderen zijn uit de deputatien gesloten, op dat aldaar of gene van ons gevoelen zouden verschijnen, of die aldaar verschijnen mogten, bijna geen getal zouden uitmaaken. Ter plaatse daar de Remonstranten de meeste waren, zo als in 't Sticht van Utrecht nu onlangs is geschied, heeft men even voor den aanvang van de Sijnode afzonderingen en openbaare scheuringen beginnen te maaken, op dat de Contra-Remonstranten uit die zelfde Provintie, niet minder in getal zouden verschijnen dan de Remonstranten. Deeze zaak is klaarblijklijk en spreekt voor zig zelve. Maar een ding is 'er, en dat wel het voornaamste, waar over wij uwe W. W. niet konnen nalaaten te klagen, en voor de gantsche waereld van klagen ons niet zullen onthouden, te weten, dat onze Hoofden, de bijzonderste voorstanders onzer zaake en die onder ons als voorgangers waren, op welken wij naast Gód, in het beleid en beweeren onzer zake meest steunden (niet dat zij zodanige uitstekende bedieningen onder ons hadden, maar dat zij, door hunnen ouderdom, wijsheid en geleerdheid die namen waardig zijn) door afzettingen uit hunne ampten uitgemonsterd, en ons alzo ontnomen zijn: vraagt gij wanneer? weinig tijds, ja even daags te vooren, als men besloten hadde ons op de Sijnode te beroepen, als wij gereed stonden, en van de zake ten principale zoude gehandeld worden, en de slag aan den man gaan. Des niet tegenstaande heeft die zoo ontijdige manier van doen, ons niet konnen beweegen, den moed verlooren te geeven: want wij hadden vastelijk besloten, gelijk het ook de Christenen betaamt, niet met een meenigte van volk, maar met de kracht van de zaak zelve, ten strijde te gaan. Alleen de Schriftuur, en de gezonde Reden, die haar als dienstmaagt toegevoegd is, zal tot bescherming van onze zaak vooruittreden. Tegens welke zo lange iets anders dan de Schriftuur en bondige Redenen zal worden voortgebragt, zullen wij niet eenen voet van ons stuk afwijken.

ken. Wij zullen ons ook niet ontzetten, voor eenige vonnisfen, uitfpraaken of fententien, al waare het dat ze voortkwamen van de aanzienlijkfte, magtigfte en grootfte Regters of Regtbanken der wereld: want een wijs man word niet bewogen, door het groot getal der Regteren, maar door de kracht en billijkheid der uitfpraaken en vonnisfen. En, 't welk het voornaamfte is, de Confcientie word niet gerust gefteld, door de vrijheid van ftemmen, maar door de kracht en het gewigt van de redenen en de zaake zelve, waarop de ftemmen en raadpleegingen moeten gegrond zijn. Mag ons dat gebeuren, 't welke uwe W. W. weten op het hoogfte regt en billijk te zijn, zo zullen wij voorwaar reden hebben, om voor ons zelven en van wegen onze gemeenten ons hooglijk te verblijden, dat ons zulke gewenschte gelegenheid voorgekoomen is, om met zodanige geleerde Mannen te onderzoeken, wie van beide partijen de beste waarheid en reden op zijn zijde hebbe. Want een van beiden hoopen wij daar uit te bekomen, of dat wij de opregtheid van onze zaake, die wij tot nog toe hebben voorgeftaan, zullen doen blijken; of indien het vonnis tegen valt, zo zullen wij egter die overwinning bekoomen, waardoor de waarheid zal zegenpraalen. Want wij zijn hier gekoomen, bereid, zo wel om overwonnen te worden, als om te overwinnen: welk van beide gebeure, het zal niet zonder vrugt gefchieden: want hij fchaamt zig niet overwonnen te worden, die voor het verlies van een kwaad gevoelen, dat hij mag hebben, de waarheid zoekt te winnen, en niet anders voor heeft, dan door het verkrijgen der waarheid zijn geweeten een volkomen vrede en gerustheid toe te brengen. Wie hier niet komt met zulk een hart en gemoed, dat hij zoude kunnen vrijfpreeken, welken hij niet zeer gunftig is, en dien hij zonderling lief heeft, zoude konnen veroordeelen; die is voorwaar niet waardig, dat hij in deeze vergadering zijn gevoelen zegge en ftem geve. Deeze of die vermaarde Mannen en Leeraars mogen ons wel lief en waardig zijn, gelijk mede wel de Sijnode; maar boven al, behoort ons de waarheid lief en waard te wezen".

Hier mede eindigde EPISCOPIUS zijne Redevoering. Volgens het verhaal van HALMA, werd hem, toen hij hadt uitge-

gesprooken, door den Preses BOGERMAN, bevolen, het geschrift, waaruit hij de Redevoering had voorgeleezen, over te leveren. Hij zou, volgens sommigen, gezegd hebben, geen ander te hebben; anderen, dat hij gezegd had, dat het afschrift niet net genoeg geschreven was: immers hij gaf dat, of een ander (ook werd 'er gezegd, dat het niet hetzelfde was, dat hij had voorgeleezen) over, met verzoek, dat hem het zelve wederom, of *Copie authentiek*, ter hand gesteld mogt worden. Ook vielen, over dit laatste zeggen, weder veele twistredenen, beweerende deezen dit, en geenen wederom iet anders. Vermids nu EPISCOPIUS, en de overige gedaagde *Remonstranten*, na eenige zittingen van de Sijnode, door de zelve in het ongelijk waren gesteld, en daarna de *Acte van stilstand*, bij H. H. M. ontworpen (behalven HENRICUS LEO) weigerden te onderteekenen, om zig, volgens inhoud daarvan, van het prediken te onthouden, mids behoudende hun Jaargeld, werden zij, gelijk bekend is, en op het *Artikel* SIJNODE VAN DORDRECHT nader blijken zal, op bevel van de Staaten Generaal, gevoerd buiten het grondgebied van den Staat.

Het verdere verhaal van HALMA, om dat het met dat van WAGENAAR genoegzaam overeenstemt, kunnen wij, als reeds gezegd is, voor biigaan; enkel tot slot van zijn Artikel, daar nog dit volgende bijdoende.

De groote Nederduitsche Dichter, JOOST VAN DEN VONDEL, (zegt hij) heeft, onder 't afbeeldzel van SIMON EPISCOPIUS, als in een woedende drift, toen hij dit schreef, voor de zijde der *Remonstranten*, vervoerd, dit hard en wraakbaar bijschrift gemaakt; hoe wel 'er de kracht en hoogdravenheid zijner Dichtkunde schitterend in doorstraalt.

Bisschoppelijke praal en pronk van Godgeleertheit
Die Leiden vrijen wou van twist en Schoolverkeertheit,
Gij wikt het al met reên en zulk een leering wraakt,
Die Godt herschept en tot den slimsten duivel maakt.
Uw tong den Lastermond van Bogerman kon snoeren,
Die 't Dorts besluit met magt geweldig uit most voeren.

J. V. VONDEL.

'Men zou (zegt hij verder) het bovenstaande bijschrift, op de volgende wijze, met dezelfde aangevangene rijmklanken, en veel van dezelfde woorden, wel konnen omzetten, om te toonen, van hoe luttel kracht zulke scherpe, ja duivelsche uitdrukkingen zijn: zo als hij deed in de volgende regelen.

'Bisschoppelijk in naam en schijn van Godgeleerdheit,
Die Leiden smetten wouw met gif van Schoolverkeerdheit,
Gij schendt het licht der reên, en zulk een leering wraakt,
Die Godt zijn hoogheid geeft, en tot geen Schepzel maakt.
Uw' bitsen lastermondt kon Bogerman braaf snoeren,
Die 't Dorts besluit naar 't recht met wijsheit uit most voeren.

F. H.

Men zie van EPISCOPIUS, BAUDART, TRIGLAND, UITENBOGAARD, BRANDT, WAGENAAR, *Amsterdam*, enz. enz.

EPPINGE, een der vijftig Dorpen van de *Groninger Omlanden*, onder het *Wester-Kwartier*.

Zie HALMA.

EPPINGHUIZEN, een bekend Slot, in de *Groninger Omlanden*, liggende een kwartier uur ten Zuid-Oosten van *Zandeweer*: behoorende aan de weduwe of kinderen van den Heer F. H. Baron VAN ZWARTZENBERG.

BACHIENE, *Geogr.* bl. 201.

ERASMUS, (DESIDERUS) ook wel, in zijne eerste jeugd, in de wandeling, GERRIT GERRITSZOON genaamd: een man, over wiens geboortetijd en plaats veel verschil onder de Geleerden is. Dit kan met zekerheid gezegd worden, en dit zullen wij vooraf laaten gaan, dat hij te *Gouda* in onecht geteeld, en te *Rotterdam* ter waereld gekomen is. Zijn Vader, niet te *Zevenbergen*, maar te *Gouda*

da gebooren, en aldaar een man rijkelijk gegoed, en naar dien tijd niet ongeleerd, had door zijn gladde tong, den bijnaam van PRAAT gekreegen. Zijne Moeder, afkomstig van een Medicijn-Meester uit *Zevenbergen*, vergat zig zelve, op hoop van een Huwelijk met PRAAT, wiens dienstmaagd zij was; doch de bloedverwanten van PRAAT beletteden hem, zijn voorgenomen Huwelijk met haar te voltrekken. Zij, om haaren misslag te bedekken, begaf zig, in het laatst van haare zwangerheid, naar *Rotterdam*, en baarde aldaar deezen haaren Zoon, die, bij den doop, den naam van GERRIT ontving. PRAAT, door zijne vrienden naar *Rome* gezonden, deed aldaar, op een valsch gerugt, door zijne vrienden hem overgebriefd, dat zijne MARGRETA overleeden was, zig tot Priester wijden; doch vond, bij zijne terugkomst, moeder en kind beide in leeven. Hij sleet zijne dagen wel zonder haar, maar niet zonder te zorgen voor de opvoeding van zijnen Zoon, dien hij altoos voor den zijnen erkende. Dit vooraf hebbende laten gaan, kunnen wij nu tot de bijzonderheden van zijn leven overgaan.

Wat den tijd van zijne geboorte aanbelangt, in het kortbegrip van zijn leven, ('t welk men meent, door hem zelven geschreeven te zijn) word gezegd, dat hij gebooren is, op den dag vóór den Feestdag van *Simon* en *Judas*, die gevierd word op den 28 October; doch in het Jaartal verschilt hij zelfs, in zijne brieven, stellende nu eens 1464, dan 1466, en ook 1467; het laatste jaar staat onder zijn metaalen pronkbeeld te *Rotterdam* uitgedrukt. Te *Utrecht* maakte hij een aanvang van zijne Studien, en vervolgde die te *Deventer*. Na den dood van zijnen Vader, hadden de reguliere Kanunniken van *Sion*, te *Delft*, het opzigt over hem. Hij begaf zig vervolgens in het Klooster *Stein*, bij ter *Gouda*, oeffenende zig aldaar in de Letterkunde, en ook in de Schilderkonst, waarvan nog de blijken voorhanden zijn. De vermaarde ALARDUS VAN AMSTELDAM, schreef, eenigen tijd daarna, uit *Bazel*, een Brief aan zijn laatsten Leermeester CORNELUS GOUDANUS, waarin deze woorden gevonden worden: ERASMUS *is te Bazel; wij allen verwonderen ons dat hij nooit van u meld, daar gij tog altijd zijt geweest, zijn oprechte vriend en meester.* En echter zijn 'er, die ont-

ontkennen, dat GOUDANUS ooit zijn Leermeester geweest is. Na het voleinden zijner leeroeffeningen, en nu hij reeds had beginnen te schrijven, verkreeg hij zeer spoedig den naam van een geleerd en deugdzaam man; en wel in zulk eene maate, dat de Prinsen en Koningen van *Duitschland*, *Italie*, *Engeland* en andere Gewesten, hem hoog achtten, en aanzienlijke geschenken zonden. Waarover men zig minder behoeft te verwonderen, als men in aanmerking neemt, dat nog kort voor dien tijd de Barbaarsche onkunde, in taalen en wetenschappen, gantsch Europa overstroomd had, en, in zijnen leeftijd, de Geleerdheid het hoofd wederom begon op te beuren. Hierom was ERASMUS, doorleerd in de *Grieksche* en *Latijnsche* taalen, ook ras een vriend van allen, die eenige liefde voor de wetenschappen hadden.

FRANCISCUS IRENICUS schreef van hem; „ Buiten „ twijffel is aan ERASMUS de heerschappije over de twee „ taalen, met toejuiching van alle andere geleerden, opgedraagen. Van weinige oude Schrijvers wordt hij in kracht „ van spreeken overtroffen: want daarin is hij boven anderen „ uitmuntende".

Door het onophoudelijk leezen van de Oudvaderen, en ook van het Nieuwe Testament in de oorspronklijke grondtaal, was hij ook zeer verre in de Godgeleerdheid gevorderd. HENDRIK DE VIII, Koning van *Engeland*, ontbood ERASMUS tot zig, voornamelijk om met hem over de zaak van LUTHER te raadpleegen. Bij zijn vertrek uit *Engeland*, vereerde hem de Koning vijftig Angelotten. Te *Gravesand* gekomen zijnde, om van daar over te vaaren, werd hij onderzogt van de Koninglijke tolbeampten, die de vijftig Angelotten bij hem vindende, hem dezelve afnamen, vermids 'er niet dan nodig reisgeld uit *Engeland* mogt gevoerd worden. ERASMUS, daarover verstoord, keert te rug tot den Koning, en klaagt dat hij, door zijne bedienden, van zijne mildadige gifte beroofd was. Zijne Majesteit begon hierop hartelijk te lachen, en zeide dat zijne dienaars getrouwelijk gehandeld hadden; en dat, indien dit niet geschied ware, hij hen allen zou hebben doen ophangen. Hij hield hem nog drie dagen bij zig, vereerde hem andere vijftig Angelotten, en

gaf

gaf hem een handschrift, waarbij hij den tolbedienden beval, hem ook de voorige vijftig Angelotten ter hand te stellen; hij keerde dus met een dubbele gifte in *Holland* te rug. Verscheidene proeven gaf hij, dat hij de dwaalingen van het *Pausdom* zag, zo in de leere, als in de ongeregelheid des levens van de Geestelijken; en wenschte hartlijk eene algemeene Reformatie. Doch uit alle zijne bedrijven, heeft men klaar konnen bespeuren, dat hij te slap en te flaauwhartig was, om, ter vervullinge van dien wensch, de handen aan het werk te slaan; hij vreesde, mooglijk, daardoor de gunst der grooten te zullen verliezen, en der waereld te mishaagen. Den last van dit overzwaarwigtig werk liet hij rusten op de schouders van den onvermoeiden LUTHER; houdende het voor zig zelven veiliger, zig openlijk met de geschillen niet te bemoeljen, en veinzende den rol van den gematigden te speelen: op zodanige wijze, echter, dat hij meest met Roomschgezinde Vorsten heulde, om zijnen naam bij hun in waarde te houden; terwijl hij evenwel niet in gebreeke bleef, de Geestelijkheid nu en dan zeer onzagt op den voet te treeden. Het gevolg hiervan moest zijn, dat hij zig veelmaals den haat van beide partijen op den halze haalde, en den naam ontving, van een man geheel zonder Godsdienst te zijn. Om bij de *Pausgezinden* een naam te maaken, schreef hij, ten hunnen voordeele, nu en dan eenige Boeken; en om bij de *Lutherschen* niet geheel in minachting te geraaken, bespotte en hekelde hij, in zijne Schriften, nu en dan, de Roomsche Geestelijkheid. Van niemand werd hij feller gehaat, dan van de domme Monniken; niet alleen om dat hij toonde, geen genoegzaame agt te slaan op de Kerkgebruiken en Ceremonien; maar ook, om dat hij hun te geleerd was, en hunne onkunde niet verdraagen kon; als mede, om dat hij hunne zotternijen, bijgeloof, gierigheid, enz. openlijk ten toon stelde. Doch, met al dien haat, waren een weinig meer ervaarener, minder op hem, dan op LUTHER gebeeten. Op tijden en plaatzen, daar hij vrij uit durfde spreeken, gaf hij te kennen, dat LUTHER recht had in zijne bestraffingen; dat 'er eene Hervorming nodig was; doch voegde 'er altoos bij, dat hij wenschte, dat hij wat zachtzinniger te werk ging.

Als FREDRIK, Keurvorst van *Saxen*, in den aanvang van LUTHERS tegenkantige tegen het Pausdom, het oordeel van ERASMUS daarover vraagde, zeggende, geene ketterijen in zijne Landen te zullen gedoogen, maar ook het Euangelie noch de waarheid niet te willen onderdrukken, was zijn antwoord: Dat Doctor LUTHER twee groote misslagen had begaan; eerst met de Monniken aan hunne buiken, en daarna met den Paus naar te kroon te tasten; dat LUTHER, op zeer goede gronden, verscheiden dwaalingen bestrafte, en dat het voor de Kerk hoog nodig was, dat 'er eene Reformatie ter hand genomen werd; de inhoud van LUTHERS Leere was goed en recht, maar hij behoorde met meer zagtmoedigheid te handelen. In zijne brieven, aan Hertog FREDRIK *van Saxen*, aan den Aardsbisschop van *Mentz*, en aan LUTHER zelven, prijst hij 's mans schriften; doch voegt 'er bij, dat hij daarom den haat van de Godgeleerden moest draagen, en een groot Treurspel veroorzaakte. Om evenwel niet, door deeze en soortgelijke verklaaringen, even als LUTHER, den haat op zig te laaden, en in gevaar te geraaken, schreef hij tegen LUTHER een boek over den *vrijen wil*; LUTHER schreef op dit geschrift een antwoord, onder den tijtel van den *Knechtelijken Wil*, 't welk, in zijnen leeftijd, en nog lang daar naa voor een meesterstuk gehouden werd. LUTHER, die zijne partijen zelden los liet, beschuldigde hem naderhand, dat hij het geloof der Christenen onzeeker en op losse schroeven stelde, verachtte en bespotte; dat hij, in Goddelijke werken, de menschen met twijffelachtige woorden omleide. ERASMUS beantwoordde dit geschrift in zeer scherpe bewoordingen. Want niets vreesde hij meer, zegt SLEIDANUS, dan dat zijne boeken hunnen roem verliezen zouden; toonende wijders duidelijk aan, dat ERASMUS zig zelven niet altoos gelijk was. Veele Geleerden hebben van hem geoordeeld, dat hij in den eersten opgang der Reformatie, de Kerk veel goeds, maar daarentegen in andere dingen ook veel kwaads gedaan heeft. Bij gelegenheid dat eenigen onder de Roomsche Godgeleerden, die zig, met mond en pen, tegen LUTHER verzet hadden, rijkelijk begiftigd werden, liet ERASMUS, op een schamperen toon, zig daarover uit, zeggende: de *arme* LUTHER, maakt

maakt veelen rijk. Het was eerst na zijnen dood, dat men, uit zijne brieven aan vertrouwde vrienden, is ontwaar geworden, dat hij de zaak van LUTHER en andere vroome Mannen voor goed hield, en de Reformatie in zijn hart toestemde. Alle zijne werken zijn, te *Bazel*, bij FROBENIUS, in 9 deelen in folio gedrukt, en herdrukt te *Leiden*, bij P. VAN DER AA.

Eenige domme Monniken, die hevig tegen hem uitvoeren, gevraagd zijnde, welke ketterij zij tog in zijne schriften vonden, antwoordden, dat schoon zij die nooit geleezen hadden, zij echter wisten, dat 'er veel gevaar in stak, al was het maar om zijn duister Latijn. Jammer is het, dat ERASMUS niet iets van den aart van een vrijgebooren *Nederlander* bezat, en te schroomachtig was, om zijn gevoelen te uiten, en aan de waereld te openbaaren. Een bewijs daar van vindt men in het volgende voorval. Eenige afgezanten van de *Boheemsche* Kerke, te *Antwerpen*, kwamen bij hem, biedende hem aan, een afdruk van hunne Geloofsbelijdenisse, met vriendelijk verzoek die te willen doorleezen, en in acht neemen, of 'er iets in veranderd diende te worden; zijn oordeel zouden de broeders met dankbaarheid erkennen en aanneemen; en het zou hun aangenaam zijn, indien hunne Confessie met zijne goedkeuringe mogt bevestigd worden. De Afgevaardigden, eenige dagen daarna, weder bij hem komende, antwoordde hij hun: „ Hij „ was met zo veele gewigtige dingen overlaaden, dat hij „ naauwelijks adem kon scheppen; zij moesten hem daarom „ ten goede houden, dat hij hun traktaat niet met die opmer„ king geleezen hadde, als wel behoorde; maar dat hij het „ echter, geleezen, en daar in noch doolingen, noch iets dat „ verbetering eischte, gevonden hadt. Wat aanging de van „ hem verzogte getuigenissen, deeze konden hun tot voordeel, „ noch achting strekken, maar wel gevaar veroorzaaken; zij „ moesten niet gelooven, dat zijne goedkeuring hun de gunst „ van anderen verwekken zou, vermids zijn authoriteit, hoe„ danig die ook zijn mogt, zelfs bescherming van anderen „ van noden hadt. Indien zijne schriften aan de goede kon„ sten, en de Godvrugtigen in hunne Studien voordeel had„ den toegebragt, of nog mogten toebrengen, hield hij het,

„ echter, niet raadzaam, door een getuigenis, van met hun
„ gemeenfchap te hebben, zijne fchriften aan het gevaar te
„ onderwerpen, of oorzaak te zijn, als of hij ze de men-
„ fchen in de handen wilde dwingen. Dus moeften zij zijne
„ al te groote vreeze of voorzigtigheid ten beste houden, en
„ vast gelooven, dat hij hun een goed hart toedroeg; bie-
„ dende hun, in alle andere dingen, zijnen dienst aan."

In het geeven van zijn oordeel, ten opzigte van de Echtfcheidinge van Koning HENDRIK DEN VIII, gedroeg hij zig zeer veranderlijk; nu eens was hij voor, en dan wederom tegen zijne Majefteit, naar gelange hij door hoop of vreeze gedreeven werd.

Die van *Rotterdam* hebben ter zijner eere, in het Jaar 1549, zijn beeldtenis van hout, gemaakt voor het huis, waarin hij gebooren is, en, in het Jaar 1572, dit houten beeld in een fteenen veranderd; dan dit werd door de Spanjaarden om verre gefmeeten; doch in het Jaar 1622, zo als algemeen bekend is, als daar gebooren, een metaalen beeld meer dan levens groote ter zijner eere opgericht, waaronder men, op de voorfte zijde van het voetftuk, dit bijfchrift leest.

DESIDERIO ERASMO
MAGNO SCIENTIARUM ATQUE LI-
TERATURÆ POLITIORIS VIN-
DICI ET INSTAURATORI,
VIRO SECULI PRIMARIO,
CIVI OMNIUM PRÆSTANTISSIMO,
AC NOMINIS IMMORTALITATEM
SCRIPTIS ÆVITERNIS JURE
CONSECUTO:
S. P. Q. ROTERODAMENSIS,
NEQUOD TANTIS APUD SE SUOSQUE
POSTEROS VIRTUTIBUS PRÆMIUM
DEËSSET,
STATUAM HANC EX ÆRE PUBLICO
ERIGENDAM CURAVERUNT.

Bai

BARBARIÆ TALEM SE DEBELLATOR ERASMUS
MAXIMA LAUS BATAVI NOMINIS ORE TULIT.
REDDIDIT EN! FATIS ARS OBLUCTATA SINISTRIS,
DE TANTO SPOLIUM NACTA QUOD URNA
VIRO EST.
INGENII CÆLESTE JUBAR MAJUSQUE CADUCO
TEMPORE QUI REDDAT, SOLUS ERASMUS ERIT.

NATUS ROTERDAMI 28 OCTOBRIS 1467.
DENATUS BASILEÆ 12 JULII 1536.

Voor den gevel van het Huis, waarin hij geboren is, leest men, in driederleij taalen, het volgende opſchrift, dat in het Nederduitsch zegt:

In dit Huis is geboeren ERASMUS *vermaart,*
Die Gods woord uitverkooren, ons wel verklaart.

Den ouderdom van bijkans zeventig Jaaren hadt ERASMUS bereikt, toen hij, ten huize van den vermaarden Boekdrukker FROBENIUS, te *Bazel* zeer Christelijk overleed. Zijne Erfgenaamen waren, H. FROBENIUS, BONIFACIUS AMERBACHIUS, en NICOLAAS EPISCOPIUS.

Bijna een maand lang vóór zijnen dood, was hij met den rooden loop gekweld geweest, en zijn einde voelende naderen, voorzeide hij, drie dagen te vooren, zijn verſcheiden. Op zekeren dag, dat AMERBACH, FROBENIUS en EPISCOPIUS hem bezogten, *gij lieden* (zeide ERASMUS,) *gelijkt de drie vrienden van Job, uitgenomen dat ik juist geen ſcheuren in uwe kleeren, en geen asſche op uwe hoofden verneeme.* Hij beſteedde zijnen overigen tijd in gebeden, zonder eenige van die bijgelovige ceremoniën, waar over hij de Monniken zo dikwijls had beſtraft. Tot den laatſten adem toe behieldt hij zijn verſtand, en ſtierf, zo als gezegd is, zeer zagtelijk; wordende, met grooten toeloop, in de groote Kerk te *Bazel* begraaven. De Monniken mogten alzoo ERASMUS in

in hunne wijze van fpreeken, en daar hij zo dikmaals mede gefpot had, met waarheid naa geeven, dat hij was geftorven *fine crux*, *fine lux*, *fine Deus*. Zijne Bibliotheek had hij reeds verkogt aan JOHANNES À LASCO, een *Pool*, doch in zijn Testament bevolen, de boeken niet te leveren, ten zij à LASCO, alvoorens, tweehonderd florijnen betaalde. Bijaldien de kooper aan die voorwaarde niet voldeed, of vóór dien tijd kwam te fterven, dan zou AMERBACH met de boeken mogen doen, zo als hem behaagde. Voor het overige maakte hij zijn gouden Horologie aan LODEWYK BERUS; eenen gouden lepel en vork aan BEATUS RENANUS; honderd en vijftig gouden daalders aan PETRUS VIRETUS; eene gelijke zom aan PHILIP MONTANUS; twee honderd gouden Florijnen aan zijnen knegt LAMBERT, indien hij zijn overlijden bijwoonde, en hij zelf ze hem niet reeds gegeeven had; een zilveren fles aan JAN BRISSIUS; honderd gouden Florijnen aan PAUL VOLSIUS; honderd vijftig dukaaten aan SIGISMOND TELENIUS; twee ringén, den eenen zonder fteen, en den anderen met een Turkois, aan JAN ERASMUS FROBENIUS, over wien hij, als getuige ten doop geftaan had; alle zijne kleederen, lijwaat en huisraad, benevens een beker met het wapen van den Aardsbisfchop van *Mentz*, aan HIERONIMUS FROBENIUS; een ring met de afbeelding van eene Vrouw, die achter zig om ziet, nevens een beker met een dekzel, met eenige verfen op den voet, aan NICOLAAS EPISCOPIUS; eenen zilveren beker met het beeld van de Fortuijn aan EVERHARD DOCLINUS; en verder al het overige aan zijne drie bovengemelde Erfgenaamen.

Het zou overtollig zijn, aantemerken, dat ERASMUS een van de grootfte mannen geweest is, in de Republiek der letteren, die vóór of na hem geleefd hebben; en fchoon dit eene waarheid is, die niet word tegengefproken, had hij, echter, buiten de domme Monniken, veele vijanden, en onder deeze JULIUS CEZAR SCALIGER, die veele fnoode en fmaadelijke lasteringen tegen hem uitbraakte. Hoewel hij hem zijne onechte geboorte niet verweet, hield hij evenwel ftaande, dat hij, als *Corrector* of Proefleezer, de kost winnende bij

AL-

ALDUS MANUTIUS, veele fouten over het hoofd zag, door de dronkenschap, die hem belette, dezelve te zien. Onder SCALIGER's nagelaatene Brieven, die zijn zoon uit de waereld heeft zoeken te helpen, word 'er één gevonden, waarin hij ERASMUS voor een hoerekind uitmaakt; voegende daarbij, dat hij daar van (even als of dit een schande ware) niet gesprooken had, omdat het hem niet eerder bekend was. Doch FERON keurde gantsch niet goed, dat hij ERASMUS bekladde met een daad, waaraan hij onschuldig was. Zie hier wat de zoon van SCALIGER, van het geschil van zijnen vader met ERASMUS, zegt: „ Mijn vader heeft een redenvoering gemaakt tegen „ ERASMUS, die naderhand schreef, dat mijn vader daar„ van de maker niet was, (*quia milesferat*) om dat hij een „ Krijgsman was. Mijn vader schreef naderhand eene ande„ re, in welke hij veel heftigheid liet blijken. ERASMUS, „ wetende, dat hij dezelve zou laaten drukken, bewoog zijne „ vrienden, om alle de afdrukken, die zij konden magtig „ worden, op te koopen, ten einde ze daardoor uit de wae„ reld te krijgen: en dit geschiedde met zo veel ijver, dat „ 'er tegenwoordig geene meer te vinden zijn. Mijn vader „ zag naderhand de gekheid, die hij begaan had, met tegen „ ERASMUS te schrijven. Hij had veele brieven tegen „ ERASMUS geschreeven en doen drukken, die ik alle ver„ donkerd heb. Ik heb 'er de afdrukken van, die mij zes en „ dertig dubbele pistolen gekost hebben. Ik heb JONAS be„ voolen, die na mijnen dood te verbranden. Mijn vader „ taste ERASMUS aan als een Krijgsman. Naderhand gestu„ deerd hebbende, zag hij, dat ERASMUS een groot man „ was. Misschien had hij ERASMUS schriften niet gelee„ zen, of niet verstaan".

Die geenen, die naderhand ontkend hebben, dat men te *Rome* genegen was, om ERASMUS tot Kardinaal te verheffen, hebben grootelijks gedwaald. Volgens BOISART liep het gerugt, dat hij die waardigheid geweigerd had, en dat dit zelfs als een soort van Mirakel was aangezien. Zeker is het, dat hij, onder het Pausschop van ADRIAAN DEN VI, daar toe zou hebben konnen geraaken, indien hij gewild had, zelfs indien hij

hij, op verzoek van ADRIAAN, flechts te *Rome* hadde willen koomen; doch hij verfchoonde zig daarvan, met voorgeeven van zijne zwakheid; en met, in vertrouwen, aan den Paus te fchrijven, dat hij dit moest nalaaten, om zijnen vijanden den mond te ftoppen; die zouden zeggen, dat hij het hof onliep, om die Kerklijke waardigheid te verkrijgen. Maar onder het Pausfchap van PAULUS DEN III, werd de zaak krachtiger doorgezet; het Kardinaalfchap was nu eene rijpe vrugt voor ERASMUS, en om die te plukken, behoefde hij niet meer te doen, dan de hand uit te fteeken. Dit getuigt niet alleen ERASMUS, op verfcheidene plaatzen, maar ook andere geloofwaardige mannen met hem.

Men zou het als een blijk van nederigheid in ERASMUS konnen aanmerken, dat hij niet dan met groote moeite toeftond, dat men hem uitfchilderde. Eindelijk liet hij zig hier toe beweegen door zijnen boezemvriend, den vermaarden HOLBEEN. BEZA fchreef een puntdigt, waarvan de zin hier op uitkwam: *Deze fchilderij verbeeld ten halve lijve den grooten* ERASMUS, *wiens roem de gantfche waereld vervult. Maar waarom niet geheel? zijt daar over niet verwonderd, leezer; want zelf het gantfche aardrijk kan hem niet geheel bevatten.* Daarna is zijn afbeeldzel zo menigvuldig gefchilderd en in het koper gebracht, dat dezelve bijna ontelbaar zijn.

Zijn beeltenis in koper, door den vermaarden HENDRIK DE KEIZER gegooten, waarvan wij hier boven gewag maakten, is ook op onderfcheidene wijzen en grootten in prent gebragt. Van dit *Rotterdamsch* gedenkftuk moeten wij hier nog deeze bijzonderheid bijvoegen. In het Jaar 1674, werd het zelve, van het bouwvailig bruggewelf, afgenoomen, en in 1677 weder herfteld. Toen het, in het Jaar 1622, zo als boven gezegd is, werd opgericht, maakten eenige Predikanten daarover groote opfchudding. Eenigen van de *Rotterdamfche* Leeraars hadden, kort te vooren, aan de Magiftraat dier Stad verzogt, onderftand voor eenige Predikanten, en ten antwoord bekoomen, dat de ftaat des Lands zulks niet kon lijden. De Predikant JACOB VAN LEEUWEN beftrafte de Regeerders, met veele oproerige woorden, onder anderen zeggende: „Ik „ vraage, of de ftaat van het Land het lijden kan, dat men

„ me-

„ metaalen Beelden oprigt, die veele duizenden kosten, en „ dat nog van luiden, die het niet verdienen, van *Libertij-* „ *nen*, van *Vrijgeesten*, en die met alle Religie spotten? Ik „ zegge dat God, om zulke zaaken, het land zal plaagen, „ enz". Men riep onder het gemeen, dat eenvoudige menschen daar de knieën voor boogen; dat ze van ERASMUS een nieuwen Heilige maakten, en dat dit beeld voedzel zou geeven tot nieuwen beeldendienst. Daarentegen zag men, op den naam van ERASMUS, een smeekschrift aan de Magistraat van *Rotterdam* inleveren, waarin geklaagd werd, over den haat der Predikanten tegen den persoon van ERASMUS; verzoekende daar tegen bescherming, of zo hen de magt ontbrak, de zaak te brengen aan de Staaten van *Holland*, of aan een algemeene Sinode. Tegen de kwaadspreekenheid van JACOB VAN LEEUWEN, kwam een boekske in 't licht, geschreeven door HENRIKUS HOLLINGERUS, onder den tijtel: *Spongia Erasmi*, of *uitwisfing der lasteringen van D. J. van Leeuwen*, *tegen Desiderius Erasmus*, zijnde eene saamenspraak tusfen die beiden, over den inhoud zijner preeken. VAN LEEUWEN had echter mede zijne domme aanhangers. Eenigen, die zig noemden Ledematen van de Rotterdamsche Kerk, vertoonden daarna mondeling aan de *Zuid-Hollandsche Sinode*, die te *Gornichem* gehouden werd, dat, door het weder oprichten van het Beeld van ERASMUS, in de Kerk van *Rotterdam* groote onrust gereezen, en nog meerder te vreezen was, indien daarin niet voorzien werd, het welk zij verzogten, dat op hooge order mogt geschieden. De Vergadering verklaarde, dat de zaak tot haar niet behoorde; vermaanende tevens den Kerkenraad van *Rotterdam*, naarstelijk te arbeiden, en de gemeente te doen begrijpen, dat het stellen van zodanige beeltenisse eene onverschillige zaak was, en een plegtig gebruik had, waaraan men zig niet behoorde te stooten, veel min oneenigheid in de Kerke veroorzaaken. Dit verstandig besluit van de Sinodaale vergaderinge was des te noodzaaklijker, wijl bijna 300 persoonen, met ondertekening van een geschrift, zig hadden verbonden, den Predikant en Kerkenraad te zullen handhaven, en niet ten Avondmaal gaan, voor dat de afgod, (zo noemden zij het beeld

beeld van ERASMUS) vernietigd was. De Predikanten JACOB VAN LEEUWEN en PETER NIËNRODE werden in hunnen dienst geschorst; en daar mede leerde de Magistraat van *Rotterdam*, de ontruste gemeente, dit Pronkstuk van haare Stad en van gantsch Nederland, eerst met onverschilligheid, en daar naa met genoegen, als een konststuk, te beschouwen.

Hier mede zouden wij van deezen grooten Man konnen afstappen, waare het niet, dat wij nodig achtten, naar de aantekeningen van den geleerden en naauwkeurigen G. BRANDT, uit zijne *Historie der Reformatie* hier ter neder te stellen, de volgende zaaken, zo als ze volgens aanwijzing van het Register in zijn eerste deel te vinden zijn. BRANDT dan noemt ERASMUS, *dat groote wonder van verstandige geleerdheid, Gerrit Gerritszoon*; die volgens het schrijven van H. DE GROOT, *zo wel den weg tot eene Reformatie* heeft aangeweezen; zeggende verders, *wij Hollanders konnen dien man niet genoeg danken, en ik houde mij gelukkig, zo ik zijne deugden, zo eenigzints van verre kan begrijpen*. De wijze nu, waarop hij de Kerk wilde gereformeerd hebben, bestond kortelijk daarin: „ Het kwaad, schreef hij, zoude ligt te geneezen zijn, indien de opperhoofden van beiderlei staaten, met oprechter harte overeendroegen, om de Euangelische oprechtheid en godvruchtigheid te herstellen. Dan moest men de zaaken stellen aan honderd, of vijftig mannen, uit alle volken daartoe gekooren, die door een heilig leven, bijzondere geleerdheid, en afgerecht oordeel, aanzienlijk waren: het geene deeze stemden, moest, door eenige weinigen, daartoe uitgekoozen, in het kort, bijeen worden getrokken. De stellingen der Theologanten moesten binnen de muuren der Schoolen blijven. Men moest ook allerleie opinien, voor geen artikelen des Geloofs houden. Eenige stellingen moesten worden vernietigd. Eenige moesten worden veranderd in aanmaaningen. Dit behoorde de voornaamste zorge der Vorsten en Stenden te zijn, dat 'er de zulken over de Kudde des Heeren gesteld werden, die met Gods woord waren voorzien en geoeffend om te onderwijzen, te vermaanen, te vertroosten, te bestraffen en te wederleggen". Vooral verwierp hij het reformeeren, met twist, met geweld en oproer; verklaarende,

zulk

zulk een afkeer van tweedracht te hebben, dat hem de waarheid zelve mishaagde, als ze oproerig was. Wij eindigen dit artikel van den grooten ERASMUS met het bijschrift, door bovengemelden G. BRANDT, onder zijn afbeeldzel gesteld.

Deez' heeft de Vrijheid in de Christen Kerk geleit.
Deez' zogt de waarheid; maar door geen oproerigheit.
Wat was hij vijandt van dat preeken met den deegen!
Hoe stont hem het geloof, dat bloed durft plengen tegen!
Wie sedert reedlijk zocht, en vreedzaam is geweest,
Geeft deezen Meester d'eer van zulk een Christen geest.
't Rechtmatig onderscheidt der zaaken kon hij leeren.
Een Rotterdammer leert de waereld Reformeeren.

In- en uitlanders hebben zig veelvuldig bezig gehouden met s'mans leven te beschrijven. Schoon beknopt, heb ik 'er geen beter gevonden, dan dat van ADOLPHO CLARMUNDO, welke in het hoogduitsch eene verzameling van Levensbeschrijvingen van vermaarde en geleerde mannen gemaakt heeft, in zeven deelen, in 8vo, die gedrukt zijn in het Jaar 1708, te *Wittenberg*, waarin die van ERASMUS de eerste is.

ERASMUS JANSZ, of *Erasmus Johannes*, een der vermaardste *Unitarissen*, was Rector der Latijnsche Schoole te *Antwerpen*, van waar hij, om zijne gevoelens, naar *Polen* de wijk moest neemen. Naa eenigen tijd daar vertoeft te hebben, trok hij naar *Transijlvanie*, alwaar hij, door de *Unitarissen*, tot Predikant werd aangesteld, echter onder voorwaarde, dat hij niet openlijk met de *oude Ariaanen* mogt leeren, *dat de Zoone Gods geschapen was; alvoorens het heelal met de schepzelen was voortgebragt.* In de daad was hij van dat gevoelen, en had daarover, in *Polen* zijnde, groote twisten gehad, met FAUSTUS SOCINUS; nog te *Antwerpen* zijnde, had hij in stilte eene verhandeling over die stoffe doen drukken; maar Prins WILLEM DE I verijdelde aldaar zijne oogmerken; doch buiten dat had hij den roem van een geleerd man en als bijzonder ervaren in de Hebreeuwsche taal. SOCINUS heeft naderhand in het licht gegeeven, het gesprek dat hij met ERAS-

MUS JANSZ. gehad heeft; 't welk ERASMUS zeer kwalijk nam, om dat het niet genoeg beschaaft was; verklaarende, zo verzekerd te zijn van de waarheid zijner bewijsredenen, dat hij het weinige, welk hij 'er over geschreeven had, durfde stellen tegen de wijdloopige verklaaringen der *Sociniaanen*.

R. SIMON.

ERBEKE; Keizer HENDRIK DE III stelde het, in zijnen Giftbrief van het Jaar 1046, tusschen *Lovena* en *Isla*, alwaar men het nog vind, aan het Riviertje *Eerdbeek*, drie uuren van *Zutphen*.

ALTING, *Not. Germ. Inf.* P. 2. p. 47.

EREMITA, (DANIEL) van geboorte een *Antwerpenaar*, en met het begin der zeventiende Eeuwe, Geheimschrijver van den Hertog van *Florence*, wiens Lofreden hij, met algemeene goedkeuring, uitgaf, in het Jaar 1608. Al wat hij verder schreef, zo in Digtmaat als Proza, werd algemeen met toejuiching ontvangen. Gantsch anders', echter, was zijn zedelijk gedrag; want, daar mede verdiende hij eene algemeene minachting. SCALIGER kreeg spoedig berouw, dat hij hem CASAUBONUS had aangepreezen. Op aanprijzing van zijnen vriend, had hem deeze als leermeester aanbevolen in het huis van *Montaterre*. De zaak hadt bijna haare volkomenheid, toen EREMITA middel vond om in dienst van den Heer DE VIC te treeden, die zig gereed maakte tot het gezantschap naar *Zwitzerland*. Deze heer was een zeer eerlijk man; doch uitermaate ingenoomen met zijnen Godsdienst, en zeer ijverig om anderen daartoe overtehaalen. Hij overreedde ook, met kleine moeite, EREMITA, en deze ging tot den Roomschen Godsdienst over. Hier over kon CASAUBONUS zig niet troosten; hij kende de bekwaamheid van den zogenaamden bekeerder, en die van den bekeerde. Hij wist dat EREMITA veel geleerder was, dan de *Portugeesche* Monnik; en, echter, hoorde hij, dat de Monnik hem, met den eersten stoot, omvergeworpen had; maar ook spoedig ontdek-

dekte hij de reden van dezen zwakken tegenſtand. ERRMITA zogt geen anderen grond, dan den rijkſten Godsdienst, die voor hem de beste was. Deze begeerte naar rijkdommen ſcheen iets kwaads te voorſpellen. De dienst, dien men hem bezorgd hadt, was vijftig Rijksdaalders Jaars waardig. Die ſomme ſcheen hem in den beginne zeer groot; doch vervolgens middelmatig, en op 't laatst niet met al. Hij zogt allerleie middelen om zig te verrijken; en inzonderheid had hij het oog gevestigd op de huizen der Bisſchoppen. CASAUBONUS wederhield hem tweemaal van zig bij hen in dienst te begeeven; doch liet hem zijne vrije keuze, toen hij in dienst van den heer DE VIC trad.

De Jongeling werd dan Roomschgezind, en begaf zig, met den Afgevaardigde, naar *Zwitzerland*. Zijn Vader, een oud, eerlijk man, en goed Protestantsch, was over die verandering niet te troosten; hij zogt zijnen Zoon weder op den regten weg te brengen; deze gaf daartoe zijn woord; doch ſlechts in ſchijn. CASAUBONUS maakte, te *Leiden*, aan zijne vrienden bekend, dat DANIEL EREMITA een broodeëter was, en uitermaate graag naar de misſe. Zie hier een tweede bedrog; want hij deed dit niet, dan met oogmerk om een Jaarwedde te bekoomen. Men had hem hooren zeggen, dat hij zig omtrent de geloofsgeſchillen geheel onpartijdig hield, en dat hij voorneemens was, zig naar den tijd te ſchikken, en zijn voordeel zou behartigen; ſpottende met hen, die hun fortuin daarom verwaarloosden. Deze verandering van EREMITA, ten opzigte van den Godsdienst, deed zijne liefde voor SCALIGER niet verminderen; hij toonde dit zelfs in zijne ſchriften na s'mans overlijden, vattende zelfs de zaak van SCALIGER op tegen SCIOPPIUS. Dit, echter, bekwam hem kwalijk: want deze ſchroomde niet, EREMITA, zeer ſchandelijk, zo met als tegen waarheid, ten toon te ſtellen.

Vijf Jaaren geleeden, toen hij EREMITA te *Rome* ontmoet had, was hij, met de twee broeders RUBBENS, en nog twee andere Nederlanders, bij hem gekomen, om een reisje te doen naar *Tivoli*: deze Heeren, zegt hij, waren ten hoogſten geërgerd, door zijne redenen, geduurende die korte reize. Hij ſprak niet dan van PETRONIUS, en van de Zotternijen van ARETYN, en voer geweldig uit tegen die geenen, die ge-

gebelgd ſcheenen over de onredelijkheid van dit geſprek. Nog meer; hij tekende allerlei onkuischheden, op de muuren, in de herbergen, daar zij vernachtten. EREMITA, eenigen tijd daarna, verdweenen zijnde, verbeeldde men zig, dat de armoede hem zo verre gebracht had, dat hij zig in eenig *Kart-huizer* Klooster had begeeven; maar men ontdekte, dat hij naar *Siena* was vertrokken, alwaar hij zijn Hof maakte bij den Aartsbisſchop ASCANIUS PICCOLOMINI, die hem aan zijnen Neef, den Grootkamerheer van den Hertog van *Florence*, aanprees. Door dat middel verkreeg hij eene Jaarwedde van den Vorst, ter belooning van eene Lofreden, die hij maakte, op het Huwelijk van den Groot-Hertog met MAGDALENA VAN OOSTENRYK. Hij hield zo kragtig aan, om naar *Duitschland* gezonden te worden met de afgevaardigden, die aan verſcheiden Rijksvorſten en Keizerlijke Steden den dood van den Vader des Groot Hertogs bekend maakten, dat hij zijn oogmerk bereikte. SILVIO PICCOLOMINI was hem zelfs hier toe behulpzaam, prijzende hem aan als Tolk. EREMITA beroemde zig, in zekeren Brief, geſchreeven van *Augsburg*, dat hij was een afgezant van den Groot Hertog van *Florence*; de Biechtvader van de Groot Hertogin vondt dit zeer belachlijk. Te *Florence* te rug gekoomen, vertelde hij, om zijn Hof bij de *Italiaanen* te maaken, duizenden van ſprookjes, betreffende de dronkenſchap der *Duitſchers*. Geweldig deed hij hun lachen, als hij ſprak van de Letteroefſeningen van MAURITS, Landgraaf van *Hesſen*, en van de Verſen, welke deeze Vorst maakte, tot lof der jongelingen, die den eernaam van *Baccalaureus* aannaamen. Hij vertelde hen, dat deze Landgraaf, met dien van *Anſpach*, en met den Vorst van *Anhalt*, gedronken had, op de gezondheid van den Koning van Frankrijk, en op die van den Koning van *Engeland*, en op den dood of ondergang van den Koning van *Spanje*; en dat hij dit laatſte in het rond had doen drinken, en zelve had toegebragt aan den Gezant van den Groot Hertog. Zonderlinge geneegenheid bewees hij, daarentegen, aan de *Duitſche* Edellieden, die te *Florence* kwamen. Deeze waren niet weinig verheugd, daar eenen Vaderlander te vinden, die *Italiaansch* ſprak, en hen onderrichtte in de gewoonten des

Lands,

Lands, daar hij zig onthield. Hier door maakte hij goed cier en weinig kosten. Hij oeffende zelfs de vriendlijkheid, van hun bij ligte Vrouwen te brengen, alwaar zij dan de beleefdheid hadden, hem vrij te houden. Op zekeren tijd, bragt hij een Roomsch Catohlijk persoon in een oneerbaar huis. Deeze, daags te vooren ter Communie geweest zijnde, was ongenegen, zig zo kort daarop tot het kwaade te begeeven; toen hem het huis verdagt vookwam, wilde hij te rug treeden. ERRMITA bezwoer hem, dat het een plaats was, daar hij zijne Boeken hield en studeerde. De andere, geloof aan zijnen eed slaande, trad verder binnen. De lichtekooij was niet te huis; echter kon de vreemdeling ligt zien, wat 'er te koop was; hij beklaagde zig daarover aan zijnen Leidsman, die 'er den spot mede stak, en hem voor een schijnheiligen uitscholdt. Bij anderen gaf hij zig uit voor een doorslepen Staatsman, en beloofde, over de Regeeringswijze te zullen verhandelen zulke onderwerpen, die TACITUS en andere verre overtreffen zouden. Tegen de Inquisitie had hij een doodlijken haat opgevat, die hij zelfs, hoe gevaarlijk dit ook ware, in zijne brieven niet verschoonde. Door den omgang met ontugtige Vrouwspersoonen, zijne beste krachten en gezondheid verlooren hebbende, betoonde hij vervolgens eenen afkeer voor dezelve. In zijn slegt en godloos leeven volhardde hij, tot aan zijnen dood, die voorviel te *Livorno*, in het Jaar 1613. Te *Utrecht* zijn eenige Werken van hem gedrukt, onder anderen het Tractaat *de aulica & civili vita.*

ERF-MARSCHALK, van *Holland*, van ouds genoemd *Erf-grootstalmeester des Graaven van Holland.* Voortijds was dit *Erfmarschalkschap* verknogt aan de Heerlijkheid van *Naaldwijk*, in *Delfland.* WILLEM, Heer van *Naaldwijk*, werd genoemd, *Erfmarschalk* en *Rentmeester Generaal van Holland.* Prins FREDRIK HENDRIK werd, door koop van den Graaf van AREMBERG, voor *drie honderd vijftig duizend guldens,* in het Jaar 1612, Heer van die Heerlijkheid; en, uit hoofde daarvan, zogt men, in het Jaar 1617 en 1618, hem onder de Edelen van *Holland* te doen beschrijven. Maar dit, buiten kennis van Prins MAURITS, niet konnende geschieden, bleef

bleef het, om bij hem geene jalouzij te verwekken, agterweegen; doch op den grond van eigendom, die hem toe kwam, verzogt hij, aan de Staaten van *Holland*, in het Jaar 1637, dat hem, bij koop, ook de Heerlijkheid van 's *Gravezande* en *Zand-Amtbagt* mogt worden toegestaan; waarin, op zijn voorslag, bewilligd werd. Hier door verkreeg de Prins een dubbel regt, om onder de Edelen van *Holland* beschreven te worden.

Deeze *Erfmarschalk*, of *Erfgrootstalmeester*, had, ten tijde der *Hollandsche* Graaven, in die hoedanigheid, van ieder paard, met het welk de Graaf iemand beschonk, uit aanmerking van den hoogen prijs des Gelds, maar éénen gulden. Zijne bediening bestond, in het hooge opzigt en de wagt over de Graaflijke Stallen; dat is, zo wel over de Stalbedienden, als over de Paarden, het voeder, en het geen daaglijks aan dezelven moest gegeeven worden. Zo ook was het des Marschalks post, de nodige paarden te bezorgen, aan alle persoonen, ieder volgens zijnen rang, welke gehouden waren, den Graaf op de reis te verzellen; en ook boven dien zorge te draagen, dat geene knegten of andere geringe persoonen, even als de lieden van adel, de stoutheid hadden, 's Graaven paarden te gebruiken. Eindelijk was hij gehouden, jaarlijks aan 's Graaven Schatmeester te geeven, een lijst van het getal en de waarde der paarden, die zig in de Stallen bevonden, en ook van die, welke door den Graaf, geduurende dat Jaar, aan dezen en geenen geschonken waren. Hoewel, met de afzweering van den Graaf, ook dit Ampt wezenlijk vernietigd is, heeft, echter, Prins FREDRIK HENDRIK, bij het koopen van *Naaldwijk*, den tijtel daarvan behouden, om reden boven gemeld.

Zie *Vaderl. Historie*, VII Deel, bl. 246. en XI. Deel. bl. 250. VAN LOON *aloude Regeeringswijze*, V. Deel. bl. 515. enz.

ERF-STADHOUDER; zie STADHOUDER.

ERICHEM, of ERKUM, een klein dorp, in *Gelderland*, behoorende onder den *Rechtbank* der ftad *Buuren*.

ERICUS DE I, of ERIK, zoon van RINGO, en broeder van den in de oude Gefchiedenisfen van Nederland zo beruchten HARALD; hij regeerde, omtrent het Jaar 815, als Koning van *Denemarken*. Na den dood van SIWART, zou een andere ERIK, zoon van SIWART, op den troon verheeven worden; doch dewijl hij nog onmondig was, en ERIK zig reeds beroemd gemaakt had, werd deeze als Koning verkooren. Eer hij die waardigheid bekwam, was hij gevlugt, en had zijne toevlugt genomen tot Koning LODEWYK DEN VROOMEN, en zig, met zijnen broeder HARALD, te *Metz* doen doopen. De Keizer fchonk hem daarvoor een deel van *Friesland*, tot zijn onderhoud, met bevel om de grenzen van het Rijk, tegen den inval der *Deenen* en *Noormannen*, te befchermen. Ook werd hij begiftigd met *Doreftadt*, aan den *Rhijn*. De geduurige invallen zijner landslieden bragten Keizer LOTHARIUS in vermoeden, dat hij ontrouw handelde; hij ontnam hem, uit dien hoofde, *Doreftadt*, en wierp hem in hegtenis. Heimelijk ontkomen zijnde, zogt hij hulp bij LODEWYK *den Duitfcher*., die hem befchonk met eenige plaatzen in *Neder-Saxen*. Aldaar verzamelde hij een Leger, viel 'er mede op LOTHARIUS aan, verwoestte de Landen aan de Noordzee, en hernam *Doreftadt*. LOTHARIUS floot hierop een verbond met hem, waarbij ERIK beloofde, de grenzen van *Friesland* te zullen beveiligen, zo als hij deed. Zijn broeders zoon, GUNTRAM, ftond naderhand tegen hem op; zij leverden elkander flag: al wat van adel was, fneuvelde daarbij, uitgenomen de bovengemelde ERIK, die toen Koning werd.

ERIK, Hertog van *Brunswijk*, was, geduurende de Nederlandfche beroerten, zeer vermaard. Allereerst ontmoet men hem in den berugten Veldflag van *St. Quintijn*, in het Jaar 1557, waar bij de *Franfchen* de nederlaag bekwamen. De overwinning, die aldaar behaald werd, word inzonderdeid toegefchreeven, aan den moed en het beleid van den Graave van

 Eg-

Egmond. De Cônstabel van *Franrijk* werd zelfs daarbij gevangen genomen; hij en de Marschalk de St. ANDRE vielen in handen van Hertog ERIK, die hen naar *Brunswijk* voerde. Koning FILIPS, die deeze beiden gaarne in zijne magt zag, sloot, in het volgende Jaar, met den Hertog, een verdrag, om hun aan hem overteleeveren, tegen een losgeld van honderd en twaalf duizend ponden, van veertig grooten. Voor een derde gedeelte van deeze somme, verpandde FILIPS aan ERIK het Slot en de Heerlijkheid van *Woerden.* Dit streedt met de voorregten van *Woerden:* want vrouw MARGREET had, in het Jaar 1346, en Hertog FILIPS *van Bourgondien,* in het Jaar 1425, beloofd, getekend en bezwooren, die Heerlijkheid, *nimmer te zullen verzetten, verkoopen* of *vervreemden:* zo als blijken kan uit de *Handv. van Oudewater,* bl. 279, en bij MATTHEUS *de Noblitate,* pag. 200. Toen, in het Jaar 1566, Koning FILIPS, met geweld, de Inquisitie in de Nederlanden wilde invoeren, ontstond 'er een gerugt, dat Hertog ERIK, als Pandheer, in 't Graafschap *Kleef,* op 's Konings naam, Krijgsvolk verzamelde, waarmede hij, zo als gezegd werd, voor had, de Inquisitie en 's Konings wil te ondersteunen. De werving op 's Konings naam was zeker; doch de Landvoogdes, om de gemoederen niet meer te ontrusten, beweerde, dat FILIPS 'er geenen last toe gegeeven had; ook schreef zij eenen zeer ernstigen brief aan den *Hertog,* waar bij zij hem beval, zig niet meer van den naam des Konings te bedienen. De Hertog staakte hierop de werving voor eenigen tijd, doch hervatte dezelve naderhand.

Te *Woerden,* alwaar zig veele *Lutherschen* onthielden, wien de Hertog niet ongeneegen scheen, zijnde hij, zo als naderhand gebleeken is, de Augsburgsche Confessie toegedaan, waren veele beroerten ontstaan. De Wethouderschap had 'er de beelden uit de Kerk doen neemen. De Hertog, toen de beroerte gestild was, zondt aan de Magistraat dier Stad eenen brief, waar bij de Pastoor gelast werd, zijnen dienst weder te aanvaarden; 't welk hij echter niet nakwam. De Hertog, schoon Lutherschgezind, bediende zig van die beweeging, om bezetting en krijgsbehoeften op het Slot te brengen. In het Jaar 1567, wierp hij mede volk in *Vianen* en *Ameide,* na

dat

dat hij drie vaandels, onder HUGTENBROEK, NYVELD en RENESSE, geflagen hadt, die getragt hadden, de fchans aan de vaart te bemagtigen. Na dat, in het Jaar 1572, *Woerden*, voor den Prins van *Oranje*, of liever, voor de Staaten verzekerd was, door beleid van Jonker ADRIAAN VAN SWIETEN, werd, in het verdrag, bij overgave gefchied, bepaald, „ dat het regt aldaar zou gehandhaaft worden, op „ gelijken voet, als federt eenigen tijd, aldaar gevolgd was; „ buiten benadeeling van den Pandheer, wiens Rentmeester „ zijns Heeren inkomften vrij en onbelet zou mogen komen „ ontvangen".

De Hertog bleef getrouw de zijde van FILIPS aankleeven, en bragt de zaaken der Staaten groot nadeel toe. In het Jaar 1574, eischte hij, bij eenen brief, gedagtekend den 7 van de maand Junij, *Hoorn* en *Enkhuizen* op; doch dit was van geen gevolg. Tot aan zijnen dood toe, die voorviel op den 17 November van het Jaar 1584, was het FILIPS, door verloop zijner zaaken, onmooglijk geweest, het Pandfchap te losfen; en dus bleeven *Woerden*, en andere goederen, die hij in de Nederlanden bezat, in zijne magt. Bij Testament had hij dezelve gemaakt aan zijnen natuurlijken zoon, WILLEM VAN BRUNSWYK, en deszelfs zuster, KATHARINA. Deeze insgelijks overleeden zijnde, verzogt JULIUS, Hertog *van Brunswijk*, dat de Staaten het opzigt over de Heerlijkheid van *Woerden*, en over de *Liesveldfche* en andere goederen hier te Lande, ten behoeve van de regt hebbenden, wilden blijven behouden: zij deeden het, tot op den dood van Hertog JULIUS, die voorviel den 2 van de maand Maij 1589. Deszelfs zoon en opvolger, Hertog HENDRIK JULIUS, begeerde toen, dat de Staaten hem de Heerlijkheden *Woerden* en *Liesveld*, met zekere Huizinge in den *Haage*, benevens de ontvangene inkomften deezer goederen, welke de Staaten ingehouden hadden, zouden overdraagen. Doch de Staaten begreepen, dat deeze goederen, na het afsterven van WILLEM *van Brunswijk*, op deszelfs zuster KATHARINA vervallen waren. Deeze was getrouwd met ANDREAS DORIA, welke in dienst des Konings van *Spanje* was; en, uit dien hoofde, waren de goederen in de Nederlanden, haar behoorende,

de, verbeurd verklaard. Men liet, echter, den Hertog de vrijheid, om zig hier tegen, volgens de gewoone middelen van Regten, te verzetten. Onzeker is het, of hij zig daarvan bediend hebbe; doch bekend, dat hij, in het Jaar 1593, den voorgaanden eisch vernieuwd heeft; op een en denzelfden tijd, als KATHARINA *van Brunswijk*, toen weduwe van gemelden ANDREAS DORIA, bij de Staaten, om die zelfde goederen deed verzoeken. De Staaten besslooten toen, den Hertoge handligting aantebieden, mids hij borg stelde voor de wedergeeving; de weduwe bewees toen, dat zij eene natuurlijke dogter van Hertog ERIK was, 't welk hij ontkend hadt: hoewel de Staaten, in zulk een geval, hun regt voorbehielden, om dat zij gehuwd geweest was met een vijand deezer Landen.

De Graaf VAN HOHENLO, sedert het regt verkreegen hebbende, welk HENDRIK JULIUS, op de *Brunswijksche* goederen in *Holland*, gehad hadt, bragt zo veel te wege bij de Staaten, dat zij hem dezelve afstonden. Zijne weduwe, MARIA VAN NASSAU, met welke hij, in 't begin van het Jaar 1595, getrouwd was, heeft ze nog na zijnen dood bezeeten. Doch het *Pandschap van Woerden*, in den Jaare 1617, afgelost zijnde, is weder met de Graaflijkheid van *Holland* vereenigd geworden.

Zie *Vaderl. Hist.* VI Deel, bl. 15, 16, 189, 167, 186, 187, 232, 280, 381, 473. VII Deel, bl. 331. VIII Deel, 329 en 330.

ERINGA, een edele State in *Friesland*, in de nabijheid van 't Dorp *Britzum*, behoorende onder de Grietenije *Leeuwaarderadeel*, in het Kwartier van *Oostergoo*.

ERKELENS, een stedeke in het Noorderdeel van 't Hertogdom *Gulik*, aan de Grenzen van *Keulsland*, behoorende onder het Hertogdom *Gelder*; het legt in eene schoone Landsdouw, vier uuren van *Roermond*. In het Jaar 1578, werd

dit Stedeke, door MONDRAGON, op naam van Koning FILIPS, bemagtigd; de Staaten hernamen het naderhand.

Na dat de Marquis AMBROSIUS SPINOLA, in het Jaar 1607, met eenige Regimenten *Spanjaarden*, op *Luxemburgschen* bodem lag, werd Prins FREDRIK HENDRIK, broeder van MAURITS, toen Overste van der Staaten Ruiterij, derwaards gezonden, om zig te vernestelen. SPINOLA dit verneemende, begaf zig van daar, en verdeelde zijn volk in de Steden daar rondsom. FREDRIK HENDRIK zijnen weg neemende over *Erkelens*, deed de poort met een petard van een springen, en maakte 'er zig meester van. Die van *Erkelens* hunne zwakheid kennende, en ondervindende het nadeel, dat 'er in lag, gestaag van heer te veranderen, hadden, zedert een geruimen tijd, aan de *Spaanschen* en *Staatschen* brandschatting betaald; thans waren zij genoodzaakt geworden, zig voor *Spanje* te verklaaren; ook bevond de Graaf VAN DEN BERG zig daar binnen, met eenige bezetting. Niet alleen bemagtigde de jonge Veldheer het Stedeke, maar nam gemelden Graaf, met meer dan 50 *Spanjaarden*, gevangen. Al wat tilbaar was, werd geplonderd, en de rest in brand gestooken. FREDRIK VAN DEN BERG, 's Graaven broeder, dit willende wreeken, deed een aanslag op *Aardenburg*; doch het verraad, waarvan hij zig meende te bedienen, werd tijdig ontdekt, en hij in zijne hoop te leur gesteld. *Erkelens* bleef in de magt der Staaten tot na den *Munsterschen* vrede.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*; H. DE GROOT, *Nederlandsche Jaarboeken*, fol. 526.

ERKESTEIN, of ARKESTEIN, een vervallen Slot, in de Provintie van *Overijssel*, onder *Zalland*.

ERLEBEKE, een Dorp in de Meijerij van *'s Hertogenbosch*; zie AARLEBEEK.

ERLEKOM, of ERLEKUM, een geringe buurt, aan den flinker oever van de *Waal*, een weinig beneden *Millingen*, be-

behoorende aan den Heer DIRK BERTHRAM, *Baron de Vilattes*.

ERMELO, ERMEL of ARMEL, is een klein *Geldersch* Dorp, liggende in het midden van de Heide, een goed uur gaans bezuiden *Harderwijk*. Men vindt van dit Dorp reeds gewag gemaakt, in een giftbrief van het Jaar 1006. De Gereformeerden worden aldaar door één Predikant bediend. Onder het Schoutsampt van *Ermel* behoort het Dorp *Nunspeet*, en onder dit legt de buurschap *Hulsherst*.

ERMENZUIL, een afgod, in deeze en de oude Saxische Landen; zie IRMANSUIL.

ERMKINA, was de oude benaaming van eene plaats, die, met meer andere, in *Gelderland*, aan de beide oevers van de *Bovenwaal*, volgens de gifte van Heere BALDERIK, in 't Jaar 1080, ten deel gevallen was aan de Kerke van *Utrecht*. Zo veel ik tot nog toe heb konnen naspooren, is 'er geene plaats of benaaming, die in klank naar dit woord zweemt, of het moest zijn, dat men *Ermke*, alleenlijk hield voor het bijwoord INEN, welke benaming eigen is aan twee of drie dorpen, liggende aan de *Waal*, tegen over *Zaltbommel*. Zie HALMA.

ERNSNA, eene edele State, onder het Dorp *Ee*, in de Grietenij *Oostdongeradeel*.

ERNESTUS, Aartshertog van *Oostenrijk*, zoon van Keizer MAXIMILIAAN DEN II, broeder van Keizer RUDOLPH DEN II, was gebooren in het Jaar 1594, en door FILIPS, in plaats van den Hertoge VAN PARMA, aangesteld als Landvoogd over de Nederlanden. De *Spanjaarden* gaven voor, dat hij de man was, die de afgevallene Landschappen weder onder 's Konings gehoorzaamheid zoude brengen; doch deeze voorzegging werd niet bewaarheid. Ten tijde der Inlandsche beroerten in *Frankrijk*, en waar onder FILIPS sterk arbeidde, om Koning HENDRIK DEN IV van den throon te bonzen, (doch 't welk juist diende om hem de Nederlanden

den te doen verliezen) verbond zig de *Spaansche* Koning, met veele en voornaame Grooten in *Frankrijk*, en floeg voor, zijne dogter ISABELLA CLARA tot Koninginne te doen aanneemen, en haar vervolgens met dezen ERNESTUS in 't huwelijk te doen treeden. Doch hier mede bedorf hij ook zijne zaak in *Frankrijk*. ERNESTUS moest zig, in plaats van de Kroon van *Frankrijk*, met het Gouverneurschap der Nederlanden vergenoegen; ook trouwde hij niet met ISABELLA CLARA, maar wel zijn broeder ALBERTUS. Men zegt dat hij een zwaarmoedig en statig Prins was, dien men zelden of nooit heeft zien lachen; doch te gelijk zachtmoedig, en van geen wreeden aart, en ongemeen Godsdienstig. In de Nederlanden, echter, bevond men wel haast, dat al zijne goedaartigheid zig bepaalde tot den Koning en den Roomschen Godsdienst. Van de Jesuïten zijne opvoeding ontvangen hebbende, behoefde men zig, over zijnen haat tegen de Ketters, niet te verwonderen. Het uiterlijk vertoon zijner zachtmoedigheid diende alleen, om de *Nederlanders* te misleiden, en, ware het mooglijk, te blinddoeken. Doch hier toe was hij niet schrander genoeg; zijne listen werden spoedig ontdekt. Voor dat hij in de Nederlanden kwam, verspreidde zig het gerugt, dat hij, met een magtig Leger, zoude herwaards koomen om de rebellige Nederlanders te doen bukken; doch tevens, dat hij volkoomen magt had, om vrede te maaken, op zulk een voet, als hem zou goed dunken. Vóór zijne overkomst, deedt men dusdaanige gerugten loopen: eensdeels, om het volk te verschrikken; anderdeels om het zelve te verleiden, of wel tot opstand tegen de Staaten te beweegen; doch noch het een, noch het ander gelukte den *Spanjaarden*. De ervaarenheid had het volk te veel geleerd, bedachtzaam te zijn, om zig niet te laaten verschalken. In zijnen optogt tot in den *Paltz* genaderd zijnde, kon hij zig niet onthouden, zekere verkeerde proefstukken zijner lankmoedigheid jegens Graaf JAN *van Nassau* te betoonen, ter oorzaake, dat Graaf JAN (zo hij meende) den Paltsgrave geraaden had, zig uit zijn Land te begeeven, om als dan zig te konnen verontschuldigen, geene vestingen voor ERNESTUS, en zijne onderhebbende *Spanjaarden*, te hebben doen openen: want anders werd hij over-

overal, overeenkomstig zijner waardigheid, onthaald. Bij den Aartsbisschop van *Mentz* over tafel zittende, berste hij uit in spijtige woorden, en het doen van dreigementen tegen den Graave. Zelfs vraagde een zijner Jesuïten, waarom men niet te *Mentz*, zo wel als elders, de Inquisitie deed werkzaam zijn. Te *Brussel* gekoomen, en met groote pracht ingehaald zijnde, gedroeg hij zig, eenigen tijd, zeer stil, zonder iets te verrichten, ten opzigte van vrede of oorlog; vergenoegende zig met een prachtigen staat te voeren, en zig trots en hovaardig aanstellende, zonder iemant de minste eerbewijzing te doen. Zelfs nam hij voor de aanzienlijksten den hoed niet af, in den waan van zig daar door gevreesd te zullen maaken; doch in tegendeel geraakte hij daar door in minachting, bij al wat om hem was. Voor zig zelven, vond hij zig ook ras bedroogen; 'er was geld, noch die veelheid van Krijgsvolk, welke hij zig hadt voorgesteld, en hij dus buiten staat, om iets van belang te verrigten.

Ook school 'er nog iet anders agter. FILIPS was veel te wantrouwend, om hem het volle bewind der Nederlanden te betrouwen; hij had hem alleen herwaards gezonden, met oogmerk om hem nader bij *Frankrijk* te brengen, met behulp van de *Ligue*, zig aldaar te doen indringen, en vervolgens met zijne dogter te doen huwen; doch, gelijk wij boven zeiden, hier vonden zij zig beiden bedrogen. Dewijl hij, in het eerste Jaar van zijn verblijf, niets verrigtte, haatten hem zelfs de *Spanjaards*, en schroomden niet, zo min als de *Nederlanders*, schimpdichten op hem te maaken. Te *Brussel*, *Antwerpen* en elders, zag men ze in menigte ten voorschijn koomen: onder anderen een, waarin gezegd werd:

ERNESTUS, die de fest' is
Erger dan de pest is.
Komt zien waar de rest is,
Of 'er niet ten best is;
Maar omdat hij de lest is,
Nihil op 't request is.

Bui-

Buiten twijffel, heeft de maaker van dit bovenstaande schimpdicht het oog gehad op het bekend Latijnsch *Distichon*, geschoten op Paus ALEXANDER DEN VI, die in de Geschiedboeken, als een afgrijslijke booswigt, afgeschilderd word:

„ Sextus *Tarquinius*, Sextus *Nero*, Sextus *ab isto*;
„ Semper sub Sextis perdita Roma fuit.

Zinspeelende op den naam van den *zesden*. *De zesde Tarquyn, de zesde Nero, de zesde Alexander; de zesde is altijd voor Rome een verderflijk kwaad geweest.* Dus werd ERNESTUS, als de zesde der Landvoogden, na den oorlog, of den aanvang der *Nederlandsche* beroerten, ook voor Nederland als verderflijk aangezien. In ledigheid, of met vrouwen, of te bed leggende aan het Podagra, verspilde hij zijnen tijd. Zijnen naam bezwalkte hij boven dien, met het omkoopen van Moordenaars, om Prins MAURITS om te brengen. Onder deeze bevondt zig zekere MICHIEL RENICHON, die, te *Breda* gekoomen, en op vermoeden gevangen genoomen zijnde, beleed, buiten pijn en banden, dat hij was opgemaakt om Prins MAURITS te vermoorden; dat de Graaf VAN BARLAIMONT hem daartoe, door groote beloften, had bewogen, en bevolen, hem in de kamer van den Aartshertog te volgen, van wien hij insgelijks groote beloften en toezeggingen had ontvangen; dat hij, toen BARLAIMONT binnen tradt, uit ontzag, in het Portaal zijnde blijven staan, BARLAIMONT en ERNESTUS over dat stuk had hooren spreeken, en den laatstgenoemden zeggen: *Al het geene ik beloove, zal ik dubbel naakomen, en met woeker voldoen*; dat hij ook op staanden voet, 500 Guldens ontvangen had, op eene Ordonnantie, getekend door den Aartshertog. Dit alles bekende RENICHON, in bijzijn van MARTIUS en KOMANS, afgezanten van den Aartshertog tot de Vredehandeling in '*s Gravenhage*: en op die gedaane bekentenis, ontving hij zijne verdiende straffe. Wijders beleedt hij, dat, behalven hem, zes anderen tot dat schelmstuk waren uitgezonden. Een van deeze, was PIERRE DU FOUR, die, eenige Jaaren geleeden, als Soldaat, onder de Lijfwagt van Prins MAURITS gediend

diend had. Deeze bekende, te *Bergen op den Zoom*, dat hij, door den Aartshertog, was aangezogt, weder dienst onder de Lijfwagt te neemen, en vervolgens den Prins, op de Jagt, of te *Rijswijk* in zijne ſtallen, of als hij uit de Kerk kwam, met zijn musket, 't welk met twee kogels moest zijn gelaaden, te doorſchieten; dat hij het neemen van afſcheid van den Aartshertog, deeze tot hem gezegd had: *Mijn zoon, indien gij volbrengt, dat gij mij belooft, en den Tiran uit den weg ruimt, zal de regte weg naar het Paradijs voor u open ſtaan.* Op deze belijdenis, werd gemelde PIERRE DU FOUR, te *Bergen op den Zoom*, gevierendeeld. Ook had ERNESTUS omgekogt eenen GUI LOPEZ, een *Portugeeſchen* Doctor, en Lijf medicus van Koningin ELIZABETH, om haar, door een vergiftigen drank, van het leven te berooven: waarvoor hij zou genieten 50,000 Dukaaten; doch dit verraderlijk ſtuk werd rugtbaar. Terwijl ERNESTUS alleen tot deeze en dergelijke zaaken bekwaam was, had FILIPS weinig dienst van hem. Zijne oogmerken, en voornamelijk zijn ontwerp omtrent het Huwelijk, en op de Kroon van *Frankrijk*, meer agteruit dan voorwaards ziende gaan, en ontwaar wordende, dat de Koning hem begon te haaten, en dat de *Nederlanders* hem verachtten, ſloeg hij aan het kwijnen; zijne ziekte nam, in de maand Februarij van het Jaar 1595, zodanig de overhand, dat hij, na eenige dagen bedlegering geweest te zijn, tusſchen den 10 en 11 dier maand, den geest gaf. Zijn lichaam geopend zijnde, vond men eenen ſteen in de Nier, en een levenden worm, die de omliggende deelen afgeknaagt had. Hij liet zwaare ſchulden na.

Roomschgezinde Schrijvers, die meer uit partijſchap, dan om der waarheid hulde te doen, geſchreeven hebben, ſchroomen niet, met lof van hem te gewaagen; MEERBEEK is onder deeze geenzins de minſte, zo als men in zijn *Chronijk* fol. 802, zien kan.

ERNESTUS was, volgens het verhaal van Mannen, die meer geloof verdienen, op den 30 Januarij van het Jaar 1594, te *Brusſel* in zijn Gouvernement aangekoomen; zo dat zijn beſtier van geen langen duur geweest is. In den aanvang van het Jaar 1595, toen hij bijna nog niets verrigt had,

maak-

ERNST CASIMIR,
Graave van Nasſau.

maakte hij een overslag van den staat van Oorlog, en bevond, dat hij, om dien te voeren, 300,000 Dukaaten ter maand noodig had: uit hoofde van zijn vadzig bestier, was hij op verre na niet in staat, die somme bij een te krijgen. Ook beging hij een grooten misslag, met VERDUGO, terwijl deeze bezig was met het beleg van *Koeverden*, van daar tot zig te dagvaarden, om rekenschap te geeven van de brandschatting, die hij in *Friesland* gevorderd had; als mede van andere gelden, over welke die dappere Krijgsman het bewind hadt gehad. Het is waar, dat, van die penningen, niet veel ten dienste van 's Konings zaaken in de Nederlanden gebruikt was: want VERDUGO had dezelve, op bevel des Konings, naar *Spanje* moeten zenden. Dit geval smerte niet alleen VERDUGO; maar ook de soldaaten, die hem, om zijne bekwaamheid, als hunnen Vader eerden, waren daar over ten hoogsten bedroefd. Deeze enkele misslag is genoeg, om te doen zien, dat de Aartshertog geheel onbekwaam tot het bestier van zaaken was, en dus geenen lof verdiend heeft.

Men zie van hem, REID, VAN METEREN, BOR en anderen.

ERNST CASIMIR, Graaf van *Nassau*, de Zoon van JAN, Grave van *Nassau Dillenburg*, en van JULIANA, Dogter van den Landgrave van *Luchtenberg*, werd geboren, den 22 December van het Jaar 1573. In zijne jeugd werd hij, benevens zijnen broeder LODEWYK GUNTHER, in alle Ridderlijke oeffeningen en takken van geleerdheid, eerst te *Siegen* daar naa te *Heilbron* en *Bazel*, onderweezen. Van daar vertrok hij naar *Geneve*, voorts naar *Frankrijk*; en kwam eindelijk te *Groningen*, bij zijnen oudsten Broeder, Graaf WILLEM LODEWYK. Hij besloot onder denzelven, den Staat tegen *Spanje* te dienen. Hij had het ongeluk, in het Jaar 1595, met zijnen Broeder Graaf FILIPS, en ERNST, Grave van *Solms*, in een Veldslag tegen de *Spanjaarden*, gevangen genomen, en naar *Rhijnberk* gevoerd te worden; de twee gemelde Graaven overleden aldaar; doch hij werd gelost, voor 10,000 guldens. Daarna beschonken hem de Staaten met een Kompagnie Voetvolk

volk, waarmede hij, in het volgende Jaar, in *Hulst* in bezetting lag, toen de *Spanjaarden* die plaats belegerden. In het Jaar 1597 woonde hij, onder Prins MAURITS, de belegeringen van *Rhijnberk* en *Lingen* bij. In het Jaar daaraan verzelde hij de weduwe van den Prins van *Oranje*, naar *Frankrijk*. In het volgende Jaar te rug gekoomen zijnde, was hij tegenwoordig in den Veldtogt, tegen den *Admirant van Arragon*. Ook hielp hij, in het Jaaa 1600, de fchans *St. Andries* overmeesteren, verzellende voorts Prins MAURITS, in dat zelfde Jaar, in den vermaarden togt naar *Vlaanderen*; bij welke gelegenheid hij zig als een Held gedroeg; gelijk ook bij de verovering der Steden, in het volgende Jaar. In het Jaar 1605, werd hij, om zijne betoonde trouw, aangefteld tot Gouverneur van *Rhijnberk*. In 1606 belegerde en overmeesterde hij *Lochem*, en bekwam, in dat zelfde Jaar naa het overlijden van zijnen vader, voor zijn Erfdeel, het Graaffchap *Dietz*. Met bewilliging der Staaten, deed hij eene reize naar Hertog JULIUS *van Brunswijk*, dien hij bijftand bood in de belegering van *Brunswijk*; hij trouwde, bij die gelegenheid, met SOPHIA HEDWIG, dogter van gemelden Hertog. Nog in dat zelfde Jaar, werd hij, door de Staaten, tot Veld Marfchalk en Luitenant Gouverneur van *Gelderland* benoemd, en, in het Jaar 1610, tot Luitenant Gouverneur van *Utrecht*. In naam der Staaten, verwelkomde hij, twee Jaaren daar na, FREDRIK DEN V, Keurvorst van den *Paltz*, als deeze, ter voltrekkinge van zijn Huwelijk, naar *Engeland* reisde, en geleide denzelven tot *'s Gravenhage*. Zijn broeder, Graaf WILLEM LODEWYK *van Nasfau*, in het Jaar 1620, overleeden zijnde, werd hij, in deszelfs plaats, tot Stadhouder van *Friesland* aangefteld. Na dat het beftand met *Spanje*, in 't volgende Jaar, geëindigd was, vond de Staat, bij den aanvang van den tweeden oorlog, in hem een dapperen verdediger van deszelfs Regten. In het Jaar 1622 hielp hij *Bergenopden Zoom* bemagtigen, en ontweldigde den *Spanjaarden*, *Steenwijk*. In het volgende Jaar, verzekerde hij de ftad *Embden*, tegen de aanflagen van den Keizerlijken Generaal TILLY; ook benoemde hem Prins MAURITS, in dat Jaar, ingevalle zijn broeder FREDRIK HENDRIK vóór hem kwam te overlijden,

tot

tot Erfgenaam van het Prinsdom *Oranje*. In het Jaar 1626 veroverde hij *Oldenzeel*, stilde het oproer te *Leeuwaarden*, en was, in 1628, tegenwoordig bij de verovering van *Grol*. In het Jaar 1629 meende hij den Graaf VAN DEN BERG de *Veluwe* te doen ruimen; doch dit mislukte hem, wordende hij zelfs genoodzaakt, te rug te trekken. Gelukkiger slaagde, in dat zelfde Jaar, in zijne tegenwoordigheid, de overmeestering van *'s Hertogenbosch*, door FREDRIK HENDRIK. Hij en Prins FREDRIK WILLEM rukten, in 't Jaar 1632, voor *Venlo*; doch; eer zij die Stad bemagtigden, zond de Prins hem, om *Roermond* in te neemen. Hier wilde het ongeluk, dat hij, op den tweeden dag van het beleg dier Stad; van zijn Paard stappende, om de loopgraaven te bezigtigen, met een vuurroer uit de Stad in het hoofd geschooten werd, en aan deeze wonde, niet langer dan drie uuren daarna, overleed. Dit ongeluk gebeurde op den 2 Junij van het gemelde Jaar 1632; van alle beminnaars des Vaderlands, werd hij ongemeen betreurd. Zijn lijk, gebalzemd zijnde, werd naar *Leeuwaarden* gevoerd, en aldaar, met luister, ter aarde besteld. Op het Hof aldaar, vertoont men, onder de oude gedenkstukken van dien tijd, den hoed, door welken de schoot was doorgegaan. Bij zijne Gemaalinne had hij twee zoonen: HENDRIK CASIMIR en WILLEM FREDRIK, die beiden, naa malkanderen, *Stadhouders* van *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe* geweest zijn. De laatste heeft den stam der Graaven van *Nassau Dietz* voortgeplant.

Zie REIDT; DE GROOT; VAN DEN ZANDEN, enz. *Nederl. Geschiedenissen*.

ERNST, of ERNESTUS, Graaf van *Mansfeld*, Markgraaf van *Castelnuovo* en *Boutigliere*; natuurlijke zoon van Graaf PIETER ERNST VAN MANSFELD, gebooren in het Jaar 1585, doch, door Keizer RUDOLPH DEN II, als een echte zoon verklaard. In zijne eerste jeugd werd hij opgevoed aan het Hof van den Aartshertog ERNESTUS, Gouverneur der Nederlanden, en daarna gezonden aan zijnen broeder, Graaf KAREL VAN MANSFELD, om door hem,

in de konst des oorlogs, onderwezen te worden. Tot meerder Jaaren gekomen zijnde, diende hij den Keizer en den Koning van *Spanje*, in de *Hongarische* en *Nederlandsche* oorlogen; doch vatte eerlang een misnoegen op, bijzonder tegen *Spanje*; het zij om dat hij niet genoeg werd bevorderd, of om dat hij zijne bezolding niet ontving. In het Jaar 1609, nam hij wederom dienst onder den Aartshertog LEOPOLD, en bekleedde den rang van Overste. Doch dezen dienst verlaaten hebbende, begaf hij zig onder de Unie, en diende tegen *Spanje*, onder Hertog KAREL EMANUEL *van Savoije*, die hem tot Markgraaf verhief. Na dat de vrede in *Frankrijk* gesloten was, trok hij, met 2000 man, naar *Duitschland*, ter ondersteuninge van FREDRIK, Keurvorst van den *Paltz*, die hem, in het Jaar 1618, naar *Boheemen* zond, om de partij tegen *Oostenrijk* te versterken. De *Boheemers* benoemden hem, te *Praag*, tot Generaal Veldtuigmeester, en Overste van het Voetvolk: in die hoedanigheid bemagtigde hij de Stad *Pilsen*; en schoon hij daarom, door den Keizer, in den Rijksban gedaan werd, hielden, echter, de *Boheemers* hem in hunnen dienst, en namen hem onder de Landstenden aan.

Op den Keizerlijken Generaal BUCQOY, die hem eenige schade had toegebragt, wist hij zig spoedig te wreeken. Na dat de Keurvorst van den *Paltz* tot Koning van *Boheemen* verkooren was, en dat Rijk wederom verlooren had, verdedigde hij, echter, zeer hardnekkig *Pilsen* en *Tabor*. FRIDRIK benoemde hem vervolgens tot zijnen Generaal; doch Keizer FERDINAND, hem voor een muiteling uitmaakende, deedt eene groote somme Gelds op zijn hoofd zetten, en belooven aan een iegelijk, die hem levendig of dood aan hem leverde. *Pilsen* moest hij, in het Jaar 1621, aan den Keizer overgeeven; en niet in staat zijnde, TILLY te wederstaan, week hij, met zijn Leger, naar den *Opperpaltz*, en sloeg aan de grenzen eenig volk van den Generaal TILLY. Deeze trok daarop insgelijks naar dien oord; waarop ERNST naar den *Neederpaltz* week. In het Jaar 1622, verwoestte hij den *Elzas*: waarom hij, door den Keizer, voor de tweede maal, in den Rijksban gedaan werd. Zonder zig daaraan te stooren,

trok

trok hij, ten tweedemaale, naar het Sticht *Spiers*; en na dat Koning FREDRIK, met zijn Leger, zig bij het zijne gevoegd had, floeg hij de *Beijerfchen* bij *Mengelsheim*, veroverde ftormenderhand *Ladenburg*, en ontzette *Hagenau*. Door dezen voorfpoed, werden zijne troepen, die flegt van hem betaald werden, aangemoedigd, om hem fchielijk en gewillig te volgen. Zeer fpoedig en onverwagt overviel hij den Landgraaf van *Hesfen-Darmftad*, als eenen vriend van den Keizer, en nam hem en zijnen zoon JOHANNES gevangen; op zekere voorwaarden, werden zij ontflagen.

Vervolgens vereënigde hij zijn leger met dat van CHRISTIAAN, Hertog van *Brunswijk*, en Bisfchop van *Halberftad*; trok, door den *Elzas*, *Lotharingen* en *Henegouwen*, naar *Braband*, om dat de zaak van de *Ligue* in een flegten ftaat was, en hij zijnen dienst den Keizer te vergeefs had aangeboden. De togt naar de *Nederlanden* gefchiedde zeer onverwagt, en was zeer rampzalig voor de plaatzen, daar hij doortrok, om dat zijne Soldaaten alleen van den roof leefden. De Hertog van BOUILLON, te *Praag* den Hervormden Godsdienst hebbende aangenoomen, zogt hem te overreeden, om de *Hugenoten*, in *Frankryk*, bij te fpringen; 't welk geene kleine vreeze bij den Koning veroorzaakte; zelfs zogt de Hertog van NEVERS hem te beweegen, om in dienst van den Koning overtegaan. Doch Graaf ERNST, den kans waarneemende, trok regt door naar de *Nederlanden*. Op den 29 Augustus van het Jaar 1622, vond hij zeer onverwagt, den Spaanfchen Generaal *Don* GONSALVO DE CORDUA, bij *Fleurij*, achter een berg, in volle flagorde, om hem de pas aftefnijden; zints tien weeken waren de *Mansfeldfche* Soldaaten niet onder dak geweest: veelen zelfs hadden in geen veertien dagen brood gezien, en waren afgemat en krank. Nogthans waagde de Graaf eenen flag, die zo gelukkig uitviel, dat de *Spanjaarden*, geheel verflagen, met achterlating van alle het gefchut en pakkadje, de vlugt namen; hoewel zij, om dat MANSFELD hun niet vervolgde, zig de overwinning toefchreeven. Gebrek aan leevensmiddelen deed hem naar de *Nderlanden* voortfpoeden. Onder weg verloor hij veel volk, en ook een groot deel van den behaal-

haalden buit. Hij was tegenwoordig bij het gelukkig ontzet van *Bergenopdenzoom*, dat door SPINOLA belegerd was. In het volgende Jaar was hij tegenwoordig bij den vrugteloozen aanslag des Prinsen van *Oranje* op *Antwerpen*. Nog in dat zelfde Jaar, na groot gevaar te hebben geloopen van te verdrinken, vertrok hij wederóm naar *Duitschland*, nam *Dorsten*, en andere plaatzen, in *Westphalen* weg, en deed een inval in *Oost-Friesland*. Intusschen was het Leger van Hertog CHRITIAAN *van Brunswijk*, door TILLY, geslaagen en verstrooid. De Staaten namen in hunnen dienst een goed getal der verloopene knechten; doch, alzo zij onder MANSFELD, niet anders geleerd hadden dan rooven en plonderen, werden ze wederom ontslagen; die in dienst bleven, geleidde de Graaf VAN STYRUM tot MANSFELD, in *Oost-friesland*, die hun allen moedwil toeliet. De Generaal TILLY had ten oogmerke, ERNST, in *Oost-Friesland*, aan te tasten; doch deze had, bij *Stukhauzen*, zig zo wel verschanst, dat TILLY hem niet kon naderen. Gebrek aan geld was oorzaak, dat zo wel de *Mansfeldschen* als de *Franschen*, met welke zij versterkt waren, het den *Oostfriezen* ondraaglijk maakten.

De algemeene Staaten, om den opstand te verhoeden, boden Graave ERNST eene somme van 300,000 Guldens aan; mids hij, na de ontvangst daarvan, het volk zou afdanken, en het land doen ruimen. Hij deed dit ook, zeer weinig volks behoudende, 't welk binnen kort mede verliep.

Hij begaf zig daarop naar *Frankrijk*, daar men, langs hoe meer, voor de magt van *Oostenrijk*, bedugt werd, en bad den Koning, den Paltzgraaf te ondersteunen. Dit hem eenigermaate beloofd zijnde, stak hij over naar *Engeland*, daar hij zeer wel ontvangen, rijklijk begiftigd, en tot Generaal Veldmarschalk voor den aanstaanden Veldtogt, werd aangesteld. Ook verzamelde hij aldaar eenige troepen, voerde dezelve naar *Holland*, doch stond ze wederom af aan den Prins van *Oranje*, om 'er zig, tot het ontzet van *Breda*, van te bedienen. Hierop stak hij andermaal over naar *Engeland*, alwaar hij, met groot levensgevaar, wegens geleden schipbreuk, aanlandde. In het Jaar 1625, hieldt hij bijna geheel *Duitschland* in

in onrust, en verbond zig met BETHLEM GABOR; doch ziende, dat die Vorst zig met den Keizer wilde vereenigen, verliet hij hem, met oogmerk om te *Venetien* of in *Turkijen* zijn geluk te beproeven. Op den 20 November des Jaars 1626, werd hij, te *Bosfie*, van eene ziekte overvallen, die hem den dood veroorzaakte. Zijne bedrijven hebben altoos verwondering veroorzaakt. Want hoe menigvuldige maalen hij ook geflagen werd, en fchoon land noch volk hebbende, kwam hij, echter, telkens, eer 'er iemand op verdagt was, met een nieuw Leger ten voorfchijn. Volgens zommigen zou hij de eerfte geweest zijn, die zig van *Dragonders* bediend heeft. Ook word 'er verhaald, dat hij, zijn einde voelende naderen, zig aankleedde, den degen op zijde gordde, en dus ftaande, in de arme van zijne bedienden, als een Held, den geest gaf.

Zie VAN METEREN, *Nederl. Oorl.*
VASSOR, *Hiftoire du reg. de Louis* XIII, Tom. IV. enz. enz.

ERNST, Aartsbisfchop en Keurvorst van *Keulen*, was de jongfte Zoon van ALBERT DEN V, Hertog van *Beijeren*, geboren in het Jaar 1544. In den Jaare 1566 werd hij verkooren tot Bisfchop van *Frijfingen*; in het Jaar 1573, van *Hildesheim*; in het Jaar 1580 van *Luik*, en in het Jaar 1586 van *Munfter*. Reeds in het Jaar 1583, was hij aangefteld tot Aardsbisfchop van *Keulen*, in de plaats van GEBHARD TRUCHES, die, om zijne verandering van Godsdienst, en aangegaane Huwelijk, van die waardigheid ontzet was, en zedert zijn verblijf hield in de *Nederlanden*, en wel inzonderheid te *Delft*. Zo fterk als TRUCHES, door de Staaten, onderfteund werd, zo kragtig onderfteunde de Koning van *Spanje* deezen ERNST, wien hij vijfduizend Man te hulp zondt. De Stad *Bon* werd, door verraad, aan den Bisfchop overgegeeven. MARTEN SCHENK heroverde dezelve daarna. Bisfchop ERNST vervoegde zig in Perfoon bij PARMA, en verzogt van hem meerder bijftand. Toen nu de begeerde hulp achter bleef, wilde hij naar *Beijeren* te rug keeren,

ren; doch de Paus beval hem, in zijn Bisdom te blijven. Hij zette dan den Oorlog voort, en kwam alle zwarigheden te boven. Hij leefde tot in het Jaar 1612, en overleedt te *Arendsberg*, in *Westphalen*.

STRADA, *Nederl. Oorl.* II Deel, en THUANUS.

ERNST, of ERNESTUS AUGUSTUS, Hertog van *Brunswijk* en *Lunenburg*, Keurvorst en Bisschop van *Osnabrug*, was de Zoon van Hertog GEORGE en van ANNA ELEONORA, Dogter van den Landgraave LODEWYK van *Hessen Darmstad*. Hij was geboren, den 18 November van het Jaar 1629. Na den dood van zijnen Vader, die, in 't Jaar 1641, gestorven was, begaf hij zig naar de Hooge Schoole te *Marpurg*, en bekleedde aldaar de waardigheid van *Rector Magnificentissimus*. In het volgende Jaar deed hij eene reize naar *Holland* en *Engeland*; vijf Jaaren daarna, bevond hij zig in *Frankrijk*, reisde van daar naar *Spanje*, bezag geheel *Italie*, *Sicilie* en *Malta*, en kwam van daar de rug in *Duitschland*. In zijne afweezigheid, was hij tot *Coadjutor* van *Maagdenburg* verkooren. Naderhand deed hij nog eene reize naar *Italie*. Na den dood van FRANS WILLEM *van Wurtenberg*, werd hij, uit kragt van den Munsterschen Vrede, aangesteld tot Bisschop van *Osnabrug*. In het Jaar 1665, was hij een der voornaamste bewerkers van den Vrede, tusschen *Engeland* en de algemeene Staaten. Met de laatstgenoemden sloot hij, te *Nieuburg*, in het volgende Jaar, eene defensive Alliantie; en bragt, in 't Jaar 1667, door zijne medewerking te wege, dat het gevreesde gevaar, door een vergelijk, te *Kleef* gesllooten, zonder nadeel te doen, overwaaide. Even gelukkig slaagde hij, met behulp van andere Vorsten, in het bijleggen der geschillen, die tusschen *Zweeden* en *Breemen* gereezen waren. Ter gelegenheid van den inval der *Franschen*, in de *Spaansche Nederlanden*, in het Jaar 1667, maakte hij, met *Deenemarken*, *Brandenburg* en de algemeene Staaten, een verbond, om de algemeene rust te bewaaren. In het Jaar 1671, deed hij, op nieuw, eene reize naar *Italie*, en bevrijde,

de, bij zijne terugkomst, zijne Onderdaanen van de gevreesde doortochten, welke de Oorlog, tusfchen den Staat en de Franfchen, veroorzaakte. En vermits de vijanden in de *Paltz* fterk indrongen, trof hij een verdrag met den Keizer, *Spanje* en de algemeene Staaten, belegerde en veroverde de Stad *Trier*, na dat hij, alvoorens, de Fransche Troepen, tot hulp gezonden, heel verflagen hadt. In het volgende Jaar vertoonde hij zig voor *Maastricht*, als mede voor *Charleroij*, en in het Jaar 1678 floeg hij de *Franfchen*, voor *St. Denijs*. Een gevaarlijke twist, in den Jaare 1679, tusfchen *Deenemarken* en de Stad *Hamburg*, ontftaan, werd, door zijnen werkzaamen aart en wijs beleid, gelukkig bijgeleid. Bij gelegenheid dat de Franfchen, in het Jaar 1681, in *Zwaben* en *Frankenland* doorgedrongen waren, voerde hij, in perfoon, een Leger van 8000 man aan den *Rijn*, en bewerkte, dat de Hertog van *Holftein Gottorp* in zijne regten herfteld werd. Daarop bood hij aan, met zijn Leger, *Spanje* in *Braband* te hulpe te koomen. Doch, om de *Franfchen* en *Zwaben* te keeren, voegde hij zig, met zijne Troepen, bij de geallieërden, hielp de Stad *Mentz* veroveren, en keerde daarop naar de *Spaansche* Nederlanden te rug. In het Jaar 1692, zond hij den Keizer 5000 man, om tegen den *Turk* te dienen. Ten zelfden tijde leverde hij, aan *Engeland* en *Holland*, volgens inhoud der Traktaaten, 8000 man in de Nederlanden. Onder dit alles trad hij in die groote alliantie, tusfchen den Keizer en de algemeene Staaten, op den 22 Maij van het Jaar 1696, gefloten, en zond, in dat zelfde Jaar, 4000, en in het volgende nog daarenboven 6000 man, in de Nederlanden.

Een Afgezant, uit zijnen naam verfcheenen op de Vredehandelingen, hielp dezelve grootelijks bevorderen. Doch hij zag 'er de vrugten niet van; want hij overleed, den 23 Januarij van het Jaar 1698. Uit zijn Huwelijk, met SOPHIA, Dogter van FREDRIK DEN V, hadt hij 7 Kinderen verwekt.

ERP, een groot Dorp, in *Staats Braband*, ruim anderhalf uur van *Aarle*, aan de Rivier de Aa, over welke aldaar twee bruggen liggen. Het Dorp zelve is zamengefteld uit ze-

ven gehugten, of buurtschappen; welker huizen, ten getale van 300 meestendeels van elkander verstrooid liggen. Behalven de *Heide*, die gemeen is, beslaat het 758 Morgens Bouwland, 't welk aldaar zeer vrugtbaar is. Op de Rivier heeft men een Water en Koornmolen. De Regeering bestaat uit zeven Schepenen, en éénen Secretaris, die zijn ampt erflijk bezit. Men vindt 'er eene groote Kerk, op welker midden een spitze Toren staat, en aan de Westzijde, een zwaare gemetzelde Toren, die, echter, thans niet hooger is dan het bovenste gedeelte van het Kerkdak. De Gereformeerde Gemeente, die voortijds haaren eigen Predikant had, tot in het Jaar 1676, is zedert met *Vechel* vereënigd; 't welk nog heden plaats heeft. Het Adelijk Geslacht VAN ERP, in *Braband*, voert zijnen naam naar dit Dorp.

BACHIENE, *Geogr. bl.* 569.

ERPT, (JAN VAN KUIK, *Heer van*) was de persoon, die, met JERONIMUS TSEERAARTS, Stalmeester des Prinsen van *Oranje*, in het Jaar 1572, na dat *Vlissingen* aan 's Prinsen zijde was overgegaan, dit zelfde te *ter Veere* beproefde; het welk hem ook gelukte. Zie VEERE.

Vaderl. Hist. VI Deel, bl. 353.

ERPENIUS, (THOMAS) gebooren te *Gornichem*, in het Jaar 1584, den 9 September. In het Jaar 1618, werd hij, te *Leiden*, beroepen tot Hoogleeraar in de *Oostersche* taalen, uitgezonderd de *Hebreeuwsche* en *Caldeeuwsche*, het onderwijs van welke hem eerst twee Jaaren laater werd opgedraagen. Lang te vooren, namelijk in het Jaar 1612, had men hem, om zijne bekwaamheid, genodigd in *Engeland* te komen, doch hij dit verzoek beleefdelijk afgeslagen. In het gemelde Jaar 1620, werd hij, door de Heeren Curatoren van de *Leidsche Academie*, voorzien met brieven van de Staaten van *Holland* en van Prinse MAURITS, naar *Frankrijk* gezonden, om PETRUS MOLINEUS en ANDREAS RIVETUS, beiden, of een van hun, te beweegen, tot het aannee-

neemen van het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid, te *Leiden*; doch deeze reize deedt de bedoelde uitwerking niet. Naderhand derwaarts gezonden, om RIVETUS daartoe overtehaalen, en de *Franschen* te beweegen tot zijn ontslag, verkreeg hij dit, met groote moeite, alleen voor den tijd van twee Jaaren. ERPENIUS verstond niet alleen de bovengemelde, maar was boven dien zonderling ervaaren in de *Aetiopische*, *Persische* en *Turksche* taalen. De Keizer van *Marokko* schatte zijne brieven, in 't *Arabisch* geschreeven, zo hoog, dat hij dezelven bij zijne Juweelen bewaarde. Hij gaf hem zelfs den tijtel van zijnen Raad. De Koning van *Spanje* verzogt hem in zijn Koningrijk over te koomen, ter verklaaring van een oud handschrift, 't welk, tot dien tijd toe, niemand had kunnen verstaan. Maar de Staaten weigerden hier toe te bewilligen; zij zelve gebruikten hem, om de brieven van Koningen en Vorsten uit *Asie* en *Africa*, in hunne taal geschreeven, te vertolken. Zijn groot verstand stelde hij te werk, door een onophoudelijken arbeid, en maakte zig, door een minzaam gedrag en onbesprookenheid van zeden, bij geleerden en ongeleerden zeer aangenaam. Daarenboven hieldt hij geduurige briefwisseling met de vermaardste Mannen van zijnen tijd, als met SCALIGER, CASAUBONUS, MARNIX en veele anderen. Hij overleed te *Leiden*, in den bloei zijns levens, den 13 November van het Jaar 1624. De Hertog VAN BUKKINGHAM kogt zijne fraaie Boekverzameling, waarin veele zeldzaame werken gevonden werden, ten dienste van de Academie van *Cambrigde*. Onder zijne schriften is meest bekend zijne *Grammatica Hebræa, cum Grammatica Chaldæa*, *Sijriaca & Arabica*.

BOXHORN, *Toneel van Holland.*
SOERMAN, *Academisch Register: Almae Leidens.*

ERSELE, een dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, in 't Kwartier van *Kempenland*. In eene schatting of bede over gantsch *Braband*, van 140,000 Guldens, droeg de Meijerij van *den Bosch* 19,379 Guldens, 16 Stuijvers en

en 3 penningen; het Kwartier van *Kempenland*, 4074 Guldens, 1 ſtuiver en 9 penningen. Dit Dorp, als een van de 32 of 33, daar onder behoorende, betaalde daartoe 192 Guldens, en 12 ſtuivers; en *Leon*, als onder den Regtbank van *Erſele* geleegen, daarenboven 199 Guldens, 5 ſtuivers en 3 penningen.

VAN DER HOUVE, *Handv. Chr.* 2 Deel, fol. 368.

ESCH, een Dorp in *Staats-Braband*, aan de rivier de *Nemer*, een uur gaans ten Zuid-Oosten van *Hilvoord*; hoewel klein, is het, echter, een zeer welvaarend dorp. In het Jaar 1555, werd het, door FILIPS DEN II, aan den Heer van BOXTEL verpand; welke pandſchap, echter, naderhand weder is afgelost: wordende toen dit dorp van de Heerlijkheid *Boxtel* afgeſcheiden, en tot een *Staatsch* dorp geſteld. In het Kerklijke is het, tot nog toe, met *Boxtel* vereenigd gebleeven. De Kerk aldaar is tamelijk groot, en heeft een toren, die van boven met een plat dak gedekt is. ESCH bevat onder zig 180 morgens lands, waaronder veele met boomen beplant zijn; beſtaande, voor het overige, uit bouw- en weiland. Men telt aldaar 58 Huizen, buiten een aanzienlijk Oud Mannenhuis, aldaar geſticht, door eenen WOUTER VAN ELUM.

De Regeering beſtaat 'er uit zeven Schepenen, en den Secretaris, die dat ampt insgelijks te *Hilvoort* bekleed.

Meermaalen heeft dit Dorp de rampen van den Oorlog geleeden. Toen, in het Jaar 1543, de *Gelderſchen*, onder aanvoering van MARTEN VAN ROSSEM, een inval in *Braband* deeden, en alles te vuur en te zwaard verwoestten, begaf zig VAN ROSSEM van *Vugt* naar *Boxtel*, 't welk, na dat het, door hem geplonderd was, nog 7000 Guldens moest betaalen. Van daar trok hij naar *Oosterwijk*; daar hij mede 7000 Guldens vorderde. Na alle de onderhoorige Dorpen te hebben doen plonderen, werden dezelve, daarenboven, gebrandſchat: als *Hilvarenbeek* op 1300; *Tilburg* op 4300; *Oerſchot* op 7000; *Vesſem* en *Oerle*, met de gehugten daar onder behoorende, op 2500 Guldens. ESCH was zo-

zodanig verwoest, dat het niet meer dan 200 Guldens kon opbrengen. Na die fomme, zo van deeze als meer andere plaatzen te hebben ingevorderd, begaf zig die verwoestende Krijgsman naar *Eindhoven*, welk hij deed belegeren en innam; doende vervolgens de Krijgsbezetting over den Kling fpringen.

Geen minder leed onderging het, in de volgende Oorlogen, die in *Braband* zijn gevoerd. In het Jaar 1766, vond men in de Nieuwspapieren gemeld, dat een Boer van ESCH, zijn land omploegende, op het zelve gevonden had tusfchen de 400 en 500 *Romeinfche* penningen, hier en ginds van elkander verfpreid, welke onder de Regeeringen van verfcheiden oude *Romeinfche* Keizers gemunt waren; ieder van dezelve werd bijna vijf ftuivers aan zilver waardig gefchat.

Zie VAN HEURN, *Befchrijving van 's Hertogenbosch*, I Deel, bl. 505. BACHIENE, *Geogr.* bl. 627.

ESCHEDA, een vermaard Krijgskundige, in dienst van den Staat, aan wien, na het fneuvelen van BARTEL ENTENS, het beleg van *Groningen*, in het Jaar 1580, werd opgedragen.

ESSCHIUS, (NICOLAAS) gebooren te *Oosterwijk*, in *Braband*, was een welgefteld en deugdzaam man, wien het ook aan geene geleerdheid ontbrak; doch ongemeen gefteld op een eenzaam en afgezonderd leeven. Dewijl zijne zwakheid hem belette, een *Carthuizer* Monnik te worden, vergenoegde hij zig, zijn leeven ten einde te brengen in een Celletje van hun Klooster te *Keulen*, waar in hij weeken agter een zijn verblijf hield, zonder een mensch te zien. Hij overleed te *Diest*, in het Jaar 1578; nalaatende verfcheidene ftigtelijke werken, die men bij VAL. ANDREAS gemeld vindt. Zijn leven is befchreeven door ARNOLDUS JOHANNES.

ESCOVEDA, (JOHAN DE) bekleedde, bij DON JAN *van Oostenrijk*, het ampt van Geheimschrijver. Met OCTAVIO DE GONZAGA, werd hij, door DON JAN, in het Jaar 1576, naar *Antwerpen* gezonden, om de *Spaansche* Bevelhebbers, te beweegen, met hunne knegten, de Stad en het Land te water te verlaaten. Deeze bezending werd alom rugtbaar gemaakt, op dat het schijnen zoude, als of het DON JAN ernst ware, de *Spanjaards* te doen vertrekken; doch hun geheime last, zo als men naderhand ontdekte, hield in, hun in te blaazen, dat zij in den togt niet moesten bewilligen. In den aanvang dagt men, dat DON JAN enkel den togt te water aanraadde, om het volk zo veel te langer op te houden; doch naderhand werd men ontwaar, dat zijn oogmerk was, met de vloot, waarmede de *Spaansche* knegten zouden worden overgevoerd, *Engeland* te bemagtigen. De *Spaansche* Bevelhebbers deeden, 't geen hun heimelijk bevoolen was, en verklaarden gezind te zijn, te water te willen vertrekken, mids men hun vooraf hunne achterstallen voldeed. Doch de Staaten weigerden, om gewigtige redenen, daar in te bewilligen; en dus liep het bedrog van ESCOVEDA en GONZAGA vrugteloos af. Ook werd de raad, dien hij DON JAN gegeeven had, om den Staaten den Oorlog aantedoen, in het volgende Jaar, ontdekt. ESCOVEDA had, met brieven, in ciffer geschreeven, op last van DON JAN, den Koning daar van kennis gegeeven; doch de brieven werden, op verzoek van den Prins van *Oranje*, die 'er reeds kundschap van had, op bevel van den Koning van *Navarre*, op de heide bij *Bourdeaux*, onderschept, door den Heer DU PLESSIS aan den Prins gezonden, en vervolgens ontcijfferd zijnde, aan de Staaten overgegeeven, en openlijk gemeen gemaakt. Ten klaarsten bleek hier uit, wat DON JAN, ten opzigte van de *Nederlanden* en van *Engeland*, in den schild voerde. Voor dat men deeze Brieven magtig was geworden, was ESCOVEDA, door DON JAN, benoemd, om naar *Spanje* gezonden te worden, en van den Koning een merklijken onderstand van penningen te verzoeken, ter betaalinge van de *Spaansche* knechten, als mede 's Vorsten wil te verstaan, omtrent het vertrek van dezelve. Zodanig werden de Staaten daar door mis-

misleid, dat zij in overleg namen, den Geheimschrijver eenen wijdluftigen Brief aan den Koning mede te geeven, en hem, na zijne te rugkomst, met een Jaargeld van twee duizend kroonen te beschenken. Doch ESCOVEDA vertrok wel met de Brieven, maar kwam nimmer te rug. Kort na zijne aankomst in *Spanje*, werd hij, op bevel des Konings, verraaderlijk vermoord, om reden dat men den Koning had diets gemaakt, dat ESCOVEDA het 'er op toegeleid had, DON JAN van de Nederlanden meester te doen worden. STRADA zegt, dat FILIPS, door VARGAS, dit uit *Frankrijk* was overgebriefd. Niet alleen in *Spanje* baarde deeze moord veel onrust; maar veroorzaakte ook aan DON JAN zo veele smarte, dat zijn dood, natuurlijker wijze, 'er door verhaast werd.

STRADA, *Nederl. Oorl.* I Deel, *Vaderl. Hist.* VII Deel.

ESCHAAREN, een dorp in *Staats-Braband*, nabij de Stad *Grave*; strekkende deszelfs Landerijen genoegzaam tot onder het geschut dier Stad, en bij de Burgpoort, tot aan de Kontrescharp. Dit Dorp heeft zijnen bijzonderen Regtbank van zeven Schepenen, waaronder de Gehugten van *Hall* en *Langeraar* mede behooren. Een gedeelte der Landerijen, onder de dorpen *Gasfel* en *Eschaaren* behoorende, zijn tot een afzonderlijken Polder ingedijkt. Men heeft hier ook een Dijkstoel, bestaande uit den Schout der Stad *Grave* en de *Landen van Kuik*, als Dijkgraaven, zeven Heemraaden, den Landschrijver *'s Lands van Kuik*, en eenen Gerechtsbode.

Voor deezen Dijkgraaf en Heemraaden, is, in het Jaar 1570, eene Instructie beraamd en vastgesteld, bestaande in 26 Artikelen, en naar welker inhoud zij zig, sints dien tijd, meestal gedraagen hadden, en voortaan gedraagen moeten. De Instructie is naderhand bevestigd, door Prins WILLEM DEN I, als zijnde, door Huwelijk met ANNA *van Egmond*, Gravinne *van Buuren*, Pandheer van de Landen van *Kuik*.

Zie PARINGET en VAN ALEN, *Beschrijv. der stad Grave*, bl. 237 en 679. BACHIENE, *Geogr.* bl. 723.

ESCHEDE, een Adelijk Huis in *Gelderland*, onder het Dorp *Gorjei*, behoorende onder het Schoutampt van *Zutphen*.

ESCHEDE, eene Havezate in de Provintie van *Overijssel*, digt bij het Dorp *Tubbergen*, niet verre van *Oortmarssem*.

ESE, weleer een oud Slot, of Adelijk Huis, omtrent *Vollenhoven*.

ESGO, meest genaamd AESGO; door sommigen word hij gehouden voor een Zoon van FRISO; zie *Tweede. Deel*, bl. 355.

ESINGE, een Dorp onder de *Groninger Omlanden*, in het Wester Kwartier.

ESONSTAD, in de Provintie *Friesland*, eene oude Stad, volgens zommigen, gebouwd door den Hertog ODIBALD, die aan de regeering kwam, in het Jaar 355. Voorheen, wil men, zou zij den naam van *Wärden* gevoerd hebben. Door de rampen, welke deze Stad ondergaan heeft, is ze geheel verdelgd, en zijn beide naamen in het vergeetboek geraakt.

WINSEMIUS getuigt, dat ze gelegen heeft, tusschen de *Lauwers* en het *Dokkummer Diep*, op het Noordeinde van *Dokkenburg*. Kort na het Jaar 800, vertoonden zig aldaar twee niet zeer groote Walvisschen; de eene vervolgde den anderen, met zulk eene snelheid en persing van water, dat de afloop van hetzelve hen op het drooge liet zitten. De grootste was 38, en de kleinste 29 voeten lang. In dat zelfde Jaar, trof *Friesland* een geweldige watervloed, daar *Esonstad* 35 huizen door verloor, en de Kerk te *Minnersga* nederstortte. In het Jaar 808, op den 20 Julij, kwamen de *Noormannen* de *Lauwers* op, overvielen deze Stad, en verdelgden haar geheel en al, op 24 Huizen na. Om dit te wreeken, vielen die van *Stayeren* in *Jutland* en *Deenemarken*, en keerden van daar,

met

met een grooten buit belaaden. Nog na het Jaar 900, werd *Esonſtad* eene magtige Stad genaamd. Zedert, echter, is zij, door de zee, geheel weg geſpoeld.

WINSEMIUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 37 en 86. MONTANUS en GUICIARDYN, fol. 179. SCHOTANUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 78.

ESPINOI, (*Prins*) geduurende de *Spaanſche* beroerten een der vermaardſte Veldheeren, en wiens gemalin geen mindere dapperheid betoonde. De Prins voerde, in het Jaar 1581, als Gouverneur het bevel binnen *Doornik*. Van daar trok hij uit, ter bemagtiginge van *Sint Gillain*, 't welk hem ook gelukte, hoewel de *Waalen*, kort daarna, zig van de Stad weder meester maakten. PARMA, de tijding bekoomen hebbende van den uittogt van ESPINOI, met zijne *Franſchen*, begaf zig derwaards, en ſloeg, op den eerſten van de maand October, het beleg voor *Doornik*. De Prinſes, die, in het afzijn van haaren Gemaal, het bevel aanvaard had, verdedigde de Stad manlijk, en ſtond zo lang, tot dat zij een ſchoot in den arm ontving, allen gevaar, met grooten moed en bekwaamheid, door, tot op den 29 van de maand November; wanneer zij gedwongen werd, de Stad, op eerlijke voorwaarden, overtegeeven. Maar het zal wel der moeite waardig zijn, dit beleg omſtandiger te verhaalen; te meer, om dat men de dappere verdedigſter van *Doornik* hier uit beter zal leeren kennen, dan uit een TREURSPEL, voor eenige Jaaren, onder den tijtel MARIA VAN LALAIN, in 't licht gegeeven.

De Heer VAN ESTREEL, Stedehouder van ESPINOI, dit moet vooraf gezegd worden, deed niets buiten weeten en toeſtemming van de Prinſes MARIA VAN LALAIN, wier dapperheid hem volkoomen bekend was. Doch, wat baatte de dapperheid, daar de bezetting te zwak was, om den overgang te konnen verhoeden, doordien de Prins VAN ESPINOI, met al wat hij bij een had kunnen brengen, zig bij den Prins *van Oranje* gevoegd had? Het eenige, dat MARIA en ESTREEL te ſtade kwam, was, dat de Ingezetenen, meest

Protestanten, en dus verbitterd tegen de *Spanjaarden*, het gebrek van Soldaaten vergoedden. Uit wantrouwen, hadden zij alle hunne Roomsche medeburgers de wapenen ontnomen, en zig dus tot wederstand bereid. Het Leger, waarmede PARMA de Stad omsingeld had, was ook niet talrijk; maar gegronde hoop hebbende, hetzelve, eerlang, versterkt te zien, bevlijtigde hij zig intusschen, de Stad, meer en meer, te naderen, en zijne schans in order te brengen. De belegerden deeden, intusschen, al wat van ervaarene Krijgsknechten kon gevorderd worden. Met hun geschut deeden zij den vijand alle mooglijke afbreuk. Door de Prinses werden zij hiertoe gestadig aangemoedigd; vermaanende den eenen, biddende den anderen om getrouw te zijn; zomtijds met bedreiging van straffe, en dan weder met beloften van vergelding: zij verzuimde niets, 't geen van nut zijn kon.

PARMA het zig tot schande achtende, voor eene vrouw te moeten wijken, betrachte niet alleen den pligt van Hoofdman, maar zelfs dien van Soldaat. Hij zette zijne naderingen met grooten ijver voort; de ver afgelegene zocht hij met de naaste posten te vereenigen. En, in de daad, het gelukte hem, de loopgraaven, binnen weinige dagen, zo verre voort te zetten, dat de Batterijen van dienst konden zijn. Alle deeze, met grof geschut beplant, werden gebruikt, om het geschut der belegerden ten onbruik te maaken. Dewijl de graften der Stad droog waren, gaven zij den vijand te beter gelegendheid om de muuren te naderen, en dezelve, door ondergraving, te doen nederstorten. Verre van daar dat dit den belegerden den moed zou benomen hebben, arbeidden zij, integendeel, nacht en dag, aan 't herstellen van dezelve, daar het grootste gevaar was. PARMA naderde, inmiddels, zo verre, dat hij, na eene groote opening gemaakt te hebben, besloot tot den storm. Gelijk de *Spanjaarden*, met grooten moed, zig daar toe vaardig maakten, zo deeden ook de belegerden van binnen hun best, om hun wel te ontvangen. Men werd handgemeen; en het is bijkans ongelooflijk, wat al bloed 'er geplengd werd. Van wederzijde sneuvelden 'er veelen; en wel van de aanzienlijksten. Menigmaalen scheen de overwinning, nu deezen, dan geenen te zullen toevallen. De

Prin-

DE PRINCES VAN ESPINOI, IN DE VERDEDIGING VAN DOORNIK, IN DE BRESSE VEGTENDE, WORDT IN DE ARM GEWOND.

Prinses van ESPINOI betoonde eene verwonderenswaardige stoutmoedigheid, en muntte boven allen uit, in het hevigst van den strijd. Ter plaatze, daar het meeste gevaar was, zig begeeven hebbende, zeide zij: „ Verschijn ik hier zelve „ niet? vertoon ik hier niet, in mijn persoon, dien van mijn „ Gemaal? Ik staa hier, niet minder bereid dan hij, om den „ dood te verachten en het Vaderland dienst te doen, gelijk „ wij alle schuldig zijn; laaten wij dan, vroome Krijgsgezel„ len, besluiten, eerder het leeven dan de plaats te verlaaten; „ laaten wij niet schroomen, de plaats te bewaaren, zo als wij „ tot hier toe gedaan hebben. De vijand zal eindelijk moeten „ wijken; en deeze overwinning zal ons van meer volgende „ verzekeren".

Door eenen meer dan mannenmoed, stemden haare daaden met haare woorden overeen. Zig in het heetst van het gevegt begeeven hebbende, bekwam zij eene woode in den arm; en, echter, liet zij niet na, de haaren aantemoedigen; waardoor dan, eindelijk, de *Spaanschen*, met groot verlies, moesten wijken. Behalven veele andere aanzienlijke mannen, waren, aan de zijde des vijands, gesneuveld, de Graaf VAN BUQUOY; de Heer van GLAJON, en de Heer VAN BOURS; de Markgraaf van VARRABON; JOHANNES BAPTISTA DEL MONTE; de Heer VAN MONTIGNY en de Baron BIGLY waren zwaar gewond.

De Hertog van ALENSON, in *Engeland*, berigt van de belegering bekoomen hebbende, liet niet na, den belegerden hoop van ontzet te geeven. ORANJE en ESPINOI deeden het zelfde; maar dit alles agterblijvende, deed zulks den moed dier dappere verdedigers verflaauwen. De Vorst en de Stedehouder deeden al wat zij konden, om die hoop levendig te houden. Den Engelschen Kolonel PRESTON gelukte het, eenige dagen na den storm, door geweld, met eenig volk, door het Leger, in de Stad te koomen; dit deed den moed wederom wakker worden. Maar toen men in de Stad berigt kreeg, dat men nergens, van de aankomst van *Franschen*, hoorde gewagen, en dat in de Nederlanden geen toestel tot het ontzet gemaakt werd; toen begon de hoop en de moed te gelijk te vervallen. Het gebrek in de Stad was groot;

het volk, 't welk soldij trok, weinig in getal; en het gemeene volk niet zo talrijk, dat het aan alle noodwendigheden voldoen kon. Van de dapperften waren veelen gesneuveld. Groot was ook het gebrek aan veele noodwendigheden.

In tegenoverstelling hier van, was het Leger der vijanden merklijk versterkt. PARMA, nog meerder magt te gemoet ziende, vernieuwde, van alle zijden, zijne poogingen, om de Stad te overmeesteren. Met dit alles hadden veelen van binnen moeds genoeg, om de Stad tot den laatsten droppel bloed te verdedigen. Maar de twist, die, van binnen, door de Roomschgezinden, verwekt werd, was oorzaak, dat men besloot, met den vijand in onderhandeling te treeden. MARIA VAN LALAIN was vermaagschapt aan de voornaamsten van het Koninklijk Leger, bijzonder aan den Markgraaf RUBAAS. Door deezen bewerkte zij, dat zij de Stad zoude overgeeven, op voorwaarden, zo eerlijk als met mooglijkheid konden bedongen worden: deeze waren de voornaamste.

„ Dat de Stad eene volkomene vergiffenis van den *Koning* „ zou ontvangen; dat de Ingezetenen zig weder onder de „ schuldige gehoorzaamheid van de Kerk en van den Koning „ zouden begeeven; dat zij, die zig tot de *Roomsche* Kerk „ niet wilden begeeven, met hunne goederen, mogten ver„ trekken, waar het hun goed dagt; dat de Krijgslieden, met „ hunne wapenen, reistuig en vliegende vaandels, zouden uit„ trekken; dat de plondering der Stad zou worden afgekocht, „ voor tweemaal honderd duizend guldens; en, eindelijk, dat „ de Prinses van ESPINOI, zonder eenige verhindering, met „ alle haare goederen en gezin, zoude mogen gaan, waar het „ haar behaagde".

Op deeze voorwaarden, ging *Doornik* over, op den 29 van de maand November. De Prinses werd, bij haaren uittogt, met zulken geroep en gejuich in het Koninklijk Leger ontvangen, dat zij 'er niet als eene onverwonnene, maar als overwinnaares scheen door te trekken. ESPINOI bleef, niettegenstaande dit onheil, getrouw aan ORANJE; hij bevond zig, met dien Prins, in het Jaar 1582, nabij *Gend*, in een allergrootst gevaar. Bijna onder de muuren dier Stad, zaten die beide Prinsen, om het gevegt tegen de *Waalen* te aanschou-

ſchouwen. Naauwlijks vier roeden van hun beiden af, velde een kogel een Soldaat zodanig, dat hij ter neder viel; het welk hun deed te rugge treeden; hebbende, echter, het genoegen van PARMA te zien aftrekken. Ter gedachtenisſe van de dappere verdediging van *Doornik*, door MARIA VAN LALAIN, werd een legpenning geſlaagen, dien men, bij VAN LOON, vindt afgebeeld. Ter vergeldinge van de beweezene dienſten aan den Staat, door den Prins VAN ESPINOI, werd, bij het ſluiten van 't beſtand met *Spanje*, gezorgt, dat zijne goederen aan zijne kinderen geleverd werden, en wel voornamelijk aan zijne dogter, die met den Hertog VAN SULLY getrouwd was.

Zie BENTIVOGLIO, VAN LOON en WAGENAAR.

ESSCHE, ('*t Land van*) anders *Nieuwſtrijen* genaamd, ligt, met den *Uitterdijk*, in de *Strijenſche* Waard, onder *Dordrecht*.

ESSEN, een Buurtſchap, in *Gelderland*, onder het Schoutampt van *Barneveld* behoorende.

ESSEN, een Klooster; zie JESSE.

ESSEN, (HENDRIK VAN) was, in het Jaar 1619, Raad in den Hove van *Gelderland*, en werd, in die waardigheid, aangeſteld, als één der vierentwintig beruchte Rechters van den onſterflijken OLDENBARNEVELD, en de twee andere aanzienlijke Staatsgevangenen, HOGERBEETS en DE GROOT. Grooter eer behaalde hij, met zijn gezantſchap naar *Frankrijk*, in het Jaar 1624, ter bewerking van een verbond van onderlinge beſcherming met dat Hof, en bragt het, met de anderen Gezanten, zo verre, dat LODEWYK DE XIII, bij het verdrag, beloofde, aan de Staaten, in dit Jaar, twaalf honderd duizend, en in ieder der twee volgende Jaaren, een millioen ponden opteſchieten; welke ſomme de Staaten, aan den Koning, drie Jaaren, na het treffen van vre-

 de

de of bestand, wederom zouden voldoen. Ook beloofden zij, geenen Vrede of Bestand te zullen maaken, zonder den raad of tusschenkomst zijner Majesteit. Voorts zouden de Staaten, aan den Koning, op zijne begeerte, eenige Oorlogschepen verhuuren of verkoopen, en Hem, zo hij in oorlog mogt raken, met de helft der gemelde somme, of met manschap en schepen naar evenredigheid, ondersteunen, indien zij zelven Vrede hadden, of indien de veiligheid van hunnen Staat zulks konde gedoogen. Deze Heer HENDRIK VAN ESSEN was afkomstig uit een oud en aanzienlijk *Geldersch* geslacht, te *Arnhem*; reeds vroeg in het Jaar 1400, word, in de *Geldersche* Geschiedenissen, gewag gemaakt van eenen zijner voorzaaten, mede HENDRIK VAN ESSEN genaamd.

Zie SLICHTENHORST, *Geldersche Geschiedenissen*, Deel II, bl. 224, *Vaderl. Historie*, Deel X, bl. 340, 345. BRANT, *Historie der Rechtspleeging*.

ESSEQUEBO, ESSEQUEBE of ISEQUEBO, eene Rivier in *Zuid-Amerika*, in de Provintie van *Guiana* en *Caribana*, die haaren oorsprong heeft uit het Meir van *Parima*; loopende noordwaart door het Landschap der *Caribden*, alwaar dezelve verscheidene rivieren in haaren vloed ontvangt; zij valt in de Noordzee, tusschen *Oronoque* ten westen, en *Demartar* oostwaarts. Zij behoort aan de Nederlandsche *West-Indische Maatschappij*; welke aldaar een goed Fort, verscheidene goede Plantaadjen, één Commandeur, één Predikant, eenige Militie, enz. heeft. De *Zeeuwen* hebben tot nog toe staande gehouden, dat aan hun daar van de uitsluitende eigendom toebehoort; waartegen de andere Kamers der *Westindische Maatschappij*, en bijzonder die van *Amsteldam*, zig altoos verzet hebben, zo als wij uit de volgende stukken zullen zien.

De *Kamer van Tienen*, was, in de maand Augustus des Jaars 1750, te *Amsteldam* vergaderd geweest, en had, op den 11 den dier maand, besloten, alle de bijzondere Kamers te verzoeken, dat zij de Reeders en Handelaars op *Rio Essequebo* wilden aanmoedigen, om schepen derwaarts te zenden, alzo

men

men bevond, dat de gewasfen der Maatfchappij en der planters, bij gebrek van fchepen, aldaar te lang bleeven leggen. De Afgevaardigden van *Zeeland* verklaarden ongelast te zijn, om in dit befluit te bewilligen.

Niet lang daarna beweerden, in openbaaren druk, de Ed. Mog. Heeren Staaten van *Zeeland* en de Hoofddeelgenooten van de Kamer van *Zeeland*, dat zij een uitfluitend regt hadden, om alléén op *Esfequebo* en de andere Rivieren te vaaren en te handelen. Hun Vertoog was van den volgenden Inhoud (*):

„ GUAJANA, HET AMAZOONSCHE RIJK, en bij de onze meest bekend onder den naam van de WILDE KUST, is eene landftreek, gelegen aan de vaste wal van Amerika, tusfchen de groote Rivier de *Amazones* en de *Oronocque*, leggende aan de zijde van *d'Amazones*, onder de linie Æquinoctiael, op de lengte 329 gr. 10 min., en aan de kant van *de Oronocque*, op de Noordbreete van 8 gr. 30 min. en op de lengte van 318 gr. en bevat in zig verfcheidene kleindere Rivieren, alle uitwaterende in de Noordzee van America, als daar zijn, die van *Suriname* en *Esfequebo*, met haar onderhoorige, die van de *Berbice* en *Cajenne*.

„ Niet lang na de ontdekking van deeze Landftreek, hebben de Ingezeetenen van onzen worftelenden Staat, en voornamelijk die van Zeeland, daarop begonnen te Equipeeren en reeds in den Jaaren 1598 en 1599 bij de fchepen, van den Heer TEN HAEF Burgemeester van Middelburg, met asfestentie van deze Provintie bevaaren, omtrent welken tijd, die van *Vlisfingen*, daar reeds eene volkplanting formeerden, en niet verre van de rivier *d'Amazones* twee Forten opwierpen, het eene genaamt *Nasfau* en het andere *Oranje*".

„ Men zou een breed veld vinden, wilde men de gantfche Wilde Kust, zo in haare bevolking en verderen voortgang in het

(*) *Wij plaatzen dit Vertoog, woordelijk en letterlijk, in zijn geheel te liever, om dat de Leezer daar door een volkomen denkbeeld van deeze Bezitting kan bekoomen.*

het generaal, als in het particulier betrekkelijk tot de Provintie van Zeeland, detailleeren; dan, dewijl het voorneemen, hier alleen is, ouverture te geeven van de volkplanting in ESSEQUEBO, en daaronder behoorende Rivieren, midsgaders het regt dat hun ED. MOG. de Heeren Staaten van Zeeland, en van de Westindische Compagnie alhier private op dezelve indisputabel competeert, en ook tot nog toe geconserveerd is, zal men zig ook alleen nopens ESSEQUEBO bomeeren, en in geen particulier detail treden, omtrent de andere voorn. Zeeuwsche Rivieren, als die van SURINAME, de BERBICE en CAJENNE, de eerste door deeze Provintie aan de *Westindische Compagnie* (doch Zeeland geinduceert zijnde, werden op den 21 Maij 1683, de Stad Amsteldam en den Huize van Sommelsdijks ingelaten,) verkocht voor eene somme van tweemaal honderd en festig duizend guldens, volgens Koopconditie geinformeerd in de Registers der Resolutien van de Heeren Staaten van Zeeland den 6 Junij 1682. fol. 149. De andere door de Familje VAN PEREs, in den Jaare 1714. met Communicatie van Hoogstgedachte Heeren Staaten, aan zekere Amsteldamsche Societeit gecedeerd; en de laatste, bij Contract door de Westindische Compagnie ten Jaare 1658. aan den Ridder BALTHAZAR GERBIER, overgegeeven en mits de toekomst van de Kamer Zeeland zulks in September 1659. geratificeerd. Moetende eeniglijk over de Wilde Kust in het geneneraal remarqueeren, dat de Staaten van Zeeland altoos geconsidereerd en genoemd zijn, *Patroonen* en *Stigters* van de Colonien geleegen aan de vaste Kust van America, tusschen Caap d'Orange en de Rivier d'Oronocque, en wel voornamelijk van die van Essequebo, bij Excellentie bekend onder den naam van *Nova Zelandia*.

„ Welke Kolonie reeds bij de Kamer Zeeland bekend en bevaaren is geweest ten tijden van het verleenen van 't Octrooi ten Jaaren 1621. Uitwijzens de oude Boeken en Registers, en onder anderen een Journaalboek van 1627, in opvolging van dat, van Conijn, in ESSEQUEBO gehouden, doende Rekening van deszelfs administratie aan de Heeren Majoors van de Wilde Kust van Zeeland: maar het scheen de Leden, composeerende de generale Compagnie, in den aanbeginne

reeds

reeds een doren in de voet, dat de Kamer Zeeland, alleen op deeze Colonie equipeerden en daarom ook in den Jaare 1632. ter vergadering van XIX, bij meerderheid werd geconcludeerd dezelve te verlaaten, het geene niet alleen bij de Kamer Zeeland werd geçontradiceerd, maar in haar particuliere Vergaderinge, den 8 April deszelven Jaars, geresolveerd, die absolutelijk aan te houden, en is zonder verder Contradictie van de andere Kameren in het aanhouden, en bestieren van dezelve Colonie, bij de Kamer Zeeland gecontinueerd en succesfivelijk de nodige Ordres gesteld, uitwijzende derzelve Notulen sub datis 17 en 24 Junij 1632., 13 Februarij 1634. en 29 Junij daaraan volgende is genomen een notable Resolutie, *dat geen Coloniers nog andere persoonen, de Wilde Kust, zullen mogen bevaaren, als deeze Kamer en Confrater van Peres alleen* (die zo gezegd is de Colonie van de Berbice met consent van deeze Kamer erigeerde) *en met denzelven het Cargasoen gereed te maken.*

„ Wat met den Commandeur van *Essequebo*, VAN DER GOES genaamd, van tijd tot tijd gehandeld is. Wat Cargazoen hem toegezonden, en wat concepten hij formeerden, om den handel in die kwartieren voorttezetten en Zilvermijnen in de *Oronocque* te ontdekken, zullen de particulieren Notulen dezer Kamer van 20 April en 21 Maij, in het Jaar 1637, 21 Februarij en 18 April in het Jaar 1639, 12 April, 23 Junij en 18 October in het Jaar 1640, en meer anderen uitwijzen, en op den 22 Maart in het Jaar 1657 vind men een lijst van de nieuwe Coloniers, die veele buiten de Fransche en Engelsche uit Zeeuwen bestonden.

„ De Heeren Staaten van Zeeland altoos de welvaard hunner Ingezetenen voorstaande, hadden gedurigļijk de uitbreiding en meerder bevolking van deeze Colonie in het oog, zijnde de Westindische Compagnie toen door het verlies van *Brazil* en de Spenduen tot behoud van het zelven buiten staat geraakt, eenige kosten daartoe te supporteeren, en om dus dan deeze Colonie, ten voordeele van de Commerciëerende en Navigeerende Ingezetenen, te conserveeren en aan eene onverantwoordelijke directie, als bij sommige Provintien omtrent *Brazil* was gehouden, niet te exponeeren en bloot te stellen,

 vond

vond het meerder deel der Staatsleden goed, deze *Colonie Provintiaal* te maaken, en dezelve genoegzaam als het ware, van onder de directie van deze Kamer te neemen, dan, dit goede voorneemen, bij een en twee Leden geen aggreatie kunnende vinden, namen de Steden van *Middelburg* en *Vlissingen*, en naderhand *Veere* bij inlatinge, de directie, populatie 't Etablisfement van Pantadjen in het leveren van flaaven op zig, gelijk daarvan in de Maanden October en December, ten Jaare 1657 folemneele accoorden zijn gesloten, bij de welke onder anderen was gestipuleerd, dat deze Colonie zoude worden gedirigeerd, door agt Commisfarisfen, als twee uit den Magistraat van *Middelburg*, een uit die van *Vlisfingen*, en een uit die van *Veere*, en vier Bewindhebberen, uit de Kamer Zeeland, als twee daarvan occupeerende, wegens het *Middelburgsche*, en één wegens het *Vlisfingsche*, en één wegens het *Veersche* Quohier, houdende hunne Vergadering binnen *Middelburg*, aan het Westindisch Huis, beginnende derzelver Notulen met den 1 November, in het Jaar 1657, en eindigende met den 19 November, in het Jaar 1663 Waren de kosten en fpenduen, alleen tot charge van opgemelde 3 Walcherfche Steden, groot en genoegzaam voor dezelven ondraaglijk, gaande het in deezen gelijk men doorgaansch ziet, dat alle nieuwe onderneemingen, en voornamelijk de uitbreiding van eene volkplanting, in het eerst kostbaar is, zo had men aan de anderen kant, reden van zig te flateeren, dat zo veel deboursfementen, en aangewende devoiren, met een rijken oogst van Producten zoude worden gerecompenseerd, maar de alverflindenden Oorlog, en wel die, met KAREL DEN TWEEDEN ontnam de drie Steden genoegzaam alle hoop: Deeze Colonie met die van *Surinamen* werden in den Jaare 1665, door de Engelfche ingenoomen, en *Esfequebo*, daarna door de Franfchen geplondert, en dus onbeheerd gebleeven, tot dat Hun Ed. Mog. de Staaten van *Zeeland*, als trouwe Voorstanders van hunne Domeinen en oude Posfesfien hunner Ingezeetenen, ten Jaare 1666 een Esquader deeden Equipeeren, voorzien met een goed aantal *Zeeuwfche* Landmilitie, principaalijk gedestineerd ter herovering en verzekering van de Colonien in *Amerika* 't geen van effect was, dat op den

den 28 Februarij in het Jaar 1667, *Suriname* de Engelsche weder afhandig is gemaakt, en dat daarna in *Esfequebo* eene goede bezetting werd gelegd, en alzo weder in posfesfie genomen.

„ Welke tijding hoogstgedachte Heeren Staaten, niet alleen ten uitterften aangenaam voorkwam, dewijl zulks aan derzelver falutair oogmerk volkoomen beantwoorden, maar ook van dat gewicht en confideratie oordeelden dat hun Ed. Mog. den Kapitein ABRAHAM KRYNSSEN (*) als Opperhoofd van deze Expeditie met een gouden ketting met een Medaille daaraan hangende vereerden, en voorts de Admiraliteit, alhier recommandeerden, bij de eerste gelegenheid dezen KRYNSEN weder met een bekwaam Schip te voorzien, krijgende voorts de Kapiteinen der Lantmilitie, *Ligtenberg* ende *Rame* hunne avancementen, en de verdere Zee-Kapiteinen goudene Medailjes, wordende wijders Gecommitteerde Raden geauthoriseerd, om al het gunt verder ter maintain, en voor der aankweeking van de Landen van *Suriname*, en de andere Colonien en Kwartieren, aldaar in *America* gelegen mogte dienstig en nodig wezen, te bezorgen en in het werk te stellen.

„ Of schoon nu de Westindische Compagnien in vroegere dagen, al eenig regt op *Esfequebo*, als uitgeevers van een Leen, konde pretendeeren, zo als Bewindhebberen steunende op zekere provifioneele Conventie, den 21 Januarij in het Jaar 1658, tusfchen Bewindhebberen van deze Kamer en de Regeerders der drie Walcherfche Steden, ten Jaare 1686 zich gelieven te expliceeren, het thans zeker en evident was, dat deze, door de Engelfche bemagtigde, door de Fransche geplonderde, en door de gantsche waereld verlatene Colonie van *Esfequebo* met haar onderhoorige Rivieren en naderhand op speciaale

(*) *Onder het* Art: *van deezen Zeeheld, zullen wij 's mans bedrijven omstandig verhaalen, en daar uit zien, dat hij de belooning, waarvan hier gewag gemaakt word, dubbel verdiend had.*

ciaale last van de Staaten van *Zeeland*, aan hunne Land- en Zeemagt gegeeven, in bezit genomen, en van de Vasfalagie was gelibereerd: En dus inconteftabel, dat Hun Hoog Mog. alleen het regt incumbeert, ommet dit onbeheerd goed difpotiek te handelen, 't is ook daarom, dat dezelve de directie, daar van volkomen laaten aan hunne Gecommitteerde Raden, zonder zig eenigermaten met de Westindifche Compagnie te demelleren, veel min eens haar fentimente daarop in te neemen, niettegenftaande, de vier Bewindhebberen dezer Kamer voor den tijd der Engelfchen invafie mede in de directie waren. Het is ook daarom, dat Hun Ed. Mog. op den 25 Augustus, in het Jaar 1668, al wederom zonder de Compagnie eenigzints te kennen, de drie Walcherfche Steden die Colonie, *ex plenitudine potestatis*, een' regte eigenaar competeerende, met eenpaarigheid van ftemmen opgedragen en confereren, die zelve ook te aanvaarden en verfcheiden conferentien te houden tot beneficeering van dien, doch vreezende wederom al te groote fpendues te moeten doen, dewijl die nog meer dan ooit geruineert was, lieten in de Maand Maart in het Jaar 1669, hunne gedachten gaan om dezelve te verkoopen; dan hunne cordaatheid niet kunnende permitteeren, dat daar de Staaten van de Lande, omtrent zes maanden te vooren, hun deze Colonie, met remis van alle onkosten, hadden gecedeerd, dezelve bij verkoop zoude beneficeeren, en door dat geval, ook wel mooglijk in handen van de generaale Compagnie of van particulieren, woonende buiten deze Provintie, mogte vallen, en dus liever eigenbelang postponeerende, aan het waare intrest van *Zeeland*, en derzelver Ingezetenen, te reeden zijn geworden, deze Colonie wederom in den fchoot van Eigendom aan Hun Ed. Mog. de Heeren Staaten van deze Provintie, en vervolgends aan de directie van Hunne Gecommitteerden Raden, neder te leggen.

„ Uit dit gepremitteerde is zonneklaar afteneemen, wat moeite, zorge en kosten, de Westindifche Kamer van *Zeeland*, de drie Walcherfche Steden en bijzonderlijk de Staaten van deze Provintie, voor de alimentatie, educatie en redding van hunnen Voedfterling, NIEUW ZEELAND, als getrouwe gevaders hebben in het werk gefteld, hoe deze Kamer, reeds

reeds tot deszelfs behoud in het Jaar 1632 heeft gevigileerd, hoe dezelve *gradatim*, alle devoiren heeft aangewend, ter populatie en augumentatie van deeze Colonie, hoe Hun Ed. Mog. dezelven om geallegeerde redenen, vreezende haare totale ondergang, ten minsten dat met de nodige attentie niet mogt worden behandeld dezelve naa zig getrokken hebben, dan vermids de oppositie van *Zirikzee* en *Goes*, de directie daarvan aan de Regeerders der drie Steden van Walcheren, en aan eenige uit de Bewindhebberen van de Westindische Kamer alhier, mandeerden, en was het niet door de Engelsche Oorlog, zekerlijk tot een der florisanste volkplantingen van *Amerika* geworden, hebbende ten Jaare 1658 eenen CORNELIS GOLIATH een nieuwe Kaart van die Landstreek gemaakt en overgebragt, en reeds een Plan geformeerd, om daar een Stad *nieuw Middelburg* te bouwen; dan *Zelandia Nova* heeft dit geluk niet mogen erlangen, maar door het Zwaard van onzen vijand, en de plundering van onzen toenmaligen vriend vage, en als een verwoeste Landstreek blijven liggen, en heeft de Commandeur van de Berbice, daar wel eenig tentamen op gedaan, doch niet magtig geweest dezelve in bezit te houden, hebben hoogstgedachte Heeren Staaten, die als een *res nullius* laaten occupeeren, en dus hun eigen goed geworden zijnde, daar niemant wie hij was, eenig recht op had, hetzelve ook in den Jaare 1670, bij een bondig en solemneel accoord, aan de Westindische Kamer alhier in *Zeeland* overgegeeven, en dewijl aan de waare teneur en inhoud van dit accoord niet weinig gelegen is, zal het niet ondienstig zijn, die conventie, tegens alle die zouden willen, of trachten, dezelven te enerveeren of verdraaijen, eenigzints met argumenten, in het breede te illumineeren. (*)

„ De

(*) *Om niet te wijdloopig te zijn, hebben wij de Condities, waar op die overdragt geschied is, en andere Sukken, die als Bijlagen tot dit Bericht behooren, en waarmede het gededuceerde gejustificeert word, agterwegen gelaaten. De Lezer, die 'er belang bij heeft, kan dezelve vinden in de* NEDERL. JAARB. *van het Jaar* 1750.

„ De Heeren Gecommiteeerde Raden van *Zeeland*, representeerende de Staaten van de Lande volgends Resolutie van den 22 September 1667, de zaaken en directie van *Essequebo* aanbevoolen, accordeeren op den 11 April in het Jaar 1670, met de Westindische Kamer alhier aan *Zeeland* en geven aan dezelve Kamer, op derzelver instantelijk verzoek en aanhouden, *Essequebo*, ter *haarer dispositie wederom*, uitwijsens het hoofd van gemelde conditien en voorwaarden, zegge *wederom*, waarbij een zeker en natuurlijk infligeert, dat niemant dan de Westindische Kamer *Zeeland*, dezelve in eigendom heeft toegekomen, en eenige tijd, daarvan is gedeposſedeerd geweest, en wel op zo een tijt, als dezelve dit contract aangaat, met zo eene die volkoomen tot de Possessie geregtigd zijnde, in staat was, zodanige besprekken en conditien te maken, als na rade: De Colonie van *Essequebo* werd dan weder ingeruimd en overgegeeven, ter dispositie van de Westindische Kamer alhier in *Zeeland*, en geenzints aan de generaale Westindische Compagnie, uitwijzens het hoofd en eerste Artikel voornamelijk en voorts meest alle de andere Artikelen van dit Contract, het was ook onmooglijk, dat zo deeze Colonie aan de generaale Westindische Compagnie, en ter haarer dispositie werd overgegeeven, het woord *wederom* plaats konde hebben, dewijl de generaale Westindische Compagnie nooit dispositie of directie over *Essequebo* heeft gehad, of geexerceerd, maar wel de Kamer Zeeland alleen, zijnde bij de Notulen van de Kamer van XIX meer dan eens gedeclareerd, dat *nieuw Nederland* onder directie van de Kamer *Amsteldam* was, en die van *Essequebo* stond onder die van *Zeeland*: — Het voorn. Contract van overgifte, behelst voornamelijk twee Conditien, de eerste dat deze Kamer in *Suriname* (een Colonie mede uit hoofde als bij meergem. Hun Ed. Mog. Resolutie van den Jaaren 1667 consteert, de Staaten van *Zeeland* in eigendom toebehoorende,) Jaarlijks zal aanbrengen, de nombre van 400 slaven, hieromtrent is aanmerklijk, d'attentie van Hun Ed. Mog., op het Intrest van Hun Provintie en Colonie, en particulier op dat dat van de Westindische Kamer alhier in Zeeland, dat zelfs bij Encouragement willen en begeeren, dat de voorn. Slaave Negotie, bij dezelve en bij geen andere Kamer zal behandeld wor-

worden, gelijk het 6. Art dicteert, declareerende, dat de Schepen van voorn. Kamer, die de slaven in Suriname zullen brengen, of hunne retouren gesprooten uit de verkogte slaven, van daar afhaalen, vrij en Exempt zullen wesen van het lastgeld, dat NB. *alle andere Schepen, de Colonie van Suriname bevaarende,* (dat is die niet van de Kamer Zeeland ten fine voorsz. zijn uitgerust) *aan deze Provintie moeten voldoen*, en dus de opletteuheid van Hun Ed. Mog. nooit het mindere uit het oog verliezende, hoe veel te meer moet het klaar en Evident voorkomen, dat dezelve het groote voordeel hunner Ingezetenen hebben behartigt, en zekerlijk derzelver waare Intentie, bij de tweede Conditie is geweest, *dat niemand den de Westindische Kamer alhier in Zeeland en de Ingezetenen dezer Provintie* Essequebo *zouden bevaaren*, duidelijk zonder adstructie te zien bij het 7 of laatste Artikel, houdende woordelijk, „ De Colonie van ESSEQUEBO zal voortaan bij „ alle en een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen be„ vaaren, als mede door het opregtten van Plantaadjen gecul„ tiveerd en bewoond worden, en zullen over zulks vrijheid „ hebben, hunne Koopmanschappen, met eigenschappen, daar „ te brengen en hunne retouren wederom daar en tegen van „ daar af te haalen". — Want, wat noodzaak was 'er, dat dit recht voor de Ingezetenen van Zeeland besprooken werd, als, die der andere Provintien mede op die Colonie mogten handelen, of dat het aan de Compagnie stond, daar Premissie toe te verleenen, welk argument veel te duidelijk en klaar is, dan dat men zoude konnen beweeren, dat de woorden, met seclusie van allen anderen, daarbij hadden moeten wesen geinsereerd, die 'er zekerlijk niet nodig zijn, want is het de Ingezetenen der andere Provintien gepermitteerd op ESSEQUEBO te navigeeren, moet een van beiden noodzaaklijk waar wezen, of dit besprek voor de Ingezetenen van Zeeland, geeft duidelijk te kennen, dat zulks met seclusie voor de Ingezetenen van andere Provintien moet verstaan worden, of het is evident, dat indien, dit besprek voor de Zeeuwen niet was gedaan, de Ingezëtenen der andere Provintien, buiten die van Zeeland, daartoe alleen het regt zoude hebben, het geen immers niet palpabel is. — Ten anderen dewijl alle Ordonnantien, Tracta-

taten, Conventien, en wat dies meer is, odieus zijn, alzo dezelve doorgaansch en altoos ſtrekken in praejudicie van een derde, zo moeten ook die woordenlijk in *Stricto Jure* verſtaan worden, permitteerende geen de minſte reſerves, Conjectuuren, of Exſtenſien, moetende dus ook in deezen gejugeerd worden, naar diſtrikte woorden, en geenzints naar Suppoſitien.

„ En wat zoude doch de reden geweest zijn, dat de Heeren Gecommitteerde raden, bij het derde Art: van dit Accoord zig zou hebben laaten perſuardeeren, om alle onkosten tot verzekering en bewaring van het Fort en Colonie van ESSEQUEBO, aangewend gratieuslijk te remitteeren, was het niet dat hunne Ingezetenen, die dus meer en meer in ſtaat zouden zijn de Provintiale lasten te dragen, en daarbij eenige Avantage boven andere genooten. En eindelijk wat zoude dog de oorzaake zijn, dat de Staaten van Zeeland op den 28 Julij 1670. declareeren, in de verzogte prolongatie van het Octroi niet te Conſenteeren, dan onder Conditie, dat de vergadering van XIX alvoorens zal agreëren het Contract tuſſchen de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, en die van de Westindiſche Kamer alhier den 11 April bevoorens gemaakt, en daarop vervolgends procureeren de Approbatie van Hun Hoog Mogende, was het al weder niet om de voordeelen hunner Ingezetenen boven anderen. En heeft de Vergaderinge van XIX volgens hunne Reſolutien van 3 September 1670, dien conform, zig ook aan hun H. Mog. geaddresſeert en ootmoedig verzogt, het gemaakte accoord te amplecteeren. Waarop Hooggedachte Heeren Staaten Generaal op den 15 October 160 goedvinden en verſtaan, in voorz. verzoek te Conſenteeren, werdende dien volgende, het voornoemde Accoord geapprobeerd, en daarvan acte in forma gedepecheerd, en hebben hun Edel Mogende op den 29 daaraan volgende Communicatie van voorſz. Approbatie ontvangen, die dan ook geen verder zwaarigheid hebben gemaakt, in het Octrooi voor een nieuwe generaale Westindiſche Compagnie, gaaf en zuiver te conſenteeren, het geen bij hun H. Mog. op den 20 September 1674. zijn volkomen beſlag gekregen heeft.

„ Uit het hier vooren aangetoonde conſteert nu Evident, dat

het

het meergenoemde Contract van 11 April 1670. zijn agreatie, ratificatie en bestand heeft geacquireerd, en osschoon het verzoek, daartoe aan hun H. Mog., bij de oude Compagnie was gedaan, is het zelve met zijn faveure voor de Zeeuwsche Ingezetenen, aan de Nieuwe Compagnie overgegaan, alzo Zeeland anders in het nieuw Octroi niet heeft geconsenteerd, zijnde het zelve door de Octrooien van 1700 en van 1730 op nieuws bevestigd.

„ Ook is de gedagte Conventie nimmer in controversie of het regt van deze Kamer, en dat der Zeeuwsche Ingezetenen in bedenking of contestatie getrokken, dan alleen in den Jaare 1685 en 1686. Wanneer de Vergadering van X wel eenige infractie in opgemelde Conventie heeft zoeken te maaken, met het Despotieck aanstellen van een Commandeur over ESSEQUEBO, en het openstellen dier Colonie tot het aanleggen van plantagies voor een ieder, contrarie den Absoluten teneur van het 2 en 7 Artikel, maar is echter door de billijke waakzaamheid van de Regeering van Middelburg in zo verre gestuit, dat men zédert dien tijd geenen verderen aanslag (als bij naar zig trekking van kleinigheden, daar doch evenwel omtrent dient gevigileert, op dat deze Kamer het eigen noodlot niet moge ondergaan, als dezelve noopens de directie over St. EUSTATIUS is overgekoomen) op principaale Pointen van dit accoord heeft durven onderneemen, maar Zeeland bij Continuatie gelaten in haare regtmatige Posseslien, daar de Notulen van de Kamer van Zeeland van 4 Maart 1686. en oneindig anderen, midsgaders die van de Vergadering van X van 15 Novemb. 1689. 23 Maart 1690. 10 October 1701. en ontallijk genoegzaame preuves van geeven.

„ En eer men van deze Conventie zal affcheiden moet voor het laast nog eens geremarqueerd worden, dat de generaale directie en eigendom van ESSEQUEBO, de Kamer Zeeland incumbeert, en daarom ook wel gedaan heeft van Jaar tot Jaar Schepen te Equipeeren (zo lang dezelve van een Vragthaalder was voorzien) om van derwaart de Producten over te brengen, niet alleen van haare Plantagien, maar ook van die der Coloniers, volgens het 7 Artikel daar aangelegd en gecultiveerd: van welke Equipages, zij aan de verga-

gadering van X wel Communicatie hebben gegeeven, maar geenzints derzelver aggreatie, veel min die van de Kamer Amſteldam, ofſchoon Preſidiaal mogt wezen afgewagt, en deze Equipagies ook geenzints in ſlaefs of jagttour beurten zijn gecomputeerd geworden, volgends Reſolutien van de X, de dato 11 November 1717. (dit in 't voorbijgaan) maar het argument, daar uit de Kamer Zeelands eigendom (uit hoofde van voornoemde accoord) op ESSEQUEBO *proflueert*, is, dat omtrent hetzelve geen jota verandering kan of mag werden gemaakt, ten zij de Kamer Zeeland hetzelve doet, die dan, daartoe ook noch niet gerechtigd is, dan met Conſent en Approbatie van de Heeren Staaten van Zeeland, of derzelver gecomitteerde raden, want zulks is een bekende Regel in Regten, *dat geen Contracten, of Conventien konnen of mogen gedisſolveerd worden, of eenige infractien ſubject zijn dan met adveu der Integreerende partijen:* in allen gevallen ten dezen, nog naauwlijks bij dezelve als alleen bij de uitterſte noodzaaklijkheid; dan na de Expiratie van het tegenwoordig Octrooi, om dat het een wettig verkreegen regt is, de particulieren Ingezetenen van deze Provintie indisputabel competeerende; en met relatie tot de Generaale Compagnie en de Kamer Zeeland in 't bijzonder, in het geheel niet, zelfs ook niet na de Expiratie van het voorſz. Octrooi, zonder volkoomen Conſent en toeſtemming van alle de Hoofdparticipanten, zo als ten Jaare 1730, bij de permisſie tot het bevaaren van van de Kusten van Africa op Lastgeld is geſchied, en nu nog laastelijk bij den opdragt van het Generaale bewind over de Compagnie aan zijne Doorlugtigſte Hoogheid den Erfſtadhouder. Of de Kamer van Zeeland gehouden is, ter vergadering van X over de winſten en verliezen van deze Colonie te verrekenen, is een zaak, die ten principaalen, deze Materie niet is concernerende, maar dewijl de billijkheid altoos plaats behoorden te hebben, is het ook niet meer als reden dat Zeeland, bij de drie Jaarlijkſche of andere Rekeningen ouverture van zaaken geeft, zulks is ook bij zekere Reſolutie van de XIX den 20 September 1658. geïndirigeerd en even daarom, en om geen andere reden hebben hunne Hoog Mog. in de premisſen van Octrooi van Ao. 1674 en door nog twee volgen-

gende geconfirmeerd, onder anderen de plaatzen van *Isfekepe* en *Bouwmenora* geënumereerd.

„ Boven en behalven het gedemonftreerd recht, deze Kamer en de Ingezetenen van Zeeland, volgends Contract van Overgifte competeerende, Jousceeren dezelve ook van een wettige en nooit geinterrumpeerde posfesfie van bij de 130 Jaaren en zonder de eenige Haesflitatie ten minften van 80. zeggende *Menochius de Arbit. Judic Quaest. Casu* 24. No. 2 *dat onder de bewijzen van Eigendom behooren indicien.* Nu kan 'er geen fterker bewijs van Eigendom wezen, dan de posfesfie, waarom dan ook de posfesfie voor een bewijs van eigendom word aangenoomen in L. 8. §. 4. *ff. si Servit. vend. L. ult. C. de Rei vind. L. 2. C. de Probationibus*, of bij de Doctooren, als bij *Brunneman ad D. L. 2. de probation. &c. Carpzovius part. 2. Jur. for. Constit.* 14. *defin.* 25. *No.* 9.

„ En wanneer men de reden van deze recht Doctrine wilde nafpeuren, zoude men waarfchijnlijk moeten opklimmen tot den eerften oorfpronk der Eigendommen, die men dan zoude bevinden, de Posfesfie te zijn, waarvan in het breede GROTIUS Inl. tot de Holl. Rechtsgeleerdh. 2. B. 3. D. §. 2.

„ En hoe zeer in die eerfte tijden geen bepaalden tijd gerequireerd wierd, hoe lang, die Posfesfie mogte geduurd hebben, eer den eigendom, daar door verkregen werd, zo is het nogthans, dat bij de Civile wetten een vaste bepaaling, daaromtrent gemaakt is, zo echter, dat de tijd tot het verkrijgen van Eigendom naa den aart en natuur der zaak, dan eens korter, dan eens langer bepaald is. In welk onderzoek men zig niet inlaat, vergenoegd zijnde met aantetoonen, dat een Posfesfie ten minften van 80 Jaaren ten volle fufficent is, om daar door Eigendom te verkrijgen. *Vermits zodanige een Immemoriaale Posfesfie uitleverd, een prefumtio Juris & de Jure præterea non admittit probationes im Contrarium Menochius de Præfumtionibus Lib.* 3. *Præfumtio* 131. No. 3. *maar voor een vol bewijs van eigendom gehouden werd, volgends denzelven Menochius*, D. L. No. 14.

„ Dus nu ook de Eigendom dezer Kamer en der Ingezetenen van Zeeland uit het Roomfche Recht, en Rechts Doc-

tooren, ten opzigte van derzelver Immemoriaale Posfesfie aangetoond zijnde, mag men veilig Concludeeren, met de eigen woorden van een Memorie door de Coloniers, van de eigen Colonie van *Esfequebo*, in het laast van het Jaar 1714, aan de Heeren Staaten van Zeeland geprefenteerd, waarbij dezelven aan Hun Ed. Mog. voorhouden, „ *dat geenzints kunnen begrijpen, hoe de Westindifche Compagnie ter vergaaring van X in het fpel komt, nademaal de overgifte van Esfequebo niet is gefchied ter dispofitie van de vergadering van X maar wel fpeciaal en uitdrukkelijk aan de Westindifche Kamer in Zeeland; zulks moet verftaan worden, dat de Kamer alleen dispofitie heeft, even als een Particulier, zonder dat zij in nadeel van de Conditie eenige magt hebben, deswegens met anderen Collegien of Perfoonen, hoedanig die ook zouden mogen of konnen genaamd worden te delibereeren, of deze Colonie met andere te melleeren, maar dat die moet blijven aan de Kamer als een Particuliere Societeit alleen, en voor alle Zeeuwfche Ingezetenen openftaan*,

„ En niet tegenftaande dit alles heeft de meerheid ter vergaderinge van X laast te Amfteldam gehouden op den 11 Augustus 1750 goed gedagt, een gantsch informeele en op gebrekkige gronden fteunende Refolutie te neemen, & *non obftante* de fterkfte Oppofitien van de de gedeputeerden wegens Zeeland te concludeeren, „ *dat bij Lecture van Misfiven „ ingekomen van Rio Esfequebo, geremarcqueerd zijnde, dat „ de Producten van deze Compagnie en van particuliere „ planters in die Colonie moeten blijven leggen, tot merklijk „ nadeel van dezelve, bij gebrek van Schepen, alle de respective Kamers te verzoeken, ten einde ieder in de Provintien en Steden hunner refidentie, de Particuliere Na„ viganten te animeeren, om op meer gemelde Colonie te „ Navigeeren en te Trafiqueeren*". Zettende dus de vrije vaart op ESSEQUEBO volkomen open," *dan hebben de Heeren Gedeputeerde van wegens de Kamer Zeeland verklaard op fubject van voorfz. Refolutie niet te wezen gelast, en mids dien zich daar mede niet te konnen inlaaten, maar dezelve te moeten tegenfpreeken*. Hoe informeel en onbeftaanbaar voornoemde Refolutie is, blijkt bij het hier vooren aan-

aangetoonde, alzo niemand wie hij zij buiten de Staaten of hunne Gecommitteerde Raden, en de Kamer Zeeland, en dat nog wel te famen, als principaale en door Hun Hoog Mog. bevestigde Contractanten, eenige Principaale verandering omtrent meergemelde Colonie kan of vermag te maaken."

,, Echter vermeet zig eene vergaderinge van X; *etsi par in parem non habet imperium*, tegen de oppositie en tegenfpraak van een integreerend Lid van dien, dewelke zijne regtvaardige Posfesfie en private Beheeringe voorftaat, en die zonder indragt in dezelve zoekt te Conserveeren, een declaratoir te doen gantsch ftrijdig tegen de billijkheit en het wettig verkreegen regt der Opposanten, dewelken men geen tijd vergunt, om haare Committenten van deze precipitante voordraginge, eenige kennisfe te geeven, maar neen, deze gepremediteerde infractie mogt foigneus en met de uitterfte fecretesfe behandeld worden; ja zelfs en zo verre dat Hun Hoog Mogende bij de Pointen van befchrijvinge van zulk en principaal point, geen de minfte kennisfe mogt hebben, want zoude anders veel te Æquitabel zijn geweest, om tegen het regt van een particuliere Provintie, op zo een point, Confent tot het houden van een vergadering van X te verleenen; zijnde dus niet alleen de gelegenheid aan alle Hoofdparticipanten benomen om hunne Gecommitteerdens, daarop behoorlijk te Inftrueeren, maar ook de Hooge Vergadering van de Staaten Generaal, buiten alle mooglijkheid gefteld om zulke Laefiven voorneemens, in den aanbeginne te ftuiten, gelijk bij onderdanig Request, door de Zeeuwfche Hoofdparticipanten, gemuneert met letteren van Voorfchrijvens van Gecommitteerde Raden alhier aan Hunne Hoog Mog. reeds den 31 Aug. laastleden is voorgedragen: Hebbende de precipitance van deze Refolutie, daar niets bij werd gereftringeerd, zelfs de private handel der Oriane Verwe, volgends het 7 artikel van meergemelde Contract, op poene van Confiscatie, alleen bij de Kamer Zeeland te drijven, voor alle en ijgelijke opengefteld".

,, Stemmende voornoemde Refolutie, *niet dan op gebrekkige, abufive en van de waarheid devierende gronden* (zo als weder dezelve Hoofdparticipanten aan de Heeren Staaten van Zeeland laast in de maand September zig hebben geexpliceerd)

ceerd) *en dus niet anders als voor een enkel pretext te houden, want wel verre dat ooit gebrek zoude zijn geweest aan Schepen, om voorsz. Producten over te brengen, zo is het in tegendeel, dat daar altoos overvloed van Schepen geweest is, waardoor dezelve menigmaal met Fautvragt* (*) *hebben moeten retourneeren, en andere boven hun ordinaire legdagen moeten vertoeven,*

En offchoon in het Jaar 1747 al één eenig Schip minder als naar gewoonte derwaarts was getrokken, *is zulks nergens anders door veroorzaakt als dat hun Edele Mogende en de Admiraliteit, alhier, drie Schepen, de Vriendschap, de Goude Spoor, en d'Essequebiesche Vriendschap, dewelke altoos tot de Essequebeesche Vaart gebruikt wierden, en waar van eene reeds derwaarts zeilree lag, hebbende geprest en 9 maanden in hunnen dienst gehouden, niet alleen tot precaveering van vijandelijke invasien in deze, maar ook voornamelijk tot Conservatie en behoud van de Provintie van Holland*

(*) *Dit geposeerde der Heeren Hoofdparticipanten consteert bij eene Notariuale Copie, uit het Scheepsboek van den Heer Parker, dat het Schip de Essequebeesche Vriendschap, op zijn vijfde retour 22 December 1749 te Middelburg gearriveerd, en gecalculeerd tegens deszelfs vierde retour van 17 Februarij bevoorens 72 en een half Oxhoofden Suiker Fautvragt heeft gehad, waarvan ook door sommige Fautvragt is betaald.*

Blijkende dit ter nedergestelde verder bij de 5 Notariaale Copien uit Brieven, van Essequebo aan welgemelde Heer Parker geaddresseerd.

Als van Jan Raviere, dato 6 September 1749.

Adriaan Verdoel, 13 October 1749.

Jan Dudonjon, 17 dito.

Lourens Storm van 's Gravezande, 21 dito.

A. Hollander, 23 dito.

Alle welke bewijzen altoos konnen geproduceerd worden.

land onzen oudsten bontgenoot. Dus zoude het met geen de minste Edelmoedigheid te Compasseeren zijn, zo men in Holland gebruik wilde maaken van een argument 't geen doorschijnend te refuteren is, dat zo 'er al klagten van gebrek aan Schepen zijn gekomen, de reden daarvan alleen is toeteschrijven, aan het behoud en het algemeene welzijn van ons lieve Vaderland; en wel van de Provintie Holland en Zeeland in 't Particulier.

„ De eenige schraale verwe, die nog resteert, om de Authoriteit van de Vergadering van X, ten deezen mede te coloreeren, is het niet van de Westindische Compagnie en deze Colonie, 't geen men hooglijk kan desavoueeren, want het is zekerlijk te voorzien, wat discentien, uit het neemen dezer Resolutie, en voornamelijk, als men die ter Executie wilde leggen, zullen resulteeren, of nu voordeel en welvaart, uit tweedragt en oneenigheden geboren worden, is regtdraats strijdig tegen de Fondamenteele wetten van de Unie en alle gesenseerde kundigheid: & *posito sed non concesso*, dat deze Resolutie ten nutte van de Compagnie konde strekken, geeft zulks een regt, om in iemands wettige verkregene bezittinge infractie te maaken, en waar het mogelijk dezelve tegen wil en dank van zijne regte Eigenaar, den eenen t'ontrukken, en de andere op te dragen? immers in geene deelen, en zoude zulks eer naar Overmagt, dan naa eene Vrije Regeering in een Vrij Land smaaken, en bovendien, dit een fusteneu worden om in het vervolg deeze geheele Compagnie en andere, naar Holland overtebrengen, in prejudicie en tot ruine van de Ingezetenen van Zeeland, volgens de 11 Articulen der oude en nieuwe Octrooijen tot twee negende in deze Compagnie volkomen geregtigd; en ook is het hoognoodzaaklijk, dat eer men zig inlaate in deze en dergelijke Argumenten, men dezelven naauwkeurig examineert, want de grootste Kamer op een na, eens haar regt verlooren hebbende, zullen ook de kleindere welhaast voor 't pouvoir van de grootste succumbeeren.

„ Men zoude hier een einde maken, bij aldien het voorneemen niet was, een korte schets van het Intrest van deze Provintie en derzelver ingezetenen, tot Conservatie van dezen privativen handel, te geeven, want: zo dra zal voornoemde in-

infractoire Resolutie van 11 Augustus laastleden, geen effect sorteeren, of men zal in Zeeland, een groote diversie, in de vaart, op ESSEQUEBO, bespeuren, 't geen onmooglijk anders wezen kan, om dat de eerste Coloniers aldaar, zo wel als de laatste, elk naar rato groote sommen schuldig zijn, aan de Kooplieden en Commissionarissen, binnen deze Provintie, en dus eene nieuwe winkel kunnende vinden, waar men geen oude schulden maant, zullen gemelde Coloniers alle hunne Cargazoenen, en verdere benodighedens, uit andere Provintien ontbieden en de Zeeuwsche Commissionarissen met hunne regtvaardige Pretensien laten zugten, en veel van dezelven, daardoor genoegzaam ruineeren.

„ Men Considereere ook wat voordeelen dezen handel aan de Provintie Zeeland, en voornamelijk aan de Walchersche Steden toebrengt, waardoor niet alleen de Kooplieden en Commissionarissen, maar ook de kleindere gemeente, (voor welkers ordentlijke kostwinning een Trouw en Vaderlijk Souvrain vooral verpligt is te zorgen,) eenigzints in staat worden gesteld aan de zwaare lasten dezer Provintie (boven vermogen in hun Quota gesurchargeerd,) te voldoen. Het is om deze en meer andere billijke redenen, als mede tot Conservatie van haar regt, dat Hun Edele Mogende de Heeren Staaten van den Lande, op het verzoek der Generaale Hoofdparticipanten van alle de Quohieren Kamer Zeeland, op den 11 September 1750 goedgevonden hebben, een cordaate en allezints gegronde Resolutie te neemen, bij welke Hun Edele Mogende niet alleen hun Ordinaire gedeputeerde ter Generaliteit, gelieven aan te schrijven, en dezelven te gelasten, met allen ernst te insteeren, dat de Bevelhebberen van de Generaale Geoctroijeerde Westindische Compagnie, door Hun Hoog Mogende mogten worden geordonneert, de meergemelde Resolutie, in te trekken en buiten effect te stellen, of ten minsten dat dezelven, bij provisie mogt worden gehouden buiten Executie, hebbende de Ordinaire Gedeputeerden, op den 30 September daar aan volgenden, ook het nodig gebruik met het doen der opgemelde Propositie, ter vergaderinge van hun Hoog Mog. daarvan gemaakt, dan hebben de Heeren Gecommitteerden van de Provintie van Holland en Westfriesland zulks Copielijk

lijk overgenoomen, om in de hunnen breder te worden Gecommuniceerd, doch dien onverminderd, door hun Hoog Mogende ten zelven dagen goedgevonden, dit geproponeerde, te ftellen in handen, van de Heeren van HEKEREN *tot Roderlo*, en andere hunne Hoog Mogende gedeputeerde tot de zaaken van de Westindifche Compagnie, om te Vifiteeren en te Examineeren op Rapport, en voorts aan de Præfidiale Kamer aangefchreeven, de Gerequireerde Refcriptie, ten fpoedigften, en hoe eer zo beter aan hun Hoog Mogende te laaten toekomen. En hebben de Heeren Staaten van Zeeland, boven dien, de Bewindhebberen van de Westindifche Compagnie, ter Kamer alhier, gelieven te gelasten hunnen Commandeur op ESSEQUEBO, of dien dezelven Reprefenteert, te ordonneeren geen Schepen, komende uit de Havenen dezer Landen, die niet voorzien zijn met een Hout en Zoutbrief afgegeeven, bij de Kamer van Zeeland, op ESSEQUEBO, of annexe Rivieren, te admiteeren om te laden of te losfen, welke Ordres ook door de Bewindhebberen voornoemd korte dagen daarna zijn gedepecheerd, en reeds den 20 daaraan volgende naar ESSEQUEBO verzonden.

„ Dus is het te hoope dat de Hollandfche Kameren overtuigt zijnde van haar ongelijk, van opgemelde præfipitante Refolutie der Tienen zullen afzien, op dat door tweedragt en discrepances, deze Colonie uit haare welvaart en als uit den wieg haares Levens, niet eensklaps ten gronden gaat, en in het Graf haars verderfs bedolven worde".

't Liep niet langer aan dan tot in de maand Januarij des Jaars 1751, wanneer de Reprefentanten van zijne Doorlugtige Hoogheid en de Bewindhebbers der voorzittende Kamer Amfteldam, aan de algemeene Staaten, een uitvoerig berigt toezonden, waarin het Vertoog van Zeeland wederlegd werd.

Het advis van de Prefidiale Kamer der W. I. C. nopens het Recht op de Colonie Ifequebo, was van den volgenden Inhoud.

„ HOOG MOGENDE HEEREN.

„ Ter voldoening aan de ordres, vervat in Uw Hoog Mogende Refolutie van den 31 Augustus jongstleden, bij welke

Resolutie, Uw Hoog Mogende, hebben goedgevonden, dat Copije van den Requeste, door de Hoofdparticipanten van alle de Cohieren der Geoctroieerde Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland, aan Uw Hoog Mog. gepresenteerd, en van deszelfs bijlaagen, zou worden gezonden aan de Representanten van zijne Hoogheid, en verdere Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Presidiale Kamer Amsteldam, om, na ingenomen te hebben, de Consideratien van de Respective Kamers, aan Uw H. M. te laaten toekoomen derzelver berigt en advies; als mede ter obedientie van Uw H. M. nadere Resolutie en aanschrijving in dato 30 September 1750. hebben de gemelde Representanten van zijne Doorlugtige Hoogheit, en verdere Bewindhebberen de eere, na communicatie met de respective Kamers, en met toestemming van alle dezelve uitgenomen die van Zeeland, aan Uw Hoog Mog. voortedragen.

„ Dat zij Representanten en verdere Bewindhebberen, met verwondering gezien hebben, hoe de gedachte Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, openlijk poseeren, dat bij de Resolutie, in de vergadering van Tienen, op den 11 Augustus, mede jongstleden genomen, zoude wezen *geconcludeerd, de vaart op de Rivieren van Isequebo voor alle Ingezetenen van dezen staat open te zetten.*

„ Want gelijk de Representanten en verdere Bewindhebberen gelegenheit zullen ontmoeten, om aan Uw. H. M. te toonen, dat bereeds voor meer dan zestig Jaaren de Rivieren *Isequebo* en *Bourona* zijn *opengesteld* geweest, zo kan aan Uw H. M. uit het Extract van de Notulen der gemelde vergadering, ten deezen geannexeerd, (*) terstond en directelijk blijken, dat bij dezelve van geen *openstelling* der vaart op *Isequebo*, dewelke *tegenwoordig* zoude geschieden, word gewaagd, maar dat alleenlijk is besloten, de particuliere Navi-

(*) *Wij zullen, even als bij het voorige, om gemelde reden, deze Stukken, als Bijlaagen dienende, agterwegen laaten.*

viganten tot de Trafiek en Navigatie op dezelve te *animeeren en te encourageeren*.

„ En omme dan den toeftand dezer zaake, kortelijk voor Uw H. M. openteleggen, zullen de Reprefentanten en verdere Bewindhebberen de vrijheid neemen omme eerst te deplooieeren de redenen op welke zij als nog vermeenen tot de bovengemelde animeering bevoegt geweest te zijn, en vervolgends om tot dit werk zodanige voorflaagen te doen, als zij vertrouwen alzins beflisfende te wezen.

„ Wat het eerfte betreft, zo fundeeren de Reprefentanten en verdere Bewindhebberen, zig voornamelijk op den klaaren Letter van het Octrooij, door Uw. H. M. den 20 September 1674, aan deze Compagnie verleend, en op de Refolutie in de Compagnie zelve ter vergadering van Tienen den 17 October 1685 genomen.

„ Bij het Octrooij werd, nevens meer andere plaatfen ook de Colonie van Isfequebo nominatim gefteld onder de *gemeene* bezittingen van de Generale Compagnie, zonder dat, daar van eenig particulier recht of Privative Vrijheid, voor de Ingezetenen van Zeeland is gewaagd. (*)

„ Bij gedachte Refolutie is insgelijks *expresfis verbis* goed gevonden en verftaan, *de Riviere van Isfequibo en Bourona mids dezen openteftellen, voor alle en een ieder, die derwaart zal willen varen en handelen enz.* En ingevolge van deze en met gemeen confent alzo beraamde fchikking is, bij de gequerelleerde Refolutie, naderen aandrang gemaakt, tot bevordering van het geene federd zo veele Jaaren eenparig was geoordeeld, ten nutte van de Compagnie te ftrekken.

„ De Reprefentanten en verdere Bewindhebbers zijn niet onbewust welke Conventie op den 11 April in het Jaar 1670 tusfchen de Heeren Gecommitteerde Raden van *Zeeland*, en die van de W. I. C. ter Kamer aldaar is aangegaan geworden, en aan welk beding de Heeren Staaten van *Zeeland* bij Refolutie van den 28 dato Julij in het Jaar 1670, hun Confent tot de

(*) *Zie Groot Placaatboek, III Deel, fol.* 1333, *kol.* 2.

de ter dier tijd verzogte Prolongatie van het Octroij, voormaals aan die van de W. I. C. dezer Landen verleend, hebben gelieven te accroicheeren.

„ Maar men brouilleert het Sijstema der zaaken, wanneer deze Conventie en deszelfs gevolgen applicabel gemaakt worden op de Compagnie, dewelke tegenwoordig subsisteert, en op het even gemelde Octroij in het Jaar 1674, aan dezelve toegestaan; integendeel behoorde het bij voornoemde Hoofdparticipanten buiten Contestatie te wezen, dat zodanige Prolongatie van Octroij als in het Jaar 1670 was verzogt, en waartoe de Heeren Staaten van *Zeeland*, hadden besloten geen Consent te dragen dan onder de gestelde Conditien, noit in de waereld is gekomen, maar dat na eene deliberatie van nog 4 Jaaren, in welken tusschentijd verscheiden Continuatien voor korte termijnen zijn verleend, eindelijk Uw Hoog Mog. ook met toestemming van de Heeren Staaten van *Zeeland* is goedgevonden het oude Octroi verder niet te continueeren, maar de W. I. C., met een Kamer van welke in de voorsz. *Conventie* is gehandeld, geheel te dissolveeren en te vernietigen, *zo* als Uw Hoog Mog. in het meer gedachte nieuw Octroij wel expresselijk gedeclareerd niet te verstaan, dat deeze nieuwe West-Indische Compagnie, met de oude eenige gemeenschap zoude hebben; en het heeft aan de Representanten en verdere Bewindhebberen geen gering genoegen gegeeven, te zien, dat die van *Zeeland*, zo wel als de andere Kameren in vroeger tijden dezelven Principien hebben gevolgd, en op de ernstigste wiize helpen voorstaan, dat door de erectie van deze tegenwoordige Compagnie en het vernietigen van de oude, *de Concessien bij de gedissolveerde Comp. voortijds toegestaan zijn vervallen.* Gelijk aan Uw H. M. zal blijken uit de Resolutie van de Vergadering van Tienen, van den 10 April in het Jaar 1676.

„ Het is waar, dat men nu onlangs, het gewigt dezer aanmerkinge apprehendeerende, daartegen heeft wille inbrengen, dat de vernietiging van de oude W. I. C. niet zoude kunnen præjudiceeren, aan de vrijheden van de particuliere Ingezetenen der Provintie *Zeeland*, die geen Leden zijnde van de Compagnie bij het staan of vallen van dezelve geen ver-

verandering in hunne prærogativen zouden konnen ondergaan.

„ Doch ook dit argument nader wezende overwogen, zal zelve zijn eigen zwak openbaren; want waarin berustede het regt van de Ingezetenen van *Zeeland?* Niet in Privilegien, of eenige vergunninge van gelijken aart, dewelke of onwederroepelijk, of onveranderlijk zouden wezen, zelfs niet in de Concesfie van een Domain of Regaal goed, door de Heeren Staaten van *Zeeland*, aan hunne Ingezetenen afgeftaan, maar enkel in de Conventie, tusfchen Heeren Gecommitteerde Raden van opgemelde Provintie als Contractanten, niet die van de W. I. Compagnie ter Kamer aldaar, zo als dezelve ter dier tijd was fubfisteerende, geaccordeerd en gefloten, en in de Conditien, door wel gemelde Heeren Gecommitteerde Raden, daarbij voor de Ingezetenen van *Zeeland* bedongen; dit konde nu volgends de Hedendaagfche Regten aan de *Zeeuwfche* Ingezeetenen wel eene bevoegdheid geeven, maar het regt daar door verkreegen, opereerde niet verder, dan ten lasten van de gemelde Kamer, en deze Kamer te gelijk met de geheele oude Compagnie, haar wezen en beftaan hebbende verlooren, zonder dat de nieuwe Compagnie in eenige lasten of verbintenisfen van de oude heeft mogen fuccederen, of met dezelve eenige gemeenfchap hebben, is ook de voorfz. overeenkomst gantsch te niet gegaan, en alle recht of aanfpraak, tot *de vrijen Vaart en Handel, voor de Ingezetenen van Zeeland, daarbij geftipuleerd*, is geworden zonder Effect; aangezien noch de Contractant, ten wiens lasten, de ftipulatie was gemaakt, noch eenig fuccesfeur van dezelve word gevonden, geen retour, geen verlating, geen confiscatie van eenige Effecten ten behoeve van de Refpective Provintien in het particulier heeft plaats gehad, maar alles wat de oude Compagnie eertijds was bezittende is geramasfeerd, en door Uw H. M., onder wier oppergezag, de gantfche Compagnie behoort, gefteld in de posfesfie van de nieuwe Compagnie, zonder ander bezwaar, of gevolg als het geene Uw Hoog Mog. tot foulaas van de Participanten en Depofitanten hebben gelieven te ordonneeren.

„ *Ad Oculum* confteert van dit alles wederom uit de Letter

ter van het nieuwe Octrooi, dewijl daarbij als hier voren reeds is aangemerkt, onder anderen ook de Colonien van *Isequebo* en *Bourona* zijn gesteld als gemeene bezittingen van deze opgerechte Nieuwe Compagnie, niet gedistingueerd van de andere posfesfien of tot eenig bepaald einde, veel min met stipulatie van een privative vrijheid voor de Ingezetenen van *Zeeland*, of dat de Kamer van die Provintie alleen, ouverture van haare rekening, en rakende de gemelde Colonie, zouden geven, maar eenvoudig en generaal.

„ En dat ook onder de gunstige bewaaring der vorige rechten van de Ingezetenen dezer Landen, en speciaalijk van de Participanten en Depositanten van de voorgaande Compagnie. door Uw Hoog Mog. bij het meergemelde nieuw Octroi geordonneerd, niet is begreepen eenige bijzondere vrijheid voor de Ingezetenen van de Provintie van *Zeeland*, met uitsluiting van anderen, blijkt ten klaarsten daar uit, dat Uw Hoog Mog. hebbende laaten opregten *eene nieuwe generale Westindische Compagnie*, zoodanig van de oude afgezonderd, als hier voren genoteerd wierd, en dezelve nieuwe Compagnie, voorziende met behoorlijk Octrooi, Privilegien en Exempten, expresfelijk hebben gestatueerd, dat niemand van de Ingezetenen dezer Landen, anders dan uit den naam van even gedachte Compagnie, zal mogen varen of negotieeren, onder anderen specialijk op de plaatsen van *Isequebo* en *Boumerona*.

„ Tot dit uitdrukkelijk en Universeel verbod, het welke geene uitzondering voor iemant mede brengt, of kan gedogen, door de Heeren Staaten van Zeeland bij hunne toestemminge in het gezegde Octrooi, zo als het zelve legt, nader consent zijnde gedragen geworden, had men niet kunnen verwagten, dat de Ingezetenen van de gemelde Provintie thans tegen de overgifte en solemneele toestemming van hunne Souverain zoude mogen prætendeeren een voorregt, het welk aan hun niet toekomt, en waarvan zij niet zullen kunnen toonen in eenige wettige privative posfesfie te zijn, min nog dat de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland zelve zoodanigen uitslag zouden willen begunstigen.

„ Boven deze nu gevindiceerde dispositie van het Octrooi zelve, hebben de Representanten en verdere Bewindhebberen zich

zich nader gesterkt gevonden, door de maximes in de Compagnie en de bestiering van dezelve ten opzichte particulierlijk van *Isequebo* en *Boumerona* bij continuatie geobserveerd.

„ Want in de eerste plaats zal aan Uw Hoog Mog. kunnen worden getoond dat immediatelijk, na het nieuw verkregen Octrooi, de Kamer van Zeeland, verre van Rio Isequebo bij continuatie als eene aan hun bijzonderlijk afgestane Colonie privative en *suo jure* te behandelen, in tegendeel door de Vergadering van Tienen, bij Resolutie in dato 18 Januarij 1675. speciaal is gemagtigd geworden, om met de bezorginge van dezelve gedurende dat loopende jaar voort te gaan, en zulks met duidelijke tegenstelling van die gedemandeerde bezorginge aan de behandeling door de gezegde Kamer, ten tijde der voorgaande Compagnie daar over gevoerd, en met voorwaarde dat dezelve Kamer gehouden zoude zijn ter naaster Vergadering de andere respective Leden, *dien aangaande volkomen Ecclaircissement te geeven, omme vervolgens gedisponeerd te worden als naar behooren.*

„ Op dezen voet voortgaande heeft in het succederende jaar 1676. het vijfde point van de deliberatien, waar op de respective Kameren zijn beschreven geworden, specialijk getendeerd, omme een' vasten en permanenten voet te beramen, wegens het behandelen van Isequebo, ten einde *zulks voortaan kome te geschieden uit den naam en van wegens de Generale Compagnie, mitsgaders voor rekening van dezelve, invoegen ten respecte van de andere Plaatsen en Comptoiren binnen het District van den Octrooie gelegen, reeds is geschied.*

„ En over dit point bij order gedelibereerd wezende is den 3. April 1676. besloten een Guarnizoen te houden op Isequebo en het zelve te recruteren door die *Kamer, welke de voorsz. Rivieren tot een tourbeurt in de Equipagie bij deze Vergadering* zal worden toegevoegd. Voorts is gedurende dezelve Vergadering, op den 10. van de gezegde Maand April, door de Gedeputeerden van de Kamer Zeeland, ingevolge het geresolveerde op de hier voren gemelde 18 Januarij 1675., omstandig rapport gedaan, waar inne de Handel op *Isequebo* ten principaalste was bestaande, als mede wat retouren, mitsgaders hoedanige ordres en methode de Heeren hunne Principalen omtrent

trent het behandelen van dien hadden geobserveerd, en is vervolgens geresolveerd dat die plaats voortaan zoude worden bevaren en behandeld, „ *alleenlijk uit den naam en van wegens de Generale Compagnie door zoodanige Kamer, die dezelve in het reguleeren der tourbeurten zullen worden geadsigneerd, en wordende wijders aan de respective Leden ten hoogste gerecommandeerd hunne serieuse gedachten te laten gaan op middelen om de Negotie op de voorn. Plaatse van tijd tot tijd meer en meer te doen toenemen en accresseeren;*" en bij ordre nog eenige rapporten op dit subject uitgebragt wezende, is bij nadere Resolutie bij de Vergadering van Tienen in dato 15 Maij 1677. de Kamer van Zeeland, uit naam en van wegens de Generale Compagnie, wederom specialijk gemagtigd tot de verzorging van het benoodigde voor het Fort aan Rio Isequebo, en daar tegens de Kamer Amsteldam gelast tot het doen der voorzieninge van de Curaçaosche Eilanden, doch beide niet in diervoegen dat de gedachte plaatsen zouden zijn geconsidereerd als derzelver privative eigendommen, bij elk voor de Ingezetenen hunner respective Provincien in 't bijzonder te verzorgen en gesloten te houden, 't gene die van Zeeland zelve ten opzichte van het Eiland Curaçao nooit zouden toestaan, maar bij wegen van onderschikking en als bijzoudere departementen van waarneeming, voor en in den name van de gemene Compagnie: gelijk dan, in conformité van deze laastgemelde Resolutie, successivelijk, zoo wel door de Kamer Zeeland ten reguarde van *Isequebo*, als door de Kamer van Amsteldam ten opzichte van *Curaçao*, aan de gesamentlijke Compagnie is gedaan rapport, van hunne verrichtingen, en daar na de qualificatie op nieuw verleend, of wel verzocht met de gedemandeerde bezorging voort te gaan.

„ En het suppediteert een klaer merkteken van den iever dewelke thans deze sustenu is voerende, openlijk te ontkennen dat de Equipagien van de Kamer Zeeland naar Isequebo in Slaafs of Jachts-tourbeurten zouden zijn gerekend, daar het contrarie van dien, buiten de bijzondere gevallen, waar in ook genotuleerd is dat het vergunde in geen consequentie zoude worden getrokken, met expresse woorden word gevon-

vonden bij de Resolutien van de Vergadering van Tienen, in datis 16 September 1698. 13 November 1702. 20 April 1706. 25 October 1716. 11 Junij 1725. 13 October 1730. en andere meer.

„ Wanneer ook de Kamer Zeeland nalatig was om de verschuldigde Elucidatien en Rekeningen te geven, is dezelve bij iterative Resolutien daar toe serieuselijk gepersuadeerd, en gezien zijnde dat de Commandeur van Isequebo alle zijne Brieven aan de Kamer Zeeland addresseerde, is den 12 October 1716. besloten denzelven te ordonneeren, dat hij bij alle occasien aan de *Vergadering van Tienen* bericht zoude geven van den toestand der zaken en het Intrest van de Compagnie in die Colonie.

„ En om dit Artikel te sluiten, den 13 April 1743. is geresolveerd dat het Schip de Jonge Daniel, gediend hebbende tot afhaling der Retouren van Isequebo, door de Kamer Zeeland niet weder zoude worden geëquipeerd, *zonder nader qualificatie door alle de Kameren.*

„ Men onderneemt thans wel deze en diergelijke Resolutien nu van achteren te decrieeren als overstemmingen en aan die van Zeeland opgedrongene Dispositien, maar met hoe weinig recht zulks geschied, daar toe zal niet anders behoeven bijgebragt te worden, als dat op den 12 Maij 1680. door de Kamer Zeeland wezende afgezonden de Poincten van beschrijving der Vergadering van Tienen, bij het tweede lid van 't 7 poinct door opgemelde Kamer zelve, reeds in consideratie is gegeven, of niet dienstig zoude wezen de Rivieren van Isequebo hier te Lande *voor alle particuliere Planters open te stellen, omme alzoo de excessive kosten aldaar vallende eenigermaten te subleveren.*

„ Hier zien Uw Hoog Mog. hoe de eerste ouverture tot het openstellen van de Vaart en Handel op Isequebo directelijk van die van Zeeland is afgekomen.

„ En, noch bij de opgemelde dadelijke openstellinge van de gemelde Rivier en Colonie op den 17 October 1685. noch vervolgens bij de verdere deliberatien gedurende het zelve jaar over het eige onderwerp gehouden, word eenig disaccoord

van de Provintie Zeeland bij die van de Compagnie befpeurd.

„ Alleen hebben de Gecommitteerden van de Kamer Zeeland op den 5 April 1686. in de Vergadering van Tienen gerapporteerd, dat de Heeren van Middelburg en andere Steden, als Geinteresfeerden, zoo gezegd werd, in de voorfz. Rivieren, die voor deze ter directie van dezelve hadden geftaan, zich in den eerften hadden geoppofeerd tegens het vertrek van den Commandeur op Bourona door de Gedeputeerde Bewindhebberen benoemd, doch naderhand verklaard *denzelven wel te willen laten ter directie van de Geoctrooieerde West-Indifche Compagnie*, onder zekere geproneerde voorwaarden waar over echter geen Refolutie is genomen.

„ Vervolgens zullen Uw Hoog Mog. bevinden, hoe wederom de Kamer Zeeland zelve, onder de Poincten, waar op de Vergadering van Tienen tegens den 9 Maij 1689. te Middelburg is befchreven, ter neder ftelt: „ *De Refpective Kameren*
„ *werden verzocht hare Gecommitteerden te authori-*
„ *feren omme te overleggen en concluderen, of men de Colonie*
„ *van Ifequebo en Bourona zal aanhouden of afzetten; bij*
„ *aanhouding, hoe men die naar behóoren fuccesfivelijk van*
„ *noodige Slaven en verdere behoeften zal bezorgen; en bij*
„ *afzettinge, op wat Conditien men die ten meesten voordee-*
„ *le voor de Compagnie zoude verkoopen.*

„ En het Extract uit de Refolutien van de gemelde Vergadering in dato 19 Maij 1689. zal toonen, dat het gedachte poinct van deliberatie op het tapijt gebragt wezende, en na overweginge verftaan dat voor het Intrest van de Compagnie veel avantageufer zoude zijn, de voorfz. Colonien van Ifequebo en Bourona aan anderen over te doen, op onder de conditien, voor de gezegde overgave geprojecteerd, Art. 10 zonder eenige referve is gefteld; „ Dat de handel op en aan die
„ Colonien niet zoude mogen gefchieden, als direct uit en na
„ deze Landen, *en voor de Ingezetenen van dezen Staat in-*
„ *distinctelijk vrij en open ftaan.* Dit waren ter dier tijd de gevoelens ook van de Zeeuwfche Geintresfeerden in de West-Indifche Compagnie.

„ En dat het verloop van de eerst daar op volgende 50 jaren

ren geene andere sentimenten heeft doen geboren worden, blijkt zoo uit de vredige bestiering, dewelke de gemeene Compagnie mede over *Isequebo* en *Bourona*, ingevolge van het meergemelde nieuwe Octrooi en voorgenoemde schikkingen, heeft gevoerd, en uit de continuatie van het gezegde Octrooi op den 30 November 1700. wederom met toestemming van de Provintie van Zeeland verleend, als uit de deliberatien en besluiten vervat in de respective Resolutien, dewelke op den 5 April 1721. 24 October 1727. en den 3 October 1730. in de Vergadering van Tienen zijn genomen.

„ Want in de eerste der gemelde Resolutien word bij de gesamentlijke Compagnie goed gevonden en verstaan *dat aan een iegelijk zoude zijn gepermitteerd om in de Colonie van Isequebo landwaart te mogen ingaan, en, ten zijne particuliere kosten, Mijnen en Mineralen te ontdekken.*

„ Bij de volgende van dato 24 October 1727. is op een rapport van Commissarissen gearresteerd, *dat het populeren van de Colonie van Isequebo en het animeren van eenige menschen, om zich aldaar ter neder te zetten, van veel nut en voordeel voor de Compagnie, en particulierlijk voor de gemelde Colonie zoude zijn.* En vervolgens word niet de Kamer Zeeland maar de Kamer Amsteldam geauthoriseerd om zeker Plan, aldaar breeder gemeld, na te gaan en in ordre te brengen.

Gelijk dan ook bij de laatst gedachte Resolutie het voornoemde Plan nevens eenige Consideratien door de Kamer Amsteldam is geëxhibeerd, en vervolgens besloten: *daar van ten respecte van de Colonie van Isequebo zodanig gebruik te maken als men bij de eerste voorkomende gelegenheit met onderling overleg zoude bevinden te behooren*; ja, bij de notulen van den 7 April 1712. vind men Bewindhebberen van de Generale Compagnie met ronde woorden genoemd, *Eigenaars van die Colonie.*

„ En op deze tot hier toe geavanceerde gronden vertrouwen de Representanten en verdere Bewindhebberen dat nu door zich zelve niet alleen zal wezen vervallen alles, wat uit de meer gedagte Conventie en opgevolgde Resolutie, Approbatie en Agreatie geëlicieerd kan worden, zonder dat eene speci-

fique refutatie noodig is; maar dat boven dien mede zal zijn gedecideerd, of van de deliberatien, gevallen op een bloot encouragement tot zaken, deweike zoo iterativie malen zijn vastgesteld en verhandeld, een bijzonder poinct van beschrijving gemaakt had moeten worden.

„ Alle ordres van deliberatien in een geschikte vergadering dicteren het contrarie.

„ Dat ook overstemming in zaken, daar niet expresselijk eenparigheit van opinien vereischt word, plaats heeft, is mede conform aan de maximes, dewelke zelfs in de hoogste Collegien geobserveerd worden.

„ En het zoude mitsdien, al kon niets meerder tot staving van de genomene Resolutie worden bijgebragt, buiten tegenspraak moeten wezen, dat de Representanten en verdere Leden, dewelke daar in geconcurreerd hebben, tot het-nemen van dezelve Resolutie alleszins bevoegd zijn geweest, en dat de Hoofd-participanten ter Kamer van Zeeland zich niet met de vereischte omzichtigheit tot de beschuldiginge van *sub* en *obreptif*, van gepræmediteerde desseinen en meerder diergelijke kleenigheden, hebben uitgelaten.

„ Geen Imperium over gelijke word geaffecteerd, geene Rechten, dewelke aan die van Zeeland deugdelijk zouden behooren, wil men invaderen, maar het eenige oogmerk van de beklaagde Resolutie is, de geringe vermogens van deze *Compagnie* door eene lastige Colonie, zonder geproportioneerd voordeel, niet te laten consumeren.

„ En, voor zoo verre de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland ook het subject van de voorsz. Resolutie willen aantasten en bij Uw Hoog Mog. pogen te introduceeren het onderzoek, of in de Colonie Issequebo ooit zoude zijn geweest gebrek van Schepen, zoo heeft men niet alleen bij de gedachte Resolutie zelve zich directelijk gedragen tot de Brieven van de meermaalen genoemde Colonie ingekomen, en het gene daar uit moest worden geremarqueerd, maar de Vaart op die Colonie dadelijk open en vrij wezende, kan de ingevoerde objectie, enkel buterende om de zaak tot longeur te brengen, geen onderwerp van verdere overweginge uitleveren, dewijl in allen gevallen het meerder trafiqueren en navigeren van de

In-

Ingezetenen van den Staat op eene opene Volkplantinge ten gemenen nutte is ſtrekkende.

„ Niet minder verzekeren zich de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, dat uit de nu bijgebragte reflexien bereids ten genoegen van Uw Hoog Mog. zal zijn gebleken, wat 'er is van de Posſesſie, dewelke de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland nu ſederd 80 jaren herwaart aan de Ingezetenen van de gemelde Provintie in het bijzonder willen eigenen, en hoe dezelve niet alleen vitieus komt te zijn, maar geheel gedestitueerd van allen grond, zonder dat de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich zullen behoeven op te houden met te onderzoeken of de Ingezetenen van de andere Provintien, op gelijke wijze als die van Zeeland de meergemelde Colonie actuelijk hebben bevaren.

„ Dat dezelve mede uit de Provintie van Holland met 'er daad bevaren is, daar toe zijn de exempelen ook van deze Eeuw voorhanden, en de Notulen van de Compagnie hadden die van Zeeland, zoo het geignoreerd mogte worden, daar van onderrichting kunnen geven. Zelfs is de Kamer van het Noorder Kwartier bij Reſolutie van den 31 Augustus 1694. ſpecialijk verzocht, *om de Gerequireerde Slaven naar Iſſequebo te doen brengen, en de Retouren van daar naar herwaart af te halen.* Edoch het Varen of niet Varen op zich zelven behoorende tot de *res meræ facultatis*, waar omtrent geene præſcriptie plaats heeft, kan dit poinct geen voorwerp van conſideratie maken, zoo lange daar bij te gelijk niet word getoond, dat eene dadelijke uitſluitinge ſubſisteert, dewelke niet getoond zal worden ooit geſubſisteerd te hebben.

„ En met geen meerder gratie word beroepen tot de eerſte ontdekking van Guajana en het bevaren van die Landſtreek ſederd het jaar 1598. tot het jaar 1670. toe. Want om Uw Hoog Mog. niet op te houden met een hiſtorieel verhaal van de Equipagien zoo wel uit Holland, als van elders op de gemelde Kust voor het jaar 1621. gedaan, en waar van de publieke en met den druk gemeen gemaakte Schriften overvloedige getuigenis geeven, zoo zal bij allen in confesſo moeten zijn, dat de meergemelde Colonie niet alleen onder de Limiten van het Octrooi in het gezegde jaar 1621., voor de eer-

ſtemaal aan de Generale Westindiſche Compagnie verleend, is begrepen, zonder dat eenige ſchaduwe van gedistingueerde Vrijheit voor die van Zeeland bij het gedachte Octrooi word gevonden, maar dat boven dien in die eerſte tijden Iſequebo ook met 'er daad onder de gemeene directie van de gedachte Compagnie is geweest en door dezelve even als de andere bezittingen beſtierd.

„ Het is waar, dat eenige jaren daar na, deze Colonie is bevonden van zoo weinig voordeel te zijn, dat bij de Generale Compagnie reeds te dier tijd gedelibereerd is, om dezelve te verlaten, en bij die gelegenheit ſchijnt de Kamer Zeeland, dewelke voor het aanhouden van dezelve was geporteerd, bijzondere attentie voor Iſequebo te hebben genomen, doch zonder dat de eigendom van dezelve Colonie echter, voor zoo veel men heeft kunnen nagaan, bij de Generale Compagnie ooit is afgeſtaan geworden.

„ Men erkent in Zeeland zelve dat het project om deze Colonie Provintiaal te maken niet is doorgegaan. *De drie* Walcherſche Steden hebben wel de directie over dezelve Colonie op zich willen nemen, en eenigen tijd daar in gecontinueerd, doch niet zoodanig dat de eigendom van de Generale Compagnie zoude zijn weggenomen. En of ſchoon deze Steden zich insgelijks ſederd het einde van het jaar 1663. de verdere verzorging, als te kostelijk, hebben onttrokken, he Recht van de Compagnie en de palen van het Octrooi blijvende ſubſisteren, zo twijfelen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, of men in het jaar 1667. wanneer de Zeeuwſche Oorlogſchepen Suriname heroverden, en bij welke gelegenheit mede een Conventie ten reguarde van deze Colonie is geſlooten, Iſequebo met recht heeft kunnen houden voor een *res nullius*, en als een verlatene Colonie, zijnde zulks niet over een te brengen of met het Recht der Volkeren in 't gemeen, of met de Conſtitutie van dezen Staat en de Unie tusſchen de Hooge Bondgenooten in 't bijzonder, of zelfs met de Conventie wegens de overgaaf van dezelve Colonie geſlooten.

„ Doch tot welk een hoogte men deze Raiſonnementen zoude mogen opvoeren, en in wat ſtand de zaken ten op-

zich-

zichte van Isequebo bij de oude Compagnie mogen zijn geweest, even als Suriname, de Berbice en Cajenne, dewelke alle aan dezelve Kust zijn gelegen, aan andere wettig zijn overgelaten geworden, zonder dat de Ingezetenen van Zeeland daar op eenig privatief recht kunnen sustineren, is ook Isequebo, na de vernietiging van de Oude Compagnie, in den boezem en onder de beheering van de Nieuwe Generale Westindische Compagnie gekomen en tot heden toe gebleven.

„ Ja de Representanten en verdere Bewindhebberen kunnen in de laatste plaatse, en na rijpe consideratie van de gansche Constitutie der zaken met betrekking tot de Colonie Isequebo niet begrijpen, hoe de verkiezing om de gemelde Colonie nog te houden als volgens de meergedachte Conventie privativelijk aan de Kamer van Zeeland behoorende, zich bij iemant, die weet hoe de voorsz. Colonie bestaat, aangenaam heeft mogen maken, en ingang vinden.

„ Want bij aldien al het gene hier voren, zoo uit het Octrooi van den jare 1674. als de verdere besluiten en gebeurtens is bijgebracht, wierd ter zijde gesteld, en alleen de constitutie van Rio Isequebo, zoo als die bij continuatie tot heden word gevonden, overlegd tegens de meergedachte Conventie zelve, zullen de zaken spreken, en de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland overtuigen van hun notoir ongelijk.

Om maar eenige voorbeelden bij te brengen: volgens de Conventie Art. 2. zoude de *Kamer Zeeland in Isequebo zodanigen Commandeur en verdere Officieren stellen als dezelve zoude goedvinden*, maar men vrage de Oudsten der Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, men vrage de Oudste Bewindhebberen wie den Commandeur op Isequebo stelt? en het antwoord zal wezen: *de Generale Compagnie.*

„ Volgens het tweede Artikel zouden de *Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland continuelijk op Isequebo houden de nombre van* 10 *Soldaten uit het Guarnizoen van Suriname, buiten Soldije van voorsz. Kamer*; maar Representanten en verdere Bewindhebberen vragen wederom, en durven met vertrouwen aan het antwoord van Welgemelde Hee-

Heeren Gecommitteerde Raden ſtellen, of dezelve dit getal Soldaten op Iſequebo onderhouden?

„ De overgeving van de Colonie van Suriname in het jaar 1682. heeft niet alleen de uitvoering van dit geconvenieerde, van dien tijd af, ondoenlijk gemaakt, maar reeds 6 jaren bevorens, namentlijk op den 3 April 1676. was in de Vergadering van Tienen genomen de volgende Reſolutie (al gedeeltelijk hier voren geallegeerd:) „ *Dat op het Fort aan Rio Iſequebo, genaamt Kijk over al, in dienst van de Westindiſche Compagnie gehouden zullen worden 25 Koppen, en dat de recruteringe van dit Guarnizoen zal geſchieden door die Kamer, welke de voorſz. Riviere met den aankleve van dien tot een tourbeurte in de Equipagie bij deze Vergadering zal wezen toegevoegt;*

„ Tegens de opgemelde promesſe van de Heeren Gecommitteerde Raden is door die van de Westindiſche Compagnie ter Kamer voorſz. beloofd, dat zijlieden jaarlijksch in de Colonie van Suriname zouden brengen de nombre van 500 *Slaven*, maar wanneer is zulks geſchied? En wie heeft of volgens de fundamentele conditien, op welke uw Hoog Mog. de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen en onder de directie van de Bewindhebberen van de Generale Compagnie, het recht om Slaven in de Colonie van Suriname aan te voeren? of wie oeffent het zelve tegenwoordig? Immers niet de Kamer Zeeland!

„ Eindelijk wie draagt de last van het geheele onderhoud van de Colonie van Iſequebo, en de kosten, dewelke tot conſervatie van de zelve worden vereischt? niet de Kamer Zeeland, maar de Generale Compagnie.

„ De Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zien wel, hoe men in de laatſte plaatſe openlijk durft zeggen, dat niet alleen bij de Compagnie geene verandering tegens de te meermalen gemelde Conventie zoude kunnen worden gemaakt, als door de Kamer Zeeland zelve, die dan ook daar toe niet gerechtigd zoude zijn, zonder volkomen conſent en toeſtemming van alle de Hoofdparticipanten, maar dat ook alzoo nog niets, het gene beſtaanbaarheit mag hebben, zoude kunnen worden verricht, zonder approbatie van de Heeren Staten

ten van Zeeland of derzelver Gecommitteerde Raden, als integrerende partijen; Edoch het gansche gebouw van dit zoo notabel en singulier argument wederom berustende op de Conventie van het jaar 1670., die bereids getoond is thans van geene uitwerking meer te zijn, moeten daar uit mede alle de Leden van dit Samenstel vervallen, want indien de Conventie en het daar bij voor de Ingezetenen van Zeeland gestipuleerd Recht niet opsteert, hebben de gesamentlijke Bewindhebberen ter Vergadering van Tienen, ook volgens dit nieuwste Sijstema van deliberatien, mogen nemen de besluiten, dewelke nu bij ordre aan Uw Hoog Mog. zijn gesuppediteerd, en over zulks zal het onnoodig zijn alhier te demonstreren welke confusien uit diergelijke sustenue in een geregelde Societeit zouden voortkomen.

„ Maar dat boven dit alles ook de Heeren Staten van Zeeland zelve zich niet hebben aangematigd eenig bijzonder Recht voor de Ingezetenen van hare Provintie binnen de Limiten van het Octrooi der West-Indische Compagnie te pretenderen; ten dien einde gelieven Uw Hoog Mog. zich te erinneren het voorgevallene bij de jongste prolongatie van het Octrooi aan de Generale West-Indische Compagnie verleend, en de deliberatien deswegens in Uw Hoog Mog. Vergadering voornamelijk in de jaren 1729 en 1730. gehouden; ter dier gelegenheit hebben Uw Hoog Mog. gezien, hoe de Heeren Staten van Zeeland zelve, bij de Conditien, waar op en anders niet hooggemelde Provintie in de verzochte prolongatie zoude gelieven te consenteeren, aan het hoofd stellen : „ *Eerstelijk dat alle de* „ *Onderdanen van deze Republiek voor den tijd, waar in* „ *het voornoemde Octrooi zal worden geprolongeerd, zullen mogen navigeren en negotieren door de geheele Limiten van* „ *het zelve zoo in Africa als in America;* Hun Ed. Mog. bevestigen de gedachte gemene Vrijheit nader, bij het 8 Artikel van dezelve Conditien, proponerende dat „ *de Commer-* „ *cianten voor de betaalde Recognitie, vrij zullen mogen* „ *Varen en Negotieren over al binnen de Limiten van des* „ *Compagnies te vernieuwene Octrooi;* wel met betaling omtrent zekere Districten, doch 't gene alleen is van de tegenwoordige bedenkinge; en laatstelijk besluiten dezelve Heeren

Staten Art. 25. „ *Dat allen Schepen, met Compagnies Com-*
„ *missien voorzien, gepermitteerd zal zijn te varen en te*
„ *komen in alle Havens, Baeien, Rivieren, Reden en onder*
„ *de Steden, Kasteelen, Forten en Sterkten van den Staat*
„ *aan de Nederlandsche West Indische Compagnie verleend*
„ *of namaals te verleenen.*

„ Deze Conditien zijn verder aangedrongen in de propositie door de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeeland op den 17 Maart 1730. ter Vergadering van Uw Hoog Mog. gedaan; en in die propositie, onder anderen, zijnde gementioneerd van *Isequebo*, word echter daar even weinig als in de opgemelde Conditien wederom eenige schaduwe van een *bijzondere en privative Vrijheit voor de Ingezeten van Zeeland* gevonden, maar wel in tegendeel, niet alleen eene aanwijzing dat de gemene Compagnie in de possessie was, om op de meergemelde plaatsen Slaven te brengen, maar bovendien ook eene *solemneele Protestatie dat hun Ed. Mog. niet requireeren, als 't welke ook met het gemeen Intrest van de andere Provintien overeenkomt, en zoodanig, dat de Ingezetenen der genen die in de Zeevaart geintresseerd zijn, dezelve vrijheden zouden genieten en jouisseren als die van Zeeland.* En de Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen hebben zich te meerder verplicht gevonden deze blijken van de eigene begrippen van de Heeren Staten van Zeeland aan Uw Hoog Mog. te moeten voorhouden, uit oorzake, dat zij Representanten en verdere Bewindhebberen het ongenoegen hebben van te verstaan, hoe altoos hooggemelde Heeren Staten van Zeeland bij hunne Resolutie van dato 11 September 1750. hebben gelieven goed te vinden Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie ter Kamer Zeeland *te gelasten, den Commandeur op Isequebo, of die denzelven representeert, te ordonneren, gene Schepen komende uit de Havenen dezer Landen, die niet voorzien zijn met een Hout en Zout Brief, afgegeven bij de Kamer Zeeland, op Isequebo of annexe Rivieren te admitteren om te laden of te lossen.*

„ Representanten en verdere Bewindhebberen weten welke deference men schuldig is aan de Resolutien van de Souvereine Staten, en zouden zich over dezelve, wanneer hunne werking

king niet geëxtendeerd wierd buiten de Limiten van dien Souverein, niet dusdanig expliceren, maar het moet zeer ſurprenant voorkomen, dat Een der Bondgenooten op zich zelve exclusive bevelen geeft over zaken, dewelke niet tot deszelfs bijzondere beſtiering, maar onder het algemeen toezicht en het oppergezag van de geſamentlijke Bondgenooten behooren.

„ Diergelijke ondernemingen en ſtrijdige ordres, dewelke op deze wijze door verſcheide authoriteiten zouden voorkomen, kunnen niet anders dan notable ſchaden voor de Ingezetenen dezer Landen, en in de Colonien confuſien en veel ergere gevolgen veroorzaken.

„ En hopende hier mede op het Request van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland genoegzaam te hebben bericht, en aan Uw Hoog Mog. op een voldoende wijze te hebben geopend den Staat der Zaken, waar over het zelve is roulerende: zullen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen nu doen het voorſtel in den beginne van deze Informatien reeds gedacht.

„ Verre van gecharmeerd te wezen op het bezit van de Colonie Iſequebo, declareren de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen bereid te zijn, indien Uw Hoog Mog. en de Bondgenooten reſpectivelijk zulks goedvinden, deze gansche Colonie en de directie over dezelve aan de Kamer Zeeland in 't bijzonder over te laten, mits dat dezelve Kamer aan de Generale Compagnie reſtituere, de lasten en onkosten bij de gemelde Compagnie ter zake van gedachte Colonie, ſederd deszelfs oprechting geſupporteerd, en voor het toekomende de zorge en onkosten van deszelfs maintien en bewaringe privative op zich te nemen.

„ Door dezen weg zal het aan de Ingezetenen van de Provintie Zeeland open wezen, voor zoo veel de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen aangaat, en zonder van dezelve oppoſitie te ontmoeten, zich ten opzichte van Iſequebo te eigenen zoodanige privative Rechten, als zij zich thans verkeerdelijk imagineren.

„ Wat kan nu redelijker uitgedacht worden, als dat de Provintie, dewelke voor haare Ingezetenen particulier de voordeelen van een Colonie vordert, ook bijzonderlijk de las-

lasten van dezelve draagt, en de Compagnie deswegens dedomageert.

„ Bewindhebberen ter Kamer Zeeland hebben wel de genereusiteit van rondelijk te declareren, dat de gesamentlijke Hoofd-participanten van de gemelde Kamer genoegzaam alle Ingezetenen zijn van de gezegde Provintie: en in die relatie kan eenig begrip gemaakt worden van de sustenue door dezelve voortgebragt, en dat het nut van de Compagnie openlijk word ter zijde gesteld en gecedeerd aan de verbeelde voordeelen van particulieren.

„ Maar de onkosten van eene Colonie te brengen ten laste van de Compagnie, aan welkers bevordering zoo Hoofd-participanten als Bewindhebberen niet zullen willen ontkennen eenigszins verbonden te zijn; die onkosten, in een kort bestek van tijd, geaugmenteerd te zien van vier tot dertig à veertig duizend Guldens ieder jaar, en tegens zulk een notabel bezwaar, over de Ingezetenen van de zes overige Provintien gebragt, aan die van Zeeland alleen de profijten *te willen eigenen*, is het Provintiale al te verre gepousseerd.

„ En mits dien, nemen de Representanten en verdere Bewindhebberen de vrijheit met verschuldigd respect voor hun advies te besluiten dat Uw Hoog Mog. het gedachte Request gelieven af te wijzen; verzoekende te gelijk Uw Hoog Mog. Intercessie bij de Heeren Staten van Zeeland, ten einde hunne Edele Mog. de Resolutie op den 11 Septembsr 1750. ten reguarde van de Vaart op de Colonie Isequebo genomen, gelieven in te trekken, en buiten effect te stellen; voegende laatstelijk zij Representanten en verdere Bewindhebberen, ter voldoening aan de Requisitie van de Kamer Zeeland, hier nevens Copie van de Missive door Bewindhbberen van de gemelde Kamer den 24 November 1750. over dit onderwerp aan de Kamer Amsteldam geschreven, inhoudende derzelver bijzondere considératien en advies. Waar mede enz."

(geteekend)

THOMAS HOPE.
W. ROELL.

Amsteldam den 19
Januarij 1751.

Doch

Doch de Zeeuwſche Hoofddeelgenooten lieten dit Berigt, welk hun, door hunne Bewindhebberen ter Kamer Zeeland, ter hand gekomen was, niet onbeantwoord. Zij zonden in de Maand Maart, aan de algemeene Staaten een Tegenberigt.

De Misſive der Hoofdparticipanten van de Westindiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, gedagtekend 29 Maart, was van den volgenden Inhoud:

„ HOOG MOGENDE HEEREN,

„ De Hoofd-Participanten van alle de Cohieren der Generale West-Indiſche Compagnie ter Kamer Zeeland, door de Directie van hunnen Bewindhebber advertentie en copie bekomen hebbende van 't Bericht der Heeren Repreſentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen van de West-Indiſche Compagnie ter Præſidiale Kamer Amſteldam, zoo wegens hun zelve, als vervangende de respective kleene Kameren van 19. Januarij dezes jaars, en den 25. daar aan volgenden ter Tafel van hunne Hoog Mog. geëxhibeerd; houdende derzelver Advies op ons ootmoedig Request, wegens de conſervatie van de privative Vaart voor de Zeeuwſche Kamer en Ingezetenen op de Colonie Esſequebo, met alle ſubmisſie den 31. Augustus laatstleden aan hunne Hoog Mog. gepreſenteerd, zoo hebben Wij van ons indispenſabel devoir geacht, de vrijheit te moeten gebruiken, ons andermaal, bij forma van Contra-Bericht, op het alleronderdanigſte aan Uwe Hoog Mog. te addresſeren.

„ En zullen Wij zoo min, als de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, ons niet ophouden met aan hunne Hoog Mog. attentie een hiſtoriëel Verhaal van den oorſprong en verderen voortgang van de Colonie Esſequebo open te leggen, ons genoegzaam verzekerd houdende, dat bij zeker Bericht of Memorie, op ſpeciale Commisſie van den Magiſtraat van Middelburg, geſtrekt op een der Leden uit het midden van hunner Ed. Groot Achtbare Vergaderinge, en op derzelver ordres bereids voor eenigen tijd met den Druk gemeen gemaakt, zulks ſuccinct en duidelijk is aangewezen. En alzoo evengemelde Memorie alleszins buiten voorkennisſe van de Zeeuw-

Zeeuwfche Hoofd-Participanten is geinformeerd en ingericht, zoo zouden Wij ook geenszins dezelve, veel min de argumenten bij de Heeren Reprefentanten en verdere Bewindhebberen, daar tegens gemoveerd, ons behoeven aan te trekken; dan, dewijl die met den waarachtigen teneur der zaken, en dus ook met Onze enige fentimenten volkomen confentreert, zoo willen Wij dezelve, voor zoo verre die relatie heeft tot de pofitiven van ons Request, ons eigen maken, en op derzelver gronden, zoo wel als op die van ons Request aan Uwe Hoog Mog. geprefenteerd, de avances en remarques van welgemelde Heeren Reprefentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen, daar tegens gemaakt, met alle moderatie debatteren, en de vrijheit nemen ons omtrent deze twe generalia meest te bepalen, de eerfte om ons te expurgeren, als of Wij bij ons Request hunner Hoog Mog. ferieufen aandacht door frivole beuzeltaal hadden trachten te induceren; en daar na het zwakke fundament, waar op het Bericht der Heeren Reprefentanten en verdere Bewindhebberen gegrond is, *zoodanig ebranleren*, dat derzelver geheel Gebouw in 't gezicht van hunne Hoog Mog. zal komen te corrueren.

„ De Heeren Reprefentanten en verdere Bewindhebbers hebben bij hun Bericht de Zeeuwfche Hoofd-Participanten bij Uwe Hoog Mog. aangeklaagd, als of zij tegen de waarheit bij hun Request pofeerden dat de Vaart op Esfequebo, bij de Refolutie ter Vergadering van X. op den 11 Augustus des gepasfeerden jaars 1750. genomen, was open gefteld, daar nogthans die alleen een encouragement om op die Colonie te navigeren, in zich zoude bevatten.

„ Wel is waar Hoog Mog. Heeren, dat voornoemde Refolutie geen woordelijke, maar immers een dadelijke openftelling influit; de redenen zijn ook ligt te penetreren, waarom men zich alleen ten dezen heeft bediend van fimpele animatien en encouragementen, zonder dezelve met ronde woorden zoo breed als ten jare 1685. t'extenderen, zulks is niet zoo zeer gefchied op een vooronderftelling, als of Esfequebo reeds voor meer dan zestig jaren was open gefteld, maar om dit volgend convaincant argument *ad primum oculum*, waar 't mogelijk, voor te komen, want wanneer men van een open-

openſtelling gewaagde, *dit implicité* een toeſluiting in zich zoude bevatten, en dus ſtond deze Reſolutie al te ras haar eigen zwak en een volkomen adveu en toeſtemming in de tot op heden toe ſubſiſterende Conventie van den jare 1670. te openbaren, en even daarom heeft de meerderheit der laatstgehoude Vergadering van Tienen, liever bij een geruſeerde Introductie het zelve voornemen trachten te effectueren, 't geen men nu bereids meer dan 60. jaren geleden, toen zoo wel als nu *illegitimé* en dus ook zonder de minſte uitwerkinge had geconcludeerd, dewijl het zeker is dat geen Contracten of Conventien infractien ſubject zijn, dan met toeſtemminge der integrerende Partijen, en dit was de reden dat de billijke waakzaamheit van de Regering van Middelburg het effect der Reſolutie, benevens nog eenige voorgenome infractien van dien tijd, als onder anderen mede het aanſtellen van een Commandeur voor die Colonie, door de Vergaderinge van X. heeft geſtuit, gelijk zulks bij de meergemelde met den druk gemeen gemaakte Memorie is geïndigiteerd. Want hebben hunne Ed. Groot Achtb., op een bij hun geſtrekte Commisſie, den 12. Januarij 1686., door hunnen Raad-Penſionis van den Helm, ampel bericht ontvangen „ hoe Heeren Gecommitteerde Raden „ dezer Provintie de Colonie Esſequebo wederom hadden ge„ çedeerd ter diſpoſitie van gemelde Compagnie ter Kamer „ Zeeland; en dat gedachte Heeren Gecommitteerde Raden de „ voorſz. Colonie ſpecialijk hebben overgegeven en ingeruimd, „ en onder anderen bedongen, *dat die van gemelde Kamer „ op de Colonie zouden aanſtellen een' Commandeur en andere „ Officieren, en dat voorſz. Colonie bij de Ingezetenen van „ Zeeland, voortaan zoude worden bevaren, als mede door „ het oprechten van Plantagies gecultiveerd, enz.*" Daar dan welgedachte Magiſtraat den 19. daar aan, op reſolveert: „ Dat Bewindhebberen van de West-Indiſche Compagnie ter „ Kamer alhier, ſerieuſelijk zullen worden gerecommandeerd „ *wel acht te nemen op het recht* en intrest van deze Provin„ tie en Stad:" En is ook van deze recommandatie, door de Heeren Bewindhebberen van der Merkt en Biſcop met adjunctie van den Advokaat, achtervolgens de Reſolutie Commisſoriaal van eenige dagen bevorens, op den 29. daar aan volgende

gende ter Vergaderinge van X. rapport gedaan: „ *Dus*, voe„ gen gemelde Heeren Rapporteurs bij hunne conclusie, *dat* „ *voornoemde Colonie niet als onder een onereusen titel is* „ *overgegeeven:*" En is ook overzulks deze Kamer, en zijn ook de Ingezetenen van Zeeland sederd dien tijd tot op den 11. Augustus 1750., zonder eenige verdere contestatie, bij hun oud en goed recht gemaintineerd gebleven.

„ Dan dat men daar tegens zoude gelieven te allegeren, dat de Kamer van het Noorder Kwartier bij Resolutie van X., van 31. Augustus 1694., gerequireerd zoude zijn om Slaven naar Essequebo te brengen, kan geenszins in nadeel van het recht der Zeeuwsche Kamer opereren; want, wanneer hunner Hoog Mog. serieuse aandacht deze Resolutie gelieve te pondereren, zal dezelve aanstonds decouvreren, dat de Kamer van 't Noorder Kwartier, op den 26. bevorens geauthoriseerd zijnde een Armazoen Slaven van Angola te halen en 't zelve naar Curacao te brengen, die Kamer op den 31. Augustus voornoemd, alleen verzocht is van dat Armazoen 200. *Koppen* in 't voorbij zeilen aan Essequebo af te *zetten*, *en*, 't geen opmerkelijk is, met 't zelve alleen maar te verzeilen *tot voor Rio*, of de Rivier van *Essequebo*, en zulks niet op te varen, tot voor het Fort, zoo dat dit in geenen deele voor een Equipagie ter bezorginge van die Colonie kan of mag worden gerekend, dewijl deze afzettinge der Slaven alleen maar uit menagie geschied zoude zijn, om dat derzelver kleen getal de onkosten van een geheel Equipagie niet scheen te konnen dragen.

„ Maar, Hoog Mog. Heeren, de Zeeuwsche Hoofd-Participanten durven, echter onder alle reverentie, ten dezen een pas verder gaan, en nogmalen opentlijk poseren, dat noch bij de Kamer van het Noorder-Kwartier, noch bij eenige andere, ooit de minste Equipagie op Essequebo is gedaan, veel min, dat voornoemde 200 Slaven daar zouden zijn afgezet geworden, gelijk zulks klaar consteert uit een' Brief van den Commandeur Beekman, van den 4 Julij 1696., zeggende: „ Ik hebbe tot op heden 't Schip de Eva Maria niet „ vernomen, en geloove dat zal wezen gepasseerd tot ons „ leedwezen," zijnde dit het zelfde Schip van het Noorder-Kwar-

Kwartier, dat voornoemde Slaven *voor* de Rivier van Esſequebo moest afzetten, het geen den 26 Junij 1696. in Texel is gerepatrieerd, en dus 10 dagen bevorens, eer de gemelde Brief van den Commandeur van Esſequebo was gedateerd; daerenboven blijkt het, dat niet lange daar na, namelijk den 28 Julij van 't zelfde jaar, het Schip de Brakhond voor de Kamer Zeeland naar Elmina en Ardra is uitgezeild, om Slaven van daar naar Esſequebo over te voeren, en heeft de zelfde Kamer daar bij van tijd tot tijd gecontinueerd, als ten jare 1720 met 't Schip Duinvliet, en nog wel laatst in de jaren 1730 en 1738, t'elken reize met den Jongen Daniel; zonder nogthans dat van wegens de Zeeuwſche Hoofd-Participanten, veel min bij meergemelde Memorie, waar bij alleen van een Vrachthaelder word gewag gemaakt, eenige de minſte attainte of aanleiding zoude zijn gegeven, om Uw Hoog Mog. in te leiden als of voornoemde Zeeuwſche Slaafs-Equipage voor geen tourbeurten waren gerekend, 't geen nimmer in derzelver gedachten is opgekomen, maar wel en te rechte, volgens den zin van de Refolutien der X. van 15 November 1707, 11 November 1717. en oneindige meer, gepoſeerd dat een Schip wegens de Kamer Zeeland, naar Esſequebo geëquipeerd of gehuurd, alleen tot het derwaart brengen van benoodigheden en naar herwaart overvoeren van Producten, nooit voor eenige tourbeurt kan of mag geconputeerd worden.

„ Uit het gene met alle ſubmisſie tot hier toe aan Uw Hoog Mog. is vertoond, durven de Zeeuwſche Hoofd-Participanten zich met recht flatteren dat het overbodig aan Hunne Hoog Mog. zal zijn gebleken, dat dezelve met geen gefingeerde argumenten of ongevindiceerde poſitiven zich immer hebben beholpen, en dat het dus niet dan ongefundeerde beſchuldigingen zijn, door welke de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebbers het credit der Hoofd-Participanten voornoemd, bij Hunne Hoog Mog., was het mogelijk, tragten te benemen; en overzulks de Zeeuwſche Hoofd-Participanten in een vast vertrouwen zijnde, dat dezelve voor Uwe Hoog Mog., wegens de hun aangedane kleenigheden, zich volkomen hebben gepurgeerd, de vrijheit nemen ter deſtructie van den grondſlag, op welke de verdere ingrediënten van het Be-

 richt

richt der Heeren Reprefentanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen gevestigd zijn, over te gaan.

„ Namelijk, als of de Conventie van den 11. April 1670., tusfchen Heeren Gecommitteerde Raden van deze Provintie, en Bewindhebberen van de Westindifche Compagnie ter Kamer Zeeland, gefloten, geen gemeenfchap of de minfte betrekkinge tot de nieuwe Compagnie, ten jare 1674. geërigeerd, zoude hebben, en dat vervolgens de Heeren Staaten van Zeeland, bij Refolutie van 28. Julij 1670., hun confent alleen tot de ter dier tijd verzochte Prolongatie van het Octrooi zouden hebben geaccrocheerd.

„ Om de voorgenome refutatie van die vooronderftelling met eenige ordre te tracteren, moeten de Zeeuwfche Hoofd-Participanten præmitteren, dat het aan dezelve een fingulier genoegen heeft geprocureerd, dat welgemelde Heeren Reprefentanten en verdere Bewindhebberen, bij derzelver Bericht, niet hebben konnen disavouëren of ontkennen, dat bij meergenoemd Contract, de Vaart op Esfequebo, *alleen voor* de Ingezetenen van Zeeland privative, met uitfluitinge van alle anderen, zoude zijn geconvenieerd, zoo dat dezelve het geluk hebben te gelijk met Heeren Reprefentanten en verdere Bewindhebberen voor Hunne Hoog Mog. te mogen vasthouden, dat die Conventie in faveur der Zeeuwen in volle kracht en vigeur tot op den jare 1674. is geconferveerd geworden, maar ten opzichte van de præfuppofitie, als of deze Conventie met de vernietiging der oude Compagnie caduc was, hebben Wij het ongeluk met Heeren Reprefentanten en verdere Bewindhebberen te discreperen.

„ Ter ftavinge dat meergemelde Conventie *in amplisfima forma* tot de nieuwe Compagnie is overgegaan, zal men alleen de concatenatie en aaneenfchakeling der Zeeuwfche Staats-Refolutien ten dien opzichte genomen, en het Octrooi van den jare 1674. *zelve* noodig hebben; biddende de Hoofd-Participanten, dat Hunne Hoog Mog. gelieven te reflecteren dat, den 4 April 1670. door de Regeering van Middelburg, als een integrerend Lid, ter Staats-Vergaderinge de Prolongatie van het Octrooi, 't geen ultimo December 1671 ftond te exfpireren, is voorgedragen geworden; dat, vervolgens van deze Pro-

Propofitie een Point van Befchrijvinge gemaakt zijnde, het zelve, den 9 Julij van het zelfde jaar, de Leden is toegezonden, dat daar op de Heeren Staten, na den 24 en 25 Julij daar over gevoteerd hebbende, den 28 dier zelfde Maand declareren, dat men in de verzochte Prolongatie van het Octrooi, aan die Westindifche Compagnie dezer Landen verleend, *tot en met den jare* 1700 *inclufive* zal confenteren, onder condiție, en anders niet, dat de Vergaderinge van XIX de bewuste Conventie zal agreëren, en de approbatie van Hunne Hoog Mog. daar op, bij Acte in forma, procureren; waar uit immers evident confteert, dat dit accrochement geen de minfte applicatie konde hebben op eenige in tusfchen tijds provifionele verleende Prolongatien, want het Octrooi zelf exfpireerde eerst 17 Maanden daar na; zoo dat onmogelijk als toen nog eenige deliberatien over provifionele Prolongatien plaats konden hebben; maar wat meer is, zoo verklaren Hunne Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland zich duidelijk en klaar; zeggende bij welgemelde Refolutie, dat dezelve zoo eene Prolongatie begrijpe, dewelke den laatften December van den jare 1700 zoude exfpireren.

„ Het Contract in questie vervolgens, of verzoek van de Vergaderinge van XIX, den 15 October 1670 bij Hunne Hoog Mog. geapprobeerd zijnde, en de Staten van Zeeland, den 29 daar aan volgenden, hier van communicatie bekomen hebbende, waren als toen Hun Ed. Mog. gerust en zeker, dat meergemelde Conventie, met de daar uit profluerende privative avantages, voor hunne Ingezetenen, ten minften tot den jare 1700 inclufive, zijn volkomen ontflag ontvangen had; en hebben daarom geen verdere zwarigheit gemaakt, zuiver en gaaf in de Prolongatie van 't Octrooi, tot het einde van die loopende Eeuw, toe te ftemmen. En op dien zelfden grond entameren ook Hunne Ed. Mog. derzelver Deliberatien op het verzoek van de Hoofd-Participanten van de Westindifche Compagnie ter Kamer Amfteldam, aan de Staten van Zeeland geprefenteert, ten einde de Oude Compagnie in een Nieuwe mogt worden geconverteerd, daar dezelve, naar eenige gehoudene deliberatien federt den 12 April 1674. den 2 Augustus van 't zelfde jaar, zonder repetitie van hun

voorgaande accrochement, als volkomen confierende op het eens gegeven woord en de goede trouwe van hunne Bondgenoten, in consenteren.

„ Hier uit is zonneklaar de intentie niet alleen van de Heeren Staten van Zeeland, maar ook die van hunne Hoog Mog. zelve, af te nemen; namelijk, dat de validiteit van die Conventie besproken, verzogt en geratificeerd is, met relatie tot zoo een Octrooi, 't geen met den jare 1700 zoude exspireren, 't zij dan zulks een oude dan wel een geheele nieuwe form in zich bevatte.

„ Maar het zij ons gepermitteerd de attentie van hunne Hoog Mog. te mogen opleiden *tot het Octrooi voor de Nieuwe Compagnie zelve*, bij welkers præmisfen het reeds hun Hoog Mog. behaagde te declareren, „ dat niet te min onze „ Ingezetenen, bij hun voorgaande Navigatie en Trafique, „ mitsgaders bij hunne Tractaten, Alliantien en Verbonden „ zullen blijven geconserveerd." Moeten die woorden nu te kennen geven, dat de Zeeuwsche Ingezetenen van hunne *privative* Navigatie en Trafique gedestitueerd, of van de te hunnen faveure aangegane, en bij hunne Hoog Mog. Dispositie en Resolutie geratificeerde Verbindtenisfen vervallen waren? Laten Wij aan de equitable interpretatie van hunne Hoog Mog. zelve, dewelke immediaat het tegendeel bij het laatste Artikel van 't zelfde Octrooi komen te statueren, ordonnerende „ dat „ alle Resolutien, en andere Dispositien, bij dezelve van tijd „ tot tijd aan de voor dezen geweze Compagnie in hun faveur vergund, dewelke worden verstaan van de zelfde kragt „ en vigeur te zijn, als of dezelve alle te samen en particulier „ in dezen Octrooie *op nieuws* waren geinfereerd," en verders, „ zonder daar tegens te doen, directelijk, of indirectelijk, *zoo* „ *weinig binnen* als buiten deze Vereenigde Nederlanden."

„ Dan dat de Colonie van Esfequebo door niemant van de Ingeboornen of Ingezetenen dezer Landen zal mogen bevaren worden, als alleen uit name van de Vereenigde Compagnie, is buiten eenige contestatie; en zijn ook altoos zoodanige Schepen, van herwaart op voorn. Colonie navigerende, met een Hout- en Zout-brief, ingericht op naam van de Generale Geoctrooieerde Westindische Compagnie der Vereenigde Neder-

derlanden, geparapheerd door den Heer Præsiderenden ter Vergaderinge van X, en ter kennisse ondertekend bij den Heer Advokaat, gemunieerd; daarom bepalen ook de Heeren Staaten van Zeeland hunne Resolutie van den 11 September laatstleden, met recht tot de woorden *afgegeven bij de Kamer Zeeland*; zoo dat Wij hier in al weder zoo gelukkig zijn, met de Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen overeen te stemmen: maar dat men daar uit infringeert, als of Essequebo en Boumenora, als Domeinen van de Generale Compagnie zijnde, voor alle Ingezetenen dezer Landen moeten openstaan, is al weder rechtdraads strijdig tegens den uitdrukkelijken letter van het Octrooi, waar bij men met den eersten opslag ontdekt, dat de Plaatsen van Essequebo en Boumenora, met de Curaçaosche Eilanden te gelijk, onder een en dezelfde Classe van des Compagnies Bezettingen, en wel onder de eerste (men mag die ten jare 1685 tegens den Octrooi onder de tweede Classe overbrengen, zoo men wil,) sorteren; en dat die dus niet zoo volstrekt, dan de verdere Limieten van 't Octrooi, voor alle Ingezetenen van dezen Staat, zonder onderscheid, zijn opengesteld, word nader bevestigd door hun Hoog Mog. Resolutie van den 5 April 1675, waar bij hun Hoog Mogende, op de Concept-Resolutie van de Vergaderinge van X, aan de Generale Compagnie, bij Ampliatie van Octrooi, toestaan, „ de Eilanden van Curaçao of zelf te bevaren en te be-„ handelen, of door andere Particulieren te laten bevaren of „ behandelen." Men toone nu een diergelijke Resolutie van hun Hoog Mog. ten opzichte van Essequebo; dan alzoo dezelve in geen Register te vinden is, tracht men zich ten dezen met subalterne Resolutien der Tienen te behelpen; op wiens Propositie of op welkers uitschrijvingen die mogten genomen wezen, is om 't even, dewijl doch dezelve, in genen deele, tegens die van den Souverain, of tegens derzelver verleend Octrooi, konnen opereren. En of bovengemelde geresolveerde van den 5 April niet genoeg was, declareren hun Hoog Mog. bij het 19 Artikel van het Reglement van den jare 1730, met relatie tot de vrije Vaart op de Kusten van Africa, dat alle Navigeanten hunne ingehandelde Slaven vermogen te brengen aan Curaçao en de verdere Plaatsen in America, doch

 geens-

geenszins aan de Colonien van Suriname, Esſequebo en de Berbice, alwaar de Westindiſche Compagnie, ingevolge het Octrooi en NB. *de Conventien* daar toe relatief, gequaliſiceerd zal blijven. Dat 'er nu geene andere Conventie, ſedert de erectie van de nieuwe Compagnie, immer noopens Esſequebo is aangegaan, en dat vervolgens het woord Conventie hier alleen relatie tot die van den 11 April 1670 kan en moet hebben, is hun Hoog Mog. en de geheele wereld bekend; en des niettegenſtaande dan, dat hun Hoog Mog. nog ten jare 1730 deze Conventie woordelijk erkennen, is men zoodanig tegens de Zeeuwen gepræoccupeerd, dat men openlijk durft ſtellen, dat dezelve bereids ten jare 1674 vervallen zoude zijn geweest.

„ En in dien iever voortgaande, gelieven de Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebbers zich onder anderen te beroepen op de kennisſe der Hoofd-Participanten van de Kamer Zeeland, wie, volgens het tweede Artikel van de bewusſe Conventie, den Commandeur op Esſequebo *aanſtelt*. *Zal* men niet aanſtonds die Heeren de Reſolutien der *Vergadering* van X. van 6 en 12 December 1719. voor oogen ſtellen; bij de eerſte geven Gecommitteerde Bewindhebberen van de Kamer Zeeland kennisſe, dat hunne Kamer den Commandeur over Esſequebo, van der Heiden Reeſen, hadde gedimitteerd: en bij die van den 12, dat de zelfde Kamer Zeeland tot Commandeur in de Colonie van Esſequebo, ('t zijn de eigen woorden,) *had aangeſteld* den Perſoon van Laurens de Heere; welke aanſtellinge eenige der Heeren Hoofd-Participanten nog in geheugen legt; dan wilden dezelve niet ignoreren, dat de Approbatie van de Vergaderinge van X, ſederd eenige weinige jaren in acht genomen is, die, offchoon dezelve niet volſtrekt noodzakelijk was, niet ſtreed tegens den inhoud van gemelde tweede Artikel, en ook niet dan in 't vervolg wel eenigen verderen uitſtap door dezelve Vergaderinge daar omtrent mogte wezen gedaan; dewijl doch altoos zoo een Commandeur, op voorſtellinge van de Kamer Zeeland, is aangeſteld geworden; welke methodes men dagelijks ziet practiſeren, wanneer, om grootere inconvenienten voor te komen, men wel van eenige omſtandigheden glisſeert, mits dezelve geen

geen grief leggen aan de zaak of aan den gedesigneerden Persoon, waar van verscheide exempelen, zelfs bij hoogere Vergaderingen, te vinden zijn: dan nadien uit deze inschikkenheden nadeelige Argumenten en Consequentien schijnen afgeleid te worden, was het te wenschen, dat de Heeren Bewindhebberen van de Kamer Zeeland, (alzoo men deze zaak mogelijk, na verloop van een derde van een Eeuw, niet *meræ facultatis* zoude considereren,) daar tegens vigileerden; als mede, dat de zelfde Heeren, ter præventie van verdere nadeelige sustinuës, zich geliefden diligent te toonen, bevorens den tyd van præscriptie élabeert, dat alleen weder op de Zeeuwsche Boeken gebragt wierde de post voor de Werkslaven in Essequebo, conform de Ordres en Resolutien op het houden der Boeken van 19 Januarij 1675 en 15 April 1676 en vervolgens, dat de Colonien en andere Buitenlandsche Effecten, van welke de waerde niet positive kan worden gedefinieerd, en dus ook de post over de Colonie Essequebo, uit de Boeken der respective Kameren wierde geligt, en achtervolgens den uitdrukkelijken letter van 't tiende en eenige volgende Artikelen van gemelde Reglement de Anno 1676 geredresseerd, op den voet, als tot den jare 1722 is onderhouden geweest; dan ten jare 1723, heeft men die Colonie als een Effect van de generale Compagnie eerst beginnen te considereren, die brengende op de Boeken van alle de Kameren, en deszelfs valeur te gelijk met andere zoogenaamde Compagnies Bezittingen, om redenen, sommige der Hoofd Participanten wel bekend, met zeven negende parten, in een oogenblik des tijds, geaugmenteerd.

„ Verders, dat de Kamer Amsteldam, gelijk bij Resolutie van 24 October 1724 mogt blijken, geauthoriseerd zij, om zeker Plan te examineren, (participerende dus die Kamer in de moeiten,) als mede, dat de Generale Compagnie den last en het onderhoud dier Colonie draagt, (buiten de vereischte kosten tot het maken van Fortificatien, dewelke de Coloniers supporteren,) is ook alleezins redelijk en billijk, dewijl de Generale Compagnie, en dus mede de Kamer Amsteldam, naar rato, hare portien in de overwinsten hærideert, gelijk bij meergemelde gedrukte Memorie is aangestipt, dat Essequebo

 in

in den tijd van 17 jaren 138207: Gl: 16 ſtuiv. aan de Generale Compagnie voordeel heeft geprocureerd, en zoude dit hier niet bij hebben gebleven, zoo bij aldien het Berkwerk, en het Contract daar over nu omtrent 50 jaren geleden, van eenige reüſite had geweest; want, volgens de Reſolutie van 7 April 1721, bij 't Bericht van Heeren Repreſentanten en verdere Bewindhebberen gementioneerd, zouden dezelve 10 percento van de ontdekte Mineralen hebben geprofiteerd; en is ook, om geen andere redenen, de Generale Compagnie, bij die zelfde Reſolutie, als Eigenaar van die Colonie geconſidereerd en genoemt geworden.

„ En eindelijk, dat de Staten van Zeeland, bij gelegenheit van de laatſte Prolongatie van 't Octrooij zouden hebben gedenuntieerd, dat alle de Onderdanen van deze Republiek door de geheele limiten van den Octrooie zouden mogen navigeren en negotieren, zoo wel in Africa als in America, welk geavanceerde zijn betrekking ſchijnt te hebben tot de Propoſitie door de Ordinaris Gedeputeerden van deze Provintie, den 17 Maart 1730. ter Tafel van hunne Hoog Mog. *gedaan, bij* welke alleen gehandeld word over de Vrije Vaart op do Kusten van Africa, onder Recognitie, en in dien zin verſierende, kan dat Declaratoir geen andere relatie hebben, dan tot de overvoeringe der ingehandelde Slaven naar America; 't geen ook ingevolge gemelde Propoſitie der Zeeuwſche Gedeputeerden over de geheele Limiten van de Compagnie in America, doch met uitſluitinge onder anderen van „ *Esſequebo, ingevolge het Octrooi en de Conventien daar toe relatif*, door hunne Hoog Mog. is geagreëerd; zoo dat dit notabel en ſingulier argument wederom berust op de vooronderſtelling, dat de Conventie van den jare 1670. met de nieuwe Compagnie geen overeenkomst zoude hebben, waar van het tegendeel is aangetoond.

„ Hunne Hoog Mog. gelieven nu uit het gene met alle onderdanige ſubmisſie ten dezen is geavanceerd, klaarlijk te ontdekken, dat de Zeeuwſche Hoofd-Participanten, bij derzelver ootmoedige Supplicatie en Requeste geenszins het Sijſtema der Zaken hebben gebrouilleerd, met onwrikbaar vast te houden dat meergemelde Conventie tot de nieuwe Compagnie is over-

go-

gegaan, en vervolgens bij de Octrooien van 30 November 1700. en 8 Augustus 1730. geconfirmeerd, en zullen hunne Hoog Mog. dus ook op 't allerconvaincantste decouvreren, dat alle Argumenten en Positiven der Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen, als geheel van alle grond gedestitueerd, vervallen zijn; en overzulks vermenen de Zeeuwsche Hoofd-Participanten, dat die beide voorgestelde Pointen ten genoegen van hunne Hoog Mog. zullen wezen afgehandeld; verzoekende dus op het allerreverendst gelicentieerd te mogen zijn zich nopens andere Positiven van 't Bericht der Heeren Representanten en verdere Bewindhebberen te expliceren, en wel aangaande dat de last van deze Colonie in een kort bestek van tijd geaugmenteerd zoude zijn tot *f* 34 à 40,000 Gl. 's jaars: of hier onder niet al gecomputeerd mogt wezen immense sommen, op gerepeteerde ordres der Vergadering van X., sederd weinige jaren aan den Bergwerker Hillebrand cum Sociis, tot het zoeken van Mineralen, ongelukkig gespendeerd; of de oorzaken van dit jaarlijksch verlies niet te attribuëren zoude zijn aan de discordantie van opinien ter Vergaderinge van X, voornamelijk over het niet genoegzaam provideren van 's Compagnies Plantagies met Slaven en andere benodigdheden; dan wel of de huidendaagsche directie daar toe mogt contribueren, moeten Hoofd-Participanten ter deductie en verantwoordinge van Heeren Bewindhebberen dezer Kamer overlaten; twijffelde geenszins of die Heeren, welke de directie in handen hebben, zullen bij die uitgebreide Memorie, van dewelke dezelve bij hare Missive van 24 November 1750. mentie gelieven te maken, hunne Hoog Mog. op dat Point volkomen eclaircissement en genoegen weten te geven.

„ Veel min vermogen Hoofd-Participanten zich in te laten, om de remarques op de Vaderlijke directie der Heeren Staten van Zeeland gemaakt, te debatteren, 't geen geenszins aan Onderdanen zoude passen, alzoo weinig dan dat het aan Ingezetenen, van al zulke Provintien, dewelke met Zeeland onder een en 't zelfde Verbond van Unie staan, zoude conveniëren de Souveraine Resolutie van hunne Ed. Mog. opentlijk te wraken.

„ En dus sluiten dan ook de Hoofd-Participanten hier mede dit hun Contra-Bericht, in die eerbiedige hoop dat U Hoog Mog. wel verre van derzelver ootmoedig Request van de hand te wijzen, in tegendeel deze zaak conform het gedachte Request zullen termineren.

Waar mede enz.

Hoog Mogende Heeren, enz.

(Onder stond,)

De Hoofd-Participanten van de West-Indische Compagnie ter Kamer Zeeland.

(Was geteekend,)

Middelburg den 29 *Maart* 1751.

JOH. MATTH. DE CRANE.
JAN GUEPIN.
N. C. VAN HOORN.
IK. PARKER.

Het bovengemelde *Contra-Berigt*, ter vergadering hunner Hoog Mogende ingegeeven zijnde, is, na voorgegaane deliberatie, den 5 April, hetzelve door de Heeren Gedeputeerden der Provintie van Holland en West-Friesland en van Zeeland overgenomen, om in de hunnen breeder gecommuniceerd te worden, aan de Representanten van zijne Doorlugtige Hoogheid en verdere Bewindhebberen van de Geoctrooieerde West-Indische Compagnie ter Kamer Amsteldam, om derzelver nadere Consideratien, zo zij 'er eenige mogten hebben, daarop aan Hun H. M. te laaten toekomen. Gemelde Heeren Representanten bragten daarop, den 31 Augustus van het Jaar 1751, hunne nadere Consideratien in, met deeze bewoordingen:

„ HOOG MOGENDE HEEREN.

„ De Representanten van zijne Hoogheit en verdere Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Præsidiale Kamer Amsteldam, ingevolge uwer Hoog Mogende altoos geëerde Resolutie van dato 5 April jongstleden, rijpelijk hebbende overwogen de Missive, door de Hoofdparticipanten ter Ka-

Kamer Zeeland, den 29. Maart daar bevorens, bij forma van Contra-Bericht en tot soustien van hun ingeleverd Request, rakende de privative Vaart op de Rivier van Essequebo, aan uw Hoog Mogende geschreven, en waar van de Copije nevens de gedagte uwer Hoog Mogende Resolutie in handen van de Representanten en gemelde verdere Bewindhebberen is gesteld, vinden zich verplicht nog eenige nadere Consideratien, reflecterende op zoodanige Artikelen, dewelke bij de gementioneerde Missive door de Zeeuwsche Hoofdparticipanten *de novo* zijn geavanceerd, of tegens het Bericht en Advies, 't gene uit name van de Representanten en verdere Bewindhebberen, op den 19. Januarij dezes jaars 1751. ter Vergadering van uw Hoog Mogende is overgeleverd, met eenige nieuwe argumenten verder zijn gepousseerd, aan uw Hoog Mogende gehoorzaamst in te dienen.

„ De Representanten en gemelde verdere Bewindhebberen zien dan met genoegen, en accepteren ten voordeele, dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland als nu erkennen dat de Resolutie, op den 11. Augustus 1750. in de Vergadering van Thienen genomen, immers geen woordelijke openstellinge van de Vaart op de Rivier van Essequebo insluit; zoo als echter de gedagte Hoofdparticipanten in hun Request de zaak bij uw Hoog Mogende hadden voorgedragen, maar dat men daar in zich enkel heeft bediend van *simpele animatien en encouragementen*, terwijl reeds in de Resolutie van den 17. October 1685. de gedachte openstellinge met *ronde woorden* en in 't brede is geëxtendeerd.

„ En hier mede de præallabele aanmerkingen, bij het opgemelde vorige schrijven en bericht naar waarheit ter nedergesteld, op zich zelve voor gevindiceerd houdende, zullen de Representanten en verdere Bewindhebberen zich niet aantrekken, dat de gerepousseerde beschuldiging toevlucht neemt tot hunne gewone middelen, en van den klaren letter te rug stuitende, zich poogt te salveren in verhole intentien van hunne eige vinding en verkiezing, maar vertrouwende te mogen voldoen met de remarque, dat in de Conventie van den jare 1670 offschoon dezelve tot hier toe stand hadde gehouden, echter, volgens de termen van het tegenwoordig subsisterende Octrooi, geen

geen de minste schaduwe van eenige toesluitinge zoude worden gevonden, en dat over zulks het gansche Fundament van het uitgedagte Mijsterium, het welke men in die gevreesde Conventie wil doen berusten, bestaat in een ijdel Niet, moeten zij Representanten en verdere Bewindhebbers daar alleenlijk bijvoegen, dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland zich te veel præsumeren wanneer zij denken, dat bij de Leden, die in de Vergadering van Thienen op den 11 Augustus 1750 tot de geaccuseerde Resolutie op een legitime wijze geconcludeerd hebben, scrupule zoude zijn geweest, om het gemeene belang der Compagnie tegens de strijdige Interessen van maar weinige openlijk te laten doorstaan, of dat dezelven, wanneer het besluit daar toe hadde gestrekt, door een gerenseerde Introductie, zoo men het noemt, zoude hebben willen bedekken de openstellinge der Vaart op Rio Essequebo voor alle Ingezetenen van den Staat, welke openstelling terstond nader zal blijken, dat, niet zonder voorkennisse, ook van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland zelve, *eenpaarig is* geoordeeld ten *nutte van de Compagnie* te wezen.

„ Vervolgens overgaande tot het onderzoek der redenen die bij de meergemelde Hoofdparticipanten verder, en ter zake, naar hun Sijstema, worden aangevoerd, zoo zullen uw Hoog Mogende zich gunstig erinneren dat de Representanten en Bewindhebberen bij hunne meergemelde vorige *Missive* zich hoofdzakelijk hebben gevestigd op twee gronden, te weten:

„ Eerst op den klaren letter van het *Octrooi*, door uw Hoog Mogende den 20. September 1674. aan de Generale Westindische Compagnie verleend.

„ En ten tweden op de *maximes* in de Compagnie zelve geobserveerd, en op de *Resolutie in de Vergadering van Thienen den 17. October 1685.* genomen.

„ Edoch, dewijl de Zeeuwsche Hoofdparticipanten eene andere order hebben verkoren, en hunne aanmerkingen tegens de laatstgemelde Resolutie in het front willen stellen, zullen de Representanten en verdere Bewindhebberen tot meerdere klaarheit dezelve op dien voet volgen.

„ In de eerste plaats ontmoeten dan de Representanten en ver-

verdere Bewindhebbers de Objectie, „ dat de meergedachte „ Resolutie van dato 17 October 1685, als illegitime genomen, zoude zijn gebleven *buiten effect*, en dat de uitvoering daar van als ook de aanstelling van een Commandeur bij „ de Vergadering van Thienen gedaan, door de waakzaamheit „ van de Regeringe van Middelburg zoude wezen gestuit."

„ De Representanten en verdere Bewindhebbers zullen ter beantwoordinge van deze inwerpinge onderscheiden de gevoelens van de Compagnie, en specialijk mede van de Kamer Zeeland in dezelve, en het gesustineerde van den Magistraat der Stad Middelburg.

„ Wat betreft de gevoelens van de Compagnie in 't generaal en specialijk mede van de Kamer Zeeland in de algemeene Vergaderingen, zullen de Representanten tot vermijding van onnodige largesse, zich eenvoudig refereren tot de Resolutien dewelke bij hun vorig schrijven zijn aangevoerd geworden.

„ En, houdende dezelve alhier voor gerepeteerd, thans alleenlijk nader bewijzen, dat, boven en behalven de klare blijken, dewelke uit de besluiten van de Compagnie in de Vergadering van Thienen, en de Propositie aldaar van wegens de Kamer Zeeland gedaan, bij de gedagte vorige Missive genannoteerd zijn, ook de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland in zich zelve niet anders dan overtuigd kunnen wezen, van ten dezen tegens hunne eigen gronden en daden van hunne Voorzaten aan te drijven.

„ Het is aan uw Hoog Mogende bekend dat de Credentialen van de Gecommitteerde Bewindhebberen, dewelke van wegens de Kamer Zeeland ter Vergadering van Thienen compareren, niet gearresteerd worden dan met kennis van der Hoofdparticipanten Bewindhebber, die gehouden en verplicht is aan zijne Principalen rapport te doen.

„ Maar de Representanten en verdere Bewindhebbers beroepen de gezegde Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, en vragen met vertrouwen, of bij het zevende Artikel van het Credentiaal, gearresteerd voor de Bewindhebberen, die wegens de gemelde Kamer, en dies mede in den naam der Hoofdparticipanten zouden verschijnen in de Vergadering van Thienen tegens den 23. September 1685. tot Amsteldam beschreven, niet

niet met duidelijke woorden is gesteld, „ de Rivier van
„ Essequebo in geen staat zijnde om voordeel te konnen ge-
„ ven, overmits d'Oriane Verwe op een slechte Markt is,
„ en dat dezelve in meerdere Colonien word gewonnen, *zoo*
„ *dient in deliberatie gelegd of niet convenieert die Rivier*
„ *voor alle particulieren open te stellen, te meer dewijl*
„ *daar tot een Request van verscheide Planters word gepre-*
„ *senteerd benevens die van Boumerona*, ingevolge van de-
ze Commisfie is bij order door die van Zeeland zelve gedaan
de Propofitie tot *openstelling* van de meergemelde Vaart.

„ En van het gebesoigneerde en geresolveerde in de gemel-
de Vergadering van Thienen door de voornoemde Gecommit-
teerde Bewindhebberen, op den 26. October 1685, te Middel-
burg in de bijzondere Vergadering van de Kamer Zeeland, we-
derom in tegenwoordigheit of ten minsten met kennis van
Hoofdparticipanten Bewindhebber, rapport wezende gedaan,
zijn dezelve voor hunne aangewende devoiren bedankt.

„ Dit alles tot meerder bevestiging der genome *Resolutie*
geavanceerd zijnde, vragen de Representanten en verdere Be-
windhebbers nu wijders aan die van Zeeland of zelfs in de
Vergadering van hune Kamer op den 26 November 1685 niet
is besloten, „ *dewijl de Rivieren van Essequebo en Boume-*
„ *rona bij de laatste Vergadering van Thienen voor alle en*
„ *een ieder waren opgesteld*, en de vrijheit gegeven om al-
„ daar zoodanige Plantagie te maken als dezelve zouden ko-
„ men goed te vinden, en dat verscheide vrije Luiden wel
„ wilden overgaan, mits verzekerd zijnde van favorabele con-
„ ditien, *over het voorsz. subject* aan den Commandeur
„ Beekman te schrijven en aan zijn Ed. te zenden de Condi-
„ tien bij Commissarisfen van Nova Zeelandia ten jare *1664*
„ gemaakt en laten drukken met recommandatie enz.

„ Indien de meergemelde Resolutie, en de daar bij gear-
resteerde openstelling, *buiten effect* was gebleven, van waar
dan deze gevolgen? Ja de gedachten der Voorzaten verschil-
den zoo wijd van de tegenwoordige begrippen der Kamere
Zeeland, dat zelfs de Resolutie van Gecommitteerde Bewind-
hebberen uit de respective Kamer van de Generale Compagn.,
waar bij Jakob de Jong tot Commandeur op Boumerona was
aan-

aangesteld, en van welke aanstelling terstond nader zal worden gesproken, in de bijzondere Vergadering tot Middelburg op den 3 Januarij 1686 is geaccuseerd van notoire informaliteit onder andere mede op fundament, *dat op de Propositie van deze Kamer de Rivieren van Boumerona en Essequebo zijn opengesteld.*

„ Dit zijn de eige woorden van de Kamer Zeeland in hunne eige vrije bijzondere Vergadering, daar gene overstemming van andere Kameren plaats konde hebben, maar in welke, als reeds gezegd is, een Bewindhebber van de Hoofdparticipanten sessie heeft. En de Representanten en verdere Bewindhebbers laten dan over aan het oordeel van Uw Hoog Mogende, welke de beweegreden mogen zijn, waar door nog heden ontkend word de Rivieren van Boumerona en Essequebo ooit opengesteld te wezen.

„ Het is waar dat de Heeren Burgemeesteren der Stad Middelburg, omme nu bij ordre tot het Examen van derzelver sustenuen toe te treden, eenige dagen daarna bij de Bewindhebberen ter Kamere Zeeland hebben doen verzoeken de opgemelde hunne bijzondere Resolutie, voor zoo verre daar bij de aanstellinge van den bovengenoemden Commandeur de Jong onder het bijgevoegde Protest echter was geapprobeerd geworden, te houden buiten Effect, immers tot tijd en wijlen die zaak nader zoude wezen geтermineerd.

„ Het is mede waar dat ter dier gelegenheit een Commissie is gemaakt omme de Rechten van de Walchersche Steden, op de meergemelde Colonien te onderzoeken.

„ Maar de Representanten en verdere Bewindhebbers zullen nogmaals aan de decisie van uw Hoog Mog. compromitteren of het eene manier van handeling is, overeenkomende met het Respect en de Candeur, waar mede men verplicht is voor de Illustre Vergadering van uw Hoog Mogende te verschijnen, vrijmoedig te zeggen *dat de voorschreve aanstelling van een Commandeur zoude zijn gesluit*, ten dien einde eenige *afgebroken* Periodes uit Deliberatien en Rapporten zoodanig samen te voegen, dat dezelve een zin vertoonen direct strijdende aan de ware meening, en op deze wijze een fantome hebbende voortgebragt, vervolgens het finale

nale besluit, 't gene op *alle* de Deliberatien en Rapporten is gevallen, te *verzwijgen*.

„ Indien uw Hoog Mogende door derzelver hoogste Gezag zich gelieven te laten subministreren het Rapport, geinsereerd in de Notulen van de Kamer Zeeland te Middelburg, onder den datum van 9 Januarij 1686, zullen uw Hoog Mogende, verre van eenig privatief Recht van de Provintie van Zeeland of van de Walchersche Steden, 't gene ter dier tijd nog werkende zoude wezen, te ontdekken, in tegendeel duidelijk zien, dat volgens het gerapporteerde in den jare 1658 wel is aangesteld geweest eene Directie over het zoogenaamde Nova Zeelandia, en dat de Steden Middelburg, Vlissingen en Vere als Stigters en Coloniers van de Kusten, aldaar beschreven en bepaald, zouden worden geconsidereerd, doch dat de voorschreven Steden de Jurisdictien van dien zoude bezitten bij forma van *Leen*, stellende successivelijk daar toe een Persoon, waar op het Leen geconfereerd zoude worden, met betaling van zekere *Heergewaden*.

„ Dat vervolgens de gemelde Steden in September van het gezegde jaar 1658, wel hebben begonnen hare gedagten te laten gaan om de voorschrevene Colonien Provintiaal te maken, maar niet dat zulks ooit is geëffectueerd.

„ Dat de Heeren van ter Vere reeds in het jaar 1660. in *Mora* zijn gebleven, om hunne *Quota* op te brengen, en dat de Notulen van de Directeurs geheelijk eindigen den 19 Novemb. 1663.

„ Dat voorts in den jare 1665 de Riviet van Essequebo door de Engelschen wezende veroverd, dezelve wederom onder het beleid van Matthijs Bergenaar, Commandeur van de Barbice, met eenig Volk uit het Guarnisoen aldaar geligt, en geconjugeerd wezende *met de Comp. Negers en andere Bedienden die in de Bosschen waren geretireerd*, uit de voorschreve Rivier zijn verjaagd, waar na de Militie van dezen Staat aldaar post heeft genomen.

„ Gaande eindelijk de Rapporteurs over tot de Conventie van den 11 April 1670, van welke bij de vorige Missive van de Representanten en verdere Bewindhebberen in 't breede is getracteerd, en concluderende de gezegde Rapporteurs daar

op

op niet tegens de Westind. Compagnie, ten behoeve van de particuliere Ingezetenen van de Provintie Zeeland of de Walcherſche Steden, gelijk men het thans voorſtelt, maar tegens de Regering van Middelburg en voor de Westindiſche Compagnie, *dat de reſtitutie van de voorſchreve Colonie niet als onder eene onereuſe tijtel is overgegaan*, te weten aan de Compagnie, na dat de gedachte Colonie door de Walcherſche Steden was verlaten, ten einde door dit Argument de gedachte Zeeuwſche Steden te overtuigen dat dezelve op de meergemelde Colonie niet het minſte Recht komen te hebben.

„ En omme uw Hoog Mogende niet te occuperen met een ampelder recit van 't gene in de nadere en op het gemelde rapport gevolgde Conferentie noopens dit poinct verder is voorgevallen, zoo ſolliciteren de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen de vrijheit omme alhier aan uw Hoog Mogende te mogen voor oogen ſtellen het Extract uit de Reſolutie van de Westindiſche Compagnie ter Vergadering van Thienen, in dato 5 April 1686, waar in het beſluit op de Repreſentatie van den Magiſtraat der Stad Middelburg is vervat, en met welke zij Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich vleien de remarques op dit Artikel gerustelijk te mogen eindigen.

„ De inhoud van het zelve is dus luidende: „ De Hee„ ren Gecommitteerde Bewindhebberen ter Preſidiale Kamer „ Amſteldam, hebben ter Vergadering gerapporteerd, dat *hun* „ *Ed. met en benevens de Heeren Gecommitteerden van de* „ *Kameren in 't Noorder Kwartier en Stad en Lande*, tot „ voldoeninge van de Reſolutie Commisſoriaal van deze Ver„ gaderinge van den 4 December, relatief tot eene vorige „ Reſolutie van den 20 November, daar te voren hebben „ geëxamineerd het poinct rakende het populeren ende culti„ veren van de Riviere Boumerona, gelegen omtrent de Ri„ vier Esſequebo, op de Kuste van America, *dat hun Ed.* „ *proviſionelijk goedgevonden hadden, tot een Commandeur* „ *op de voorſchreve Riviere aanteſtellen den Perſoon van* „ *Jakob Pieters de Jong*, op een Tractement van *f* 50: „ 's Maands, ende een Enomument van 12 ſtuivers voor ieder „ Vat Suiker; dat hun Ed. denzelven mede gegeeven hadden

„ een Provifionele Inftructie, dewelke in deze Vergadering
„ is voorgelezen geworden, mitsgaders *nog aan te ftellen* en
„ de denzelven Commandeur mede te geven een Asfiftent, be-
„ neffens eenige noodwendigheden die hij op zijn eerfte aan-
„ komfte op de Riviere Boumerona zoude van noden hebben,
„ rapporterende wijders de Heeren Gecommitteerden van de
„ Kamer Zeeland, *dat de voorfz. Jakob Pieters de Jong door*
„ *hun Ed. vervolgens met eenige Trains, Perfonen en Vi-*
„ *vres was voorzien geworden, ende alzoo derzelfs transport*
„ *derwaart hadden gefaciliteerd*, maar dat, alvorens de Hee-
„ ren van Middelburg en andere Steden, als Geinteresfeerden
„ in de voorfchreve Riviere ende voor deze ter Directie van
„ dezelve hebbende geftaan, doenmaals genaamd Nova Zee-
„ landia, zich deswegens hadden geoppofeerd, *doch nader-*
„ *hand verklaard. dezelve wel te willen laten ter Directie*
„ *van de Geoctrooieerde Westindifche Compagnie*, zoo nog-
„ thans dat dezelve verwagtede, dat de Directie, gelijk op
„ Esfequebo zoo ook op Boumerona, niet als *Zeeuwfche In-*
„ geboornen zoude worden aanvertrouwd.

„ Hier zien uw Hoog Mogende tot hoe verre de geavanceerde waakzaamheit van de Regering der Stad Middelburg eenig effect heeft geproduceerd, en met wat grond men heeft mogen zeggen, dat de aanftelling van den Commandeur zoude wezen *gefluit*, zijnde integendeel in de Compagnie zelve en voor zoo veel de Domeftieke fchikkinge aangaat, wel veelmalen reguard genomen op de recommandatien en voorftellingen van de Kamer Zeeland, doch tot heden toe nooit eenig Recht van de Walcherfche Steden erkend, of het aanftellen van Zeeuwfche Ingeboornen voor regel aangenomen.

„ Niet meerder ouvert gaat de Critique, geformeerd tegens de Refolutie van de Vergadering van Thienen, in dato 31 Augustus 1694, en de Commisfie op de Kamer van het Noorder Kwartier, om de Gerequireerde Slaven naar Esfequebo te doen brengen. Men capteert eerst de woorden van de Refolutie, waar bij gelast word, dat dit Schip zoude verzeilen tot *voor* Rio Esfequebo, daar uit befluitende, dat het zelve zoude hebben moeten blijven buiten voor de Rivier, en niet zoude hebben mogen opvaren tot voor het Fort, en vervolgen ftat-

teen

teert men zich in de aanmerking, dat dit Schip nooit aan Rio Esſequebo is geweest of eenige Slaven aldaar heeft *afgezet.* Wat het eerſte betreft, zoo blijkt alomme uit de Notulen bij de Compagnie, dat de benoeminge van *Rio* niet altoos præciſe en bepaaldelijk word gebruikt, met opzicht tot de Rivier eigentlijk genomen, maar dat dezelve te meermalen geëmplooieerd word met betrekkinge tot de geheele Volkplantinge of Bezittinge van den Staat, aan zoodanige Riviere gevestigd. En om zulks uit dit eige geval te demonſtreren, zoo zullen Uw Hoog Mogende uit den teneur van de gedagte Reſolutie beſchouwen' hoe in dezelve vervolgens mede beſloten is, den Schipper bij Inſtructie te gelasten zoo veel ruimte te maken, als gevoegelijk zoude kunnen doen omme, na uitlevering van de voorſchreve 200 Slaven, *weder zoo vele gereedliggende Retouren aan Rio Esſequebo in te nemen als hem door den Commandeur ingegeven zoude werden.*

„ Nu gelieven uw Hoog Mogende zich de gelegenheit van de Riviere Esſequebo te rappelleren, en terſtond zal zich de abſurditeit der gemaakte captie ontdekken, want indien de last om te verzeilen tot *voor Rio Esſequebo* in zich ſluit een verbod om de Rivier niet te mogen opzeilen of bij het Fort te naderen, zoude de Vergadering van Thienen geordonneerd hebben dat dit Schip in volle Zee zoude moeten losſen en weder Goederen inladen, 't welk een ſustenue is, geene verdere diſtructie meriterende. Van gelijke gratie is de tweede Retraite, namelijk, dat het Schip de Eva Maria nooit aan Esſequebo gekomen zoude wezen, zullende uit het Journaal, op het gedachte Schip zelve gehouden, wederom *ad oculum* blijken, dat de reden, waarom dit Schip aan de ordres niet heeft voldaan, hier inne gereſideerd heeft, dat het zelve Esſequebo was voorbij geraakt, gelijk dan nogmaals aan uw Hoog Mogende ten volle bewust is, dat langs de Kust van Zuid America de pasſaat en ſtromen ſtrekken van het Oosten naar het Westen, en wanneer de Schepen beneden hunne deſtinatie vervallen, dat dan een ganſche tour tot op de hoogte van de Bermudes Eilanden, ja ſomtijds en voornamelijk in de Maanden Augustus, September en October, wanneer de loop der ſtromen op zijn felſte is, tot aan de Terraneufſche banken rond genomen moet wor-

worden, om zoo wederom boven de gedestineerde plaatsen te komen.

„ En dit zijn de redenen, Hoog Mogende Heeren, dat de Schipper van het gedachte Schip de Eva Maria, wiens lading (geheel in Negers bestaande) niet permitteerde zoodanigen tour te nemen, zich genoodzaakt heeft gevonden naar Curaçao te stevenen.

„ Dat vervolgens de Equipagien, uit name van de Compagnie naar Essequebo gedaan, gemeenlijk door de Kamer Zeeland zijn bezorgd en gedirigeerd geworden. daar van is mede reeds bij de vorige Missive van Representanten en verdere Bewindhebberen in 't breede getoond, geen andere oorzaak te zijn dan alleen dat, volgens de respective Departementen in de Compagnie, de bezorginge van Essequebo bij continuatie is gedemandeerd geworden aan de Kamer Zeeland, en daartegens de bezorging van Curaçao aan de Kamer Amsteldam, doch beide voor Rekening van de gemeene Compagnie, na bekome authorisatie van de Vergadering van *Thienen*, en zoodanig, dat de Equipagien in tourbeurten zijn toegerekend.

„ Dit blijkt, buiten en behalven de bewijzen in de meergedachte vorige Missive bijgebragt, zelfs uit de Exempelen van die Schepen, dewelke door de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland worden genoemd en bij de Extracten, uit de Resolutien der Vergadering van Thienen, ten dezen *einde hier* nevens gevoegd, als ten reguarde van het Schip de *Brakhond*, van het Schip Duinvliet en van het Schip de Jonge Daniel in den Jare 1730, en nog eens van het zelfde Schip in het jaar 1737.

„ De Zeeuwsche Hoofd-Participanten protesteren nu nooit gedagt te hebben dat de Slaafs Equipagien op Essequebo aan hun niet zouden zijn berekend in Tourbeurten, maar te gelijk echter zich eigenende de Argumenten, dewelke aangevoerd zijn bij zeker Bericht, op commissie, zoo als de Hoofd-Participanten declaren, van den Magistraat der Stad Middelburg met den druk gemeen gemaakt. Voor zo verre dezelve Relatie hebben tot de positiven van hun Request zullen Uw Hoog Mogende bij het gedachte Bericht de gemelde erkentenis

nis *Opentlijk*, gelijk de Reprefentanten en verdere Bewindhebberen zich expliceerden, vinden ter neder gefteld.

„ Ja te onrecht word als nog uit de Refolutien van 15 November 1707 en 11 November 1717 geformeerd eene Generale Conclufie, dat een Schip, wegens de Kamer Zeeland naar Esfequebo geequipeerd of gehuurd, alleen tot het derwaart brengen van benodigdheden, en het naar herwaart overbrengen van Producten, nooit voor eenige Tourbeurte gecomputeerd mag worden; nimmer is, ten minften niet gedurende den tijd dat deze Nieuwe Compagnie beftaan heeft, van wegens de Kamer Zeeland eenige Equipagie naar Esfequebo gedaan, maar altoos van wegens de Generale Compagnie, wel door bezorging van de Kamer Zeeland; doch op *authorifatie* van de Vergadering van Thienen en nooit zonder *toerekening*, op een Tourbeurt, ten zij om particuliere en presferende redenen.

„ Klaarblijk wederom blijkt zoo het eene als het andere uit de geallegeerde Refolutie van den 15 November 1707, wanneer daar nevens worden gezien de vorige Refolutien, waarop dezelve is gegrond, namelijk die van 20 April en van 17 November 1706, zullende uit die Collatie terftond openbaar zijn, niet alleen dat de gemelde uitrustinge is gefchied op voorgaande uitdrukkelijke authorifatien van de Vergadering van Thienen, maar boven dien, dat het niet toerekenen van deze Equipagien in een Tourbeurt, bij de twee jongfte Refolutien uit hoofde van de onzekere omftandigheden, en dat, door het manqueren der Brieven, geene pofitive ordes gefteld konden worden, met expresfe alteratie van eerstgemelde Refolutie, waarbij het tegendeel was geftatueerd, fpecialijk in dat bijzondere geval, is goed gevonden, zoodanig dat hier uit met geenen fchijn van grond eenige algemeene Regel is te ontwerpen, en met nog veel minder gratie provoceert men voor uw Hoog Mogende tot de Refolutie van 11 November 1717, dewijl daarin direct het tegendeel word gelezen, en in het verdeelen van de vier gearresteerde Equipagien de Tourbeurte van de Kamer Zeeland *voorbij gegaan*, om reden dat dezelve al voor eenigen tijd was *voldaan met het Jagtfchip de Agatha, geequipeerd op den Slaven handel voor de Colonie van Esfequebo*.

„ De Representanten en verdere Bewindhebberen zijn dan, of schoon hunne deference voor Deelgenoten in de Compagnie hen van alle sterke uitdrukkingen heeft wederhouden, wel gegrond geweest zich te beklagen dat ongefundeerde argumenten en ongeverifieerde positiven door de Zeeuwsche Hoofdparticipanten bij Uw Hoog Mogenden zijn voortgebragt.

„ En deze ongefundeertheit zal nog nader consteren, wanneer de Representanten en verdere Bewindhebberen nu bij ordere mogen voornemen de Vindicatie van hun gezegde noopens het vervallen van de Conventie, op den 11 April 1670. tusschen de Heeren Gecommitteerde Raden van de Provintie Zeeland en Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer aldaar, gesloten, en waar over de Zeeuwsche Hoofdparticipanten zich in 't vervolg elargeren.

„ Het poinct, waar naar de decisie van dit Artikul zich moet schikken, bestaat niet daar inne, of de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland hun Consent tot de *prolongatie* van het Octrooi voor de Oude Westindische *Compagnie, zoo* als in het Jaar 1670 wierd verzocht, aan het opvolgen van de gedachte Conventie hebben gelieven te accroicheren, maar in *Confesso* wezende, dat zoodanige prolongatie van het Octrooi voor de Oude Compagnie tot den jare 1700, als ter dier tijd verzocht werd, niet is verleend, dat in tegendeel de gemelde oude Compagnie geheellijk is vernietigd, dat een gansch nieuwe Westindische Compagnie, op een gansch ander verzoek als het voorgedachte van de prolongatie, is opgeregt, en wel zoodanig, dat de nieuwe Compagnie met de oude geene de minste gemeenschap zoude hebben, is de vraag of bij *deze nieuwe Compagnie eenig privatief Regt voor de Ingezetenen, van de Provintie Zeeland, met betrekking tot de Colonien van Essequebo en Boumerona*, is bedongen? Het Contrarie van dien is insgelijks door de Representanten en verdere Bewindhebberen bij hun vorig schrijven zoo klaar gedemonstreerd, dat dezelve zich daartoe wederom met fiducie zullen refereren.

„ En het geeft aan de Representanten en verdere Bewindhebberen nogmaals een bijzondere en uitnemende Satisfactie dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, emploot hebben·

bende mogen maken van de Zeeuwsche Staats Resolutien, moeten confesseren dat in de Deliberatien bij de Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland, over dit nieuwe Verzoek en deswegens gedane Propositien, federd den 12 April 1674 tot den 2 Augustus van het zelfde jaar gehouden, niets diergelijks word gevonden, maar dat Hooggemelde Heeren Staten in het verzochte nieuwe Octrooi *zuiver en gaaf* hebben geconsenteerd.

„ Het is ook te kort gedaan aan de Eerbied, waarmede alle Onderdanen verplicht zijn de Dispositien van hunnen Souverein te beschouwen, en aan de prudentie en voorzieninge, dewelke in de Resolutien van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeeland bijzonderlijk worden gevenereerd, zich te verbeelden dat altoos hooggedachte Heeren Staten, uit confiance op de meermalen gemelde Conventie en daar op verleende Aggreatie en Approbatie, hunne toestemming tot het Octrooi voor de nieuwe Compagnie, zonder Repetitie van hun voorgaande Accroichement, eenvoudig zouden hebben gedragen; want de Societeit, met wien origineelijk de Conventie was gesloten, te niet gaande, en daar door de Conventie zelve wezende gecorrueerd, zoude zoodanige Ristrictie, of bijgevoegde Conditie, dewelke zich alleen hechtte aan de Aggreatie en Approbatie van de *ipso Facto* gecorrueerde Conventie, in het Absurde hebben uitgeloopen; buiten en behalven, dat zelfs de Heeren Staten van Zeeland, door hunne Concurrentie in het nieuwe Octrooi, Essequebo met duidelijke woorden medestellen onder de gemeene Bezittinge van de Generale Compagnie, en over zulks niet kunnen gedacht hebben aan de Approbatie eener Conventie, waarbij het zelve niet aan de Generale Compagnie, maar aan de Kamer Zeeland in het bijzonder, zoude zijn overgegeven.

„ Hier tegens zal van weinige Efficatie of Consideratie kunnen zijn, dat Uw Hoog Mogende bij de premissen van het nieuwe Octrooi uitdrukkelijk begeren dat de Ingezetenen dezer Landen, en specialijk de Participanten en Depositanten van de voorgaande Compagnie, bij hun voorgaande Navigatie, Trafiek en Handteringe zouden worden geconserveerd, want gelijk Uw Hoog Mogende aldaar niet spreken in eenige

dere relatie, als met opzichte tot de Ingezetenen van de Vereenigde Provintien in 't algemeen, en ten aanzien van een *Generale Westindische Compagnie onder de voorsz. Ingezetenen* ook bevorens opgeregt, zoo bepalen Uw Hoog Mogende vervolgens bij hunne Dispositie, op wat wijze die Trafiek en Navigatie. ook bijzonderlijk met betrekkinge tot de plaatsen van Essequebo en Boumerona, zoude worden gedreven, te weten door *niemant van de Ingeboornen of Ingezetenen dezer Landen, anders dan allen uit den naam van deze Vereenigde Compagnie* en mits dien niet privatief door de Ingezetenen van de Provintie Zeeland, of schoon dezelve gemunieerd zijn met een Goud- en Zout-brief, bij de Kamer Zeeland afgegeven, het welk eene uitvinding is van deze latere dagen, en waar van in het Octrooi geen schijn of schaduwe word gevonden.

„ Nog minder grond heeft het, dat Uw Hoog Mogende zouden hebben verklaard dat de voorsz. Ingezetenen mede zouden blijven geconserveerd bij hunne Tractaten, *Alliantien en* Verbonden, in dien zin.namendlijk, dat.de Zeeuwsche Ingezetenen tot het gestipuleerde in de meergemelde bijzondere Conventie als nog privativelijk zouden wezen bevoegd.

„ En hier word geweld gedaan zelfs aan de duidelijke woorden, dewijl Uw Hoog Mogende zich expresselijk verklaren te spreken *van de Tractaten, Alliantien, Verbonden &c. met andere Prinsen, Republijken en Volkeren eertijds gemaakt.*

„ Gelijk dan ook bij het laatste Artikel van het voorsz. Octrooi Uw Hoog Mogende mede duidelijk handelen van zoodanige Privilegien, Vrijheden, Exemtien, mitsgaders Resolutien en andere Dispositien, als *bij* Uw Hoog Mogende van tijd *tot* tijd *aan de voor dezen gewezen Compagnie in haar faveur* zijn vergund, en niet van eene bijzondere Conventie, *door* de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, *met* een Lid van die gewezen Compagnie gemaakt, of van eenige Conditien daar bij *ten lasten* van de Compagnie bedongen.

„ Zelfs word bij de nu veelmalen gemelde Conventie, zoo als reeds in den beginne dezer Missive is aangemerkt, geene de minste exclusie van de andere Ingezetenen dezer Landen met Distinctie en Oppositie tegens de particuliere Ingezetenen

van

van de Provintie Zeeland gevonden, maar enkel het eenvoudig beding: „ De Colonie van Esfequebo zal voortaan bij alle en „ een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen bevaren, „ als mede door het opregten van Plantagien gecultiveerd en „ bewoond worden, en zullen over zulks de vrijheid hebben „ hunne Koopmanfchappen met eige Schepen daar te brengen „ en hunne Retouren wederom daar en tegens van daar te ha„ len, mits aan de Compagnie betalende de gewoonlijke Re„ cognitie, over de grootte van hare Schepen, uitgenomen „ dat de Handel van Oriane Verwe alleen bij die van de voor„ noemde Kamer gedreven, en dien volgende voor alle andere „ gesloten gehouden zal worden, op poene van Confiscatie".

„ Deze laatste periode, waar in alleen van uitsluiting gefproken word, toont aan dat zelfs de Kamer Zeeland geene andere privative Gerechtigheden zoude hebben gereserveerd, als den handel van de Oriane Verwe, die de gemelde Kamer reeds in het jaar 1685 verklaarde gansch verloren te zijn.

„ Maar het eerste gedeelte, vervattende de gesustineerde en nu zoo dikwijls gedachte voorrechten van de particuliere Zeeuwsche Ingezetenen, bestaat geheelijk in een blote Concessie en Vrijheit om de Colonie Esfequebo te mogen bevaren, zonder dat aan dezelve eenige bevoegdheit gedefereerd is, om andere te mogen weren of uitsluiten, en welke dan de gevolgen dezer Vrijheit geweest zouden zijn, wanneer de meergemelde verzochte prolongatie van het Octrooi was geaccordeerd geworden, daar door deze Conventie tot hare bestaanbaarheit gemaakt, en wanneer te gelijk de generale Prohibitie van het Octrooi ten opzichte van de Ingezetenen der andere Provintien was gebleven in volkomen Effect, de gedachte prohibitie, ten opzichte specialijk van Esfequebo zijnde verlaten en de vrijheit omme aldaar te mogen navigeren, federd het jaar 1685 mede eenvoudiglijk en zonder de Zeeuwsche Naviganten eenigzins te verhinderen of te bepalen, voor de Ingezetenen der Vereenigde Provintien algemeen wezende gemaakt, zoude men, of schoon de meergedagte overeenkomst, zoo als dezelve is liggende, nog tegenwoordig eenige bestaanbaarheid konde hebben, egter aan die van Zeeland billijk mogen vragen, of zij jaloersch zijn dat andere mede Bondgenooten met hun

egalijk bedeeld worden? *Zonder* dat ook hier in eenige verandering kan geven dat Esfequebo en Boumerona te gelijk met de Curaçaosche Eilanden zijn gesteld onder de zoogenaamde eerste Classis van des Compagnies Bezittingen, waar op de Navigatie voor alle particulieren origineelijk was gesloten, en dat ten opzichte van Esfequebo en Boumerona bij uw Hoog Mogende niet is verleend diergelijke vrijheid als ten reguarde van Curaçao bij uwer Hoog Mogende Resolutie is toegestaan, want zoo op dezen grond gebouwd zoude moeten worden, hebben die van *Zeeland* even weinig als de Ingezetenen van eenige andere *Provintie* de bevoegdheid, om hunne Trafiek en Navigatie op Esfequebo te mogen drijven, en de wangunst om de mede Bondgenooten niet te zien in gelijke jouisfance zoude zich zelve van alle bezit priveren.

„ Doch anders zijn de gevoelens van uw Hoog Mogende, die wel ten beste van de Compagnie de onderscheidinge der Limiten, in het Octrooi nader omschreven, hebben *willen* vast stellen, ook dezelve in 't vervolg tot meerder *liberteit* van de particulieren hebben gelieven te veranderen, maar die nooit aan de Compagnie hebben willen beletten, dat dezelve, hare Intresfen vindende in het bevorderen der algemeene belangen van de aan haar verleende vrijheid, met opzicht tot de Colonie van Esfequebo en Boumerona, dewijl zulks werd geoordeeld ten nutte van de Compagnie zelve te zijn, aan de particulieren kwamen mede te deelen. En het gene thans alle bedenkingen op dit point had behooren te couperen, volgens de tegenwoordige Constitutie der zaken van de Compagnie en naar het jongst vernieuwde Octrooi en het daar bij gevoegde, mitsgaders het in den jare 1734. nader gesucceedeerde Reglement, worden zoo min in America als in Africa, eenige Plaatsen voor gesloten gehouden, en alle particuliere Navigaten mogen onder de gestelde Recognitien vrij trafiqueren niet *alleen* op Curaçao, maar ook op alle verdere Plaatsen in America, en specialijk mede op Suriname, de Berbices en Esfequebo, uitgezonderd alleen dat, volgens het hier na breder te melden 19. Artikel van het even gedachte Reglement op de vrije Vaart, bepaaldelijk *de invoer van Slaven* in de gezegde Colonien van Suriname, de Berbices en Esfequebo aan de Westind. Comp.

was

was gereserveerd, en welke uitzondering op een bepaald Artikel, doch waar van mede reeds sederd geruimen tijd gelacheerd is, de verdere algemene Vrijheid bevestigt.

„ Eindelijk hebben de Zeeuwsche Hoofd-Participanten tot soustien, was het doenlijk, van de zoo geliefde Conventie zich nog willen beroepen tot het nu reeds aangeroerde Reglement noopens de vrije Vaart op de Kust van Africa, gearresteerd den 8sten Augustus 1730. en wat meer, bij het gementioneerde 19 Artikel van dit Reglement, gesproken word van *het Octrooi en de Conventie daar toe Relatief*, zulks magten te appliceren op het Octrooi van de generale Westindische Compagnie en op de Conventie van den 11 April 1670, even als of de zelve nog bij dit Reglement voor subsisterende was gehouden; maar gelijk het op zich zelve kwalijk te compareren zoude wezen, dat een Conventie, gemaakt vier jaren voor het Octrooi, en in het Octrooi niet gemeld noch geroerd, gezegd zoude worden Relatief tot het Octrooi te zijn. zoo strijd deze vinding direct en tegens het Octrooi, en tegens de Letter van de Conventie zelve; geen enkel woord word in het gansche Octrooi gesproken van eenige Privatief Recht tot het inbrengen van Slaven door de generale Westindische Compagnie in de Colonie van Suriname, of in die van de Berbices, van welke Recht echter in het gemelde 19 Artikel van het voorsz. Reglement word gehandeld; geen woord is daar van in de gedachte Conventie van 11 April 1670 te ontdekken, maar direct en letterlijk het tegendeel; en het is naauwlijks te begrijpen, dat men tegenwoordig zoo geheel onkundig zoude wezen van welk Octrooi en van welke Conventien in het opgemelde Reglement gesproken word, daar nog niet alle, dewelke de directie omtrent het zelve gehad hebben, dezer wereld zijn overleden. Te weten het Octrooi, aldaar gementioneerd, is met het Octrooi van de Generale Westindische Compagnie in den jare 1674. verleend; maar het nadere bijzondere Octrooi of de fundamentele Conditien, onder dewelke uw Hoog Mogende de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen van de Bewindhebberen van de gemelde Westindische Compagnie, gegeven den 23 September 1682. bij het 5, 6, 7 en 8 Artikel van dit Octrooi word

word van den inbreng der Slaven in de voorschreve Colonie, en het Recht, dat de Westindische Compagnie daartoe met uitsluitinge van alle anderen is hebbende, in het breede gesproken.

„ Na dit Octrooi is gevolgd de *Conventie* of Conditien onder dewelke de Westindische Compagnie, de Stad Amsteldam en den Heer van Sommelsdijk in den Eigendom van de gedachte Colonie mede heeft aangenomen, gesloten den 21 Meij 1683; en bij het 7 en 8 Artikel van deze Conventie worden nadere schikkingen noopens den privativen invoer van Slaven in de gezegde Colonie gemaakt; vervolgens is, ten overstaan van de Heeren Gecommitteerden van de Ed. Groot Mogende Heeren Staten van Holland en Westvriesland, tusschen Bewindhebberen van de Westindische Compagnie en de Geinteresseerden in de Navigatie en Negotie op de Colonie Suriname, over het zelve subject nog nader geconvenieerd, en die *Conventie* ook bij uw Hoog Mogende op den 30 *Augustus* 1713, geapprobeerd. Zoo als mede ten reguarde *van de Colonie* de Berbices op Authoriteit van uw Hoog Mogende diergelijke *Conventie* is aangegaan, te vinden in de Notulen van uw Hoog Mogende Vergadering onder den datum van 10 September 1714, en deze *Conventien*, alzoo *in plurali Numero* genomen, zijn het waarop bij het meergedachte Reglement geoogd word, en niet op een singuliere *Conventie*, zoo als echter de Hoofdparticipanten wel de Vrijheid hebben willen nemen, om het woord zelf met een bijgestelde NB. te transformeren. Ondertusschen verzoeken de Representanten en verdere Bewindhebberen, alvorens van dit point af te scheiden, nog het faveur te mogen genieten, om, tot volkomene distructien van de Sustenue der *Zeeuwsche* Hoofdparticipanten, het gementioneerde 19 Artikel van dit zelfde Reglement, doch geplaatst in een ander daglicht, aan de overwegingen van uw Hoog Mogende te recommanderen.

„ Het moet buiten kijf zijn, dat, wanneer in dit 19 Artikel gesproken word van de Westindische Compagnie, daar door verstaan word de Generale Compagnie, en niet de Kamer Zeeland in 't bijzonder; maar van deze generale Compagnie verklaren uw Hoog Mogende uitdrukkelijk, dat dezelve al-

alleen gequalificeerd zal blijven met den privativen invoer van Slaven *zoo als tot nog toe is geweest*, en zulks specialijk mede in de Colonie Essequebo.

„ Ziet daar, Hoog Mogende Heeren, een Verklaring door het eminente Gezag van uw Hoog Mogende genomen uit de magt van de contradictie, en niet te min onderstaat men, onder het oog van uw Hoog Mogende opentlijk te defenderen dat de generale Compagnie tot den handel aan Essequebo *niet gequalificeerd geweest is*, maar dat dit gedeelte van de Navigatie aan de Kamer Zeeland in 't particulier en *proprio jure* is behoorende.

„ Vertrouwende dan hier mede de gronden, waar op de Resolutie van den 11 Augustus 1750 voornamentlijk is berustende, van de gemaakte tegenwerpinge genoegzaam te hebben gezuiverd, gaan de Representanten en verdere Bewindhebberen over tot de Justificatie van de andere Argumenten, bij hen bijzonderlijk uit den stand der zaken op Essequebo genomen. Dewijl volgens de Conventie van den 11 Augustus 1670. (en indien dezelve bij de nieuwe Compagnie stand had gehouden) de Kamer Zeeland in Essequebo zoodanigen Commandeur en verdere Officieren moest stellen als dezelve zoude goedvinden, hebben de Representanten en verdere Bewindhebberen niet in een transport van ongefundeerden ijver, maar op wel berade gronden en zekerheid, gevraagd, wie den Commandeur op Essequebo stelt? Verwagtende daarop een cordaat en rond antwoord; maar in plaatse van eenig positief antwoord te geven, beroepen zich he Zeeuwsche Hoofdparticipanten op de Resolutien der Vergadering van Thienen van den 6 en 12 December 1719. egter daar bij voegende, dat sederd eenige weinige jaren approbatie van de aanstellinge zoude zijn verzocht en verdere uitstappen, zoo men het gelieft te noemen, gedaan, ten einde alzoo de waarheid, was het doenlijk, onder een amas van onbepaalde verwijtingen te verbergen. Om dan deze envelopes weg te nemen, zoo word erkend dat, in het jaar 1719., door de Kamer Zeeland zijn gemaakt eenige schikkingen, ten opzichte van de Commandeurs alhier genoemd en waar van nader zal worden gesproken, maar 't gene de Representanten en verdere Bewindhebberen reeds bij hun vorige Missive

five genoodzaakt wierden aan te merken, in het voordragen der zaken, renverseert men continueelijk het Sijstema; te weten, niet de Kamer Zeeland, niet eenige andere Kameren in 't bijzonder, maar de gemeene Compagnie of wel de Vergadering van Thienen en de Gecommitteerde Leden in deszelfs name, hebben altoos, sederd de erectie van de nieuwe Compagnie, over de aanstelling van den Commandeur gedisponeerd, zoo als de Representanten en verdere Bewindhebberen, nu bij ordre en uit de successive aanstellingen zullen betoogen. Wanneer het Opperhoofd Hendrik Bol was overleden, en in deszelfs plaats bij provisie aangesteld den Persoon van Hendrik Hars, heeft de Vergadering van Thienen bij Resolutie in dato 4 Julij 1676 verklaard, zich de gemelde provisionele aanstelling, alzoo voor eerst wel te laten gevallen, doch is bij nadere Resolutie in dato 25 Julij 1678 mede door de Vergadering van Thienen besloten, 't doenmaals tegenwoordig Opperhoofd van Essequebo niet verder in die functie te continueren, en voorts *met eenpaarigheit van Stemmen*, daar toe aangesteld den Persoon van Mr. Abraham Beekman.

„ Op den bovengemelden voet is door de Gecommitteerden uit de Præsidiale Kamer Amsteldam, benevens de Gecommitteerden uit de Kameren in 't Noorder Kwartier en Stad en Lande, doch insgelijks niet anders dan in den naam van de Generale Compagnie, tot Commandeur op de Rivier Bournerons, provisioneelijk *aangesteld* de Persoon van Jakob Pieters de Jong, als blijkt uit de Resolutie van de Vergadering van Thienen in dato 5 April 1686, reeds hier voren geinsereerd; en verre dat de Kamer Zeeland zich daar over zoude hebben bezwaard, zoo declareren de Gecommitteerde Bewindhebberen van de gemelde Kamer, dat de voornoemde Jakob Pieters de Jong, door hun met eenige Trains en Vivres was voorzien geworden, en alzoo deszelfs transport gefaciliteerd.

„ Vervolgens is, op den 30 October 1690, wederom in de Vergadering van Thienen, te Middelburg bij een gekomen, en de Kamer Zeeland presiderende, geresolveerd, den opgemelden Commandeur Abraham Beekman te licentieren, en den zelven voor zijne gedane diensten te bedanken, en is bij ordre in dezelve *Vergadering van Thienen* op den 8

No-

November 1690, tot Commandeur aldaar weder aangesteld den Persoon van Samuel Berkman. Gelijk dan, wanneer de laatstgenoemde Samuel Beekman eenige tijd daar na was afflijvig geworden, en in deszelfs plaatse tot provisionelen Commandeur in de Colonie benoemd Pieter van der Heiden Reesfen, het verzoek door dezen van der Heiden Reesfen gedaan, om in die qualiteit geconfirmeerd te worden, bij de Vergadering van Thienen niet alleen eerst is gehouden in advies, maar dezelve mede door de genoemde Vergadering eerst provisionelijk zijnde aangesteld, is de Præsidiale Kamer Amsteldam verzocht, hier over een poinct van deliberatie in de beschrijving van de eerste Vergadering van Thienen te maken, om over het voorsz. Commandeurschap van Essequebo positive gedispoueerd en geresolveerd te worden. En zulks wezende geschied is, op den 4 October 1710, bij de Vergadering van Thienen besloten, den meergenoemden Pieter van der Heiden Reesfen absolut in dat emplooi te continueren.

„ Het is dan geene methode, sederd weinige jaren in acht genomen, dat de Vergadering van Thienen den Commandeur op Essequebo aanstelt, maar het zijn de maximes, te gelijk met deze tegenwoordige Compagnie zelve geëstabilleerd.

„ En wat nu aangaat de gevallen van het jaar 1719, zoo is het de waarheit dat de Kamer Zeeland op den 6 December 1719, door hare Gecommitteerden in de Vergadering van Thienen heeft doen communiceren dat zij genoodzaakt waren geweest den Commandeur van der Heiden Reesfen, om zijne kwade conduites en gedrag uit den dienst van de Compagnie te moeten dimitteren; doch het is te gelijk waar, dat de gemelde dimissie na voorgaande deliberatien wel is geapprobeerd, maar dat Bewindhebberen van de gezegde Kamer tessens zijn verzocht, dat, diergelijke gevallen weder voorkomende, daar af als dan of aan de Vergadering van Thienen of aan de Respective Kameren, bij inschrijvinge, alvorens Advies en Communicatie mogt worden gegeven, ten einde derzelver *concurrentie* en *goedkeuring* daar omtrent te kunnen hebben; blijkende bij het Extract uit de Notulen van de meergemelde Vergadering. Voorts is het mede de waarheit, dat in Notulen van dezelve Vergadering onder den datum van

12

12 December 1719 word gelezen, dat door de Heeren Bewindhebberen van de Kamer Zeeland tot Commandeur in de Colonie van Essequebo, in plaatse van den evengenoemden Pieter van der Heiden Reessen, is aangesteld de Persoon van Lourens de Heere, maar dezelve Notul door de Zeeuwsche Hoofdparticipanten, nevens hunne Rescriptie geannexeerd, doet wederom zien, hoe immediatelijk op deze zoogenaamde aanstellinge volgt, „ zoo is na deliberatie goed gevonden „ en verstaan, de voorschreve gedane aanstellinge te approberen, en den gemelden Lourens de Heere mitsdien als „ Commandeur op Essequebo te confirmeren, zullende de gewone Commissie voor denzelven aan de Heeren Gecommitteerden van de Kamer Zeeland worden mede gegeven

„ En wanneer dan uit dit geval eenige regel opgemaakt zoude kunnen worden, zoude ten minsten dit buiten tegenspraak behooren te zijn, dat de Approbatie niet sedert eenige weinige jaren aan de Kamer *Zeeland* is opgedrongen, maar dat dezelve direct in het eenige voorbeeld, waar uit de *Zeeuwsche* Hoofdparticipanten het Recht tot benoeming van den Commandeur voor hunne Kamer willen vindiceren, te zien is en gevonden word, ja verre dat dit geval eenig soustien aan de begrippen der Zeeuwsche Hoofdparticipanten zoude kunnen toebrengen, worden dezelve ook daar in direct gerenverseerd. Want subsisteerde de Conventie van 11 Augustus 1670, zoo moest de Kamer Zeeland uit haar eigen Chef een Commandeur verkiezen, en aan den zelven geven zijne Commissie; maar de Vergadering van Thienen dezen Commandeur confirmerende, niet, als uit eene Condescendence van de Kamer Zeeland, maar *jure* en *auctoritate*, en gevende aan denzelven de Commissie uit krachte van welke hij alleenlijk fungeert, zoo subsisteert de gedagte Conventie niet.

„ Edoch, gelijk de voorgegane en hier boven gerecenseerde aanstellinge der Commandeurs klaarlijk doen zien, dat bij de Kamer Zeeland in dit singulier geval op een singuliere wijze is gehandeld, en dat alleen de Condescendence der andere Kameren heeft willen voor bij zien de usurpatie van termen en bewoordingen niet genoeg naar het wezen der zaken geapproprieerd, zoo zullen de opgevolgde gevallen nog klaarder aantoonen,

dat

dat in het meergemelde antwoord, dat beminnelijke Caracter, 't gene de Hoofdparticipanten zich mogen eigenen, voor een gering of imaginair interest heeft moeten succumberen; want de opgemelde Commandeur Lourens de Heere wezende verstorven, is door de *Kamer Zeeland zelve* in het jaar 1729, het elfde poinct van beschrijving ingericht in dezer voegen, „ door het overlijden van den Commandeur Lourens de Hee„ re, deszelfs plaatse zijnde vacant, zoo worden de *Respecti„ ve Kameren* verzocht, de Heeren hare Gedeputeerden te „ authoriseren, om die plaats met een bekwaam Persoon te „ helpen vervullen." Vervolgens het gemelde elfde poinct op den 21 October 1729, in de Vergadering van Thienen te Middelburg, door den Zeeuwschen President zijnde voorgedragen, is bij die Vergadering na voorgaande deliberatien goedgevonden en verstaan, Hermanus Gelskerken daar toe aan te stellen, en denzelven te recommanderen alle zijne devoiren aan te wenden, om de voorsz. Colonie in een bloeienden staat te brengen, en de Hoofdparticipanten van de Kamer Zeeland, wier geheugen gelukkig genoeg is om de aanstelling van een' Commandeur in het jaar 1719. zich te kunnen erinneren, zullen bij herdenking ook de memorie van het gedragen Consent tot de nu laatstgemelde Poincten van beschrijvinge, en de daar op gevolgde aanstelling, wel gelieven te revoceren; doch zoo het geheugen op dit stuk mogte bedriegen, het onderwerp waar over gehandeld word en het gezonde raisonnement, dat zich in alle deliberatien de presente constitutie van zaken moet erinneren, gedogen niet, dat de gedagten verwijderd zouden kunnen blijven van de aanstelling des laatsten Commandeurs, en door wien dezelve is geschied, maar daar op het oog slaande, zal men bevinden, dat de voornoemde Hermanus Gelskerken, zijne demissie hebbende gesolliciteerd, in het jaar 1743. wederom bij het 11. poinct van beschrijving, *de respective Kameren* zijn verzocht geworden, de Heeren hare Gecommitteerden te volmagtigen, om te helpen delibereren en resolveren op de voornoemde verzochte demissie, en, in cas dezelve mogte worden geaccordeerd, een bekwaam persoon in deszelfs plaats *te eligeren*; en dit elfde poinct van beschrijvinge op den 13 April 1743. in de Vergadering van Thienen voorgedragen zijn-

de, is nogmaals bij dezelve Vergadering goedgevonden, tot Commandeur in Rio Esſequebo aan te ſtellen Lourens Storm van s'Gravenzande, en in deszelfs plaats tot Sekretaris aldaar Adriaan Spoors. Herhalende dan de vraage, wie den Commandeur op Esſequebo ſtelt? verhopen de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen, dat de Zeeuwſche Hoofdparticipanten nu wel rondelijk zullen willen antwoorden, of immers dat zij Repreſentanten en verdere Bewindhebberen ten genoegen van uw Hoog Mogende zullen hebben bewaarheit het antwoord, 't gene de zaak zelve aan hun hadde gedicteerd: *de Generale Compagnie*. Van minder belang zijn de Artikelen, dewelke nu verder volgen, en zoo weinig opererende tot decifie van het poinct waar omtrent uw Hoog Mogende worden lastig gevallen, dat de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen zich omtrent dezelve zeer kort zullen konnen bepalen.

„ Dat de Bewindhebberen van de Kamer *Zeeland*, door Inſtructie en Animering van de Hoofdparticipanten *zich bij* continuatie diligent toonen, op alles wat de Kamer Zeeland en de Ingezetenen van de gemelde Provintie eenigzins zoude mogen interesſeren, zal door de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen altoos met de uiterſte aangenaamheit worden gezien en beantwoord, ſchoon de Repreſentanten en verdere Bewindhebberen niet kan worden ontdekt, dat *in het* jaar 1723. eenige verſchikkinge in de orders op het houden van de Boeken zoude zijn gemaakt, dan die met het gemeene nut van de Compagnie en het bijzonder belang van de Kameren respectivelijk is overeen komende.

„ Het ganſche nieuwe Arrangement, voor zoo veel Esſequebo aangaat, beſtaat eenvoudig hier inne „ dat Negros „ op Esſequebo jaarlijksch vereffend zullen moeten worden, „ met de Lijst van daar komende, en dat de differentie gebragt zal moeten worden op een rekening van *Vruchten en* „ *Lasten van Esſequebo*, welke rekening van Vruchten en „ Lasten jaarlijksch aan *Winst* en *Verlies* zal worden geſloten.

„ Een waarneming, die de geringſte Handelaar in een ordentelijke directie nooit nagelaten zoude willen hebben, en waar

waar over niemant zich kan bezwaren, als die schroomt en huiverig is den waren staat en den te rug gang zijner zaken te zien; de Reglementen van de jaren 1675 en 1676. en specialijk het tweede Artikel van het laatstgemelde door de Hoofdparticipanten nevens hunne rescriptie gevoegd, betreffen ten principale het opbrengen der posten, zoo als dezelve van de Oude Compagnie wierden overgenomen, en de Representanten en verdere Bewindhebberen voelen zich sensibel getoucheerd, dat men, actuelijk in handen hebbende de opgemelde Reglementen en uit dezelve argumenterende, vrijmoedig durft zeggen, dat ten jare 1723. eerst begonnen zoude zijn met de Colonie Essequebo als een effect van de Generale Compagnie te considereren. Uw Hoog Mogende gelieven alleen te regarderen het tiende Artikel uit het gedagte Reglement, zoo als het zelve in de Notulen van de Vergadering van Thienen, onder den datum van 15 April 1676. is geinsereerd geworden, en zullen het zelve bevinden te luiden in dezer voegen; „ Ende op dat de Boekhouders, eerst in „ dienst van de Compagnie gekomen wezende, mogen we„ ten wat Plaatsen 'er zijn daar de Compagnie Bedienden „ heeft, door dewelke de Negotie aldaar te Lande gedreven „ en verantwoord word, zoo dient tot onderrichtinge, dat „ zij ten opzichte van de uitwerkinge van 't gunt voorschre„ ven is, geen Plaatsen hebben te considereren, als alleenlijk „ vier op de gansche Kust van Africa, namelijk Arguin, Cabo „ Verde, Guinea en Angola, en in Westindien twee, te we„ ten Essequebo en de Curaçaosche Eilanden". Hier vertoont zich directelijk Essequebo, niet als een *privative* eigendom van de Kamer Zeeland, maar gelijk het zelve in deze tegenwoordige Compagnie altoos is geconsidereerd, als *egalijk* nevens Curaçao tot de *gemeene* Bezittinge van de Generale Compagnie behorende.

„ En wat in de laatste plaatse betreft de mede directie der andere Kameren, in zaken de Colonie Essequebo aangaande, en het mede dragen in de lasten van dezelve Colonie, van dit alles hebben de Representanten en verdere Bewindhebberen alleen gesproken in die betrekking, dat zulks direct inloopt tegens de begrippen dewelke zich de Hoofdparticipanten ter

Kamer Zeeland formeren. Want moeten de verdere Leden van de Compagnie tot de deliberatie over het nut van de Colonie Esfequebo, en wel of het aanhouden of afzetten van de geheele Colonie, concurreren, zoo moet dezelve noodzakelijk voor een gemeen effect van de Generale Compagnie worden gehouden; maar was de Colonie Esfequebo, ingevolge de zoo veelmaal gementioneerde Conventie aan de Kamer Zeeland in 't particulier overgegeven, en niet onder de eige Bezittingen van de Generale Comagnie begrepen, de Kamer Zeeland moest alleen hebben gehad de *Directie*, en de Kamer Zeeland moest alleen dragen de *Lasten*.

„ Dit laatste, en dat de kosten thuis moeten komen bij den genen, die de voordeelen geniet, hebben zelf de regelen van het Recht uitdrukkelijk willen opgeven te zijn *volgens de natuur*.

„ En gelijk hier uit op het gepasfeerde een allezins wettig besluit gemaakt word, zoo kunnen de Representanten en verdere Bewindhebberen ook voor het toekomende tot geene andere gronden overgaan.

„ Daar resteert dan niets, dan alleenlijk dat de Representanten en verdere Bewindhebberen met verschuldigd respect aan uw Hoog Mogende rememoreren het voorstel door hen Representanten en verdere Bewindhebberen bij hun vorig schrijven, edoch onder het goedvinden van uw Hoog Mogende en van de Bondgenoten respectivelijk gedaan. Wil de Kamer Zeeland zich als nog de Rivier Esfequebo en de daar aangelegene Volkplanting eigenen, en behaagt zulks aan uw Hoog Mog. en aan de gefamentlijke Bondgenoten, alle de voordeelen die de gezegde Colonie, naar de flatterende gedagten van de Hoofdparticipanten bij andere directie dan de tegenwoordige zal kunnen of mogen geven, moeten komen en blijven ten bate van de Kamer van Zeeland in 't particulier, mits dat dezelve in 't particulier ook die Colonie verzorgt, en de Generale Compagnie indemnere van de lasten.

„ Op dien voet hebben de Representanten en verdere Bewindhebberen cordatelijk geoffereerd, voor zoo veel hun aangaat, de Colonie Esfequebo aan de Kamer Zeeland in 't particulier te willen overlaten, en de ingewikkelde verwerping van deze Pro-

Propositie, moet nu strekken tot een zekere toetse, waar aan den aart en de sourcen der gemoveerde klachten zijn te onderkennen; want had de Kamer van Zeeland een waar en reëel belang in de privative Bezitting van Essequebo? Die Bezittinge is aangeboden onder geene andere Voorwaarden, dan door de reden en de natuur zelve worden gevorderd, maar het bijzonder interest van eenige weinige particulieren, dewelke directelijk, in præjudicie van de Colonie, de Vaart en Handel op dezelve voor hun alleen verlangen, en die de vrijheit en extensie van de Trafiek en Navigatie derwaart ongaarn zien, masqueert en dekt zich met geleende namen, beoogende in het embrouilleren der zaken een aangenaam voordeel, waarom dan de Represfentanten en verdere Bewindhebberen zich genoodzaakt vinden, tot slot van deze hunne ootmoedige Consideratien op het ernstigste te verzoeken, dat van wegens uw Hoog Mogende bij de eerste gelegenheit aan den Commandeur op Essequebo mag worden aangeschreven en gelast om alle de Schepen, varende volgens de Reglementen van de Generale Westindische Compagnie op Essequebo en annexe Rivieren te admitteren, zoo om te lossen als te laden, en aan geene Resolutien, strijdende tegens deze uwer Hoog Mogende bevelen, te defereren.

„ Waar mede verhopende ook aan de bovengemelde nadere ordres van uw Hoog Mogende voldaan te hebben enz.

(Was getekend)

THOMAS HOPE.
P. VAN DEN BROECK.

Amsteldam den 31
Augustus 1751.

Kort voor dat deze bovenstaande aanmerkingen ter algemeene Staatsvergadering waren overgeleverd, hadden de Bewindhebbers der Westindische Maatschappij ter Kamer Zeeland, de Algemeene Staaten ook weder een Vertoog ter hand doen komen, waarin zij op de gronden, door de Hoofdparticipanten, te vooren gelegd, hun uitsluitend recht tot de vaart op

ESSEQUEBO zogten te verdedigen. Doch alzo, in dit Vertoog, de voorige redenen alleenlijk wat breder voorgesteld en nader aangedrongen worden, zonder dat 'er de redenen, in het jongst berigt der voorzittende Kamer *Amsteldam* bijgebragt, wederlegd werden, zullen wij den Lezer daarmede niet vermoeijen. Men zou reden gehad hebben te vermoeden, dat alle deeze BERIGTEN en TEGEN BERIGTEN de Staaten en zijne Hoogheid zouden in staat gesteld hebben, om over het geschil eene volkomene uitspraak te doen, en dit zou ook waarschijnlijk gebeurd zijn, hadde niet de dood van Prins WILLEM DEN IV en eenige andere bijkomende omstandigheden dit verhinderd, en het verschil onafgedaan gelaaten.

Zie DE LAAT, *Jaarlijks verhaal van de West-indische Comp.* LA RUE, *Staatkundig Zeeland. Hedendaagsche Hist.* I Deel. *Vaderl. Hist.* XX Deel. Nederlandsche Jaarboeken van het Jaar 1750 en 1751.

ESSELYKERWOUDE en Heer JACOBSWOUDE, doch, bij den eerstgenoemden naam alleen meest bekend, eene Ambagts-Heerlijkheid in *Rhijnland*, ten Noorden van den *Rhijn*. Met het Noordergedeelte grenst het aan *Alkemade*, de *Braazemermeer* en *Rijnzaterwoude*; ten Oosten aan *Langeraar* en *Oudshoorn*; ten Zuiden aan *Gnephoek* en *Koudekerk*; ten Westen aan *Hogemade* en *Leiderdorp*.

Er zijn 'er die meenen, dat dit Ambacht, reeds in het Jaar 1001, bekend is geweest, onder den naam van *Ascłekerwald*; doch anderen houden dit voor eene Kerk in *Kennemerland*. Men wil zelfs, dat dit Heerlijk goed, merklijk vroeger, onder den naam van *Woude*, bekend en bezeeten is geweest bij de Heeren VAN DEN WOUDE, kort na het Jaar 913. Doch van de oude Heeren VAN DEN WOUDE, kan met weinig zekerheid gesproken worden, vóór het Jaar 1280, wanneer men wil, dat de elfde van dien naam leefde. Een andere Heer JACOB, zou, volgens *Goudhoeven*, in vergoeding van zijne schade en verlies in de Oorlogen, ten dienste der

der Graaven gevoerd, door FILIPS VAN BOURGONDIEN, in het Jaar 1427, begiftigd zijn met het Hooge Regtsgebied over *Woude*. Doorgaans zoekt men den naamsoorsprong dezer Heerlijkheid, in de oude gesteltenis dezer Landstreeke, als zijnde met zwaare Bosschen en *Wouden* bezet geweest. Naderhand ontving zij den naam van JACOBSWOUDE, naar de Heeren, die doorgaans den naam van JACOB voerden. Duister is het, hoe of wanneer de gesteltenis zodanig veranderd is; als mede, wanneer de zwaare Bosschen aldaar verdweenen zijn. Dit is zeker dat ze niet alleen verdweenen, maar ook zeer uitgestrekte plasfen, en wel tot 960 Morgen, zijn droog gemaakt: draagende die Droogmaakerij den naam van de *Vier-Ambachts-Polders*, om dat dezelve gaat, over een gedeelte der Ambagten van *Eijsselijkerwoude*, *Langeraar*, *Oudshoorn*, en *Rhijnzaterwoude*. Het bestuur van het minder Heemraadschap, over dezen Polder, is gesteld aan de drie eerstgenoemde Ambagten; derzelver Schouten bekleeden beurtelings het ampt van Dijkgraaf: te weten, de Schout van *Esselijkerwoude* de eerste vijf Jaaren; die van *Langeraar* en van *Oudshoorn* ieder de volgende drie Jaaren. Die op hunne beurt geene Dijkgraaven zijn, hebben den rang van Heemraden, nevens nog vier andere Persoonen, twee van welke worden aangesteld door den Heer van *Esselijkerwoude*, één door den Heer van *Voshol*, en één door den Heer van *Oudshoorn*. De Secretaris van het Ambagt, welks Schout Dijkgraaf is, neemt ook het ampt van Secretaris van den Polder waar.

Deze Heerlijkheid of Ambagt bevat onder zig verscheiden Buurten: als *Wouwbrugge*, 't welk thans de Hoofdbuurt of het Dorp is; *Jacobswoude*, *Afwegen*, de hoek van *Roelof Aartgensveen*, een gedeelte van de *Rijpwetering*, en een gedeelte van de *Oud-Aa* en de *Benthuizen*. In alle deeze Buurten te zamen, zijn, in den Jaare 1732, aangeschreven, 275 Huizen en één Korenmolen; en de Landerijen begroot op 2199 Morgen, 409 Roeden. De Parochie Kerk aldaar is op den naam van *St. Jacob* ingewijd. JAN DE BAKKER, de eerste *Hollandsche* Martelaar, was Pastoor van *Jacobswoude*. Tegenwoordig behoort deze Heerlijkheid aan den huize van WASSENAAR.

ESSENBURG, een Heerenhuis, onder het gebied van *Harderwijk*.

ESSENIUS, (ANDREAS) gebooren te *Bommel*, in de maand Februarij 1608. De beginzels van de *Griekſche* en *Latijnſche* Taalen aldaar geleerd hebbende, zonden hem zijne Ouders naar *Utrecht*, onder opzigt van den Rector ÆMILIUS. Vervolgens tot de Hooge Schoole bevorderd zijnde, en het onderwijs genoten hebbende van A. SENGUERDIS, van de beide SCHOTANUSSEN en van G. VOETIUS, werd hij, in het Jaar 1639, onder het getal der Proponenten aangenomen, en in 1640, met PAULUS VOET, tot Doctor in de Philoſophie gepromoveerd. In het volgende Jaar werd hij Predikant te *Nederlangenbroek*, en, in 1645, Doctor in de Godgeleerdheid. In den Jaare 1651 tot Predikant, te *Utrecht*, en kort daar na tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aldaar beroepen zijnde, bekleedde hij dit Ampt tot aan zijnen dood, die voorviel den 18 Maij 1677. Hij had ter Vrouwe gehad LUCIA SPRUYT. Van hem zijn nog verſcheiden werken in wezen.

Beſchrijving van Bommel, bl 137.

ESSEX, (ROBBERT EVREUX, *Graaf van*) Zoon van WOUTER EVREUX, eèn van de aanzienlijkſte mannen van *Engeland*, ten tijde van Koninginne ELIZABETH, wiens aanzien ten Hove ten hoogſten top geſteegen was, door de genegenheid, welke de Koningin eerst bezat voor zijnen Stiefvader, den Graave VAN LEICESTER, en naderhand voor hem zelven. Zijne neiging was geheel en al voor den Oorlog, en wel zo ſterk, dat zijne drift daarvoor ontembaar was; waarvan hij openlijke blijken gaf, in het geval met DON ANTONIO, Koning van *Portugal*. ESSEX bericht ontvangen hebbende, dat deeze voorneemens was, met een Vloot naar *Engeland* over te ſteeken, zogt hij, tegen het verbod der Koninginne, met een enkel Schip, de *Portugeeſche* Vloot op, en onderhaalde dezelve bij Kaap *Finisterre*. Toen men nu aan het Eiland *Barlenga* eene landing wilde doen, ſprong hij

ROBBERT EVREUX,
Graaf van Essex.

hij, voor dat de Overste SAMSON de troepen in order geschaard had, met den degen in de vuist, tot den gordel in 't water, en ging dus op den vijand los. Geduurende het beleg van *Lisbon*, daagde hij een *Spaanschen* Generaal uit tot een tweegevegt; doch ontving geen antwoord op zijnen brief. Te *London* wedergekoomen, drong hij, zo door zijne voortreffelijke gestalte, als schitterende gaven, dieper in de gunst van ELIZABETH, dan LEICESTER ooit te vooren genooten had. Als de Koningin, in het Jaar 1591, HENDRIK DEN IV, Koning van *Frankrijk*, eene aanzienlijke hulp, tegen de *Ligisten*, zond, benoemde zij den Graaf van ESSEX tot Generaal, die daar gelukkig landde, doch, tot zijn groot verdriet, moest zien, dat de toebereidzelen, tot het bepaalde beleg van *Rouaan*, bij de *Franschen* verwaarloosd werden. ROBBERT reisde, met groot gevaar, tot den Koning, en trotzeerde, met eenige troepen, de bezetting van *Rouaan*, waarbij zijn broeder het leeven liet. Hij keerde daarop naar *London* om zijn Leger te versterken, en daar na het beleg voorttezetten. Met groote kloekmoedigheid hielp hij de plaats aantasten; doch ziende dat de *Franschen* zijnen raad niet wilden volgen, gaf hij het bevel over de *Engelschen* aan den Ridder WILLIAMS, en keerde naar *Engeland* te rug. Van tijd tot tijd werd hij tot aanzienlijker posten verheeven. In het Jaar 1596, zond hem de Koningin, om de Stad *Calais*, die door de *Spaanschen* belegerd was, te ontzetten; maar hij kwam te laat. ELIZABETH, in dat zelfde Jaar, bericht ontvangen hebbende, dat Koning FILIPS zig ter Zee sterk toerustte, en niet zonder reden bedugt zijnde, dat hij het op haare Staaten gemunt had, besloot zij hem in de voorbaat te zijn, en eene aanzienlijke Vloot naar *Spanje* te zenden. In de maand Maart, zond de Koningin den Ridder FRANCOIS VERE naar *den Haag*, om aan de Staaten te verzoeken, vierentwintig Oorlogschepen bij de haare te voegen. Schoon men de kosten daartoe, op meer dan vijf Tonnen Gouds voor den tijd van vijf maanden, berekende, werd, echter, daar in, door de Algemeene Staaten, gereedlijk bewilligd. Ook waren de Schepen spoedig gereed, en liepen, den zestienden van de maand April, uit

Texel in Zee, onder het bevel van JOHAN VAN DUIVENVOORDE, Heer van *Warmond*. De vereenigde Vloot, thans driehonderd zestig Schepen sterk, ging den 13 Julij onder zeil. KAREL HOWARD voerde daarover het Opperbevel; doch de Landmagt stond onder den Graaf VAN ESSEX. De gezamentlijke Vloot had last, om alleen *Spanjaards*, en zulken, die de *Spanjaards*, met krijgs- of mondbehoeften stijfden, te beschadigen. De Vloot, de *Spaansche* en *Fransche* Kusten, om niet ontdekt te worden, mijdende, zeilde, door de ruime Zee, regelrecht op *Kadix* aan, alwaar toen een aanzienlijke magt in de Haven lag, gedeeltelijk ten Oorlog toegerust. De vereenigde vloot had deeze Schepen en de Stad niet in het gezigt, of ESSEX dreef, dat men 'er op moest invallen. De Heer van WARMOND, niet min dapper dan ESSEX, gaf daar toe zijne stem. Maar HOWARD, die uitdrukkelijken last van de Koningin had, de Schepen in geen gevaar te stellen van den wind, die toen juist heviger was opgestoken, drong door, dat de slag, tot 's anderen daags, moest worden uitgesteld. Op den eersten van de maand Julij, tastten de *Engelsche* en *Nederlandsche* Schepen de *Spaanschen* aan, die gedeeltelijk daar gebleeven waren, en jaagden dezelve wel haast op strant. Na 't overmeesteren of verjaagen van de *Spaansche* Vloot, deedt ESSEX 't Krijgsvolk, op den Uithoek, 't *Puntal* genaamd, aan Land treeden; waarna het *Hollandsch* Bootsvolk het Kasteel, 't welk aan den Zeekant lag, geweldigerhand veroverde; door den mannelijken bijstand der *Nederlanders*, onder bevel van Graave LODEWYK VAN NASSAU, werd *Kadix* vervolgens ingenomen. De Graaf van ESSEX sloeg voor, de Stad in bezetting te houden; doch HOWARD hier toe geenen last hebbende, verschoonde zig, met het gebrek, dat op de Vloot te dugten was, niettegenstaande de Heer van WARMOND aannam, de *Engelsche* Vloot, eene maand lang, uit zijne Schepen te spijzigen. Na de plondering, stak men de Stad en eenige omliggende Dorpen in brand, en verliet daarop de Kust van *Spanje*; in de maand Augustus, kwam de Vloot in *Engeland* weder binnen. Zeer zeker is het, indien het gevoelen van ESSEX en WARMOND gevolgd ware, dat de *Spaanschen*, bij

bij dezen aanslag, veel meer nadeel zouden geleeden hebben: schoon het ook mooglijk is, de Graaf van ESSEX, door zijne al te groote drift, de zaak zou bedorven hebben. Hoewel de Koningin, bij zijne terugkomst, hem alle de achting betoonde, die haar mooglijk was, weigerde zij hem, echter, het Gouvèrnement van den *Briel*, om reden dat zij het aan den Ridder FRANCOIS VERE beloofd had; ook gelukte het hem niet, BODLEY tot Secretaris van Staat verheven te zien; met welk ampt, ELIZABETH, tegen zijnen zin, den Ridder CECIL begiftigde.

Niettegenstaande hem deze en meer andere zaaken mislukten, verflaauwde, echter, de Graaf niet in zijne poogingen, om zijnen Oorlogzugtigen aart te voldoen. In het volgende Jaar, wist hij de Koningin te beweegen, om zestien zwaare Oorlogschepen onder zijn bevel te stellen: de Algemeene Staaten, om *Spanje* alle mooglijke afbreuk te doen, voegden bij dezelve tien Schepen, onder bevel van denzelfden Admiraal. Het oogmerk was, met deeze vereenigde Vloot, die der *Spaansche*, onder DON MARTIN DE PADILLA, te *Ferol* liggende, te vernielen, voorts de *Indische* Vloot te onderscheppen, en daarenboven *Tersera*, een der *Vlaamsche* Eilanden, inteneemen. Op den 20 van de maand Julij des Jaars 1597, gingen de beide Vlooten, van *Pleimouth*, onder zeil; nevens de kleindere vaartuigen, waren zij bijna honderd Schepen sterk. Maar een geweldige storm verstrooide dezelve. ESSEX, schoon zijn Schip zwaar beschádigd was, wilde de reize voortzetten; doch de aanhoudende storm noodzaakte hem te rug te keeren: nog vóór het einde van de maand kwam hij weder in *Engeland*. Vervolgens ondernam hij een tweeden togt, om de *Indische* Vloot te onderscheppen; door zwaare stormen wierdt hij andermaal genoodzaakt, zig te vergenoegen met het plonderen van eenige *Spaansche* Eilanden: nog vóór den winter kwam hij te rug in *Engeland*, alwaar hij het verdriet had, te moeten zien, dat den Ridder RALEIGH zeer groote eere beweezen, en de Admiraal KAREL HOWARD, die alles behalven zijn vriend was, tot Graaf van NOTTINGHAM verklaard werd, door de Ko-

Koningin; die hem, als haaren gunsteling, echter niet vergat, maar tot Oppermarschalk van *Engeland* verklaarde.

Nimmer toonde hij sterker zugt voor den Oorlog, dan in het Jaar 1598. ELIZABETH werd, in dat Jaar, door den Opper-Thesaurier BURLEIGH bijna bewoogen, om den Vrede met *Spanje* te sluiten. Toen ESSEX zig ten sterksten daar tegen verzette, beet de Schatbewaarder hem in 't oor, de woorden van den 55 Psalm: *de mannen des bloeds komen niet ter helft hunner dagen.* Doch hij, zig daaraan niet stoorende, ondersteunde met al zijne magt, de Afgezanten der Staaten. Tot heil van den Staat en van de oogmerken van den Graave van ESSEX, overleed BURLEIGH; op zijn doodbedde bezwoor deeze de Koninginne, haar Rijk den Vrede te geven: waarop ESSEX al zijn vermogen in het werk stelde, om een nieuw verdrag, tusschen *Engeland* en de Staaten, tot stand te brengen; 't geen hem ook gelukte.

In het volgende Jaar, vond de Koningin geraaden, den Lord MONTYOI, met wien de Graaf van ESSEX, toen hij nog Ridder BLOUNT was, woorden had gehad, als Onderkoning naar *Ierland* te zenden. De Graaf had, om deezen post voor zig zelven, zeer sterk aanzoek gedaan; zijne vrienden waren hem daarin getrouw behulpzaam geweest; doch zijne vijanden, om in zijn afzijn iets tegen hem te konnen vinden, hadden hem, uit alle hunne magt, gedwarsboomd. Met een uitgelezen Heir stak ESSEX over naar *Ierland*, toen verdeeld door binnelandsche onlusten. Terstond na zijne komst, gaf hij het bevel over de Ruiterij, aan den Graave van SOUTHAMPTON. Dewijl hij veele dingen buiten zijnen last verrigt had, bedienden zig zijne vijanden daarvan, om hem by de Koningin in minachting te brengen ESSEX, in *Ierland* tijding ontvangen hebbende, dat de Koningin aan de Algemeene Staaten verklaard had, den Vrede niet langer te kunnen ontbeeren, kwam hij, buiten last, te rug, en vertoonde zig, op het onverwagtst, met zijne vrienden, voor haar, en wierp zig voor haare voeten. ELIZABETH anderzins zeer driftig van aart, hoorde hem met veel geduld, en tot overmaat van gunstbetooning, beval zij enkel, of

schoon

schoon zijne verdediging voor den geheimen Raad zéer flaauw geweest was, dat hij, ten huize van den Opperzegelbewaarder, tot nader bevel, zoude blijven. Na verloop van zes Maanden, gaf zij hem zijn eigen huis tot een gevangenis. Zeer zeker is het, indien de Graaf van ESSEX minder driftig van aart geweest was, ja zelfs nog, na dat het doodvonnis, als schuldig aan gekwetste Majesteit, over hem geveld was, de Koningin om genade had willen smeeken, of haar den ring zenden, dien zij hem voorheen vereerd had, zijn einde min ongelukkig zoude geweest zijn; doch dezelfde drift en fierheid behoudende, werd hij, den 25 Februarij van het Jaar 1601, in den ouderdom van 34 Jaaren, op het Binnenplein van de Tour, met drie slagen, onthoofd.

Zie *Leven van* ELIZABETH; LARREI, *Historie van Engeland; Vaderl. Historie*, VII en IX Deel.

ESSINK; eene Havezate, bij het Vlek *Rijssen*, in de Provintie van *Overijssel*, tusschen *Almelo* en *Wierden*.

EST; een Dorp in *Gelderland*, en wel in de *Thielerwaard*, tusschen *Bommel* en *Geldermalzem*; met *Meteren* wordt het door één Predicant bediend. Bij dit Dorp staat een oud Heerenhuis, het Huis te *Est* genaamd; voorheen is dit Huis, als ook het Geslacht van EST, zeer vermaard geweest.

ESTAMPES, (*Jacob van*) gezegd de Marschalk *van la Ferte-Imbaut*, en van *Mauni*; Heér van *Sallebris*; Ridder van 's Konings Order; Marschalk van *Frankrijk*, was de Zoon van CLAUDIUS VAN ESTAMPES en van JOHANNA VAN HAUTEMER. Van zijne jeugd af aan, werd hij, ten dienste des Konings, in den Wapenhandel opgetrokken, en gaf, bij verscheidene gelegenheden, groote blijken van dapperheid. In het Jaar 1617, woonde hij de belegering van *Soissons* bij, en drie Jaaren daarna, die bij den brug van *Cé*. Hij volgde den Koning, op de reize naar *Bearn*, en diende, in alle de Oorlo-

logen, tegen de *Hugenoten*, tot na het beleg van *Rochelle*, in het Jaar 1628; in het volgende Jaar, was hij tegenwoordig in het beleg van *Privas*; in de Veldslagen van *Veillane*, en den tocht van *Casfel*, in 't Jaar 1629 en 1630; en 1635, bij dien bij *Avein*; de belegeringen van *Landrecie*, van *Maubeuge* en van *Capelle*, woonde hij insgelijks bij, in het Jaar 1637. In dat zelfde Jaar, in de maand van November, zond hem de Koning, in de plaats van CHARNACÉ, als Gezant aan de Algemeene Staaten, om het Jaarlijksch verdrag, wegens den Veldtogt te sluiten; hetwelk tot stand gebragt werd, den 17 van de maand December. De Koning verbond zig daarbij, de Staaten, in het volgende Jaar, met twaalf honderd duizend guldens te zuilen onderfteunen: waar tegen de Staaten zig verpligtten, een magtig Leger te Velde te brengen, om een aanslag van gewigt te onderneemen; waarvan, echter, het geheim alleenlijk aan den Prinse van *Oranje*, en aan éénen van 's Konings zijde, welken zijne Majesteit daar toe benoemen zou, vertrouwd zou worden. Na deeze verrigtingen, keerde ESTAMPES te rug naar *Frankrijk*. In het Jaar 1639 zond hem de Koning naar *Engeland*, daar hij twee Jaaren bleef. Daarna was hij tegenwoordig bij de belegeringen van *Grevelingen*, *Bourbourg*, *Mardijk*, enz. In het Jaar 1646, tot Luitenant Generaal verheeven zijnde, woonde hij, in die hoedanigheid, bij de belegeringen van *Kortrijk*, *Mardijk*, *Veurne* en *Duinkerken*; en in 't Jaar 1649, den vermaarden overtogt over de *Schelde* en meer andere voorvallen, tot aan zijnen dood, die voorviel den 20 Maij, in 't Jaar 1668, in den ouderdom van 78 Jaaren. Om zijne bekwaamheid werd hij, zo wel in *Frankrijk* als in de *Nederlanden*, ten hoogsten betreurd.

THUANUS; WAGENAAR, *Vaderl. Hist.* XI Deel, bl. 265.

D'ESTAUBERG, ook wel *Estaubrugge*, of *Estambrugge*, dus genoemd naar een klein Stedeke, in *Henegouwen*; men meent dat hij behoord heeft tot de Ondertekenaars van het Verbond der Edelen.

ES-

ESTIUS, (*Guilelmus*) of anders WILLEM EST, gebooren te *Gornichem*. Deeze geleerde, die zig door zijne Schriften vermaard gemaakt heeft, begon zijne Studien onder GEORGIUS MARCOPEDIUS, te *Utrecht*. Naderhand werd hij Doctor in de Godgeleerdheid, en Professor te *Douaij*, als mede Regent van het Koninglijk Kweekschool aldaar. Eer hij te *Douaij* tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid beroepen werd, had hij te *Leuven*, geduurende 10 Jaaren, het Hoogleeraarampt in de *Filosophie* bekleed, en was Regent van het Collegie van ADRIAAN DEN VI. Bij de Roomschgezinden word hij zeer geroemd, wegens zijne geleerdheid, wijsheid, zedigheid en zachtzinnigheid. Doch deeze roem is bij de Andersgezinden merkelijk gedaald, na dat hij in het licht gegeeven had, zijne *Historie der Gorcumsche Martelaaren*, en wel inzonderheid, na dat hij met zijne goedkeuring had vereërd, een zeker boekske, ten Tijtel voerende: *De glorieuse en Triumphante Martelarij van* BALTHASAR GERARDS, Moordenaar van Prins WILLEM DEN I, gedrukt te *Douaij*, bij J. BOGAART, waarin die booswigt, met de uitsteekendste Eeretijtels, als een andere EHUD, van God gezonden, ten beste van de *Roomsche* Kerke, geroemd word, als een Martelaar en *Confessor*, van God gekroond. ESTIUS zelve, in zijne *Historie van de Gorkomsche Martelaaren*, schrijft aldus:

„ Ijegelijken is bekent, de heerlijke vromigheid van BALTHAZAR GEERARD, *Bourgoignon*, deur dewelcke hij den „ ghemeijnen vijandt des Landts en der Religie veur sulcks „ gedeclareert ende verdreuen, heeft cloecklijck om hals ghebracht, ende met wonderlijcke patientie verdragen die schromelijcke lichaamlijcke tormenten hem aengedaen. Waer in „ hij seluen heeft vertoont ende gedragen in onsen tijden als „ een anderen *Joannes Nicomediensis*, dewelke om dat hij de „ godloose Placaaten der Princen thegen de Christenen van de „ openbaare plaatsen, daar sij gehanghen waren, afgetrokken „ ende openbaarlijck gescheurt hadden, allerhanden soorten van „ tormenten hem uit die redenen aangedaan, heeft met alsulcke „ vlijtigheid des aangesichts en des geestes verdragen, enz. „ Deeze groote vromigheid BALTHAZAR GEERARD na-

„ vol-

ESSEN
Harderwij

ESSEN
maand F
Latijnsc
Ouders n
Vervolg
onderwijs
beide s
in het
men, e
Philoso
Predik
Godgel
en kor
beroep
die vo
LUCIA
in we

Es
wo
Eng
aan
gen
Sp
vo
O
wa
AN
gen
n
K
o

(*Guilelmus*) of anders WILLEM EST, ...
m. Deeze geleerde, die zig ...
maakt heeft, begon zijne Studiën ...
COPIDIUS, te *Utrecht*. Naderhand ...
Godgeleerdheid, en Professor te ...
van het Koningklijk ...
Hoogleeraar in de ...
te *Leuven*, gedurende ...
de *Philosophie* bekleed, en ... ol,
ADRIAAN DEN VI. Bij ...
... wegens zijn ...
... zinnigheid. Dat ...
merkelijk gemaakt, ... ank-
Historie der Gorcumsche ... van
..., en hij met zijn ... inker-
..., ter Tijd ... oorige
... er van
... Prins WILLEM DEN ... og van
..., waarin die ... om zij-
... een ander ... n *Enge-*
... *Roomsche Kerk* ... 1668, als
Confessor, van ... *Breda* en
Historie van de Gorcum ... 6 Februarij
... den Staat,
... is bekent. ... *el*, in 't Jaar
... GERALD. ... in 't *Fransch*
... van den *Nij-*
... ingekoomen. In
... werk, het eerste
... lichaamlijke ..., en vervolgd tot
... heeft ... verspreiden over de
anderen ...
... Plaatsen ..., kwam de Graaf D'ES-
... plaats ..., om de zaaken van het
... eerste werk was, het Ver-
... Veldtogt van dat Jaar, door
... met den Staat beraamd, werk-
... I i ... stel-
Deeze ...

„ volgende, heeft dat heerlijck stuk werks niet willen bestaan,
„ sonder eerst gewapend te zijn, metten schildt des gebedts
„ tot Gode. Want op den verjaardagh der Martelaaren van
„ Gorcum, in het twaalfste Jaar naar hunne Passie, is hij bin-
„ nen Delft en Hollandt, daar hij om het stuck uitterechten
„ gecomen was, heijmelijck inne ghegaan, in den Tempel,
„ en heeft aldaar ootmoedelijk gelijck sommige Catholijke broe-
„ ders van Delft, die daar tegenwoordig waren, hebben ghe-
„ tuijght hem gesien te hebben, met bloote hoofden gebooo-
„ ghene knieën, met gevouwen en opgesteeken handen, Go-
„ de ghebeden, wel een uur of meer. Dan het afloopen van
„ de saeke leert wel, dat hij verhoord is geweest, te weten
„ vercregen te hebben de vromigheid, die hij daags daar
„ na op den thienden Julij, als hij den *Tijran* verslagen
„ heeft, ende de vier volghende dagen heeft ghetoont
„ senier ongeloouelijck, als hij deur uitgeleezen Tor-
„ menten, en deur der allerschroomlijksten doodt, *zijn glo-
„ rieus* Materie volend heeft, soo dat oock de *vijanden*
„ selfs verschrickt waren. Waarom zullen wij dan ons niet
„ meughen laaten veur staan, dat sulcke heerlijcke ende tot
„ allen tijden prijsbaare victorie van Gode BALTHAZAR is
„ verleend geweest, deur de ghebeden en verdiensten van
„ onzen Martelaaren, op wiens verjaardagh hij sijnen aan-
„ staanden strijt, Gode den Heere, met sulcken vijrigheijt
„ des ghebedts hadde gerecommandeert".

Omdat dit boek weinig bekend is, dagt het ons niet ondienstig, om van geene Partijschap tegen andersdenkenden beschuldigd te worden, dit bovenstaande daar uit over te neemen.

Uit deze Historie blijkt verder, dat de Schrijver eenen *Broeder* gehad heeft, RUTGER EST genaamd, die zig mede op het verzamelen van stukken, tot deze Historie betrekkelijk, heeft toegelegd; dat hij, RUTGER, twee Jaaren, buiten *Utrecht*, in ballingschap had moeten rondzwerven, en zelfs een der gevangene *Gorcomsche* Martelaars geweest was. Dat RUTGER, in groote armoede, het land doorkruizende, van den rooden loop aangetast, buiten staat was gesteld, het werk zelve te volvoeren, en enkel, op zijn aanhoudend gebed, in zo verre hersteld werd, dat hij krachts genoeg bekwam,

om

om aan zijnen broeder WILLEM zijne gemaakte aantekeningen toetezenden. Naderhand, echter, wederom geheel hersteld, stierf hij, in het Jaar 1592, in het bijzijn van Pater JOANNES DECKERIUS, en hunner beiden jonger Broeder, ARNOLDUS EST, Pater van de Order der *Minderbroeders*. De Schrijver, WILLEM ESTIUS, die overleed in het Jaar 1613, te *Douaij*, meent in dit verhaal groote mirakelen te kunnen vinden.

Zie de *Historie* zelve, gedrukt te *Antwerpen*, bij J. MOERENTORFF, in 8vo 1604, bl. 338, 339, 340.

ESTRADES, (*Godfried, Graaf van*) Marschalk van *Frankrijk*, Ridder van de Koninglijke Order; Onderkoning van *America*; Gouverneur der Steden en Citadellen van *Duinkerken*, *Maastricht*, het Hertogdom *Limburg* en onderhoorige plaatzen. In 't eerst was hij, bij den eenigen Broeder van Koning LODEWYK DEN XIV, als deeze nog Hertog van *Chartres* was, Opperhofmeester, en werd naderhand, om zijne uitmuntende bekwaamheden, als Ambassadeur in *Engeland* en *Holland* gebruikt, en in de Jaaren 1667 en 1668, als Minister Plenipotentiaris, op de Vredehandelingen te *Breda* en te *Nijmeegen*. Hij overleed te *Parijs*, den 26 Februarij 1686. Zijne verhandelingen, als Ambassadeur bij den Staat, van den Jaare 1663 tot 1668, zijn te *Brussel*, in 't Jaar 1707, zijne *Brieven* en *Memorien*, in 5 deelen in 't *Fransch* gedrukt, en zijne verrigtingen, bij het sluiten van den *Nijmeegschen* Vrede, naderhand in 3 deelen uitgekoomen. In het Jaar 1755, werd van het eerst genoemde werk, het eerste deel der Nederduitsche Vertaaling uitgegeeven, en vervolgd tot 9 deelen; welke ongemeen veel licht verspreiden over de Geschiedenissen van dien tijd.

Met het begin van het Jaar 1638, kwam de Graaf D'ESTRADES, uit *Engeland* in *'s Hage*, om de zaaken van het *Fransche* Hof waarteneemen. Zijn eerste werk was, het Verbond met den Staat, voor den Veldtogt van dat Jaar, door den Marschalk D' ESTAMPES met den Staat beraamd, werk-

ſtellig te maaken. Uit de meeſte geſchriften van dien tijd, zou men moeten opmaaken, dat FREDRIK HENDRIK, Prins van *Oranje*, voorneemens geweest was, het beleg voor *Hulst* te ſlaan. Doch D'ESTRADES maakt gewag van een geſprek, tusſchen hem en den Prins, waaruit hij opmaakte, dat FREDRIK HENDRIK eigenlijk het oog had op *Antwerpen*; dat de Prins aan D'ESTRADES zijn ongenoegen toonde over de Kooplieden van *Amſteldam*, een van welke, MARCELIS genaamd, drie honderd duizend ponden buskruid gekogt en derwaards gezonden had; dat MARCELIS, aan de Wethouderſchap dier Stad, verklaard had, dit gedaan te hebben, in de hoedanigheid van Agent des Konings van *Denemarken*; dat de Prins niet alleen onvergenoegd was op *Amſteldam*, maar ook op den Luitenant Admiraal TROMP, en dat hij last gegeeven had, om vier Fluiten in Texel aan te houden, en niet dan op zijn bevel te ontſlaan. In het Jaar 1644, zo als men uit de *Memorien* van D'ESTRADES kan opmaaken, nam Prins FREDRIK HENDRIK raad met hem, over de beweeging der Legers, en de ondermeemingen in den aanſtaanden Veldtogt.

Hier in toonde de Graaf, zo wel een bekwaam Krijgs- als Staatsman te zijn, en bijzonder in de belegering van *Sas van Gend*. Terwijl de Prins van *Oranje* bezig was, met zig te verſchansſen, en aan de loopgraven te doen arbeiden, deed D'ESTRADES een aanval op de werken der Stad, en dreef de vijanden 'er uit; vervolgens maakte hij zig meester van een ander werk, het welk de vijand, op de glooijing der Contreſcarpe, had opgeworpen: hij deelde dus in de eer van de overmeestering van *Sas van Gend*. Geduurende de Onderhandelingen van den *Munſterſchen* Vrede, was hij een der voornaamſte werktuigen van het *Franſche* Hof, en hield geheime Briefwisſeling, zo met den Prins van *Oranje*, als met de voornaamſte leden van Staat. Dan dit alles was van klein belang, in vergelijking van zijne handelingen in volgenden tijd, en bijzonder met den Raadpenſionaris DE WITT, wiens zijde hij, om de belangen van zijn Hof te bevorderen, volkomen was toegedaan; zo als men zien kan uit zijne Memorien, en uit het twaalfde en dertiende deel der Vaderland-

landſche Historie. Zelfs hebben LE CLERCQ en anderen, uit de *Brieven van de* ESTRADES, het Egt en waar Karakter van den Raadpenſionaris DE WITT zoeken op te maaken; waar tegen WAGENAAR zig verzette, met aantetoonen, dat deeze wel daar toe dienſtig waren, maar niet bekwaam, om een volledig Afbeeldzel van dien grooten man daar uit op te maaken.

ESTRUM, een Dorp in *Friesland*; zie EESTRUM.

ESVELD, een Buurſchap, behoorende onder het Dorp *Barneveld*, in het *Land-Drostampt* van de *Veluwe*.

ESUMER-ZYL met *Ezumbuiren*, in de *Frieſche* Grietenij *Oostdongeradeel*, onder het Kwartier *Oostergoo*, welke Grietenij, door deeze Zijl of Sluis haaren meesten watertogt heeft. Zij is dikmaals aan groot gevaar onderworpen geweest, door de persſing van het buitenwater. Het Blokhuis aldaar plagt een ſchadelijk roofnest te zijn, voor de *Schieringers*; en werd daarom, in het Jaar 1422, door de *Vetkoopers*, belegerd en ſtormenderhand ingenomen.

ETERSHEM, eene afzonderlijke vrije Heerlijkheid en Dorp, in *Waterland*, behoorende aan den Heer en Mr. JOAN VAN BREDEHOF, Heer van Hobrede. De Huizen van het Dorp *Etershem* beginnen reeds bij het Noordeinde van *Oosthuizen*, bij de Schutſluis, en ſtrekken zig uit tot nabij de Zuiderzee. De Boeren, daaromſtrecks woonende, noemen dit Dorp nooit anders, dan de *Busch* of *Busk*. In het Kerklijke is *Etershem* gecombineerd met *Schardam*. De Kerk, die eertijds buitendijks ſtond, overſtroomd zijnde, heeft men dezelve naderhand, op een beter plaats, digt aan den *Keukendijk* gebouwd, alwaar zij nog in wezen is. Het getal der Huizen bedraagt omtrent dertig.

Offchoon de Baijuw, Schout en Secretaris van *Oosthuizen* deze posten ook te *Etershem* bekleeden, heeft, echter, deeze Heerlijkheid haaren eigen *Regtbank*, zo in 't Crimineele als Burgerlijke, waartoe vijf Schepens behooren.

ETHEM, eene Heerlijkheid, in het Land van *Heusden*, volgens de opgaave van VAN DER HOUVE; doch wij houden dit voor een misslag van dien Schrijver, en zijn zeker, dat hij 'er ELTEN in *Holland* mede bedoeld heeft, waarvan wij reeds, op ELTEN, melding gemaakt hebben.

ETTEN, een Ampt, behoorende onder het Graafschap *'s Heerenberg*, in het Zuiderdeel van het Graafschap *Zutphen*, niet verre van *Emmerik*, aan de Grenzen van *Kleefsland*. *Etten* is, voortijds, met *Gendringen*, door den Bisschop van *Keulen*, met zijne munt beleend geweest; waarvan nog Angelotten, Goudguldens en heele en halve Rijxdaalders, binnen *Genderingen* geslagen, in wezen zijn.

RAIJ, *Geogr. Woordenboek.*

ETTEN, een zeer aanzienlijk Dorp in *Staats Braband*, twee uuren gaans ten Westen van *Breda*. Een zeer geruimen tijd is dit Dorp, als eene *Heerlijkheid*, de eigendom geweest van het oud Adelijk Geslacht van DEN HOUTE, of eigenlijk UTENHOUTE; het Slot, of Stamhuis der Heeren, aldaar nog aanwezig, staat ten Oosten van de Kerk, aan de *Leursche Vaart*. In het Jaar 1450, kwam die Heerlijkheid, door koop, aan Graave JAN VAN NASSAU, en is, sedert dien tijd, in de Baronie van *Breda* ingelijfd. Nogthans behooren de tienden van dit *Dorp*, voor een gedeelte, aan de Abtdisse van *Thorn*, die 'er een Ontvanger aanstelt, om de inkomsten inte zamelen. Van de Kerk van *Etten*, die aan de Maagd MARIA gewijd was, is, door ouderdom, de buik en toren, in het Jaar 1733, ingestort. De Godsdienst word, door de Hervormden, die aldaar een tamelijk aantal uitmaaken, verrigt in het *Choor*, dat zeer ruim, en van een Orgel voorzien is.

BACHIENE, *Geogr. B. bl.* 781.

EUGENIUS, (FRANCOIS) *Prins van Savoije en Soissons*, die zig door zijne dapperheid, de gantsche waereld door, vermaard gemaakt heeft, en, om zijne diensten, aan de *Neder*

lan-

landers beweezen, hier verdient gekend te worden. Hij was een Afstammeling van het Huis van *Carignan*, zijnde een der drie takken van het Hertoglijke Huis van *Savoije*. Zijn Vader, EUGENIUS MAURITS, was Generaal der *Zwitzers* en *Graubunders*, Gouverneur van *Champagne*, en, van wegen zijne Moeder, MARIA VAN BOURBON, erfgenaam van het Graafschap *Soisons*. De Vader van den Held, waarvan wij hier spreeken moeten, overleed in het Jaar 1673, hebbende toen FRANCOIS EUGENIUS bereikt den ouderdom van 10 Jaaren. Zijne Moeder, eenige steekende woorden, tegen eene der Vorstelijke Minnaresfen, zig hebbende laaten ontvallen, geraakte daar door in 's Konings ongenade, en werd, uit *Vrankrijk*, naar de *Nederlanden* gebannen; zij overleed te *Brussel*, in het Jaar 1708. De jonge FRANCOIS EUGENIUS was, echter, in *Vrankrijk* gebleeven, ter bevordering van zijne Letteroeffeningen; dit, schoon hij de wetenschappen niet verachtte, was hem geweldig tegen den borst, dewijl zijn aart meer voor den Oorlog, dan voor de stille nasspooring der geleerden geschikt was. Om die reden hield hij gestadig bij den Koning aan, om eenen post in het Leger te verkrijgen; 't welk hem, onder deeze en geene voorwendzels, telkens werd afgeslagen. EUGENIUS, zig hier door beledigd achtende, en langs hoe meer ziende, dat hij in de ongenade zijner Moeder deelen moest, nam wel haast het besluit, *Vrankrijk* te verlaaten, en zijnen Broeder PHILIPS naar *Weenen* te verzellen.

De beide Broeders werden, bij hunne aankomst, door den Keizer LEOPOLD gunstig ontvangen; in 't bijzonder gelukte het EUGENIUS, zig in deszelfs gunste intewikkelen. Zeer ras bemerkten LODEWYK en zijn Staatsdienaar LOUVOIS, hunnen misslag met den fieren jongeling voor het hoofd gestooten te hebben: alle goede woorden en streelende beloften, om hem te doen terugkeeren, waren vruchteloos. Dit onvoorziene voorval was dus het middel, waardoor die Prins gevormd werd, tot een geesfel voor de *Ottomannen*, en tot een schrik voor den hoogmoedigsten Vorst zijner Eeuwe, die eertijds zijn Meester was.

Kort daarna gaven de *Turken* hem gelegenheid, om de eerste blijken van zijnen Heldenmoed aan den dag te leggen. *Weenen*

door hen belegerd zijnde, werden zij, door hem genoodzaakt, het beleg op te breeken. Allen, en in 't bijzonder de Koning van *Polen*, de Keurvorst van *Saxen*, de Hertog van *Waldek*, de Markgraaf van *Baden* en veele andere Helden, onder welke hij de Krijgskunst leerde, verwonderden zig over de groote slagting, welke hij onder de *Turken* aanrigtte. Aan 't einde van den Veldtogt van dat Jaar, beschonk hem de Keizer met het Regiment Dragonders van KUSTEIN, die, als Kolonel van hetzelve, gesneuveld was.

Het was in het Jaar 1684, als de Hertog VAN LOTHARINGEN, verzeld van Prins EUGENIUS, in de maand Maij, zig te velde begaf, en, den 15 der volgende maand, het beleg deed slaan voor *Vicegrad*; de verovering dier Stad baande hun den weg tot de belegeringe van *Buda*, waarin eene bezetting lag van 10,000 man, onder bevel van vijf Basfaas. Naauwlijks had het Keizerlijke Leger den oever van den *Donau* bereikt, om op *Buda*, ook wel *Offen* genaamd, eenen kans te waagen, of het werd door de *Turken* aangetast. EUGENIUS hun oogmerk ziende, trok daarop eenig volk bijen, en viel met zo veel vuur op de *Turken* aan, dat zij, hoe groot hunne overmagt ook ware, wel haast de wijk namen; waarop de Keizerlijken aanrukten, om *Buda* intesluiten. Ook in dit beleg gaf EUGENIUS de grootste blijken van het geene men van hem te wagten had: bijzonderlijk toonde hij dit, in een gevegt met de *Turken*. Geen wonder dan, dat hij, door den Keizer, bij zijne terugkomst te *Weenen*, met alle achting ontvangen werd. Merkelijk hooger steeg zijn Krijgsroem, in het volgende Jaar, als ook in het Jaar 1686, toen *Buda* werklijk veroverd werd; als mede, in het Jaar 1687, in den Veldslag bij *Herzan*, in welken ruim 10,000 *Turken* sneuvelden, en een ongelooflijke buit behaald werd. EUGENIUS, aan wien, in de daad, een groot deel dier overwinninge moet worden toegeschreven, werd, door de Legerhoofden, met eenpaarigheid verkooren, om de heuglijke tijding daarvan naar *Weenen* overtebrengen, en den Keizer, van alle bijzonderheden, daar bij voorgevallen, verslag te doen. Ligt vermoed men, dat hij met alle tekenen van achtinge ten Hove werd ontvangen. LEOPOLD beschonk hem met zijn afbeeldzel,

omzet

omzet met Diamanten; en, 't geen voor een dapper Krijgsman, nog grooter belooning is, hij roemde, in 't openbaar, den moed en dapperheid des Helds, die toen slechts den ouderdom van vierentwintig Jaaren had bereikt. Van hier ook, dat men, in het volgende Jaar, hem reeds verheven zag tot Luitenant Generaal Veldmarschalk. In dat Jaar (1688) was de algemeene storm op *Belgrado* vastgesteld. Eene bende van 6000 man, uit het gantsche Keizerlijke Leger uitgekoozen, moest den aanval, op vijf onderscheidene plaatzen, beginnen. Prins EUGENIUS verzogt aan den Keurvorst van *Beijeren*, dien aanval te mogen bijwoonen. Doch de Vorst, om het vertrouwen, welk hij in hem stelde, wilde dat hij bij hem zoude blijven. Dit niettegenstaande bracht hij, door zijnen wijzen raad, niet weinig toe tot de verovering dier Stad.

Na zo veele Lauweren tegen de *Turken* behaald, werd hij, door den Keizer, uit den *Hongaarschen* Oorlog, terug geroepen, om den Oorlog in *Italie*, tegen de *Franschen*, bij te woonen. Niettegenstaande deeze zig genoegzaam van geheel *Savoije* meester maakten, en EUGENIUS groote voordeelen voor zig zelven had konnen bedingen, indien hij de zijde des Keizers had willen verlaaten, bleef hij die, echter, standvastig aankleeven. Hij overviel den vijand, met eene bende *Duitsche* Ruiters, en sloeg alles neder, wat hem voorkwam. Daarna maakte hij zig meester van *Montferat*, behoorende aan den Hertog van *Mantua*, en keerde vervolgens terug naar *Weenen*, om den Keizer verslag te doen van zijne verrigtingen. Na dat hij tot Gouverneur van *Turin* was aangesteld, belette hij, dat *Savoije* met *Vrankrijk* een verbond maakte, en bewerkte het ontzet van *Coni*, welke Stad, door CATINAT, belegerd was. De Hertog van *Savoijen*, door *Engeland* en de Staaten der vereenigde Nederlanden, met 12000 Duitschers versterkt zijnde, werd de *Fransche* Generaal CATINAT genoodzaakt, over de *Po* te rug te trekken. Prins EUGENIUS, dien aftogt verneemende, stelde zig aan 't hoofd van 500 Paarden, viel 'er de *Franschen* mede in de agterhoede, en versloeg geheele Bataljons. Zeer duur ware hem bijkans dit voordeel te staan gekoomen; de *Franschen*, uit eene hinderlaag te voorschijn komende, vielen, op hunne beurt, hem in

den aftogt aan. Doch EUGENIUS, zijnen moed hervattende, doodde veertig man, en noodzaakte de overigen, in de *Po* te springen. In deze schermutzeling stond een *Fransche* Ruiter gereed om den Prins te doorschieten, en zou het gewisselijk gedaan hebben, zo niet een Dragonder hem uit den zadel had geligt. Van daar trok hij naar *Carmagnola*, 't welk hij belegerd en ingenomen hebbende, keerde hij naar *Weenen*. In het Jaar 1692, bragten hem de Inwoonders van *Gnap*, eene Stad, door de *Franschen* verlaaten, de sleutels te gemoet.

Inmiddels stortte de Hertog van *Savoije* in eene zwaare krankte. Hij maakte eenen uitersten wil ten voordeele van den jongen Prinse VICTOR AMADEUS, Zoon van FILIBERT, Prins van *Carignan*, die hem even na in den bloede bestond, als EUGENIUS; uitgezonderd dat hij uit een ouder broeder afstamde. Als eene voorwaarde was in het Testament bedongen, dat VICTOR zoude trouwen met des Hertogs oudste Dogter. Maar vermids beiden nog minderjaarig waren, droeg de Hertog, geduurende hunne minderjaarigheid, aan Prins EUGENIUS de Regeering zijner Staaten op. Doch de Hertog kwam wederom op van zijne ziekte: en de gestelde Voogdijschap had dus geenen voortgang. In dat zelfde Jaar 1693, verklaarde Keizer LEOPOLD Prins EUGENIUS tot Veldmarschalk, en gaf hem, in het volgende Jaar, het Opperbevel in *Italie*; en, na geduurende den tijd van drie Jaaren, verscheidene dappere daaden verrigt te hebben, benoemde hij hem, in 't Jaar 1696, tot Veldheer in *Hongarije*. Zo getrouw en loflijk kweet hij zig in dien post, dat gantsch Europa met verbaastheid aanschouwde, dat een Prins, nog geene 34 Jaaren oud, de glorie verdonkerde van alle Helden, die tot hier toe in *Hongarije* den Krijg gevoerd hadden. Ware hier de eindpaal zijner overwinningen geweest, ook dan zou hij, in de volgende eeuwen, met regt onder de grootste Veldheeren gesteld zijn geworden. Maar nog hooger trap van eere en vermaardheid zuilen wij hem zien beklimmen, schoon ons bestek niet toelaat, alle zijne Heldendaden omstandig te verhaalen. In het Jaar 1701, gelukte het hem, dat de Hertog van *Savoije* den Marschalk DE VILLEROI wist overtehaalen tot dat geene,

waartoe

waartoe hij den Marfchalk DE CATINAT niet had konnen brengen, namelijk, om met Prins EUGENIUS eenen Veldflag bij *Chiari* te wagen. Op den laatften van de maand Maij rukten zij op hem aan. 's Daags daaraan begon de aanval, des namiddags om twee uuren, door drie Brigades van den rechter vleugel van het *Franfche* Leger, die de *Duitfchers*, uit eenige voordeelige posten, deeden te rug wijken. Daarna trok VILLEROI aan op den linker vleugel, aan welks hoofd zig EUGENIUS geplaatst had. Zonder hun een enkelen fchoot te hebben laaten doen, deed hij de *Franfchen* naderen; doch zij waren niet onder zijn bereik gekomen, of hij deed uit het klein geweer en grof gefchut, te gelijk zo hevig losbranden, dat de aanvallers daardoor terftond in verwarring gebragt werden, zonder dat de Bevelhebbers in ftaat waren, de troupen weder in order te brengen. Ten zelfden tijde trok de Graaf van GUBTENSTEIN, met eenige troupen, die hij verzameld had, op de verlooren posten aan, welke hij alle heroverde, en de daarin zijnde manfchap ter nedervelde. Om der waarheid hulde te doen, moet den Hertoge van *Savoijen* zijn verdiende lof niet ontnomen worden; hij kweet zig als een dapper Krijgsman; deed al wat mooglijk was, om zijne verftrooide benden bijeen te krijgen: doch de foldaaten waren zodanig met fchrik bevangen, dat noch gebeden, noch dreigementen iets op hun vermogten; waardoor zo wel hij, als de *Franfche* Marfchalk, genoodzaakt was, den aftogt te doen blaazen, en het veld en de overwinning aan Prinfe EUGENIUS overtelaaten; wordende de Veldtocht van dat Jaar befloten met de bezetting van *Mirandola*. In het begin van het Jaar 1702, werd de aanhang des Keizers verfterkt, door den Hertog van *Modena*. EUGENIUS had tot de verrasfing van *Cremona* niet befiooten, of zij werd ook ten uitvoer gebragt, en de Marfchalk DE VILLEROI daar binnen gevangen genomen; bij gebrek, echter, aan de nodige manfchap, om die Stad te bezetten, moest hij dezelve weder verlaaten. Daarop volgde de Veldflag bij *Lazura*, waarin onze Held op nieuw volkomen zegepraalde. De Koning van *Spanje*, in plaats van zig aan het hoofd zijner benden te ftellen, en dezelve door zijn voorbeeld aantemoedigen, beval de zorge

Ii 5 daar-

daarover aan den Hertog VAN VENDOME, en begaf zig, met zijne Hovelingen, naar den top van een Landhuis, van waar hij den ſtrijd, van verre, in veiligheid aanzag. Nogthans gelukte het dien Vorst, van daar aan zijnen Grootvader te ſchrijven, *dat Prins* EUGENIUS *de ſtoutheid had gehad van hem aantetasten*; hij had 'er moeten bijvoegen, *en ook van hem te ſlaan*. Volgens het verdrag tusſchen den Keizer en den Koning van *Frankrijk*, wegens het uitwisſelen der Krijgsgevangenen, werd ook, door EUGENIUS, de Marſchalk DE VILLEROI ontſlagen; zo ras hij op vrije voeten was, zond hij aan Prins EUGENIUS een wisſelbrief van 50,000 guldens, voor zijn rantſoen. De Prins betoonde, ook in dit geval, zijne gewoone edelmoedigheid, zendende den wisſel terſtond aan den Zoon des Marſchalks te rug, met een bijgevoegd briefje, waarin hij meldde, dat met de gevangenneeming van zijnen Vader, nooit zijn oogmerk was geweest, iets voor zig zelven te verkrijgen. Een voorbeeld van onbaatzugtigheid, dat naauwlijks zou geloofd worden, ware niet 's Prinſen edelaartige verſmading van Rijkdommen aan de waereld even algemeen bekend, als zijn heldenmoed.

In het Jaar 1703, werd Prins EUGENIUS, door den Keizer, om aan de verlangens zijner Bondgenooten te voldoen, tot Preſident van den Krijgsraad beroepen.

Met de volgende Jaaren 1704, 1705 en 1706, komen wij, in deze Levensſchets, tot een tijdſtip, 't welk altoos in het geheugen der nakomelingen zal bewaard worden, wegens den zonderlingen omkeer der zaaken, in die Jaaren voorgevallen, en waar in de ſtaat van *Duitschland* in ééns veranderd, en het Huis van *Ooſtenrijk*, waarin de Republiek der vereenigde Nederlanden zo veel belang ſtelde, genoegzaam voor alle aanvallen, menſchelijker wijze, beveiligd werd. Dan, vermids een omſtandig verhaal, van alle deeze gebeurtenisſen, ons te verre van den weg zou afleiden, zullen wij ons alleen bepaalen tot den vermaarden Veldſlag van *Turin*, als zijnde een van die, waarin onze Held zijne groote krijgskunde en heldenmoed, ten koste der *Franſchen*, zo zeer als ooit een Held gedaan heeft, deed uitblinken.

VIC-

VICTOR AMADEUS, Hertog van *Savoijen*, had, in dat Jaar, zijn Verbond met *Vrankrijk* gebroken; waardoor dat Rijk, na zig genoegzaam van geheel *Savoijen* te hebben meester gemaakt, werd aangezet om ook *Turin* te overmeesteren, en alzo den Hertog van allen steun te beroven; doch, in het gemelde Jaar 1704, of in het volgende, dit oogmerk niet hebbende kunnen bereiken, werd het ontwerp hervat, in het Jaar 1706. De Hertog van FEUILLADE verzamelde, ten dien einde, een ongemeenen voorraad van allerhande Oorlogsgereedschappen, en op den tijd, tot den Veldtogt bestemd, in Maij alle zijne benden; bestaande in 68 Batailjons Voetknegten en 24 Esquadrons paarden. Hier mede sloeg hij op weg naar *Turin*, en kwam, den 13 dier maand, voor de Stad. De *Fransche* Veldheer besteedde allen zijnen vlijt, om zijne werken rondom de Stad in order te brengen; de Hertog van *Savoijen* deed daarentegen alles, om hem daarin hinderlijk te zijn. Dewijl de arbeid der belegeraars daar door merkelijk vertraagd werd, deeden de belegerden al wat zij konden, om zo wel de Stad, als het Kasteel in beteren staat te brengen. Toen de Hertog ontwaar werd, dat het den *Franschen* gelukt was, alle de toegangen te stoppen, zond hij zijne Gemalin, Kinderen en overige bloedverwanten naar *Genua*, op dat de overweging van derzelver veiligheid, der bezettinge niet hinderlijk zoude zijn. En dewijl hij van oordeel was, dat zelfs zijn eigen perzoon van meer nut buiten dan binnen de Stad zou kunnen zijn, plaatste hij alle zijne troupen daar binnen, behalven 3000 paarden, waarmede hij, den volgenden dag, uittrok, na alvoorens, met eene zeer fraaie redevoering, van de Inwoonders en van den Gouverneur, afscheid te hebben genomen.

De kloekmoedigheid der belegerden, die ieder post, hoe gering ook, als wanhoopige lieden verdedigden, en geen voet gronds verlieten, voor dat dezelve met het bloed der vijanden geverfd was, was oorzaak dat de *Franschen*, schoon verbaazend veel volks verliezende, weinig vordering maakten. Nogthans zou, in de maand September, de Stad hebben moeten bukken, zo niet Prins EUGENIUS, met zijne bijhebbende magt, derwaarts gekomen was. Hij vereenigde zig met den

den Hertog, te *Carmagnola*, en maakten toen te zamen uit een Leger van 28,000 koppen; alle mannen, die beslooten hadden, te sterven of te overwinnen. Op den 4 van de maand September, sloegen zij den weg in naar *Turin*, en naderden, over de *Po*, tot aan den kant van het Riviertje *Dora*.

De Hertog van *Savoijen* en Prins EUGENIUS, ziende, indien zij de Stad ontzetten wilden, het *Fransche* Leger in de verschansingen te moeten aantasten, besloten daartoe zo ras mooglijk was. Twee dagen daarna, trokken zij over den noordkant der gemelde Riviere. Zo ras alle troupen de overzijde bereikt hadden, sloegen zig de Veldheeren, met den regter vleugel, neder tegen over het Kasteel *Pianessa*, en met den linker tegen een Lusthuis van den Hertog, *la Venerie* genaamd; geevende voorts aan de troupen bevel, zig tegen den volgenden morgen gereed te houden. De nacht geëindigd, en de Zon naauwlijks doorgebrooken zijnde, sloegen de Hertog en de Prins op weg, naar de vijandelijke verschansingen, waarin de vijand tot aan den kin toe begraven lag, en, uit veertig stukken grof geschut, zonder ophouden, op de bespringers vuur gaf; 't welk, echter, geene andere uitwerking had, dan derzelver moed nog meer te doen ontvonken. Toen nu EUGENIUS, niet verder dan een Kanonschoot, van de vijandelijke verschansingen was, schaarde hij zijne benden, zo als ook de Hertog omtrent de zijne deed, van den linker tot den regter vleugel, in slagorde. Thans begaf zig ieder Generaal naar zijnen post; EUGENIUS zig aan het hoofd van den linker, en de Hertog aan het hoofd van den regter vleugel geplaatst hebbende, werd het teken tot den aanval gegeeven. Het was elf uuren voor den middag, toen het voorste gelid van het Keizerlijke voetvolk, met den snaphaan op den schouder, tot aan den voet der verschansingen voorttrok en een aanvang van den strijd maakte. De *Franschen* stonden het vuur der *Duitsche* voetknechten, aan den linker vleugel, een tijd lang, onverschrokken door, zonder, echter, hunne bespringers te doen wijken. Maar EUGENIUS, dit draalen moede, stelde zig, met den Prins VAN ANHALT, in de spitze van sommige Batailjons *Pruisen*, en voerde dezelve tegen de verschansingen aan; zij stapten voorts over de gragten, beklommen de

de hoogten, en maakten zig daarop vast, onaangezien het vuur hunner vijanden. Prins EUGENIUS deelde hier niet alleen in het gevaar der geringste soldaaten, maar werd daarenboven, door een val van zijn paard, ter aarde geworpen. Dit ongeval deed den moed der aanvallers zinken, en zou van erger gevolgen geweest zijn, zo niet de Prins terstond was opgereezen, en aan alle de zijnen getoond had, dat hem niets deerde, en hij bekwaam was, om de orders uittedeelen. De *Franschen*, dien heldenmoed niet langer kunnende braveeren, of weerstand bieden, werden geheel uit en van hunne sterkte gedreeven; waar door de Prins gelegenheid kreeg, om doortedringen, en aan de Ruiterije gelegenheid te geeven, om mede intevallen, het vijandelijk geschut te keeren, en op hunne eigen meesters te doen losbranden. Terwijl dit aan deeze zijde voorviel, streed de Hertog aan de andere zijde, met geen minder dapperheid dan geluk; na een hevig gevegt van meer dan twee uuren, werd hij meester van de hoogte der verschansingen. Doch het allertelst gevecht viel voor aan den regter vleugel, daar de Prins van SAXEN GOTHA het bevel voerde over de *Hollandsche* troupen, vermids de *Franschen* hier het diepst begraven waren, en door het Kasteel en andere sterkten beschermd werden. Hoe manlijk de *Franschen* zig dus ook verdedigden, hunne neerlaag was echter algemeen. Tusschen de vier en vijfhonderd gevangenen vergrootten den roem der overwinnaars; en boven dien namen meer dan 2000 der overwonnenen dienst onder hun. Prins EUGENIUS maakte zig meester van al den Legertrein, bestaande in 158 stukken geschut, 55 mortieren, 40 vaandels, alle de paarden van 13 Regimenten Dragonders, benevens de Krijgskas, voorzien van twee en een halve millioen gemunt geld. Het gevolg van deeze overwinninge was, dat de Hertog van *Savoijen* daar door in zijne Staaten hersteld werd, en de meeste plaatzen in *Italie*, die *Fransche* bezetting in hadden, voor den overwinnenden Held EUGENIUS het hoofd bogen.

De *Franschen*, niettegenstaande dit zwaar verlies, behaalden, in het Jaar 1707, eenige voordeelen op de Bondgenoten Dewijl dit hunnen moed eenigzins had aangewakkerd, maakten

zij,

zij, met de opening van den veldtogt van het Jaar 1708, zig gereed om het uiterste van hunne kragten te beproeven. In de *Nederlanden* bragten zij een aanzienlijk Leger bijeen, waarover de Hertog van *Bourgondiën*, Kleinzoon des Konings, het bevel voerde; de Hertog VAN VENDOME had het bevel onder hem. Aan den Rhijnkant zou de Keurvorst van *Beijeren* gebieden: de vijandelijke Krijgsmagt in *Daufiné* zou onder bevel van den Marschalk DE VILLEROI staan.

De Koningin van *Groot-Brittanje* en de Staaten der Vereenigde Nederlanden stelden zig mede in staat, om den vijand kloekmoedig het hoofd te bieden. MARLBOROUGH en EUGENIUS verscheenen, in de maand April, in *'s Hage*, om met de gemagtigden der Staaten, en vooral met den Raadpensionaris HEINSIUS, de zaaken voor den aanstaanden veldtogt te regelen. Men kwam overeen, dat de meeste *Duitsche* troupen, die, in het voorgaande Jaar, aan den *Opper-Rhijn*, gediend hadden, nu, onder den Prins EUGENIUS, in de *Nederlanden* zouden dienen; en dat de Hertog van MARLBOROUGH hier wederom het opperbevel zoude hebben, over het *Engelsch* en *Staatsche* Leger. De gemelde Veldheeren, eer zij te velde trokken, deeden nog een keer naar *Hanover*, om den Keurvorst de genomene maatregelen te doen goedkeuren; 't welk hun, door de medewerking van den Graave VAN REOTEREN, die zig, van wegen de Staaten, aan het Hof van den Keurvorst bevond, gelukte. Met het begin der maand Maij, verzamelde zig het Leger der Bondgenoten, te *Andernach*, bij *Brussel*, en toog van daar naar *Billingen*. Het vijandelijke Leger was bij een getrokken tusschen *Bergen in Henegouwen* en *St. Gilain*, en van daar voortgerukt, tot op drie mijlen na, tegen over het Leger der Bondgenooten. Eenige maanden lang hielden zij elkander in beweeging, zonder iets te verrigten. De vijand maakte zig, bij verrassing, meester van *Gend*, *Brugge*, *Damme* en *Plassendaele*, en trok daarna over de *Seine* en over de *Dender*, naar *Ninove*. De Bondgenoten floegen zig te *Assche* neder, alwaar EUGENIUS, spoedig van den kant der *Moezel* opgebroken zijnde, met de *Duitsche* benden, zig bij hen voegde. De *Franschen*, gestadig werkzaam, deeden *Oudenaarden* beren-

rennen, om de Bondgenooten den overtogt over de *Schelde* te beletten; maar de vereeniging der troupen deed hun dit beleg spoedig opbreeken. Het geheele vijandlijk Leger nam toen den weg naar *Gavre*, om aldaar over de *Schelde* te trekken; doch MARLBOROUGH en EUGENIUS, besslooten hebbende tot een Veldslag, volgden den vijand op de hielen. De Hertog VAN BOURGONDIE, toen ook van gedagten veranderd, deed zijn Leger stand houden, en vond geraaden, den aanval te beginnen. De Generaal Majoor RANTSOUW, met eenige manschap, uit het Leger der Bondgenoten afgezonden, om op 's vijands beweegingen te letten, en gelegerd agter een Riviertje, dat in de *Schelde* valt, werd eerst aangetast, en daarna de beide Legers, aan verscheiden oorden, handgemeen. Wakker kweet zig de Prins VAN NASSAU, aan het hoofd der *Staatsche* knegten; verscheiden vijandelijke Regimenten werden in wanorder gebragt. Het gevegt eindigde niet voor laat in den avond, ten nadeele voor de *Franschen*, die, in den nagt, het slagveld verlieten, en naar *Gend* trokken, met agterlaating van veele dooden, en 700 gevangenen. Na deze overwinning belegerden en veroverden de Bondgenooten de Stad en het Kasteel van *Rijssel*. MARLBOROUGH en EUGENIUS ontzetten *Brussel*, en hielpen *Gend* bemagtigen.

In het volgende Jaar 1709, trok het Leger der Bondgenoten wederom bijeen, onder de twee meergemelde Krijgshelden, dat der *Franschen*, onder den Marschalk DE VILLARS, in de vlakte bij *Lens*, alwaar zij zig, volgens gewoonte, in den grond begroeven. *Doornik* werd, door de Bondgenooten, onverhoeds belegerd; de Prins van *Oranje*, JAN WILLEM FRISO, maakte zig meester van *St. Amand*. *Doornik* werd van drie kanten genaderd, en kort daarna met het Kasteel, aan de Bondgenooten overgegeeven. Verder was deeze Veldtogt aanmerklijk, door den slag bij *Malplaquet*, en de daarop volgende verovering van *Bergen in Henegouwen*; waar door MARLBOROUGH, EUGENIUS, de Prins van ORANJE en de Graaf VAN TILLY met nieuwe lauweren bekroond werden: te meer, dewijl de slag van *Malplaquet*, naderhand, bij de Krijgskundigen voor een

een van de scherpste en gevaarlijkste gevegten van den gantschen Oorlog gehouden is.

Alle de aangevangene Vredeonderhandelingen, tusschen de Oorlogende Mogendheden, tot nog toe vrugteloos zijnde afgeloopen, in het Jaar 1710, maakte men, al vroeg in het voorjaar, alle toebereidzels ter openinge van den Veldtogt. EUGENIUS en MARLBOROUGH, en andere Legerhoofden trokken, in het midden van de maand April, naar *Doornik*, alwaar het Leger verzameld werd. De Bondgenooten bemagtigden in deezen Veldtogt verscheiden Steden. In het volgende Jaar, verwagtte men Prins EUGENIUS wederom in de *Nederlanden*; doch de ziekte, en daarop volgende dood van Keizer JOSPHUS DEN I, hielden hem in *Duitschland* op; en de keer, dien de *Franschen* namen, om de verkiezing van eenen Keizer tegen den zin der Bondgenooten te doen uitvallen, maakten zijne tegenwoordigheid aldaar hoogstnoodzaaklijk. Eer nog dit Jaar 1711 ten einde liep, smeedde MARLBOROUGH een ontwerp, om geduurende den winter een inval in *Vrankrijk* te doen; en men zegt zelfs dat Prins EUGENIUS zig zoude hebben laaten ontvallen, *dat hij verlangde, om met den toorts in de hand voortterukken, tot Versailles toe*. Maar alle deze ontwerpen verdweenen in rook, zo als ook de beraamde oogmerken verder werden vernietigd, eerst door dien de Hertog van MARLBOROUGH van zijne posten verlaaten werd, en verder, door den aanvang der Vredehandelingen te *Utrecht* in het Jaar 1712, die aldaar in het volgende Jaar tot stand gebracht werden, niettegenstaande Prins EUGENIUS, uit naam van Keizer KAREL, aan het *Engelsche* Hof poogingen aanwendde, om den Oorlog te doen voortgaan, of ten minsten *Vrankrijk* tot het toestaan van grootere voordeelen te noodzaaken. Dan de *Engelschen*, die de gantsche behandeling meester waren, waren tot niets te bewegen, dan tot het aangaan van eene schandelijken en nadeeligen Vrede, zo voor het *Duitsche* Rijk als voor de Staaten der Vereenigde *Nederlanden*. Geduurende het beleg van *Qeusnoij*, verklaarde de Hertog van ORMOND, zig van het Leger te moeten scheiden, uit hoofde van de wapenschorsinge, die tusschen *Vrankrijk* en *Engeland* beraamd was; waar over EUGENIUS zig zeer ver-

stoord

ſtoord toonde, en de vreemde troepen, die onder bevel van ORMOND ſtonden, ligtelijk bewoog, en bijzonder die, welke op ſoldij van de *Nederlanden* ſtonden, zig niet van het vereenigd Leger te laaten ſcheiden. Nog meer reden van misnoegen kreeg EUGENIUS, toen ORMOND zig niet alleen met de zijnen van het Leger had afgezonderd, maar zig zelfs van *Gend* en *Brugge* meester maakte, door welk gedrag de Staatſchen mede tot de wapenſchorſing genoodzaakt werden.

De *Turken* verſchaften echter onzen Held, daarna, nieuwe gelegenheid om zijnen roem door gantsch Europa te verbreiden; niettegenſtaande de Keizer alle zijne vermogens had aangewend om den Vrede te bewaaren. Dan voor dat de Held, in het Jaar 1716, tegen hun te veld trok, was, om het belang van de *Oostenrijkſche Nederlanden* te behartigen, een ander als *Onder-Gouverneur* van den Prins EUGENIUS, in zijne afwezenheid, derwaards gezonden, en de Prins door den Keizer als Opper-Veldheer zijner Krijgsmagt benoemd. De zamelplaats des *Duitſchen* Legers was beſtemd te *Futak*, een Dorp aan de Noordoostzijde van den *Donauw*, een weinig boven *Peterwaradin*; aldaar kwam de Prins EUGENIUS, in het begin van de maand Julij, bij het zelve, zo om den aantogt der troepen te verhaasten, als om voor de zekerheid der Grensſteden te zorgen.

Zo ras het Leger der *Turken*, den 3 van die maand, zig in het gezigt van *Peterwaradin* had nedergeſlagen, zond de Groot Vizier een bode, met een Vredeteken, naar die Stad. Prins EUGENIUS oordeelde het onnodig, op dusdanige hoogmoedige opeisſching iets te antwoorden, maar raadzamer den bode terſtond te rug te zenden, en Krijgsraad te beleggen, waar in de ſtrijd werd vastgeſteld. De Veldheer beraamde de ontwerpen daarvan in 55 Artikelen, waarvan ieder der Legerhoofden een afſchrift gezonden werd.

Daags daaraan den 5 Julij, was de Zon naauwlijks doorgebrooken, of, Prins EUGENIUS ſtelde de *Duitſche* benden in ſlagorde, en na dat hij dezelve, volgens zijne gewoonte, had aangemoedigd, begon de Prins van *Wurtemburg* om zeven uuren den ſtrijd. De dapperheid deezer benden, en

die van derzelver aanvoerder, beloofden de *Oostenrijksche* wapenen ras een groot voordeel, wijl die Prins, zonder veel moeite, tot een schietkat van 15 stukken doordrong, en den vijand van daar dreef; maar terwijl de *Turksche* magt aan dien kant boog, raakte de rechter vleugel van het Christenheir in wanorde, door middel van den onbekwaamen grond, waarop zij moesten strijden. Deze vleugel, die geheel in de buitenste verschansing in slagorde was gesteld, kon over de oude Vestingwerken, hoe zeer ook door den tijd vervallen en geslegt, in geene gelijke linie voorttrekken, maar was genoodzaakt, door agt verscheidene openingen naar buiten op den vijand aanterukken, en zig deswegens in agt gelijke Colommen te verdeelen, welke ieder een Bevelhebber aan het hoofd hadden. De order aan deze gegeeven, was, om hunne manschap, geheel buiten de verschansing gekoomen, weder als vooren met een breede linie in 't front in orde te schikken: maar de engte van den grond, tusschen de verschansing en 's vijands insnijding, liet niet toe, dat deeze kon ten uitvoer gebragt worden: waar door de Christenen aldaar, genoegzaam, de volkomene nederlaag kreegen.

Dan in den tijd, dat deeze het grootste nadeel leden, schikte de strijd zig op andere oorden ten nadeele van de *Turken*, en van derzelver Bevelhebberen. De *Duitsche* Ruiterij, geen weerstand konnende bieden, week reeds allenks te rugge, tot onder het geschut van *Peterwaradin*. Hachelijk stond dus de strijd van weerskanten. De Prins van *Savoijen* het gevaar van het voetvolk ontwaar geworden zijnde, kwam dezelven te hulpe, door met eenige Regimenten Ruiters, de Janitzaaren van ter zijde in de slagorden te bespringen. Deze onverwagte aanval verbaasde de *Turken* zo zeer, dat zij de *Duitschers* tijd en gelegenheid gaven, om zig te herstellen, en den vijand van nieuws het hoofd te bieden. Eindelijk keerde zig de kans, geheel ten hunnen voordeele. De Groot-Vizier, die deezen Oorlog had aangestookt, zag zo ras niet, dat zijn heir de nederlaag beschooren was, en vreezende den smaat, die hem te wagten stond, gedroeg zig als een wanhoopende, met op de *Duitschen* intevallen; waar door hij zulke gevaarlijke wonden bekwam, dat hij twee dagen

daarna

daarna overleed. De ftrijd, die ten zeven uuren was aangevangen, was niet zo lang geweest als de flagting van wederzijde verbaazend groot was: want reeds te twaalf uuren, fchreef Prins EUGENIUS, in de Tent van den Vizier, een brief aan den Keizer, waarin hij aan denzelven de overwinning bekend maakte: de buit daarbij behaald was ongemeen groot. Het gevolg van deze overwinning was het beleg van *Temeswaar*, welke Stad zig binnen kort aan den overwinnaar onderwierp.

Ook was de Veldtogt van onzen Held, tegen de *Ottomannen*, in het volgende Jaar, niet minder roemrijk dan deeze, en bijzonder door de overwinning, bij *Belgrado* behaald, waarbij de rijkdom, die in het Leger der *Turken* gevonden werd, onwardeerbaar was, welke nog vermeerderd werd, door de verovering van *Belgrado*. Daarna benoemde de Keizer, in plaatse van Prins EUGENIUS, zijne Zuster de Aartshertoginne MARIA ELIZABET, tot Landvoogdesfe der *Oostenrijkfche* Nederlanden; en op dat de Prins van *Savoije*, daar door, in zijne eer noch aanzien zoude benadeeld worden, benoemde hem de Keizer tot algemeenen Stadhouder van zijne Landen in *Italie*; een ampt, welk hem het gezag over de bijzondere Onderkoningen en Landvoogden van *Napels*, *Sicilie* en *Mantua* gaf.

Den groote Veldheer, dus met eer en roem overlaaden, had geene andere gedagte, dan om zijnen leeftijd, buiten het gedruis der wapenen, te eindigen. Doch fchoon den ouderdom van zeventig Jaaren bereikende, moest hij den Helm nogmaals op den grijzen kruim zetten. Door zijne bedreevenheid, echter, zo wel in Staatszaken als in die van den Oorlog, wist hij den vrede te bewerken. Maar naauwlijks was de vrede getekend, of zijne Hoogheid genoot niet meer die beftendige gezondheid, die hem voorheen natuurlijk eigen fcheen. Geduurende den winter van het Jaar 1715, bleef de Prins in die zelfde omftandigheid: tot dat hij, tegen de helft van de maand April des volgenden Jaars, zig meer dan te vooren onpasfelijk gevoelde. En, in der daad, de tijd was nabij, waarin KAREL DE VI, en gantsch Europa, deze flikkerende Zon, aan den Staats- en Krijgshemel, moest zien ondergaan. Den 20 van die maand, werd, ten zijnen huize, nog eene ge-

geheime Conferentie gehouden; en na dat in dezelve eenige zaaken van groot aanbelang verhandeld waren, rees hij van zijnen stoel op en zeide: *het is genoeg voor heden; morgen zullen wij het overige afdoen, indien ik zo lang leeve.* Men bood hem des avonds zijne geneesmiddelen aan, die hij weigerde te gebruiken. Hij plaatste zig, voor 't afbeeldzel van den Keizer, dat levensgroot in zijn vertrek hing; na het eenwijl tijds, met opmerking, beschouwd te hebben, begaf hij zig, ten 10 uuren, te rust; beveelende zijnen Kamerdienaar, niet voor des morgens om negen uuren, hem te wekken. Doch hij beleefde dien tijd niet, maar ontsliep zagtelijk in dien nagt, in den ouderdom van 72 Jaaren, 6 maanden en eenige dagen. Aldus vonden zijne dienaars, des morgens, deezen Held, den schrik van *Frankrijk* en van het *Ottomannische Rijk*, den beveiliger van het *Duitsche Rijk* en van de *Nederlanden*, die zo menigmaal, in het midden van 't Oorlogsvuur, den dood getrosseert had, en tot verwondering van gantsch Europa ontkomen was, nu in een zagte kalmte, door den dood overwonnen. Na eenige dagen, overeenkomstig met zijnen rang, op een Vorstelijk Praalbed, ten toon gelegen te hebben, werd deszelfs Lijk, met Koninklijke pracht, op den 26 April, in de Domkerk van *St. Steven*, te *Weenen*, ter aarde gebragt.

Het Leven van dezen Held is in het Hoogduitsch beschreven, door eenen CHRISTOFF RIEGEL, in 5 Deelen in 8vo, eindigende met het Jaar 1717, ook in het Engelsch onder den tijtel van *The life of François Eugene*, en in het Nederduitsch door A. DE VRYER, in 4 Deelen in 8vo.; deeze is de volledigste en beste van allen. Ook heeft men alle zijne Heldendaden in prent gebracht, door HUCHTENBERG; en een kort bericht van zijne bedrijven, meest betreffende de *Nederlanden*, vindt men in het XVI, XVII en XVIII Deel der *Vaderlandsche Historie*.

EUSSEN, (GERARD) was, onder de Regeering van Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN, Graave van *Holland*, Burger en Burgemeester van de Stad *Enkhuizen*. Diep wist hij zig in 's Vorsten gunst te dringen, met hem dikmaals ge-

gerookte hammen, haringen en bokking te zenden, waar van de Oude Kronijk vermeld, dat FILIPS een groot liefhebber was. De Vorst, zegt men, verhief hem daarvoor tot den Ridderstand; 't welk van de Ridders en Hovelingen zeer euvel werd opgenoomen. De laatsten speelden hem daarvoor een aartige pots. Het gebeurde, dat de Hertog van *Gent* naar *Brugge* reedt, en dat de nieuwe *Noordhollandsche* Ridder hem moest volgen. De Hovelingen, den Zadel verkeerd op het paard geleid hebbende, vond hij zig, te *Brugge* komende, zodanig gewond, dat hij drie dagen het bed moest houden.

Oude Holl. Kronijk, fol. 482.

EUSUM, (KASPAR VAN) was een dier Vaderlandsche Helden, wier naam, om het betoonen van hunne trouwe, aan de vergetelheid moet onttrokken worden, op dat anderen daardoor worden aangespoord, standvastig in hunnen eed en pligt te zijn. Hij was naamlijk, in het Jaar 1593, bevelhebber binnen *Koeverden*. VERDUGO eenen aanslag op de *Bourtang* mislukt ziende, begaf zig naar *Koeverden*; dan deze plaats was mede te wel van alles voorzien, en aan eenen te eerlijken bevelhebber toevertrouwd, om schielijk bemagtigd te konnen worden. VERDUGO, den geheelen winter, met het overschot zijns Legers, hier stand houdende, liet niets onbezogt., om VAN EUSUM in zijnen pligt te doen wankelen; maar beloften noch bedreigingen hadden vat op zijne onwankelbaare trouw. Integendeel, hij verdedigde den hem aanbetrouwden post, tot in de maand Maij, wanneer VERDUGO, door de aannadering van het Staatsche Leger, zig gedwongen vond, het beleg op te breeken; hebbende toen VAN EUSUM het genoegen, der Staaten Veldheer, Prins MAURITS, daar binnen te ontvangen, die hier door gelegenheid bekwam, om het Beleg voor *Groningen* te slaan.

Zie *Vaderl. Historie*, VIII Deel, bl 379.

EVEN. Den naam deezer plaatze vind men in meer dan één Handvest genoemd, schoon het met geene zekerheid te bepaa-

len is, waar dezelve gelegen hebbe. Zommigen meenen dezelve te vinden, niet verre van *Zuidlaren* in het Landschap *Drenth*. Keizer HENDRIK DE III schonk EVEN, als behoorende onder de verbeurd verklaarde goederen van eenen ULFO en zijnen broeder, aan BERNOLD, Bisschop van *Utrecht*.

EVERAERTS, (ANTHONY) Raad en Geneesheer in zijne Geboortestad *Middelburg*, heeft zig, door het schrijven van verscheidene werkjes, in de *Latijnsche* taal, onder de geleerden bekend gemaakt. Te *Antwerpen*, werwaarts hij gezeild was, om eene verkooping van Schilderijen, waarvan hij, gelijk ook van bloemen, een groot liefhebber was, bij te woonen, stierf hij zeer onverwacht, aan een bloedstorting, op den 28 April van het Jaar 1679.

EVERDINGEN, een toenaam, welken verscheidene Schilders, allen uit één Geslacht afkomstig, gevoerd hebben; eerst drie broeders: CESAR, ALDERT en JAN; en van ALDERT wederom drie zoonen: KORNELIS, PIETER en JAN, welke mede, de een min, de ander meer, de verhevene Schilderkonst geoeffend hebben.

CESAR VAN EVERDINGEN was de oudste zoon van JAN VAN EVERDINGEN, Sekretaris te *Alkmaar*, en, in het Jaar 1606, aldaar gebooren. Hij was een voortreffelijk meester in het schilderen van Beelden, en had een zeer vleijend penceel. Onder zijne Konstwerken munten uit, de geschilderde deuren van het Orgel, in de Kerk te *Alkmaar*, waarop door hem is afgebeeld, DAVIDS Triumph op GOLIATH: het model daarvan werd door hem vervaardigd, ten huize van den vermaarden bouwmeester VAN KAMPEN, die dat Orgel geordineert heeft, in het Jaar 1648. In de Doele te *Alkmaar*, ziet men ook nog een groot stuk van hem, verbeeldende den Adel en Schutterij aldaar; alle de beelden zijn hier levensgroot door hem geschilderd, en strekken tot een onsterflijken roem, voor hem en zijnen Leermeester JAN VAN BRONKHORST. Hij overleed in het Jaar 1679, in den ouderdom van 73 Jaaren.

EVER-

EVERDINGEN, (ALDERT VAN) werd mede te *Alkmaar* gebooren, in het Jaar 1621. Deeze leerde de Schilderkonst, eerst onder opzigt van ROELANT SAVRY, en daarna van PIETER MOULYN, te *Haarlem*; hij kweet zig zo wel, dat beide meesters zig op hunnen Leerling beroemden. Zijne Konststukken zijn zo veele spreekende bewijzen, welk een groot meester hij in de konst geweest is, bijzonder zijne Landschapjes, die met beestjes en beeltjes zeer uitvoerig en fraaij gestoffeerd zijn. Niet minder muntte hij uit, in het schilderen van dicht beplante bosschen, watervallen, zeestormen, enz. Doch inzonderheid was hij bekwaam, in het afbeelden van *Noordsche* landgezichten. Hij overleed met den roem, van een stil, arbeidzaam en zedig leven geleid te hebben, in de maand November van het Jaar 1675; nalaatende drie zoonen, twee van welke zig mede tot het oeffenen van de konst begeeven hebben.

De jongste zoon van den *Alkmaarschen* Geheimschrijver, JAN genaamd, mede aldaar gebooren, oeffende zig insgelijks in de Schilderkonst, doch meer uit zugt voor dezelve, dan om 'er van te leeven, dewijl hij, Procureur zijnde, een genoegzaam bestaan had.

Zie HOUBRAKEN, *Schouwburg*, II Deel, bl. 94 en 95.

EVERDINGEN, een dorp, behoorende onder het Graafschap *Kuilenburg*, een weinig beneden *Golberdingen*, wordende ook wel *Zuurding* genaamd. De Gereformeerden worden aldaar door één Predikant bediend.

EVERDINGEN, een Dorp en Heerlijkheid in *Zeeland*; zie EVERINGEN.

EVERHARDT, (NICOLAAS) gebooren te *Amsteldam*, was een groot Rechtsgeleerde, en, gedurende den tijd van 35 Jaaren, Professor te *Ingolstadt*, in *Beijeren*. Vooraf was hij Raadsheer geweest van de Hertogen WILLEM en ALBERT van *Beijeren*, te *Munchen*, daarna van Keizer KA-

REL DEN V, en gesubordineerd Raadsheer in 't Kamergeregt te *Spiers*. Hij overleed in hoogen ouderdom, nalaatende drie zoonen, allen Rechtsgeleerden: NICOLAAS, CASPARUS en GEORGIUS. De oudste van deeze was,

EVERHARDI, (NICOLAAS) die insgelijks, even als zijn Vader, 28 Jaaren lang, Hoogleeraar der Canonijke Regten te *Ingolstad* geweest is. Hij overleed in het Jaar 1580, in den ouderdom van 50 Jaaren, en liet na 4 Zoonen: WILHELMUS, ALBERTUS, NICOLAUS en FERDINANDUS; mede allen Regtsgeleerden.

EVERHARDI, (NICOLAAS) ook bekend bij den naam van JANUS SECUNDUS, was de zoon van NICOLAAS EVERHARDI. Zommigen houden voor de plaats zijner geboorte *'s Gravenhage*; anderen, en onder die COMMELYN, stellen daar voor *Amsteldam*. Allen, die van hem gewag maaken, houden hem voor eenen der bekwaamste *Latijnsche* Digters van zijnen tijd. In zijne jeugd begaf hij zig eerst naar *Bourges*, in *Frankrijk*, om de lessen te hooren van ANDREAS ALEATIUS. Van daar reisde hij naar *Italie*, en verder naar *Spanje*, alwaar hij Geheimschrijver werd van den Aartshertog VAN TOLEDO, op wiens bevel hij Keizer KAREL DEN V, op deszelfs togt naar *Afrika*, gevolgd is. Vervolgens in *Holland* te rug gekeerd, werd hij, te *Utrecht*, Geheimschrijver van den Bisschop GEORGIUS VAN EGMOND. Dewijl de Bisschop zig, bij zijne aanstelling, te St. *Arnaud*, in *Henegouwen*, bevond, begaf hij zig derwaarts; doch was 'er naauwlijks gekomen, of hij werd van eene ziekte overvallen, en stierf, in het 25 Jaar zijns ouderdoms, in het Jaar 1536. Van alle zijne *Latijnsche* Versen, worden, die door WESTERBAAN in het Nederduitsch vertaald zijn, voor de beste gehouden.

COMMELYN, *Beschrijv. van Amsterd.* bl. 862.
MELCHIOR ADAMI, enz.

EVERHARDI, (NICOLAAS) of KLAAS EVERTSZ, gebooren te *Grijpskerken*, in *Zeeland*, een van de grootste en uitmuntendste Mannen en Regtsgeleerden, welke ooit in de Nederlanden te voorschijn zijn gekoomen. Volgens sommigen was hij de zoon van een gemeen' Schipper; doch, volgens anderen, afkomstig uit een aanzienlijk geslacht, in *Beijeren*. Beide gevoelens kunnen waar zijn, vermids de ondervinding daaglijks leert, hoe de geslachten rijzen en daalen.

Het zij hij edel, of onedel van afkomst ware, overedel was hij van geest en verdiensten. Te *Leuven*, daar hij zijne Studien aanvaardde, had hij tot Leermeesters ARNOLDUS DE BEKA en PETRUS DE THENIS. Op den 11 Junij van het Jaar 1493, werd hij tot Doctor in de beide Regten verklaard, en gaf aldaar, eenige Jaaren, onderwijs in dezelve. ERASMUS en meer anderen roemen zijn zonderling geheugen en geleerdheid.

Eerst was hij, in het Jaar 1498, te *Brussel*, Rechter in Kerklijke zaaken, of Officiaal, van den Aartsbisschop van *Kamerijk*; daarna Deken van de Collegiaale Kerk van St. *Guido*, vervolgens Deken van St. *Gedula*, te *Brussel*. Van daar werd hij beroepen, eerst naar *Mechelen*, tot Raadsheer in den Hoogen Raad der *Oostenrijksche* Nederlanden; en, in het Jaar 1509, tot President van het Hof van *Holland* en *Zeeland*, welk ampt hij, geduurende den tijd van 18 Jaaren, met allen lof bekleedde. Waarnaa hij door zijne Keizerlijke Majesteit KAREL DEN V, in zijnen voorgaanden post, te *Mechelen*, werd te rug ontboden. In het bekleeden van alle deeze ampten ging hem de roem na, dat hij nooit iets verrigtte, om winst, om eigen glorie, of ter gunste van magtige vrienden; en dat hij, om een geding te winnen, nooit zig bediende van valsche of looze kunstjes, in de Rechten gebruikelijk. Hij overleed, in het Jaar 1532.

In zijn Huwelijk, met ELIZABETH VAN BLYOUL, of BLYOUT, heeft hij gewonnen agt Kinderen: als, drie Dogters, onder welk eene Non was, ISABELLA genaamd, die Moeder in het St. *Aagten Klooster*, te *Delft* geweest is, en vijf Zoonen; allen Mannen van uitsteekende Geleerdheid, en onder deeze PETRUS HIERONIMUS, der beiden Rechten

Doctor, te *Leuven*, daarna Pastoor te *Vlissingen*, en vervolgens Abt te *Middelburg*. EVERHARD, welke, in het Jaar 1515, Prefident van het Hof van *Holland* was, was fpreeker van Keizer KAREL DEN V, bij deszelfs huldiging te *Dordrecht*, als Graave van *Holland*. De drie andere Zoonen zijn mede vermaarde Mannen en voortreffelijke *Latijnfche* Dichters geweest. Bij de Geleerden zijn deeze Mannen ook bekend bij den naam van NICOLAI. Ondertusfchen gelooven wij dat zij van den weg af zijn, die EVERHARD NICOLAI, en NICOLAAS EVERHARD voor één en denzelfden perfoon houden, en NICOLAUS GRUDIUS, ADRIANUS MARIUS en JOHANNES SECUNDUS voor drie Zoonen van NICOLAAS EVERHARDI willen doen doorgaan. Dit alleen is zeker, dat deze drie mannen goede vrienden, vermaarde Digters en Raadsheeren van Keizer KAREL DEN V, doch geenzins, dat zij broeders geweest zijn, zo als LA RUË, in zijn *Geletterd Zeeland*, beweert.

Zie VAL. AND.; W. VAN GOUTHOEVEN, *Hollandfche Chronijk*.

EVERHARDI, (THOMAS) word gefteld onder de geleerde Mannen van *Dordrecht*; bij leefde in het Jaar 1487, en was Leeraar in de Godgeleerdheid te *Leuven*.

BALEN, *Befchrijv. van Dordrecht*, bl. 204.

EVERINGEN. In de Blaffert der *Utrechtfche* Bisfchoppen, aangaande hunne geestelijke Jurisdictie, over de Kerken, Kloosters, enz. in *Zeeland*, word deeze naam gefpeld EVERDINGEN, een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Zuid-Beveland*, 't welk reeds in het Jaar 830 bedijkt was. MELIS STOKE maakt gewag van eenen DODYN, *Heer van* EVERINGE, als hij zegt, op het Jaar 1295:

Daer quam Doedyn van Everingen
An d'een zide wel ghefchaert.

Dit

Dit Dorp, welk aan Zee ligt, en behoort onder *Eliewoutsdijk*, is groot 304 Gemeeten en 29 Roeden.

EVERKESTDORPE; een zeker Schrift (zegt ALTING) van het Jaar 1285, noemt de plaats het Moerigelandt, welke zig uitstrekt tot aan de Bosschen van *Trenschoten* en *Fiers*. Hoewel 'er, behalven den naam, niets meer van overig is, blijkt het, egter, genoeg, dat dit land gelegen heeft, tusschen den dicht daar aan stroomenden *Rhijn* en de gemelde Bosschen, Oostwaards aan tegen *Swadenburg*.

ALTING, *Not. Germ. Inf.* Tom. II. fol. 52.

EVERLO, eene Havezate, in de Provintie *Overijssel*, ten Noorden van *Oldenzeel*, behoorende aan den Heer REINT JAN, Baron SLOET, die, wegens dezelve, beschreven is in de Ridderschap van *Twenthe*.

EVERSBERG, een der adelijke Huizen, mede in de Provintie *Overijssel*, in de nabuurschap van *Rijssen*, wel eer behoord hebbende aan het Geslacht van HEERDT.

EVERSDYK, een adelijk Geslacht in *Holland*, waar van de eerste genobiliteerde, of Edel verklaarde, is geweest, Mr. ANTHONIS MICHIELSZOON VAN EVERSDYK, in het Jaar 1450, Raad in *'s Gravenhage*, en bijzonder gunsteling van den Graave VAN CHARLOIS, Zoon van FILIPS DEN GOEDEN, Hertog van *Bourgondien*, die hem, bij opene brieven, tot den adelstand verhief; zijnde naderhand deeze verheffing bevestigd, door Keizer FREDRIK DEN II. Hij had in Huwelijk CORNELIA VAN NIEUWENHOVEN, uit *Vlaanderen*, bij welke hij verwekte veertien Kinderen. Hij leefde nog in het Jaar 1480. Onder deeze Kinderen waren: Heer JAN VAN EVERSDYK, Kanunnik te *Geervliet*; JAN VAN EVERSDYK, getrouwd met GEERTRUID VAN DER MEIJE, die agt zoonen en dogteren won; ADRIAAN VAN EVERSDYK, die ter vrouwe nam, MABELIA, dogter van Heere GERRIT VAN EGMONDT; ANTHO-

THONY VAN EVERSDYK; Vrouwe MARGRETA VAN EVERSDYK, getrouwd aan den Heere GERRIT VAN NIEVELD, Ridder, dien zij twaalf Kinderen baarde; BARBERA, Nonne te *Delft*; CATHARINA VAN EVERSDYK, die ten man had, Mr. JACOB VAN ALMONDE, Raad in *'s Gravenhage*, moeder van twaalf Kinderen. Gemelde ANTHONY VAN EVERSDYK, ANTHONYSZOON, was gehuwd met MARIA VAN RAAPHORST, bij welke hij verwekte ANTHONY VAN EVERSDYK; ADRIAAN VAN EVERSDYK, Monnik; MARGRETHA VAN EVERSDYK, gehuwd aan JAN, Bastaard-broeder van Hertog KAREL VAN GELDER. De oudste van deze Zoonen, ANTHONY, nam ter Vrouwe WILHELMINA VAN RAASHORN, die hem baarde ANTHONY VAN EVERSDYK, naderhand Hofmeester van Hertog KAREL VAN GELDER, die zonder Kinderen overleed; als ook SERVAAS VAN EVERSDYK, die mede zonder Kinderen stierf; verder ELIZABETH EVERSDYK, Nonne te *Rencum*, bij *Arnhem*; MARGRIET VAN EVERSDYK, in den Echt getreeden met CORNELIS VAN DER HOUVE, te *Nijmegen*. Hier mede liep de mannelijke Linie van EVERSDYK, in *Holland*, ten einde. Hun wapen was, een Azuur Schild, en daarin twee zilveren Keepers, drie gouden toorens, twee ter zijde der Keepers en de derde onder dezelve.

Zie GOUDHOEVEN en VAN LEEUWEN, fol. 193 en 964.

EVERSDYK, een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Zuid-Beveland*, tegen over de Haven van *Biselingen*; hebbende eene Kerk met een dikken tooren, voortijds gesticht door eenen der Heeren uit het geslacht van *Everinge*, welk geslacht afkomstig was uit een jonger Zoon der Graaven van EVERGEM, wier Graafschap niet verre van *Gendt* geleegen is, en waarvan men een omstandiger berigt vind bij ESPINOI, in zijne *Recherches sur les Antiquités & la Noblesse de Flandres* pag. 350. De nakomelingen van dit Geslacht hebben, naderhand, den stamnaam van EVERSDYK aange-

no-

nomen, en zijn magtig en aanzienlijk geworden in de Regeering der Stad *Goes* „ Met mijn Geslacht (zegt SMALLEGANGE) hebben zij zig, verscheidene maalen, over „ en weder vermaagschapt". Door Huwelijken zijn zij bevriend geworden aan de Geslachten VAN DEN ABEELE; VAN ERP, en VAN HEENVLIET.

De grootte dezer Ambachtsheerlijkheid, te gader met die van *Capelle*, met welke zij, in de stemrolle, word zamengevoegd, is 3079 Gemeten, 273 Roeden, 6 voeten, 4 duim.

Kronijk van Zeeland, bl. 729.

EVERSDYK, (CORNELIS FRANSZ) afkomstig uit het bovengemelde *Zeeuwsche* Geslacht van EVERSDYK, zo wel van Vaders als Moeders zijde, werd gebooren den 20 Maij 1586. Tot mannelijke Jaaren gekoomen, was hij, veele Jaaren, lid der Regeering, in zijne geboortestad *Goes*, en werd, wegens dezelve, gedeputeerd in de Rekenkamer van *Zeeland*, op den 15 Maart van het Jaar 1635. Hij bekleedde dit ampt tot aan zijnen dood, die voorviel te *Middelburg*, den 19 December van het Jaar 1666.

's Mans uitgegeevene Schriften, over het *Wijnroeijen*, *Tafelen van de Wanmaate*; van de *Pachttafelen* en meer anderen, geeven duidelijke bewijzen, dat hij een groot Rekenmeester was. Daarenboven was hij zeer ervaaren in de Landmeet- en Starrekunde. In de *Zeeuwsche Kronijken* van BOXHORN en SMALLEGANGE, vind men eene door hem opgestelde naauwkeurige Lijst, van de grootte van *Zeeland*, getrokken uit 's Lands authentijke Rekeningen van den honderdsten penning over het Jaar 1641; waar bij gevoegd zijn alle de Polders, welke, sedert dien tijd, tot aan het Jaar 1643 ingeslooten, van nieuws zijn ingedijkt.

's Mans afbeelding, konstig geschilderd door zijnen Neef WILLEM EVERSDYK, is naderhand, door den vermaarden J. HOUBRAKEN, in het koper gebragt, waaronder men dit zes regelig vers van P. DE LA RUE leest:

Dit

Dit agtbaar wezen, naar het leven juist gelijk,
Weleer gemaald, door het Penseel van *Eversdyk*,
Nu door *Houbrakens* hand zo keurelijk van trekken
In 't koper hier gebraat, vertoont ons het gelaat
Van Zeelands *Archimeed*, wiens werk zijn stadt, zijn staat
Ten oorbaar was, en steeds tot nut en eer zal strekken.

EVERSDYK, (WILHELMUS) een agterneef van den zo evengemelden CORNELIS EVERSDYK, werd gebooren den 25 December van het Jaar 1653. Zijn Vader JOHANNES EVERSDYK, was toen Predikant te *Ellewoutsdijk*, en naderhand in *'s Gravenpolder*; zijne Moeder was CORNELIA VAN CAMPEN, mede van deftige afkomste in *Zeeland*. Zijne Ouders hem, al vroeg, door den dood, ontrukt zijnde, werd hij, bij eene Moei, onder opzigt van Voogden, te *Goes* opgevoed. Van hem word getuigd, dat hij, van zijne vroege jeugd af, ongemeene blijken gaf van achting en eerbied voor God en zijnen dienst. Na, in *Zeeland*, zig in de talen te hebben laaten onderwijzen, vertrok hij, in het Jaar 1675, naar *Utrecht*, daar hij het onderwijs genoot van VOETIUS, ESSENIUS, MAASTRICHT, VAN HALEN, en andere bekwaame en geleerde Mannen. In het Jaar 1680, keerde hij, met voortreffelijke getuigschriften voorzien, naar *Zeeland* te rug, alwaar hij tot den openbaaren Predikdienst toegelaaten, en kort daarna beroepen werd te *Wemelingen*. Een zwaar verlies leed hij hier, door eenen brand, gesticht door een snooden booswicht; niets bergde hij daar uit, dan de geschrevene Predikaatsie, die hij, daags daaraan, doen moest. De schrik daarvan veroorzaakte hem een pijn in de zijde, die hem, geduurende zijn gantsche leven, bij bleef. Een jaar daarna werd hij beroepen te *Zaltbommel*, in het Jaar 1683, te *Oostzaanen*, en in 1684, te *Wezel*; deeze aanbieding, echter, wees hij van de hand; doch nam, in dat zelfde Jaar, het beroep te *'s Hertogenbosch* aan.

In de maand November van het Jaar 1686, aanvaardde hij het beroep te *Rotterdam*. In 1695, beroepen zijnde, in *'s Gravenhage*, had dit, echter, geenen voortgang; zo min als dat, welk, twee Jaaren daarna, te *Utrecht*, op hem werd uit-

uitgebracht. Hij stierf te *Rotterdam*, op den 11 Julij van het Jaar 1729, in den ouderdom van ruim 75 Jaaren.

Zijn afbeeldzel gaat in prent uit, en zijne schriften zijn ten overvloede bekend.

EVERSDYK, (CORNELIS) was wel een afstammeling uit het zelfde geslacht, als de twee zo even gemelden, doch uit eenen Tak, die bij den *Roomschen* Godsdienst gebleeven is. Hij was de oudste Zoon van WILLEM DIGNUSZ EVERSDYK, Burgemeester te *ter Goes*, en van MARIA SMALLEGANGE, en in zijnen tijd een goed Historieschilder, waar van nog blijken genoeg voor handen zijn.

EVERSDYK, (WILLEM) de zoon des naastvoorgaanden, bloeide, omtrent het midden der voorgaande Eeuwe, en was een voortreffelijk Pourtraitschilder; de afbeeldzels, in *Zeeland*, en elders, nog in wezen, kunnen daar van ten bewijze strekken. Op de groote Zaal van het Schuttershof, te *Middelburg*, zijn nog groote Schilderstukken van hem voorhanden, verbeeldende eenige Burger-Officieren, en van de order *Confrerie*, allen levensgroot. Hij had in huwelijk BLASINA VAN OSSENWAARDE, en bij haar twee Dogters, ADRIANA en FRANCOISE MARIA, welke beide den geestelijken stand aannamen; de laatste overleed in het Jaar 1735; met haar is die tak van het Geslacht van EVERSDYK, in *Zeeland*, uitgestorven.

Zie LA RUË, *Geletterd Zeeland*, bl. 396, 432 en 524. VAN HENGEL, *Lijkreden op W. Eversdijk*; *Levensbeschrijving van beroemde Mannen*, enz.

EVERSDYK, (KORNELIS, NICOLAAS MATTHEUS en ADRIAAN) waren allen, in het Jaar 1692, leden van de Regeering der Stad *Goes*; KORNELIS als Baljuw, en NICOLAAS MATTHEUS en ADRIAAN als Oud-Burgemeesters. Hoewel elkander, door geboorte, in den bloede bestaande, verschilden zij, echter, merkelijk in denkbeelden,

in

in de partijschappen, welke die Stad en derzelvèr Ingezeetenen, ten dien tijde, aan het grootste onheil bloot stelden.

Deeze partijschappen openbaarden zig, bij de verkiezing van Rentmeesteren; waarover te vooren wel meermaalen geschillen ontstaan waren, doch nooit zo hevig, als ten deezen tijde. De Regeering dier Stad was in twee partijen verdeeld; de eene bestond uit den Baljuw KORNELIS EVERSDYK, en den Burgemeester FERDINAND GRUWARD, met eenige Schepenen, die gehouden werden, meest te ijvèren voor de belangen van den Stadhouder WILLEM DEN III; terwijl de andere partij, bestaande uit den Burgemeester ADOLF VAN WESTERWYK, en eenige Schepens, werd aangezien, als of zij, voorwendende de Stads Privilegien te willen handhaven, inbreuk zogten te maaken op het gezag des Stadhouders. In de tijden, welke wij thans beleeven, zou men de eerstgenoemde met den naam van *Prinsgezinden*, de anderen met dien van *Patriotten* bestempeld hebben. Beiden zogten hunnen streng, onder de overige Regeeringspersoonen, te versterken. Ten dien einde bedienden zij zig van de jongste keuze van de twee Rentmeesteren, die, in de maand December van het Jaar 1691, geschieden moest, om dezelve ieder naar hunnen zin te doen uitvallen. Bij het opneemen der stemmen bevond men, dat de Bailjuw EVERSDYK, Burgemeester GRUWARD en nog vier Schepenen, KORNELIS LOPSEN, die reeds als Rentmeester in dienst was, tot bestierenden, en LUKAS BEISELAAR, in plaats van JAN TARD, tot toezienden Rentmeester, gekooren hadden: terwijl de keuze van den Burgemeester WESTERWYK, en van vijf Schepenen, op den Oud-Burgemeester EVERSDYK, als bestierenden, en JOHAN VAN DER HILLE, als toezienden Rentmeester, gevallen was. Dus waren de stemmen, met die van den Baljuw, zo als, sedert eenige Jaaren herwaards in gebruik geweest was, van wederzijde gelijk. Doch WESTERWYK en de zijnen beweerden, dat dit ingesloopen gebruik, om den Baljuw mede te doen stemmen, was strijdende tegen de Stads Privilegien, volgens welke de BALJUW, *bij de meeste gevolgen en accoorde van Burgemeesteren en Schepenen*

nen, (*) Rentmeesters kiezen mogt. Hierom begeerde hij, dat niet zijne ftem, maar alleen de meeste ftemmen van Burgemeesteren en Schepenen gerekend moesten worden: vorderende daarom, dat de Baljuw EVERSDYK de perfoonen, door hem met vijf tegen zes ftemmen benoemd, voor Rentmeesters moest verklaaren. De Baljuw, dit weigerende, floeg daarentegen voor, dat men, om dit en andere gefchillen, onder de Regenten, te beflisfen, elk eenen Rentmeester zou verkiezen, of de zaak bij looting afdoen, of aan de uitfpraak der Staaten, of aan den Stadhouder, bij raade van den Hove, overlaaten. WESTERWYK, zijnen ftreng vasthoudende, wilde het een noch het ander, maar enkel, dat de door hem en zijnen aanhang verkoorene Rentmeesters zouden beëedigd worden; verklaarende, dat in gevalle de Baljuw langer weigerig bleef, hij, en die het met hem eens waren, hun den eed zouden afneemen, gelijk in het Jaar 1656 gefchied was. De Baljuw bragt hier tegen in, dat dit voorbeeld niet te pas kwam, als zijnde toen, tegen de aantuiging van den Baljuw en vijf Schepenen, en tegen het gevoelen van Gecommitteerde Raaden en van de Staaten zelve, loutere kracht en geweld gebruikt; verbiedende verder aan WESTERWYK en de zijnen, het beëedigen der Rentmeesteren te onderneemen. Doch WESTERWYK, zig daaraan niet ftoorende, beval den Bode *Smallegange*, NICOLAAS EVERSDYK en JOHAN VAN DER HILLE te gaan haalen. De Baljuw, daarentegen, beval hem, LOPSEN en VAN BEISSELAAR op het Stadhuis te doen koomen. WESTERWYK herhaalde hierop zijn bevel, en gebood den Bode, op verbeurte van zijn ampt, zijnen last te volbrengen. De Baljuw en de zijnen klaagden over geweld, protesteerden daartegen, en verlieten het Stadhuis.

Twee

(*) *Met dit gezegde van den Burgemeester* WESTERWYK, *ftemde naderhand overeen, het advies van negen voornaame Rechtsgeleerden in* 's Hage.

Twee Schepenen en de Secretaris JOHAN VAN WESTERWYK, Broeder van den Burgemeester, beëedigden toen EVERSDYK en VAN DER HILLE als Rentmeesters. De Baljuw, de Burgemeester GRUWAARD en vijf Schepenen deeden, op den 2 Januarij, in het Jaar 1692, den Burgemeester WESTERWYK aanzeggen, dat hij de twee oude Rentmeesters in dienst moest laaten, en dat de twee nieuwlings aangestelden zig geene zaaken, dit ampt betreffende, hadden aantetrekken; dan deze sloegen geen de minste agt daarop. Vervolgens vervoegde zig de Baljuw bij de Staaten van *Zeeland*, en aan den Stadhouder, met ernstige klagten over het ongelijk, hem, zijns oordeels, aangedaan; verzoekende voorts, dat de twee aangestelde Rentmeesters buiten bediening mogten gehouden worden. Koning WILLEM DE III, die zig toen op het *Loo* bevond, als Stadhouder, aan de Wethouderschap van *Goes*, om nader bericht gezonden hebbende, ontving een antwoord van beide partijen, waarin elk zijne zaak op het voordeeligste voorstelde. De Burgemeester WESTERWYK deed, inmiddels, een gedrukt geschrift verspreiden, waarin zijn gedrag, als gegrond op de Privilegiën, verdedigd werd. Ook bragt hij te wege, (volgens voorgeeven van den Baljuw) dat zig een groot getal burgers op het Stadhuis vervoegde, met verzoek dat de geschillen binnen de Stad mogten worden afgedaan. Meester WILLEM DE BRAAUW, welke, bij die gelegenheid, het woord voerde voor de gemeente, verklaarde, dat zij de aanstelling der twee Rentmeesteren, door WESTERWYK en de zijnen gedaan, volkomen goedkeurden; eene diergelijke verklaaring deeden zedert ook de Hoofdmannen en Dekens der Schutterije. Wat laater werden, door de bestelling van meergemelden Burgemeester WESTERWYK, de Officieren der Burgerije veranderd, tegen den zin van GRUWARD en de zijnen. De Baljuw klaagde over verscheidene moeijelijkheden, die men hem aandeed, alleen om dat hij met WESTERWYK verschilde. Men mompelde zelfs van eene geweldige verandering onder de Regeering, indien de aanstaande verkiezing niet naar den zin van WESTERWYK uitviel. In de maand Junij besloot WILLEM DE III, den President HUIBERT ROOZEBOOM en den Raadsheer IMAN

KAAUW

KAAUW te magtigen, om kennis te neemen van de geschillen binnen de Stad, en onderzoek te doen naar de Privilegien, waarop WESTERWYK zig bij aanhoudendheid beriep; zijnde die van Hertog FILIPS *van Bourgondien*, van den 1 April, in het Jaar 1437, en van Keizer KAREL DEN V, van den 18 Maart, in het Jaar 1537: beide welke Privilegien, volgens het gemelde Advis van negen Rechtsgeleerden, ten nadeele van den Baljuw, en ten voordeele van WESTERWYK en de zijnen waren. Ten zelfden tijde vond de Stadhouder goed, dat de gewoonlijke verandering van de Magistraat dier Stad zou worden uitgesteld, tot dat hij, als Stadhouder van *Zeeland*, het verslag der gemagtigden zou gehoord hebben. De brief, door hem, ten dien einde, afgevaardigd, werd ontvangen, den 24 Junij, den gewoonen dag van de verandering der Magistraat aldaar, en terstond besloten, de vernieuwing der Regeering uittestellen. Doch eene groote menigte volks, voor en op het Stadhuis vergaderd, drong, zo als WESTERWYK en de zijnen naderhand verklaarden, de Wethouders, met het werk voorttegaan, waartoe zij bij een gekomen waren; 't welk dan ook, om meerder onheil voortekoomen, *en buiten benadeeling van het regt der Graaflijkheid en dat van den Stadhouder*, geschiedde. Zo dra de naamen der nieuw verkoorenen aan de gemeente waren bekend gemaakt, ging de zelve vergenoegd en stil naar huis. Dan de tijding daarvan ter ooren van den Stadhouder gekomen zijnde, (die zig in het Leger bij *Genappe* bevond) toonde deeze zig daar over zo gebelgd, dat hij, kort daarna, besloot, eenig Krijgsvolk naar *Goes* te zenden, om de Ingezetenen te straffen, en de Wethouders te dwingen, de gekoorene Regenten af, en de voorigen weder aantestellen. Het Regiment van den Colonel KAAUW ontving geheimen last, om van *Vlissingen* en *Veere* aftesteeken, naar *Sas van Gend*, en zig van daar, met acht Compagnien van het Regiment van den Colonel KLAUBEROEN, te water, naar *ter Goes* te begeeven, en aldaar te vertoeven, tot nader last. De Patenten waren getekend door WILLEM DEN III, en laager door zijnen Secretaris, CONSTANTYN HUIGENS, op den 17 en 18 van de maand Julij. Het liep, echter, aan tot den 13 Augustus, dat het volk, met de Schepen, de Stad na-

naderde. De Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, die 'er allereerst in het zekere bericht van kreeg, deed terstond de Stadspoorten en den Havenboom sluiten, als ook eenige Vaandelen Schutters in de wapenen komen, die zig om het Stadhuis plaatsten. Voorts de Wet op den Eed hebbende doen vergaderen, gaf hij, aan alle de tegenwoordige Leden, kennis van het geene hij vernoomen en verrigt had. Ten half twaalf uuren kwamen bij hem de Luitenant Colonel ALEXANDER DE MAUREGNAULT en eenige andere Overften der Regimenten van KAAUW en KLAUBERGEN, hem de Patenten van den Stadhouder vertoonende, en begeerende daarop, met het Krijgsvolk, dat toen geleid werd door den Luitenant Colonel en Commandeur ZUIDLAND, te worden binnen gelaaten. De Burgemeester EVERSDYK bragt de Patenten in de vergadering, en verzogt zeer ernstig, te mogen weeten, wat in die gewigtige gelegenheid, ten meesten nutte, en ter bewaaring van Stads Voorregten, diende gedaan te worden. De vergadering, den Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, voor zijne goede voorzorge, bedankt hebbende, verklaarde eenpaarig, behalven den Burgemeester GRUWARD, en den Schepen JOHAN VAN DORTH, *Jacobszoon*: „ Dat zij voor zijne Majesteit van *Groot-Brittanje*, als Stadhouder, zo veel eerbied „ en onderwerping betoonen wilden, als hij zou kunnen begeeren; doch dat zij niet minder verpligt waren, de Privilegien en Voorregten der Stad voorteftaan en te handhaven; „ Dat de Stad *Goes*, dit regt, met andere stemmende Steden „ van *Zeeland*, gemeen had, van geen Krijksvolk te behoeven „ te ontvangen, dan op Patent van de Staaten van *Zeeland*; „ Dat *Goes* en gantsch *Zuidbeveland*, in het Jaar 1577, in „ gevolge de *Gendsche* bevrediging, zig begeevende onder „ het bewind van Prinse WILLEM DEN I, nog een bijzonder beding gemaakt had, van geen Krijgsvolk tè zullen inneemen, dan in tijden van nood, ten koste van de gemeene „ zaak, en met kennis en bewilliging van de Wethouderschap, „ die, zelfs in zodanig geval, de Stads sleutelen zou blijven „ bewaaren; Dat zij wel vertrouwden dat zijne Majesteit, als „ Stadhouder, niet voor hadt, deeze manschap, anders, dan „ ten koste der gemeene zaake te doen dienen; doch dat het

„ blijk-

„ blijkbaar genoeg was, dat de nood thans niet vorderde, dat
„ dit volk binnen *Goes* gelegd werd; Dat deze Stad altoos geen
„ gevaar liep van den vijand van buiten, en dat zij de gant-
„ fche Burgerij van *Zuidbeveland* tot getuigen riepen, dat de
„ Ingezetenen zelve altoos gehoorzaam geweest waren aan de
„ bevelen der Hooge Overigheid en der Wethouderfchap,
„ zo in het gewillig opbrengen der gemeene lasten, als in
„ het trouw voorftaan en befchermen van den Godsdienst,
„ de Vrijheden en wettige Regeering des Vaderlands; Dat bij
„ hen en hunne Voorouders altoos had plaats gehad, eene
„ diepe hoogachting voor den geheiligden perfoon zijner
„ Majefteit, als Stadhouder van hunne Stad en Provintie,
„ doch te gelijk een edelmoedig voorneemen, om de Voor-
„ regten hunner Stad te handhaven; Dat de Ingezeetenen en
„ de Regeering, veele Jaaren agter een, in onderlinge rust
„ en eendragt geleefd hadden; Dat 'er, in de voorleedene Jaa-
„ ren, wel eenige onrust was ontftaan, voornamelijk ter oor-
„ zaake van de verkiezing van Rentmeesteren; doch dat des
„ onaangezien, de jongfte verandering der Regeeringe, vol-
„ komelijk, volgens de Privilegiën, en tot groot genoegen
„ van de Burgerije, was gefchied; Dat de Wethouderfchap
„ ook bereid was, zig ten allen tijde te verdedigen, tegen
„ elk, die in het ftuk van de verkiezing der Rentmeesteren,
„ of in eenig ander opzigt, mogt meenen verkort te zijn; Dat
„ zij nimmer hebbende afgeftaan van het voorregt, om geene
„ manfchap te ontvangen, dan op de voornoemde voorwaar-
„ den, vertrouwen moesten, dat de Patenten, tot de inlege-
„ ring van het Krijgsvolk, welk althans voor de Stad lag,
„ looslijk van zijne Majefteit, als Stadhouder, verkreegen wa-
„ ren, zonder dat men hem, vooraf, van het voorregt der
„ Stad *Goes*, onderrigt had; Dat zij hierom beflooten hadden,
„ de begeerde inlegering, ten platten Lande zo wel als in de
„ Stad, ten besten mooglijk van de hand te wijzen, en de
„ Poorten en Havenboom, ondertusfchen, digt te houden;
„ Dat zij, echter, te veel liefde voor de Burgerij hadden,
„ om voor als nog zig in de wapenen tegen het gemelde
„ Krijgsvolk te verzetten; in die verwagting, dat de Poorten
„ en de Boom niet geweldig zouden worden aangetast: doch

 „ dat

„ dat zij van dit gewigtig voorval terstond zouden kennis gee-
„ ven aan Gecommitteerde Raaden, en aan de andere goede
„ Steden van *Zeeland*, met verzoek om onderstand, tot hand-
„ having van het goed regt der Stad, en tot voorkoming van
„ het uiterste bederf van dezelve, en van gantsch *Zuid-Be-*
„ *veland*."

Van dit besluit, hetwelk terstond aan de Gemeente werd bekend gemaakt, werd ook den Officieren, die de Patenten vertoond hadden, binnen de Hoofdpoorten, kennis gegeeven, door drie Gemagtigden uit de Regeeringe, WESTERWYK, BRAAUW en RONDVISCH, die te gelijk ernstig verzogten, dat men, hoe eerder hoe liever, de Stad en het Eiland wilde ruimen; in welk geval men hun, zo zij des behoefden, eenigen nooddruft wilde laaten toekoomen. MAUREGNAULT *bedankte voor den aangeboodenen nooddruft; verklaarende verder te weeten, wat last zij hadden, en dat zij gehouden waren, dien na te koomen; begeerende tevens een afschrift van het besluit der Regeeringe*; welk hun ook werd ter hand gesteld.

Het Krijgsvolk der Staaten, enkel op bevel van den Stadhouder, even als ten tijde van WILLEM DEN II, onwettig, tegen den Burger, en dus tegen zijnen Betaalsheer, aangevoerd, inmiddels aan Land getreeden zijnde, bezette, even als of zij vijanden waren, alle de toegangen naar de Stad, en bebolwerkte de Poorten van buiten met ladders, wagens en andere gereedschappen; leevende voorts, ten platten Lande, op Krijgsmans bescheidenheid. De Wethouders van *ter Goes*, niet konnende gedoogen, dat de knegten, die zij zelve, voor hun gedeelte, betaalden, hunne goederen roofden en vernielden, magtigden DE BRAAUW en WESTERWYK, om deswegen bij de andere Steden van *Zeeland* te klaagen. Maar de goedaartige Stadhouder en zijne militaire afhangelingen, hadden, buiten eenige de minste order van hunnen wettigen Souverain, onder wiens bevel zij alleen behoorden, daags naa hunne aankomst, de Stad zo naauw beslooten, dat 'er niemand uit kon; dit blijkt uit den Inhoud van den brief, door de Heeren van *ter Goes* geschreven, aan de andere Steden van *Zeeland*.

„ Ede-

„ Edele Achtbaare Heeren!

„ Wij hebben goedgevonden aan UEd. Achtb. te deputeeren, de Heeren BRAAUW en WESTEWYK, om aan UEd. Achtb. mondeling voortehouden, wat ons op gisteren is wedervaaren, door het aankomen van militie voor dese Stadt, en Copielijk overteleggen, de Resolutie daarop genomen, daar uit UEd. Achtb. alles omstandig zullen konnen afneemen; wij hadden sekerlijk verwacht, dat de voorsz. militie considereerende ons goet recht, order souden hebben gehad van het Eiland aftetrekken, maar hebben ter contrarie ondervonden, dat dezelve haar verdeeld heeft rontom deze Stadt, alle de Poorten van buiten met wagens, ladders en andere instrumenten sodanig beslooten, en alle de advenues na de Stad in dier voegen beset, dat geen eenig mensch daar uit nog in kan passeeren, levende rontom deze Stad op militaire discretie. Wij hebben geen ander oogmerk dan om ons regt voortestaan. So als UEd. Achtb. uit de lecture van onze voorsz. Resolutie zullen gelieven te zien, maar weten wel, dat wij in geen genoegzaam postuur zijn, om zulks met Borgers, tegen geweld van militie te doen, en daarom addresseeren wij ons, aen UEd. Achtb. met versoek van wel te wille considereeren de horrible consequentien, die in dezen handel leggen, door de welke wij werden geplaagt en overlast aangedaan, niet alleen de militie van de Unie gerepartieert op de Provintie van Zeeland (door ons niet betaald wordende) maar door militie van de Unie gerepartieert op de Provintie Zeeland, die voor het meerendeel haare maandelijke soldij uit dese Stad moet haalen: is dit te verantwoorden, so kan 'er geen zaak of onderneeming meer worden tegengesprooken. Wij zien alle oogenblikken van de Wallen voor onze oogen, dat die zelve mannen, die voor eenige weeken geld uit onze handen hebben komen ontvangen, nu dat zelve geld gebruiken, om onze goederen, buiten de Stad te ruineeren, en dat in een tijd dat de Garnisoenen ontbloot, het Leger te Velde is, en desavantages van den vijand heeft moeten lijden: wij zeggen nogmaal, soo dit te verdragen is, dat geen order nog recht in het Land meer bestaat.

 „ Tot

„ Tot nog toe is met geen ſcherp op de voorſz. militie, die wij voor vijanden moeten aanzien, met ons weten een ſchoot gedaan, maar wij zijn in vreeſe, dat wij den branden-den iever van onſe Borgers en Ingeſetenen, ſoo wel van vrouwen als mannen, niet lang zullen konnen tegenhouden, zij voorzien haar van alles, en laaden de Veldſtukjes op de Wallen geplant met ſchroot, ſchreeuwende naar ordre om los te branden, en daarom bidden wij UEd. Achtb. om hulpe en ſodanige voorſieninge, waar door wij van deeze vijandelijke bejegening mogen worden ontſlagen, vreeſende anderzints het bederf van een gedeelte onſer Stadt, daaraan wij moeten proteſteeren onſchuldig te zijn. Nademaal wij niet anders doen dan ons recht te gebruiken. Hier mede vetrouwende, dat UEd. Achtb. en geene van de leden, ons in deeſe uitterſte verlegenheid, verlegen en ten gronden zult laaten gaan, ſullen wij ons refereeren tot het geene onze voorſz. Gedeputeerdens verder mondeling aan UEd. Achtb. ſullen voordragen en blijven, enz.

Was getekent den 14 Augustes 1692.

„ *P. S.* De Heeren Gedeputeerden in het begin deſes gemeld, hebben om de naauwe bezettinge van de Stadt, niettegenſtaande het expres verzoek, aan den Heer Colonel *Zuidland* gedaan, niet buiten kunnen geraaken, ſulks wij tot het beſtellen van deezen brief genoodzaakt zijn geweest te authoriſeeren, den Bode *Mispelblom*, die door een bedekte pasſagie, in alle ſtilte door de Stads Vesten is gezwommen."

De Creaturen van den Stadhouder handelden even als openbaare vijanden, en wilden niet gedoogen, dat de Burgers hunne levensmiddelen van buiten de Stad haalden. De melkſters werden, met groote moeite, 'smorgens en 'savonds, door gewapende Burgers ter Poorte uitgeleid, en moesten, onder geduurig ſchelden en dreigen, haar werk verrichten. De Burgers, met den Burgemeester WESTERWYK aan het hoofd, eenen post op den Buitenſingel hebbende ingenomen, om den weg naar de Stad, ten minſten aan ééne zijde open te houden, werden, den 15 Augustus, zo hevig aangevallen, door eenige Vaandels knegten, dat zij eindelijk naar binnen moesten wijken.

Dit

Dit alles gebeurde, onder een geweldig geschreeuw van de Wallen, en op den Singel, door de soldaaten, en door de Burgers; de eersten riepen: *Lang leeve de Koning van Engeland!* de laatsten; *De Duivel haale den Baljuw!* welken de Burgers voor de oorzaak van al het onheil hielden. Onder al dit gewoel had men nog niet op elkander geschooten, maar de Burgerij en Regeering, zo het scheen, eenpaarig besloten, het uiterste aftewachten. Andermaal schreeven zij om hulp aan de Steden; doch deeze, uit vreeze voor de geusurpeerde magt van den Stadhouder, stelden de Stad *Goes* in het ongelijk. Men vaardigde dan een' brief aan den Stadhouder zelven af, die den 21 geschreven, en getekend werd door op twee na alle de Regenten, door de drie Predikanten, door de Officiers der Schutterije, en door de Dekens der Gilden; het aftrekken van de militie was het verzoek, daar in vermeld. Dan in plaatze van antwoord op denzelven, trok de militie, den 24sten, tegen den zin en den wil der Magistraat en Burgerije, op order van den Stadhouder, ter Stad in, en bezette het Stadhuis. Kort daarna kwamen de Gemagtigden van den Stadhouder, ROOZEBOOM en KAAUW, mede binnen, om op alles onderzoek te doen. Zij ontboden, onder anderen, de Dekens der Gilden, die den brief van den 21sten mede getekend hadden. Deeze verklaarden, die ondertekening niet gedaan te hebben, als hoofden van hunne Gilden, maar voor zig zelve; dat zij de Heeren te vooren niet hadden gedwongen, om de Regeering te veranderen; doch dat zij het volk wel op de been hadden gezien, en wel wisten, dat de meeste Burgers de verandering begeerden; dat zij de Wethouderschap niet hadden genoodzaakt, de Poorten voor het Krijgsvolk te sluiten; doch dat hun bekend was, dat zulks naar den zin van de meesten uit de Gemeente was geschied; dat zij zelve niet te klaagen hadden over den Baljuw, maar dat anderen dikwils over hem geklaagd hadden. Midlerwijl wist de Stadhouder, door zijnen al te vermogenden invloed op dien tijd, te bewerken, dat de Staaten van *Zeeland* hem magtigden, op den 22sten van de maand September, om de zaken te *Goes* volkomen ten einde te brengen.

Wel haast volgde hierop, eene geheele verandering in de Regeering der Stad, waar door WESTERWYK en de zijnen buiten bewind geraakten; ook werden, eerlang, de voordeelige posten, die zij bekleed hadden, door den Stadhouder, aan anderen gegeeven.

Hier mede zou men hebben mogen denken, dat de zaaken een einde zouden genomen hebben; doch het tegendeel bleek wel haast: want, tegen het einde der maand October, zond WILLEM DE III wederom twee Gemagtigden derwaarts, met last, om de stukken van het onderzoek, door hen gedaan, of nog te doen, te stellen in handen der nieuwe Regeeringe, om, overeenkomstig daar mede, de schuldigen in regten te betrekken. De President Schepen, JOHAN VAN DORTH, bekleedde, bij die gelegenheid, het ampt van Baljuw. Terstond daarop werden de Burgemeester en de Secretaris WESTERWYK, de Burgemeester MATTHEUS EVERSDYK, de Burger-Officiers, JOAN VAN DER HILLE, JAN VERKAT en MARTINUS BEISSLAAR in hegtenis genomen, naauw bewaard; vervolgens, voor Burgemeesters en Schepenen der Stad *Goes*, te recht gesteld, en, in de maand November, allen gevonnisd: de Oud-Burgemeester WESTERWYK, om onthalsd te worden; de Burgemeester EVERSDYK, de Secretaris WESTERWYK en VAN DER HILLE, om met het zwaard over het hoofd geslaagen en gebannen, met verbeurd verklaaring van alle de goederen der twee Burgemeesteren, en van de helft der goederen van den Secretaris en van VAN DER HILLE; VERKAT, om gegeesseld en gebannen, en BEISSELAAR, om gebannen te worden. De redenen, om welke deeze vonnissen geslaagen werden, behoorde men te kunnen vinden, in hunne bedreevene misdaden. Doch vermids zij hier uit niet blijken, en nog minder uit het *Bericht van de Gecondemneerden op den* 28 *September* aan den Stadhouder, zullen wij de vonnissen zelve hier laaten volgen. De twee WESTERWYKEN, en bijzonder de Burgemeester, en de Burgemeester EVERSDYK, worden daar in beschuldigd:

„ Dat zij, in plaats van op het aanschrijven van Koning WILLEM," (zo onnozel was men in dien tijd, dat men zelfs in openbaare geschriften, dien Prins met den tijtel van zijne Ko-

Koninklijke Majesteit benoemde, welke, in de Republiek, nooit in aanmerking had moeten komen. Nooit doet men iemand oneer aan, als men hem den tijtel geeft, van dat ampt, waar voor of waarin hij voorkomt; zo dat die van Stadhouder voldoende geweest ware, wijl hij, ten opzigte van dien post, in de *Nederlanden*, en als Koning in *Engeland* moest betijteld worden) „ de verandering der Regeering opteschorten, met „ die gehoorzaamheid, welke alle Regenten aan zijne Maje- „ steit, als Stadhouder van het gewest, schuldig waren," (behoeft men zig wel te verwonderen, den Stadhouder de paalen van zijn gezag te zien te buiten gaan, als de Regenten dwaas genoeg zijn te bekennen, dat zij hem gehoorzaamheid schuldig zijn? Thans is men beter verlicht, en begrijpt de zaak, zo als zij wezenlijk is, namelijk dat de Stadhouder in der tijd, als eerste Staatsdienaar, gehoorzaamheid aan de Regenten, als integreerende Leden van den Staat, en Souverainiteit van ieder Provintie, op zig zelve schuldig is; dat de Wetgeevende magt berust bij den Souverain, en de uitvoerende bij den Stadhouder, die verpligt is, gehoorzaamheid aan derzelver bevelen te bewijzen) „ de Wet, op den 24 van „ Zomermaand jongstleden, vernieuwd hadden, voorgeevende „ daartoe gedrongen te zijn geweest, door de beweeging der „ ontstelde Gemeente; Dat zij echter de Saamenrotting der „ meenigte wel zouden hebben konnen beletten; doch dat zij „ zulks verzuimd hadden; Dat de Burgemeester WESTERWYK, integendeel, van 't Stadhuis getreeden, 't volk had „ opgehitst, onder anderen zeggende: *Mannen! nu hebt gij „ nog een Magistraat: morgen zult gij 'er geen hebben. Ik heb de Privilegien met hand en tand willen „ vasthouden. Nu de brief van den Koning gekomen is, „ kan ik niet langer. Ieder van u mag nu toezien.* En, *de „ Baljuw heeft onze Privilegien aan den Koning of aan „ Odijk weggegeeven of verkogt, dat wij en onze kinderen „ lang beklaagen zullen. Ik zal nu afgaan en niet meer „ aankomen, en dan zult gij van zulk een volk moeten geregeerd worden. Ik beklaag de Stad en al de arme luiden. „ De Comptoiren zullen moeten stilstaan. Wij zullen niet „ mogen uitgeeven of ontvangen. Wat zullen nu de arme*

„ *lui-*

„ *luiden doen.* Wederom: *Mannen, het is gedaan, wij zijn* „ *al onder de ſlavernij gebragt, daar ik zo lang voor gevreesd* „ *heb. Zo gij nu de Wet niet vermaakt, zijt gij uwe Pri-* „ *vilegien kwijt. Daar is nu geen Wet meer. Staat mij dan* „ *bij, mijne Vrienden, ik zal u ook niet verlaaten, al zou* „ *men mij in ſtukken van een ſcheuren.* Dat hier op alleenlijk „ een verward geroep gehoord was, *wij willen de Wet volmaakt* „ *hebben.* Dat WESTERWYK, wijders, toen zijn Majeſteit „ Krijgsvolk naar de Stad geſchikt had, de aanſtootelijke Re- „ ſolutie, om het zelve daar buiten te houden, hadt opge- „ ſteld, en doen verſpreiden, zo wel als de twee brieven aan „ de Steden van *Zeeland*, waarin het afzenden der genoem- „ de manſchap word uitgekreeten voor een daad van openbaa- „ re vijandelijkheid, waardoor het regt en de vrijheid der Stad „ geſchonden en verkracht werd; alles onaangezien hij zelfs „ erkend had, zijne Majeſteit te houden voor den afzender der „ manſchap, wiens gedrag hij zig dus niet ontzien had, op „ de oneerbiedigſté en haatelijkſte wijze, ten toon te ſtellen; „ hebbende hij zelve bekend, dat hij den bode MISPEL- „ BLOM belast hadt, den eerſten brief aan de Steden, aan „ alle Liefhebbers voor wat nieuws, uittedeelen; Dat hij ook „ op den dag, toen de manſchap voor de Stad gekomen was, „ 't geſchut op den Kattenberg hadt doen brengen, den om- „ ſtanderen toeroepende, *wij zullen het Krijgsvolk 'er wel* „ *buiten houden*; Dat hij daar geſprooken had van *ſchieten* „ en van de boeren te hulp te willen roepen: ook zeggende, „ toen één der Overſten belastte vuur te geeven: *Schiet vrij,* „ *hier ſtaa ik. De Koning heeft geene magt te beveelen, het* „ *geen gij beveelt*; Dat men eindelijk ook eene overeen- „ komst gemaakt hadt, om de ampten van Regeeringe altoos „ te houden onder luiden van WESTERWYKS aanhang: „ hetwelk ſtreed met de Privilegien. Alle welke dingen wer- „ den aangemerkt, als ſtrekkende tot oproer, en tot krenkinge „ van het regt der Overheid, in en aan de Perſoon en waar- „ digheid van zijne Majeſteit als Erfſtadhouder, en door de „ Staaten bijzonderlijk gemagtigd, om onderzoek te doen op „ de buitenſpoorigheden hier ter Stede: waarom men ver- „ ſtond, dat zij in een Land, daar het regt gehandhaafd word,

„ niet

„ niet konden geleden worden " VAN DER HILLE en VERKAT werden bijzonderlijk beschuldigd; „ dat zij den trom „ hadden doen haalen en roeren, om de Burgerij in het ge„ weer te doen komen;" waarop VAN DER HILLE zig verschoonde, met den last van Burgemeester WESTERWYK, die, echter, zulks ontkende. VERKAT was, volgens den inhoud van het vonnis, op het Stadhuis geweest, om de vernieuwing van de Wet te helpen doordrijven. Ook had hij, nevens anderen, aldaar, ten dien tijde, wijn gedronken, en vrij gelag gehad op het Stadhuis.

Op bevel van Koning WILLEM DEN III, moesten de vonnissen naar *Engeland* gezonden worden, en zo lang onuitgevoerd blijven, tot dat hij daar op zulke order zou gesteld hebben, als hij zoude bevinden te behooren. Aan deeze order werd door Burgemeesteren en Schepenen, den 15 November, voldaan. De Schutterijen en Gilden zonden, bij die gelegenheid, insgelijks eenen brief af, waarin zij den Stadhouder smeekten om eene generaale Amnestie. Zelfs deeden de gevonnisden daar bij overzenden, een verzoek om vergiffenis; hunne vrouwen en kinderen voegden daar nevens hunne ootmoedige smekingen. WESTERWYK, inmiddels, verdrietig over zijne gevangenis, hebbende hij reeds vijf weeken gezeeten, in een gat, daar men gewoon was, de grootste schurken en fielten te plaatzen, en nog, daarenboven, onder de bewaaring van drie soldaaten, zogt voorspraak bij de Staaten, en sommige bijzondere aanzienlijke Leden van de Regeering. De Leden der tegenwoordige Regeering van ter *Goes*, als zo veele slaven van den Stadhouder, gaven den gevangenen geene de minste verligting; beroepende zig op de order des Konings, en der gemagtigden; welke laatsten hen telkens wederom aan de Magistraat weezen, aan welke zijne Majesteit de zaak verbleeven hadt. WESTERWYKS boeken en papieren waren, inmiddels, in beslag genoomen, gelijk ook die van zijnen broeder den Secretaris, en van den Burgemeester EVERSDYK. De WESTERWYKEN, die redenen hadden te vreezen, dat de vonnissen wel verzagt, maar niet vernietigd zouden worden, deeden hun best om dit voortekoomen. Ook beweerden zij, dat zij, ondervraagd zijnde, geantwoord hadden, in de verwag-

wagting, dat men hen, in een gewoonlijk rechtsgeding, zou ontvangen hebben; maar geenzins hadden konnen vermoeden, dat men, op hunne antwoorden, zo een ſtreng vonnis zou gebouwd hebben. Daarenboven hielden zij de meeste Rechters voor hunne partijen, en voor vrienden van den Baljuw, welke zij zeker als Rechters niet erkend zouden hebben, hadden zij konnen denken, dat men hun aan het leven zoude willen koomen. Dan dus verſchalkt en gevonnisd, ſchoot 'er niets overig, dan vergiffenis te verzoeken.

Den zestienden van de maand December, ontving de Regeering een brief van den Koning uit *Engeland*, waarbij de vonnisſen, als overeenkomende met de regten en wetten van *Zeeland*, door hem werden goedgekeurd. Doch de Stadhouder verklaarde daarbij, „ dat de veroordeelden hem ootmoediglijk „ om vergiffenis en vernietiging der vonnisſen gebeeden had„ den," daar bijvoegende „ dat hij aan de eene zijde wel ge„ neegen zou zijn, om in dit verzoek te bewilligen, doch, „ aan de andere, in aanmerking genoomen hadt, dat de Staaten „ in de maand September op hem begeerd hadden, dat hij zijn „ Stadhouderlijk gezag gebruiken zou, om zulke voorzieninge „ te doen, als hij tot den meesten dienst van den Lande en „ tot rust van de Stad *Goes* in 't bijzonder, zou bevinden „ te behooren; waarom hij niet had konnen beſluiten, om „ een volſtrekte vernietiging van de vonnisſen toeteſtaan. Maar „ dewijl de Staaten hadden betuigd, hun aangenaam te zullen „ zijn, zo 'er in dezen eenige gematigdheid had kunnen ge„ bruikt worden, was hij te raade geworden, om de vonnis„ ſen, zo verre ADOLF WESTERWYK daarbij veroordeeld „ werd om onthalsd, MATTHEUS EVERSDYK, JOHAN „ WESTERWYK en JOHAN VAN DER HILLE, om het „ zwaard over het hoofd geſlagen, en JAN VERKAT om ge„ geesſeld te worden: ook zo verre, daarbij, hunne goederen „ verbeurd verklaard waren, te laaten onuitgevoerd. Doch men „ had, ter bevordering van de rust der Stad, order te ſtellen, „ dat ADOLF en JOHAN WESTERWYK met de eerſte ge„ legenheid, vervoerd werden, naar *'s Hertogenbosch*, om al„ daar op hunne eigene kosten, waartoe de Regeering een „ gedeelte hunner goederen ſchikken moest, op eene verze-

ker-

„ kerde plaats bewaard te worden; hen voorts boven de kos„ ten der rechtspleeginge opleggende zodanig eene geldboete, „ als de Regters, naar gelegenheid van de middelen der twee „ broederen, zouden billijk vinden. De overige inhoud der „ vonnisfen moest in zijn geheel blijven, en kon met den „ eersten worden uitgevoerd."

De Wethouderschap der Stad *Goes*, dezen brief ontvangen hebbende, hield den inhoud daarvan bedekt, en zag om naar middelen, om, met de minste beweeging onder het volk, dien ten uitvoer te brengen. Op den 30 December werden twee Vaartuigen afgehuurd, een op *Bergen op Zoom*, en een ander op *'s Hertogenbosch*; buiten de Stad, bij de Schans, moesten zij gaan leggen, en wagten tot nader order. Midlerwijl had men verspreid, dat de Stadhouder eene algemeene vergiffenis zou laaten afkondigen, in welke ook de gevangenen zouden begreepen zijn. Doch het afhuuren van de twee Vaartuigen verwekte eenigen agterdogt bij de Gemeente. Des nagts ten elf uuren, werd het eerst rugtbaar, dat de gevangenen zouden gebragt worden naar de Schans, om aldaar de bevelen van WILLEM DEN III te verstaan. Straks streefde eene groote menigte naar de Gevangenis, om de Heeren het laatste vaarwel toe te roepen. Niemand wist wat men voor had, zelfs de gevangenen niet. De Predikant LEIDEKKER bragt het droevig nieuws daar van, eerst aan den Vader van EVERSDYK, die terstond in onmagt viel, en buiten staat was, om zijnen Zoon te gaan zien; groot was ook de ontsteltenis onder de andere vrienden der gevangenen. De Regeering bediende zig van de militie, om de gedoemden uit den kerker te haalen, en naar buiten te leiden. De Burgemester EVERSDYK, eerst op de markt geleid, kon, door ontsteltenis, geen woord spreeken, maar wees met de hand naar den hemel, als te kennen willende geeven, dat zijne onrechtvaardige Rechters van daar hun loon en straffe te wachten hadden; wordende voorts, met eenige der anderen, onder het zugten en weeklaagen der verdrukte Ingezeetenen, naar buiten gebragt. De WESTERWYKEN bleeven langer weg, doordien de Huisvrouw van den Burgemeester, hem in de gevangenis zijnde komen zien, aldaar in zwijm gevallen, en, weder bekoomen zijnde, haaren man

niet

niet van 't lijf te scheuren was, hoe zeer ook de Oversten en soldaaten haar scholden, stootten en dreigden. Toen zij, eindelijk, achter van het Stadhuis, door een eng straatje, op de markt gekomen waren, ging 'er een algemeen gekerm op onder het volk, 't welk, hoorende, hoe de Burgemeester zijne vrouw, die hem achter naliep, en aan het lijf hing, vermaande tot onderwerping aan den Goddelijken wille, terwijl hij haar voor eeuwig vaarwel zeide, zig niet van schreijen onthouden kon. WESTERWYK, zig toen naar de menigte wendende: *Mijne lieve Burgerij* (zeide hij) *vaarwel in eeuwigheid! Heb ik iemand verongelijkt, ik ben een mensch; vergeef het mij; gelijk ik elk uwer vergeeve. Dit lijden treft mij en u over eene rechtvaardige zaak; maar naardien ik bij geenen Rechter op aarde gehoor heb konnen krijgen, beroep ik mij op* CHRISTUS's *Rechterstoel, daar zij niet meer dan gij en ik gehoor zullen krijgen.* Weinig meer kon hij zeggen, dewijl de Majoor, die zijn *Duitsche* lichaam met *Hollandsch* en *Zeeuwsch* geld onderhield, hun ter Poorte uitdreef. Zijne Huisvrouw, niettegenstaande alle de smaadtaal, die de huurlingen en slaaven van den Stadhouder haar toebeeten, verzelde hem, onder een onophoudelijk geroep, met hem te willen leven en sterven. Ook werd hij, en alle de anderen, tot aan de Poort gevolgd door de Burgerij, die hen, van de Wallen, nog toeriep: *Vaart wel, mijne lieve Heeren*; zo lang duurde dit geroep, tot dat zij, met stokslagen, naar beneden werden gedreeven. WESTERWYK, pas buiten gekoomen, vraagde den Majoor, waar men met hen heen wilde? Waarop die, onbescheiden genoeg, antwoordde: *Men zal u ophangen, en alle Hollandsche duivels, die zig tegen den Koning durven verzetten, met u* Weinig onderscheid, voorwaar, tusschen dien tijd, en dien der *Spanjaarden*! In de Schans werd den gevangenen de brief van Koning WILLEM voorgeleezen; waarop ze in de schepen traden: de WESTERWYKEN naar den *Bosch* en de andere naar *Bergen op den Zoom*: wordende zij, op deeze wijze, uit *Holland*, *Zeeland* en *Westfriesland* gebannen. Te scheep zijnde, riep WESTERWYK aan EVERSDYK nog vaarwel toe; daarbij voegende, dat hij hoopte, dat zij elkander in de eeuwigheid

zouden

DE BURGEMEESTER WESTERWIJK, TE TER GOES, UIT DE GEVANGENIS GEHAALD WORDENDE, OM ZIJN VONNIS TE ONDERGAAN, WORDT ZIJNE VROUW, DOOR DE OFFICIEREN EN SOLDATEN, VAN HEM AFGESCHEURD.

zouden wederzien: en niet twijffelde, of zij zouden daar meer regt vinden, dan hun hier gegund was; „*Heden*, besloot hij, *is 't onze, morgen hunne beurt.*" 't Vertrek der gevangenen herstelde allengskens de rust in de Stad. Het Krijgsvolk bleef 'er, echter, nog eenigen tijd leggen. De strengheid, welke de Stadhouder nodig geoordeeld had, om de Regeering der Stad naar zijnen zin te dwingen, werd, bij de Ingezeetenen, schoon zij, met de gebannen Heeren, wel te vreden geweest waren, eerlang vergeeten; niettegenstaande dezelve naderhand nog in merklijke geldboeten verwezen werden: zelfs waren eenige afgezette en afgegaane Schepens, die hunne zijde gehouden hadden, naar gelange van hunne middelen, in boeten geslagen. NICOLAAS EVERSDYK zat omtrent een Jaar te *Bergen op den Zoom*; waarna hij, eerst voor vier maanden, en naderhand zonder bepaaling van tijd, van den Stadhouder verlof bekwam, om weder binnen *Goes* te mogen koomen. Doch de beide WESTERWYKEN werden niet uit hunne ballingschap ontslagen, vóór de maand Augustus des Jaars 1697. Nogthans moesten zij zig onthouden binnen het gebied van de Generaliteit, en begaven zig met der woon naar *Bergen op den Zoom*. In het begin van het Jaar 1699 kreegen zij vrijheid om, geduurende den Zomer, zig op het Eiland *Zuidbeveland* te mogen onthouden; welk verlof, in het volgende Jaar, vernieuwd werd. Niet vroeger dan in de maand April van het Jaar 1702, na het overlijden van Koning WILLEM, ontvingen zij eene Acte, (die reeds in het Jaar 1699, in de maand November, getekend was) waarbij hun werd toegelaaten, in *ter Goes* weder te mogen komen woonen, alwaar zij, zo wel als EVERSDYK, eerlang wederom in de Regeering kwamen, en in hunne geschondene eere hersteld werden. VAN DER HILLE was, geduurende zijne ballingschap, overleeden.

Wij hebben dit geval te omstandiger verhaald, om den Leezer te doen zien, welk het gevolg zij, voor cordaate en eerlijke Regenten, wanneer ooit eenen Stadhouder zo veel gezags word gegeeven, als WILLEM DE III zig had aangematigd; als mede, wat Regenten en Ingezeetenen te zamen te wagten hebben van de willekeur des Stadhouders of

zijne kwaade Raadslieden, als de Krijgsmagt van den Staat, alleen op zijnen wenk en wil, en om zijne oogmerken te bereiken, in de Steden kan gezonden woorden.

Zie *Remonstrantie van* M. C. EVERSDYK; *Borgerlijke Onderrichting*; *Copie van een brief uit Zeeland*; *Bijlaage agter* COSTERUS, *Historiesch verhaal*, bl. 452. *Auth. Miss. Resol. en Sent. Request der beledigde Regenten*; *Nodig bericht*, enz. *Europ Merk.* van 1702, *Vaderl. Hist.* XVI. Deel. bl. 203-230.

EVERSTEIN, voorheen een treffelijk Kasteel, in het Land en de Heerlijkheid van *Arkel*, aan het einde van de *Lek*, gebouwd bij Heer OTTO VAN ARKEL, die leefde in het Jaar 1360; even als *Hagestein*, had hij het met hooge muuren en torens, doen bevestigen, en met diepe graften omgraven. Niet meer dan een kwartier uurs, lagen die beide sloten van elkander. Toen, in het Jaar 1405, de Heeren VAN ARKEL de Stad *Woudrichem*, bij verasfing, ingenomen, geplonderd en verbrand hadden, bragt Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, Graaf van *Holland*, eene groote magt bijeen, bestaande uit *Henegouwers*, *Hollanders*, *Zeeuwen* en *Friezen*, daar die van *Amsteldam* ook de hunne bijzonden. Hij brak daar mede op, bij *Gaasperen*, liggende toen aan het Slot *Hagestein*, en belegerde die plaatzen, met alle magt en strengheid. De Bisschop van *Utrecht*, FREDRIK VAN BLANKENHEIM, kwam insgelijks, met zijn Heir, voor *Everstein*: *Gaasperen* en *Hagestein* vielen, eindelijk, in handen van Hertog WILLEM, die ze beiden, door het vuur, deed verwoesten. EVERSTEIN werd op de hardnekkigste wijze verdeedigd. Na dat de mondkost, ja zelfs het geen naauwlijks eetbaar was, verteerd was, moest die sterkte mede bukken voor de magt van gemelden Bisschop. De Hertog deed vervolgens het Slot tot den grond toe verwoesten; de overgebleevene brokken werden naderhand, door de *Lek*, weggespoeld. Zie verder HAGESTEIN.

EVER-

EVERSTEIN; (FILIPS *Graaf van*) hij was een van hun, die, met den aanvang der Nederlandsche beroerten, ten dienste des Konings van *Spanje* alles opofferden, om hunne Landgenooten den hals onder het Graaflijk Juk te doen bukken. In het Jaar 1556, voerde hij het bevel over een der drie Regimenten voetvolk, die geschikt waren, om de Landzaten, met of tegen hunnen wil, in 's Konings bede te doen stemmen. Vermids daar uit hunne achterstallige soldij moest voldaan worden, kan men ligt bevroeden, hoe gematigd zij hebben huis gehouden. Hij bleef steeds den Koning getrouw, zelfs na de komst van ALBA. Want, in het Jaar 1568, vindt men, dat hem het bevel over zes of zeven Vaandelen knegten was toebetrouwd, met welke, gevoegd bij eenige benden Ruiters, hij den Prins van *Oranje* noodzaakte, *Roermonde* te verlaaten, en de wijk te neemen naar *Daalhem*, bij welke Stad, op den 25sten van de maand April, een hevig gevegt voorviel, ten nadeele van de Nederlandsche ballingen, die aldaar, grootendeels, geslagen werden. Na dien tijd vindt men zijnen naam, als verdrukker der vrijheid, niet meer gemeld.

Zie de *Sententien van* ALBA, bl. 204 en 205.

EVERSWAART. In de oude blaffert der Bisschoppen van *Utrecht*, waarin hunne goederen, zo Kerken als Kloosters, zijn aangeweezen, vindt men, in *Zeeland*, gemeld *Eversweerde*, zijnde geweest een Dorp en Ambachtsheerlijkheid, op het Eiland *Zuidbeveland*, groot over de 1190 gemeten. Zedert, echter, is het geheel verdronken, en onder de golven begraaven.

EVERTSEN; (CORNELIS) de eerste van deezen naam, die ons voorkomt, uit dit *Zeeuwsche* Geslacht, welk zo veele uitmuntende Zeelieden heeft opgeleverd, werd gebooren te *Vlissingen*. CORNELIS, van jongs af tot den dienst opgeleid, gedroeg zig zo manlijk, dat hij, na als Kapitein gediend te hebben, onder de Vlag van den Admiraal M. HARPERTSZ. TROMP, in het Jaar 1652, werd aangesteld tot Schout bij Nacht en Commandeur van een Smaldeel Oorlogschepen, om

ten geleide van de verwagt wordende Schepen, in het Kanaal, te kruizen. In het Jaar 1659, was hij Commandeur, onder de Vloot, die den Koning van *Deenemarken* ter hulpe werd toegeschikt. Even als de andere hooge Bevelhebbers, werd hij, bij die gelegenheid, vereerd met een zwaaren gouden Keten, en eenen daaraan hangenden gouden Penning, die nog heden, bij de nakomelingen, bewaard word. Op de voorzijde staat het Borstbeeld van FREDRIK DEN III, Koning van *Deenemarken*, en op het ruggestuk een *Deensch* Oorlogschip, hetwelk, op den spiegel, tot opschrift heeft het woord: TANDEM: „ EINDELYK."

Den 19 December van het Jaar 1664, werd hij verheeven tot den rang van Vice-Admiraal, en was tegenwoordig in den Zeeslag, die vermaard geworden is, door het in de luchtspringen van het Schip van den Admiraal WASSENAAR VAN OBDAM, voorgevallen den 13 Julij, in het Jaar 1665. CORNELIS EVERTSEN voerde daarbij het bevel over het zesde Esquader, bestaande uit 18 Schepen, gewapend met 2420 man en 520 stukken geschut. Benevens den dapperen Admiraal TROMP, verrigtte hij, in deeze ontmoeting, alles wat van een eerlijk en bekwaam Zeeoverste kan begeerd worden. Eerlang, echter, moest de Staat den Held missen: want, in het Zeegevegt van den 11 Junij des Jaars 1666, na van zijnen moed en bekwaamheid doorslaande blijken gegeeven te hebben, trof hem de laatste schoot, die, van het Schip van den *Engelschen* Schout-bij Nacht HARMAN, werd gedaan. Zijn Lijk werd, den 5 van de maand Julij daaraanvolgende, te *Middelburg*, met veel pracht en staatsie ter aarde, besteld, in de oude of *St. Pieterskerk*, alwaar zijn Afbeeldzel, met de gewoone bijcieraaden, in marmer, ligt uitgehouwen, door den beroemden Beeldhouwer ROMBOUT VAN DER HULST. Wijders vindt men, ter zijner eere, geslagen, eenen Penning, op wiens voorzijde een gekroond borststuk, waaronder, op een wimpel, staat:

CORN. EVERTSEN, *Admiraal van Zeeland.*

En

En om den rand, deeze twee volgende dichtregels:

Heer Everts met Triomf, op 't Bed van eer gesneeft,
Aldus in 't silver door de konst van Muller leeft.

Ao. 1666, den 14 Junij.

De rugzijde des Pennings verbeeld het Zeegevegt, waarin hij sneuvelde, en heeft, om den rand, dit volgende.

Hier strijkt het Britsch geweld voor Nederland de Vlag;
De Zee heeft nooit gewaagt van zulk een zwaaren slag.

Onder zijn Pourtrait, door A. DE JODE in het koper gebracht (en waar van een Copie, door HOUBRAKEN, gevonden word, in het XIII Deel der *Vaderlandsche Historie*, bl. 206.) leest men:

Dit is de Zeeuwsche Waterheld,
Die d'Iber, Theems en Taag voor zijn gesicht deed bèven,
Tot hij in vlam en rook gesteld,
Wierd door een kogel neergeveld;
Op dat zijn naam zou eeuwig leven.

Maar tot nog grooter eere voor 's mans nagedachtenisse, dient de openlijke blijk van achting, door de Heeren Staaten van *Zeeland*, voor de verdiensten van deezen hunnen Vlootvoogd betoond, in eene Resolutie van den 21 Junij, van het Jaar 1666, waarin gezegd wordt:

„ Gedelibereert zijnde op de Remuneratie, die over de goede en langduurende diensten van den overleden *Luiten. Admiraal* CORNELIS EVERTSEN, zaliger memorie soude werden gedaan: hebben alle de Leden geoordeeld, dat de voorsz. Remuneratie behoorden te bestaan in eere en profijt: En is dien volgends goedgevonden en verstaan te verklaaren, dat de voorsz. diensten, de Heeren Staaten van *Zeeland* zonderling

 aan-

aangenaam en welgevallig zijn, en bij haar Ed. Mog. altoos in goede en favorable gedagtenisse sullen blijven: En dat tot blijckelijck teken van dien honorable begraafenisse zal werden vereert, geassisteert door Gedeputeerde uit deeze Vergaderinge, en dat zijn lichaam alhier binnen *Middelburg*, in een Tombe daar toe expresselijk te maaken, sal werden ter neder gesteld, en voorts zodanig opgebouwd en verciert, mitsgaders met een Grafschrift gehonoreert, als aan de eene zijde, naar proportie van de waardigheid, van de Functie, die hij heeft bekleed, sal werden gerequireert, en aan de andere zijde, de heugenisse van soo langduurige en bloedige batalje, en daarop gevolgde victorie en overwinning komt te meriteeren. Werdende de Heeren van den Rade bij dese geauthoriseert, om tot de voorsz. begraafenisse de convenable order te stellen, en voorts de voorsz. Tombe, en het geene daar van dependeert, te laaten vervaardigen en opmaaken.

„ En belangende de verdere Remuneratie, is goetgevonden en verstaan, aan de Heeren van de Admiraliteit te recommandeeren, dat den Capitein CORNELIS EVERTSEN, oudste Zoon, van den overledenen Luitenant Admiraal, met een Schip van Oorloge mag werden voorsien, en zijn tweede Zoon EVERT EVERTSEN, jegenwoordig Schipper, gebracht op een favorable nominatie, tot een Capiteins plaats. En aan den derden Zoon met naame CAREL EVERTSEN, oud 20 Jaaren, te geeven het vacante Vaandel van de Compagnie van den Luitenant Colonel ANTHONY SEYS.

„ En alzo de Weduwe van wijlen den Luitenant Admiraal CORNELIS EVERTSEN, jegenswoordig zwanger is; is mede geresolveert, in geval God de Heere, haar met een mannelijke vrugt komt te zegenen, dat de Heere Staaten deser Provintie het Peterschap over dezelven zullen aanneemen, en voorts vereeren met een Lijfrente van vijfentwintig ponden 's Jaars, en die so lange continueeren, tot dat dezelve zal wesen gebragt tot eenig avancement. Werdende de Heeren BORREL, GYSELING, en de Raadspensionaris van het Landt, bij deesen gecommitteert, om in naam van de Vergaderinge de voorgemelte begraafenisse, en in Cas van de

de Geboorte van eenen Zoon, bij het solemniseeren van den H. Doop te assisteeren.

G. BRANDT, *Leven van de Ruiter*, bl. 401, 483, 500. *Leven der Nederlandsche Zeehelden*, bl. 585, enz. *Vaderl. Hist.* XIII Deel, bl. 206. VAN LOON, *Nederl. Penning-Historie*, II Deel, bl. 550, alwaar men den bovengemelden Penning vindt afgebeeld. *Leven van* C. TROMP, bl. 321. LA RUE, *Heldhaftig Zeeland*, bl. 150, enz.

EVERTSEN, (JAN) *Ridder van St. Michiel*, gebooren te *Vlissingen*, een ouder broeder van den zo evengemelden Luitenant Admiraal CORNELIS EVERTSEN, die korten tijd vóór hem gesneuveld was. Reeds in het Jaar 1636, gebood hij, als Commandeur, eenige Oorlogschepen, ten geleide van de Koopvaardijvloot naar *Frankrijk*. Eenige Koopvaardijschepen hadden zig, vooraf, zo uit *Texel* als uit de *Maaze*, zonder geleide, in Zee begeeven. De *Duinkerkers* hier van de lugt gekreegen hebbende, deeden den Admiraal COLART, met drie Schepen, bemand met 800 koppen, in Zee steeken, die, op den 10 Februarij, dezelve aanklampte. JAN EVERTSEN, dit verneemende, zette het, met zijne vier Schepen, derwaart, en trof den *Duinkerkschen* Admiraal zodanig, dat deszelfs spiegel in stukken geschooten werd, en het geheele Agterschip overhoop lag; COLART was dus genoodzaakt, het Anker in den grond te werpen, en zogt vervolgens met schieten ander geweer zig te redden. EVERTSEN wilde naast hem ankeren; doch het Kabeltouw, door een kogel getroffen zijnde, dreef hij, door de kracht des winds, ter zijde af. Intusschen beschoot JOOST VAN TRAPPEN, anders gezegd BANKERT, van vooren het Schip van COLART zo hevig, dat het reeds begon te zinken. COLART, door woede en spijt gedreeven, zou in zijn eigen kruit den brand gestoken hebben; maar het stond al twee voeten onder water. Dit had ten gevolge, dat zijn Schip, met nog een ander, ten gronde ging, en twee honderd der Vlootelingen hun graf in Zee vonden; hon-

honderd en vijftig werden, met den *Duinkerkschen* Admiraal, gevangen genomen. Men bracht hem gevangenen in den *Haag*, en zijnen tweeden Bevelhebber in *Zeeland*. Op de Schepen, onder bevel van EVERTSEN, waren bijna honderd, zo dooden als gekwetsten.

In het Jaar 1637, werd de Heer JAN EVERTSEN Vice-Admiraal van *Zeeland*; in deeze hoedanigheid woonde hij, onder den L. Admiraal M. H. TROMP, den 21 October 1639, in *Duins*, den vermaarden Zeeslag bij, tegen den *Spaanschen* Admiraal, Don ANTONIO D'OQUENDO. De Koning van *Spanje*, in dit Jaar bezig met het uitrusten van eene magtige Vloot, die herwaards zou gezonden worden, wagtte alleen op Krijgsbehoeften uit *Duinkerken*. TROMP, die op de kusten kruiste, hoewel hij niet meer dan elf Schepen onder zig hadt, taste, echter, de vijandelijke Schepen aan, sneed twee van dezelven af, en jaagde de overige naar binnen. TROMP, inmiddels, versterking bekoomen hebbende, bleef den ganschen Zomer kruissen, omtrent de *Hoofden*, op de *Spaansche* Schepen, die, na eenigen toever uit *Vlaanderen* ontvangen te hebben, uit de *Corunha* in Zee liepen. De Stadhouder van *Holland*, Prins FREDRIK HENDRIK, ontving, uit *Brussel*, bericht van het oogmerk der Vloote, en onder anderen, dat de Admiraal last had, geenen slag te waagen, maar in *Duins* binnen te loopen, alwaar de trouwlooze *Engelschen* hem ontvangen zouden. Op deeze echte berigten werd terstond geraadpleegd, over het versterken van de *Staatsche* Zeemagt. TROMP, zijne Vloot verdeeld hebbende, had slegts twaalf Schepen bij zig, toen hij de *Spaansche* Vloot, zevenenzestig zeilen sterk, op den 16 September, bij *Bevezier*, in het gezigt kreeg. Nogthans deed zijne kloekmoedige dapperheid hem besluiten, zo lang Schutgevaarte te houden, tot dat hij meerder versterking zou bekoomen hebben. Ook bracht hij den vijand zo veel nadeel toe, dat D'OQUENDO last moest geeven om naar *Duins* te loopen, gelijk geschiedde. TROMP ondertusschen met zeventien Schepen versterkt zijnde, zette den vijand na, met oogmerk, om hem binnen *Duins* besflooten te houden, of, indien hij uitkwam, slag te leveren. De *Engelsche* Admiraal PENNINGTON kwam TROMP, terwijl hij daar

daar lag, uit 's Konings naam aanzeggen, dat hij zig van vijandelijkheden, op de kusten van *Groot-Brittanje*, zou hebben te onthouden.

Wel dra kreegen de Staaten dit bericht; en deeze, in aanmerking genoomen hebbende, „ hoe veel 'er hun aan geleegen „ ware, dat den *Spanjaard* het geduurig overvoeren van „ Krijgsvolk naar *Duinkerken* belet werd, te meer, om dat „ het hun nu gemakkelijker gemaakt werd, door de *Engel-* „ *schen*, die hun verblijf in de Havens en op de Rede van „ *Groot-Brittanje* begonden toe te staan, en hun zelfs Sche- „ pen verhuurden," beslooten, hunnen Luitenant Admiraal te gelasten, de *Spaansche* Vloot aantetasten, indien zulks met hoop op eenen voorspoedigen uitslag zou kunnen geschieden, zonder eenig opzigt te neemen op de plaats, waar dezelve zig bevondt, of op de persoonen, die hem daarin zouden trachten hinderlijk te zijn; geevende tevens alomme last, tot het uitrusten van Oorlogschepen. Meer dan gemeenen ijver betoonde hier omtrent de Admiraliteit van *Amsterdam*. De Oost- en Westindische Maatschappijen bragten mede het haare toe; zo dat in de maand October, der Staaten Vloot reeds zeventig Schepen sterk was. Op den 21 dier maand, besloot TROMP, niettegenstaande alle de tegenstreevingen der *Engelschen*, den vijand aantetasten; wordende de Vice-Admiraal, WITTE CORNELISZ. DE WITTE gelast, om op de *Engelschen* te passen. Doch de *Spaansche* Admiraal, hoe zeer ook in 't naauw gebracht, zogt een algemeenen Zeeslag te vermijden; laatende de meeste Schepen hunne Ankers kappen, en digt naar de Kust loopen, daar veele aan spaanders stieten.

Nogthans kwam onze Vice-Admiraal, JAN EVERTSEN, in een hevig gevecht, met den *Portugeeschen* Admiraal, wiens Schip door hem in brand geschooten werd, en vervolgens zonk. Het overige der vijandelijke Vloot bergde zig, onder begunstiging van een dikken mist, uit *Duins*, en liep van daar naar *Douvres*, van waar zij, eerlang, bij nagt, te rug keerde, en met D'OQUENDO behouden te *Duinkerken* binnen liep. Verscheiden vijandelijke Schepen waren, inmiddels, in handen der onzen gevallen, en op dezelve een groo-

te buit gevonden, waarvan het zuiver overschot beliep, honderd vierendertig duizend vier honderd negenenzestig guldens tien stuivers en twaalf penningen.

De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, bracht in *Zeeland* binnen, zes Galioenen, één zeer groot Schip, één kleinder, en één Fregat.

In het begin van het Jaar 1642, hernam onze Zeeheld, van de *Duinkerkers*, drie *Hollandsche* Koopvaardijschepen. Tien Jaaren daarna, om van mindere togten en behaalde voordeelen, in dien tusschentijd, niet te gewaagen, was hij, met den Admiraal TROMP, tegenwoordig in den Scheepsstrijd tegen den *Engelschen* Admiraal BLAAKE, bij *Douvres*. Na het afloopen van den ongelukkigen Zeetogt van den Vice-Admiraal DE WITTE, in dat zelfde Jaar, werd TROMP, als de bekwaamste, om eene Oorlogsvloot te gebieden, wederom aangesteld. In het begin van de maand November, werd bij de Staaten goedgevonden, de Vloot, welke in 't *Goereesche* gat en elders verzamelde, onder zijn bevel Zee te doen kiezen. Nevens of onder hem, werden eenige Opperhoofden aangesteld, als de Vice-Admiraalen JAN EVERTSEN en WITTE CORNELIS DE WITTE; de Commandeur DE RUITER, en de Schout bij Nacht PIETER FLORISZE. De Vloot bestond uit bijna 70 *Staatsche* Oorlogschepen, en drie van de Oostindische Maatschappij, behalven de Branders en kleine Vaartuigen. TROMP was gelast, 300 Koopvaardijschepen te geleiden tot aan Caap *Lezard* en *Engelandseind*. Maar den 10 December, kreegen zij, in de *Hoofden*, tusschen *Douvres* en *Folstan*, de *Engelsche* Vloot, onder den Admiraal BLAAKE, in het gezigt; zonder lang te draalen, begonnen zij in den namiddag Schutgevaarte. Onder het schieten van wederzijde, liepen de beide Vlooten westwaart, tot over de *Singels* welke de *Engelschen* niet konden te boven komen: waarop het de *Nederlanders* tegen hen aanwendende, in den namiddag, om drie uuren, met hun in een hevig gevegt geraakten. Van den uitslag daarvan, gaf de Luitenant Admiraal TROMP aan de Heeren Staaten kennis, in de volgende Missive.

HOOG

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Sedert mijnen laatsten van den 9 deezer, hebben wij alle mooglijke vlijt aangewend, om naar *Duins* te geraaken, en den 9 's morgens ten 4 uuren tusschen *Calais* en *Douvres* de vloed afgestopt, de W. Z. W. en ook W. N. West. Daar zijnde, zagen wij de Vloot in *Duins* liggen. Ten 2 uuren stilwater, gingen wij onder zeil, gelijk ook de *Engelsche* deeden, 52 zo groote als kleine Schepen sterk, waar onder 42 a 44 van haare middelbaare Schepen waren, die haar best deeden, om naar *Dover*, en voorts naar de West te zeilen. Ten 3 uuren, schoot de wind N. W. ten westen, en begon hart te waaijen, zo dat wij des avonds omtrent ten 5 uuren ten Anker kwamen; gelijk de *Engelschen* mede deeden, dicht onder het hooge land bewesten *Dover*, wel twee mijlen recht in de wind van ons, het woeij des nachts een storm. Des morgens den 10 was de W. N. N. West, wij vermisten eenige van onze Schepen, en ook eenige Branders: Ten 12 uuren gingen wij met opgaande getij onder zeil, gelijk de *Engelsche* Vloot mede deed. Wij wenden alle devoir aan om bij haar te geraaken. Ten 1 uur begonden eenige van onze best bezeilde Schepen schietgevaarte te houden. Omtrent 3 uuren kwamen wij bij de *Singels*; voorneemende de *Engelsche* Vloot te stutten. Dan BLAAKE, zo verre vooraf koomende, dat wij hem meenden te bezeilen, wendden wij na hem toe. Hij zulks zienden, deed zijn best om voor de wind, voor ons over te komen; gelijk hij deed. Wij gaven elkander in 't passeeren de laag: en het Schip de *Roozekrans*, met 44 stukken Kanon en omtrent 200 man, daar Capitein op was CHARLES BATTYN, koomende pas achter hem, leidden wij hem zo naa aan boord, dat onze boegspriet en het galioen voor onze steven afbraken. Daadelijk leide de naaste *Engelschman*, 't Schip de *Bonaventura*, met 30 stukken, daar Capitein op was, eenen ASCHON ons aan de andere zijde aan boord, zo dat wij tusschenbeiden lagen, vechtende aldus een uur; wanneer het Schip de *Roozekrans*, hebbende (zo gezegd word) 60 dooden, daar onder beide Capiteinen, en veele gekwetsten, het opgaf. Onzen Vice-Admiraal JAN EVERTSE, lei het Schip de *Bon-*

aven-

aventura, mede aan boord aan de andere zijde, zo dat wij met ons vieren malkander aan boord lagen, doch de *Bonaventura* het mede opgeevende, namen wij posſesſie van het Schip de *Roozekrans*, daaruit neemende over de 100 man; en enterden van de onze 60 man. De Vice Admiraal JAN EVERTSEN, nam mede bezitting van het Schip de *Bonaventura*. In dit gevecht waren eenige van onze Schepen, die 'er bij hadden konnen komen, bezig geweest, met te vechten tegen de overige Schepen van BLAAKE, die zijn retraite nam, na *Douvres* of *Duins*. Met den donker ſchaveelden wij van elkander, en kwamen ten Anker, lastende onzen Stuurman, die in de prijs was, mede ten Anker te komen. Wij hoorden nog omtrent 9 uuren, het geſchiet van de onzen tegen de *Engelſchen*. Regt tegen den donker aan brandden het Schip van Capitein *Juinbol*, die zelve mede met een gedeelte van zijn volk is verdronken, doch de meeste zijn gered." enz. enz.

Deeze Misſive, waarin verder verſlag gegeven word, tot op den 13, wanneer de Vloot te *Boulogne* voor Anker kwam, was gedagtekend op het Schip *Brederode*, den 24 December, op de Rede aldaar. Uit den inhoud daarvan ziet men, dat het mannelijk gedrag van den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, met zig aan de zijde van TROMP te voegen, het behoud van dien beroemden Zeeheld en de oorzaak van de behaalde overwinning was. Geene mindere dapperheid en beleid toonde de Heer EVERTSEN, in het volgende Jaar, wanneer hij den Admiraal TROMP, in zijn gevegt tegen BLAAKE, uit het midden van wel twintig *Engelſche* Schepen ontzette. De bijzonderheden daar van zijn dubbel waardig, eenigzins omſtandiger verhaald te worden. Als van een Authentiek ſtuk, zullen wij van den brief van den Luitenant Admiraal TROMP aan de Staaten, wederom gebruik maken.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ De rescontres, en ons wedervaren, 't geene wij drie dagen lang hebben gehad, begonden den laatſten Februarij 's morgens ten 9 uuren, en eindigden den 2 Maart, 's avonds na zonnen ondergang, met het aankomen van den nacht, omtren de

de lengte van *Poortland*, tot voor *Swartenes*, of *Boulogne* tegen 69 a 70 meest zeer groote Parlementsschepen en Fregatten, wij 70 Schepen van Oorlog, en omtrent 150 Koopvaardijvaarders. Ik kan uwe Hoog Mog. niet pertinent adviseeren, door reden, dat de meeste Capiteinen den 1 Maart, 's morgens, maar tijd hebben gehad, om ginds en weder eens aan boord te koomen, welke mij toen rapporteerden, dat bij den Commandeur DE RUITER, en zijne bijhebbende, die den vijand in de straat attacqueerden, eenige Schepen van den vijand waren genoomen, ook verscheiden van de onzen en van de haaren waren gezonken. Doch omtrent ons gevecht, die met den *Schout bij Nacht* PIETER FLORISZ, den vijand in het hoofd attacqueerden, daar den Admiraal BLAKE met de kloekste Schepen was, en den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, in het midden, is noch van de eene noch van de andere zijde, niemand genomen, noch gezonken, maar zeer hevig gevochten; zijnde de eerste dag. Nademiddag moesten wij den vijand afkeeren (vermids 7 a 8 hart bezeilde Fregatten naar de Koopvaarders liepen, en na alle apparentie, de gantsche Koopvaardijvloot zouden hebben geruineerd, verbrand, en in den grond geboort) om dezelve te beschermen. Na het gevecht heb ik doen aan boord laaten haalen, den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, en den Commandeur DE RUITER, de Schout bij Nacht een groot stuk van ons zijnde, om zig te redden, zijnde die nevens meer anderen zeer reddeloos geschoten. Wij hielden onderlinge Communicatie, wat ons voorts te doen stond; den vijand weder te attacqueeren, en de Koopvaarders te laaten drijven (want wij hadden geen magt genoeg om de Koopvaarders van suffisant Convoij te voorzien; en wisten ook niet wat achterhoeden de vijand nog in de hoofden mogt hebben) of te sluiten, en de Koopvaarders te beschermen, zo veel doenlijk was, en die digt voor ons te laaten zeilen, en den vijand met klein zeil in te wagten. Daar werd gondgevonden, dat wij geen vergeefsche schooten zouden doen, want de ammonitie reeds schaars begon te worden. Wij zagen een groot eind beoosten ons, alleen met zijn Fok en groot Marszeil drijven, 't Schip de *Vogelstruis*, daar ik de Commandeur DE

WIL-

WILDE met zijn drie na toe ftuurde, om hem te helpen, en, heel reddeloos zijnde te fleepen, zo het mooglijk was.

„ Den 1 des morgens, zagen wij het Schip de *Vogelftruis*, onder de Vloot van de *Engelfchen*; en de Commandeur DE WILDE komt aan mijn boord, en relateert, dat hij gisteren avond een touw daar aan had gehad; maar dat het hem niet mooglijk was geweest het Schip te fleepen: en derhalven had moeten laate drijven. Omtrent 10 uuren, heeft de vijand ons heftig begonnen aantetasten, vijf of zes, van haar best bezeilde Fregatten, aan ieder zijde van onze Vloot houdende, om, waar het mooglijk, eenige Schepen aftefnijden; en vochten tot zonnen ondergang. Toen ftaken de *Engelfchen* onder de wind. Waren deezen dag, van onzen Vloot afgefneeden, de Capiteinen JAN LE SAGE, van *Zeeland*; BRUIN VAN ZEELST, van *Amfterdam*, en eenige weinige Koopvaarders. 's Avonds kwamen verfcheiden Koopvaarders bij ons, klaagende dat zij weinig of geen kruit noch fcherp meer hadden; en in ons Schip veel agtponds kogels zijnde, gaf ik order om die over te leveren, aan die geenen, die 'er Kanon toe hadden.

„ Den 2 Maart, 's morgens was de wind W. N. West, omtrent 9 uuren begon de vijand ons weder te attacqueren, met een groote hevigheid, en niet boven de twee uuren geftreeden hebbende, was bij gisfing de helft van onze Schepen, ten einde van kruit en fcherp, waarna wij eenige fchooten deeden, dat zij bij ons zoude koomen, zo als zij deeden. Hier op ordineerde ik, dat ze pas voor ons, en in de masfe van de Vloot zoude blijven, en geen teeken van befchreumtheid ter waereld toonen; dat wij met de geenen, die nog kruid en fcherp overig hadden, hen benevens de Koopvaarders zoude defendeeren, en hebben dus bij gisfing, met 25 a 30 Schepen, die noch kruid en fcherp hadden, van de middag tot 's avonds na zon, de gantfche Vloot gedefendeerd. Omtrent 2 uuren op zon, was BLAAKE, geconjungeert met een groot gedeelte van zijn gros, pas buiten fchoots van ons, en deed teken om aantevallen. Wij dat ziende lieten onze marszeils loopen en wachten hem in. De voorften omtrent 1 uur tegen ons, den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, en onze bijhebbende Schepen gerangeert hebbende, zijn de *Engelfchen*

al

afgeweeken. BLAAKE pas buiten fchoots zijnde is niet afgekoomen. De Vice-Admiraal JAN EVERTSEN en andere kwamen mij fpreeken, en verklaarden dat zij noch kruit noch fcherp hadden. Donker zijnde, zetten onze vuuren op, en gingen met kleinzeil onze Cours, N. N. Oost, om de Vloot bij elkander te houden, de wind N. West; toen lag SWARTENES N. Oost van ons, omtrent vier mijlen. BLAAKE zette mede zijn vuuren op: en na middernacht verlooren wij 's vijands vuuren. Den 3 dito, 's morgens dag wordende, zagen *Calis* ten *Z. W.* twee mijlen van ons, en niet eenen *Engelschman*. Vertrouwen, dat zij gewend zijn, en hun cours genomen hebben naar *Wicht*, om zig aldaar te repareeren."

Deeze brief was gedagtekent, den 4 Maart, op het Schip *Brederode*, zeilende in de *Hoofden*. De inhoud toont ten allerduidelijkfte de onwaarheid van 't gerucht, 't welk uit *Westmunfter* naar *Holland* overwaaide, dat TROMP, J. EVERTSEN en DE RUITER gefneuveld, en honderd Koopvaardijen vijftig Oorlogfchepen genomen of vernield waren.

Ten blijke van hun genoegen over zijn gedrag, en ter belooninge van betoonde dapperheid, ontving de Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, van H. H. M. tot eene vereeringe, eene fomma van vijftien honderd guldens; ook werd aan hem, die tot hier toe zonder vaste wedde gediend had, een inkoomen van twee honderd guldens 's maands toegelegd. Ook befloot de Vergadering der Staaten van *Holland* en *West-Friesland*, om hem en DE RUITER, ter erkentenisfe van hunnen betoonden moed, te vereeren met een gouden Keten en Medailje, houdende het wapen van *Holland*, ter waarde van 12 of 1500 guldens. Nog in dat zelfde Jaar gaf hij verfcheidene proeven van zijne dapperheid, tegen de *Engelfchen*: als, op den 12 van de maand Junij, in den Zeeflag voor *Nieuwpoort*, en daags daaraan omtrent *Duinkerken*; als ook bij *Katwijk* en *ter Heide*; in welken laatften flag de Luitenant Admiraal M. H. TROMP fneuvelde, en het Schip van den Vice-Admiraal JAN EVERTSEN, wien, na den dood van TROMP, het Opperbevel over de Vloot was aanbevolen, zo

red-

reddeloos werd geschooten, dat hij genoodzaakt was, zig naar de *Maas* te laaten sleepen.

Zonder melding te maaken van zijne Zeetogten van minder aanbelang, stappen wij over tot het Jaar 1659, wanneer hij, met den Luitenant Admiraal VAN WASSENAAR, naar *Deenemarken* vertrok: doch, van wegens eenig misnoegen over den rang, verzogt en bekwam hij verlof om van daar naar huis te mogen keeren.

Den 17 December, in het Jaar 1664, werd onze JAN EVERTSEN aangesteld tot Luitenant Admiraal van *Zeeland*, en bevond zig, in het volgende Jaar, bij dien bloedigen Zeeslag tegen de *Engelschen*, in welken de Admiraal VAN WASSENAAR, door eigen kruit, met zijn Schip omkwam, en de geheele slag ten nadeele der Staaten uitviel. Zeer veel had tot dit onheil toegebracht, de muiterij van het volk op eenige Schepen, en de lafhartigheid en ontrouw van zommige Kapiteinen, die ook daarna, naar de maate hunner schuld, straffe ontvingen. De Luitenant Amiraal JAN EVERTSEN, alles gedaan hebbende, wat van een eerlijk man konde verwagt worden, was met eenige andere Schepen de *Maas* ingeloopen. Toen hij, in den *Briel*, aan land stapte, werd hij door het graauw, dat doorgaans naar de uitkomst der zaaken, en niet naar waarheid oordeelt, beschuldigd van kleinhartigheid, voorts aangetast en in 't water gesmeeten; daar hij zou hebben moeten verdrinken, ware hij niet door eenige soldaaten, en in 't bijzonder, door eenen *Franschen* Kapitein, LA SALLE genaamd, gered geworden. Doch de onschuldige Luitenant Admiraal wist zig, eerlang, eerst in den *Haage*, en daarna in den Krijgsraad op *Texel*, zodanig te verantwoorden, dat H. H. M. zig verpligt vonden, zijne kloekmoedigheid en gehouden gedrag te prijzen.

Verder deed de Luitenant Admiraal, den 6 Julij van dat zelfde Jaar, ter Vergaderinge der Staaten van *Zeeland*, een omstandig verhaal van den jongsten Zeeslag; als mede van het leed, hem door het graauw van den *Briel* aangedaan; gelijk ook van het voorgevallene in '*s Hage* en in den Krijksraad op *Texel*: waarop, daags daaraan, bij Hunne Ed. Mog. beslooten werd,

werd, daar over te schrijven aan H. H. M. en daarenboven den Luitenant-Admiraal te bedanken, voor zijne goede diensten en plichtsbetrachtinge, in den bewusten Zeeslag. Hoog gemelde Heeren Staaten van *Zeeland*, lieten, in hunnen brief, van den 7 Julij 1665, aan de Algemeene Staaten, ter verdediginge van hunnen eersten Zee-Officier, zig aldus hooren:

„ Wij vinden ons geobligeert om niet alleen te gedenken aan sijne lange- en getrouwe diensten in veele en diversche Exploicten, zo te water als te land aan den Staat beweesen, maar ons ook sondereling te vergenoegen over sijn goet beleijt en courage in de jongste Batailje tegen de *Engelschen* beweesen, volgends de generaale getuigenisse van alle hoofd- en mindere Officieren, en Capiteinen, die dezelve actie hebben bijgewoond. En wij ook bij nader Examinatie hebben bevonden: sulx dat hij een geheel andere bejegening hadde gemeriteert, als hem op een seer violente maniere, door de populace in den *Briel* is over den hals gekomen, en voorts doorgaansch op den wegh gedreigt is geworden en al het geene daar wijders op is gevolgt. Invoegen, dat wij ons daarover niet anders als ten hoogsten gevoelig moeten toonen; te meer, om dat zelfs onze reputatie en bekende Integriteit niet is ongekwetst gelaaten. Wij vertrouwen dat Uwe Hoog Mog:, so om de saaken zelfs, als om de dangereuse consequentien daar aan dependeerende, daar over geen minder Resfentiment en sullen toonen, en dienvolgende besorgen dat deswegen een Exemplaire Justitie magh werden geadministreert, de abusive proceduure geimprobeert en den gemelden Heer Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN sodanige reparatie van eere gegeeven, als naa proportie van zijne ondergaane mishandelinge werden gerequireert."

Sedert dien tijd bleef de Heer JAN EVERTSEN aan land, niet uit hoofde van eenen begaanen misslag, of ten nadeele van zijne eere, maar om dat de Heeren Staaten van *Zeeland* zulks goedvonden, tot in het volgende Jaar. Zijn broeder, de Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, waarvan wij hier boven melding gemaakt hebben, werd tot Luitenant-Admiraal verheeven. Doch deze, in den Zeeslag van den 11 Julij van dat Jaar, gesneuveld zijnde, bood de Heer JAN EVERTSEN zijnen dienst het Vaderland wederom aan; met bijgevoegden

 wensch

wensch, dat gelijk zijn Vader, één zijner Zoonen, en vier zijner Broederen (*) allen het geluk gehad hadden, in verscheidene onderneemingen, tegen 's Lands vijanden, op het bed van eere te sterven, hij ook aldus zijn leven, als de bestemde tijd daar zou zijn, voor het gemeenebest mogt opofferen. Dit recht Vaderlandsch aanbod, bij de Heeren Staaten van *Zeeland* overwogen zijnde, en bijzonderlijk agt geslagen op 's mans bekwaamheid, lange ervarenheid en grondige kennis in zaaken, den Oorlog te water betreffende, beweezen in verscheiden Zeeslagen, en zelfs in het jongst ongelukkig gevecht des voorleedenen Jaars, volgens het eenpaarig getuigenis van alle de Hoofd-Officieren der Vloote, die daar bij tegenwoordig geweest zijn; hebben H. Ed. Mog. geoordeeld, dat de Staat, van zodanigen Hoofd-Officier, zoude ontvangen goede diensten, en bijzonder in deezen tegenwoordigen tijd: waarom zij goedvonden, dat hij zijn Ampt van Luitenant-Admiraal hunner Provintie, in den aanstaanden togt van 's Lands Vloote, en voortaan, zou bekleeden. Van dit besluit werd aan de Algemeene Staaten, bij een omstandigen brief, kennis gegeeven.

De Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, in gevolge van dit besluit, na dat de Vloot in *Zeeland* gereed gemaakt, en, behalven het Zeevolk, met eenige duizenden Landsoldaaten versterkt zijnde, den 3, 4 en 5 Julij, onder den Admiraal DE RUITER, ten getale van omtrent zestig Schepen en Fregatten van Oorlog, uit de *Wielingen* in Zee was gestoken; bevond hij zig, twee dagen daarna, in de Vloot op *Schoneveld*, sterk vijfenzestig Schepen en Fregatten, en zeven Branders; waarbij, weinige dagen daarna, nog eene merklijke versterking kwam, wijl zig de Luitenant-Admiraal TROMP, en eenige andere Bevelhebbers, zo uit de *Maas* als uit *Texel*, met dezelve vereenigden. Het oogmerk van dit vroeg in Zee loopen, was, den *Engelschen* in de voorbaat, en in staat te zijn, de Rivier van *Londen* op te

(*) *Gaarne zouden wij alle deeze opgenoemd, en in het bijzonder vermeld hebben: dan gebrek aan nodige berichten stelt ons daar toe buiten staat.*

te zeilen, en ook binnen *Harwich* binnen te loopen, om hun, op de eene of andere plaats, te overvallen. Doch hier van kwam niets: want, behalven dat men geene lootsen had, der *Engelsche* kusten kundig, hielden zig de *Engelschen*, van dit voorneemen onderrigt, zorgvuldig op hunne hoede, en alle de aankomsten naauw bezet. Dus keerde de Landmagt, onverrigter zaake, naar de *Maas* te rug, uitgenomen eenige manschap, die over de minst bemande Schepen verdeeld werd.

De Nederlandsche Vloot, in drie Esquaders verdeeld, het eerste onder den Admiraal DE RUITER, het tweede onder de Luitenant-Admiraalen JAN EVERTSEN en TJERK HIDDES DE VRIES, en het derde onder de Luitenant-Admiraalen TROMP en VAN MEPPEL, hield, intusschen, de Rivier van *Londen* ingeslooten, tot op den eersten Augustus; op welken dag de *Engelsche* Zeemagt, hebbende de Nederlanders voor dezelve plaats gemaakt, ten getale van negentig Schepen, met de Eb, de Rivier kwam afdrijven. DE RUITER wendde allen vlijt aan, om van den *Engelschen* Wal te geraaken, ten einde om den vijand geen voordeel op deszelfs kusten te geeven. Een groot geluk, voorwaar, was deeze inval voor de *Nederlandsche* Vloot: want daags daaraan begon de wind geweldig optesteeken; en verhief zig den 3, tot een schrikkelijk onweder; 't welk, echter, niet lang duurde. Den volgenden dag, zijnde den 4den, waren beide Vlooten, des nachts, ten anker gekoomen, in elkanders gezigt. De *Engelsche* Vloot, onder bevel van den Generaal MONK, was sterk omtrent negentig Oorlogschepen, en negentien of twintig Branders, insgelijks in drie Esquaders verdeeld. Omtrent den middag begon het gevecht; een heillooze Zeeslag, voorwaar! als die, onder andere, ten gevolge had, dat de twee grootste Zeehelden, TROMP en DE RUITER, het zij bij geval, of door eene onbekende bestiering, onverzoenlijke vijanden werden. Ligt zou men, onzes oordeels, CORNELIS TROMP van allen blaam hebben konnen zuiveren, ware het, met den Admiraal DE RUITER, en den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, naar wensch afgeloopen; doch, ten nadeele van de *Nederlanders*, viel het anders uit, en wel zodanig, dat zij zig genoodzaakt vonden, met verlies van twee Sche-

 pen,

pen, de *Zee* te ruimen. Om van dezen slag een naauwkeurig denkbeeld te kunnen vormen, zullen wij den brief van den Admiraal DE RUITER aan de Algemeene Staten, hier plaatzen.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Ingevolge van mijn jongste schrijven, van den 4de dezer, voordemiddag, geraakten wij nog dien eigen nademiddag ten elf uuren (de wind Noordelijk) met den vijand in 't gevecht, hetwelk werd aangevangen, bij de Agterhoede, van den Luitenant Admiraal, JAN EVERTSEN, tegen die van 's vijands *witte Vlag* onder THOMAS ALLEN, en vervolgens het hoofd gedeelte tegen het Hoofd-Esquader van den vijand met de *roode Vlag*, onder de Generaal MONK. Maar tot mijner en veeler verwondering, bleef den Luitenant Admiraal TROMP, en deszelfs geheele Esquader, met opgegeide zeilen, zo verre achter mij leggen, als de *Avantgarde* te voorlijk avanceerde; zo dat de vijand daar tusschen *inbrak*; en ik hem Admiraal TROMP op zijn rang, in geen actie hebbe gezien, als alleen tegen den avond, een weinig met eenige vijandelijke Schepen van het Esquader van de blaauwe Vlag, onder JEREMIAS SMITH. Intusschen werd bij mijn Esquader en Schip zeer obstinaat gevochten, hebbende te gelijk op zijde den *Generaal Souvrain* en *Nazebij* en nog verscheidene andere vijandelijke capitaale Schepen meer; doch ontvingen haar in dier voegen, dat zij ons, onze posten lieten houden, en na een gevecht van drie uuren, voor een tijd verlieten, gaande MONK, van zijn eerste Schip, op een tweede over, waarmede wij dan mede tijd kreegen, een weinig adem te scheppen. Bezig zijnde ons wat te redden, zagen wij de voorsz. onze Avantgarde hoe langer hoe ligter, voor de wind afhouden, met bramzeilen daarbij en de blinden voor de boeg, en niettegenstaande wij verscheiden schooten na haar lieten doen, konden zij tot geen stand gebracht worden, het welke ook bij de *Engelsche* Generaal gemerkt zijnde, kwamen zij weder sterk op mij en eenige van mijne onderhebbende Schepen aan, welke een hevige storm met mij doorstonden,

den, op hoope dat wij intusschen van agteren, door de Admiraalen TROMP en VAN MEPPEL, óf van vooren, door het wenden van den Admiraal EVERTSEN, met hunne Esquaders zouden worden gesecondeerd; maar alles te vergeefsch, want onderwijl alle mijne zeilen, staand en loopend want en rondhout, zodanig werd ontramponeert, dat ik mijn Schip niet naar behooren kon regeeren of daar uit langer genoegzame tegenweer doen, door de menigte van doden en gekwetsten; het welke dan de redenen zijn geweest, die mij hebben genoodzaakt het meeste gros en de loopende Schepen te volgen, met klein zeil, enz."

Dit gevegt, dus ongelukkig voor 's Lands Vloot, en voor den Staat, was het tevens zo voor onzen Luitenant Admiraal: want, een kogel, zijn eene been wegneemende, maakte, kort daarna, een einde van zijn leeven. De Heeren Staaten van *Zeeland*, dit verlies verstaan hebbende, lieten niet alleen daar over hun leedweezen blijken, maar namen, daarenboven, ten blijke van hunne achting voor den gesneuvelden Held, den 19 Augustus, het volgende besluit.

„ Den Raat-Pensionaris, heeft met behoorlijk respect aan
„ de Vergadering gerepresenteert, hoe, dat in de jongste Zee-
„ slag, den Heer JOHAN EVERTSEN, gewesen Luitenant
„ Admiraal van dese Provintie in een heftig conflict met den
„ vijand sodanig wesende getroffen, dat hij korts, daar naar is
„ komen te overlijden, het gemeene Lant en particulierlijk de-
„ se Provintie, daar door een seer capabel, couragieus en be-
„ roemt Hoofd-Officier hadden verlooren, en dat ongetwijffelt
„ de respective Leden genegen souden zijn favorabelijk te ge-
„ denken aan sijn goede en getrouwe diensten, geduurende
„ den tijd van zesenveertig Jaaren, aan den Staat bewesen in
„ diversche fameusche Actien en Rescontres, soo te water als
„ te landen, voorgevallen, ook daar van de publieke Memo-
„ rie te laaten aan de Posteriteit tot navolginge. Waarop we-
„ sende gedelibereert; hebben alle de Leden het verlies van
„ den Luitenant Admiraal seer geregretteert, sonderling in een
„ tijd, daar hij het gemeene Lant tot groote nuttigheid en
„ dienst zoude hebben geweest, en voorts verklaart, een son-
„ derling genoegen te neemen, in de succesfive en langwijlige

 „ dien-

„ diensten, bij hem aan het Vaderlant beweesen, specialijk oock
„ over sijn bewesen courage en goede conduite, in het laatste
„ conflict met den vijand gehouden: En is voorts goedgevon-
„ den en verstaan, dat sijn lichaam met een honorable begraa-
„ fenisse naar de waardigheid van zijn Charge sal werden
„ vereert, en voorts alhier te *Middelburg*, in de Tombe ne-
„ vens zijnen broeder den Luitenant Admiraal CORNELIS
„ EVERTSEN, goeder Memorie, ter neder gezet, om aldaar
„ te zaamen in marmer uitgehouwen, en also haar geheugenis-
„ se en daden aan de nakomelingen tot opwekking en imitatie
„ overigh gelaten. Werdende de Heeren Raden geauthoriseert,
„ om tot het een en ander de nodige order te stellen, en
„ voorts de Heeren BORREL, GYSELINGH, en de Raat-
„ pensionaris van het Lant, gecommitteert om de aanstaande
„ begraafenis in naam van deze Vergadering bij te woonen.

Om de verdiensten des Vaders aan de kinderen te erkennen, werd tevens, bij Hun Ed. Mog. vastgesteld, zijnen Zoon CORNELIS EVERTSEN, dus lang Schout bij Nacht, tot Vice-Admiraal van *Zeeland* te bevorderen, en, daarenboven, de wedde, daartoe staande, alleen ter gunst van zijn persoon, met zekere somme te verhoogen.

Het lijk van den overledenen werd begraven in de *St. Pieters Kerk*, te *Middelburg*; zijn afbeeldzel ligt op een Praaltombe, naast dat van zijnen broeder, beide door ROMBOUT VAN DER HULST uitgehouwen. 's Mans afbeeldzel gaat, op verscheidene wijze, in prent uit; als van BLOTELING, van P. DE JODE; nog twee andere en laatstelijk van HOUBRAKEN. Onder eene der afbeeldingen, zonder naam van den Plaatsnijder, leest men dit volgende:

Dus prookt der Zeeuwen pronk in Ridderen gewaade.
De Duijns, de Theems, Coolart, en 't moedige Granade
Versidderen op den slag zijns degens diepe snee.
Een Cato in den Raadt, een wonder op de Zee.

Beschrei dien Watergodt; roep Neêrlant; die zijn leven
Met vier zijn broeders, voor de Vrijheid heeft gegeeven.

Zie de Schrijvers, aangeweezen op het voorige Artikel.

EVERTSEN, (CORNELIS) Zoon van den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, werd, den 7 van de maand Julij in het Jaar 1665, van Kapitein verheven tot Schout bij Nacht, en den 20 Augustus in het Jaar 1666, tot Vice-Admiraal van *Zeeland*; tot Kommandeur en Majoor der Stad *Vlissingen* en het Kasteel *Rammekes*, in het Jaar 1675. Op zijne eerste togten, die hij als Kapitein deed, was hij, in het Jaar 1652, tegenwoordig in het Zeegevecht tegen den *Engelschen* Admiraal ASCUE; in het Jaar 1661, voerde hij 't bevel over een Schip, onder de Vloot, die tot beveiliginge van de Middelandsche Zee werd uitgerust.

Als Schout bij Nacht van het *Zeeuwsche* Smaldeel, diende hij, in het Jaar 1665, op de aanzienlijke *Nederlandsche* Vloot, welke, in de maand Augustus, tegen de *Engelsche* gezonden werd. In die waardigheid was hij lid van den hoogen Krijgsraad, en hielp dus het vonnis strijken, over eenige lafhartige Bevelhebbers, die eed en pligt veronagtzaamd hadden. In de gemelde waardigheid, was hij, in het Jaar 1666, tegenwoordig bij de twee bloedige Zeeslagen, tegen de *Engelschen*, onder het Opperbevel van den Generaal MONK. De schade, welke zijn Schip geleeden had, bewees genoeg, hoe diep hij in den strijd geweest was.

Na den dood zijns Vaders, zo als gezegd is, tot Vice-Admiraal zijnde aangesteld, kwam hij, met vijf Schepen, onder het Opperbevel van den Luitenant-Admiraal BANKERT, bij de *Staatsche* Vloot, na dat deeze den vermaarden aanslag op *Chattam* reeds verrigt had; waarop hem gelast werd, met elf Schepen en drie Galjoots, agt dagen lang, van *Harwich*, af en aan, naar de *Hoofden*, tot in het gezigt van *Calais*, te kruissen, en den vijand alle mogelijke schade toe te brengen.

Ook ontving hij bevel, met den Schout bij Nacht VAN DER ZAAN, met eenige andere Schepen, op de thuisko-

mende *Barbadosvaarders* te passen; wordende hij, ten dien einde, naar de Oostpunt van het Eiland *Whigt* gezonden; dog hij kwam te laat.

In het Jaar 1672, met de *Nederlandsche* Vloot, tegen die der *Franschen* en *Engelschen*, in Zee gestoken zijnde, werd hij, te gader met den Luitenant-Admiraal VAN GHENT, met vijftien Schepen, agt Branders en zes Galjoots, naar de Rivier van *London* gezonden, om negen *Engelsche* Schepen te vervolgen, die de vlugt namen agter het Kasteel van *Charnesse*. In het kort daarop volgende gevegt, geraakte hij, met de *Zeeuwsche* Schepen, onder den Luitenant-Admiraal BANKERT, in een zwaaren strijd tegen de witte Vlag, die meest uit *Fransche* Schepen bestond. De Graaf D'ESTREES werd, bij deze gelegenheid, door de onzen, genoodzaakt, het om de Zuid te wenden; waar door de *Franschen* van de *Engelschen* verwijdert werden. BANKERT en EVERTSEN volgden hun, zonder ophouden schietende. Tegen den avond zetteden de *Franschen* alle zeilen bij, en namen de vlugt naar het Canaal.

In het volgende Jaar, had hij deel aan drie felle Zeeslagen, tegen de *Engelschen* en *Franschen*; en was een der drie eerste Commissarissen, welke den Vice-Admiraal SWEERS, tegen de beschuldiging van pligtverzuim in het gevecht, vrij spraken.

Een zijner laatste Zeetogten was, naar de *Karibische* Eilanden, onder bevel van den Admiraal DE RUITER ondernomen; welke onderneeming, echter, door onvoorziene toevallen, den gewenschten uitslag niet erlangde.

De Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN overleed, in het Jaar 1679, en werd, te *Middelburg*, in het heldengraf van zijnen Vader en Oom, bijgezet.

Ibidem.

EVERTSEN, (CORNELIS) was een der Zoonen van den Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, en Neef van den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN, en van den Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, laatstgemeld. Op den

den 15 December van het Jaar 1672, terwijl hij nog Kapitein, en geenzins Admiraal was, (zo als DE NEUVILLE verkeerdelijk berigt) werd hij als Commandeur gesteld over vijftien Oorlogschepen, gemonteerd van 48 tot 50 en minder stukken, en met een Regiment gewapende Landmilitie voorzien.

Zijn eerste onderneeming was op de *Engelsche Virginische Eilanden*, daar hij, straks na zijne aankomst, zeven Schepen nam, vijf verbrandde, en voorts een rijken buit behaalde. Vervolgens tastte hij de *Fransche Terraneufsvaarders* aan, van welke hij 65 deels veroverde, deels vernielde. Daarna kwam hij te *Martinique*, alwaar hij, bij toeval, Kapitein JACOB BINKES, voerende het bevel over vier *Amsteldamsche* Oorlogschepen, ontmoette; met deezen zig vereenigd hebbende, deeden zij te samen alle de *Engelsche* en *Fransche* Eilanden, uitgezonderd *Antigoa*, aan. Onderweg namen zij een Schip, dat te *Gallowaij* thuis hoorde. Op *Nieves* deed EVERTSEN tien schoten; maar te *St. Christoffel* vuurde hij, meer dan vier uuren, op de *Fransche* en *Engelsche* sterkten, en nam, bij zijn vertrek van daar, een half vol geladen Schip met zig. Eindelijk zeilde hij naar *Nieuw-Nederland*, dat toen, van de *Engelschen*, *Nieuw Jork*-genaamd werd, en bemagtigde aldaar, na een kleinen tegenstand, de Stad *Nieuw-Amsteldam*, dus voorheen door de *Staatschen* geheeten. Door de afwezigheid des Gouverneurs van die Stad, was aldaar alles in verwarring; anders zou hij gewisselijk meer tegenstands ontmoet hebben, dewijl *Nieuw-Amsteldam*, met veertig stukken, kon verdedigd worden. CORNELIS EVERTSEN had, omtrent deezen tijd, bij zig, ruim twintig zo groote als kleine prijzen, die hij, in de *Virginiës* en elders, genomen hadt. Vier zijner Schepen, met een deel *Engelsche* gevangenen, om zig van hun te ontslaan, had hij naar elders gezonden. Voorts vermeesterde hij alle de plaatsen, langs de gemelde kust, bragt het Land wederom onder de gehoorzaamheid der Algemeene Staaten, en veranderde den naam van *Nieuw-Jork* in dien van *Nieuw-Nederland*; na welke verrigtingen hij, in de maand December, van het Jaar 1673, te *Cadix* terug kwam, met agt Oorlogschepen, één Brander en zeven prijzen; zijnde, kort te vooren, vier andere van hem afgedwaald, even zo veele door

ſtorm vergaan, geladen met Pelterijen, Indigo, Tabak, Katoen en Zuiker. Meer dan tagtig *Engelſche* en *Franſche* Schepen had hij vernield, en, behalven *Nieuw-Nederland*, ook *St. Euſtatius* veroverd.

In het Jaar 1675 werd hij Schout bij Nacht, in het Jaar 1679 Vice-Admiraal, en in het Jaar 1688 Luitenant-Admiraal van *Zeeland*. In de laatſte hoedanigheid, voerde hij het bevel over het eerſte Esquader van 's Lands aanzienlijke Vloot, ten tijde als de Prins van *Oranje*, WILLEM DE III, door de Staaten der *Nederlanden*, op den Throon van *Engeland* geholpen werd. Na dat gemelde Vloot, den 29 October, in Zee geſtoken, en, door ſtorm, eenige ſchade geleeden hebbende, in de Havens van den Staat terug gekeerd was, zeilde dezelve andermaal, uit de Haven van Hellevoet, den 11 November, naar Zee. Den 13, 's morgens vroeg, kreegen zij de *Hoofden* in 't gezigt, daags daaraan het Eiland *Whigt*. In den namiddag van den 15 landde de Vloot gelukkig voor *Torbaij*, alwaar vervolgens de Ruiterij en het Voetvolk ontſcheept werden. In de maand Maart, des Jaars 1689, werd onze Luitenant-Admiraal, ter Vergaderinge van de Staaten van *Zeeland*, voor die ſpoedig volbragte Expeditie, bedankt.

In het volgende Jaar, terwijl Koning WILLEM zig in *Ierland* bevond, vertoonde zig de *Franſche* Vloot op de kusten van *Engeland*, ſterk agtenzeventig Oorlogſchepen en zevenendertig Branders. De *Engelſche* en *Hollandſche* Vlooten, thans liggende in de Haven van *St. Helena*, hadden hier van geen berigt bekoomen, of zij ligtten, daags daaraan, de ankers, kreegen, den 5 Julij, de *Franſche* Zeemagt in het gezigt, en, vier dagen daarna, bevel van de Koninginne MARIA, om de Vloot aan te tasten. De vereenigde *Engelſche* en *Nederlandſche* Vloot, behalven de Branders, naauwlijks agtenvijftig Schepen uitmaakende, zette het, den 10 dier maand, met volle zeilen, naar den vijand toe; met wiens voorhoede, 's morgens ten 9 uuren, door de Staatſche Schepen, die den voortogt hadden, onder bevel van den Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN, en de Vice-Admiraalen KALLENBERG en VAN DE PUTTE, met tweeëntwintig Schepen, de ſtrijd, met zo veel order en beleid, werd aangevangen,

gen, dat de vijandelijke Voorhoede, die de blaauwe Vlag voerde, en over welke CHATEAURENAULT het gebied had, na een gevegt van drie uuren, met alle zeilen, om een gewisse nederlaag te ontgaan, afhield. Doch de ſtilte, die op den middag opkwam, belette de onzen den wijkenden vijand te vervolgen; ook was een ſterk getij oorzaak, dat verſcheiden *Nederlandſche* Schepen een weinig door elkander dreeven. Dit deed de *Franſche* Schepen, welke niet genoeg hadden konnen afwijken, het afgebrooken gevegt te onbeſchroomder hervatten: te meer, om dat de *Engelſche* Admiraal TORRINGTON, tot nog toe, onder eenige ſchijnredenen, ſlegts aanſchouwer van 't gevegt geweest was, en, met de rest der Vloot, in plaats van aantevallen, in een halven kring, buiten ſchoots, bleef liggen. Waarom veele *Franſche* Schepen, zig van hun midden afzonderende, insgelijks op de Staatſche aanvielen; die, evenwel, met een geſtadig vuuren, van negen uuren in den voormiddag tot vijf uuren nadenmiddag, in dit gevegt volhardden. Hoewel dit niet zonder merkelijke ſchade, tegen zulk eene overtreffende magt, kon geſchieden, bergden zij zig, echter, uit het gevaar, en namen, met alle eer en glorie, den aftogt, dien de vijand zelve roemen moest: terwijl de dappere *Hollanders* van ſpijt op de tanden knarſten, over de ontrouw der *Engelſchen*, ten wier behoeve zij hun bloed en leeven waagden, en voor wier behoud zij ſtreeden. Inzonderheid moet hier geroemd worden, de zeldzaame en wel gelukte Krijgslist, door den Luitenant-Admiraal EVERTSEN te werk geſteld, die de Staatſche Schepen, terwijl ze onder zeil waren, en merkelijken voortgang maakten, gebood te ankeren. De *Franſchen*, die hen vervolgden, dit niet ſpoedig genoeg bemerkende, dreeven, met volle zeilen, voor wind en ſtroom, ſnellijk voorbij, terwijl de *Nederlandſche* Schepen op dezelfde plaats bleeven. De *Franſche* Vloot onmooglijk tegen wind en ſtroom konnende keeren, bevond de onze zig buiten gevaar. De beide Vlooten kwamen dus, in elkanders gezigt, ten anker, zonder elkander te konnen beſchadigen. Begunſtigd door de duiſterheid des nagts, beſloot de Vereenigde *Engelſche* en *Staatſche* Vloot naar haare Havens te zeilen; doch, daags daaraan, zig door de *Franſche*

gejaagd

gejaagd ziende, werd in den Krijgsraad beslooten, de Schepen, die niet volgen konden, te verbranden, of in den grond te booren; de Staaten verlooren hier door zeven of agt Schepen.

Niet slegts de *Nederlanders* zelve, maar zelfs de *Engelschen* en *Franschen* getuigden, dat de *Nederlanders* met ongelooflijke dapperheid gestreden hadden, en, bijaldien de Admiraal TORRINGTON hen behoorlijk had bijgestaan, de *Franschen* de nederlaag zouden gekreegen hebben. De Koningin van *Engeland*, deed, in afweezenheid van haaren Gemaal, TORRINGTON, bij zijne komste te *London*, om zijne lafhartigheid, in den *Tour* gevangen zetten, en ontnam hem zijne waardigheid. De *Zeeuwsche* Luitenant-Admiraal, CORNELIS EVERTSEN, werd, in eenen brief van haare Majesteit, waar van de brengers de Graaven van PEMBROOK en DEVONSHIRE waren, bedankt, *voor de goede en cordate comportementen van 's Lands Esquadre, in 't laatst engagement met den vijand*, met betuiging, dat *zij deeze trouwe dienst, altijd naar den eisch zou considereeren.* Daarenboven verklaarde gemelde Vorstin, door den Heer HARBOTS, bij het overgeeven van den brief haarer Majesteit aan H. H. M., „ dat zij zig van het voorgevallene zou doen informeeren, om „ den geenen, die wel gediend hadden, te beloonen, en an„ deren naar verdiensten te straffen; en dat zij ter betuiging der „ goede genegenheid, die ze voor de Republiek, en der agting, „ die zij, voor braaf volk droeg, bevel had gegeeven, dat „ men alle mooglijke zorge voor de zieken en gekwetsten zou „ doen dragen, en der Staaten Schepen, als haare eigene, op „ haare kosten, doen repareeren; ook dat ze geordonneert „ had, schenkaadje te doen, aan de Weduwen van dappere „ mannen, die in den slag gesneuveld waren, op dat anderen „ daar door mogten worden aangemoedigd, in het toekomen„ de wel te dienen."

De Staaten hadden het nadeel, door de Vloot geleden, niet verstaan, of zij gaven terstond last, om veertien nieuwe Schepen te bouwen. Ook deed de Koningin van *Engeland* nog eenige andere uitrusten, behalven die reeds in Zee geweest waren, doch geen dienst gedaan hadden. In minder dan twee

maan-

maanden, bevonden zig dus de twee Vlooten ſterker, dan vóór den ſlag. Thans werden zij gebruikt ter inſcheping van Krijgsvolk, eene groote menigte geſchut en allerhande krijgsbehoeften, welke naar *Ierland* werden overgevoerd.

Na dien tijd, zo verre mij bewust is, is de Luitenant-Admiraal CORNELIS EVERTSEN niet wederom in Zee geweest; maar heeft, tot in het Jaar 1706, zijn leven aan land doorgebragt. Hij overleed in de maand November van dit Jaar, en werd in de Tombe zijner familie bijgezet.

Ibidem.

EVERTSEN, (GELEIJN) jonger broeder van den zo evengemelden, werd gebooren te *Vlisſingen*, in de maand Januarij van het Jaar 1656. Reeds in den ouderdom van tien jaaren, werd hij tot den Zeedienst opgeleid, onder opzigt van zijnen broeder CORNELIS EVERTSEN, daarna als Schipper onder 't oog van CORNELIS EVERTSEN JANSZOON; dien hij naderhand, om het onderwijs, welk hij van denzelven genooten had, zijnen tweeden Vader noemde. Vervolgens begaf hij zig, met een *Zeeuwſchen* Commisſievaarder, in zee, en kruiste hier mede, en met andere *Vlisſingers*, op de *Terraneufſche* banken, en in de *Westindiën* op *Franſche* ſchepen, van welke hij eene menigte wegnam. Verſcheiden togten heeft hij wijders gedaan, in de Straat, en in de Middellandſche Zee, en, bij die gelegenheid, de meeſte plaatzen en zeehavens leeren kennen.

In het Jaar 1672, bevond hij zig, in den voorgemelden Zeeſlag, tegen de *Engelſchen* en *Franſchen*, op het ſchip van zijnen Neeve, den meergemelden Vice-Admiraal CORNELIS EVERTSEN; gelijk ook, in 1674, op de Vloot, die, onder den Luitenant-Admiraal-Generaal DE RUITER, een aanſlag op *Martinique* deed. In eenen aanval te Land, onder bevel van den Graave VAN HOORN, die het bevel over het Krijgsvolk had, werd hij, met een musket, in den rug getroffen, zodanig, dat de Kogel, diep in 't lichaam doorgedrongen, hem in 't vleesch bleef zitten, en zedert daar in vast ge-

gegroeid is, zonder hem eenig ongemak te veroorzaaken. Vervolgens tot Kapitein bevorderd zijnde, kweet hij zig, als een eerlijk Vaderlander, van zijnen pligt, in allen deele, daar het land zijnen dienst vorderde.

In het Jaar 1683, bevond hij zig onder de vloot van den Luitenant-Admiraal W. BASTIAANSZEN, naar *Gottenburg*; gelukkig bleef hij verschoond van de rampen, veele Scheepen dier Vloote overgekoomen, die, op hunne terugreize, verongelukten. Niet lang daarna werd hy Schout by Nacht, en woonde, in het Jaar 1688, den vermaarden togt bij naar *Engeland*, waar van, in het naastvoorgaande Artikel, gewag gemaakt is. Van daar te rug gekomen, geleidde hij vervolgens eenige schepen naar *Spanje*. Bij zijn afwezen werd hij aangesteld, tot Vice-Admiraal, in plaats van den Ed. Manhaften Heere CAREL VAN DER PUTTE, die in het Jaar 1690 overleed.

In den berugten togt naar de *Zond*, was hij Vice-Admiraal der Staatsche Vloot, die, met de *Engelsche* vereenigd, derwaards stevende, om als middelaars, tusschen *Denemarken* en *Zweeden*, onder *Holsteinsche* Vlag te handelen. Toen de Koning van *Zweeden*, met zijn leger, zig op *Zeeland* bevond, had de Vice-Admiraal GELEYN EVERTSEN de eer, zijne Majesteit aldaar te begroeten. Dit was zijn laatste togt.

Naa 't overlijden van zijnen broeder, CORNELIS EVERTSEN CORNELISZOON, zo even gemeld, werd hij, in deszelfs plaats, bevorderd tot Luitenant-Admiraal van *Zeeland*.

'Er word van hem gezegd, dat hij was van een gezonde sterke lichaamsgestalte; vriendelijk; spraakzaam; openhartig; een voorbeeld van de oude Vaderlandsche geaartheid, dat is, *goed Rond, goed Zeeuwsch*, hebbende het vermogen, van zig met minzaamheid, stiptelijk en vaardig te doen gehoorzaamen.

Twee maalen is hij gehuwd geweest, eerst met Jonkvrouwe ADRIANA VAN DER STRINGE, dogter van den Ontfanger Generaal van *Zeeland*, en van vrouwe SARA VETH; en ten tweede maale met Jonkvrouwe JOHANNA VAN CITTERS, dogter van den Heere Ambassadeur ARNOUT VAN CITTERS en van Vrouwe JOSINA PARDUIN: uit geen van beide huwelijken heeft hij kinderen nagelaaten. In den ouderdom van 65 Jaaren, op zijne buitenplaats *Zeerust*, den 25

Julij

Julij 1721, overleeden, werd hij, op den 2den Augustus, met alle tekenen van eer, in zijne vaderlijke Graftombe, staatelijk begraven. Zijn afbeeldzel gaat mede in prent uit.

Volgens een geschreven Levensverhaal van hem.

ELWERWEER, weleer een Dorp, met den oorsprong van den *Dollert*, door het inbreeken der Zeegaaten, in het Jaar 1277, met en nevens anderen, door het water, tusschen *Groningen*, *Munster* en *Eemland*, verslonden.

PIETERSZ, (EWOUT) bijgenaamd WORST, geboortig van *Vlissingen*. Na dat zijne Medeburgers en Stadgenooten, door het uitdrijven van de *Spaansche* bezettinge, zig van het *Spaansche* juk ontslagen hadden, werd deeze de eerste als Admiraal aangesteld. Hij was een vroom, kloek en dapper Burger, en ervaaren Zeeman, meest bekend bij den bijnaam van Kapitein WORST. EWOUT, alzo hij, te *Antwerpen*, en voornamelijk bij GILLIS HOFTMAN, voornaam Koopman aldaar, zeer bekend was, wist, door middel en de behendigheid van denzelven, volk en voorraad, nevens al het nodige tot den Oorlog, binnen *Vlissingen* te brengen; de gemelde Koopman was voorheen zijn Reder geweest, en had voor hem een Schip laaten maaken, het grootste en schoonste, dat ooit binnen *Antwerpen* gezien was. De *Vlissingers*, dus met reden dankbaar voor den dienst, hen door dezen Burger van *Antwerpen* beweezen, bevorderden hem, van Kapitein, tot Opperhoofd van hunne geheele Zeemagt, om dus zijne bekwaamheid te duidelijker te kunnen toonen. Want offchoon hij een eenvoudig Burgerman was, die geene de minste uitwendige vertooning maakte, had hij, echter, groot gezag en aanzien, bij de zijnen, onder het Scheepsvolk, en maakte zig daar na bij de *Spanjaarden* zo gedugt, dat zij zelfs voor zijnen naam beefden.

Het leed niet lang, of die van *Vlissingen*, een man van zijne bekwaamheid aan het hoofd hebbende, bekwamen onderstand van den Graave VAN DER MARK, die hen drie Sche-

Schepen, met 200 man, toezond, welke zij terstond van 't nodige geweer voorzagen. Zij stelden dezelve onder 't bevel van Hopman WILLEM VAN BLOIS, gezegd van TRESLONG, die naderhand Admiraal werd.

Uit *Engeland* kwam, kort daarna, mede een Vaandel knegten, welke van de gevlugtte *Nederlanders* aldaar vergaderd waren, en, met voorraad voorzien, onder Kapitein BERNARD, grooten moed en blijdschap veroorzaakten. Graaf LODEWYK VAN NASSAU zond insgelijks, uit *Frankrijk*, de *Vlissingers* een aanzienlijk aantal Krijgsvolk toe, onder beleid van Kapitein KUICK; als mede onder een Edelman van den Prins *van Oranje*, JERONIMUS ZEERAATS, en den Heer van HAULTAIN, die zijn Stedehouder was.

Voorheen waren eenige Schepen, door den Hertog van ALBA, uit *Vlissingen*, op de Watergeuzen uitgezonden; maar deze, de verandering van zaaken vernomen hebbende, kwamen te rug, en vervoegden zig bij hunne Stadgenooten, onder bevel van den Admiraal EWOUT.

Eenige dagen daarna, werd FILIPS VAN LANOY, Heer van BEAUVOIX, over het *Gendsche Sas* gezonden, om zig, met een Roeijbark, binnen *Middelburg* te laaten voeren; doch hij werd, tegen zijnen dank, binnen *Vlissingen* gebracht, hoewel onder belofte, dat men hem wederom zou los laaten. Maar toen hij nu binnen de Stad was, wilde men hem als gevangenen vasthouden; 't welk hij, echter, door zijne bekwaamheid en welsprekenheid, voorkwam. Hij bewerkte zijn ontslag; en zig voorts naar *Middelburg* begeevende, werd hij aldaar Gouverneur. TRESLONG begaf zig, met de zijnen, insgelijks derwaarts, met oogmerk om de *Zuiddampoort* in brand te steeken; doch hij kon aldaar niets verrigten.

Intusschen wendde de Hertog van ALBA allen vlijt aan, om eenig volk, met Schepen, van *Bergen op den Zoom*, naar *Walcheren* te zenden; zij namen hunnen weg voorbij *Zierickzee* en *Haamstede*; zeilden wijders naar *ter Veer*, alwaar zij landden, en trokken vervolgens op *Arnemuiden* aan, welke plaats zij, in het laatst van April, stormenderhand vermeesterden; waardoor TRESLONG weder van *Middelburg* opbrak. De

Stad

Stad *Campveere*, alwaar het geschut van *Zeeland* bewaard werd, hield het nog een wijl tijds met *Middelburg*; maar werd, door bewerking van ZEERAATS en CUICK, tot de zijde van *Vlissingen* overgebragt.

Terwijl dit in *Zeeland* voorviel, werd *Don* JAN DE CERDA, Hertog van *Medina Celi*, met een Vloot van 54 zeilen, 26 groote en de rest kleinder, gelaaden met veele kostelijke Koopmanschappen, en omtrent 2000 soldaten, onder JULIAAN DE ROMERO, uit *Spanje* naar *Nederland* gezonden. Met deeze Vloot was de Hertog tot *Blankenburg* genadeid, zonder eenige kennis te hebben van den afval van *Vlissingen*, ik zwijge, dat de inwooners dier Stad een aanzienlijke magt tegen hem zouden konnen aanvoeren, bestaande uit zulk dapper Zeevolk, als de *Zeeuwen* waren.

De tijding hier van was niet te *Vlissingen* gekomen, of de Admiraal EWOUT, bijgenaamd WORST, werd met een Oorlogscaraveel, als mede de Onder-Admiraal JAN DE MOOR, en deszelfs zoon JOOST DE MOOR, met nog eenige andere mindere Bevelhebbers, te zamen met tien of twaalf ligte Schepen, derwaart gezonden, met order om zig te plaatzen voor het *Sluische-gat*, en aldaar, met Roeijschuiten, de baaken en tonnen te vernielen, om alzo den vijand de landing moeilijk te maaken. Schoon dit bevel naauwkeurig volbragt werd, liep, echter, de kleine Vloot der *Assabres*, bestaande uit meer dan twintig Schepen, met een gunstigen wind, de Haven van *Sluis* binnen, uitgezonderd vier Schepen, die, nevens het Schip van BOUWEN EWOUTSZ, op de bekende Zandplaat de *Paardemarkt*, aan den grond zeilden.

De Hertog van *Medina Celi*, was, op deze Schepen, met zijn gantsche Hofgezin, te *Sluis* aangekoomen. De *Vlissingers*, die niet zeer diep gingen, voeren zo digt bij de *Assabres* en het Schip van BOUWEN EWOUTSZ, die, zo als gezegd is, aan den grond zaten, als zij konden, en begonnen voorts, met veel heftigheid, daarop te schieten. De *Spanjaarden*, die zig op de Schepen bevonden, sprongen, zo spoedig als zij konden, in de booten, om daarmede naar land te vaaren. De *Vlissingers*, dit verneemende, namen daarop insgelijks hunnen slag waar, roeiden naar de ver-

laatene Schepen, plonderden dezelven, namen de geenen, welke zij 'er op vonden, gevangen, en zonden ze naar *Vlissingen;* steekende vervolgens den brand in de Schepen, die, met lading en al, door het vuur verteerd wierden.

BOUWEN EWOUTS, dit ziende, stelde zig met de zijnen te weer tegen de *Spanjaarden*, die bij hem waren overgekomen, met dat gevolg, dat hij, met hulpe zijner Stadgenooten, hen overweldigde, en, na dat zijn Schip was vlot geraakt, gevangen binnen *Vlissingen* bracht.

Twaalf groote *Biskaaijsche* Schepen lagen nog eenige dagen, voor *Blankenburg*, ten anker, terwijl de Hertog van *Medina Celi* alle de Lootzen zamenriep om te overleggen, of 'er geen middel ware, die groote Schepen binnen *Sluis* te brengen; doch dit werd onmooglijk bevonden, dewijl zij niet min dan vier vademen diep gingen. De Hertog, daar over vertoornd, wilde de Lootzen dwingen, om aan boord te vaaren, en de Schepen binnen, of althans volk en laading in behouden haven te brengen. De Lootzen, de zaak onmooglijk vindende, en vreezende voor meerder dwang, verlieten hierop de Stad. Inmiddels begon de wind uit het westen op te steeken; kort daarna zag men eene talrijke Vloot de kust naderen; het was de *Portugeesche* Vloot, gelaaden met Specerijen. De *Biscaaijers*, dit verneemende, kapten de Ankers, gingen met dezelven onder zeil, met een sterken wind koers zettende voorbij *Vlissingen*, van waar niet een eenige schoot op hen gedaan werd, en kwamen aldus ten anker, voor het Kasteel *Rammekes*, van waar zij het Krijgsvolk naar *Middelburg* zonden.

De *Lisbonsche* Vloot volgde eerlang, op welke die van *Vlissingen* een schoot deeden, ten teken dat zij voor de Stad het Anker zou laaten vallen. De Admiraal van deze Vloot was zekere WILLEM ANTHONISZ, van *Antwerpen*, voerende een Schip van 200 lasten, de *Gouden Leeuw* genaamd; zonder eenig kwaad te vermoeden, kwam deeze voor de Stad ten Anker, wordende van meer anderen gevolgd, behalven drie, die de *Hond* opliepen, om naar *Antwerpen* te zeilen. Kapitein JOOST DE MOOR, zijne boot met een deel volks be-

bemand hebbende, werd, nevens eenen EVERT HENDRIKSZ, gezonden naar een *Hollandsch* Schip, geladen met Specerijen, om hetzelve te bemannen, en nader aan de Stad te brengen. Maar als zij, met het volgende getij, onder zeil kwamen, meende deeze Vloot zig bij de *Biscaaijsche*, voor *Rammekes*, te vervoegen; waar door JOOST DE MOOR, met zijn klein Schip, genoodzaakt werd, het *Hollandsch* Schip aan boord te klampen en in verzekering te neemen. Uit hetzelve werden, kort daarna, den Gouverneur van *Vlisfingen* ruim dertig zakjes, met *Spaansche* Matten, ten dienste van het gemeene Land, ter hand gesteld.

Dus viel deeze Vloot, zonder veel moeite, door het goed beleid van den Admiraal EWOUT, in handen der *Vlisfingers*, die met dezelve veele kostbaarheden aan Paarlen, Gesteenten, Specerijen, Suiker en andere waaren bekwamen; alle 't welk, te gelde gemaakt zijnde, tot het voeren van den kostbaaren Oorlog, hen wel te stade kwam. De beste Schepen namen zij in hunnen dienst. De *Gouden Leeuw*, van *Antwerpen*, werd gegeeven aan den Admiraal EWOUT, en BOUWEN EWOUTSZ als Schipper daar op geplaatst. JAN DE MOOR, als Vice-Admiraal, kreeg een Schip van *Brugge*; andere wederom andere Schepen.

Het duurde niet lang, of allen maakten 'er een goed gebruik van. ALBA hadt drie Vaandels *Waalen*, binnen *Zierickzee*, in 't Land van *Schouwen*; derwaarts begaven zij zig, hebbende tot Bevelhebber over het Krijgsvolk ROLLEE, Baljuw en Stadvoogd van *Kampveere*. Terwijl zij *Borrendamme* naderden, trok de *Spaansche* bezetting van *Zierickzee*, voorzien van één Veldstuk, hun te gemoete; doch de dapperheid der *Zeeuwen* deed de vijanden wijken, en noodzaakte dezelven, de Stad overtegeeven.

Toen, in het Jaar 1573, de Hertog van ALBA allen vlijt aanwendde, om *Middelburg* te ontzetten, beval hij, ten dien einde, zijnen Admiraal SANCHIO D'AVILA, toevoer binnen de Stad te brengen. Doch EWOUT belette hem dit, eerst door geduurig Schutgevaarte met hem te houden, en hem vervolgens, bij *Rammekes*, tot een Scheepsstrijd te dwingen,

waarbij de *Spaanschen* zes groote Schepen verlooren, en veelen van hun volk gedood werden, of in Zee verdronken.

Kort daarna overleed de Admiraal EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST; wordende, na zijnen dood, van de *Vlissingers* zo zeer betreurd, als zij hem, in zijn leven, bemind hadden.

SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland*, bl. 772. BRANDT, *Leven van* DE RUITER. *Leven der Zeehelden*; VAN METEREN; HOOFT; BOR.

EWOUTZ, (BOUDEWYN) in het voorige Artikel reeds gemeld, insgelijks van geboorte een *Vlisfinger*, die, zo als wij gezegt hebben, Kapitein was op het Schip de *Gouden Leeuw*, waarop EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST, als Admiraal gebood, en wien hij, na deszelfs overlijden, opvolgde. De naauwkeurige Historieschrijver P BOR, heeft, in het VI Boek zijner *Nederlandsche Oorlogen*, een misslag begaan, (waarin hij, door den vermaarden Schrijver van het *Leven van* WILLEM DEN I, in 't II Deel, bl. 29, gevolgd is) zeker door de gelijkheid der naamen der beide Zeehelden; schrijvende BOR den bovengemelden strijd, met de *Spaansche Assabres*, toe aan deezen BOUDEWYN EWOUTSZ, die middlerwijl, zo als wij gezien hebben, op de Zandplaat, de *Paardemarkt*, aan den grond geraakt was.

Na 't overlijden van EWOUT PIETERSZ, bijgenaamd WORST, volgde hem BOUDEWYN EWOUTZ op als Admiraal van *Vlisfingen*, en gedroeg zig als een dapper Zeeheld; SANCHIO D'AVILA ondervond hiervan de eerste proeve.

Deeze, na zig van de geleeden schade, bekoomen in het gevegt voor *Rammekes*, tegen EWOUT PIETERSZ, te *Middelburg* eenigzins hersteld te hebben, begaf zig, met 300 *Spaansche* Musketiers, die *Arnmuiden* hadden helpen veroveren, op een der grootste *Biskaaijsche* Schepen; zijnde de andere bezettelingen, die nu al lang te *Middelburg* geleegen hadden, op andere Schepen verdeeld. De Heer DE BEAU-

VAIS,

VAIS, een man van moed en bekwaamheid, begaf zig mede op het Schip van D'AVILA.

Terwijl de vijanden zig dus gereed maakten, was de groote Vloot Raa-zeilen, door Prins WILLEM DEN I toegerust, recht tegenover het aarden bolwerk, op de *Hond* gaan leggen; leggende de Vloot smakzeilen van Jonker FRANS VAN BREDERODE, buiten schoots van het Kasteel. Op den 27 Maij, in het Jaar 1573, begon de wind uit het Oosten op te steeken; waarop de laatstgemelde Vloot zeil maakte, en terstond aanviel op de *Spaanschen*, die, door den vloed, van het derde Bolwerk gezwaaid waren. Het vuur der *Zeeuwen* was zo hevig, dat een der *Spaansche Meerschepen* driftig werd en van zijne ankers dreef, wordende, kort daarop, in brand geschooten; doch niettegenstaande veel volk overboord sprong, werd de brand gebluscht, en het Schip in de Vloot gebracht. De Vloot smakzeilen dreef daarop wederom op de voorige plaats; doch de eerstgemelde Prinse-Vloot, dwars van de *Spaansche* Vloot afleggende, kon dezelve niet beschieten.

Op denzelfden dag deed de Admiraal BOUWEN EWOUTSZ een schoot, en van agteren een Vaandel uitsteeken, tot een zein, om de Hoplieden bij zig aan boord te ontbieden, en Krijgsraad te houden. Terwijl de Kapiteinen gezamentlijk raadpleegden, werd 'er, nu en dan, door de *Spaanschen* geschoten; zo dat zij, midden in het vuur der vijanden, Krijgsraad hielden. Een kogel, uit het Schip van D'AVILA, die eerst in het water botste, en daarna weder oprees, snorde dwars door de Kajuit van den Admiraal, en trof den Vice-Admiraal JAN DE MOOR, dermaate, dat hij hem de helft van het hoofd wegnam. Zonder dat hij geluit gaf, werd dus die dappere *Zeeuw* van het leven beroofd. Den Admiraal, nevens eenige anderen, troffen eenige splinters aan het hoofd. Zints dit ongeval, heeft EWOUTSZ, het overige van zijn leven, nooit zijne gezondheid genooten. Ondertusschen ging men voort met raadpleegen, en werd terstond, in plaats van den gesneuvelden JAN DE MOOR, CORNELIS CLAASZ tot Vice-Admiraal benoemd.

Eenige dagen daarna liep de wind Noordwest: de *Spaansche*, zo als ook de *Zeeuwsche* Schepen, kreegen dus gelegen-

 heid

heid om de ankers te ligten; en het gevegt nam hierop terſtond eenen aanvang. De Admiraal EWOUTZ, met nog twee andere Schepen, klampte een der *Biscaaijſche* Schepen aan boord, en veroverde het, gelijk ook een *Meerſchip*, en een Smak met zout geladen. Geduurende den ſtrijd liep de wind westelijk; dit gaf des Konings Schepen gelegenheid om te vlugten, wordende, door de *Zeeuwen*, de *Hond* opgejaagd. Omtrent *Cruiningen* werd nog een *Spaansch* Schip op ſtrand gejaagd en verbrand. Na dit verlies, kwam D'AVILA te *Antwerpen*.

De *Zeeuwſche* Vloot insgelijks te rug gekeerd zijnde, zeilden eenige van de ligtſte Schepen voorbij *Zeeburg* of *Rammekes*, en veroverden verſcheiden *Hulken*, die voor de Haven van *Middelburg* lagen. Het zout, daarin gelaaden, verkogten zij te *Vlisſingen*; met het geld, 't welk daarvan kwam, betaalden zij het Scheepsvolk.

Kort daarna noodzaakte de *Zeeuwſche* Vloot *Zeeburg* of *Rammekes* om zig overtegeeven. Op denzelfden dag (den 5 Augustus) als *Rammekes* was overgegaan, kwamen de Heer DE BEAUVAIS en de dappere MONDRAGON, met eene Vloot, afzakken; maar de overgave van *Rammekes* verneemende, vonden zij zig genoodzaakt, voorbij *Vlisſingen*, de Zee te kiezen. De *Zeeuwen* moesten hen onverhinderd laaten pasſeeren, dewijl de Vloot onvoorzien van volk was; leggende het volk op de Dijken, zo beoosten als bewesten *Vlisſingen*. Nogthans zeilde een gedeelte van de *Zeeuwſche* Vloot, door het *Jonker Franſen Gat*, tot voor *ter Veere*, werwaarts het volk, dat op de Dijken lag, insgelijks gevoerd werd; doende voorts van daar, langs den Dijk, uitvallen op het volk van MONDRAGON, 't welk aldaar, bij den *Haak*, verſchanst lag, na eene ſchermutzeling, die vier uuren duurde, werd 's Prinſen volk binnen *ter Veere* gejaagd. In deeze Stad werden eenige Branders gereed gemaakt, om dezelve op de vijandelijke Schepen aftezenden; doch deeze, door een boer gewaarſchuwd, verlieten de *Haak*, met agterlaating van een groot deel van hunnen voorraad van Mond- en Krijgsbehoeften.

Kort

Kort hierna overleed de Admiraal BOUDEWYN of BOUWEN EWOUTS, van *Vlisfingen*, in zijne Geboorteftad. Als Admiraal van *Zeeland*, werd hij opgevogld door Jonkheer LOUIS of LODEWYK VAN BOISOT.

Zie *Leven en daaden der Zeehelden*, E. VAN METEREN, *Nederl. Hiftorien*, fol. 72 en 96. LA RUE, *Heldhaftig Zeeland.*

EWYK, een Dorp of Heerlijkheid in *Gelderland*, in het Rijk van *Nijmegen*. Volgens ALTING voerde het, bij ouds, den naam van *Awich*; het word door hem befchreeven, als een Dorp, liggende tusfchen *Maas* en *Waal*, waarvan melding gemaakt word, in den giftbrief van Gravinne ADELHEIDE, in het Jaar 1188. VAN DER HOUWE zegt: „ *Ewijk* legt negen duizend fchreden, of ruim één uur gaans, „ beneden *Nijmeegen*, en is groot 1025 morgen Lands." In de fchatting van het Jaar 1547, over geheel *Gelderland* en *Zutphen*, droeg *Ewijk*, met *Leuven*, 145 guldens 14 ftuivers 8 penn. *Ewijk* en *Beuningen* zijn thans, in het Kerklijke, gecombineerd, en worden door één Predikant bediend.

EWYK, een ander Dorp, tegen over het zo evengemelde, in de *Betuwe* gelegen, en, ter onderfcheiding van het eerstgemelde, *Slijk Ewijk* genaamd.

EXCIËNSIS CIVITAS, voorheen een Steedje in *Friesland*, met eene beroemde Haven, aan den mond van het *Boer-* of *Borndiep*, bijna ter dier plaatze, daar nu *Berlikum* of *Belkum* legt, een Dorp, zeer beroemd, door deszelfs Paardemarkt, Boomkweekerijen, en de menigte van Ooftvrugten, in de oude *Friefche* Landtaal *uitgong* genaamd, om dat de Schepen van daar in Zee gingen: want het woord *exire* betekent *uit de Haven lopen* of *afvaaren*; de oude *Latinisten*, in dien tijd, hebben 'er *Civitas Exienfis* van gefmeed, als of men zeide de *Uitganersftad*. UBBO EMMIUS verhaalt, uit een oud Schrijver (daar men, echter, niet veel ftaat op maaken kan,) dat deeze plaats, in het Jaar 1191 door de *Noormannen*, geplon-

plonderd, en, sedert dien tijd, verwoest gebleeven is, tot dat ze naderhand, met verandering van naam, wederom als een Dorp is ten voorschijn gekoomen.

ALTING, *Germ. Inf.* Part. II. p. 15, V. D. HOUVE, *Hand. Chr.* I D. bl. 78.

EXMORA, een *Friesch* Dorp in *Westergo*, in de Grietenij van *Wonseradeel*, drie quart uur ten westen van *Bolswert*.

Geogr. Woordenb. van Friesland.

EXTERHUIS en OUD-EXTERHUIS, twee plaatzen, welke, met meer anderen, door eene overstrooming van den *Dollart*, door het water vernield zijn.

GABBEMA, *Verhaal der Nederl. Watervloeden*, pag. 93.

EXUE, of ISSUE, volgens de gewoone *Fransche* uitspraak, een onduitsch woord, betekenende *uitgang* uit eenige plaats; gemeenlijk word 'er door verstaan *uittogt-geld*, 't welk betaald word, aan den Heer van het Land, wegens den eigendom van een stuk goed, welk men heeft verkreegen. MENAGE meent dat dit woord afstamt van *issir*, dat *uitgaan* betekent; terwijl sommigen het afleiden van *exire*; doch, zegt hij, ik wil het liever afleiden van een oud *Latijnsch* woord, *icium*, dat *sortie* en *issue* betekend. Men zie hem, in zijn *Etijmologisch Woordenboek*, op het woord ISSUE, alwaar men, omtrent dit recht van *Exue*, zeer merkwaardige zaaken vind aangetekend.

Wanneer, hier te lande, het zij bij versterfregt, of bij uitersten wille, goederen geërfd wierden, of nog mogte worden, van iemand, die in een Stad woonde of woont, waar mede dit recht van *Exue*, bij verdrag, niet is afgedaan, moest, van alle die goederen, vóór derzelver uitvoering, ten behoeve van de Stad, voor recht van *Exue* of *Issue*, bij wijze van tol, zekere somme betaald worden; die, echter, in de eene Stad minder of

meer-

meerder was, dan in de andere. Voornaame Rechtskundigen beweeren, dat, dit recht is een overblijfzel en verzagting van het oude rehct, volgens het welk de goederen van uitlanders en vreemden, hier te Lande ſtervende, vervielen aan de Graaflijkheid, met uitſluitinge van alle bloedvrienden. Dit recht werd niet alleen betaald van roerende, maar ook van onroerende goederen, gevonden of geleegen onder het rechtsgebied dier Stad, daar het ſterfhuis gevallen is; doch niet van onroerende goederen, elders geleegen; ook niet van uitſtaande ſchulden, of van gelden, onder ſchuldenaaren, hier en elders woonende; al het welk blijkt uit het Octrooij van *Delft*, van den 27 Maart, in het Jaar 1540: te weeten *de* 20 *penning van alle goederen*; als mede, uit het verdrag tusſchen *Dordrecht* en *Amſteldam*, aangegaan in den Jaare 1543; waarvan de inhoud is als volgt.

„ Wij Burgemeesteren, Schepenen en Raad der Stede
„ *Dordrecht*, ter eenre, en wij Burgemeesteren, Schepenen
„ en Raden der Stadt Amſteldamme, ter andere zijde. Maken
„ cond allen Luden, die deſe onze tegenwoordige openen
„ Brieven ghetoont zullen worden, dat wij geſamenlijk metter
„ minnen, ende uit gunſtiger affectie gheaccordeert, en over-
„ gecomen zijn, dat van nu ten eeuwigen dagen, den Burge-
„ ren, die uit de Steden van Dordrecht ſcheijden, ende binne
„ de Steden van Amſteldamme mitter woon trekken zullen,
„ ende oock den Burgeren van Amſteldamme, uitterzelver
„ Stede mitter woon comen te Dordrecht van hooren goeden
„ geen Exue of pondgelt, den voorſz. Steden geeven zullen.
„ Dat insgelijks van nu ten eeuwigen dagen die Borgeren der
„ Stadt Dordrecht, die tot Amſteldam eenich goed ancomen
„ mach, bij ſterfeniſſe, huwelijke, testamenten of anders,
„ zullen 't ſelven mogen bezetten, naa hen neemen, ofte ver-
„ veuren, daer 't hun believen ſal die te veuren, zonder
„ eenigh Exu ofte Pondgeld daarvan te geeven: Ende van
„ gelijken, zo zullen die Burgeren van Amſteldam, die tot
„ Dordrecht eenige goeden ancomen mogen, bij beſterffenis-
„ ſe, huwelijcke, testamente, oft anders vercregen, dezelven
„ mogen bezetten, na hem neemen, oft verveuren, daar 't
„ hem believen zal, zonder eenigh Exu of Pondgeld te betaa-

„ len, oft daar van te geeven. En omme dit zelve accoord „ vast ende gestade te blijven, nu ende ten eeuwigen dagen, „ zonder fraude oft arglist, so hebben wij Borgemeesteren, „ Schepenen ende Raadt der Stede van Dordrecht voorsz. der„ selver Stede Zegel ten saeken hier beneden aan doen hangen. „ Ende wij Burgemeesteren, Schepenen ende Raad der Stede „ van Amsterdam voorsz. hebben derselver Stede Zegel ten „ zaiken hier beneden oik aen doen hangen. Ende deeser „ brieven zijn 'er twee alleens van woorden ten woorde, hou„ dende; daer wij elx eenen brief af hebben. Gegeeven in „ het Jaar ons Heeren 1543, op ten 26 dag van October.

Wij hebben dit verdrag hier woordelijk ingevoegd: eensdeels om dat uit hetzelve duidelijk blijkt, dat 'er geen onderscheid gemaakt word, tusschen roerende of onroerende goederen, maar alleen gesproken en gezegd word: *eenigh goed*; anderdeels, om dat het, als een gewoon formulier, aantoont, op hoedanige wijze de overéenkomst geslooten is, tusschen de Steden, in welke dit *recht van Exue*, over en weder, vernietigd word.

Doch overal, daar dit recht nog stand houd, vermag geen Ingezeten eenige Stad deezer Provintie met 'er woon en zijne goederen te verlaaten, en zig aan de lasten dier Stad onttrekken, ten zij hij, in de eene plaats meerder, in de andere minder, bij wijze van tol, voor *Exue* of *Isfuegeld*, betaale zeker gedeelte van zijne goederen; zo als blijkt, bij ZURIK, *Codex Bat.* op het woord *Exue*; en uit de *Sententien van den Hove van Holland*, te vinden in de *Hand. van Vlaardingen*, fol. 107, alwaar mede uitdrukkelijk gezegt word: *van alle zijne goederen, zo roerende als onroerende*.

Sommige Steden hebben dit recht verkregen, bij Octrooi van de Graaven; andere door langduurige oeffening en bij wijze van verjaaringe. Sommige Steden zijn overeengekoomen, dit recht niet te vorderen; andere hebben het onderling vernietigd; andere wederom vorderen het, zonder Octroij, alleen uit recht van wedervergelding. Van dit alles geeft de Heer WAGENAAR, in zijne *Beschrijving van Amsterdam*, de duidlijkste bewijzen, als hij zegt:

„ In

„ In het Jaar 1682, werd bij de Vroedschap voor waarschijnlijk gehouden, dat de Stad (*Amsteldam*) dit voorregt bezat uit krachte eener Graaflijke gifte. En het is geheel zeker, dat zij in het zelve bevestigd is, bij eenen brief van Koning FILIPS van den 19 Julij des Jaars 1561. Maar in dien zelfden brief word erkend, dat men hier ter Stede, dit regt meer dan honderd Jaaren te vooren, (*emmers soo langhe dat geen memorie van menschen en is ter contrarie*) had bezeten. (zo was ook dit regt te *Delft* vernieuwd, door KAREL DEN V, in het Jaar 1545). Doch van zulk eenen vroegen tijd, is mij (vervolgt WAGENAAR) geen spoor altoos van eenige Graaflijke gifte voorgekoomen: wel, dat het uittogtgeld, omtrent den aanvang van de vijftiende eeuwe, reeds gevorderd werd van Poorters, die geen drie Jaaren Poorters bleeven. 't Zou dan zeer wel konnen zijn, schoon voorname mannen geen grond van dit regt schijnen te kennen, dan de Privilegie der hooge Overigheid, dat Burgemeesteren, of Schepenen en Raad het uittogtgeld, van ouds, hadden gevorderd, om dat het redelijk was, dat zulken, die eenige erfenissen van hier wilden vervoeren, of met hun eigen goed vertrekken, vooraf hun aandeel droegen, van de lasten en kosten, in welke de Stad, ter oorzaake van de bewaaring en bescherming dier goederen, vervallen was, en om dat dergelijk regt, ook in veele andere Steden, gevorderd werd. De Stad *Haarlem*, welke men niet weet, ooit Octrooi, tot het heffen van het regt van *Exue*, gehad te hebben, heeft het, nogthans, in gevolge van eene keure van den Jaare 1440, geheeven. En het Hof van *Holland* heeft, meermaalen, de gegrondheid van dit regt erkend, niet alleen ten opzigte van de Steden, die 't bij Octrooi verkreegen hadden; maar ook van zulken, die alleenlijk in eene langduurige bezitting van het zelve geweest waren. Ook word, in een Octrooi, tot heffinge van een Exuegeld, in den Jaare 1541, aan de zes *Waterlandsche* Dorpen verleend, erkend, dat de vordering van dit regt, in andere Steden en plaatzen van *Holland*, in gemeen gebruik was. Op den agttienden April van het Jaar 1495, werd, *bij den Heer*, dat is, bij den Schout, *ende 't Gerecht*, *den Persoonen van de* XXXVI *notable ende de rijckdom van der Stede* van

van Amsterdam, toegestaan, *tot der Stede behoef*, onder andere lasten, een vijftiende penning *Exuegeld*, van de goederen, die, door vertrekkende Poorters, waarvan de Quohieren nog voorhanden zijn, of bij wegen van erfenis, ter Stad uitgevoerd werden; ten ware dat, in de plaatzen, werwaards de goederen waren vervoerd, door de Poorters deezer Steden, in gelijk geval, meer moest betaald worden. Doch in die *Resolutie* word niet te kennen gegeeven, dat dit regt, uit kragte eener Graaflijke gifte, word gevorderd. 't Is ook (zegt WAGENAAR verder) ongetwijffeld, al veel vroeger ingevoerd en gevorderd geworden, schoon het, veelligt, niet vroeger op den vijftienden penning gesteld geworden is. Immers in het Jaar 1476, werd al, bij Burgemeesteren en Raden, beslooten ROELOF JACOBSZ, Burger deezer Stede, die met der woon naar *Utrecht* vertrokken was, aan te schrijven, dat hij zijn aandeel moest komen voldoen, in de schulden, die de Stad, onder anderen, zijnent halve, gemaakt had, of dat men, anderzints, zulks aan zijne goederen verhaalen zou. Uit welk besluit afteneemen is, dat het regt van *Exue* toen reeds gevorderd werdt. En in 't Jaar 1443, werd het met *Groningen*, in het Jaar 1464 met *Haarlem*, en in het Jaar 1470 met *Deventer*, over en weder, te niet gedaan: waaruit klaar blijkt, dat het, hier ter Stede, lang vóór 't Jaar 1476, plagt gevorderd te worden. Nogthans, schijnt men, in de zestiende eeuwe, de invordering van het zelve, somtijds, verzuimd, of te hebben nagelaaten. Ik vind (leest men, bij WAGENAAR al verder), dat men, in het Jaar 1539, besloot, het zelve op nieuws te vorderen, en ten dien einde, twee ontvangers van het *Exue*, MR. CORNELIS GERBRANDSZ en GERRIT JACOBSZ COUCKEBACKER, aanteftellen. In het Jaar 1596. stond de Stad het *Exuegeld*, voor den tijd van twee of drie Jaaren, af, aan het Mannen Tugthuis. Doch sedert heeft zij de heffing van dit regt wederom aan zig gehouden. Zij vordert het, egter, tegenwoordig eeniglijk bijna, van uitgaande erfenissen: wordende, sedert veele Jaaren, niets gevorderd van Poorters, die met hunne goederen de Stad uittrekken. Doch van erfenissen heeft de Stad, thans, en sedert lang, niet den vijftienden, maar den tienden penning, ten ware men toonen kon,

dat,

dat, in de plaatfen, werwaards de goederen van hier vervoerd worden, minder gevorderd word.

„ Het regt van *Exue* brengt, echter, tegenwoordig, zeer weinig op; niet alleen, om dat het, al van de vijftiende eeuwe af, met verfcheiden Landen, Steden en plaatfen, over en weder, vernietigd is geworden, maar voor al, om dat Burgemeesteren, op den agttienden April van het Jaar 1726, verklaard hebben, bereidwillig te zijn, om, des verzogt zijnde, dit regt, in het toekomende, met eene iegelijke Stad, onder behoorlijke wederzijdfche *Acte van Mortificatie*, te willen vernietigen. Op welke verklaaring de vernietiging van het regt van *Exue*, met verfcheiden Landen, Steden en plaatfen, gevolgd is, en nog, geduuriglijk, gevolgd word."

Op dit bovenftaande, laat de naauwkeurige WAGENAAR volgen, eene lijst, van bijna alle Landen en plaatfen, waarmede dat regt, tot aan den 15 October, in het Jaar 1766, over en weder, 't zij voor een bepaalden tijd, of voor altijd, vernietigd is.

Groningen, in het Jaar.	1458.
Haarlem. . .	1464.
Deventer. . .	1470.
Dordrecht. . .	1543.
Alkmaar. . .	1553.
Leiden. . .	1553.
Delft. . .	1554.
's Hage. . .	1555.
Schoonhoven. . .	1557.
Enkhuizen. .	1562
Hoorn. . .	1563.
Amersfoort. . .	1569.

Met de agt laatstgenoemde Steden, is de vernietiging alleen geschied, voor den tijd van twintig Jaaren; doch heeft, nogthans, sedert, stand gehouden.

Briele. . .	1579.
Antwerpen. .	1659.

Fries.

Friesland, in het Jaar.	1681.
Stad Utrecht. . .	1682.
Nijmeegen. . .	1682.
Arnhem. . .	1684.
Oortmarsum. .	1684.
Drente. . .	1685.
Kampen. . .	1686.
Oudenbosch. . .	1687.
Stad en *Land van Vianen.*	1688.
Brandenburg voor 10 *Jaaren.*	1688.
Embden. . .	1690.
Medemblik. . .	1691.
Fleuris. . .	1691.
Namen. . .	1691.
Wezel. . .	1692.
Bommel. . .	1692.
Londen. . . .	1696. en 1757.
Norden. .	1706.
't Vlek Bentheim. .	1712.
Graave. . .	1712.
Hardenberg. . .	1713.
Harderwijk. . .	1713.
Lingen. . .	1713.
Nordhorn, in 't Graafschap Bentheim. . .	1713.
Overijsfel. . .	1713.
Zwol. . . .	1713.
Fredrikstad. .	1714.
Middelburg. . .	1714.
Gornichem. . .	1715.
Goes. . . .	1716.
Oostfriesland. . .	1723.
Duuren. . .	1728.
Zierikzee. . .	1730.
Hildesheim. . .	1732.
Nieuw-Jork. . .	1732.
S. Gallen. . .	1734.
Montfoort. . .	1734.

Bruss-

Brunswijk en *Lunenburg, in het Jaar.* 1734.
Maastricht. . . 1736.
Brisfol. . . 1739.
Beverwijk. . . 1740.
Stad en *Graafschap Kuilenburg.* 1740.
Rotterdam. . . 1740.
Zugtelen. . . 1740.
Weesp. . . 1741.
De Stad Zutphen. . 1742.
Doornik. . . 1742.
Hessen. . 1744.
Leipzig. . . . 1744.
Gulik en *Berg.* . 1746.
Geneve. . . 1746.
Vlissingen. . 1746.
Varel en *Kniphuizen.* . 1747.
Sluis in *Vlaanderen.* . 1749.
Oldenburg en *Delmenhorst.* 1750.
Keulen. . . . 1751.
Luik. . . . 1756.
Woerden. . . 1758.
Stad en *Graafschap Bronkhorst.* 1759.
Heerlijkheid Jever. . 1759.
Hertogdom Wurtenburg. . 1760.
Stad Wismar. . . 1760.
Hertogdom Meklenburg. . 1761.
Gouda. . . 1762.
Hertogdom Kleeve. . 1763.
Wijk bij Duurstede. . 1764.
's Hertogenbosch. . 1764.
Keur-Paltzische Landen. . 1764.
Groot-Brittanje. . 1764.

Wij kunnen hier bijvoegen dat dezelfde schikking gemaakt is, met:

Saxen Gotha. . 1767.
Roermond. . . 1767.

Schut-

Schuttrop, in het Jaar.	1768.
Staaten en *Landen van den Koning van Pruissen.*	1770.
't Graafschap Lippe.	1770.
Ysenburg en Budingen.	1770.
De Abtdij en Heerlijkheid Borscheit.	1772.
Texel.	1773.
Zutphen.	1774.
't Land van Vrijen.	1774.
Zweeden.	1774.
Bazel.	1775.
De Stad en Republiek Bern.	1775.
Ysselstein.	1775.
De Stad Hulst.	1775.
Schiedam.	1776.

„ Tot de invorderinge van het regt van *Exue*, zegt WAGENAAR, eindelijk, is (namelijk te *Amsterdam*) een der Stads Secretarisfen aangesteld, die daarvan, Jaarlijks, verantwoording doet, aan de Thesaurie Ordinaris deezer Stede."

Ten besluite van dit Artikel, dat voor ieder Ingezeeten nodig is te weten, met welke Landen, Steden en plaatsen het zelve gemortificeerd is, zullen wij hier bijvoegen, de gedachten, over dit regt, van den vermaarden Mr. C. VAN BYNKERSHOEK, in zijne *Verhandelingen van Staatszaaken*, II B. XXV. stuk, § 7, alwaar hij zegt, „ Want schoon het, „ in het algemeen vrij staat, zijnen staat van onderdaan te „ veranderen, met van woonplaats, naar zijn welgevallen, te „ verwisselen, en dat bijna alle de Rechtsgeleerden dit toe„ staan, is dit, evenwel, niet altoos vrij en geoorlooft In „ het 41 Artikel van het Vredes-Tractaat, tusschen den Ko„ ning van *Spanje* en de Staaten Generaal van den 30 Janua„ rij, in het Jaar 1648, is bedongen: *dat des eenen Onder„ daan vrij onder des anderen gebied mag gaan woonen*, „ MIDS BETAALENDE DE REGTEN DAAR TOE „ STAANDE. Want daar zijn verscheiden Handvesten van „ Steden in *Nederland* en elders, volgens de welke de geenen, „ die 'er met der woon uitgaan, zeker gedeelte van hun goed,

voor

„ voor *Exue* of *Isſue*, zo als het genoemd word, moeten
„ achterlaaten. Maar dewijl dergelijke knevelarijen wat naar
„ vijandſchap ruiken, maken de Steden dikwils onder elkander
„ accoord, dat ze van elkanders Burgers, als die van woon-
„ plaats veranderen, niets diergelijks zullen eisſchen; dikwils
„ bedienen zig de Steden niet anders van dat regt, dan bij
„ wijze van repreſalje, dat zij namelijk zo veel van hun, die
„ uittrekken, vorderen, als zij, naar wien zij zig met der
„ woon begeeven, van hun gewoon zijn te vorderen, als zij
„ naar hunne Stad gaan woonen."

„ Maar dewijl men, in het 19 Art. van het verbond, tusſchen den Keurvorst van *Brandenburg* en de Staaten Generaal, den 16 Feb. 1666, is overeengekoomen, *dat het regt van Isſue of decimatie, 't welk, bij vertrek van familiën, of verval van herediteiten komt te ontſtaan, wederzijds Onderdaanen vrij en exempt zullen zijn en blijven, geduurende deeſe alliantie:* is het geen onnutte vraag, of hier door eensklaps alle Privilegien ophouden, door de Graaven aan verſcheiden Steden geſchonken, of van dezelven met geld gekocht; waar door zij verkreegen hebben, dat zij van de geenen, die met der woon vertrekken, zekere ſchatting zouden mogen eiſchen? Deeze vraag (zegt hij) heeft veel moeilijkheid in, daarom voornaamelijk, dewijl dit regt zijnen oorſprong uit Handvesten of Privilegien heeft, en het noch in de magt der Staaten Generaal, noch in die van particuliere Provintien ſtaat, haar die weer afteneemen. Hoe zullen wij het dan maaken, dat die alliantie evenwel haar ſtand blijve houden? Want de trouw van het verbond moet gehandhaafd worden. Ik zou (gaat hij voort) het zo beſlisſen: indien de Steden diergelijke alliantien gezien en goedgekeurd hebben, voor dat ze ingegaan wierden, dat zij ſtilzwijgens, voor zo verre dat deze ſchatting aangaat, van haare Privilegien gerenuncieert hebben; maar ze niet gezien noch goed gekeurd hebbende, dat zij wel van de vertrekkende familien niets kunnen vorderen, om dat de alliantie in den weg is, maar dat de Staaten, in dit geval, de Steden hier voor moeten ſchadeloos houden."

EYCKENINGEN, ook wel *Nieuwkerk* genaamd, in de oude Blaffert der Bisschoppen van *Utrecht*, wegens hunne bezittingen in *Zeeland*, in dien tijd onder *Walcheren* gerekent, doch, reeds voor lang, door de Zee verslonden.

EYK (ARENT VAN) een geleerd *Utrechtenaar*, Leeraar in de beschaafde wetenschappen, heeft, in het *Latijn*, geschreven, *Registers op de Griekſche Spraakkunst*, gedrukt bij PLANTYN, in het Jaar 1582; de *tien Geboden*, op oneven voetmaat, bij wijze van een Tafelgedigt; als mede eene verzameling van Bruiloftsgedigten en Lijkzangen, waarom hij op de lijst der *Nederlandſche* Digteren geplaatst is. Ook heeft hij, met groote naarstigheid, geschreeven, een boek van de mirakelen en beroerten, ten zijnen tijde voorgevallen. De Copie daarvan schatte hij op de waarde van duizend guldens; doch, door de onachtzaamheid zijner vrouwe, is dezelve, onder en met zijne andere boeken, voor een geringen prijs verkocht.

VAN EYK werd, door iemand zijner tijdgenooten, met een *Latijnsch* vers, over de onbeschaafdheid zijner poëzij, hevig berispt; 't welk, in het *Nederduitsch*, deezen zin uitmaakt.

Uw' verzen zijn zo hart, ja harder, als een kwast,
Van knoestig eijkenhout, o puikje der Poëten,
Dus zeg ik tot uw' lof, een ieder mag 't wel weten,
Dat op uw geestig hooft een kroon van eijken past.

EYK, (JACOB VAN) gebooren te *Antwerpen*, en Raadsheer aldaar, leefde nog in het Jaar 1623. Hem ging de lof na van een vermaard Digter te zijn:

VAL. ANDREAS.

EYK, (MR. JACOB VAN DER) *Hendrikz*, Secretaris des Hofs en der hooge Vierschaare van *Zuid-Holland*, was een groot onderzoeker der oudheid; waarvan de blijken nog voor handen zijn, in zijne Beschrijving van *Zuid-Holland*, gedrukt

drukt in 4to, te *Dordrecht*, in het Jaar 1628. Het is eene korte Beschrijving van het Land van *Zuid-Holland*, mitsgaders eene verzameling van Handvesten, Privilegien, Costuimen en Ordonnantien van dit zelfde Land: een werk van de allergrootste nuttigheid. De Schrijver en verzamelaar daarvan stierf, in het Jaar 1634.

EYK, (JOHANNES VAN) de vermaarde *Kempsche Nederlander*, die zig, zo wel als zijn broeder HUBERTUS, en zijne zuster MARGRETA VAN EYK, door de Schilderkonst, in de *Nederlanden* en door gantsch *Europa*, vermaard gemaakt heeft. JOHANNES werd geboren, te *Mazeik*. Van de natuur bijzonder bedeeld, voornamelijk met alle die bekwaamheden, welke tot de *Tekenkonst* vereischt worden, werd hij de leerling van zijnen broeder HUBERTUS, die hem, in Jaaren, merkelijk overtrof. Onzeker is het, ondertusschen, wiens onderwijs HUBERTUS, in de Schilderkonst, genoten hebbe: hoewel het waarschijnlijk is, dat hij, die, in het Jaar 1366, reeds, met zijnen jonger broeder, de konst handteerde, zo wel als hunne zuster, die zig geheel en al daar aan overgegeeven had, van hunnen Vader zullen onderwezen zijn. Omtrent het gemelde Jaar, bevlijtigden zij zig om de Schilderkonst, met *lijm* en *eiwit*, eerst te *Florence*, in het Jaar 1250, uitgevonden, verder te volmaaken. De beide broeders, dewijl 'er toen geene andere manier van schilderen bekend was, (behalven dat men, in *Italie*, in *Fresco* of op *natte Kalk* arbeidde) vervaardigden veele stukken van *lijm* en *eiverwe*. JOHANNES, om de vrugten van zijnen arbeid te plukken, en zig zijne konst te doen betaalen, zette zig te *Brugge* neder; veele van zijne stukken werden van hier naar andere landen en plaatzen verzonden. Volgens het algemeen getuigenis, was hij een geleerd man, vernuftig in het uitvinden van verscheiden vereischten der kunst, vlijtig in het naspooren van den aart der verwen, en zeer arbeidzaam in de stofschei- en stookkunde. Van hier dat hij eene proeve nam, om zijne toebereide verwen, met een zoort van vernis, zaamengesteld uit eenige oliën, te vernissen; 't geen hem in zo verre gelukte, dat het ieder behaagde, en zijne stukken eenen tot dien tijd

toe onbekenden glans en luister bijzette, en een geheim bevatte, waarna in *Italie* lang te vergeefsch gezogt was. 't Gebeurde hem, na veel tijds en arbeids aan een Tafereel besteed te hebben, dat het paneel, op zijne manier vernist, in de zon om te droogen gesteld zijnde, de voegen van hetzelve, tot zijnen billijken spijt, door de hitte der zon, van een weeken, en het paneel barstte.

Dit deed hem een tegenzin; tegen die zoort van verwe en vernis, opvatten, en besluiten, te onderzoeken, of 'er geen ander vernis te maken ware, 't welk buiten de zon en in huis konde droogen. Ten dien einde, den aart van veele oliën onderzogt hebbende, bevond hij dat de lijn- en nootenolij spoedigst droogden; dezelve op het vuur gekookt hebbende, maakte hij, door het bijvoegen van eenige stoffen, 'er een zeer goed vernis van. Na onophoudelijken arbeid, om de konst meer en meer te volmaaken, bevond hij, dat de verwen, met dusdanige oliën vermengd, zig gemakkelijk deeden temperen, spoedig droogden, droog zijnde het *water* weêrstonden, en de olij der verwe eenen ongemeenen *luister bij*zetteden, en die glanzig maakten, zonder dat de Tafereelen het voorgaande vernis behoefden. Ook zag hij, tot zijne verwondering en genoegen, dat de verwe zig dus met olij beter liet verdrijven en verwerken, dan met de vogtigheid van de lijm of het eiwit.

Billijk verheugde hij zig over die allernuttigste uitvinding, van met olijverwe te kunnen schilderen. De Faam bragt, binnen korten tijd, de maare hier van zelfs bij afgeleegene volken. Zijne ontdekking werd zo algemeen toegejuicht, als daarna de uitvinding der edele Drukkonst door LAURENS JANSZ. KOSTER. Dit naamelijk ontbrak alleen, tot dien tijd, aan de konst, om de natuur nader te komen, of genoegzaam te evenaaren. De tijd, waarin deeze ontdekking door hem geschiedde, word, door veelen, bepaald in of omtrent het Jaar 1410. MISSON, in zijne reize, begaat dus eenen misslag, wanneer hij dit op het Jaar 1450 stelt: schoon hij, in den vinder, den zelfden persoon bedoelt, die hij JAN VAN BRUGGE, uit het Land van *Gelder*, noemt. JOHANNES of JAN, zijn geheim aan zijnen broeder HUBERTUS bekend ge-

gemaakt hebbende, hielden zij deze uitvinding, of liever de bereiding der olijverwen, zorgvuldig verborgen. Zij schilderden te zamen, of ieder afzonderlijk, verscheiden stukken. JOHANNES, schoon de jongste, streefde, echter, zijnen broeder in de konst verre voorbij.

Het uitmuntendste Tafereel, door hun beide vervaardigd, hangt in de *St. Jans Kerk*, *te Gent*, hun besteld, door FILIPS VAN CHARLOIS, anders bekend bij den naam van FILIPS DEN GOEDEN, Hertog van *Bourgondien*, die zijnen Vader, Hertog JAN, in het Jaar 1419, in zijne Staaten opvolgde, en, in het Jaar 1433, Graaf van *Holland* en *Zeeland* werd. Deszelfs Vader, Hertog JAN, word verbeeld te paard zittende, op een der deuren. Men meent, dat HUBERTUS dit kunstwerk heeft aangelegd, en dat het door JOHANNES volvoerd is. Anderen zijn van oordeel, dat zij 'er beiden de handen hebben aangeslagen; maar dat de oudste broeder, die den 18 September, in het Jaar 1426, overleed, vóór de voltooijing gestorven is. Tegen over het paard van den Hertog, om geen uitvoeriger beschrijving hier van te doen, ziet men de beide broeders: HUBERTUS, als den oudsten, aan de regterhand, bestaande zijn Hoofddekzel in een vreemden muts, naar de gewoonte van dien tijd, voor omgeslagen, en met kostbaar bont gevoerd. JOHANNES is mede gedekt met een sierlijken muts, bijna als een tulband achter overhangende; en voorts bekleed met een zwarten tabberd; op welken een roode paternoster, met een gedenkpenning, verbeeld is. Verder ziet men in dit Tafereel bijna drie hondert en dertig onderscheidene troniën, waarin men verscheidene gemoedsbeweegingen ontwaar word. Koning FILIPS DE II vond 'er zo veel behaagen in, dat hij het stuk, door MICHIEL COXY, deed copiëeren, die daarin zeer gelukkig slaagde. FILIPS DE GOEDE betoonde een bijzondere hoogachting voor de beide broeders, inzonderheid voor den jongsten, dien hij zelfs tot zijnen geheimen Raad aanstelde.

JOHANNES VAN EYK, het konststuk voltooid hebbende, keerde van *Gent* naar *Brugge*, alwaar ook van hem een konstig Altaarstuk voor handen is. Ongemeen groot was de toevloed van Konstschilders, om zijne konst en nieuwe wijze

van schilderen te zien. De *Italiaanen*, om zijn geheim magtig te worden, spaarden moeite noch kosten; doch alles vruchteloos: tot dat, eindelijk, zekeren ANTONELLA, uit *Messina*, de lust bekroop om naar *Brugge* te reizen, daar het hem ook gelukte het geheim magtig te worden; hij keerde daar mede naar *Italie*.

JOHANNES VAN EYK, wiens voornaamste Schilderstukken, bij VAN MANDER en andere, omstandig beschreven worden, overleed, in een zeer hoogen ouderdom, te *Brugge*, in het Jaar 1470, en werd aldaar, in de *St. Donaaskerk*, begraaven. Aan een der Pilaaren leest men een Latijnsch Grafschrift, 't welk, in het Nederduitsch, de volgende regels uitmaakt.

Hier onder rust Johan, Johan wiens konstvermogen
Bij kenners achting won, door zijne deugd beroemd;
Wiens konst ons 't levenlooze als levend steld voor oogen,
En leven geeft aan kruid en veld en Hofgebloemt.
Bij hem moet Phidias, bij hem Apelles dalen:
Voor hem is billijk dat ook Polijcletus zwicht.
Wij mogen thans wat op de Schikgodinnen smeelen.
Die zulk een braaven man ontrukten uit ons gezicht:
Geen traanen helpen hier! 't Is 't onverbiddelijk lot.
Bid, dat zijn ziel in vreugd moog' leven bij zijn' Godt.

HUBERTUS VAN EYK, die, zo als gezegd is, te *Gendt* overleed, legt aldaar, in de *St. Janskerk*, begraaven. In den muur is een Zerksteen gemetzeld, en op denzelven in marmer, een geraamte uitgehouwen, houdende in de eene hand, een koperen plaat, waarop het volgend oud *Vlaamsche* vers geleezen word.

Spiegelt u aan mij, die op mij treeden,
Ik was als gij, nu ben benedên,
Begraaven doodt, als is an schijne
Mijne hulp raedt, const, noch medecijne
Const, eer, wijsheit, macht, reijckheit groot
Is ongespaert, als comt de doodt.

Hu-

Hubrecht van Eijk was ik genant
Nu spijze der wormen, voormaels bekant
In Schilderije seer hooge gheleert.
Corts nae was iet, en niete verkeert.
In het Jaer des Heeren, des zijt gewes
Duisent, vier hondert, twintich en ses,
In maent September, agttien daghen viel,
Dat ick met pijnen Godt gaf mijn ziel.
Bidt Godt voor mij, die const minnen
Dat ick zijn aensicht moet gewinnen
En vliedt sonde, keert u ten besten:
Want ghij mij volgen moet ten lesten.

Weleer werden, te *Antwerpen*, eenige Pourtraitten der vermaardste *Nederlandsche* Schilders, in 't koper gesneden, uitgegeeven. Onder deeze werd aan de twee broeders, als de oudste oefenaars en volmaakers der edele Schilderkonst in de *Nederlanden*, de eerste plaats toegekend. Naderhand zijn ze verscheiden maalen gegraveerd, zo wel als hunne Zuster MARGRETA VAN EYK.

C. VAN MANDER, en andere, *Leven der Nederl. Konstschilders.*

EYLA, was de dogter van RADBOUD DEN I, Hertog der *Friezen*. Alle *Saxische* Schrijvers verhaalen eenpaarig, dat zij de Gemalinne geworden is van hunnen Koning EDELHARD, den Vaderlijken Oom van WITTEKIND. Zij baarde hem eenen zoon, ALBIQO genaamd, een dapper Krijgsman, die, met WITTEKIND, tot den Christen Godsdienst overging.

SCHOTANUS, *Kronijk van Friesland,* fol. 58.

EYLERSCHANS, eene sterkte in *Embderland*, bij of aan de Provintie van *Groningen*.

EYNDE, (JACOB VAN DEN) Pensionaris der Stad *Delft*, daarna Raad en Advokaat van *Holland;* welk ampt hij aanvaardde, op eene wedde van 800 guldens Jaarlijks. Hij werd, in het Jaar 1568, op bevel van den Raad der beroerten, in den *Haag*, gevangen genomen. De Graaf VAN BOSSU, die, na het vetrek van den Prins VAN ORANJE, het Stadhouderschap, op naam des Konings, waarnam, nodigde dien Voorstander van 's volks Vrijheid, in het laatst van de maand Januarij, op een avond, ter maaltijd, en hield hem, op eene verraderlijke wijze, gevangen. N. VAN DEN ZANDE, Secretaris van den Graave VAN BOSSU, en WILLEM VAN BERENDRECHT, Substitut-Griffier van den Hove van *Holland*, werden gezonden, om eene lijst te maaken van alle de papieren, die zij vonden in het Komptoir van 's Lands Advokaat. Twaalf dagen daarna, voerde de Baljuw van den *Haag*, verzeld van een goed getal soldaaten, den Heer VAN DEN EYNDE, op eenen nacht, met alle zijne papieren, naar *Brussel;* schendende dus het regt van *Hollands* Ingezeetenen, en tevens van de Souverainiteit dier Provintie. Men zette hem, op de *Couwenburgsche* Poort, in eene naauwe gevangenis, en liet hem aldaar zitten, zonder eenigen eisch of vordering tegen hem te doen. Ook vindt men van de reden zijner hegtenisse weinig gemeld. Bij de *Spaanschgezinden* zelfs stond hij te boek voor een man van verstand en goed Roomschgezind; de Godsdienst kon dus geen voorwendzel zijner hegtenisse zijn. Door sommigen werd hem nagegeeven, dat hij, vóór het vertrek van FILIPS, buiten bevel der Staaten, en enkel op aandrijven van den Prins van ORANJE, op het vertrek der *Spaansche* soldaaten, sterk had aangedrongen; en zij willen, dit de reden van zijn ongeluk geweest te zijn. Waarschijnlijker is het, echter, dat hij de opsteller geweest is, en ook de hand heeft gehad in het overleeveren van het vertoog, welk die van *Holland*, in den zomer van het Jaar 1566, aan de Landvoogdesse hadden ter hand gesteld, en welk genoegzaam met het verbondschrift der Edelen overeenkwam. Ook is het bekend, dat hij, weinig tijds daarna, uit last der Staaten, ten Hove gearbeid heeft om de Landvoogdes, of den Koning zelven, te beweegen tot het

het zamenroepen van de Staaten, en daarom gevangen was. De Staaten van *Holland*, uitgezonderd de Stad *Dordrecht*, hadden, in de maand Augustus des gemelden Jaars, besloo- ten, daarop, met meerder ernst, aantedringen en den Advo- caat, ten dien einde, gelast, een verzoekschrift te ontwer- pen, gelijk hij ook vervolgens deed. Hoewel de Staaten, den 30 dier maand, afzagen van het verzoek, tot het bijeen roepen der Algemeene Staaten, en besllooten, alleen de we- derkomst des Prinsen van ORANJE te begeeren, schijnt dit, echter, den Advocaat zo kwalijk genomen te zijn, dat men het gemelde voor de hoofdreden van zijne gevangenneeming houden mag. Men liet hem zeer lang zitten. Zijne Huis- vrouw ELIZABETH VAN NIEUWLAND, en zijne kinde- ren, begeerden, in de maand Maij, dat de Staaten iemand wilden magtigen, om, nevens hen, het ontslag des Advocaats te verzoeken. Eerst werd 'er besloten, ten Hove aantedrin- gen, op de teruggave van zijne papieren; en daarna op zijn ontslag, indien men mogt bevinden, dat hij, ter oorzaake van gedaane diensten, op bevel der Staaten, gevangen was. Men sprak 'er zelfs over met VARGAS en DEL RIO, hoof- den van den Bloedraad, en wel met zo veel vrijmoedigheid, dat de Advocaat JAN VAN TRESLONG, die de verdediging van VAN DEN EYNDE op zig genomen had, een geheelen dag, genoegzaam als in hegtenis gehouden werd; hetwelk de overige afgevaardigden, vermomd en heimelijk, uit vreeze voor erger, uit *Brussel* deed vlugten.

Deeze ontmoeting, en de pointen, die, door den Procu- reur Generaal, VAN DEN EYNDE te last geleid werden, in *Holland* bekend geworden zijnde, werkten zo veel uit, dat de Leden, in de uitvoering van het genoomen besluit, be- gonnen te aarzelen. De Edelen stemden, den Advocaat al- leen zo verre te willen voorstaan, als hij gehandeld had, overeenkomstig de besluiten der Staaten, naar uitwijzen van derzelver Resolutien. Die van *Dordrecht* verklaarden, dat de Procureur Generaal den Advocaat van zaaken beschul- digde, waartoe zij hem geenen last gegeeven hadden, en waarin zij hem dus niet konden verdedigen. Ongetwijfeld doelden zij hier mede op de opstelling van het verzoekschrift,

waarin *Dordrecht* niet bewilligd had. De andere vijf Steden wilden zig niet verder verklaaren, vóór dat *Dordrecht* nader opening had gedaan. Doch hierop volgde niets; en dus werd de zaak des Advocaats, voor den Raad der beroerten, verscheiden Jaaren, sleepende gehouden. Hij overleed, den 12 Maart van het Jaar 1569, in de gevangenis, in het bijzijn van zijnen zoon JACOB VAN DEN EYNDE, en nog twee Heeren, die nevens hem in hegtenis zaten. Twee Jaaren daar na werd zijne gedachtenis vrijgesproken, van den eisch tegen hem gedaan, en zijne goederen, die reeds verbeurd verklaard waren, vrij gegeeven.

Zie BOR, *Nederlandsche Oorlogen*; *Vaderl. Hist.* VI. Deel.

EYNDE, (JACOB VAN) Heer van *Haamstede*, Kapitein van eene Kompagnie Ruiters: bij de *Latijnsche* Schrijvers is hij bekend onder den naam van JACOBUS EYNDIUS; ook vind men meermaalen van hem gemeld, onder den naam van *Jonker* JACOB VAN DEN EYNDE. Hij was gebooren te *Delft*, en, waarschijnlijk, een kleinzoon van den zo evengemelden Lands Advocaat. Schoon hij als Kapitein den Staat diende, was hij teffens zo wel in de *Romeinsche* als *Nederlandsche* Oudheden zeer ervaaren. Van hem is nog voorhanden een *Kronijk* of *Historie van Zeeland*, geschreven in 't Latijn, loopende tot het Jaar 1296, die na zijnen dood, in het Jaar 1614, op bevel der Staaten van *Zeeland*, die hem tot hunnen Historieschrijver hadden aangesteld, in 4to gedrukt is. Zijne Latijnsche verzen zijn gedrukt te *Leiden*, in het Jaar 1611.

Zie VAL. ANDREAS, en anderen; als PARS, *Naamrol van Batavische Schrijvers.*

EYNDHOVEN, een *Nederlandsch* Steedje, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, de eenigste Stad in *Kempenland*, gelegen aan den linker oever van de Rivier de *Dommel*, vijf groo-

groote uuren gaans ten Z. O. van *'s Hertogenbosch*, en 4 uuren ten Z. W. van *Helmont*.

De naam deezer plaatze schijnt te doelen, op *Hoeven* (*Lusthoven*) of *Hoeven* (*Landhoeven*), dewijl die beide woorden, *Hoven* en *Hoeven*, dikmaals onder elkander verward worden; doch het laatste is 't waarschijnlijkste, in de onderstelling, dat *Eijndhoven* van sommige nabij gelegene Landhoeven zijn begin genomen heeft. Rondom deeze Stad vind men eenige Dorpen, die dit gevoelen bevestigen, als *Veldhoven*, *Meereveldhoven*, *Rijthoven* en *Westerhoven*.

Zeker is het, dat *Eijndhoven* eenige Stadsgeregtigheden heeft; doch onzeker, door wien ze daarmede begiftigd is, hoewel het, waarschijnlijk, zal geschied zijn door eenen der Hertogen van *Braband*. Haare stichting word toegeschreven aan Hertog HENDRIK DEN II, en gesteld in het Jaar 1232. 'Er is nog een brief van dat Jaar voorhanden, door welken die Stad met eene vrije Jaarmarkt begiftigd is geworden.

Uit de menigvuldige belegeringen, welke *Eijndhoven* ondergaan heeft, zou men moeten opmaaken, dat het voorheen eene vrij sterke Stad moet geweest zijn. MARTEN VAN ROSSUM veroverde en plunderde haar, in het Jaar 1543. Negen Jaaren daar na, door den brand verteerd zijnde, werd zij van nieuws herbouwd. In het Jaar 1581, werd *Eijndhoven*, bij verrassing, door de *Staatsche* troupen, ingenoomen; de bezetting, bestaande uit eene Kompagnie paarden, en drie Kompagniën voetvolk, werd, bij die gelegenheid, voor 't grootste gedeelte, neer gesabeld. De Bevelhebber, die op het Slot geweken was, werd, door de bedreiging des doods, tot de overgave gedwongen. Doch de plaats, terwijl zij in de magt der Staaten was, zeer slegt van nooddruft voorzien wordende, moest, twee maanden daarna, door HAUTEPENNE en den Graaf VAN MANSFELD, berend zijnde, zonder veel tegenweer te bieden, zig overgeeven; bedingende, echter, den Hopman BURGH, die 'er binnen was, den vrijen uittogt der manschap, en het geschut te mogen medevoeren.

Zo ras de Hertog van ALENÇON, in het Jaar 1583, begon te haaken naar het Oppergebied over *Braband*, was *Eijndhoven* de eerste plaats, daar hij eenen aanslag op werkstellig maak-

maakte. Ook gelukte het hem, in den nacht tusschen den 7 en 8 Januarij, de Stad te verrassen, door den *Franschen* Overste BONNIVET, terwijl 50 *Spaansche* soldaaten, ter plaatze, daar de vesten beklommen werden, de wagt hebbende, om het leven raakten. Niet lang daarna, en nog in het zelfde Jaar, keerde de Stad weder in de magt der *Spaanschen*, hoewel geenzins zo gemakkelijk, als toen zij dezelve de eerstemaal wonnen.

De Hertog van PARMA gebruikte wederom tot dat beleg HAUTEPENNE en MANSFELD, tegen BONNIVET, die dezelve, met 800 zo *Franschen* als *Schotten*, drie maanden lang verdedigde. Terwijl de Marschalk DE BIRON, van *Antwerpen*, was opgetrokken om de Stad te ontzetten, en van binnen alle de mondkost verteerd was, drong de honger de bezetting tot de overgave, welke, den 23 April, met Krijgseer uittrok.

Door deeze twee belegeringen waren alle de vestingwerken en sterkten der Stad zeer zwaar beschadigd, dewijl 'er, tusschen de eene en de andere, naauwlijks zo veel tijd verloopen was, als nodig was geweest de werken te herstellen: weshalven de *Spaanschen* het besluit namen, dezelve te slegten. Zedert dien tijd, is *Eijndhoven* eene opene plaats geworden en gebleeven. Het Slot van *Eijndhoven* bleef nog eenigen tijd in wezen, doch werd daarna mede vernietigd, zonder dat daarvan, zo min als van de oude Vestingwerken, thans iets te zien is. In het Jaar 1629, terwijl Prins FREDRIK HENDRIK het beleg voor *'s Hertogenbosch* had geslagen, had een sterke *Spaansche* bende zig in dit Slot geworpen, gelijk mede in het nabij staande Klooster der *Regulieren*, die de *Staatsche* partijgangers veel moeilijkheden veroorzaakte. De Stadhouder, het belang van den *Bosch*, 't welk onder zijne erflijke Domeingoederen behoorde, zig zeer naauw aantrekkende, zond naar *Eijndhoven* den Overste STAKENBROEK, met eenige Ruiters, welke de bezetting spoedig tot de overgave noodzaakten; die in het Klooster lagen, sloegen den weg in naar *Breda*, doch werden, door de *Staatschen*, agterhaald en gevangen.

Het beloop der Wallen, waarmede de Stad voorheen omringd was, kan men nog nagaan, aan de gracht, die 'er om heen loopt,

loopt, en die haar water ontvangt uit den *Dommel* en andere daarin vloeijende beeken; over deeze gracht leggen, aan de ingangen der plaatze, bruggen, doch zonder Poorten. De gedaante namelijk was weleer, een langwerpig vierkant. Het voornaamste der Stad bestaat thans uit een zeer *lange Straat*, die den naam van de *regte Straat* draagt.

Het getal der Huizen binnen *Eijndhoven* word begroot op 300. Omtrent de Kerk, die bijna in het midden van gemelde *Straat*, aan de westzijde, staat, zijn ook eenige *Dwars-* en *Zijstraaten*, waaarin goede winkelhuizen zijn. De *regte Straat* is de weg der Rijtuigen, der Posten en Karren, die, bij dag en nacht, de waaren, van den *Bosch*, naar *Maastricht*, *Aken*, *Luik*, en elders heen voeren. De *Bossche* Posterij verwisselt binnen *Eijndhoven*, voor de tweedemaal, van paarden. De Inwooners bestaan meest van de *Linnenweeverijen*.

De Kerk van *Eijndhoven*, was, in de *Roomsche* tijden, aan de H. KATHARINA toegewijd. De Bisschop van *Luik*, JAN VAN BEIJEREN, stichtte aldaar, in den Jaare 1399, een Kapittel van negen waereldlijke *Kannuniken*, met hunnen *Deken*. Naar mate van de Stad is deeze Kerk tamelijk groot, en van een goed Orgel voorzien; doch de Toren is zeer laag, met een stomp toeloopend dak, zijnde het bovenstuk, in de voorige belegeringen, weg geschoten.

De Gereformeerde Gemeente, die 'er niet zeer talrijk is, word bediend door één Predikant, die ook den dienst op het Dorp *Strijp* waarneemt. Niet verre van de Kerk staat het *Raadhuis*, dat een oud gebouw is, doch wel onderhouden word.

Men vind geene aantekeningen, waaruit blijkt, wanneer *Eijndhoven*, door de Hertogen van *Braband*, als eene *Heerlijkheid* is uitgegeeven; maar wel, dat ze, in vroeger tijd, is vereenigd geweest met *Kraanendonk*, en te zamen zijn bezeeten geweest, eerst door het Geslacht van MIERENBERG; daarna door den Graaf VAN HOORNE; toen door EGMOND, en, door het Huwelijk van ANNA VAN EGMOND, aan het Huis van *Oranje* zijn overgegaan. Bij de deeling der nalaatenschap van Koning WILLEM DEN III, zijn

zijn ze aan het Vorstelijk Huis van *Nassau* aanbedeeld. Prins WILLEM DE V bezit deeze *Heerlijkheid*, als een *Leen van Braband*, en heeft 'er hoog, laag, en middelbaar rechtsgebied. Ook heeft zijne Hoogheid 'er de aanstelling van een *Drossaart* en *zeven Schepenen*; welke laatste alle Jaaren verwisseld worden: als mede één *Secretaris*, een *Vorster*, enz. Wijders heeft de Prins hier een *Rentmeester* der Domeinen en Geestelijke goederen, die in den omtrek deezer plaatze liggen. Dien zelfden post bekleed hij, niet alleen in de Heerlijkheden *Woenzel*, *Strijp* en *Stradthem*; maar ook in de *Baronie* van *Kraanendonk*. Voorheen was te *Eijndhoven* een *Rector* der *Latijnsche* Schoole; doch, zedert veele Jaaren, niet meer.

Van wegens den sterken doortogt van karren en wagens, is hier een Comptoir van *Convoijen* en *Licenten*, onderhoorig aan de Admiraliteit op de *Maas*, 't welk door een *Ontvanger*, *Kontrarolleur* en *Kommies* bediend word.

GUICIARDYN, *Beschr. der Nederl.*, fol. 15, H. DE GROOT, *Jaarboeken*, fol. 83, *Leven van* FREDRIK HENDRIK, fol. 71, BOR, *Nederl. Oorlogen*. BACHIENE, *Geographie*, enz.

EYSINGA, weleer een Edele State, liggende ten Oosten van de Kerk van het Dorp *Buurum*, in de Grietenij van *Kollummerland*. Een ander

EYSINGA, was insgelijks een Stins, in de Grietenij *Dantumadeel*, nabij het Dorp *Rinsmageest*. Een derde

EYSINGA, mede eene geruïneerde State, in de Grietenij van *Tietjerksteradeel*, een quart uur van *Oenkerk*, ten N. N. Oosten.

Geogr. Woordenboek van Friesland.

EYSINGA, een Adelijk Geslacht, aan 't welk de bovengemelde Staten weleer behoorden, is, zedert verscheiden eeuwen,

wen, tot heden toe, in de Provintie *Friesland*, zeer aanzienlijk geweest. In het Jaar 1439, werd, onder de Hovelingen op de *Geest*, gemeld THEIJO EESSIJNGHA. De Geslachtlijst van *Eijsinga*, vind men, in 't *Adelijk Wapenboek van Friesland*, door FERWERDA uitgegeeven, en aldaar in het I. Deel. I. stuk, bl. 41-44, waar heen wij den Leezer wijzen. Alleen zullen wij daaruit aanwijzen, dat TEIJO EYSINGA, zo even gemeld, eenen Zoon had, GERCO, wiens dogter, HACK, toen Weduwe van EDO VAN JONGEMA, in het Jaar 1496, trouwde met TJALLING VAN BOLTA, die den naam van zijn vaderlijk Geslacht, BOLTA, verwisselde met dien van zijne Vrouwe, en, gelijk alle zijne nakomelingen nog heden doen, zig EYSINGA deed noemen; behoevende die beide Geslachten, in adeldom noch oudheid, voor elkander te wijken. Dusdanig eene naamverwisseling was, in dien tijd, onder de *Friesche* Edelen, niet ongewoon. TJALLING VAN BOLTA, naderhand EYSINGA, liet na EDO VAN EYSINGA, die, bij TJED JUCKAMA, had zeven kinderen: van welke FOXKO, waarvan straks nader, en zijn broeder FRANS, tot de verbondene Edelen behoorden. FRANS VAN EYSINGA was eerst gehuwd aan LISCK JOUWSMA, van *Wirdum*; naderhand aan LISCK WALTA, van *Herbajum*; en eindelijk aan RIEMK GALAMA, Weduwe van SJUK VAN CAMMINGA. Zijn oudste Zoon, EDO VAN EYSINGA, was eerst Raad ter Admiraliteit, en daarna Raadsheer van het Hof. FRANS VAN EYSINGA, Kleinzoon van FRANS, boven gemeld, was Grietman over *Tietjerksteradeel*, en getrouwd met HYLCK VAN EYSINGA. TJALLING VAN EYSINGA Rechtsgeleerde, Raad van den Koning en het Hof van *Leeuwaarden*, word gezegd, het verbond der Edelen niet ondertekend te hebben, als zijnde toen reeds overleden, maar wel zijn Zoon, mede TJALLING genaamd. Doch het tegendeel zal wel haast blijken. De Raadsheer TJALLINGA had twee Zoonen; PIETER en TJALLING. PIETER VAN EYSINGA had in huwelijk FOKEL VAN HERINGA, dogter van EDO en ANNA ROORDA; hij was, in het Jaar 1640, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, overleed omtrent het Jaar 1648, in den ouderdom van 80 Jaaren, en

ligt

ligt begraaven te *Rauwerd*, alwaar zijn Grafschrift nog gevonden word, in deze volgende regelen:

Cum patre Tjallingo Frisiis qui finibus exsul,
Inde redux multo fulsit honore diu:
Pretrus ab Eijsinga hoc tumulo requiescit & uxor:
Nulla tamen manes detinet urna pios.
Utraque mens supra melior reviviscit in aula,
Et fruitur vultu jam propiore Dei.

TJALLING VAN EYSINGA, broeder van PIETER, was Grietman van *Menaldumadeel*; trouwde 1. WOPK HERINGA, zuster van FOKEL; 2. ANNA ROORDA, dogter van SICCO en van HIL TAMMINGA, stierf in het Jaar 1603, oud 41 Jaaren; dus kon hij tot de verbondene Edelen niet behooren, zo als sommigen gedacht hebben. Onder zijne vier kinderen, was TJALLING VAN EYSINGA, Grietman van *Menaldumadeel*, Gedeputeerde Staat, in het Jaar 1644; en overleed in het Jaar 1653. Hij had ter Vrouwe EEDS HIDDAMA; en won bij haar vier kinderen: onder deeze, AALTJE EYSINGA, gehuwd aan FRANS EYSINGA, die een afstammeling van bovengemelden FRANS was. Deeze had drie Zoonen, onder welke was JUW of JULIUS VAN EYSINGA, Kolonel van het *Nassausche Friesche* Regiment; gehuwd aan RINSKIEN GRAETINGA, dogter van N. GRAETINGA, Raad des Konings, en van KATHARINA AESGEMA, welke naderhand huwde aan HESSEL AYSMA, President van het nieuwe Gerichtshof. Hij had drie dogters; de jongste, KATHARINA, trouwde met EDO VAN EYSINGA, Grietman over *Leeuwaarderadeel*. Zij hadden te zamen vijf kinders, en onder deeze, FRANS VAN EYSINGA, eerst Grietman over *Rauerderhem*, en naderhand over *Leeuwaarderadeel*. Zijne Vrouw was AALTJE VAN EYSINGA, die hem drie kinders baarde, twee van welke zonder kroost overleden zijn; doch TJALLING EDO VAN EYSINGA verwekte, bij SYTS EBINGA, dogter van SJUK en KATHARINA HOTTINGA, vier kinderen. Een van hun was FRANS JULIUS JOHAN HERINGA VAN EYSINGA, Grietman over

Rauerderhem, gehuwd aan KATHARINA LUCIA, dogter van SCHELTO VAN HIEMSTRA en LUCIA VAN BURMANIA. Zij lieten vijf kinderen na:

1. CÉCILIA JOHANNA, thans Weduwe van KORNELIS VAN SCHELTINGA, van *Collum*, moeder van de Heeren MARTINUS VAN SCHELTINGA, Grietman van *Collummerland*, en FRANS JULIUS JOHAN VAN SCHELTINGA, Raadsheer in het Hof van *Friesland*; als mede van WILKIEN en LUCIA KATRINA VAN SCHELTINGA.

2. TJALLING EDO JOHAN HERINGA VAN EYSINGA, Grietman van *Rauerderhem*, Meesterknaap, gehuwd met CECILIA VAN SMINIA, overleeden den 5 Julij in het Jaar 1768, nalaatende twee kinderen: KATHARINA LUCIA, en FRANS JULIUS IDZARD JOHAN, die, 14 Jaaren oud zijnde, zijnen vader opvolgde als Grietman van *Rauerderhem*.

3. SCHELTO VAN EYSINGA, sedert het Jaar 1750, Grietman over *Haskerland*, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, getrouwd geweest zijnde met KATHARINA JOHANNA VEGELIN VAN KLAARBERGEN. Zijn zoon, FRANS JULIUS JOHAN VAN EYSINGA, Grietman over *Dontawerstal*, heeft in huwelijk KLARA TJALLINGIA, dogter van wijlen BINNERT FILIP AEBINGA VAN HUMALDA, Grietman over *Hennaarderadeel*, en van KATHARINA VAN SMINIA.

4. KATHARINA MARIA VAN EYSINGA, gehuwd aan HESSEL VEGELIN VAN KLAARBERGEN, in leven Grietman over *Haskerland*, en overleden den 30 April, in het Jaar 1752. „ Hier uit blijkt (zegt de geleerde TE WATER), „ dat dit Geslacht, waarvan maar één mannelijk oir, in het „ begin deezer eeuwe, overig was, tot nu toe in hooge aanzien „ blijve: waarin hetzelve volharde, zo lang het vrij Gemeene- „ best, bij welks eerste opkomst vier EYSINGAAS goed en „ bloed waagden, bloeiën zal." Van deze vier moeten wij nu afzonderlijk spreeken. De eerste was:

EYSINGA, (FOKKO VAN) *Friesch* Edelman, zo als boven gezien is, die, even als zijne broeders, der Vrijheid een goed hart toedroeg, verviel in ongenade bij ALBA, die hem daarom naar *Antwerpen* ontboodt, om zig aldaar te verant-

woorden. Hij werdt, in de rollen van den Hove, den 7 Sept. in het Jaar 1557, en den 25 Maij, in het Jaar 1563, genoemd *substitut Grietman van Barderadeel*. Zijne vrouw, JEL GLINS, heeft hem veele Jaaren overleefd.

EYSINGA, (FRANS VAN), tot *Wirdum*, Rechtsgeleerde, Raadsheer in het Hof van *Friesland*, begaf zig, in het Jaar 1567, buiten zijn Vaderland; werd, eerlang, door den bloedraad, daar openlijk uit gebannen, en onthield zig toen te *Embden*. Hoe veel vertrouwen zijne Landgenooten in hem stelden, bleek, onder anderen, ten tijde der hoog gaande geschillen in *Friesland*, in het Jaar 1582. Hij overleed in het Jaar 1603, en werd te *Wirdum* begraven. Men roemt hem, als een sieraad van zijn Vaderland, en van het Hof; als een vriend van den zuiveren Godsdienst; als een Voorstander der Vrijheid, van het recht en het algemeene welzijn.

EYSINGA, (RITSKE VAN) was bij ALBA bekend, als een der Bondgenooten, die hem, om die reden (schoon vrugteloos) naar *Antwerpen* ontbood, om zig te verdedigen. Waar hij zig sedert onthouden hebbe, is niet bekend; maar wel, dat hij te *Lier*, in *Oost-Friesland*, op den 9 Maij, van het Jaar 1573, overleden, en zijn gebeente, in den Jaare 1592, naar *Leeuwaarden* over gebragt en aldaar begraaven is.

EYSINGA, (TJALING VAN) boven reeds gemeld, ging geen minder roem na, dan zijnen drie broederen, wegens zijne liefde voor de Vrijheid en den Godsdienst, en hij muntte boven hen uit, in heldhaftigheid. Zijne bedrevenheid in de regten, zal hem zekerlijk den weg gebaand hebben tot de waardigheid van Raadsheer van *Friesland*, welk ampt hij bekleedde tot het Jaar 1568. Toen zogten anderen hem, die den Koning was afgevallen, in zijn ampt op te volgen: waar toe, echter, eerst in het volgende Jaar, HIERONIMUS VAN HANNYA benoemd werd. ALBA, die zijne goederen deed aantasten, en hem bannen, vermeld, in het vonnis tegen hem, eenige bijzonderheden. „ Niettegenstaande (word aldaar ge„ zegt) EYSINGA gewoon Raad van den Koning, en, der-

„ hal-

„ halven, in deszelfs eed was; had hij evenwel den geenen, „ die zig noemden van den nieuwen Godsdienst, aangehangen, en hen met raad en daad begunstigd. Wijders had hij „ zelfs hunne verworpene predikatien bijgewoond, en toegelaaten, dat geheime vergaderingen der voornaamste roervinken van de voorgevallene beroerten en nieuwigheden, in „ zijn huis gehouden werden. Hij was beticht van geschreven „ en getekend te hebben, het klein *Kompromis*. Hij diende „ in het Leger der vijanden als Monster-Kommissaris, of „ Schatmeester."

Dit laatste ziet, waarschijnlijk, op den dienst, dien hij Graave LODEWYK VAN NASSAU deed, die hem aan de Staaten der *Ommelanden* zond, om hen te beweegen tot het opbrengen van schattingen, ter betaalinge van het Krijgsvolk, waarmede de Graaf hun van de *Spaansche* dwinglandije zogt te bevrijden. Waar door hij, noodzaaklijk, den haat van ALBA op zig moest laden Nogthans bleef EYSINGA den Graave VAN NASSAU zo lang getrouw, als mooglijk was. Doch, in het dringendste gevaar, vond hij zig verpligt, het land te ruimen. Hij begaf zig toen naar *Wezel*, alwaar hij zo men wil, in de lente van het Jaar 1569, uit droefheid, gestorven is Anderen zeggen dat hij, te *Wezel*, in het Jaar 1572, de tijding van den *Pariischen* moord vernomen hebbende, in eene beroerte viel, en terstond den geest gaf. Zijne vrouw, boven gemeld, HILK HARINXMA, leefde nog in het Jaar 1584; zij was te gelijk met hem, en zijne schoonmoeder HIS JOUSMA, gebannen.

Zie te WATER, *Verbond der Edelen*, en de daarbij aangewezene *Schrijvers*.

EZENS, (BALTHAZAR VAN) een Edel Jonker in *Oost-Friesland*, die, in het Jaar 1531, in een hevigen twist geraakt was met Graaf ENNO, die zelfs tot daadelijkheid was uitgeborsten. CHRISTIAAN DE II. Koning van *Deenemarken*, zig uit de *Nederlanden* naar *Oost-Friesland* begeven hebbende, besliste hun geschil, niet zo zeer om, uit een beginzel van menschlievendheid, de rust tusschen hun beiden te bevor-

deren, als om het volk, 't welk vervolgens, door beide, zou worden afgedankt, in zijnen dienst overteneemen; welke bedoelingen, in *Holland*, niet weinig bekommering veroorzaakten. Hunne bevrediging was van korten duur. VAN EZENS had zig naar *Gelderland* begeeven, en den Hertog van *Gelder* bewoogen, om hem het Adelijk Slot *Rozande*, bij *Arnhem*, afteftaan. Wijders had hij, in het Jaar 1533, verlof gekreegen, om in *Gelderland* volk te werven, tot herftel van zijne zaaken in *Oost-Friesland*. MEINARD HAM nam voor hem de werving waar, en dat zo heimelijk, dat niemand wist, wie hem daar toe gemagtigd had. Hij legerde de knegten op de *Veluwe*; 't welk den *Hollanders* eenen nieuwen fchrik aanjaagde. Toen de bende talrijk genoeg was, trok *Jonker* EZENS 'er mede naar *Oost-Friesland*. In de maand October floeg hij het Leger van Graaf ENNO, bij *Jemmingen*. Naderhand gefterkt door de *Gelderfchen*, behaalde hij nog meer voordeelen. In de lente van het Jaar 1534, flooten ENNO en EZENS een verdrag, waarbij de *Gelderfchen* merklijk bevoordeeld werden.

Zie *Vaderl. Hist.* V. Deel, bl. 35 en 54.

EZINGE KLOOSTER; zie MARIE'SKAMP.

EZUMBUIREN en EZUMERZYL, een buurt in de *Friefche* Grietenije *Oostdongeradeel*, een half uur ten zuidoosten van het Dorp *Anjum*.

REGISTER

DER

HOOFDZAAKEN;

VOOR HET

XI, XII, XIII EN XIV DEEL.

ELFDE DEEL.

LETTER DA—DIO.

De

TWAALFDE DEEL.

DIR—DOZ.

Does.

DERTIENDE DEEL.

DR. EB—EN.

Dub-

Eewijk,

E:

Engh.

VEERTIENDE DEEL.

EP—EZ.